

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

Journal of MCU Nakhondhat

P-ISSN: 2586-923X ปีที่ 8 ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน 2564

E-ISSN: 2630-0362 Vol.8 No.6 (June 2021)

❖ วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษาในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณะ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และมีใช้ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

◆ ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.,ดร.

พระเทพวัชรบัณฑิต, ศ.,ดร.

พระเทพปัญญาสุธี

พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.,ดร.

พระราชปริยัติมุนี, ผศ.,ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.

◆ บรรณาธิการบริหาร

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

◆ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

◆ กองบรรณาธิการ

พระครูสิทธิธรรมาภีรต, ผศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล, ผศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ศาสตราจารย์ ดร.ครองชัย หัตถา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

รองศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ บัญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิศภาพรรณ คุวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิต ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณภักดิ์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร สุขแสน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ดร.มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร.อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ดร.มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

💧 ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นางสาวปัญญาดา จงละเอียด

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

💧 ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ

พระมหาอนันต์ อนนตเมธี

นายอภิรักษ์ คำหารพล

นายศักดิ์ดา หารเทศ

นางสาวทิพย์วรรณ จันทรา

💧 ฝ่ายกฎหมาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฉัตรมาศ วิเศษสินธุ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

◆ ออกแบบปก

นายวินัย ชีระพิบูลย์วัฒนา

◆ จัดรูปเล่ม

พระบุญญฤทธิ์ ภาททจารี

◆ พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031, แฟกซ์. 075-446-676

◆ เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

เลขที่ 3/3 หมู่ที่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 086-4345903 แฟกซ์. 075-340-042 E-mail: suriya.sur@mcu.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 5 ประจำปีพุทธศักราช 2564 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 8 ได้รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 2 (จนถึง 31 ธันวาคม 2564) เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารมหาจุฬานาครธรรม ปีที่ 8 ฉบับที่ 6 นี้ประกอบด้วย บทความวิจัย 15 เรื่อง บทความวิชาการ 12 เรื่อง ในเล่มนี้ มีบทความที่น่าสนใจ ได้แก่ การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในด้านการปกครอง โดยใช้หลักพรหมวิหารธรรม โดย พระครูปลัดเฉลิมพร อภิโร บทความฉบับนี้กล่าวถึง การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในด้านการปกครองโดยใช้หลักพรหมวิหารธรรม คือ ความมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาเพื่อให้โลกเกิดความสันติสุข ไม่เฉพาะการปฏิรูปประเทศเท่านั้น เพราะการปฏิรูปที่ดีต้องใช้หลักธรรมที่ดี เพื่อให้การปฏิรูปมีคุณธรรม มีความเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ การปฏิรูปก็คือทำให้ดีขึ้น ทำให้เกิดประสิทธิภาพ เพราะการปฏิรูปมีการเปลี่ยนแปลงตลอด อย่างเห็นได้ชัดเจนขึ้น การปฏิรูปที่ดีต้องมีหลักการที่สร้างสรรค์มีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ซึ่งการสร้างใช้หลักเมตตาเข้าไปจัดการอย่างสร้างสรรค์ ทำให้เกิดความเข้าใจต่อการใช้เหตุผลเพื่อเป็นการแก้ปัญหาเหล่านั้นได้อย่างแตกฉานวิชาความรู้ ด้านการยกระดับการบริหารจัดการองค์กร มีการใช้ความเมตตา กรุณา เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปที่ยึดแนวทางการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่ความรุนแรงเพราะว่าการเปลี่ยนแปลง ถ้าใช้ซึ่งความรุนแรง การทำงาน ผู้ที่อยู่ในองค์กรจะเกิดความไม่เข้าใจกัน โดยให้ยึดหลัก 3 ร. คือ ร่วมกัน รักกัน รู้ภัยกัน เพื่อให้องค์กรสามารถมีประสิทธิภาพที่ดี ก้าวหน้า ก้าวไกล ก้าวด้วยใจ ไปด้วยกัน ด้านการพัฒนาองค์กร แห่งการเรียนรู้เชิงพุทธที่สำคัญก็ต้องมองทุก ๆ กิจกรรมที่ผ่านมานำมาเป็นเครื่องหรือสิ่งที่เตือนตัวเราว่า เราทำดีแค่ไหน อย่างไร มีวิธีที่จะทำให้สามารถดีขึ้นกว่าเดิมได้หรือไม่ โดยเฉพาะแบบเชิงพุทธว่า “ทุก ๆ สิ่งล้วนเป็นของไม่เที่ยงแท้แน่นอน” มองการปฏิรูปเป็นการเรียนรู้ เมื่อมองผ่านมาแล้วพบความสุข ก็ต้องมีความสุขต่อสิ่งที่พบเจอ ซึ่งทำให้เกิดความสุข และสุดท้ายคือ การมี

ทรัพยากรที่เพียงพอในการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนา คือ ใช้อุเบกขา เพื่อมองเป็นกลางในทุก เพราะการปฏิรูปจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องยึดหลักการที่เป็น เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นแนวทางในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครอง ก็คือ ปกครองอย่างเมตตา กรุณาอย่างมีเหตุผล มีใจยินดีกับทุกศาสนิกชน เป้าหมายคือปฏิรูปคนให้วางใจเป็นกลาง

กองบรรณาธิการวารสารมหาจุฬานาครธรรม์ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและ ท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทาง วิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กอง บรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ

(ก)

บทบรรณาธิการ

(จ)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้จริยธรรมการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ในระดับปริญญาตรี เพื่อพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม และสร้างทักษะชีวิตและอาชีพ 1

A LEARNING MANAGEMENT MODEL OF SCIENTIFIC RESEARCH ETHICS TO ENHANCE UNDERGRADUATE STUDENTS' MORAL, ETHIC, AND LIFE AND PROFESSIONAL SKILLS

กรวินท์ เขมะพันธุ์มนัส และสุภาวดี นาคบรรพ์

การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาเครือข่ายเกษตร อย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดนครปฐม 14

INTEGRATING THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY TO DEVELOP A SUSTAINABLE AGRICULTURAL NETWORK IN NAKHON PATATHOM PROVINCE

เริงวิชญ์ นิลโคตร, วัชวุฒิ บุญลอย, อีร์รังกูร วรบำรุงกุล และชาตรี ลุนคำ

การประยุกต์ใช้หลักคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณตามหลักไตรสิกขาสู่ ความเป็นผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ 30

THE APPLICATION OF MORALITY, ETHICS AND CODE OF CONDUCT WITH THE THREEFOLD TRAINING TO BE THE PROFESSIONAL SCHOOL ADMINISTRATORS

ปรีดาวรรณ วิชาธิคุณ, ลักษณะประภา สุวรรณสมบัติ, เริงวิชญ์ นิลโคตร, อีร์รังกูร วรบำรุงกุล และวัชวุฒิ บุญลอย

การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 46

KNOWLEDGE MANAGEMENT TO DEVELOP THE SCHOOL TO LEARNING ORGANIZATION

กิตติมา ใบปลื้ม, นิลาวัลณ์ จันทะรังสี, อัมพล เจริญนนท์, เริงวิชญ์ นิลโคตร และวัชวุฒิ บุญลอย

สารบัญ (ต่อ)

การจัดการความเชื่อที่มีผลต่อจิตใจเชิงพุทธ: กรณีศึกษาวัดเจติย (ไอ้ไข่) MANAGEMENT OF BELIEF AFFECTING THE BUDDHIST MIND: A CASE STUDY OF WAT CHEDI (DAM KHAH) พระมหามณเฑียรวิจิตรธรรมา (อารยธรรมาภรณ์)	61
การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ตามหลักสังคหวัตถุ 4 BUILDING RELATIONSHIP BETWEEN COMMUNITY AND TEMPLE ACCORDING TO SANGKHAHAWATTHU 4 พระครูสังฆรักษ์ปรีชา วิจิตรธรรมา	77
การป้องกันเชื้อโรคโควิด 19 โดยใช้หลักอินทรียสังวร PARTICIPATION IN THE PLANNING AND REFORM OF BUDDHIST AFFAIRS มนตรี สหชัยรุ่งเรือง	88
การมีส่วนร่วมในการวางแผนและปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา CREATION OF PARTICIPATORY LEARNING PLANS IN SOCIAL STUDIES TO PROMOTE PEACEFUL LIVING SKILLS OF ETHNIC STUDENTS พระมหาพชร กิตติธรรมเมธี	98
การบริหารจัดการ “พุทธศิลป์” และความเปลี่ยนแปลงทางสังคม MANAGEMENT OF "BUDDHIST ART" AND SOCIAL CHANGE พระครูอุเทศธรรมสาทิธ อชิโต (รินรวร)	109
สัปบุริธรรมกับการบริหารจัดการตนเองในยุคโรคติดต่อไวรัสโคโรนา (COVID-19) SAPPURISTHAM AND SELF-MANAGEMENT IN THE AGE OF CORONA VIRUS DISEASE (COVID-19) พระปลัดธีรภัทร์ นาถสโร	123
การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในด้านการปกครองโดยใช้หลักพรหมวิหาร ธรรม BUDDHISM AFFAIRS REFORM IN PART GOVERNMENT BY USE MAIN BRAHMA VIHARA DHARMA พระครูปลัดเฉลิมพร อภิวิโร	136

สารบัญ (ต่อ)

การประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลเมือง บางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี	147
EVALUATION OF SATISFACTION TOWARDS THE SERVICE RECIPIENTS OF BANGKURUD MUNICIPALITY BANGBUATHONG DISTRICT NONTHABURI PROVINCE <i>อรุณ ไชยนิทย์</i>	
การจัดการเสนาสนะภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยใช้หลักอิทธิบาทธรรม	164
THE SENASNA MANAGEMENT IN PHRA NAKHON SRI AYUTTHAYA PROVINCE USED ITTI BATH DHAMMA <i>พระครูวินัยธรศิริเชษฐ์ สิริวิฑฒโน</i>	
แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัด อุบลราชธานี	177
CULTURAL TOURISM MANAGEMENT OF KHEMARAT DISTRICT UBON RATCHATHANI PROVINCE <i>กนกนิศา ธนาโชคพิสิษฐ์ และอลงกรณ์ อรรคแสง</i>	
สภาพและปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษา ชั้น พื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตจังหวัด พิษณุโลก	192
STATES AND PROBLEMS OF SCHOOL LUNCH PROJECT MANAGEMENT AMONG BASIC EDUCATION INSTITUTES UNDER THE OFFICE OF PHITSANULOK PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA <i>ทัศนะ ศรีปัดดา</i>	
ทิศ 6 ในพระพุทธศาสนากับการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในยุควิถีปกติ ใหม่	208
THE SIX DIRECTIONS IN BUDDHISM AND THE CREATION OF A RELATIONSHIP BETWEEN PEOPLE IN THE NEW NORMAL ERA <i>วิฑิต บัวปรอท</i>	

สารบัญ (ต่อ)

- การพัฒนาแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของครูโรงเรียนบ้านพุทธรักษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3** 222

DEVELOPMENT OF AN INTEGRATED SUPERVISORY MODEL TO PROMOTE COMPETENCY PROACTIVE LEARNING MANAGEMENT OF THE TEACHERS AT BAAN PUTTARAKSA SCHOOL SAKON NAKHON PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

สุรัชดา ภูริบพา

- ผลของโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉินโดยใช้สถานการณ์จำลอง และสถานการณ์จริง ของนักศึกษาหลักสูตรการแพทย์ฉุกเฉิน วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา** 238

EFFECTIVE OF THE SIMULATION AND REAL SITUATION (SRS PROGRAM) ON EMERGENCY MEDICAL PERFORMANCE AMONG EMERGENCY MEDICAL STUDENTS OF SIRINDHORN COLLEGE OF PUBLIC HEALTH, YALA

สุนทร ปราบเขต

- ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไรกับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี** 254

THE RELATIONSHIP BETWEEN PROFITABILITY RATIOS AND STOCK RETURNS OF THE LISTED COMPANIES IN STOCK EXCHANGE OF THAILAND: TECHNOLOGYGROUP

จิตสุภา อ้วนเปรื่อง

- แนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน** 265

THE TRAINING MANAGEMENT APPROACHES FOR DEVELOPING THE PERSONELL AIRSIDE COMPETENCY IN THE AVIATION FIELD

กมล น้อยทองเล็ก และพลสันต์ โพธิ์ศรีทอง

- [RETRACTED ARTICLE] ปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันและการรักษาอนามัยผู้ต้องขังและผู้ต้องขังป่วยในเรือนจำและทัณฑสถาน** 279

[RETRACTED ARTICLE] PROBLEMS AND OBSTACLES TO THE PROTECTION AND HYGIENE OF INMATES AND SICK INMATES IN PRISONS AND CORRECTIONAL INSTITUTIONS

ชัยชนก ไม่แก้ว และธานี วรรณพัทธ์

สารบัญ (ต่อ)

- การวัดประเมินคุณภาพการให้บริการจัดหางานสาธารณะต่อนักศึกษาโดยใช้
แบบจำลองคุณภาพการบริการ (SERVQUAL): ผลสำรวจกรมทรัพยากรมนุษย์
หนานหนิงของประเทศจีน 293

ASSESSMENT OF THE QUALITY OF PUBLIC EMPLOYMENT SERVICES TO STUDENTS
USING THE SERVICE QUALITY MODEL (SERVQUAL): SURVEY RESULTS FROM CHINA'S
NANNING DEPARTMENT OF HUMAN RESOURCES

ฮู่ย เคียน ลี

- การศึกษาดินฟ้าอากาศสมุฏฐานในทางการแพทย์แผนไทยตามหลักพุทธ
ปรัชญา 303

A STUDY OF THE CAUSE OF DISEASE BY THE WEATHER OF THAI TRADITIONAL
MEDICINE IN ACCORDANCE WITH BUDDHIST PHILOSOPHY

ศิริวรรณ เกตุเพชร, นภาพร ณ อุโมงค์, ดารา พนาสันติกุล และปิณิดา ณอมคักดี

- การประเมินความเปราะบางของครัวเรือนต่อการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัย
น้ำท่วม: ชุมชนหมู่ 1 พัฒนา เทศบาลบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น 314

VULNERABILITY ASSESSMENT OF HOUSEHOLDS TO MANAGING THE FLOOD RELIEF
OPERATIONS CENTRE: A CASE STUDY OF MOO1PATTANA COMMUNITY, BANPHAI
MUNICIPALITY KHONKAEN PROVINCE

ชนาภวัฒน์ ชันทะ และอ่อนเรือน เล็กน้อย

- ปัญญาแตกฉานแห่งปฏิสัมพันธ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท 331

ANALYTIC INSIGHT INTELLECT IN THERAVADA BUDDHISM

แม่ชีนันทนัช อัครศักดิ์

- ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการขับรถผิดกฎหมายจราจรบนทางหลวงแผ่นดิน 347

FACTORS INFLUENCING THE DRIVING BEHAVIOR CAUSING THE TRAFFIC RULE
VIOLATION ON STATE HIGHWAY

ชยาภรณ์ จตุพรประสิทธิ์

- การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อ
การเลือกตั้งทั่วไป 363

DEVELOPMENT OF PEOPLE' S POLITICAL ALERTNESS IN DEMOCRACY AFFECTING TO
GENERAL ELECTION

สุมาลี บุญเรือง, อนุภูมิ โขวเกษม และสุรพล สุธะพรหม

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

ณ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้จริยธรรมการวิจัยทางวิทยาศาสตร์
ในระดับปริญญาตรี เพื่อพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม
และสร้างทักษะชีวิตและอาชีพ*

A LEARNING MANAGEMENT MODEL OF SCIENTIFIC RESEARCH
ETHICS TO ENHANCE UNDERGRADUATE STUDENTS' MORAL, ETHIC,
AND LIFE AND PROFESSIONAL SKILLS

กรวิทย์ เขมะพันธุ์มนัส

Korawin Kemapanmanas

สุภาวดี นาคบรรพ์

Supawadee Nakban

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Suan Dusit University, Thailand

E-mail: korawin@outlook.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้จริยธรรม การวิจัยด้วยการเรียนรู้เชิงรุก และพัฒนาผลการเรียนรู้จริยธรรมการวิจัยและเสริมสร้างทักษะ ชีวิตและอาชีพด้านคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรวิทยาศาสตร บัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการประกอบอาหารและการบริการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง ตรัง โดยให้นักศึกษาเลือกทำหรือไม่ทำกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ การเรียนรู้ เชิงรุกตามความสมัครใจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) เครื่องมือที่ใช้ ในการทดลอง คือ รูปแบบการเรียนการสอนด้วยการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย สื่อวิดีโอที่สน การเชิญผู้มีประสบการณ์มาบรรยาย และกรณีศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมการวิจัย 2) เครื่องมือ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินจริยธรรมในกระบวนการวิจัย และ แบบประเมินทักษะชีวิตและอาชีพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าเฉลี่ยกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน และการทดสอบความสัมพันธ์ด้วย สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน โดยผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ทำกิจกรรม มีระดับ จริยธรรมการวิจัย สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ทำกิจกรรม และ กลุ่มตัวอย่างที่ทำกิจกรรม ปฏิบัติตาม ทักษะชีวิตและอาชีพที่เหมาะสม สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ทำกิจกรรม ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยระดับ

* Received 20 April 2021; Revised 5 May 2021; Accepted 20 May 2021

จริยธรรมการวิจัยระหว่างกลุ่มทำกิจกรรมและกลุ่มไม่ทำกิจกรรม พบว่า ไม่แตกต่างกัน ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยระดับทักษะชีวิตและอาชีพในภาพรวมระหว่างนักศึกษาในกลุ่มทำกิจกรรม และกลุ่มที่ไม่ทำกิจกรรม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับจริยธรรมการวิจัยและระดับทักษะชีวิตและอาชีพ พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน

คำสำคัญ: การเรียนรู้เชิงรุก, การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม, จริยธรรมการวิจัย

Abstract

The objectives of this article are to create a teaching model of research ethics by using active learning and to develop research ethic learning outcome and enhance life and professional skills in an aspect of moral and ethics of undergraduate students in Culinary Technology and Service Program, Suan Dusit University. The students were given an opportunity to freely participate in active learning activities. The research instruments were the experiment instrument which consists of various types of active learning activities including videos, guest lecturers and a case study. The data collecting instruments which consist of research ethics evaluation form and life and professional skills evaluation form. Consequently, the data was analyzed by mean, standard deviation, independent samples t-test, as well as Pearson product moment correlation coefficient. The research findings revealed that the research moral and ethics of the students who participated in active learning activities are higher than the un-participated one. The analysis of life and professional skills revealed that the participated group have higher score than un-participated group. The research moral and ethics of the students who participated in active learning activities are not different from un-participated in active learning activities. The life and professional skills of the students who participated in active learning activities are significantly different from un-participated in active learning activities revealed that the participated group at .05. The relationship between research ethics and life and professional skill were not related.

Keywords: Active learning, Morality and ethics development, Research ethics

บทนำ

แนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ 21 นั้น เยาวชนจะต้องมีทักษะสำคัญ ที่เรียกว่า E (4R+8C) โดย E: Ethical Person หมายถึงเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม และต้องมีทักษะสำคัญอื่น ๆ ประกอบไปด้วยกัน โดยเฉพาะผู้เรียนในระดับปริญญาตรี ซึ่งมีจุดมุ่งหมายสำคัญหลังการสำเร็จการศึกษา คือ การมีงานทำ ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องมีทักษะชีวิตและอาชีพ (Career and life skill) (พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข, 2558) ซึ่งเป็นทักษะที่ต้องพัฒนาให้เกิดกับผู้เรียนมากที่สุดด้านหนึ่ง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิต และปฏิบัติงานในอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการจัดลำดับความสำคัญของทักษะที่ผู้เข้าสู่อาชีพแต่ละอาชีพต้องมี ลำดับแรก คือ จริยธรรมทางวิชาชีพและการปฏิบัติงาน (วัชรรา เล่าเรียนดี และคณะ, 2560)

และเมื่อพิจารณาการจัดหลักหลักสูตรเพื่อสร้างเสริมทักษะต่าง ๆ แก่นักศึกษานั้น จะเห็นได้ว่า วิชาหนึ่งที่ได้รับการบรรจุในหลักสูตร คือ วิชาการวิจัย จึงเป็นวิชาที่สำคัญในระดับปริญญาตรี โดยนักศึกษาที่ศึกษาวิชานี้จำเป็นจะต้องเรียนรู้เนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการวิจัย และสถิติสำหรับการวิจัยเพื่อให้สามารถเป็นนักวิจัยที่มีคุณภาพ ที่สามารถดำเนินการวิจัยได้อย่างถูกต้องและผลการวิจัยที่เชื่อถือได้ อย่างไรก็ตามในการดำเนินการวิจัยจนได้ผลงานที่มีคุณภาพนั้น นักศึกษาจำเป็นจะต้องมีจรรยาบรรณของนักวิจัย อันเป็นข้อกำหนดของสภาวิจัยแห่งชาติ ที่นักศึกษาในฐานะนักวิจัยต้องพึงปฏิบัติ และนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติต่อไปในอนาคต โดย ศานิตย์ ศรีคุณ ได้ให้ความหมายของ จริยธรรมการวิจัย ซึ่งหมายถึง จริยธรรมในกระบวนการวิจัย อันเป็นข้อควรปฏิบัติที่จำเป็นในการดำเนินการวิจัย ตามกระบวนการวิจัยทั้ง 7 ระยะ คือ 1) การตั้งคำถามวิจัย 2) การสืบค้นข้อมูลและสารสนเทศในการวิจัย 3) การออกแบบการวิจัย 4) การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย 5) การจัดกระทำข้อมูลในการวิจัย 6) การสรุปผลการวิจัย และ 7) การนำเสนอผลการวิจัย (ศานิตย์ ศรีคุณ, 2560)

จากผลการวิจัยของ สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์ และภัทร์ พลอยแหวน ได้ศึกษาผลจากการใช้วิธีการสอนจริยธรรมการวิจัยเชิงคุณภาพของนักศึกษาปริญญาเอก (สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์ และภัทร์ พลอยแหวน, 2559) โดยใช้กิจกรรม 3 ประเภท คือ กิจกรรมการทำรายงานจากการสัมภาษณ์ผู้มีประสบการณ์ตรง กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในห้องเรียน และการสนทนากลุ่มย่อย ในประเด็นของจริยธรรมการวิจัยในทุกกระบวนการวิจัยคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษา ได้เปลี่ยนแปลงกรอบความคิดการวิจัยเชิงคุณภาพ 5 ประเด็น คือ ต้องระมัดระวังพฤติกรรมกรวิจัยของตนเองในเรื่องของจริยธรรมมากขึ้น ต้องมีความละเอียดรอบคอบและตระหนักมากยิ่งขึ้น นักศึกษามีความรู้ในประเด็นจริยธรรมมากยิ่งขึ้น และลึกซึ้งขึ้น มีความรู้เพิ่มขึ้น และมีความเป็นนักวิชาการและส่งผลให้งานวิจัยมีคุณภาพมากขึ้นด้วย แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาจริยธรรมในการวิจัยของผู้เรียนนั้น ต้องใช้กิจกรรมที่หลากหลายและต่อเนื่อง และ (ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ, 2557) ได้ศึกษาความตระหนักในจริยธรรมการวิจัยของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พบว่า นักศึกษามีความตระหนักในจริยธรรมการวิจัยค่อนข้างสูง

โดยเรียงลำดับตามคือขั้นก่อนดำเนินงาน ขั้นระหว่างดำเนินงาน และขั้นหลังดำเนินงาน โดยปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักในจริยธรรมการวิจัยของนักศึกษา ได้แก่ ผลการเรียนรู้ การรับรู้เรื่องจริยธรรมการวิจัย และประสบการณ์การเรียนรู้จริยธรรมการวิจัย

ดังนั้นเพื่อให้ศึกษาระดับปริญญาตรี มีคุณลักษณะการเป็นนักวิจัยที่ดี จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้จริยธรรมการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ในระดับปริญญาตรี ด้วยวิธีการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) ซึ่งหมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีโอกาสมือกระทำด้วยตนเอง ตามแนวความคิดการสร้างสรรคทางปัญญา (Constructivism) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวก (สภาพร พฤษพิบูล, 2555) และสร้างทักษะชีวิต ซึ่งหมายถึง ความรับผิดชอบซึ่งเป็นพื้นฐานของการมีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำรงชีวิต และทักษะอาชีพ คือ มีความสามารถเชี่ยวชาญในอาชีพที่ตนสนใจและถนัด โดยมีพื้นฐานจากการเรียนในระดับปริญญาตรี เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้แก่ศึกษาระดับปริญญาตรีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้จริยธรรมการวิจัยด้วยการเรียนรู้เชิงรุก
2. เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้จริยธรรมการวิจัยและเสริมสร้างทักษะชีวิตและอาชีพด้านคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการประกอบอาหารและการบริการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง ตรัง ที่ได้ลงทะเบียนเรียนวิชาสถิติและการวางแผนการตลาดในการวิจัยด้านอาหาร ปีการศึกษา 2562 จำนวน 11 คน โดยแบ่งนักศึกษาเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง เป็นกลุ่มที่ทำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 คน และกลุ่มควบคุม เป็นกลุ่มที่ไม่ทำกิจกรรมการจัด การเรียนรู้ จำนวน 6 คน

2. อาจารย์ประจำหลักสูตรเทคโนโลยีการประกอบอาหารและการบริการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง ตรัง จำนวน 6 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ คือ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย สื่อวีดิทัศน์ กรณีศึกษา การอภิปรายจากกรณีศึกษา และการบรรยายโดยผู้มีประสบการณ์

2. ตัวแปรตาม ประกอบด้วย จริยธรรมในกระบวนการวิจัย ทักษะชีวิตและอาชีพ ด้านคุณธรรม จริยธรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ สื่อวีดิทัศน์ กรณีศึกษา และการเชิญผู้มีประสบการณ์มาบรรยาย ตามแนวทางของ (Tolich, M. et al., 2017); (Eisen, A. et al., 2004)

2. แบบวัดจริยธรรมในกระบวนการวิจัยในแต่ละกระบวนการวิจัย โดยพัฒนาจากแบบวัดของ ศานิตย์ ศรีคุณ รวมทั้งการทบทวนงานวิจัยและแนวคิดต่าง ๆ ของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ (ศานิตย์ ศรีคุณ, 2560)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. การทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Validity) โดยคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แบบวัดจริยธรรมการวิจัย อยู่ระหว่าง 6.00-1.00 จำนวน 24 ข้อ จากคำถามทั้งหมด 27 ข้อ จึงนำไปปรับปรุงข้อคำถามของแบบวัดจริยธรรมการวิจัยเหลือเพียง 24 คำถาม และค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพ อยู่ระหว่าง 6.00-1.00 จำนวน 12 ข้อ จากคำถามทั้งหมด 12 ข้อ

2. การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับ นักศึกษามหาวิทยาลัยสวนดุสิต ที่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรที่จะศึกษา จำนวน 28 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ค่าเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยวิธี หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) โดยผลการทดสอบแบบสอบถามทุกข้อมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) สูงกว่า 0.70

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบวัดจริยธรรมการวิจัย แบบวัดทักษะชีวิต และแบบวัดทักษะอาชีพ โดยให้อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย และอาจารย์ประจำหลักสูตรเป็นผู้ประเมิน โดยการประเมินจริยธรรมการวิจัย ประเมินโดยอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย และประเมินทักษะชีวิตและอาชีพ โดยอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน คือ การทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม

ที่เป็นอิสระต่อกัน และการทดสอบความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

การพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ขอพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ของมหาวิทยาลัยสวนดุสิต โดยคณะผู้วิจัยได้ยึดหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมสำหรับการวิจัยในมนุษย์ 3 ประการ คือ หลักความเคารพในบุคคล หลักผลประโยชน์ และหลักยุติธรรม โดยในการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยได้แนะนำตนเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการวิจัย กิจกรรมที่ใช้ในการทดลอง โดยคณะผู้วิจัยได้ใช้หลักของการเคารพในความเป็นบุคคล (Respect for Person) โดยเน้นการตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยโดยสมัครใจ หลักผลประโยชน์ให้ทุกคนได้รับผลประโยชน์จากการทดลอง โดยมีนักศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 45.45 และไม่เข้าร่วม จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 54.55

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อสร้างรูปแบบการสอนจริยธรรมการวิจัยด้วยการเรียนรู้เชิงรุก จากผลการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาจริยธรรมการวิจัย และเสริมสร้างทักษะชีวิตและอาชีพด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ใช้วิธีการหลายวิธีร่วมกัน มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นสร้างความสนใจ

1.1. แนะนำเนื้อหาเกี่ยวกับจริยธรรมการวิจัย และความสำคัญของจริยธรรมการวิจัย ที่จะส่งผลต่อการทำงานของนักศึกษาในอนาคต

1.2 ยกตัวอย่างปัญหาที่เกิดจากการละเมิดจริยธรรมการวิจัย

2. ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 การฉายวิดีโอทัศนความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมการวิจัย

2.2 การเชิญวิทยากรภายนอกมาบรรยายประสบการณ์

3. ขั้นอภิปรายผลการเรียนรู้

การวิเคราะห์กรณีศึกษา ให้นักศึกษาตัดสินใจโดยคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย และให้เหตุผลประกอบการตัดสินใจนั้น แล้วผู้สอนอธิบายคำตอบที่ถูกต้อง พร้อมทั้งเหตุผลของคำตอบนั้น

4. ขั้นประเมินผลการเรียนรู้

ประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการสังเกตโดยอาจารย์ประจำหลักสูตร และอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนาการเรียนรู้จริยธรรมการวิจัยและเสริมสร้างทักษะชีวิต และอาชีพด้านคุณธรรมจริยธรรม

ผลการพัฒนาการเรียนรู้จริยธรรมการวิจัยและเสริมสร้างทักษะชีวิตและอาชีพ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษา แสดงรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับจริยธรรมการวิจัย ระดับทักษะชีวิตและอาชีพของกลุ่มทำกิจกรรมและกลุ่มไม่ทำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

รายการประเมิน	การทำกิจกรรม					
	กลุ่มทำกิจกรรม			กลุ่มไม่ทำกิจกรรม		
	Mean	S.D.	แปลผล	Mean	S.D.	แปลผล
1. ระดับจริยธรรมการวิจัย	4.22	0.27	มากที่สุด	4.06	0.38	มาก
1.1. การตั้งคำถาม กำหนดปัญหา และวัตถุประสงค์ การวิจัย	4.15	0.20	มาก	4.04	0.47	มาก
1.2 การสืบค้นเอกสาร ข้อมูล สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	3.60	0.13	มาก	3.67	0.69	มาก
1.3 การออกแบบการวิจัย	4.27	0.13	มากที่สุด	4.22	0.25	มากที่สุด
1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย	4.56	0.37	มากที่สุด	4.07	0.43	มาก
1.5 การวิเคราะห์และแปลความหมายข้อมูล	4.07	0.39	มาก	4.00	0.51	มาก
1.6 การสรุปผลการวิจัย	4.27	0.65	มากที่สุด	4.17	0.37	มาก
1.7 การนำเสนอผลการวิจัย	4.40	0.53	มากที่สุด	4.28	0.40	มากที่สุด
2. ระดับทักษะชีวิตและอาชีพ	4.65	0.36	มากที่สุด	3.72	0.53	มาก
2.1 ทักษะชีวิต	4.81	0.23	มากที่สุด	3.84	0.59	มาก
2.2 ทักษะอาชีพ	4.58	0.42	มากที่สุด	3.66	0.50	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า นักศึกษาที่ทำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีระดับจริยธรรมการวิจัยสูงกว่านักศึกษาที่ไม่ทำกิจกรรม โดยนักศึกษาที่ทำกิจกรรมมีระดับจริยธรรมการวิจัยในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.22 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.27 และนักศึกษาที่ไม่ทำกิจกรรม มีระดับจริยธรรมการวิจัยในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.06 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.38 โดยเมื่อเปรียบเทียบระดับจริยธรรมการวิจัยแยกตามกระบวนการวิจัย พบว่า ผู้ที่ทำกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยระดับจริยธรรมการวิจัยสูงกว่าผู้ที่ไม่ทำกิจกรรมทุกกระบวนการ ยกเว้นการสืบค้นเอกสาร ข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ที่ผู้ไม่ทำกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยระดับจริยธรรมสูงกว่าผู้ทำกิจกรรม

และผลการเรียนรู้ด้านทักษะชีวิตและอาชีพ พบว่า นักศึกษาที่ทำกิจกรรม มีระดับทักษะชีวิตและอาชีพ สูงกว่านักศึกษาที่ไม่ทำกิจกรรม โดยนักศึกษาที่ทำกิจกรรม มีระดับทักษะชีวิตและทักษะอาชีพในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.65 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.36 และนักศึกษาที่ไม่ทำกิจกรรม มีระดับทักษะชีวิตและอาชีพในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.72 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.53 โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้งด้านทักษะชีวิตและด้านทักษะอาชีพ นักศึกษาที่ทำกิจกรรมมีระดับค่าเฉลี่ยสูงกว่านักศึกษาที่ไม่ทำกิจกรรมทั้งสองด้าน

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยระหว่างของระดับจริยธรรมการวิจัยระหว่างกลุ่มที่ทำกิจกรรมและกลุ่มไม่ทำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

กลุ่ม	Mean	S.D.	N	t	p-value
ไม่ทำกิจกรรม	4.07	.419	6	-.677	.516
ทำกิจกรรม	4.22	.297	5		

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับจริยธรรมการวิจัยของกลุ่มไม่ทำกิจกรรมและกลุ่มที่ทำกิจกรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยของระดับทักษะชีวิตและอาชีพระหว่างกลุ่มที่ทำกิจกรรมและกลุ่มไม่ทำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ทักษะ	กลุ่ม	Mean	S.D.	N	t	p-value
ทักษะอาชีพ	ไม่ทำกิจกรรม	3.63	.682	6	-2.863	.019*
	ทำกิจกรรม	4.58	.297	5		
ทักษะชีวิต	ไม่ทำกิจกรรม	3.84	.619	6	-3.199	.011*
	ทำกิจกรรม	4.81	.288	5		
ภาพรวมทักษะอาชีพและทักษะชีวิต	ไม่ทำกิจกรรม	3.68	.681	6	-.986	.015*
	ทำกิจกรรม	4.65	.280	5		

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ระดับทักษะอาชีพระหว่างกลุ่มไม่ทำกิจกรรมและกลุ่มทำกิจกรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และระดับทักษะชีวิตระหว่างกลุ่มไม่ทำกิจกรรมและกลุ่มทำกิจกรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และระดับทักษะชีวิตและอาชีพในภาพรวม ระหว่างกลุ่มไม่ทำกิจกรรมและกลุ่มทำกิจกรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับจริยธรรมการวิจัยและระดับทักษะชีวิตและอาชีพของกลุ่มนักศึกษาที่ทำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

	ระดับจริยธรรมการวิจัย	ทักษะอาชีพและทักษะชีวิตภาพรวม
ระดับจริยธรรมการวิจัย	Pearson Correlation	1
	p-value	.519
		.370

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า ระดับจริยธรรมการวิจัยและระดับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษาที่ทำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ไม่มีความสัมพันธ์กัน

อภิปรายผล

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้จริยธรรมการวิจัยด้วยการเรียนรู้เชิงรุกประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นสร้างความสนใจ ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นอภิปรายผลการเรียนรู้ และ ขั้นประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดระดับจริยธรรมการวิจัยตามที่คาดหวัง ซึ่งพัฒนาจากงานวิจัยของนักวิจัย 2 ท่าน คือ Tolich, M. et al. และ Eisen, A. et al.; ที่ได้เสนอรูปแบบการสอนจริยธรรมหรือจรรยาบรรณการวิจัยด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายไว้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นสร้างความสนใจ ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นอภิปราย และขั้นประเมินผลการเรียนรู้ (Tolich, M. et al., 2017); (Eisen, A. et al., 2004) รวมทั้งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของ สถาพร พุทธิพิฏฐกุล ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีโอกาสมือกระทำด้วยตนเอง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้นหรืออำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามที่คาดหวัง (สถาพร พุทธิพิฏฐกุล, 2555) และแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านจิตพิสัย ของ ทิศนา แคมมณี ซึ่งระบุว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านจิตพิสัย จะแตกต่างการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาด้านอื่น ๆ โดยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ การรับรู้ค่านิยม คือ ผู้สอนจัดประสบการณ์หรือสถานการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ในค่านิยมนั้นอย่างใส่ใจ การตอบสนองต่อค่านิยม การเห็นคุณค่าของค่านิยม การจัดระบบค่านิยม สร้างลักษณะนิสัย ส่งผลให้เกิดทักษะชีวิตและอาชีพด้านคุณธรรมจริยธรรมได้ (ทิศนา แคมมณี, 2560)

โดยในขั้นสร้างความสนใจ ผู้สอนได้อธิบายถึงความสำคัญของจริยธรรมการวิจัย และเหตุการณ์ที่เกิดการละเมิดจริยธรรมการวิจัย และผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์นั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Eisen, A. et al., 2004) รวมทั้งสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิดของ (Hazzan, O. et al., 2011) ซึ่งเป็นการทำให้นักศึกษาเกิดความสนใจต่อจริยธรรมการวิจัย พร้อมกับกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ค่านิยม เพื่อให้นักศึกษาเกิดการรู้ตัว เกิดการรับรู้ และตอบสนองต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมการวิจัย ด้วยการชี้ให้เห็นผลกระทบที่จะเกิดต่อตัวนักศึกษาอย่างชัดเจน ลำดับต่อมา ในขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักศึกษาได้เรียนรู้จากสื่อวีดิทัศน์ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมการวิจัย และกิจกรรมการเชิญวิทยากรภายนอกมาบรรยายประสบการณ์ คล้ายคลึงกับผลการวิจัยของ สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์ และภัทร์ พลอยแหวน ที่ได้เสนอวิธีการพัฒนาการเรียนรู้ด้านจริยธรรมการวิจัยในระดับปริญญาเอก โดยการทำกิจกรรมการทํารายงานจากการสัมภาษณ์ผู้มีประสบการณ์การทำวิจัยในประเด็นจริยธรรมการวิจัย ซึ่งส่งผลให้พบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับกรอบการอ้างอิงทางความคิดใหม่ของนักศึกษา ลำดับที่สาม ขั้นอภิปรายผลการเรียนรู้ เมื่อนักศึกษาได้ทำกิจกรรมในขั้นตอนที่สองแล้ว ผู้สอนได้จัดกรณีศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมการวิจัย แล้วให้

นักศึกษาเขียนการตัดสินใจโดยคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัยและให้เหตุผลประกอบการตัดสินใจนั้น แล้วผู้สอนอธิบายคำตอบที่ถูกต้อง พร้อมทั้งเหตุผลของคำตอบนั้น (สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์ และภัทร พลอยแหวน, 2559) ซึ่งกรณีที่นักศึกษาตอบคำถามที่ไม่ถูกต้องจะทำให้ให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้และจดจำแนวทางการดำเนินการตามจริยธรรมการวิจัยได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุติกร พรหมพากุล และกิตติกร นิมานัต ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า การประชุมปรึกษาหลังการให้การพยาบาล การสะท้อนคิด และการทำสัมมนากรณีศึกษา เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยเพิ่มความสามารถเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาลมากที่สุด และในลำดับที่สี่ คือ ขั้นตอนการประเมินผล ซึ่งเป็นการประเมินพฤติกรรมของนักศึกษา (ชุติกร พรหมพากุล และกิตติกร นิมานัต, 2560) โดยอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย และมีการติดตามประเมินผลความคงอยู่ของทักษะด้านจิตพิสัยของนักศึกษา ด้วยการประเมินทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษาในระยะเวลาห่างกันสองเดือน ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการ สร้างลักษณะนิสัย ที่ผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมนั้นอย่างสม่ำเสมอ โดยติดตามผลการปฏิบัติ และให้ข้อมูลป้อนกลับ และการเสริมแรงเป็นระยะ ๆ จนกระทั่งผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมสองประการ คือ การมีหลักยึดในการตัดสินใจ และการปฏิบัติตามหลักยึดจนเป็นนิสัยต่อไป (ทิตนา แคมณี, 2560)

2. จากผลการพัฒนาการเรียนรู้จริยธรรมการวิจัยและเสริมสร้างทักษะชีวิตและอาชีพด้านคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการประกอบอาหารและการบริการ ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้ง ตรัง ซึ่งพบว่า นักศึกษาที่ได้ทำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีระดับจริยธรรมในการวิจัย และระดับทักษะชีวิตและอาชีพ อยู่ในระดับสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ทำกิจกรรม ซึ่งผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รุ่งนภา ตั้งจิตระเจริญกุล และคณะ ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทยในระดับบุคคล คือ การเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมผ่านสถาบันการศึกษา และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมผ่านครอบครัว และจากผลการวิจัยซึ่งเมื่อทดสอบค่าเฉลี่ยระดับจริยธรรมการวิจัยระหว่างกลุ่มที่ทำกิจกรรมและกลุ่มไม่ทำกิจกรรม (รุ่งนภา ตั้งจิตระเจริญกุล และคณะ, 2560) พบว่า ระดับจริยธรรมการวิจัยของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน แตกต่างกับงานวิจัยของ พิษณุ อภิสมภารโยธิน และปรีชา สุนทรานันท์ ที่ได้ศึกษาประสิทธิผลของโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามทฤษฎีจริยธรรมตามแนวพุทธศาสตร์ ที่เน้นการส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม - จริยธรรมโดยการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง (พิษณุ อภิสมภารโยธิน และปรีชา สุนทรานันท์, 2557) พบว่า นักศึกษาแพทย์ที่เข้าร่วมโครงการ หลังการเข้าร่วมมีพฤติกรรมด้านคุณธรรม - จริยธรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ส่วนนักศึกษาที่ไม่เข้าร่วมโครงการมีพฤติกรรมด้านคุณธรรม - จริยธรรม ก่อนและหลังไม่ต่างกัน อย่างไรก็ตาม จากผล

การทดสอบค่าเฉลี่ยระดับทักษะชีวิตและอาชีพในภาพรวม ระหว่างกลุ่มที่ทำกิจกรรมและกลุ่มไม่ทำกิจกรรม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มที่ทำกิจกรรมมีทักษะอาชีพและทักษะชีวิตในภาพรวมสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ทำกิจกรรมทำกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิษณุ อภิสมาจารย์โยธิน และปรีชา สุนทรานันท์ ที่พบว่านักศึกษาแพทย์ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามทฤษฎีจริยธรรมตามแนวพุทธศาสตร์ มีระดับพฤติกรรมที่สูงกว่า และส่งผลดีต่อการดำเนินชีวิต คือ นักศึกษาสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตและใช้ในวิชาชีพได้ แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษานั้น ควรเป็นการจัดกิจกรรมมากกว่าการเรียนแบบบรรยายแบบเดิม ซึ่งส่งผลต่อนักศึกษาระยะยาว อย่างไรก็ตาม (พิษณุ อภิสมาจารย์โยธิน และปรีชา สุนทรานันท์, 2557) จากผลการทดสอบค่าเฉลี่ยที่ พบว่าระดับจริยธรรมการวิจัยของกลุ่มไม่ทำกิจกรรมและกลุ่มที่ทำกิจกรรมไม่แตกต่างกัน และผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับจริยธรรมการวิจัยและระดับทักษะชีวิตและอาชีพของนักศึกษาที่ทำกิจกรรม พบว่า ระดับจริยธรรมการวิจัยและระดับทักษะชีวิตและอาชีพ ไม่มีความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น จากงานวิจัยของ รุ่งนภา ตั้งจิตเรจริญกุล และคณะ ที่พบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทยในระดับบุคคล (รุ่งนภา ตั้งจิตเรจริญกุล และคณะ, 2560) คือ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมผ่านครอบครัว ดังนั้นนอกจากการพัฒนากิจกรรมในมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนานักศึกษาแล้ว การร่วมมือกับครอบครัวจึงมีความสำคัญด้วยเช่นเดียวกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินโครงการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา คุณธรรมจริยธรรม และสร้างทักษะชีวิตและอาชีพให้แก่ศึกษาระดับปริญญาตรีนั้น ควรใช้วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ที่ประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ได้แก่ การใช้สื่อวิทัศน์ การบรรยายโดยผู้มีประสบการณ์ การวิเคราะห์กรณีศึกษา ซึ่งจะทำให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาคูณธรรม จริยธรรม และทักษะชีวิตและอาชีพได้ในอนาคต แต่อย่างไรก็ตามจากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ศึกษานั้น ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยกิจกรรมที่จัดขึ้นในการเรียนการสอนเพียงอย่างเดียว ดังนั้นจากผลการวิจัยในครั้งนี้ การจัดการศึกษาของหลักสูตรต่าง ๆ ควรให้ความสำคัญ และเพิ่มกิจกรรมและปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนเนื้อหาเกี่ยวกับจริยธรรม และ/หรือจรรยาบรรณเกี่ยวกับวิชาชีพ อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาการศึกษาในหลักสูตร และในการวิจัยครั้งต่อไป ควรควบคุมตัวแปรแฝงอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักศึกษาเพิ่มเติม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ที่ได้พิจารณาให้ทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- ชูลีกร พรหมพากุล และกิตติกร นิมนัต. (2560). ความสามารถเชิงจริยธรรมในการปฏิบัติ การพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. วารสาร การพยาบาล, 32(4), 67-78.
- ทิตินา แคมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญธัช วิภาติภูมิประเทศ. (2557). ความตระหนักในจริยธรรมการวิจัยของนักศึกษาระดับ บัณฑิตศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 16(4), 46-54.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ынดีสุข. (2558). การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิษณุ อภิธมาจารย์โยธิน และปรีชา สุนทรานันท์. (2557). การพัฒนาจิต คุณธรรม และ จริยธรรมของนักศึกษาแพทย์ศิริราช. วารสารวิชาการเฉลิมกาญจนา, 1(2), 55-66.
- รุ่งนภา ตั้งจิตเรเจริญกุล และคณะ. (2560). การศึกษาแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ที่พึงประสงค์ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาไทย. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 23(1), 147-168.
- วัชร เล่าเรียนดี และคณะ. (2560). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อพัฒนาการคิดและ ยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21. นครปฐม: เพชรเกษมพรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- ศานิตย์ ศรีคุณ. (2560). การตรวจสอบความตรงเชิงทฤษฎีของแบบวัดจริยธรรมใน กระบวนการวิจัย. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 40(4), 47-57.
- สถาพร พุทธิภูมิ. (2555). คุณภาพผู้เรียน เกิดจากกระบวนการเรียนรู้. วารสารบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, 6(2), 6(2), 1-13.
- สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์ และภัทร์ พลอยแหวน. (2559). การพัฒนาการเรียนรู้ด้านจริยธรรม การวิจัยในงานวิจัยเชิงคุณภาพของนักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร ดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. วารสารปัญญา ภิวัฒน์, 8(1), 150-162.
- สิทธิพร ประวัตรุ่งเรือง. ((มปป.)). การพัฒนาอาจารย์ให้สอนแบบ Active Learning ของ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤษภาคม 2562 จาก

<http://www.mua.go.th/users/he-commission/t-visit%20project/t-visit%20book%202/15--g2--8-1.pdf>

- Eisen, A. et al. . (2004). A Model for Teaching Research Ethics. Science and Engineering Ethics, 10(4), 693-704.
- Hazzan, O. et al. (2011). Guide to Teaching Computer Science: An Activity-Based Approach. London: Springer Publishing Company, Incorporated.
- Tolich, M. et al. (2017). Teaching Research Ethics as Active Learning: Reading Venkatesh and Goffan as Curriculum Resources. Retrieved May 1, 2562, from <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13645579.2017.1287870>

การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
เพื่อพัฒนาเครือข่ายเกษตรอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดนครปฐม*
INTEGRATING THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY TO
DEVELOP A SUSTAINABLE AGRICULTURAL NETWORK IN NAKHON
PATATHOM PROVINCE

เริงวิทย์ นิลโคตร

Reongwit Nilkote

วัยวุฒิ บุญลอย

Waiwoot Boonloy

ธีรังกูร วรบำรุงกุล

Theerangkoon Warabamrungkul

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Rambhai Barni Rajabhat University, Thailand

ชาตรี ลุนคำ

Chatree Lundam

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar, Thailand

E-mail: mong_rnk@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์ทุนศักยภาพเครือข่ายเกษตรในการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดนครปฐม และ 2) การพัฒนาข้อเสนอแนวปฏิบัติในการพัฒนาเครือข่ายเกษตรอย่างยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก สังเกตและถอดบทเรียน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลัก แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) เครือข่ายเกษตรปลอดภัย 2) หน่วยงานภาครัฐ และ 3) ผู้ประกอบการและผู้บริโภค จำนวน 53 คน วิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปเป็นภาพรวม ผลการศึกษาพบว่า 1) ทุนศักยภาพที่สำคัญของเครือข่ายเกษตรปลอดภัย ได้รับการสนับสนุนนโยบายจากภาครัฐเป็นสำคัญที่ส่งผลให้ภาคเกษตรกรรมในพื้นที่สร้างรายได้ในครัวเรือน โดยเฉพาะผลไม้ยืนต้นและพืชผัก เครื่องเทศที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามความต้องการของตลาด รวมถึงการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในการ

* Received 15 April 2021; Revised 3 May 2021; Accepted 15 May 2021

ขับเคลื่อนผ่านโครงการอย่างต่อเนื่อง ทักษะภาพ ได้แก่ 1.1) ด้านต้นทุนด้านบริบทพื้นที่ 1.2) ด้านผู้นำกลุ่ม 1.3) ด้านการสื่อสาร 1.4) ด้านการสนับสนุนของภาคี และ 1.5) ด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2) การพัฒนาข้อเสนอแนะปฏิบัติในการพัฒนาเครือข่ายเกษตรอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาทุนศักยภาพพื้นที่เป็นสิ่งที่เครือข่ายต้องรู้ถึงศักยภาพของตนเอง และพลวัตภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ การเรียนรู้ การเข้าสู่เพื่อให้เกิดการพัฒนาสู่ความยั่งยืนต้องประยุกต์ใช้ 3 หลักการคือ ความมีความพอประมาณ การมีเหตุผล ภูมิคุ้มกันที่ดี และ 2 เงื่อนไข คือ ความรอบรู้ และคุณธรรม ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญที่ต้องบูรณาการคือ ความสอดคล้องบริบทของพื้นที่และศักยภาพของตนเอง การมีความรอบรู้ทางสุขภาพ และการทำงานเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันและกัน

คำสำคัญ: ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, เครือข่ายเกษตรปลอดภัย, การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This research article of this study were: 1) to analysis the potential capital of safe agricultural network to integrate the philosophy of sustainable sufficiency economy in Nakhon Pathom province. And 2) to develop of guidelines for the development of sustainable safe agricultural network according to the philosophy of sufficiency economy. This research was qualitative research use study of documents, in - depth interviews observing and removing lessons Select a specific sample. The main contributors were divided into 3 groups: 1) Safe Agriculture Network, 2) Government Agencies, and 3) entrepreneurs and consumers total 53 persons. By using analyzed content and summarized as an overview. The research results found that: 1) the potential capital of the agricultural safety network It has received significant support from the government policy that has resulted in the local agricultural sector generating household income. Especially fruit and vegetable plants Spice that tends to increase in line with market demand. Including support from the public and private sectors in driving through the project continuously. Potential grants include: 1.1) cost, area context, 1.2) group leadership, 1.3) communication, 1.4) partner support, and 1.5) continuous learning. And 2) development of sustainable safe agricultural network is to develop capital, potential, area, which networks must know their potential. And external dynamics that are constantly changing, including politics, economics, learning. The entry into the development of sustainability requires applying 3 principles: moderation.

Rationality, good immunity and 2 conditions, knowledge and morality. The key success factors that need to be integrated are: consistency, the context of the area and its potential. Being well - aware and working as a network connects with each other.

Keywords: Philosophy of Sufficiency Economy, Safe Agricultural Network, Sustainable Development

บทนำ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการพัฒนาที่สังคมไทยได้น้อมนำจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทรสยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ที่ได้พระราชทานเป็นแนวทางการพัฒนาทุกระดับตั้งแต่ปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมรวมถึงหน่วยงานองค์กรภาครัฐต่าง ๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้หลากหลายลักษณะหลักการพื้นฐานตามความหมายที่เป็นหัวใจของเศรษฐกิจพอเพียงคือคำว่า “พอมี พอกิน พอใช้” ภายใต้เงื่อนไขการใช้ “วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ” (อภิชัย พันธเสน, 2562) แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปรัชญาที่เป็นแนวปฏิบัติสำหรับการดำเนินชีวิตในทางสายกลาง กล่าวคือการมีความพอเพียงและความพร้อมที่จะสามารถจัดการกับสิ่งต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความสมดุลและเกิดความยั่งยืนและมั่นคงได้ ตั้งอยู่บนหลักการที่สำคัญคือ “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” กล่าวคือ “พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน” และเงื่อนไข “ความรู้” และ “คุณธรรม” ในมิติของการพัฒนาแล้วนับว่าเป็นหลักการที่เป็นแนวปฏิบัติมุ่งเน้นการพัฒนา “คน” เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยประชาชนในการมีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจ เป็นหลักการที่ยึดหลัก “ภูมิสังคม” ความหลากหลายของระบบภูมินิเวศ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ประเพณี เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา และเน้นจุดเริ่มต้นที่มีการพัฒนาจาก “การพึ่งพาตนเอง” ดำเนินการด้วยความรอบคอบ วิเคราะห์ ระมัดระวัง และ “ทำตามลำดับขั้นตอน” (อำพล กิตติอำพล, 2560) จากความสำคัญหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวข้างต้นได้เป็นแนวคิดที่นำมาเป็นพื้นฐานการกำหนดยุทธศาสตร์ของการพัฒนาในช่วง 20 ปีข้างหน้า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจทั่วไป การจัดการทรัพยากรที่มีจำกัด ต้องพึ่งพาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดการงบประมาณของภาครัฐให้ประชาชน เป็นต้น แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นแนวทางหนึ่งเชิงยุทธศาสตร์เพื่อสร้างเศรษฐกิจภายในให้เข้มแข็ง สร้างสังคมให้เข้มแข็งและนำไปสู่ความยั่งยืนได้ (อาคม เติมพิทยาไพสิฐ, 2557)

ประเทศไทยนับว่าเป็นภูมิภาคที่เติบโตจากพื้นฐานภาคเกษตรกรรมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลก อย่างไรก็ตาม ผลสืบเนื่องกับความต้องการอาหารโดยเฉพาะผักและผลไม้จากงานวิจัยสำรวจสินค้าด้านเกษตรพบว่า มีสารพิษตกค้าง

เกินมาตรฐานสูงถึงร้อยละ 41 โดยผักที่พบสารพิษตกค้างเกินค่ามาตรฐานมากที่สุดคือ กวางตุ้ง คะน้า กะเพรา ผักชี พริก กะหล่ำดอก ผักชี โดยพบ 10, 9, 8, 7, 7 และ 7 ตัวอย่างจาก 12 ตัวอย่างตามลำดับ ส่วนผลไม้ที่พบการตกค้างมากที่สุดได้แก่ ส้ม ชมพู ฝรั่ง องุ่น โดยพบสารพิษตกค้างเกินมาตรฐาน 12, 11, 7 และ 7 ตัวอย่างจากการสุ่มตรวจ 12 ตัวอย่างตามลำดับ (เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช, 2562) หลายหน่วยงานต่างตระหนักถึงข้อมูลดังกล่าว และได้มีการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนคำนึงถึงการดูแลสุขภาพและคุณภาพชีวิตทั้งด้านนโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีการรณรงค์เพื่อให้มีการควบคุมกำกับการขึ้นทะเบียนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใสเข้มงวดมากขึ้น การสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นกับทุกภาคส่วน และการส่งเสริมการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีเพื่อให้ได้วัตถุดิบที่ดี และปลอดภัยกับประชาชน บริบทของพื้นที่ที่จังหวัดนครพนมมีอาณาเขตติดกับพื้นที่กรุงเทพมหานครแม้จะประกอบด้วยโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังเป็นเมืองเกษตรที่สำคัญของประเทศ แบ่งพื้นที่ออกเป็น 7 อำเภอ มีพื้นที่เพาะปลูกแยกเป็นพื้นที่ใช้ทำนาปี จำนวน 429,064 ไร่ นาปรัง จำนวน 427,362 ไร่ พืชไร่ 87,293 ไร่ ไม้ประดับ จำนวน 17,408 ไร่ ด้วยสภาพพื้นที่ที่มีระบบชลประทานที่สมบูรณ์สามารถทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี โดยเฉพาะพืชผักซึ่งในปี 2558 มีการผลิตขยายตัวมากถึงร้อยละ 64 นอกจากนี้แล้ว ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด จังหวัดนครพนมได้ส่งเสริมเชิงยุทธศาสตร์ให้สินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมจังหวัดมีคุณธรรม มีความปลอดภัย ผ่านการรับรองมาตรฐานสากลจึงส่งผลให้มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เกิดเครือข่ายเกษตรปลอดภัยขึ้นเป็นจำนวนหลายกลุ่ม เพื่อตอบสนองกระแสการดูแลสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน (สำนักงานจังหวัดนครพนม, 2562)

ผลผลิตของเครือข่ายเกษตรปลอดภัยในจังหวัดได้เป็นจุดเด่นที่สำคัญของจังหวัดที่ไม่มีสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชตกค้างอยู่ หรือตกค้างอยู่แต่ไม่เกินระดับมาตรฐานที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด เป็นจุดขายแก่ประชาชนที่มุ่งดูแลสุขภาพ และสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เครือข่ายเกษตรปลอดภัยแต่ละแห่งมีพัฒนาการการเติบโตที่สะท้อนให้เห็นต้นทุนและประสบการณ์ด้านการจัดการที่หลากหลาย (คงเดช ลิโทพลิต และคณะ, 2556) โดยเฉพาะการน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการภายในกลุ่ม มีการยกระดับให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน และศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในระดับพื้นที่และระดับประเทศ ปรากฏการณ์ของเครือข่ายเกษตรปลอดภัยซึ่งได้นำไปสู่การสร้างสมดุลทั้งด้านสุขภาพและคุณภาพชีวิต (สำนักงานจังหวัดนครพนม, 2562) และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) และนโยบายรัฐบาลภายใต้วิสัยทัศน์ “ภาคเกษตรก้าวไกลด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลาดนำการผลิต ชีวิตเกษตรกรมีคุณภาพ ทรัพยากร การเกษตรมีความสมดุลและยั่งยืน” ครอบคลุมการพัฒนาภาคการเกษตร

ใน 5 ด้าน ประกอบด้วย การสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน และการพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ โดยมีกระบวนการขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติ ผ่านกลไกขับเคลื่อนในระดับนโยบาย ยุทธศาสตร์ และหน่วยปฏิบัติ ที่จะช่วยกำกับให้ทุกหน่วยงาน จัดทำแผนงาน/โครงการสำคัญที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) รวมทั้งติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนงาน/โครงการสำคัญดังกล่าวให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน จุดเน้นทางยุทธศาสตร์ด้านการเกษตรของจังหวัดนครปฐม (Positioning) ได้แก่ เกษตรปลอดภัยตามประเด็นยุทธศาสตร์ พัฒนาการจัดการห่วงโซ่มูลค่าสินค้าเกษตร อาหารปลอดภัย และส่งเสริมอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครปฐม, 2563) จากความสำคัญข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นทุน ศักยภาพเครือข่ายเกษตรปลอดภัยในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดนครปฐมเป็นอย่างไร ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่องการบริหารจัดการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาเครือข่ายเกษตรอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดนครปฐม เพื่อบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับเครือข่ายเกษตร และพัฒนาเป็นข้อเสนอแนวปฏิบัติในการพัฒนาเครือข่ายเกษตรอย่างยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สาธารณะได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ทุนศักยภาพเครือข่ายเกษตรปลอดภัยในการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อการพัฒนาข้อเสนอแนวปฏิบัติในการพัฒนาเครือข่ายเกษตรอย่างยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการถอดบทเรียน ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ด้านขอบเขต

1.1 ด้านประชากร (Population) คือ กลุ่มเกษตรปลอดภัยในพื้นที่จังหวัดนครปฐม จำนวน 14 กลุ่ม โดยแบ่งตามเขตการปกครองจากพื้นที่ 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอพุทธมณฑล อำเภอนครชัยศรี อำเภอบางเลน อำเภอสามพราน

อำเภอกำแพงแสน และอำเภอดอนตูม รวมทั้งหมด 14 กลุ่ม (สำนักงานจังหวัดนครปฐม, 2562)

1.2 ด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) คือ ตัวแทนของกลุ่มเกษตรกรปลอดภัยในพื้นที่จังหวัดนครปฐม โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) เครือข่ายเกษตรกรปลอดภัย จำนวน 42 คน 2) หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 4 คน และ 3) ผู้ประกอบการและผู้บริโภค จำนวน 7 คน จำนวนทั้งหมด 53 คน

1.3 ด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนศักยภาพ เครือข่ายเกษตรกรปลอดภัย หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และบริบทจังหวัดนครปฐมด้านการเกษตร และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต บทความ ตำรา

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านเครือข่ายเกษตรกรปลอดภัยได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาของเครื่องมือ จำนวน 5 ท่าน แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้เท่ากับ 0.50 – 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) นำไปทดลองใช้กับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 และจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แบ่งเป็น 4 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) ทุนศักยภาพเครือข่ายเกษตรกรปลอดภัย 3) การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในเกษตรกร และ 4) ข้อเสนอแนะ

3. ด้านการเก็บข้อมูล แบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน (แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด) ระยะที่ 2 ทุนศักยภาพเครือข่ายเกษตรกรปลอดภัยและการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในเกษตรกร (แบบสัมภาษณ์และการสังเกต) ระยะที่ 3 การพัฒนาข้อเสนอแนวปฏิบัติในการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรอย่างยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (การถอดบทเรียน)

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการใช้ข้อมูลจากเอกสาร (Content Analysis) และเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการลดทอนข้อมูลแบบตีความสร้างข้อสรุปจัดหมวดหมู่และสรุปประเด็น

ผลการวิจัย

1. การศึกษาทุนศักยภาพเครือข่ายเกษตรกรปลอดภัยในการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดนครปฐม พบว่า

1.1 บริบทของพื้นที่และปัจจัยสนับสนุน

ปัจจุบันจังหวัดนครปฐมได้ชื่อว่าเป็นพื้นที่แหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของประเทศ เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่เขตภาคกลางตอนล่างของประเทศบริเวณราบลุ่มแม่น้ำท่าจีน และเป็นเขตปริมาณชลของกรุงเทพมหานคร ด้วยสภาพภูมิประเทศที่มีลักษณะดินที่ทำให้

สามารถปลูกพืชได้หลากหลาย เช่น ด้านตะวันออกบริเวณอำเภอกำแพงแสน และตอนเหนือของอำเภอเมืองเป็นที่ลานตะพักลำนน้ำระดับต่ำ ลักษณะเนื้อดินเป็นดินร่วนปนดินเหนียว การระบายน้ำดี ความลาดชันดิน 1 - 3% ส่วนมากปลูกพืชไร่ มีพื้นที่ประมาณ 109,937 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นอ้อยโรงงาน ด้านตะวันออกบริเวณอำเภอบางเลน ดอนตูม พุทธมณฑล บางส่วน นครชัยศรี และตอนใต้อำเภอเมืองจะเป็นพื้นที่ราบเกิดจากอิทธิพลของตะกอนทะเลและตะกอนน้ำกร่อยที่พัดพามาทับถม มีสภาพเป็นกรด เนื้อดินเป็นดินเหนียวการระบายน้ำไม่ดี เป็นพื้นที่นาข้าวประมาณ 372,356 ไร่ ส่วนทางด้านตะวันออกเฉียงใต้บริเวณพื้นที่อำเภอสสามพราน นครชัยศรี บางส่วนของอำเภอเมือง บางเลน และพุทธมณฑลมีลักษณะเป็นที่ลุ่ม ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน เป็นพื้นที่น้ำทะเลท่วมถึงเกิดตะกอนทะเล น้ำก่อยพัดพาทับถมเหมาะกับการขุดยกร่องสวน เป็นดินเหนียวปนทรายแบ่งเหมาะสำหรับการปลูกพืชไม้ยืนต้น เช่น ส้มโอ มะม่วง ชมพู่ ฝรั่ง มะพร้าวอ่อน เป็นต้น

จากสภาพบริบทพื้นที่ดังกล่าว พื้นที่จังหวัดนครปฐม สภาพการเพาะปลูกพืชโดยทั่วไปจะเป็นการเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยว (Monoculture) และทำการเกษตรแบบผสมผสาน (Integrated Farming System) ชาวจังหวัดนครปฐมโดยพื้นฐานแล้วเป็นเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ มีการสั่งสมประสบการณ์และภูมิปัญญาชาวบ้านและเทคโนโลยีที่ท้องถิ่นมาแบบรุ่นสู่รุ่น มีการพัฒนาวิธีการเครื่องมือทางการเกษตรมาเป็นลำดับตามพัฒนาการของความเจริญทางสังคมและวัฒนธรรมตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก มีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความเหมาะสมของตนเอง มีหลายพื้นที่ได้ถูกยกระดับและพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร การทำเกษตรเกิดมีการบูรณาการไปพร้อม ๆ กับภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่น เช่น ภูมิปัญญาการทำสวนแบบยกร่องสำหรับพืชยืนต้น ได้แก่ มะพร้าว มะม่วง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีพืชล้มลุก เช่น พริก มะเขือ พักทอง แตงกวา บวบเหลี่ยม ถั่วฝักยาว ถั่วยาวหอม ถั่วยาวไข่ มะละกอ เป็นต้น

วิถีการดำเนินชีวิตและเป็นศักยภาพด้านกายภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวจังหวัดนครปฐม เป็นแนวทางที่เป็นทุนศักยภาพของชุมชนในการหาทางแก้ไขปัญหาก็เกษตรกำลังเผชิญอยู่ เช่น การที่เกษตรกรต้องใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าหญ้าและยาฆ่าแมลงในปริมาณที่เพิ่มขึ้นส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพของผู้ผลิต ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม เกษตรกรลดต้นทุนตัวเองเพื่อให้มีการเพิ่มผลผลิตในการที่จะสร้างรายได้ไปหักกลบกับต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น รวมถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารและรายได้ของเกษตรกร การย้อนกลับมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นทางเลือกของการดูแลตนเองและศักยภาพสำคัญของจังหวัดนครปฐม ซึ่งศักยภาพนี้เองได้สอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานภาครัฐที่ได้เล็งเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนประชาชนในพื้นที่โดยเฉพาะภาคการเกษตร และจากการศึกษายุทธศาสตร์แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม (พ.ศ. 2561 - 2565) พบว่า จังหวัด

นครปฐมมุ่งเป้าหมายการผลิตโดยจะเน้นการผลิตตามหลักเกษตรดีที่เหมาะสม (Good agricultural practice: GAP)

เห็นได้ว่า ด้วยศักยภาพของบริบทของพื้นที่ดังกล่าวและการสนับสนุนเชิงนโยบายจากภาครัฐจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ภาคเกษตรกรรมในพื้นที่ได้สร้างรายได้ให้กับจังหวัด นครปฐมซึ่งมีมูลค่าเกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ 5.58 ของ GPP (Gross Provincial Product : GPP) ของจังหวัด และเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.12 ของ GRP per capita ในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง ปริมณฑล และจากการศึกษาพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้กับจังหวัด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงพืชเศรษฐกิจที่สำคัญในพื้นที่จังหวัดนครปฐม

พืชเศรษฐกิจ	ศักยภาพของพื้นที่	ผลผลิตระยะเวลา 3 ปีย้อนหลัง		
		2558	2559	2560
ข้าว	มีการทำงานปีละ 2 ครั้งคือนาปี และนาปรัง นาปีเพาะปลูกช่วง	350,571 (ปี)	334,211 (ปี)	321,852 (ปี)
	เดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม และ เก็บเกี่ยวเดือนสิงหาคม	249,927 (ปรัง)	199,203 (ปรัง)	245,701 (ปรัง)
พืชไร่	อ้อยโรงงาน เป็นไร่ที่สำคัญสำหรับ			
	ผลิตน้ำตาลทราย และมีบางพื้นที่	80,668	101,034	87,402.5
	ปลูก ผัก ถั่วเขียว ถั่วเหลือง			
ผลไม้ยืนต้น	นิยมปลูกมะพร้าว มะม่วง ต้น			
	หมาก ส้มโอ ผลผลิตต่อไร่ประมาณ	73,369	73,802	77,157.25
	134,254 ต้น ผลผลิตเฉลี่ย 1,740			
	กิโลกรัมต่อไร่			
พืชผัก/เครื่องเทศ	นิยมปลูกพริก มะเขือ พักทอง			
	แตงกวา บวบเหลี่ยม ถั่วฝักยาว			
	เป็นต้น ผลผลิตโดยรวมประมาณ	50,038	58,253	76,564
	207,795 ต้น ผลผลิตเฉลี่ย 2,714			
	กิโลกรัมต่อไร่			
ไม้ดอกไม้ประดับ	เป็นพื้นที่ปลูกกล้วยไม้ บัวฉัตร			
	กุหลาบ มะลิ ดอกกรัก เป็นต้น มี	17,614	18,025	19,150.25
	มูลค่าการผลิต			

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นถึงศักยภาพด้านการเกษตรของพื้นที่จังหวัดนครปฐม ในด้านการเกษตรโดยเฉพาะผลไม้ยืนต้นและพืชผัก/เครื่องเทศที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามความต้องการของตลาด รวมถึงการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในการขับเคลื่อนผ่านโครงการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

1.2 ทุนศักยภาพเครือข่ายเกษตร

จากการศึกษาพบว่าทุนศักยภาพที่สำคัญของเครือข่ายเกษตรที่เป็นพื้นฐานสำคัญให้สามารถขับเคลื่อนเป็นเครือข่าย ประกอบด้วย

1.2.1 ต้นทุนด้านบริบทพื้นที่ ครอบคลุมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่สั่งสมมาของเกษตรกรจังหวัดนครปฐม วิธีการจัดการที่เป็นไปตามบริบทนิเวศของพื้นที่ ความเข้มแข็งของเครือข่ายที่เป็นผลสืบเนื่องของการจัดการทางสังคมที่ผ่านกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มแม่น้ำท่าจีนแม่กลอง มูลนิธิปิ่นสูขจังหวัดนครปฐม เครือข่ายมหาวิทยาลัยในพื้นที่ และการให้การสนับสนุนผ่านกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ

1.2.2 ผู้นำกลุ่มหรือปราชญ์ชาวบ้าน ในแต่ละเครือข่ายจะมีผู้นำที่เข้มแข็ง เป็นผู้นำตามธรรมชาติที่เกิดจากการลองผิดลองถูก สั่งสมประสบการณ์การทำเกษตรมาอย่างยาวนานรู้ถึงปัญหาอย่างครบวงจร เป็นพี่เลี้ยงให้กับกลุ่ม และสามารถเป็นวิทยากรให้ผู้ที่เข้ามาศึกษาได้

1.2.3 การสื่อสารภายในกลุ่ม เป็นการสื่อสารแบบแนวราบ โดยอาศัยความเป็นพื้นที่เดียวกัน บริบทของพื้นที่ สภาพปัญหาจะเหมือนกัน การสื่อสารจึงเป็นไปแบบธรรมชาติ และเป็นลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ช่องทางการสื่อสารปัจจุบันใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่โดยสมาชิกไม่จำเป็นต้องมาพบกัน เป็นการรักษาความสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม

1.2.4 การสนับสนุนของภาคี มูลนิธิปิ่นสูข เครือข่ายมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ภาครัฐกิจในพื้นที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐที่สนับสนุนตามนโยบาย

1.2.5 การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งความรู้สมัยใหม่ที่เป็นนวัตกรรมใหม่ ๆ ทางเกษตร

1.3 บทเรียนและเงื่อนไขต่อความสำเร็จ

จากการถอดบทเรียนการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายเกษตรซึ่งได้สะท้อนให้เห็นความยั่งยืนที่เกิดขึ้นในพื้นที่ระดับหนึ่งแล้วนั้นประกอบจากหลากหลายปัจจัย มีพัฒนาที่หนุนเสริมในแต่ละช่วงเวลา ได้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาและเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันสามารถสรุปได้ ดังนี้

1.3.1 การข้อมูลด้านต้นทุนทางบริบทของพื้นที่ การริเริ่มการบูรณาการเครือข่ายต้องมีการทบทวนและเห็นถึงต้นทุนของตนเอง ทั้งด้านบริบทพื้นที่ กระบวนการทำงาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาสู่การบริหารจัดการเสริมการทำงาน เป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นและเป็นรูปแบบเฉพาะในการทำงานกับเครือข่าย

1.3.2 ความเป็นผู้นำและการนำเครือข่าย การบูรณาการเครือข่ายสู่ความยั่งยืนจำเป็นต้องมีผู้นำและเครือข่ายที่เป็นต้นแบบที่เข้มแข็งในการนำพาเครือข่ายให้สู่เป้าหมายให้ได้ การเสริมสร้างผู้นำ และเครือข่ายที่เป็นต้นแบบจึงจำเป็น จะเป็นการเสริมพลังและการทำงานของเครือข่ายมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

1.3.3 การมีความรอบรู้ทางสุขภาพ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาอย่างยั่งยืนมีพื้นฐานสำคัญจากการตระหนักรู้ทางสุขภาพคืออยู่ดีกินดี

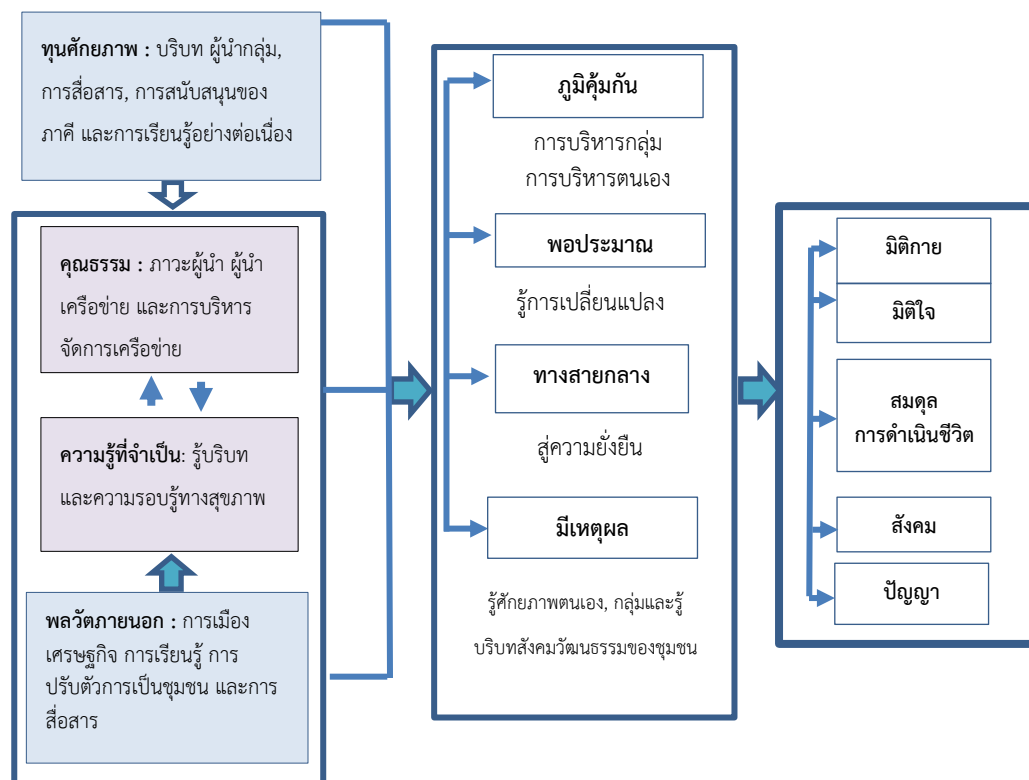
มีสุขภาพที่แข็งแรงและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตซึ่งทั้งหมดเกี่ยวข้องโดยตรงกับศักยภาพของปัจเจกบุคคล ชุมชน และสังคมในภาพรวม

1.3.4 ทักษะการบริหารจัดการหุ้นส่วนผู้มีส่วนได้เสีย เป็นทั้งการรักษาความสัมพันธ์และรักษาความต่อเนื่องของการทำงานเครือข่าย กิจกรรมจะเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานที่หนุนเสริมให้เกิดบทบาทการทำงาน และควรมีระบบการสื่อสารที่เป็นช่องทางการปฏิสัมพันธ์กัน

1.4 โอกาสการพัฒนาต่อยอด

โอกาสและการพัฒนาต่อยอดที่สำคัญคือ 1) ด้านสังคมและวัฒนธรรมและบริบทพื้นที่ เครือข่ายเกษตรจังหวัดนครปฐมมีต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ดีทั้งในด้านภูมิศาสตร์ของพื้นที่ที่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก การกระจายสินค้าสามารถส่งต่อได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่เป็นเขตอุตสาหกรรมที่มีปริมาณความต้องการทางการตลาดอย่างต่อเนื่อง 2) ด้านนโยบายจากภาครัฐทั้งระดับจังหวัดและระดับชาติ การได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบายผ่านยุทธศาสตร์การพัฒนาต่าง ๆ และ 3) ด้านการสนับสนุนทางวิชาการ การมีสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงและมีศักยภาพในการให้การสนับสนุนทั้งด้านการบริการวิชาการส่งผลให้การพัฒนาเครือข่ายมีโอกาสพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และได้รับความเชื่อมั่นทางการตลาดในอนาคต

2. การพัฒนาข้อเสนอแนวปฏิบัติในการพัฒนาเครือข่ายเกษตรอย่างยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืนจุดเริ่มต้นที่สำคัญคือการเห็นถึงทุนศักยภาพของพื้นที่ เครือข่ายเกษตรพื้นที่นครปฐมแสดงให้เห็นว่า เงื่อนไขคุณธรรมสำคัญ ที่เป็นพื้นฐานของการบริหารจัดการได้แก่ ภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำเครือข่าย และผู้นำในการบริหารจัดการเครือข่าย ด้านความรู้ที่จำเป็นสำหรับเครือข่ายเกษตรคือบริบทต้องมีความรอบรู้อย่างลึกซึ้ง และความรอบรู้ทางสุขภาพที่เป็นภัยคุกคามคุณภาพชีวิตตนเองก็เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นต้องรู้ให้เท่าทัน และความยั่งยืนของเครือข่ายจะยั่งยืนได้ต้องสามารถประยุกต์ใช้หลักทั้ง 3 ประการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือการมีพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน ให้ได้ตามความจำเป็นของตนเอง สามารถสรุปได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวปฏิบัติในการพัฒนาเครือข่ายเกษตรอย่างยั่งยืน
ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงแนวปฏิบัติสิ่งที่เป็นทุนศักยภาพพื้นที่เป็นสิ่งที่เครือข่ายต้องรู้ถึงศักยภาพของตนเอง และพลวัตภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ การเรียนรู้ การเข้าสู่เพื่อให้เกิดการพัฒนาสู่ความยั่งยืนต้องประยุกต์ใช้ 3 หลักการคือ ภูมิคุ้มกัน ความพอประมาณ การมีเหตุผล ภูมิคุ้มกันที่ดี และ 2 เงื่อนไข ความรอบรู้ และคุณธรรม ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญที่ต้องบูรณาการคือ ความสอดคล้องบริบทของพื้นที่และ ศักยภาพของตนเอง การมีความรอบรู้ทางสุขภาพ และการทำงานเป็นเครือข่ายเชื่อมโยง กันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับ เครือข่ายเกษตรปลอดภัย, สัมภาษณ์ข้อมูลเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2563 ที่ว่า

“ระดับปัจเจกบุคคลและครอบครัวนั้นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดทางสายกลางการบูรณาการสู่การปฏิบัติในการดำเนินชีวิตแล้วอาจเริ่มต้นจากจุดที่สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทที่เป็นจริงแล้วลงมือปฏิบัติ” (เครือข่ายเกษตรปลอดภัย, 2563) และ สอดคล้องกับหน่วยงานภาครัฐ, สัมภาษณ์ข้อมูลเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2563 ที่ว่า

“ระดับชุมชนและองค์การ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหากมีการกำหนดให้เป็นเชิงนโยบายและสนับสนุนให้เกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจะสร้างคุณภาพการพัฒนาชุมชนและองค์การสู่ความยั่งยืนได้” (หน่วยงานภาครัฐ, 2563) และสอดคล้องกับผู้ประกอบการ, สัมภาษณ์ข้อมูลเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2563 ที่ว่า

“เครือข่ายเกษตรกรได้มีการน้อมนำหลักคิดทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลางตามแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงดำริไว้ เพื่อเป็นหลักในบูรณาการในการจัดการเครือข่ายให้เกิดความอย่างยั่งยืน ตลอดจนการนำทุนศักยภาพไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด” (ผู้ประกอบการ, 2563) และสอดคล้องกับผู้บริโภค, สัมภาษณ์ข้อมูลเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2563 ที่ว่า

“ความรู้ที่จำเป็นสำหรับเครือข่ายเกษตรกร คือ การรอบรู้ถึงบริบทของตนเอง ศักยภาพและความได้เปรียบทางทุนสังคม รวมถึงการรู้จักประยุกต์ใช้หลักการทั้ง 3 ประการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ การมีพอประมาณ มีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน นำไปสู่การสร้างความยั่งยืนของเครือข่าย” (ผู้บริโภค, 2563)

อภิปรายผล

จากการศึกษาทุนศักยภาพเครือข่ายเกษตรกรในการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดนครปฐม เห็นได้ว่า เครือข่ายเกษตรกรได้มีการน้อมนำหลักคิดทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตแบบ “สายกลาง” ตามแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตรได้ทรงพระราชทานไว้เพื่อเป็นหลักในบูรณาการเพื่อการจัดการเครือข่ายให้เกิดความอย่างยั่งยืนโดยอาศัยทุนศักยภาพที่เป็นของเครือข่ายให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเครือข่าย ทุนศักยภาพที่สำคัญคือทุนทางด้านกายภาพ กล่าวคือบริบทพื้นที่จังหวัดนครปฐมที่เป็นศักยภาพด้านการทำการเกษตรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีนโยบายของภาครัฐที่ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และมีทุนมนุษย์ที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal) และจิตวิญญาณ (spiritual) อันเป็นพื้นฐานจากการอยู่ร่วมกัน คือ ความเป็นผู้นำและเครือข่ายแกนนำ การสื่อสารภายในกลุ่ม การสนับสนุนของภาค และเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังมีเงื่อนไขที่สะท้อนถึงปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วย มิติด้านความรู้ ได้แก่ ระบบข้อมูลของบริบทพื้นที่ และการมีความรอบรู้ทางสุขภาพ และมีมิติด้านคุณธรรม ได้แก่ การมีภาวะผู้นำและการนำเครือข่าย และทักษะของการบริหารจัดการเครือข่าย การบูรณาการด้านที่เป็นหลักการสำคัญเครือข่ายเกษตรกรให้ความสำคัญกับการสร้าง

ภูมิคุ้มให้กับตนเองโดยเฉพาะความสมดุลของการดำเนินชีวิตทั้งด้านกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ มีหลักด้านความพอประมาณ จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่และทักษะที่จำเป็นในการนำกลุ่มและการบริหารจัดการเครือข่ายที่ร่วมกลุ่มกันขึ้นมา และหลักด้านความมีเหตุผลที่สำคัญคือการรู้ถึงบริบทพื้นที่และภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการเกษตรและระบบนิเวศวิทยาของพื้นที่ประกอบการบริหารจัดการ ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ อภิชัย พันธเสน ซึ่งได้กล่าวถึงนำเสนอแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ (a system analysis of sufficiency economy) ไว้ว่ากระบวนการทางสายกลางที่ประกอบด้วยกระบวนการคือ การมีภูมิคุ้มกัน ความพอประมาณ และความมีเหตุผล เป็นกระบวนการที่ทับซ้อนกันอยู่ ทุนมนุษย์กับทุนทางสังคมถือว่าเป็นทุนที่สำคัญที่สุดของเศรษฐกิจพอเพียงเพราะสามารถฟื้นฟูทุนอย่างอื่นได้ ทุนทางสังคมเกิดจากการที่มนุษย์อยู่ร่วมกัน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เป็นทุนชนิดใหม่ที่ทางตะวันตกถือว่าความน่าเชื่อถือ (Trust) (อภิชัย พันธเสน, 2562) คือ ทุนทางสังคมที่สำคัญ ดังนั้น ทุนทางสังคมในมิติบูรณาการที่สะท้อนให้เห็นมิติของการบูรณาการเครือข่ายเกษตรไว้วางการมุ่งประโยชน์ส่วนตนไปสู่ระบบคิดและวิถีปฏิบัติที่มุ่งช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรต่อกันนั้นเป็นการพัฒนาด้านคุณธรรม การพัฒนาด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และพัฒนาด้านจิตวิญญาณ ส่งผลให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้และสามารถพัฒนายกระดับจิตใจและจิตวิญญาณให้สูงขึ้น เป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่มุ่งสู่ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันของสังคม และทั้งหมดได้เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการถักทอเป็นเครือข่ายทางสังคมกันที่สุดในที่สุด

จากการพัฒนาข้อเสนอแนวปฏิบัติในการพัฒนาเครือข่ายเกษตรอย่างยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เห็นได้ว่า การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืนจุดเริ่มต้นที่สำคัญคือ การเห็นถึงทุนศักยภาพของพื้นที่โดยเฉพาะระบบนิเวศวิทยาของพื้นที่ที่มีความได้เปรียบเชิงกายภาพ และพื้นที่จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ผลผลิตที่เกิดขึ้นสามารถที่จะกระจายไปสู่ผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็ว การเล็งเห็นบริบทของพื้นที่ได้นำไปสู่การพัฒนาเครือข่ายได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ในส่วนของเงื่อนไขคุณธรรมสำคัญ กล่าวคือ ภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำเครือข่าย และผู้นำในการบริหารจัดการเครือข่าย เป็นเงื่อนไขสำคัญในการนำกลุ่มให้เกิดความเข้มแข็งและเติบโต ด้านเงื่อนไขความรู้ที่จำเป็นสำหรับเครือข่ายเกษตร กล่าวคือ การรอบรู้ถึงบริบทของตนเอง ศักยภาพ และความได้เปรียบอย่างลึกซึ้ง และความรู้ทางสุขภาพที่เป็นภัยคุกคามคุณภาพชีวิตตนเองก็เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นต้องรู้ให้เท่าทัน และที่สำคัญคือ การรู้จักประยุกต์ใช้หลักการทั้ง 3 ประการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือการมีพอประมาณ มีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน ให้ได้ตามความจำเป็นของตนเองทั้งหมดได้นำไปสู่การยั่งยืนของเครือข่ายดังกล่าวข้างต้น ซึ่งสอดคล้องกับจิราภรณ์ คชเสนี และนันทนา คชเสนี ได้กล่าวว่าระบบนิเวศพัฒนามาเป็นประเด็นหลักต่อสังคมมนุษย์ แม้ระบบนิเวศจะมีขนาดใหญ่โต มีความต้านทาน และ/หรือความยืดหยุ่นสูง

สามารถรักษาความปกติและสมดุลเอาไว้ได้ด้วยตนเอง แต่อิทธิพลจากการรบกวนที่มีสาเหตุจากมนุษยชาติก็สามารถสร้างวิกฤติการณ์ต่อระบบที่สามารถย้อนกลับส่งผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์ แนวปฏิบัติที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณธรรมและเงื่อนไขที่จะต้องมีการปกป้องรักษาสุขภาพและสถานะที่สมบูรณ์ของระบบนิเวศได้ (จิราภรณ์ คชเสนี และนันทนา คชเสนี, 2558) สอดคล้องกับจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช ธรรมปียา ที่กล่าวว่า จากพื้นฐานประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ต้องพึ่งพิงการผลิตภาคเกษตรเพื่อการดำรงชีวิตเมื่อประเทศเริ่มเข้าสู่ยุคพัฒนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความห่วงใยเกษตรกรรายย่อย ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศว่าอาจจะถูกละเลยจากยุทธศาสตร์การพัฒนา และกลายเป็นเหยื่อของการพัฒนาในที่สุด ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงได้ค้นหาเทคโนโลยีตลอดจนวิธีการที่เหมาะสมกับการนำไปประยุกต์ใช้ สำหรับเกษตรกรรายย่อยในประเทศไทย ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากกว่า 3,000 โครงการ จุดเน้นสำคัญคือการทำให้เกษตรกรระดับครอบครัวมีความเข้มแข็ง พออยู่พอกิน และ ลดความเสี่ยงซึ่งหลักการพื้นฐานที่สำคัญก็คือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การสร้างสมดุลให้กับการดำเนินชีวิต และนำไปสู่การมีวิถีชีวิตที่ยั่งยืนบนวิถีความเป็นจริงนั่นเอง (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช ธรรมปียา, 2559)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ด้านวิเคราะห์ทุนศักยภาพเครือข่ายเกษตรปลอดภัยในการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ได้รับการสนับสนุนนโยบายจากภาครัฐเป็นสำคัญที่ส่งผลให้ภาคเกษตรกรรมในพื้นที่สร้างรายได้ในครัวเรือน โดยเฉพาะผลไม้ยืนต้นและพืชผัก เครื่องเทศที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามความต้องการของตลาด รวมถึงการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในการขับเคลื่อนผ่านโครงการอย่างต่อเนื่อง ทุนศักยภาพ ได้แก่ 1) ด้านต้นทุนด้านบริบทพื้นที่ 2) ด้านผู้นำกลุ่ม 3) ด้านการสื่อสาร 4) ด้านการสนับสนุนของภาคี และ 5) ด้านการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ด้านการพัฒนาข้อเสนอแนวปฏิบัติในการพัฒนาเครือข่ายเกษตรอย่างยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการทางสายกลาง (middle path) ที่สามารถบูรณาการสู่ความยั่งยืนได้บนหลักการพื้นฐานที่เป็นหัวใจจากคำว่า “พอมี พอกิน พอใช้” และเงื่อนไขการ คือ “วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ” ภายใต้มิติของการพัฒนาที่ยั่งยืน 4 มิติ กล่าวคือ มิติการเจริญเติบโตทางด้วยเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการดำรงชีพของเครือข่ายเกษตร เกิดการสร้างงานให้กับสมาชิกทั้งในกลุ่มและชุมชน เป็นการหนุนเสริมเครือข่ายให้เกิดโครงสร้างการเกื้อหนุนกันและกัน ตั้งอยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทุนศักยภาพสำคัญของพื้นที่ มิติการพัฒนาคน เป็นการสร้างความเชื่อมั่นและความมั่นคงทางอาหาร โดยเฉพาะสินค้าทางการเกษตรที่เป็นผลผลิตของเครือข่ายในพื้นที่ การพัฒนากลุ่มเครือข่าย

เป็นการสร้างการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้เกิดกับสมาชิกทั้งด้านการผลิต กระบวนการพัฒนาคุณภาพ การปรับปรุงพัฒนาอยู่ตลอดเวลา มิติด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม เครือข่ายเกษตรจังหวัดนครปฐมเป็นสร้างกลไกการผลิตบนฐานของการผลิตตามหลักเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (Good agricultural practice: GAP) ซึ่งสะท้อนถึงการรับมือถึงปัญหาคุณภาพการเกษตรในปัจจุบัน และการจัดการเชิงนิเวศวิทยาของพื้นที่ที่ผสมผสานการจัดการแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นประสบการณ์ของเครือข่ายเกษตรในพื้นที่ และมีมิติความยุติธรรมและสันติภาพ มุ่งสร้างความเกื้อกูลกันและกันสร้างความสุขให้เกิดระดับครอบครัว เครือข่าย และผู้บริโภค ทุกคนมีความเท่าเทียมในการเข้าถึงกลไกผ่านการสื่อสารและการสนับสนุนจากภาคีต่าง ๆ และมุ่งรับผิดชอบสุขภาวะและคุณภาพชีวิตของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับ และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปคือ 1) ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนากลุ่มเครือข่ายเกษตรปลอดภัยเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเชิงนโยบายในระดับท้องถิ่นโดยเฉพาะองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ควรมีการพัฒนาหุ้นส่วนที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะภาคเอกชนเพื่อร่วมให้การสนับสนุนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการขยายเครือข่ายเกษตรปลอดภัยให้ครบทั้งภาคเอกชน ภาครัฐ และประชาชนซึ่งจะทำให้เกิดวงจรการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต และ 3) ควรมีการวิจัยและพัฒนาให้เกิดเครือข่ายเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์บนฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ เพื่อให้เกิดมูลค่าสู่มิติอื่น ๆ และรองรับความต้องการผู้บริโภคด้านอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- คงเดช ลิโชนวลิต และคณะ. (2556). สรุปผลการดำเนินการ โครงการวิจัยและพัฒนาเกษตรปลอดภัยเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารจังหวัดนครปฐม. นครปฐม: สำนักงานสหภาพความร่วมมือนครปฐม.
- เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช. (2562). ผลการตรวจสอบสารพิษตกค้างผักผลไม้. เรียกใช้เมื่อ 30 กรกฎาคม 2562 จาก <https://www.thaipan.org/action/1107>
- จิราภรณ์ คชเสนี และนันทนา คชเสนี. (2558). นิเวศวิทยาเพื่อสิ่งแวดล้อม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปริยานุช ธรรมปิยา. (2559). ตามรอยพอชีวิตพอเพียง ... สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สิริ จำกัด.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. (เล่มที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครปฐม. (2563). แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดนครปฐม (พ.ศ. 2561 – 2565) ฉบับทบทวน. นครปฐม: สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครปฐม.

- สำนักงานจังหวัดนครปฐม. (2562). แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม. นครปฐม: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อพัฒนาจังหวัด.
- อภิชัย พันธเสน. (2562). เศรษฐกิจพอเพียง: พระอัจฉริยภาพและพระกรุณาธิคุณของในหลวง. พิมพ์ครั้งที่ 2. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- อาคม เติมพิทยาไพสิฐ. (2557). วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ... สู่ความยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.).
- อำพล กิตติอำพล. (2560). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย. นนทบุรี: เพชรรุ่งการพิมพ์.
- เครือข่ายเกษตรปลอดภัย. (29 สิงหาคม 2563). การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาเครือข่ายเกษตรอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดนครปฐม. (เริงวิชญ์ นิลโคตร, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้บริโภค. (29 สิงหาคม 2563). การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาเครือข่ายเกษตรอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดนครปฐม. (วิญญู บุญลอย, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ประกอบการ. (29 สิงหาคม 2563). การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาเครือข่ายเกษตรอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดนครปฐม. (วิญญู บุญลอย, ผู้สัมภาษณ์)
- หน่วยงานภาครัฐ. (29 สิงหาคม 2563). การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาเครือข่ายเกษตรอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดนครปฐม. (เริงวิชญ์ นิลโคตร, ผู้สัมภาษณ์)
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (5th ed.). New York: Harper Collins. Publishers.

การประยุกต์ใช้หลักคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ
ตามหลักไตรสิกขาสู่ความเป็นผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ*
THE APPLICATION OF MORALITY, ETHICS AND CODE
OF CONDUCT WITH THE THREEFOLD TRAINING
TO BE THE PROFESSIONAL SCHOOL ADMINISTRATORS

ปรีดาวรรณ วิชาธิคุณ

Pidawan Wichathikun

ลักษณ์ประภา สุวรรณสมบัติ

Lakprapa Suwannasombat

เริงวิษณุ นิลโคตร

Reongwit Nilkote

ธีรังกูร วรบำรุงกุล

Theerangkoon Warabamrungkul

วัยวุฒิ บุญลอย

Waiwoot Boonloy

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Rambhai Barni Rajabhat University, Thailand

E-mail: mong_rnk@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ศึกษาเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ เกิดความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพขององค์กรหรือสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจึงเน้นให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้คู่คุณธรรม มุ่งเน้นการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน โดยมียุทธศาสตร์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา มีศักยภาพความเป็นผู้นำที่มีจิตวิญญาณของผู้บริหารอย่างยั่งยืน และตระหนักในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ อย่างมีความภาคภูมิใจในวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา รวมถึงมีความละเอียดที่จะประพฤติดีชั่ว เพราะผู้ที่จะเป็นครูต้องเป็นคนดี มีศรัทธาในวิชาชีพ พร้อมที่จะประกอบวิชาชีพทางการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ ดังนั้น การนำหลักคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ โดยใช้

* Received 10 April 2021; Revised 22 April 2021; Accepted 10 May 2021

หลักไตรสิกขาประกอบด้วย ศีล (ความประพฤติทางกาย) สมาธิ (การฝึกอบรมทางจิตใจ) และ ปัญญา (ความรู้แจ้ง) มาประยุกต์ใช้ควบคู่กับจรรยาบรรณผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) จรรยาบรรณต่อตนเอง 2) จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ 3) จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ 4) จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และ 5) จรรยาบรรณต่อสังคม สามารถนำแนวทางดังกล่าวสร้างทักษะความเป็นเลิศส่วนบุคคล มีความคิดเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม และการมีภาวะผู้นำทางวิชาการ การนำไปประยุกต์ใช้เป็นบรรทัดฐานการบริหารสถานศึกษา การครองตน ครองคน และครองงาน ได้อย่างสมบูรณ์แบบของผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นทั้งผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณธรรมและรู้เท่าทันต่อภาวะการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพที่สังคมต้องการและเป็นภาพลักษณ์ที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ รวมถึงคุณภาพของครู บุคลากร และนักเรียนมีคุณภาพ เป็นคนเก่ง และคนดี

คำสำคัญ: หลักคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ, หลักไตรสิกขา, ผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ

Abstract

The professional school administrators must be leaders with morals, ethics and professional ethics. Resulting in operational satisfaction resulting in efficient performance of the organization or school. The Ministry of Education therefore emphasizes on educational institution administrators to have knowledge and morals. Focus on the development and empowerment of people. With strategies for school administrators have leadership potential with sustainable management mind. And realize their roles, duties and responsibilities with pride in the professional school administrators. Including the shame of behaving badly Because the one who will be the teacher must be a good person Have faith in the profession Ready to practice the educational profession in accordance with professional standards and professional . Ethics, The application of Morality, Ethics and Code of Conduct in the Educational Administration towards A Professional school Administrators by Threefold Training. Consist of Sila (Physical behavior), Samathi (Mental training) and Panna (Enlightenment), to applied in The School Administrators Ethics comprised 4 components as follows; 1) the Ethics on personal performance, 2) the Ethics on profession, 3) the Ethics on Client, 4) the Ethics on Professional Personnel, and 5) the Ethics on Society. Can be adopt that approach, build skills of personal excellence. Have a strategic thinking and innovation And academic leadership. The apply to the norm to

administration, self-governance, People governance and Work governance as a perfect of the (school) administrators that is both of ethical and be aware of changing conditions. This is an important attribute of the professional school administrators that the society needs and also the image that will make the organization to great success. Including the quality of the teachers, staff and students are of perfect quality, good and good people.

Keywords: Morality, Ethics and Code, Threefold Training, Professional School Administrators

บทนำ

ในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต การศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ประเทศไทยจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 มาตรา 27 ที่ระบุไว้ว่า บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ซึ่งได้กำหนดให้การศึกษาบรมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไทยทุกคนที่รัฐต้องจัดให้ เพื่อพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยให้มีความเจริญงอกงามในทุกด้าน และสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้มีการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ขึ้นเพื่อวางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ โดยมุ่งเน้นการจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความสามารถในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 65 ได้มีการกำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติขึ้น เพื่อใช้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล และใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ โดยยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 -2580) มุ่งเน้นในเรื่องการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในรูปแบบประชารัฐ และสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2563 – 2565) ซึ่งอยู่ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ว่า “กระทรวงศึกษาธิการวางระบบเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ – ทักษะ มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง มีคุณธรรม มีงานทำ มีอาชีพ และเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง” จึงได้มีการกำหนดเป้าหมายเพื่อให้คุณภาพการศึกษาของไทยดีขึ้นผู้บริหาร ครูมีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ มีจรรยาบรรณของวิชาชีพ มีองค์ความรู้และมีความเป็นมืออาชีพ (สำนัก

นโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2562) กระทรวงศึกษาธิการจึงเน้นให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้คู่คุณธรรมอย่างเข้มข้น หลากหลาย มุ่งเน้นการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน มียุทธศาสตร์ที่จะทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนมีสติ มีจิตวิญญาณของผู้บริหารอย่างยั่งยืนตระหนักในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ มีความภูมิใจในวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา และมีความละเอียดที่จะประพฤติดี เพราะผู้ที่จะเป็นครูต้องเป็นคนดี มีศรัทธาในวิชาชีพ พร้อมทั้งจะประกอบวิชาชีพทางการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ (รพีพรรณ เอกสุภาพันธุ์, 2552) ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ จะนำไปสู่การทำงานที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพขององค์กรหรือสถานศึกษา (คุณัญญา สมจิตร์ และผดุง พรมมูล, 2561)

การบริหารจัดการสถานศึกษานั้น ผู้บริหารถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน โดยมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามทิศทางและนโยบายที่กำหนดจากส่วนกลาง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ผู้บริหารจึงต้องมีทักษะความเป็นเลิศส่วนบุคคล มีความคิดเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรม มีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีสำนึกความรับผิดชอบ (Accountability) และการบริหารแบบร่วมมือ (สำนึกนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) ดังนั้น สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นส่วนสำคัญในการบริหารงานให้เกิดความสำเร็จตรงตามเป้าหมาย ซึ่งสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพครูสภาประกอบด้วยสมรรถนะทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาวิชาชีพ 2) ความเป็นผู้นำทางวิชาการ 3) การบริหารสถานศึกษา 4) หลักสูตรการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 5) กิจการและกิจกรรมนักเรียน 6) การประกันคุณภาพการศึกษา และ 7) คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ (สภาครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2560) ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้บริหารมืออาชีพ โดยสถาบันพัฒนาครูได้จัดทำหลักสูตร "ผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ" โดยกำหนดคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพไว้ 6 ประการ คือ 1) การเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม 2) การเป็นผู้นำด้านการจัดระบบ 3) การเป็นผู้นำด้านวิชาการ 4) การเป็นผู้นำด้านการบริหารจัดการ 5) การเป็นผู้นำด้านสังคมและชุมชน และ 6) การเป็นผู้นำการพัฒนาตนเองในเชิงบริหาร ในเรื่องการพัฒนาตนเอง เพื่อเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ซึ่งตามหลักพุทธศาสนา ผู้บริหารที่ดีต้องมีศีล สมาธิ และปัญญา กล่าวคือ เป็นคนที่มีศีลกำกับ ตัวกำกับใจ เพื่อให้มีความรู้จักผิด ชอบ ชั่ว ดี ทำให้รู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ การมีสมาธิที่ดีจะทำให้ผู้บริหารมุ่งมั่นในการทำงานได้สำเร็จอย่างมีสติด้วยดีและรวดเร็ว การใช้ปัญญาหรือความรู้ที่ขอบด้วยเหตุและผลอันกว้างไกล ทำให้สามารถแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อความอยู่รอด ความมั่นคง และการพัฒนาองค์การอย่างมีประสิทธิภาพ ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็วและรุนแรง การเป็นนักบริหารจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วย

ผลักดันให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไป ด้วยดีด้วยการใช้ทรัพยากรเท่าที่จำเป็นให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ณัญญาณี บุญทองคำ, 2556)

จากความสำเร็จข้างต้นจะเห็นได้ว่า ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นกำลังขับเคลื่อนที่สำคัญยิ่งที่เป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ทำให้โรงเรียนเกิดการพัฒนา มีความเจริญก้าวหน้า และบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้ที่จะเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จได้นั้น นอกจากจะต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำในตนเอง ยังต้องเป็นผู้ที่รู้จักการประยุกต์ใช้หลักคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณของผู้บริหารสถานศึกษามาใช้ในการบริหารงานสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ ตามจุดมุ่งหมายของกระทรวงศึกษาธิการและสามารถพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณที่พึงมีของผู้บริหารสถานศึกษา

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 79 ระบุไว้ว่า ให้ผู้บังคับบัญชาปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ วิชาชีพที่เหมาะสม ในอันที่จะทำให้เกิด ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความก้าวหน้าแก่ราชการ การบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเกิดผลทั้งงานที่รับผิดชอบและได้ความร่วมมือจากผู้ร่วมงาน ซึ่งผู้บริหารจะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน นอกจากนี้ มาตรา 80 ยังระบุว่า ให้มีการพัฒนาข้าราชการ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ก่อนแต่งตั้งให้ดำรง ตำแหน่งบางตำแหน่ง และบางวิทยฐานะ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพที่เหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2548)

คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ซึ่งรวมสรุปว่าคือ สภาพคุณงามความดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2563)

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี ความประพฤติและจิตใจ ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 2 ความหมาย คือ 1) ความประพฤติดีงาม เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและสังคม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักศีลธรรมทางศาสนา ค่านิยมทางวัฒนธรรม ประเพณีหลักกฎหมาย จรรยาบรรณวิชาชีพ และ 2) การรู้จักไตร่ตรองว่าอะไรควรทำ ไม่ควรทำ และอาจกล่าวได้ว่า คุณธรรม คือ จริยธรรมแต่ละข้อที่นำมาปฏิบัติจนเป็นนิสัย เช่น เป็นคนซื่อสัตย์เสียสละ อดทน มีความ รับผิดชอบ ฯลฯ คุณธรรม จึงหมายถึง “สภาพคุณงามความดี” ซึ่งเป็นลักษณะหรือคุณสมบัติทางบวกที่ถือกันว่าดีงาม ทั้งทางกาย วาจา และใจ เช่น 1) ความจริงใจ ซื่อสัตย์ พูดจริง ทำจริง 2) การฝึกฝนข่มใจ รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุง

ตนเองให้เจริญก้าวหน้าด้วยปัญญาความรู้ 3) มีความอดทน ตั้งหน้า ทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหวในจุดมุ่งหมาย 4) ความเสียสละ ต้องมีความเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง ผู้มีน้ำใจเสียสละ มีจิตใจโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทุกคนในสังคม ช่วยเหลือเท่าที่เห็นว่าสมควรจะช่วยเหลือได้ เห็นใครควรแก่การช่วยเหลือก็ช่วยเหลือตามกำลัง (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553, 2553)

จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ, ศีลธรรม, กฎศีลธรรม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน จริยธรรม มาจากคำว่า “พรหมจรรย์” หมายถึง ความประพฤติอันประเสริฐ หรือ ประพฤติบริสุทธิ์อย่างพรหม การดำเนินชีวิตอันประเสริฐ การครองชีพอย่างประเสริฐ หรือความเป็นอยู่อย่างประเสริฐ ซึ่งในพุทธศาสนา หมายถึง มรรค คือวิธีการปฏิบัติสายกลาง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ประการ บางครั้งเรียกว่า “ไตรสิกขา” คือ การศึกษา 3 ประการ ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ดังนั้น จริยธรรมหรือ พรหมจรรย์ มรรค และไตรสิกขา ทั้งหมดนี้เป็นทางปฏิบัติเพื่อนำมนุษย์ไปสู่จุดหมายในชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556)

คุณธรรมจริยธรรมนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของคนทุกคนและทุกวิชาชีพ หากบุคคลใด หรือวิชาชีพใดไม่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักยึดเบื้องต้นแล้วก็ยากที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จแห่งตนและแห่งวิชาชีพนั้น ๆ ที่ยิ่งกว่านั้นก็คือการขาดคุณธรรมจริยธรรมทั้งในส่วนบุคคลและในวิชาชีพ อาจมีผลร้ายต่อตนเอง สังคมและวงการวิชาชีพในอนาคตได้อีกด้วย ดังจะพบเห็นได้จากการเกิดวิกฤติศรัทธาในวิชาชีพหลายแขนงในปัจจุบัน ทั้งวงการวิชาชีพครู แพทย์ ตำรวจ ทหาร นักการเมืองการปกครอง ฯลฯ จึงมีคำกล่าวที่เราไม่สามารถสร้างครุฑบนพื้นฐานของคนไม่ดี และไม่สามารถสร้างแพทย์ ตำรวจ ทหารและนักการเมืองที่ดี ถ้าบุคคลเหล่านั้นมีพื้นฐานทางนิสัยและความประพฤติที่ไม่ดี ดังพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระมหากษัตริยาธิราช ณ ท้องสนามหลวง เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2525 ไว้ ดังนี้ “.....การจะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลที่พึงปรารถนา คือให้เป็นประโยชน์และเป็นธรรมด้วยนั้น จะอาศัยความรู้แต่เพียงอย่างเดียวมิได้ จำเป็นต้องอาศัยความสุจริต ความบริสุทธิ์ใจ และความถูกต้องเป็นธรรม ประกอบด้วย เพราะเหตุว่าความรู้นั้น เสมือนเครื่องยนต์ที่ทำให้รถยนต์เคลื่อนที่ไปได้ประการเดียว ส่วนคุณธรรมดังกล่าวแล้ว เป็นเสมือนหนึ่งพวงมาลัยหรือหางเสือ ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำทางให้รถยนต์ดำเนินไปถูกทางด้วยความสวัสดิ คือ ปลอดภัย บรรลุจุดประสงค์..”

คุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญในการประกอบอาชีพ ที่จะนำความสุขสงบและความเจริญก้าวหน้ามาสู่สังคมนั้น ๆ เพราะเมื่อคนในสังคมมีคุณธรรมจริยธรรม จิตใจก็ย่อมสูงขึ้นมีความเจริญทางจิตใจ มีวุฒิภาวะทางปัญญา และสำนึกในหน้าที่ของตนอยู่เสมอ จะทำงานใดก็สำเร็จ เกิดประสิทธิภาพ มีความสุขในการทำงาน การอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี

เป็นบุคคลมีคุณค่ามีประโยชน์ และสร้างสรรค์คุณงามความดี อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง อันเป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองต่อไป

จรรยาบรรณ หมายถึง ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอย่าง กำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของสมาชิก อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2563) ในวงการวิชาชีพ “จรรยาบรรณ” เป็นข้อกำหนดกฎเกณฑ์ให้ผู้ประกอบวิชาชีพยึดถือปฏิบัติ มีประกาศบังคับในระดับ “พึง” คือ พึงทำอย่างนั้น พึงทำอย่างนี้ ไม่ใช่เป็นการบังคับโดยเด็ดขาด แต่ผลสัมฤทธิ์หรือเป้าหมายของจรรยาบรรณและศักดิ์ศรีของผู้ประกอบวิชาชีพโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อคนและเพื่องาน ดังนั้น ในแต่ละวิชาชีพจึงได้กำหนดจรรยาบรรณมากำหนดบทบาทหน้าที่ และพฤติกรรมของสมาชิก ในวงการวิชาชีพ (เอกพันธ์ ปัตถาวโร, 2563) จากข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยเรื่องแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2550 ได้มีการระบุแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาไว้ 5 ด้าน ดังนี้

1. จรรยาบรรณต่อตนเอง ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ โดยต้องประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรม ได้แก่ 1) ประพฤติตนเหมาะสมกับสถานภาพและเป็นแบบอย่างที่ดี 2) ศึกษา ค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาวิชาชีพอยู่เสมอ 3) ส่งเสริมและพัฒนาครูในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ 4) สร้างผลงานที่แสดงถึงการพัฒนาความรู้และความคิดในวิชาชีพจนเป็นที่ยอมรับ และ 5) ส่งเสริมการปฏิบัติงานโดยมีแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

2. จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ โดยต้องประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรม ได้แก่ 1) แสดงความชื่นชมและศรัทธาในคุณค่าของวิชาชีพ 2) รักษาชื่อเสียงและปกป้องศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ 3) ยกย่องและเชิดชูเกียรติผู้มีผลงานในวิชาชีพให้สาธารณชนรับรู้ 4) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริตตามกฎหมาย ระเบียบ และแบบแผนของทางราชการ 5) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจ และใช้ความรู้ความสามารถในการพัฒนาครูและบุคลากร 6) สนับสนุนการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับ การพัฒนาครู การเรียนการสอน และการบริหารสถานศึกษา และ 7) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรได้ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย และนำเสนอผลงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ

3. จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงาม แก่ศิษย์และผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจผู้บริหารสถานศึกษา

ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์ และผู้รับบริการ และผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้บริการด้วยความจริงใจ และเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์ จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ โดยต้องประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรม ได้แก่ 1) ปฏิบัติงานหรือให้บริการอย่างมีคุณภาพ โดยคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้รับบริการ 2) ส่งเสริมให้มีการดำเนินงานเพื่อปกป้องสิทธิเด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส 3) บริหารงานโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี 4) รับฟังความคิดเห็นที่มีเหตุผลของศิษย์และผู้รับบริการ 5) ให้ครูและบุคลากร มีส่วนร่วมวางแผนการปฏิบัติงานและเลือกวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมกับตนเอง 6) เสริมสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ศิษย์และผู้รับบริการ ด้วยการรับฟังความคิดเห็น ยกย่อง ชมเชย และให้กำลังใจอย่างกัลยาณมิตร และ 7) ให้ศิษย์และผู้รับบริการได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิด หรือวิธีการที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพ

4. จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษา พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ โดยพึงประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรม ได้แก่ 1) ริเริ่มสร้างสรรค์ในการบริหารเพื่อให้เกิดการพัฒนาทุกด้านต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ 2) ส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ 3) เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา 4) ใช้ระบบคุณธรรมในการพิจารณาผลงานของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ 5) มีความรัก ความสามัคคี และร่วมใจกัน ผนึกกำลังในการพัฒนาการศึกษา และ 6) ยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

5. จรรยาบรรณต่อสังคม ผู้บริหารสถานศึกษา พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยพึงประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรม ได้แก่ 1) ยึดมั่นสนับสนุน และส่งเสริม การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 2) ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในทางวิชาการหรือวิชาชีพแก่ชุมชน 3) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อให้ศิษย์และผู้รับบริการเกิดการเรียนรู้และสามารถดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) เป็นผู้นำในการวางแผนและดำเนินการเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พัฒนาเศรษฐกิจภูมิปัญญาท้องถิ่น และศิลปวัฒนธรรม (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2541)

คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นวิชาชีพชั้นสูง ดังพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานแก่ครูอาวุโส 28 ตุลาคม พ.ศ. 2523 ที่พระราชทานเป็นแนวปฏิบัติ ไว้ว่า “...ครูที่แท้จริงนั้นต้องเป็นผู้ทำแต่ความดี คือต้องขยันหมั่นเพียรและ อุตสาหะพากเพียร ต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ต้องหนักแน่นอดทน และอดกลั้น สำรวมระวัง ความประพฤติ

ปฏิบัติของตนให้อยู่ในระเบียบ แบบแผนที่ดีงาม รวมทั้งต้องซื่อสัตย์ รักษาความจริงใจวางใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติ...” (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2541)

ดังนั้น คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ จะเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาทางด้านสติปัญญาและการอบรม กล่อมเกลাজิตใจให้รู้จักผิดชอบชั่วดี เป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ ในการปฏิบัติตน ประพฤติสิ่งที่ดีงาม เป็นผู้ที่มีคุณค่า ทำตนเป็นประโยชน์แก่สังคม ซึ่งมีพื้นฐานเหล่านี้มาจากหลักศีลธรรมทางศาสนา ค่านิยมทางวัฒนธรรม ประเพณี หลักกฎหมาย จรรยาบรรณวิชาชีพ การรู้จักไตร่ตรองว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ มีความตั้งใจ แน่วแน่ และสร้างความศรัทธาเชื่อถือให้กับผู้อื่น และอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข

ความเป็นผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ (Professional School Administrators)

ในการบริหารจัดการศึกษานั้น “ผู้บริหารสถานศึกษา” นับเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่ง ทั้งของรัฐและเอกชน โดยมีลักษณะงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การดำเนินงาน การประสานงาน การควบคุมดูแล และการนิเทศงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลงานด้านวิชาการ ด้านบุคคล ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานทั่วไป ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน และการปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษานั้นมีความสำคัญต่อการบริหารการศึกษาและพัฒนาสถานศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำที่เอื้อต่อการศึกษา มีความสามารถในการบริหารองค์กรไปสู่ความสำเร็จ และสามารถทำให้สมาชิกในองค์กรมีความเต็มใจที่จะทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542); (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, 2545); (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553, 2553)

การทำงานอย่างมืออาชีพ หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถและประสบการณ์สูงในงานที่ทำการดำเนินงานทุกครั้งจะบรรลุเป้าหมายเป็นอย่างดี ข้อผิดพลาดหรือโอกาสผิดพลาดแทบจะไม่ปรากฏ ผู้บังคับบัญชา มีความมั่นใจและไว้วางใจเมื่อมอบหมายภารกิจให้ปฏิบัติ ซึ่งย่อมต่างกันโดยสิ้นเชิงกับผู้ปฏิบัติประเภท มือสมัครเล่นหรือมือใหม่หัดขับ จึงเป็นผู้ที่จะต้องได้รับการควบคุม การกำกับดูแลแนะนำ งานที่ปฏิบัติมักมีแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ ๆ และไม่สามารถทำงานคนเดียวได้ จึงอาจสรุปได้ว่าความเป็นมืออาชีพ จะต้องประกอบด้วย การเป็นผู้รู้จักในเรื่องที่ปฏิบัติ ได้แก่ รู้หลักการรู้เหตุผล รู้หลักวิชาของเรื่องที่จะปฏิบัติอย่างรอบด้าน สามารถประยุกต์ความรู้ของตนเองดังกล่าวไปใช้ได้เหมาะสมกับทุกสถานการณ์ ตลอดจนมีความสามารถในการชิงประสานสัมพันธ์ มีเทคนิคในการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

ประกอบกับการเป็นผู้ที่มีความพยายามและอดทน มุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จตามเป้าประสงค์ สูงมาก (คารมณ เพียรภาณุ, 2563) ผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ หมายถึง ผู้บริหารที่มุ่งส่งเสริมพัฒนา บริหารจัดการ และดำเนินการให้ผู้เรียนทุกคนได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ มุ่งมั่นในการที่จะจัดการการศึกษาที่สมบูรณ์แบบ โดยให้เกิดผลในทุกมิติกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนเป็นชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ นำไปสู่ความเป็นสถานศึกษา สมบูรณ์ คือ สถานศึกษาที่มีความร่มรื่น มีสภาพน่าดู น่าอยู่ และน่าเรียน โดยมีกระบวนการเรียนรู้ การบริหารจัดการที่เชื่อมโยงสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงอย่างมีคุณภาพ

ในปัจจุบันแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้บริหารจะเน้นที่คุณลักษณะและพฤติกรรมที่โดดเด่นของผู้บริหาร ซึ่งมีรูปแบบหลากหลาย และเป็นภาพลักษณ์ที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้เป็นอย่างดี ซึ่งในปัจจุบันเน้นการบูรณาการภาวะผู้นำที่มีความหลากหลาย มีทักษะ และให้ความสำคัญแก่ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ค่านิยมเชิงสร้างสรรค์ และมีคุณธรรม ซึ่งตรงกับหลักพระพุทธศาสนาที่เน้นให้ผู้นำมีคุณธรรมเป็นสำคัญ มีหลักการบริหารที่ดี มีธรรมาธิปไตย ยึดหลักการ (Principle) คุณธรรม (Moral) เป็นบรรทัดฐานในการบริหาร การครองตน ครองคนและครองงาน ผู้นำจึงมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการพัฒนามนุษย์และสังคม ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง (Transformer Leadership) ควบคู่ไปกับผู้นำคุณธรรม (Ethical Leadership) เป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำที่สังคมต้องการ (อำนาจ บัวศิริ, 2561)

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพจะต้องมีความรอบรู้และเข้าใจในหลักการบริหาร มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถทางวิชาการที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม รู้จักการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ เป็นแบบอย่างที่ดี และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติงานในสถานศึกษา เพราะการที่จะพัฒนาสถานศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศให้ได้นั้น สถานศึกษาจำเป็นต้องมีผู้บริหารมืออาชีพที่คอยเป็นผู้ขับเคลื่อนนำไปสู่จุดหมาย เช่นเดียวกับองค์กรเอกชนทั่วไป ที่หากขาดผู้นำที่เป็นมืออาชีพก็ไม่สามารถทำให้องค์กรไปสู่ความสำเร็จตามนโยบายได้เช่นกัน

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา (Threefold Training) สู่ความเป็นผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ

ไตรสิกขามาจาก 2 คำ คือ คำว่า “ไตร” แปลว่า สาม ส่วน “สิกขา” แปลว่า การศึกษา เมื่อรวมกันแล้วแปลว่า สิกขาสาม หรือข้อที่จะต้องศึกษาสามประการ หรือข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับการศึกษาสามประการ กล่าวคือ ศึกษาในอริสัจ อธิสมมติ และอริปัญญา ซึ่งเรียกว่า ๑ ว่า ศีล สมมติ ปัญญา ดังนั้น ไตรสิกขา หมายถึง ข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา หลักสำหรับฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญารู้แจ้งเห็นจริงไปจนบรรลุจุดหมาย

สูงสุดคือพระนิพพาน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2556) การเสริมสร้างคุณธรรม - จริยธรรมสำหรับผู้บริหาร นักบริหารที่ดีควรมีหลักธรรมสำหรับพัฒนาตน เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม ได้แก่ ศีล คือ การสำรวมระวัง ความประพฤติปฏิบัติ ทางกาย และทางวาจาให้เรียบร้อยดีงาม ไม่ประพฤติเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สมาธิ คือ การรักษาใจให้ผ่องใสปราศจากกิเลสนิวรณ์ แล้วให้ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว และปัญญา คือ การรอบรู้กองสังขารรอบรู้สภาวะธรรมที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สังขาร) และที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สังขาร คือ พระนิพพาน) และรู้แจ้งเห็นแจ้งพระอริยสัจ 4 รวมเป็นผู้มีปัญญาอันเห็นชอบรอบรู้ทางเจริญ ทางเสื่อม แห่งชีวิต ตามที่เป็นจริง

การเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีและประสบความสำเร็จได้นั้น นอกจากจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถทางด้านการบริหารงานสถานศึกษาแล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่รู้จักการบริหารงานอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ โดยการใช้หลักธรรมทางพระพุทธ ศาสนาที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือเป็นหลักธรรมที่จะช่วยส่งเสริมทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาเกิดการพัฒนาด้านตนเองไปสู่การเป็นผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ โดยมีการนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ ดังนี้

1. ศีล (ความประพฤติทางกาย) กล่าวคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพควรปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสถานภาพและเป็นแบบอย่างที่ดี มีวินัยในตนเอง พัฒนาด้านวิชาชีพ รักษาชื่อเสียงและปกป้องศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และแบบแผนของทางราชการ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจ และใช้ความรู้ความสามารถในการพัฒนาครูและบุคลากร ปฏิบัติงานหรือให้บริการอย่างมีคุณภาพ โดยคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้รับบริการ บริหารงานโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในทางวิชาการหรือวิชาชีพแก่ชุมชน และเป็นผู้นำในการวางแผนและดำเนินการเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พัฒนาเศรษฐกิจภูมิปัญญาท้องถิ่น และศิลปวัฒนธรรม

2. สมาธิ (การฝึกอบรมทางจิตใจ) กล่าวคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพควรมีความชื่นชมและศรัทธาในคุณค่าของวิชาชีพ ยกย่องและเชิดชูเกียรติผู้มีผลงานในวิชาชีพ ให้สาธารณชนรับรู้ ส่งเสริมการปฏิบัติงานโดยเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ รับฟังความคิดเห็นที่มีเหตุผลของศิษย์และผู้รับบริการ มีความรัก ความสามัคคี และร่วมใจกัน ผนึกกำลังในการพัฒนาการศึกษา ยึดมั่น สนับสนุน และส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3. ปัญญา (ความรู้แจ้ง) กล่าวคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพควรหมั่นศึกษา ค้นคว้า คิดริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาวิชาชีพอยู่เสมอ

สร้างสรรค์ผลงานที่แสดงถึงการพัฒนาความรู้และความคิดในวิชาชีพจนเป็นที่ยอมรับ
หมั่นศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย และนำเสนอผลงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ เสนอแนวคิด หรือ
วิธีการที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการบริหาร
สถานศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาในทุกด้านต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และจัดกิจกรรมเพื่อให้
ศิษย์และผู้รับบริการเกิดการเรียนรู้และสามารถนำไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวันของ
ตนเองได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขากับจรรยาบรรณผู้บริหารสถานศึกษา

หลักไตรสิกขา (Threefold learning)	จรรยาบรรณผู้บริหาร (The School Administrators' Professional Ethics)	แนวทางการประยุกต์ใช้ (Application guidelines)
1. ศีล (Sila) ความประพฤติ ทางกาย การฝึก ควบคุมกาย และวาจา	จรรยาบรรณต่อตนเอง จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบ วิชาชีพ จรรยาบรรณต่อสังคม	- ปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสถานภาพ - เป็นแบบอย่างที่ดี มีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ - รักษาชื่อเสียงและปกป้องศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ - ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต - ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบและแบบแผนของทางราชการ - ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจ และใช้ความรู้ ความสามารถในการพัฒนาครูและบุคลากร - ปฏิบัติงานหรือให้บริการอย่างมีคุณภาพ โดยคำนึงถึง สิทธิขั้นพื้นฐานของผู้รับบริการ - บริหารงานโดยยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี - ยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ร่วม ประกอบวิชาชีพ - ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในทางวิชาการ หรือวิชาชีพแก่ชุมชน - เป็นผู้ดำเนินการวางแผนและดำเนินการเพื่ออนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม พัฒนาเศรษฐกิจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศิลปวัฒนธรรม
2. สมာธิ (Samathi) การฝึกอบรม จิตใจ ให้มีสมาธิ จิตสงบ มีความคิดแน่วแน่	จรรยาบรรณต่อตนเอง จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบ วิชาชีพ จรรยาบรรณต่อสังคม	- ส่งเสริมการปฏิบัติงานโดยเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากร ทุกคนในสถานศึกษา - ชื่นชมและศรัทธาในคุณค่าของวิชาชีพ ยกย่องและเชิดชู เกียรติผู้มีผลงานในวิชาชีพให้สาธารณชนรับรู้ - รับฟังความคิดเห็นที่มีเหตุผลของศิษย์และผู้รับบริการ - รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ร่วมประกอบ วิชาชีพ - ผนึกกำลังในการพัฒนาการศึกษา ยึดมั่น สนับสนุน และส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
3. ปัญญา (Panna) ความรู้แจ้ง การฝึกอบรม	จรรยาบรรณต่อตนเอง จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ	- หมั่นศึกษา ค้นคว้า คิดริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาวิชาชีพอยู่เสมอ - สร้างสรรค์ผลงานที่แสดงถึงการพัฒนาความรู้และความคิด ในวิชาชีพจนเป็นที่ยอมรับ

หลักไตรสิกขา (Threefold learning)	จรรยาบรรณผู้บริหาร (The School Administrators' Professional Ethics)	แนวทางการประยุกต์ใช้ (Application guidelines)
ให้เกิดความรู้ สูงสุด		- หมั่นศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย และนำเสนอผลงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ - เสนอแนวคิด หรือวิธีการที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพ - จัดกิจกรรมเพื่อให้ศิษย์และผู้รับบริการเกิดการเรียนรู้ และสามารถนำไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเองได้ - มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาในทุกด้านต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ - ดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
	จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ	
	จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบ วิชาชีพ	
	จรรยาบรรณต่อสังคม	

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปเป็นรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขากับจรรยาบรรณผู้บริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ เห็นได้ว่าการเป็นผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพให้ได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องรู้จักการประพฤติปฏิบัติตนโดยการนำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และจรรยาบรรณผู้บริหารสถานศึกษามาประยุกต์ใช้ควบคู่กันให้ได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารสถานศึกษานั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเอง วิชาชีพ ผู้รับบริการ ผู้ร่วมวิชาชีพ สังคม และประเทศชาติ อีกทั้งยังเป็นการนำไปสู่เส้นทางการเป็นผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพอีกด้วย ซึ่งการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขากับจรรยาบรรณผู้บริหารสถานศึกษา สู่ความเป็นผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพนั้น เป็นไปตาม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขากับจรรยาบรรณผู้บริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ

สรุป

คุณธรรม จริยธรรมถือเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่จะนำไปสู่ความสุขสงบ และความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาชีพ การนำหลักไตรสิกขา ศีล (ความประพฤติทางกาย) สมาธิ (การฝึกอบรมจิตใจ) ปัญญา (ความรู้แจ้ง) และจรรยาบรรณผู้บริหารสถานศึกษามาประยุกต์ใช้กับการบริหารสถานศึกษา ทำให้เกิดผลการพัฒนาสถานศึกษาที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพ เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีเทคนิคการบริหารและการวางแผนกลยุทธ์ สถานศึกษาได้มาตรฐาน และมีคุณภาพในระดับสูง การศึกษามีคุณภาพ มีผลงานทางวิชาการที่เป็นประจักษ์ 2) ด้านสังคม เสริมสร้างความมั่นใจและความศรัทธาให้แก่ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ได้เป็นอย่างดี

เป็นรากฐานที่สะท้อนให้เห็นความสามารถทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

3) ด้านเศรษฐกิจ มีความสามารถในการแสวงหาทุน การระดมทรัพยากรที่ดี มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ และการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และ

4) ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นผู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ ปรับตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์โลกและสังคมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของครู บุคลากร และนักเรียนที่มีคุณภาพที่สมบูรณ์ เป็นทั้งคนเก่ง คนดี และมีความสุข ซึ่งเป็นผลมาจากการบริหารงานที่มีคุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ

เอกสารอ้างอิง

- คารมณ เพียรกายลุน. (2563). ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ. เรียกใช้เมื่อ 4 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.kroobannok.com /23691>
- คุณัญญา สมจิตร และผดุง พรหมมูล. (2561). การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของครูใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดชุมพร. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- ณัญญาณี บุญทองคำ. (2556). คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารที่มีต่อสังคม. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 2(3), 82-93.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2556). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอน 74 ก หน้า 1-19 (19 สิงหาคม 2542).
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. (2545) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอน 123 ก หน้า 16-21 (19 ธันวาคม 2545).
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. (2553) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอน 45 ก หน้า 1-3 (22 กรกฎาคม 2553).
- รพีพรรณ เอกสุภาพันธุ์. (2552). การพัฒนายุทธศาสตร์การเสริมสร้างจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2563). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. เรียกใช้เมื่อ 4 ตุลาคม 2563 จาก <https://dictionary.orst.go.th/index.php>.
- สภาครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2560). มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ครูสภาสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา.

- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2548). พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2541). ประวัติครู 16 มกราคม. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของคุรุสภา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2562). แผนยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2563-2565). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- อำนาจ บัวศิริ. (2561). กระบวนการสร้างภาวะผู้นำด้วยหลักไตรสิกขา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 5(3), 1-12.
- เอกพันธ์ ปัดภาวะโร. (2563). จรรยาบรรณวิชาชีพ. เรียกใช้เมื่อ 4 ตุลาคม 2563 จาก <http://aekapan.blogspot.com/2012/08/blog-post.html>.

การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ KNOWLEDGE MANAGEMENT TO DEVELOP THE SCHOOL TO LEARNING ORGANIZATION

กิตติมา ใจปลื้ม

Kittima Jaipume

นิลาวัลณ์ จันทะรังษี

Nilawan Chantarangsi

อัมพล เจริญนนท์

Ampol Charoennon

เริงวิญญ์ นิลโคตร

Reongwit Nilkote

วัยวุฒิ บุญลอย

Waiwoot Boonloy

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Rambhai Barni Rajabhat University, Thailand

E-mail: mong_rnk@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นกระบวนการจัดเก็บความรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาสามารถนำมาพัฒนาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ 1) ส่วนหัวปลา (Knowledge Vision - KV) เป็นความรู้ความเข้าใจในวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร 2) ส่วนตัวปลา (Knowledge Sharing - KS) เป็นกระบวนการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดการไหลเวียนภายในสถานศึกษา และ 3) ส่วนหางปลา (Knowledge Asset - KA) เป็นการสร้างคลังข้อมูลสำหรับจัดเก็บความรู้ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูล นำไปสู่กระบวนการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ ใน 8 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดองค์ความรู้ 2) การรวบรวมองค์ความรู้ 3) การคัดเลือกองค์ความรู้ 4) การจัดเก็บองค์ความรู้ 5) การแบ่งปันองค์ความรู้ 6) การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ 7) การสร้างองค์ความรู้ใหม่ และ 8) การถ่ายทอดองค์ความรู้ ปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วย ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา วัฒนธรรมการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของบุคลากร ความพร้อมในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และ

การประเมินผล และการดำเนินงานต้องมีวิสัยทัศน์ นโยบาย การพัฒนา ระดับบุคคล ทีม และองค์กร อย่างชัดเจน มีสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรม การนำมาประยุกต์ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำความเข้าใจในบริบทของตนเอง และเลือกให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา รวมถึงการเสริมสร้างวินัย 5 ประการ ได้แก่ 1) ความเชี่ยวชาญ เป็นพิเศษของบุคคล 2) รูปแบบความคิด 3) การมีวิสัยทัศน์ร่วม 4) การเรียนรู้เป็นทีม และ 5) การคิดเชิงระบบ เพื่อนำไปใช้การพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์แบบ และมีระบบการเพิ่มศักยภาพในการทำงานของบุคลากรในสถานศึกษา

คำสำคัญ: การจัดการความรู้, องค์กรแห่งการเรียนรู้, การพัฒนาสถานศึกษา

Abstract

This article of study is knowledge management to develop the school to a learning organization. By knowledge management is an important tool in the development of educational institutions to become a learning organization. It is the process of collecting knowledge both inside and outside the school. It can be used to develop schools to be sustainable success. There are important elements which are: 1) Knowledge Vision (KV) is the knowledge and understanding the vision of the administrators, 2) Knowledge Sharing (KS) is a process of learning and exchanging knowledge to create circulation within the school, 3) Knowledge Asset (KA) is the creation of a data warehouse for storing knowledge and disseminating information. This leads to the learning organization development process in 8 steps: 1) knowledge determination, 2) knowledge collection, 3) knowledge selection, 4) knowledge storage, 5) knowledge sharing, 6) Knowledge application, 7) New knowledge creation, and 8) Knowledge transfer. The success factors consist of the leadership of the school administrators. Learning culture personnel involvement readiness in information technology systems and evaluation And the operation must have a vision and policy for developing individuals, teams, and organizations clearly, and encouraging the exchange of knowledge in activities. The application of school administrators must understand in their own context and choose to suit the context of each school, including 5 disciplines: 1) individual specialization, 2) thought patterns, 3) shared vision, 4) team learning, and 5) Systematic thinking to be used to develop the school into a complete learning organization and to have a system of empowerment of personnel in the school.

Keywords: Knowledge Management, Learning Organization, School Development

บทนำ

การจัดการความรู้มีจุดเริ่มต้นมาจากหลายแนวคิด เช่น แนวคิดของ ปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Dracker) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ความรู้มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการงานในศตวรรษนี้ เพราะความรู้เป็นเกณฑ์ใหม่ในการแข่งขัน ธนาкарโลก (World Bank: WB) ได้ระบุไว้ว่า ความรู้คือการพัฒนา รวมถึงความรู้ คือ ทูทางปัญญา (Intellectual Capital) ความรู้ คือ ทุนมนุษย์ (Human Capital) ในสังคมไทยถูกกำหนดโดยกฎหมายตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 มาตรา 11 กำหนดให้ส่วนราชการมีหน้าที่พัฒนาความรู้ในส่วนราชการ เพื่อให้มี

ลักษณะเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ (พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พุทธศักราช 2546, 2546) การจัดการความรู้จึงมีความสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพราะการจัดการความรู้ในสถานศึกษาซึ่งเป็นแหล่งสะสมความรู้ทั้งความรู้ขององค์กรและความรู้ในตัวบุคคล สามารถถ่ายทอดและเผยแพร่ข้อมูลความรู้สู่ผู้เรียน ประชาชน และสังคมโดยภาพรวม เป็นแหล่งสร้างความรู้ในการศึกษาค้นคว้า การวิจัย การส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ ด้านการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 23 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542, 2542) ที่ระบุไว้ว่า การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และการบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้ คือ ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง และความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้เน้นความรู้ที่เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ทั้งเกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา คณิตศาสตร์ ภาษา การประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งการจัดการความรู้ในระดับสถานศึกษาตามกฎหมายการศึกษา

ฉบับนี้จึงมีความสำคัญต่อการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สถานศึกษาแต่ละแห่งต้องทำความเข้าใจในบริบทของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเกี่ยวกับสภาพการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษานั้น ๆ (นันทวิญญ์ ฉัตรบรรยงค์, 2555) เพื่อให้สอดคล้องตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ให้สามารถถอดออกมาเป็นกิจกรรมและสนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้ในที่สุด

บทความฉบับนี้จะเป็นการนำเสนอการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้นั้นเป็นกระบวนการทำงาน โดยเน้นสมรรถนะ ปัญญา และประสบการณ์ปฏิบัติจากผู้ทำงาน มีการกระจายอำนาจให้แก่สมาชิกในองค์กร รวมทั้งกระตุ้นแรงจูงใจของบุคลากรให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ การจัดการความรู้จึงเป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารจัดการในสถานศึกษาที่นำมาใช้ในการเสริมสร้างและพัฒนาคนในองค์กรให้มีศักยภาพ มีความรู้และมีปัญญาที่สามารถเรียนรู้ ได้ตลอดชีวิต รายละเอียด ดังนี้ (พชนิ กาสุรีย์ และคณะ, 2561)

การจัดการความรู้: เครื่องมือสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้

การจัดการความรู้เป็นความสามารถของกระบวนการภายในองค์กรที่จะคงไว้ซึ่งความรู้ที่เกิดจากบุคลากร เนื่องจากองค์กรต้องสูญเสียความรู้ไปพร้อม ๆ กับการที่บุคลากรลาออกหรือเกษียณอายุราชการ อันส่งผลกระทบต่อการทำงานขององค์กร ทั้งนี้ การเพิ่มประสิทธิผลในการดำเนินงานขององค์กร ต้องมีการจัดการความรู้ควบคู่ไปด้วย ซึ่งการจัดการความรู้เป็นการยกระดับความรู้ขององค์กร เพื่อสร้างผลประโยชน์จากต้นทุนทางปัญญาเป็นกระบวนการที่ทำให้องค์กรจัดเก็บความรู้ทั้งภายในและภายนอกองค์กร สร้างและถ่ายทอดความรู้ รวมทั้งสามารถนำมาพัฒนาองค์กรให้ยั่งยืน (เอกกนก พนาดำรงต์, 2560) ดังนั้นการจัดการความรู้จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) โดยมีนักวิชาการได้ให้ความหมาย ดังนี้

วิจารณ์ พานิช ได้ให้ความหมายการจัดการความรู้คือ การสร้างและจัดกระบวนการเพื่อให้ความรู้ที่เหมาะสมไหลไปยังบุคคลที่ถูกต้อง (Right person) ณ เวลาที่เหมาะสม (Right time) เพื่อให้บุคคลแลกเปลี่ยนสารสนเทศ และนำไปใช้เพื่อเพิ่มผลสำเร็จ (Performance) ขององค์กร (วิจารณ์ พานิช, 2559)

วิภาดา เวทย์ประสิทธิ์ ได้ให้ความหมายการจัดการความรู้คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ทั้งในตัวบุคคลและเอกสารต่าง ๆ มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถใช้ความรู้ที่พัฒนาตนเอง ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้และนำความรู้ที่นำมาปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์

ที่ตั้งไว้ตามพันธกิจ และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ทันเวลา รวมถึงมีความสามารถในการแข่งขันและการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้เป็นองค์กรที่ยั่งยืน (วิภาดา เวชประสิทธิ์, 2563)

อุไรวรรณ แยมแสงสังข์ ได้ให้ความหมายการจัดการความรู้ หมายถึง เครื่องมือ เทคนิค วิธี ยุทธศาสตร์ในการที่ช่วยกันรักษา วิเคราะห์ จัดการ ปรับปรุง และแลกเปลี่ยนความเชี่ยวชาญในการทำธุรกิจร่วมกัน การจัดการความรู้เน้นไปที่การใช้วิธีการใหม่ ๆ ที่จะทำให้ข้อมูลดิบพัฒนาไปเป็นสารสนเทศที่มีความหมาย และพัฒนาไปเป็นองค์ความรู้ (อุไรวรรณ แยมแสงสังข์, 2555)

สรุปได้ว่า การจัดการความรู้คือ การรวบรวมความรู้ที่มีในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ส่งผลให้บุคลากรในองค์กรนำความรู้ไปเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เพื่อพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

องค์ประกอบของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้มีความจำเป็นและสำคัญมากในยุคปัจจุบัน องค์กรต่าง ๆ จึงเล็งเห็นความสำคัญของการจัดการความรู้ ซึ่งองค์ประกอบในการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การกำหนดองค์ความรู้ 2) การรวบรวมองค์ความรู้ 3) การคัดเลือกองค์ความรู้ 4) การจัดเก็บองค์ความรู้ 5) การแบ่งปันองค์ความรู้ 6) การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ 7) การสร้างองค์ความรู้ใหม่ และ 8) การถ่ายทอดองค์ความรู้ (นฤมล สายะบุตร และประกอบ คุณารักษ์, 2557) เป็นองค์ประกอบหลักสำคัญในการจัดการความรู้ที่สอดคล้อง กับบริบทของสถานศึกษาในประเทศไทย ทั้งนี้ การบูรณาการเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการความรู้จากกระบวนการจัดการความรู้ใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) เทคโนโลยี ในการแสวงหาความรู้ ได้แก่ เหมืองความรู้ (Data Mining tools) เป็นซอฟต์แวร์ที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยการตัดสินใจ และเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสืบค้นความรู้ที่เป็นประโยชน์ในฐานข้อมูล 2) เทคโนโลยี ในการสร้างความรู้ โดยนำเทคโนโลยีสามารถช่วยสร้างความรู้โดยนำระบบเกี่ยวข้องกับงานความรู้ซึ่งเป็นโปรแกรมกราฟิกขั้นสูงที่ช่วยในการสร้างและแก้ไขแบบสามมิติได้ ได้แก่ เครื่องมือการทำแผนที่ทางความคิด (Conceptual mapping tools) โปรแกรมแคด (CAD-computer Aided Design) 3) เทคโนโลยีในการจัดเก็บและเข้าถึงความรู้ ได้แก่ คลังความรู้ (data warehouses) เครื่องมือเข้าถึงสารสนเทศ (Information retrieval tools) ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) เครื่องมือค้นหา (search engine) และระบบปัญญาประดิษฐ์ (Artificial intelligence) เป็นเทคโนโลยีที่สัมพันธ์กับการประมวลความรู้และการเข้าถึงความรู้ เป็นการวางระบบโปรแกรมที่นำฐานความรู้อันประกอบด้วยกฎเกณฑ์ของความรู้อันเป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โปรแกรม

จะทำงานเมื่อมีการป้อนข้อมูล โดยผู้ใช้และประมวลคำตอบที่ป้อนเข้าไปเพื่อหาข้อสรุป หรือ คำแนะนำที่ต้องการ และ 4) เทคโนโลยี ในการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต อินทราเน็ต บล็อก (Blog) วิกี (Wiki) สังคมออนไลน์ (online social network) การประชุมทางไกล (Videoconferencing) สื่อการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ (E-learning) และกรุปแวร์ เป็นเทคโนโลยีที่ช่วยในการแบ่งปันสารสนเทศและความรู้ให้กับบุคคลอื่น ๆ (ชมสุภักดิ์ ครุฑทะกะ, 2562) โดยความสำเร็จของการจัดการความรู้เกิดจากการผสมผสานการทำงานระหว่าง องค์ประกอบการจัดการความรู้ ซึ่งประกอบไปด้วยสิ่งต่อไปนี้ 1) คน (People) เป็นกลยุทธ์ที่องค์กรใช้เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันมุ่งที่ความสามารถของคนในองค์กรที่จะสร้างนวัตกรรมและมีความคล่องตัวที่จะปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ตามสภาวะการณ์การพัฒนาคนในองค์กร จึงมีความสำคัญเป็นอันดับแรก 2) กระบวนการ (Process) ของการจัดการความรู้ประกอบด้วย แนวทางและขั้นตอนการจัดการความรู้ ต้องระบุประเภทความรู้ที่ต้องการ ทั้งจากแหล่งข้อมูล ภายในและภายนอก เป็นการแยกแยะว่าความรู้ชนิดใดที่ควรนำมาใช้ในองค์กรแล้วนำความรู้ นั้นมากำหนดโครงสร้าง รูปแบบ และตรวจสอบความถูกต้อง และ 3) การใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ (Information Technology : IT) เป็นเครื่องมือที่พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของ ความรู้ในองค์กรให้เป็นความรู้ที่เกิดประโยชน์ต่อบุคคลในเวลาและรูปแบบที่บุคคลนั้นต้องการ เรียกว่า “ระบบบริหารความรู้”

การบริหารจัดการความรู้ ประกอบด้วย คน กระบวนการ และเทคโนโลยี สารสนเทศ โดยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้จึงต้อง นำขั้นตอน ในการจัดการความรู้และเทคโนโลยีในสมัยปัจจุบันมาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม กับบริบทของสถานศึกษา

องค์กรแห่งการเรียนรู้

องค์กรแห่งการเรียนรู้มีความสำคัญกับการเรียนรู้ของบุคลากรทุกระดับ ตั้งแต่ปัจเจก บุคคลและการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม มีการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาการดำเนินงาน การแบ่งปันความรู้และทักษะในการทำงานเพื่อรองรับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง ตลอดเวลา (จอมพงศ์ มงคลวนิช, 2556) โดยบุคลากรในองค์กรเป็นผู้สร้างความรู้ในองค์กร มีการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ซึ่งจะส่งผลต่อเป้าหมายและความสำเร็จขององค์กร โดยองค์กร ต้องสร้างความสามารถให้บุคลากรให้มี การเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง จะเป็นแนวทางการสร้าง องค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ได้ให้ความหมายว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้เป็น องค์กรที่ยกระดับคุณภาพด้วยการจัดการความรู้โดยพัฒนา ปรับปรุงให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ

ทั้งด้านผลิตภัณฑ์ บริการ และกระบวนการทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินพันธกิจเพื่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กร (คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล, 2563)

ปีเตอร์ เซ็งเก้ (Senge, P.M.) กล่าวถึงความสำคัญองค์กรแห่งการเรียนรู้คือ สถานที่ซึ่งทุกคนสามารถขยายศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างผลงานตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ เป็นซึ่งเกิดรูปแบบการคิดใหม่ ๆ หลากหลายมากมาย ที่ซึ่งแต่ละคนมีอิสระที่จะสร้างแรงบันดาลใจ และเป็นที่ซึ่งทุกคนต่างเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ร่วมกัน (Senge, P.M., 1990)

เดวิด การ์วิน (David, A. G.) กล่าวถึง องค์กรแห่งการเรียนรู้ว่าเป็นองค์กรที่มีลักษณะในการสร้าง แสวงหา และถ้อยโยงความรู้ และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากความรู้ใหม่ และการเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ อย่างถ่องแท้ (David, A. G., 1993)

อาจกล่าวได้ว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นองค์กรที่มีสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ บุคลากร มีการเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างทั่วถึงตลอดเวลา นอกจากนี้ องค์กรยังต้องรักษาความรู้ของบุคคลในองค์กรไม่ให้สูญหายไปด้วย Senge, P.M. ได้เสนอแนวทางในการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Senge, P.M., 1994) คือ

1. ความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษของบุคคล (Personal mastery) หมายถึง การสร้างให้บุคคล ในองค์กรเกิดความรักการเรียนรู้ มีความใฝ่รู้ มีการฝึกฝน ฝึกปฏิบัติจนเกิดทักษะความชำนาญ และให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต (Lifelong Learning) อันนำไปสู่ความรู้ที่ความรู้ที่เกิดขึ้นในตนเอง เพื่อเพิ่มศักยภาพของตนเองอยู่เสมอ องค์กรต้องส่งเสริมให้คนในองค์กรสามารถเรียนรู้ พัฒนาตนเองคือ การสร้างจิตสำนึกในการใฝ่เรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคล สร้างสรรค์ผลที่มุ่งหวังและสร้างบรรยากาศกระตุ้นเพื่อนร่วมงานให้พัฒนาศักยภาพไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งหมายถึงการจัดกลไกต่าง ๆ ในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างองค์กร ระบบสารสนเทศ ระบบการพัฒนาบุคคล หรือแม้แต่วิธีการปฏิบัติงานประจำวัน เพื่อให้คนในองค์กรได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพิ่มเติมได้อย่างต่อเนื่อง

2. รูปแบบความคิด (Mental Model) หมายถึง แบบแผนทางความคิด ความเชื่อ ทศนคติจากการสั่งสมประสบการณ์กลายเป็นกรอบความคิดที่เกิดจากการจัดวางระบบ ทำให้บุคคลในองค์กร มีความสามารถในการทำความเข้าใจ วิเคราะห์ วินิจฉัย ตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมสิ่งเหล่านี้ถือเป็นพื้นฐานของวุฒิภาวะ (Emotional Quotient, EQ) การตระหนักถึงกรอบแนวคิดของตนเอง ทำให้เกิดความกระจ่างกับรูปแบบ ความคิด ความเชื่อ ที่มีผลต่อการตัดสินใจ การกระทำของตน และเพียรพัฒนารูปแบบความคิด ความเชื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ไม่ยึดติดกับความเชื่อเก่า ๆ ที่ล้าสมัย และสามารถที่จะบริหารปรับเปลี่ยนกรอบความคิดของตนได้ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดในเชิงการรื้อปรับระบบงาน (Reengineering)

3. การมีวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) หมายถึง การสร้างทัศนคติร่วมกันของบุคคลในองค์กร ให้สามารถมองเห็นภาพอนาคตขององค์กรและสร้างความมุ่งหวัง

ความปรารถนา และเป้าหมายร่วมกันของบุคคลในองค์กร โดยมุ่งเน้นการทำงานที่มีจุดหมายร่วมกัน ให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

4. การเรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) หมายถึง การเรียนรู้ร่วมกันของบุคคลในลักษณะกลุ่ม หรือ ทีมงาน เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์อย่างสม่ำเสมอ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การเรียนรู้ชนิดนี้เน้นการทำงานแบบร่วมแรงร่วมใจ ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีในการร่วมมือกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กร การที่เรียนรู้เป็นทีมคือ การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์และทักษะวิธีคิดเพื่อพัฒนาภูมิปัญญาและศักยภาพของทีมงาน โดยรวมมีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนถ่ายทอดข้อมูลระหว่างกันและกัน ทั้งในเรื่องของความรู้ ใหม่ ๆ ที่ได้มาจากการค้นคิด หรือจากภายนอกและภายใน การเรียนรู้เป็นทีมนี้ยังควรครอบคลุมไปถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานร่วมกันเป็นทีมด้วย ซึ่งการเรียนรู้และพัฒนาร่วมกันขององค์กรจะส่งผลให้มีความเป็นทีมที่ดีขึ้น ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกแต่ละคนสามารถแสดงศักยภาพที่มีอยู่ออกมาได้อย่างเต็มที่

5. การคิดเชิงระบบ (System Thinking) หมายถึง การที่บุคคลสามารถเชื่อมโยง มองเห็นภาพความสัมพันธ์เป็นระบบได้อย่างเข้าใจและมีเหตุผล เป็นลักษณะการมองภาพรวมหรือระบบใหญ่ (Total System) และระบบย่อย (Subsystem) ทำให้สามารถนำไปวางแผนและดำเนินการทำส่วนย่อย ๆ นั้นให้เสร็จทีละส่วน บุคคลในองค์กรสามารถมองเห็นวิธีคิดจากภาษาที่ใช้อธิบายถึงความเชื่อมโยงต่อเนื่องของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ผูกโยงกันเป็นระบบเป็นเครือข่าย

นอกจากนี้ Senge, P.M. ได้กล่าวถึง องค์กรที่จะได้เปรียบในการแข่งขัน และพัฒนาแบบยั่งยืนได้ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป จะต้องมีการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยจะต้องประกอบด้วยระบบย่อยสำคัญ 5 ด้าน (Senge, P.M., 1994) ดังนี้

1. พลวัตการเรียนรู้ (Learning Dynamics) เป็นการเรียนรู้ ระดับบุคคล ระดับทีม และระดับองค์กร ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 3 ประการ คือ ระดับการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนรู้และทักษะการเรียนรู้ โดยมีทักษะที่สำคัญ 5 ประการของ Peter Senge ได้แก่ 1) ความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษของบุคคล 2) รูปแบบความคิด 3) การมีวิสัยทัศน์ร่วม 4) การเรียนรู้เป็นทีม และ 5) การคิดเชิงระบบซึ่งที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งจำเป็นต่อการริเริ่มและขยายการเรียนรู้ในองค์กร

2. การปรับเปลี่ยนองค์กร (Organization Transformation) คือ การกำหนดกลุ่มคนมาทำงานกันอย่างมีแบบแผน มีกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและดำเนินไป การที่องค์กรจะพัฒนาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้จะต้องมีการปรับเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ในองค์กร คือ วิสัยทัศน์ วัฒนธรรม องค์กร กลยุทธ์ และโครงสร้าง

3. การเพิ่มอำนาจบุคคล (People Empowerment) เป็นการเพิ่มอำนาจบุคคล โดยการเปิดโอกาสให้ทุกคนในองค์กรประกอบด้วย ผู้จัดการ ผู้นำพนักงาน ลูกค้า

หุ้นส่วน และพันธมิตรทางธุรกิจ รวมถึงชุมชนที่อยู่แวดล้อมได้มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีความสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายและทำประโยชน์ร่วมกัน เพื่อสังคมและชุมชน รวมถึงการที่ผู้บริหารทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ผู้สอน และมีการทำงานร่วมกันกับ ผู้ปฏิบัติงานเป็นทีม โดยมีการเรียนรู้และแก้ปัญหาร่วมกัน

4. การจัดการความรู้ (Knowledge Management) เป็นการจัดการความรู้ให้เกิดขึ้นในองค์กร โดยจะต้องจัดรูปแบบการผสมผสาน การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การรวบรวมความรู้ การเก็บรักษาความรู้ การวิเคราะห์ การจัดระบบข้อมูล มีการแลกเปลี่ยนความรู้ การถ่ายโอนความรู้การนำไปประยุกต์ใช้และการพัฒนา ความรู้อย่างต่อเนื่อง

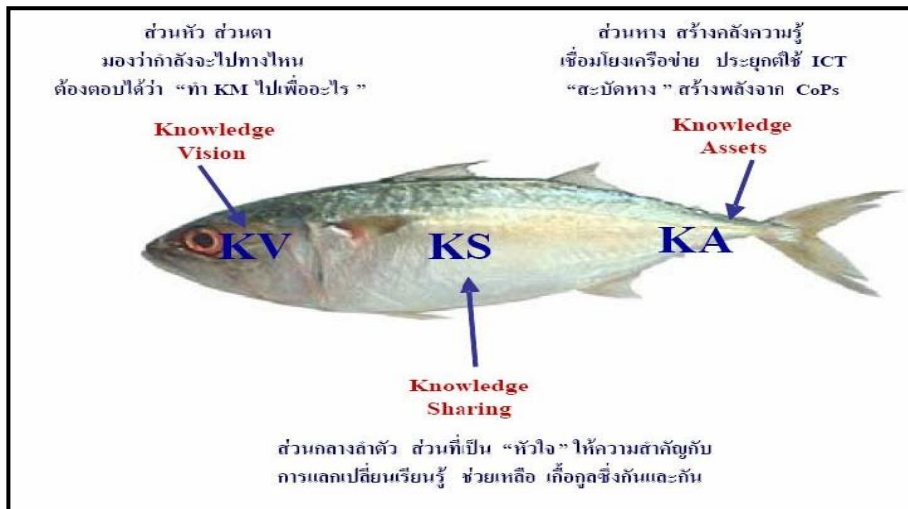
5. การใช้เทคโนโลยี (Technology Application) เป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศประกอบด้วยเครือข่ายเทคโนโลยีและเครื่องมือทางข้อมูลต่าง ๆ ที่ช่วยสนับสนุนให้คนในองค์กรเข้าถึงความรู้มาใช้ในองค์กรสำหรับการจัดการความรู้ การเรียนรู้ในองค์กร สมาชิกทุกคนมีการแลกเปลี่ยนสารสนเทศ และการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

แนวทางการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้อยู่ที่การเสริมสร้างวินัย 5 ประการ ได้แก่ 1) ความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษของบุคคล 2) รูปแบบความคิด 3) การมีวิสัยทัศน์ร่วม 4) การเรียนรู้เป็นทีม และ 5) การคิดเชิงระบบ ในการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ต้องใช้การจัดการความรู้ เป็นเครื่องมือในกระบวนการดำเนินงาน และนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการจัดการทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา ทำให้บุคลากรในสถานศึกษาสามารถปรับค่านิยม ทัศนคติ พฤติกรรมการเรียนรู้ และการทำงานให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ก่อให้เกิดการถ่ายโยงความรู้ระหว่างบุคคล ทีม องค์กร และเกิดปฏิสัมพันธ์อันดีที่ทำให้สถานศึกษามีสภาพเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

ปลาทุโมเดล: การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

โมเดลการจัดการความรู้เปรียบเสมือนทิศทางการจัดการความรู้ขององค์กร เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การจะเลือกใช้การจัดการความรู้รูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับบริบทของสถานศึกษาเป็นสำคัญ จากการศึกษาโมเดลปลาทุเป็นการพัฒนาแนวคิดโดย ดร. ประพนธ์ ผาสุกยัต แห่งสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.) เป็นกรอบแนวคิดอย่างง่ายในการจัดการความรู้โดยเทียบเคียงการจัดการความรู้เสมือนปลาทุประกอบด้วย ส่วนหัว ลำตัว และหาง มีหน้าที่ต่างกัน ได้แก่ ส่วนที่ 1 หัวปลา (Knowledge Vision - KV) คือ ส่วนที่เป็นเป้าหมาย วิสัยทัศน์ มองว่ากำลังจะไปทางไหน ต้องตอบได้ว่า “ทำ KM ไปเพื่ออะไร” ความสนใจร่วมหรือปัญหาร่วมของชุมชนในองค์กร ส่วนที่ 2 ตัวปลา (Knowledge Sharing - KS) คือ ส่วนกลางลำตัวที่เป็น “หัวใจ”

ให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน (Share & Learn) ถ้าไม่สามารถทำให้รู้สึกรักและปรารถนาดีต่อกันด้วยความจริงใจได้ ใครก็บังคับใครไม่ได้ ส่วนที่ 3 ทังปลา (Knowledge Assets - KA) คือ ส่วนของคลังความรู้ที่ได้จากการเก็บสะสม เกิดความรู้จากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จาก “ตัวปลา” โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร (ICT) ในการจัดเก็บข้อมูลความรู้ ทำให้มีการนำความรู้ไปใช้งานและมีการต่อยอดยกระดับขึ้นไปเรื่อย ๆ (ประพนธ์ ผาสุกยิต, 2550) ดังภาพที่ 1

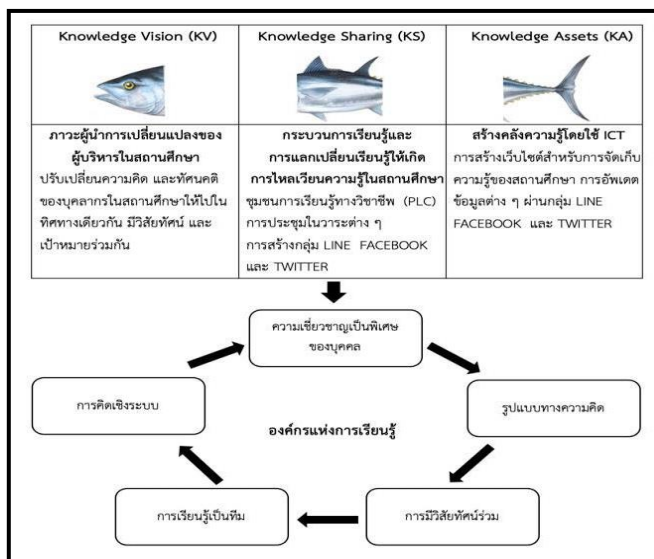

ภาพที่ 1 การจัดการความรู้ตามโมเดลปลา

จากภาพสามารถประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ให้เหมาะสมเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในส่วนของ “หัวปลา” ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำในการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับเปลี่ยนความคิด และทัศนคติของบุคลากรในสถานศึกษาให้ไปในทิศทางเดียวกัน มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการความรู้ โดยสำรวจสภาพปัจจุบัน วิเคราะห์ ประเมินศักยภาพของบุคลากร รวมทั้งประเมินการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ภายในสถานศึกษา และนำข้อมูลที่ได้ออกมากำหนดเป้าหมายกลยุทธ์ หรือกิจกรรมที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันให้อำนาจหรือกระจายอำนาจแก่บุคลากรในสถานศึกษาผ่านการมีส่วนร่วมร่วมกัน การเรียนรู้เป็นทีม มีการคิดเชิงระบบ มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือ ซึ่งการจัดการความรู้มีหลากหลายรูปแบบ ดังนั้น แต่ละสถานศึกษาต้องเลือกให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา ในส่วนของ “ตัวปลา” เป็นกระบวนการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้เกิดการไหลเวียนความรู้ภายในสถานศึกษา ต้องสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมและโอกาสต่าง ๆ ทั้งในเวทีจริง เช่น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) การประชุมในวาระต่าง ๆ และเวทีเสมือนจริง เช่น กลุ่ม LINE Facebook และ twitter ซึ่งจะก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน (Share & Learn) รวมทั้งเกิด

การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เปรียบเสมือนการทำงานร่วมกันเป็นทีม ผ่านการสนทนา อภิปราย และลงมือปฏิบัติจริง เป็นการดึงความรู้ ความสามารถ ศักยภาพ และประสบการณ์ที่มีอยู่ของแต่ละบุคคลออกมา และในที่สุดท้าย “หวงปลา” มีการถอดบทเรียนจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแต่ละครั้ง และสร้างคลังข้อมูลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากตัวบุคคล หรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มาบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและจัดเก็บข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยี เพื่อให้เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายทุกที่ทุกเวลาเวลา เช่น การสร้างเว็บไซต์สำหรับการจัดเก็บความรู้ของสถานศึกษาการอัปเดตข้อมูลต่าง ๆ ผ่านกลุ่ม LINE Facebook และ twitter เป็นต้น ซึ่งการจัดการความรู้เป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาโดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องเสริมสร้างวินัย 5 ประการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ให้กับบุคลากร ซึ่งจะส่งผลให้สถานศึกษาสามารถรักษาความรู้ ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่อาจสูญหายไปกับบุคลากรที่เกษียณอายุลาออก หรือย้ายสถานที่ทำงาน สะดวกในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ของตนเอง และวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงาน ทำให้การทำงานบรรลุตามเป้าหมายกำหนดไว้ มีการเรียนรู้จากการทำงานเป็นทีม เกิดความรักความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน และมีการคิดอย่างเป็นระบบเป็นเพิ่มศักยภาพใน การทำงานของบุคลากรในสถานศึกษา ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การประยุกต์ใช้โมเดลปลาในการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษา
ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

ปัจจัยความสำเร็จและการประยุกต์ใช้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการความรู้ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มุ่งให้ความสำคัญกับความรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้มีการพัฒนา

ก้าวหน้ายิ่งขึ้น เป็นกระบวนการเรียนรู้ภายในองค์กรที่เป็นระบบและนำไปสู่การทำให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนได้ ซึ่งการจัดการความรู้สามารถช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพ และเพิ่มพูนศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร เนื่องจากมีการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้โดยการส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และสามารถเรียนรู้จากผู้ที่เคยมีประสบการณ์หรือเชี่ยวชาญได้โดยตรง รวมทั้งยังสามารถศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ต้องนำมาปรับปรุงแก้ไขในการจัดการความรู้ได้ดียิ่งขึ้น ความสำเร็จในการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มี ดังนี้ (จอมพงศ์ มงคลวนิช, 2556)

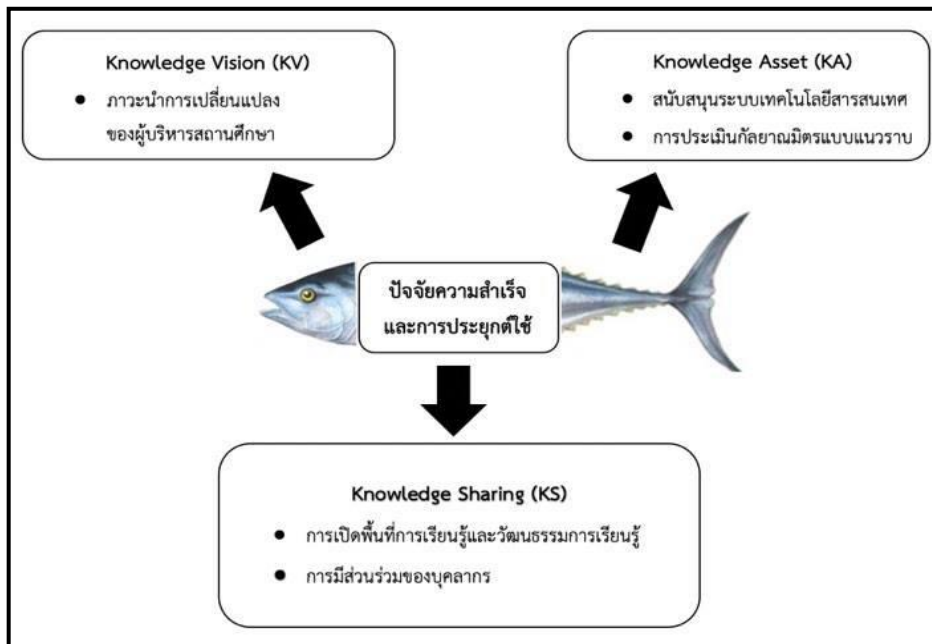
1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบายต่าง ๆ ผลักดันและสนับสนุนให้องค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลงบรรลุเป้าหมายได้อย่างราบรื่นเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ดังนั้นผู้นำต้องเข้าใจการเปลี่ยนแปลงแนวโน้มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น นโยบายต่าง ๆ การศึกษา สังคมและวัฒนธรรม และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างเป็นพลวัต การจัดการความรู้จะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การจัดการตามสถานการณ์ให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง

2. เปิดพื้นที่การเรียนรู้และวัฒนธรรมการเรียนรู้ มีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดอย่างต่อเนื่อง บุคลากรเห็นความสำคัญและคุณค่าของการเรียนรู้จะนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในองค์กร ซึ่งจะพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

3. การมีส่วนร่วมของบุคลากร ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรที่มีความสนใจในการพัฒนาสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาต่อยอดให้ดีขึ้น

4. สนับสนุนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสมและพอเพียง ต้องมีการวางระบบให้มีความพร้อม ทำให้ผู้ใช้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่าย และสะดวกรวดเร็วต่อการสืบค้นข้อมูล

5. การประเมินผลอย่างกัลยาณมิตรเนาวราบ มีการติดตาม ตรวจสอบ และวัดผลกระบวนการทำงาน เพื่อนำผลการประเมินไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกระบวนการจัดการความรู้ให้ดีขึ้นในปีการศึกษาถัดไป แนวทางดังกล่าวสามารถสรุปเป็นแผนภาพ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ปัจจัยความสำเร็จและการประยุกต์ใช้ (สรุปและพัฒนาโดยผู้เขียนบทความ)

สรุป

การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นกระบวนการจัดเก็บความรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา สามารถนำมาพัฒนาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ดังนั้นการจัดการความรู้เป็นแนวทางหนึ่งที่จะส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้มีรูปแบบที่หลากหลาย โมเดลปลาหูเป็นการจัดการความรู้รูปแบบหนึ่งซึ่งประกอบด้วยสามส่วน คือ ส่วนหัว ส่วนลำตัว และส่วนหาง การประยุกต์ใช้โมเดลปลาหูในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เริ่มจากผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับเปลี่ยนความคิด และทัศนคติของบุคลากรในสถานศึกษาให้ไปในทิศทางเดียวกันมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการความรู้ รวมทั้งในการดำเนินงานต้องมีวิสัยทัศน์ นโยบาย การพัฒนาในระดับบุคคล ทีม และองค์กร อย่างชัดเจน มีสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมและโอกาสต่าง ๆ ทั้งในเวทีจริง เช่น ชุมชน การเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) การประชุมในวาระต่าง ๆ และ เวทีเสมือนจริง เช่น กลุ่ม LINE Facebook และ twitter เปรียบเสมือนการทำงานร่วมกันเป็นทีมผ่าน การสนทนา อภิปราย และลงมือปฏิบัติจริง เป็นการดึงความรู้ความสามารถ ศักยภาพ และประสบการณ์ที่มีอยู่ของแต่ละบุคคลออกมา มีการสร้างคลังข้อมูลที่ได้จากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากตัวบุคคล หรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ จัดเก็บข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อให้เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายทุกที่ทุกเวลาเวลา เช่น การสร้างเว็บไซต์สำหรับการ

จัดเก็บความรู้ของสถานศึกษา การอัปเดตข้อมูลต่าง ๆ ผ่านกลุ่ม LINE Facebook และ twitter เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถประยุกต์ใช้แนวคิดการเสริมสร้างวินัย 5 ประการ ได้แก่ 1) ความเชี่ยวชาญเป็นพิษของบุคคล 2) รูปแบบความคิด 3) การมีวิสัยทัศน์ร่วม 4) การเรียนรู้เป็นทีม และ 5) การคิดเชิงระบบเพื่อเป็นแนวคิดหนึ่งในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล. (2563). องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning organization : LO). เรียกใช้เมื่อ 27 ธันวาคม 2563 จาก <https://www2.si.mahidol.ac.th/km/knowledgeassets/definition>
- จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2556). การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชมสุภัค ครุฑทะกะ. (2562). เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดการความรู้สำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐ. วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา, 8(2), 269-279.
- นฤมล สายะบุตร และประกอบ คุณารักษ์. (2557). รูปแบบการจัดการความรู้สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดมูลนิธิการศึกษาเพื่อสังคมในประเทศไทย. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย, 4(1), 17-22.
- นันวิชญ์ ฉัตรบรรยงค์. (2555). รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลในประเทศไทย เพื่อส่งเสริมการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย, 2(1), 54-66.
- ประพนธ์ ผาสุกยี่ต. (2550). การจัดการความรู้ ฉบับมือใหม่หัดขับ. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: ไยไหม.
- พระราชกฤษฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พุทธศักราช 2546. (2546). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 100 ก. หน้า 1-16 (9 ตุลาคม 2546).
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. (2542). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1-23 (19 สิงหาคม 2542).
- พัชนี กาสุรีย์ และคณะ. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. วารสารบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 15(71), 23-29.
- วิจารณ์ พานิช. (2559). ขอบฟ้าใหม่ในการจัดการความรู้ (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.

- วิภาดา เวชประสิทธิ์. (2563). การจัดการความรู้ (Knowledge Management). เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2563 จาก http://hsmi2.psu.ac.th/upload/forum/Phd_Wiphada_slide.pdf
- อุไรวรรณ แยมแสงสังข์. (2555). การจัดการองค์ความรู้เบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โออีพี เพรส.
- เอกกนก พนาดำรงต์. (2560). มุ่งสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ด้วย KM. Siriraj Medical Bulletin. Retrieved December 27, 2563 from <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/simedbull/article/view/81446>
- David, A. G. (1993). Beyond high philosophy and grand themes lie the gritty details of practice. Retrieved December 27, 2563 from https://cmapspublic.ihmc.us/rid=1GNZXJ3HX-28D1SVY-P4H/Building%20a%20Learning%20Organization_2.pdf
- Senge, P.M. . (1990). The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization. New York: Currency Doubleday.
- Senge, P.M. (1994). The Fifth Discipline Fildbook. New York: Doubleday.

การจัดการความเชื่อที่มีผลต่อจิตใจเชิงพุทธ: กรณีศึกษาวัดเจดีย์ (ไผ่ไข่)*

MANAGEMENT OF BELIEF AFFECTING THE BUDDHIST MIND: A CASE STUDY OF WAT CHEDI (DAM KHAI)

พระมหามณีสวี ฐิตธมโม (อารยณารากุล)

Phramaha Manussawee Thitadhammo (Arayanarakul)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: westar072@gmail.com

บทคัดย่อ

การลงพื้นที่เพื่อศึกษา หลักความเชื่อที่มีผลด้านจิตใจ กรณีศึกษาวัดเจดีย์ (ไผ่ไข่) ของผู้เขียนบทความ เน้นการศึกษาที่เกิดขึ้นจริง เพื่อนำมาวิเคราะห์หาเหตุและผลในความเชื่อ โดยไม่ทำการตัดสินว่าความเชื่อนั้นผิดหรือถูก เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม แต่ศึกษาถึงมูลเหตุที่เกิดขึ้น ผลที่ได้รับ และผลกระทบด้านจิตใจของคนทั่วไปที่กราบ ไหว้ บนบานศาลกล่าว แก่บน และบูชาไผ่ไข่ (วัดเจดีย์) เพื่อนำมาวิเคราะห์ความเชื่อที่มีผลด้านจิตใจ โดยอาศัยหลักกระบวนการจัดการเชิงพุทธสันติวิธีและหลักจิตวิทยาสังคม มาช่วยในการสังเคราะห์ จึงพบว่าคนไทยนอกจากจะนับถือพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ แล้ว ยังมีความเชื่อเรื่องผี วิญญาณ ไสยศาสตร์ โชคลาง อาถรรพ์ เทพเจ้าบุญ บาป กรรม สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ฯลฯ ซึ่งความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้มีมาตั้งแต่อดีตและผ่านการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน และในการดำเนินชีวิตของคนไทย ไผ่ไข่วัดเจดีย์ ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการระลึกถึงความสำเร็จของชีวิต ที่มีผลกระทบด้านความรู้สึทางจิตใจ ทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่ทั้งหมดเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ เพราะเชื่อว่าสามารถบันดาลให้ตนมีความสุขในชีวิตปัจจุบัน หรืออนาคต ดังนั้น วัดเจดีย์ (ไผ่ไข่) เป็นวัดที่มุ่งเน้นด้านการพัฒนาจิตใจและปัญญา โดยเน้นคุณลักษณะหรือปัจจัยภายใน เพราะไผ่ไข่ เป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ การเพิ่มสถานที่ปฏิบัติธรรมควบคู่กันไป และมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม เพื่อเพิ่มแนวทางแห่งความสำเร็จให้แก่ชีวิต ตลอดจนทั้งเป็นการสะสมบุญให้กับตัวเอง ซึ่งการบูชาไผ่ไข่ถือเป็นการส่งเสริมหลักในการเผยแพร่ธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: การจัดการ, หลักความเชื่อ, ด้านจิตใจ, เชิงพุทธ, ไผ่ไข่ (วัดเจดีย์)

Abstract

the trip for study of Beliefs that affect the mind A case study of Wat Chedi (Dam Khai) by the report makers Focus on actual studies To analyze the cause and effect of belief Without making a judgment that the belief is wrong or right Appropriate or inappropriate But study of the causes, effects, and psychological effects of people who worship on the venerable and worshiped Khai (Wat Chedi) in order to analyze the beliefs that have psychological effects. By relying on Buddhist principles of peace management and social psychology principles To help synthesize that Thai people, apart from Buddhism and other religions, also believe in spirits, occult spirits, superstitions, mystics, gods, merit, sin, karma, things that are supernatural, etc. These have been established since the past and have been passed down from generation to generation to the present in Thai people's lives. Khai Khai Wat Chedi Is just one of the options of all sacred things in Thailand. That have an impact on the emotional mind Both direct and indirect but all of them are mentally dependent because they believe that they can make oneself happy in the present or future life. Therefore, Wat Chedi (Khai Khai) is a temple that focuses on the development of the mind and wisdom, focusing on the internal attributes or factors. Because Wat Chedi Dam Khai is a mental refuge Adding places to practice meditation together Dharma practice is promoted to increase success in life and accumulate merit Continue merit for yourself and Khai Khai Wat Chedi It will promote the principle of spreading the dharma teachings of the Lord Buddha do not even better continue to

Keywords: Management, Beliefs, Spirituality, Buddhism, Ai Khai (Wat Chedi)

บทนำ

สถาบันทางสังคมไทยที่มีพื้นฐานเริ่มมาจากสถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนา สถาบันทางเศรษฐกิจสถาบันทางการศึกษา สถาบันการเมืองการปกครอง สถานความบันเทิง และสถาบันสื่อมวลชน ที่มีรูปแบบพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมแตกต่างกันไปตามบทบาท เพื่อสนองความต้องการร่วมกันในด้านต่าง ๆ และเพื่อการคงอยู่ของสังคมโดยรวม โดยแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคมและเป็นไปตามวัฒนธรรมของสังคมที่เกี่ยวข้องและผูกพันกันเป็นวงจรทางสังคม ซึ่งเริ่มจากสถาบันครอบครัวที่เป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมในการกล่อมเกล้าและสร้างจิตสำนึกต่าง ๆ (จันทนา อุดม และคณะ, 2559)

ปัญหาทางด้านกายภาพเกิดจากความไม่เสมอภาคกันทางสังคม ชนชั้นที่มีรายได้น้อย จึงขาดความเชื่อมั่นต่อองค์กรภาครัฐที่จัดให้มีการบริการสาธารณะประโยชน์ รายได้ ความเป็นอยู่ ค่าครองชีพ การศึกษา การรักษาพยาบาลที่ให้ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน หลักประกันว่าจะทำให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ ซึ่งความเป็นจริงที่องค์กรภาครัฐกระทำได้เป็น เพียงนโยบายเชิงบริหารจัดการ ในขณะที่ค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น ชนชั้นที่มีรายได้น้อยจึงไม่มี ผลกระทบ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ประเทศไทยยังมีชนชั้นที่มีรายได้น้อยและไม่เพียงพอ ต่อการดำรงชีพจำนวนมาก จึงส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมค่อนข้างมาก

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจของประเทศไทย มีผลกระทบด้านค่าครองชีพ ด้านราคาสินค้า ต่าง ๆ ที่มีราคาเพิ่มสูงขึ้น จึงส่งผลให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อย ต้องแบกรับภาระมากมาย ทั้งในด้านค่าอาหารในแต่ละมื้อ ค่าเช่าบ้าน ค่าผ่อนรถ ค่าเทอมลูก ฯลฯ เมื่อประชาชนไม่สามารถที่จะรอการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐได้เพียงฝ่ายเดียว ฉะนั้นประชาชนส่วนใหญ่ จึงหันพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามความเชื่อของตน และสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงกลายเป็นที่พึ่งสุดท้ายที่จะช่วย เยียวยาความบอบช้ำจากความทุกข์ใจได้บ้าง และความหวังที่จะได้รับโชคลาภ ความสำเร็จของ การดลบันดาลจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั่นเอง และกระแสข่าวรายวันยังพบว่า ประชาชนเกิดการแสวงหา โชคลาภที่แปลกขึ้น เช่น การบูชาจอมปลวก ที่มีลักษณะคล้ายรูปมนุษย์ การที่กล้วยออกปลีกลาง ลำต้น หรือแม้แต่การประสูติอุบัติเหตุของรถยนต์ก็สามารถตีเลขจากป้ายทะเบียน เพื่อหวัง ที่จะนำไปเสี่ยงโชคในแต่ละงวด เป็นการหวังรวยในทางลัด เมื่อนำมาพิจารณาแล้ว หากไม่เป็นการสร้างความเดือดร้อนหรือเบียดเบียนบุคคลอื่นก็เป็นสิทธิ์ส่วนบุคคลที่กระทำได้

ดังนั้น เมื่อบุคคลเกิดสภาวะที่มีผลกระทบต่อครอบครัวและความเป็นอยู่ สิ่งที่ต้องการ มากที่สุด คือความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว จึงเกิดกระแสข่าวอีกว่า มีผู้ที่ได้ไปขอโชค ขอลาภกับไอโซ่ แล้วเกิดสำเร็จดังที่ขอ จึงมีการแก้บนตามที่ตนกล่าวไว้ ตลอดทั้งสื่อมวลชนได้มีการเผยแพร่ภาพของผู้ที่สมหวังออกไปอย่างกว้างขวาง บางท่านให้สัมภาษณ์ด้วยความสุขที่เกิด จากโชคลาภจากไอโซ่ จึงเกิดความเชื่อศรัทธาว่าเมื่อมีการบนบานต่อไอโซ่ด้วยตัวเองแล้ว จะได้โชค หรือบางท่านที่ประกอบธุรกิจ ก็หวังที่จะให้ธุรกิจของตนนั้นประสบความสำเร็จอย่าง ที่ตั้งใจ และความเชื่อก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดการยอมรับ เกิดความคิดที่ เกี่ยวโยงไปถึงการดำเนินวิถีชีวิตแตกต่างกัน นั่นเป็นเพราะความเชื่อมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต ความเชื่อก็เปรียบเสมือนหนทางหนึ่งที่จะเป็นตัวชี้ถูก ชี้ผิดแก่ชีวิตของมนุษย์ได้ โดยสังคมไทยที่ ส่วนใหญ่ดำรงชีวิตไปพร้อม ๆ กับความเชื่อมาจนถึงปัจจุบัน ความเชื่อเหล่านี้ก็ยังคงเป็นที่พึ่ง และยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อให้เกิดความมั่นใจ ความสบายใจ และไม่ว่าความเชื่อนั้นจะเกิดขึ้นจริง หรือไม่ก็ตาม แต่ความเชื่อนั้น ๆ ก็มีอิทธิพลต่อการกระทำของมนุษย์ สิ่งเหล่านี้จึงมีผลให้เกิด แรงบันดาลใจต่อการกระบวนทางความคิด อารมณ์และความรู้สึกแสดงออกโดยผ่านผลงาน ทางสร้างสรรค์ ดังต่อไปนี้

หลักความเชื่อที่กระทบด้านจิตใจในกรณีศึกษาวัดเจดีย์ (ไอโซ)

ทางผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่โดยวางหลักโครงงานในการศึกษาดังนี้ 1) ประเด็นแนวคิดหรือทัศนเกี่ยวกับความเชื่อ 2) บริบทจิตวิทยาสังคม 3) สาเหตุหรือตัวแปร 4) ส่งผลกระทบอย่างไร 5) วิเคราะห์ความต้องการที่แท้จริง 6) กระบวนการจัดการด้วยพุทธสันติวิธี โดยการศึกษาครั้งนี้ได้มีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นกลุ่มเจ้าหน้าที่วัดเจดีย์ ไอโซ ชาวบ้านในพื้นที่กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าทั้งในพื้นที่บริเวณวัดและนอกพื้นที่วัด รวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานทำรายงานที่เกี่ยวข้องเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และแนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารการสังเกต และสัมภาษณ์มาจำแนกหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ นำมาสังเคราะห์เรื่องราว และหาข้อสรุปแล้วนำมาเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์บทความ

1. ประเด็นแนวคิดหรือทัศนเกี่ยวกับความเชื่อ

นักวิชาการได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อไว้ ดังต่อไปนี้

จิราภรณ์ ภัทรภานุภัทร ได้กล่าวถึงความเชื่อไว้ว่า เมื่อคนเรามีความเชื่ออย่างหนึ่งอย่างใดแล้วย่อมเป็นเหตุจูงใจให้เกิดการกระทำที่ตอบสนองความเชื่อมัน ถ้าเปลี่ยนความเชื่อ พฤติกรรมก็จะเปลี่ยนตามไปด้วยและพฤติกรรมเหล่านั้นจะสะท้อนให้เห็นได้ในรูปของข้อห้าม ข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม (จิราภรณ์ ภัทรภานุภัทร, 2528)

จรัส พยัคฆราชศักดิ์ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อไว้ พอสรุปได้ว่า มนุษย์จำเป็นต้องผูกพันอยู่กับความเชื่อโดยมีอาจหาความเชื่อได้ ชีวิตมนุษย์มีทั้งสิ่งที่มองเห็นได้ เข้าใจได้ และพิสูจน์ได้ ความเชื่อทำให้มนุษย์เกิดความมั่นใจทำให้เกิดความสบายใจ และความเชื่อทำให้มนุษย์บรรลุถึงความสำเร็จได้ (จรัส พยัคฆราชศักดิ์, 2530)

วิทย์ พิณคันเงิน ได้กล่าวถึงความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม มนุษย์โดยทั่วไปต้องการความปลอดภัยทั้งทางร่างกาย และจิตใจ มาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ ความเชื่อต่าง ๆ นั้นมักได้รับคำบอกเล่าจากคนรุ่นก่อนว่ามีอำนาจลึกลับที่จะช่วยคุ้มครอง (วิทย์ พิณคันเงิน, 2515)

ดังนั้น ความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ซึ่งความเชื่อมีทั้งที่มีเหตุผลชัดเจน และไม่ชัดเจน และความเชื่อยังสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ที่สนใจ ตั้งใจที่จะปฏิบัติตามแนวความเชื่อนั้น ๆ ประสบความสำเร็จตามสิ่งที่หวังได้ โดยเฉพาะความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะบ่งบอกถึงลักษณะของวัฒนธรรมในแต่ละสังคม ตลอดจนพฤติกรรมของแต่ละบุคคลได้เช่นกัน

2. บริบทจิตวิทยาสังคม

งามตา วนินทานนท์ จิตวิทยาสังคม หมายถึง การศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์ว่าผู้คนคิดอย่างไรเกี่ยวกับผู้อื่นผู้คนมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างไร และผู้คนมีอิทธิพลต่อกันและกัน

อย่างไรบ้างส่วนของผู้คนที่คิดอย่างไรเกี่ยวกับผู้อื่น ศึกษาเรื่องความเชื่อ เจตคติ ค่านิยม ความคิดเห็นภาพลักษณ์ ภาพในความคิด (Stereotype) การอนุมานสาเหตุ (Attribution) ปัญญาทางสังคม (Social Cognition) มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างไร ศึกษาเรื่องความก้าวร้าว การช่วยเหลือผู้อื่น ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนเจตคติของคนอื่น การโน้มน้าวใจคนอื่น การคล้อยตาม การร่วมมือ การแข่งขัน การแสดงตน และการประจบประแจงมีอิทธิพลทางสังคม (งามตา วานิชานนท์, 2535)

วิไลวรรณ ศรีสงคราม และคณะ (2549) จิตวิทยาสังคมมุ่งศึกษาบุคคลอิทธิพลของบุคคลที่มีการแสดงพฤติกรรมต่อกันและกันรวมทั้งการรับรู้และการตอบสนองของบุคคลทั่ว ๆ ไปที่มีต่อสถานการณ์หนึ่ง ๆ ได้แก่อิทธิพลของสังคมและการปฏิสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมและทัศนคติของบุคคลอื่นในลักษณะทางเดียว ส่วนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นพฤติกรรมของบุคคลมีทัศนคติซึ่งกันและกันในลักษณะที่มีการโต้ตอบ และมีปฏิกริยาต่อกันและกันอิทธิพลทางสังคมที่มีต่อพฤติกรรมของมนุษย์ (วิไลวรรณ ศรีสงคราม และคณะ, 2549)

สุชา จันทรธรม จิตวิทยาสังคม คือ การศึกษาถึงความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งได้รับอิทธิพลจากบุคคลอื่นหรือสังคม ไม่ว่าบุคคลหรือสังคมจะอยู่ร่วมด้วยในขณะนั้น อยู่ในความคิดคำนึง หรืออยู่โดยอ้อมก็ตาม จากบริบทจิตวิทยาสังคมเกี่ยวกับความเชื่อกระทบด้านจิตใจในกรณีศึกษาวัดเจติย (ไอ้ไข่) วิเคราะห์จากความหมายของ จิตวิทยาสังคม คือ การศึกษาถึงความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งได้รับอิทธิพลจากบุคคลอื่นหรือสังคม ในกรณีศึกษาวัดเจติย (ไอ้ไข่) จะเห็นได้ว่า สาเหตุต่าง ๆ ที่ทำให้ไอ้ไข่โด่งดังมากก็มาจากรายการโทรทัศน์ต่าง ๆ โดยเฉพาะของพิธีกรชายคนเก่ง เมื่อ 3 ปีก่อน การไปเก็บนกขมิ้นของดารา และเมื่อปลายเดือนพฤษภาคม “พิธีกรสาวคนเก่ง” โพสต์คลิปถวายประทัด 130 กล้อง “ไอ้ไข่วัดเจติย” จุดประทัดสนั่นวัดไป 13 ล้านนัด เพื่อขอบคุณกุมารเทพที่ประทานพรให้สมหวัง หลังบนขอให้ยอดชายทะเลรู้ร้อยล้าน ต่อมาในกลางเดือนกันยายน พิธีกรสาวคนเก่งกลับไปอีกครั้งเพื่อถวายมนตรา จัฒมหรสพใหญ่ให้ “ไอ้ไข่” (สุชา จันทรธรม, 2536)

หลังขอพรแล้วสมหวังทันใจ ทำยอดชายทะเลรู้พันล้าน ภายในเวลา 9 เดือน กลุ่มผู้มีอิทธิพลบนสื่อโซเชียลโดยเป็นผู้ที่ทำคอนเทนต์เผยแพร่ตามแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Blog, Instagram, Facebook, YouTube, LINE, Twitter ฯลฯ และการใช้โลกออนไลน์ของคนในทุกระดับที่เพิ่มการใช้โลกออนไลน์ขึ้นด้วย (Mandala, 2020) ประชาชนส่วนมากมาเพื่อขอหวยเป็นหลัก ที่สำคัญไอ้ไข่เกิดขึ้นในยุคกระแสนิยมในด้านโลกออนไลน์และการค้าออนไลน์ ไอ้ไข่จะดังไม่ได้หากไม่มีเงื่อนไขทางสังคม คือ วิถีอุตสาหกรรมและการเมือง ทำให้ไอ้ไข่คือความหวัง ดังนั้น ผู้เขียนบทความได้ทำการศึกษาถึงความคิดความรู้สึก และพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งได้รับอิทธิพลจากบุคคลท่านอื่น ๆ หรือสังคม พบว่า กระแสสังคม ที่ทำให้ไอ้ไข่โด่งดังมากคือ โลกออนไลน์ เช่น Facebook, YouTube และช่องอื่น ๆ รายการโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ มีอิทธิพลของบุคคลที่มีการแสดงพฤติกรรมต่อกันและกัน

รวมทั้งการรับรู้และการตอบสนองของบุคคลทั่ว ๆ ไปที่มีต่อสถานการณ์หนึ่ง ๆ การปฏิสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมและทัศนคติของบุคคลท่านอื่น ๆ ในลักษณะทางเดียว ส่วนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นพฤติกรรมของบุคคลมีทัศนคติซึ่งกันและกันในลักษณะที่มีการโต้ตอบ และมีปฏิริยาต่อกันและกันอิทธิพลทางสังคมที่มีต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ในด้านความเชื่อต่อการหาที่พึ่งทางใจทางออกไม่ได้ จึงต้องไปบนบานเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ประสงค์ทำให้ไอ้ไข่โด่งดังมาก (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

ดังนั้น การศึกษาจิตวิทยาสังคม จึงเป็นส่วนสำคัญต่อการรับรู้ถึงความรู้สึก ความคิดของบุคคลในสังคม ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต และได้รู้ถึงทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ตลอดจนทั้งวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันของบุคคลที่มีความเชื่อแบบเดียวกัน เช่นเดียวกับ กรณีไอ้ไข่วัดเจดีย์ ที่โด่งดังจากความเชื่อที่มีการเล่าขานสืบต่อกันมาอย่างช้านาน ประกอบกับมีผู้ที่ขอพรเรื่องโชคลาภแล้วเกิดความสมหวัง จึงเกิดการตีแผ่ข่าวออกไปสู่สังคมกว้าง กลายเป็นกระแสแห่งความโด่งดังขึ้นจนถึงปัจจุบัน

3. สาเหตุความเชื่อที่มีผลด้านจิตใจจากอิทธิพลทางสังคม

ทรงพล ภูมิพัฒน์ ปัจจัยที่ทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันในสังคม มนุษย์ไม่สามารถอยู่ตามลำพังได้ตลอดชีวิตเนื่องจากมนุษย์มีความต้องการในหลาย ๆ ด้าน และความต้องการดังกล่าวจะมีอยู่และพร้อมในการที่จะตอบสนองในเฉพาะสังคมเท่านั้น สำหรับความต้องการที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคม ได้แก่ (ทรงพล ภูมิพัฒน์, 2541)

1. ความต้องการทางกายภาพ เป็นความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติของมนุษย์อยู่แล้วเช่น ความหิวความกระหาย ความต้องการทางเพศ เป็นต้นความต้องการเหล่านี้สมาชิกในสังคมจะให้การตอบสนองกันและกันเป็นประจำ

2. ความต้องการทางจิตใจ ความต้องการทางกายภาพนั้นมนุษย์สามารถตอบสนองได้เองโดยไม่ต้องพึ่งพาสมาชิกในสังคม เช่น เมื่อหิวก็สามารถเดินไปหาอาหารทานตามลำพังได้ แต่ความต้องการทางจิตใจนั้นเป็นความต้องการที่แสวงหาตลอดเวลา และต้องอยู่ในสังคมเท่านั้นจึงจะตอบสนองความต้องการนี้ได้ เช่น ต้องการความรักความอบอุ่น ความนับถือ และความเอาใจใส่ เป็นต้น

3. ความต้องการที่จะสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการเจริญเติบโตทางวัฒนธรรมในสังคมมนุษย์ ด้วยเหตุที่ความต้องการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะเป็นไปได้ ก็ต่อเมื่อมนุษย์เกิดการสร้างสรรค์ภาษาเพื่อใช้ในการสื่อสารไม่ว่าจะเป็นการพูด การเขียนเพื่อการถ่ายทอดไปสู่ชนรุ่นหลัง

สาเหตุความเชื่อที่มีผลด้านจิตใจกรณีศึกษาวัดเจดีย์ (ไอ้ไข่) มาจากรูปแบบอิทธิพลทางสังคมวิเคราะห์ได้จากรายการโทรทัศน์ต่าง ๆ โดยเฉพาะของพิธีกรชายคนเก่ง เมื่อ 3 ปีก่อนในการไปแค้น การขอยหยของดารา

1. ความต้องการทางกายภาพ จากอิทธิพลทางสังคม กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการแสดงออกทางพฤติกรรมต่าง ๆ มากมายของบุคคลในสังคม ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ซึ่งความเชื่อต่าง ๆ ทั้งที่มีอยู่ในธรรมชาติหรือเหนือธรรมชาติ ล้วนส่งผลให้เกิดค่านิยมของบุคคลในสังคม เมื่อบุคคลในสังคมมีการประพฤติปฏิบัติตนตามค่านิยมมากขึ้น และบ่อยครั้งเข้าจึงกลายเป็นวัฒนธรรม หรือแนวทางในการอยู่ร่วมกันในสังคม หรือยุคสมัยปัจจุบัน เรียกว่า กระแสสังคม

2. ความต้องการทางจิตใจ จากอิทธิพลทางสังคม โดยเหตุเกิดจากผู้มีอิทธิพลและการใช้โลกออนไลน์ เช่น ของคนในทุกระดับที่เพิ่มขึ้นด้วย คนบูชาเพื่อขอหวยเป็นหลัก ชัดแจ้ง ที่สำคัญไอ้ไข่เกิดขึ้นในยุคโลกออนไลน์และการค้าออนไลน์อย่างเข้มข้น ไอ้ไข่จะดังไม่ได้เลยหากไม่มีเงื่อนไขทางสังคมก็คือ วิฤต เศรษฐกิจและการเมืองที่ทำให้ไอ้ไข่คือความหวัง ความต้องการทางจิตใจนั้นเป็นความต้องการที่แสวงหาตลอดเวลา เมื่อทราบข่าวจากผู้มีอิทธิพลและการใช้โลกออนไลน์ เช่น Facebook ของคนในทุกระดับ ความต้องการทางจิตใจเกิดความอยากรู้ อยากมีอย่างเขาบ้าง จึงเกิดกระแสไอ้ไข่ เพื่อตอบสนองความต้องการนี้ให้ได้

3. ความต้องการที่จะสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่เกิดจากอิทธิพลทางสังคม โดยเหตุเกิดจากกระแสข่าวจากการบอกต่อจากผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในละแวกวัด และผ่านสื่อ ช่องทางโลกออนไลน์ รายการโทรทัศน์ต่าง ๆ บทความในหนังสือ หนังสือพิมพ์ รายการวิทยุโทรทัศน์ บทเพลง ฯลฯ จึงมีการชักชวนกันไปลงพิสูจน์ แวะไปเที่ยว และเหตุผลอื่น ๆ อีกมากมาย เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่เกิดจากอิทธิพลทางสังคม โดยมีไอ้ไข่วัดเจดีย์เป็นตัวเชื่อม

ดังนั้น สาเหตุของความเชื่อที่มีผลด้านจิตใจกรณีศึกษาวัดเจดีย์ (ไอ้ไข่) นั้น มีสาเหตุมาจากรูปแบบของอิทธิพลทางสังคม คือ 1) ความต้องการทางกายภาพ เช่น ปรารถนาจะถูกหวย ยอกร่ำรวย ยอกรายดี 2) ความต้องการทางจิตใจ เช่น ผลมาจากวิกฤตเศรษฐกิจและการเมืองตกต่ำ จึงส่งผลให้ไอ้ไข่กลายเป็นความหวังของประชาชน จึงเกิดเป็นกระแสแห่งความนิยม 3) ความต้องการที่จะสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นโดยมีไอ้ไข่วัดเจดีย์เป็นตัวเชื่อม

4. สาเหตุหรือตัวแปร

ตัวแปรในหลักความเชื่อที่มีผลด้านจิตใจ กรณีศึกษาวัดเจดีย์ (ไอ้ไข่) ผู้เขียนบทความได้กำหนดไว้ คือ 1) การจัดการ 2) หลักความเชื่อ 3) ผลกระทบ 4) จิตใจ 5) ไอ้ไข่วัดเจดีย์ เพราะถ้าไม่เข้าใจในตัวแปรหรือความหมายก่อน ความคาดเคลื่อนของการสื่อความหมายให้ผู้อ่าน เข้าใจอาจเกิดขึ้นได้ ตัวแปรในหลักจึงมีความสำคัญ

4.1 การจัดการ

การจัดการ หมายถึง ภารกิจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคน (ที่เรียกว่าผู้บริหาร) ที่เข้ามาทำหน้าที่ประสานให้การทำงานของบุคคลที่ต่างฝ่ายต่างทำ ซึ่งไม่อาจประสบผลสำเร็จจากการแยกกัน ทำให้สามารถบรรลุผลได้ด้วยดี (สุธี ขวัญเงิน, 2559)

การจัดการ หมายถึง กระบวนการ กิจกรรม หรือการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในอันที่จะเชื่อมั่นได้ว่า กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปในแนวทางที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้าที่อื่นที่จะสร้างและรักษาไว้ซึ่งสภาวะที่จะเอื้ออำนวยต่อ การบรรลุวัตถุประสงค์ ด้วยความพยายามร่วมกันของกลุ่มบุคคล (กิจจา บานชื่น , 2559) ดังนั้น การจัดการ หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารนำนโยบายและแผนงานขององค์การสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์การ โดยอาศัยความสามารถทั้งด้านศาสตร์และศิลป์ ดำเนินการเกี่ยวกับ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) และการจัดการ (Management)

4.2 หลักความเชื่อ

สุพิศวง ธรรมพันทา ให้ความหมายความเชื่อว่าหมายถึง ความคิดที่คนเรายอมรับและยึดถือ อาจเป็นความคิดที่เป็นสากลหรือเป็นที่ยอมรับของบางกลุ่ม หรือเป็นความจริงทั้งหลายที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา มีข้อสังเกตว่า ผู้คนมักจะเชื่อเกี่ยวกับสภาวะการณ์ที่ตนเองควบคุมไม่ได้ (สุพิศวง ธรรมพันทา, 2532)

พนิดา บุญเทพ กล่าวว่า ความเชื่อ (Belief) เป็นความรู้สึกเชื่อมั่น ศรัทธาของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ว่า จะบันดาลให้เกิดสุขหรือทุกข์ได้หากกระทำหรือปฏิบัติต่อความเชื่อในทางที่ถูกที่ควร ความสุขก็จะเกิดตามมา ในทางตรงกันข้าม หากกระทำหรือปฏิบัติสิ่งที่ไม่ถูกต้องหรือละเลย ความทุกข์ร้อนอาจจะเกิดขึ้นได้ (พนิดา บุญเทพ, 2548)

อิริราชย์ นันชนันตี คนไทยนอกจากจะนับถือพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ แล้ว ยังมีความเชื่อเรื่องผี วิญญาณ ไสยศาสตร์ โชคลาง อาถรรพ์ เทพเจ้าบุญ บาป กรรม สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ฯลฯ ซึ่งคติความเชื่อดังกล่าว มีความหมายต่อวิถีชีวิต ตลอดจนแบบแผนในการดำเนินชีวิตของคนไทยความเชื่อเกี่ยวกับ ภูตผี ปีศาจ โชคลาง และการบนบานศาลกล่าว ยังคงแทรกซึมอยู่ในคนไทยทุกยุคทุกสมัย ซึ่งความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้มีมาตั้งแต่อดีตและผ่านการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจนมาถึงปัจจุบัน (อิริราชย์ นันชนันตี, 2558)

ดังนั้น ความเชื่อเกิดจากความศรัทธาที่คนในชุมชนมีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เชื่อว่าสิ่งนั้นจะสามารถบันดาลให้ตนมีความสุขในชีวิต อันเป็นความเชื่อที่มนุษย์มีต่อสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะเรื่องผี วิญญาณ ที่อยู่คู่กับชุมชนมาอย่างยาวนาน จนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของคนในชุมชน สู่การกำหนดเป็นสิ่งที่สูงสุดที่ต้องเคารพ นับถือ และ กลายเป็นรูปแบบของการประกอบพิธีกรรม เพื่อการอ้อนวอน หรือขอความช่วยเหลือจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ โดยแสดงออกมาในลักษณะความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของบุคคลในชุมชน ทั้งในด้านกายภาพ ด้านการประกอบอาชีพ ด้านความเป็นอยู่ ความปลอดภัย ด้านจิตใจและด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

4.3 ผลกระทบ

คำว่า “ผลกระทบ” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Impact” มีผู้ให้ความหมายผลกระทบไว้ต่าง ๆ ดังนี้

ศตปพร มีสุขศรี และศุภลักษณ์ สุวรรณะชญ ให้ความหมายของ ผลกระทบ คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นเหตุที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งเป็นไปได้ทั้งด้านบวก ด้านลบ (ศตปพร มีสุขศรี และศุภลักษณ์ สุวรรณะชญ, 2557) หรืออาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายและมีใช้กลุ่มเป้าหมาย หรือผลกระทบต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่ง อำนวย วงษ์พานิช ให้ความหมายของผลกระทบ คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต เป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ อาจขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายและมีใช้กลุ่มเป้าหมาย หรือผลกระทบต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม (อำนวย วงษ์พานิช, 2549)

กิงกาญจน์ เหลารักวงษ์ ให้ความหมายผลกระทบว่า หมายถึง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในระยะยาว ซึ่งอาจเป็นผลลัพธ์ที่ตั้งใจหรือให้เกิดในทางบวกและทางลบหรือผลลัพธ์ที่ไม่ได้ตั้งใจให้เกิดทั้งทางบวกและทางลบเช่นกัน ผลที่เกิดขึ้นอาจเกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม และผลดังกล่าวที่เกิดขึ้นจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคล ชุมชนและสังคม (กิงกาญจน์ เหลารักวงษ์, 2548)

สมบัติ อารังธัญวงศ์ ผลกระทบ หมายถึง ชุดของผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการเลือกทางเลือกเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ ผลกระทบของแต่ละทางเลือกอาจจะเป็นได้ทั้งผลกระทบในทางบวกและผลกระทบในทางลบ ผลกระทบทางบวกคือ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ส่วนผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้น ได้แก่ ต้นทุนหรือสิ่งที่จะต้องสูญเสียหรือต้องใช้ไป เป็นสิ่งที่ผู้ตัดสินใจต้องการที่จะหลีกเลี่ยงหรือหิมน้อยที่สุด นอกจากนี้ อาจจะเป็นผลกระทบทางบวกหรือทางลบต่อวัตถุประสงค์ก็ได้ (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2545)

ปาริชาติ สังขทิพย ผลกระทบ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต เป็นไปทั้งทางบวกและทางลบ หรืออาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายและมีใช้เป้าหมาย หรือผลกระทบต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม (ปาริชาติ สังขทิพย, 2545)

ดังนั้น ผลกระทบเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว มีผลต่อบุคคลโดยตรง หรือต่อกลุ่มบุคคล รวมถึงสังคมแบบกว้าง ซึ่งผลที่เกิดขึ้นอาจจะเกิดได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งในทางที่ดีและไม่ดี โดยที่ผลกระทบสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกกลุ่ม จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับอิทธิพลที่ได้รับ เช่น อิทธิพลด้านความเชื่อ ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมในการปฏิบัติตนของแต่ละบุคคลหรือแต่ละสังคม เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปตามรูปแบบหรือแบบแผนของสังคม

4.4 จิตใจ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของจิต (mind) หรือ จิตใจ ไว้ว่า ความรู้สึกนึกคิด เซวปัญญา ความสำนึก ความมีสติ แต่ความคิดเป็นองค์ประกอบสำคัญของจิตใจที่สามารถรู้เห็นได้ กำกับและควบคุมอย่างชัดเจน บางครั้งจึงใช้คำว่า “ความคิด” แทน

4.5 ไฉ่วัดเจตีย์

คำรพ เกิดมีทรัพย์ วัดเจตีย์ (ไฉ่) ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 7 ตำบลฉลอง อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีไฉ่วิญญานเด็กวัดคอยปกป้องรักษาวัดเจตีย์สืบมา จนเป็นที่เคารพของชาวบ้านเพราะถ้าหากท่านใดมีทรัพย์สินสูญหาย ก็จะมาบนบานให้ไฉ่ช่วยหาเมื่อบนบานแล้วก็จะได้รับสิ่งของนั้นกลับคืน และการบนบานเรื่องให้หายจากการเจ็บไข้ได้ป่วยทำให้ผู้คนในละแวกใกล้เคียงและวัดต่าง ๆ มีความศรัทธามาก วัดเจตีย์ไฉ่ เคยเป็นวัดเก่าแก่ที่ถูกทิ้งให้รกร้างและมีอายุราว 1,000 ปี หลงเหลือเพียงแค่เจตีย์โบราณเก่ารกร้างต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2500 ได้มีการบูรณะวัด เจตีย์ไฉ่ ขึ้นมาใหม่ มีเริ่มพระสงฆ์เข้า มาอยู่จำพรรษา มีการจัดสร้างศาลาปฏิบัติธรรม เป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจของชาวบ้านในเขตพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง ในอดีตหมู่บ้านที่อยู่บริเวณวัดเจตีย์ไฉ่ ผู้คนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย การดำรงชีวิตพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ แรงงานคน แรงงานสัตว์ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือย เครื่องมือในการทำมาหากินใช้สิ่งที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง วัดเจตีย์ไฉ่จึงเป็นเพียงสถานที่ที่ผู้คนเข้ามาปฏิบัติธรรม (คำรพ เกิดมีทรัพย์, 2556)

สรุปตำนานไฉ่วัดเจตีย์

ประวัติและตำนาน “ไฉ่ วัดเจตีย์” มีการกล่าวถึง ประวัติความเป็นมาอย่างมากมายหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นบทความในหนังสือ หนังสือพิมพ์ รายการวิทยุโทรทัศน์ บทเพลง ตลอดจนการเล่าขานปากต่อปากสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน กล่าวคือ ไฉ่วัดเจตีย์เป็นวิญญานศักดิ์สิทธิ์ของเด็กวัดที่สิงสถิตอยู่ที่วัดเจตีย์ เป็นไม้แกะสลักรูปเด็กอายุประมาณ 9-10 ขวบ สวมชุดลายพรางทหารสวมแว่นตาดำ

ดังนั้น หลักความเชื่อที่กระทบด้านจิตใจกรณีศึกษาไฉ่วัดเจตีย์ ความเชื่อเกิดจากความศรัทธาที่คนมีต่อสิ่งต่าง ๆ เชื่อในสิ่งนั้น ๆ ว่าจะสามารถบันดาลให้ตนมีความสุข หรือผ่านพ้นความทุกข์ได้ในชีวิต ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อาจเกิดขึ้นในปัจจุบัน หรืออนาคต อาจเกิดขึ้นกับตรงตามเป้าหมายและไม่ตรงตามเป้าหมาย หรือผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมก็ได้ แต่ทั้งหมดมีผลกระทบโดยตรงต่อความรู้สึกนึกคิดและจิตใจของคนคนนั้น ดังนั้น ไฉ่วัดเจตีย์ จึงเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ เพราะเชื่อว่าไฉ่วัดเจตีย์ จะสามารถบันดาลให้ตนมีความสุขได้ในชีวิตอาจเกิดขึ้นในปัจจุบัน หรืออนาคต

ความเชื่อที่มีผลด้านจิตใจส่งผลกระทบอย่างไร

ไอ้ไข่วัดเจดีย์ ทำให้เกิดความต้องการที่พึงทางใจ จะเห็นว่าการให้คุณค่าและความหมายของวัดเจดีย์ไอ้ไข่ก่อนวิกฤติความทันสมัย (ในช่วงปี พ.ศ. 2500 - 2540) วัดเจดีย์ไอ้ไข่เป็นเพียงวัดที่ผู้คนเข้ามาปฏิบัติธรรม ศาสนกิจ และบนบานศาลกล่าว ตามความเชื่อตามความศรัทธาตามที่มีอยู่ตามตำนาน และการประสบพบเจอด้วยตนเองและการเล่าขานสืบต่อกันมา

จังหวัดนครศรีธรรมราช กลายเป็นพื้นที่ที่กำลังเข้าสู่จุดพ้นตัวเพราะความเชื่อเศรษฐกิจและการเมืองในยุคไวรัสโคโรนา แบ่งออกเป็นเศรษฐกิจศาสตร์มหภาคและเศรษฐกิจจุลภาคที่เสนอโดยเสรีนิยมแนวนิยมทั่วไปก็คือการลดลงของแนวนิยมของตลาดและความต้องการอย่างปฏิเสธไม่ได้ในการใช้วิธีการจัดการการผลิตการจำหน่ายการแลกเปลี่ยนและการบริโภคผลิตภัณฑ์ส่วนเกินโดยวิธีที่ไม่ใช้กลไกตลาด ราคาอุปสงค์และอุปทานแนวนิยมของตลาดยังคงมีอยู่ในเศรษฐกิจจุลภาคโดยที่ช่องว่างในตลาดท้องถิ่นหรือภูมิภาคยังคงสามารถใช้เป็นแรงจูงใจสำหรับผู้ประกอบการได้คือมีกำลังซื้ออยู่แต่ขึ้นกับความโดดเด่นของพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจโคโรนา มีการเพิ่มยอดกำลังซื้อ คือเข้าสู่จุดพ้นตัวซึ่งเป็นผลมาจากวิถีชีวิตของคนเองทำให้เกิดการขยายตัวของตลาดภายใน บวกกับความเชื่อของพื้นที่กรณีไอ้ไข่วัดเจดีย์ มีผลอย่างมากต่อเที่ยวบินไปนครศรีฯ ทำให้มีผู้โดยสารและอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงไปด้วยได้ประโยชน์ เมื่อเศรษฐกิจดีขึ้นในเขตนครศรีธรรมราช ได้รับผลทำให้สภาพจิตใจดีขึ้นไปด้วย

จากการลงพื้นที่ทำให้ทราบว่า ไอ้ไข่วัดเจดีย์ ทำให้เกิดความต้องการที่พึงทางใจแก่คนทั่วไปที่นับถือผี วิญญาณ ไสยศาสตร์ โชคลาง อาถรรพ์ เทพเจ้า และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ฯลฯ ของชาวพุทธในสังคมไทย ความเชื่อและการบนบานเป็นสิ่งที่ยากจะลบเลือนออกไปจากสังคมไทย การจะปฏิเสธ ความเชื่อต่าง ๆ ในสังคมไทย โดยจะให้ยึดหลักเหตุผลอย่างเดียวคงไม่ได้ เพราะในชีวิตประจำวันของเราถูกสอนถูกกล่อมเกลาด้วยระบบความเชื่อเริ่มตั้งแต่ในสถาบันครอบครัว

เศรษฐกิจชุมชนมีการกระจายรายได้ ผ่านกระบวนการทางความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อไอ้ไข่ วัดเจดีย์ร้านค้า วัสดุสิ่งค้า ที่เนื่องจากความเชื่อ ได้กลายเป็นวาระรอบ ๆ วัด ที่ร้านค้าที่เนื่องด้วยพิธีกรรมความเชื่อ จำนวนมาก จากการเดินทางสะท้อนให้เห็นได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นพร้อมกับการสร้างวัด สร้างความเชื่อและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงความหวังทางใจ และศาสนา ทำบุญไหว้พระ ปิดทอง บนบานศาลกล่าว ประความสำเร็จจากการร้องขอ ซึ่งในความเป็นจริงอาจจะจริงก็ได้ หรือไม่จริงก็ได้ โดยไม่มีเครื่องชี้วัดได้ชัดเจนแต่อย่างน้อยคนเหล่านั้นก็กลับมาแสดงออกต่อความสำเร็จ ซึ่งอาจเทียบกับจำนวนผู้ที่มาแล้วอาจมีเพียงน้อยนิดแต่ทั้งหมดเป็นภาพแทนของคนส่วนใหญ่ที่มีกระแสการบริโภคผ่านสิ่งประดิษฐ์ทางความเชื่อ เมื่อได้สอบถามแล้วมีประมาณ 60 ร้าน โดยประมาณ รวมทั้ง

ผู้ค้าสัญจร เช่น คนขายลอตเตอรี่ การเช่าพระเครื่องวัดมุงคล เครื่องเซ่นไหว้บูชา เนื่องด้วยการบนบานร้องขอ และความสำเร็จ ที่กระจายอยู่ในรอบรัศมีเป็นระยะทางหลายกิโลเมตร เช่น ดอกไม้ เครื่องบวงสรวง ประทัด กรอบรูป ชุดทหาร ของเล่นเด็ก เช่น โกวุ่นปั่นขนาดต่าง ๆ ที่ในปัจจุบัน พบเห็นว่าโกวุ่นปั่นเต็มทั่วบริเวณวัด นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวมาเลเซียที่หลั่งไหลเข้ามายังวัดเจดีย์เพื่อบูชาไอ้ไข่เด็กวัดเจดีย์อย่างมากมาจนทางวัดต้องขยายพื้นที่ให้มีห้องน้ำและพื้นที่สำหรับจอดรถให้มีย่างเพียงพอแล้ว ความนิยมแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว เกิดเป็นวาทกรรมเล่าขานรับความเชื่อดังกล่าวว่า “ขอได้ไหว้รับ” ไอ้ไข่เด็กวัดเจดีย์เทพแห่งสามัญชน (อนุชสราร เรืองมาก, 2559)

วิเคราะห์ความต้องการที่แท้จริง

หลักความเชื่อที่กระหนาบด้านจิตใจกรณีศึกษาไอ้ไข่วัดเจดีย์ เกิดจากความทุกข์ 5 ด้าน คือ 1) การงาน และ การศึกษา 2) ความปลอดภัย 3) โชคลาภ 4) ความรัก 5) ของที่ศูนย์หาย ทำอย่างไรจะทำให้ความทุกข์เหล่านี้หมดไปได้ หรือแก้ไขได้ อะไรที่จะบันดาลให้บุคคลเหล่านี้มีความสุขในชีวิต ได้ผลที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ไอ้ไข่วัดเจดีย์จึงเป็นหนึ่งตัวเลือกของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในประเทศไทยเช่น หลวงพ่อทันใจ วัดพระธาตุคุดอยคำ เชียงใหม่, หลวงพ่อทันใจวัดพระธาตุคุดอยสุเทพ เชียงใหม่, หลวงพ่อโสธร วัดโสธรวรารามวรวิหาร ฉะเชิงเทรา, หลวงพ่อทันใจวัดพระธาตุคุดอยคำ เชียงใหม่, เซียนแปะโรงสี วัดศาลเจ้า ปทุมธานี, ศาลพ่อปู่ก่องสง ยาวราช กรุงเทพฯ, "ข้าปออง" คนไทยเรียกทั่วไปว่า หลวงพ่อโต หรือ หลวงพ่อพันธุเชิง จังหวัดอยุธยา พระแม่อุมาเทวี วัดพระศรีมหาอุมาเทวี ย่านสีลม กรุงเทพฯ, พระนอน วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพฯ, หลวงพ่อปากแดง วัดพราหมณี จังหวัดนครนายก ฯลฯ ไอ้ไข่วัดเจดีย์เป็นแค่หนึ่งในตัวเลือกของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในประเทศไทย

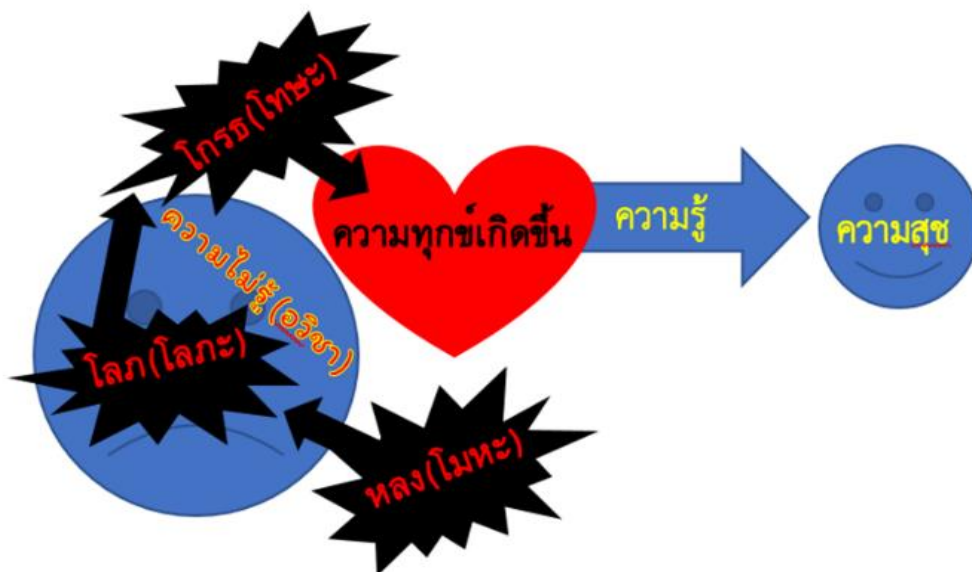
กระบวนการจัดการเชิงพุทธสันติวิธี

พุทธสันติวิธี หมายถึง วิธี ข้อปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้าหรือเหล่าสาวกของพระองค์ ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ โดยไม่ใช้ความรุนแรงหรือปราศจากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2544 สันติวิธี หมายถึง วิธีที่จะก่อให้เกิดความสงบ เช่น เจริญสงบศึกโดยสันติวิธี

วิเคราะห์จากผู้เขียนบทความได้ลงพื้นที่จึงปรึกษาหลักธรรมกับพระอาจารย์เจ้าอาวาสและพระอาจารย์อีกรูปหนึ่ง ในเรื่องการทำวัดเป็นที่ผ่อนคลายความทุกข์ทั้งกาย จิตใจ พระอาจารย์แวนเจ้าอาวาสได้แนะนำหลักธรรมเรื่อง สัพพายะ หมายถึง สภาพที่เกื้อหนุน หรือเหมาะสม ช่วยให้เป็นอยู่ หรือดำเนินกิจการต่าง ๆ ได้ผลดี เมื่อมาที่วัดเพราะความหวัง

หวังที่จะปลดทุกข์ แต่ทุกข์ที่แท้จริงในใจคืออะไร จะหลุดพ้นจากความทุกข์นั้นได้อย่างไร และเมื่อไหร่ นอกจากได้ความหวังแล้วยังได้ความรู้จากหลักธรรมพุทธสันติวิธี ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กระบวนการจัดการเชิงพุทธสันติวิธี

หลักธรรมที่ใช้ในการจัดการเชิงพุทธ

สัปายะ 7 หมายถึง สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกี่ยวข้อง ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย (Suitable Things; Things favorable to Mental development) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

1. อาวาสสัปายะ หมายถึง ที่อยู่ซึ่งเหมาะสม เช่น ไม่พลุกพล่านจอแจ (Suitable abode)
2. โจรสัปายะ หมายถึง ที่หาอาหาร ที่เที่ยวบิณฑบาตที่เหมาะสม เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์อยู่ไม่ไกลไม่ไกลเกินไป (suitable resort)
3. ภัตสัปายะ หมายถึง การพูดคุยที่เหมาะสม เช่น พูดคุยเล่าขานกันแต่ในกถาวัตถุ 10 และพูดแต่พอประมาณ (Suitable speech)
4. บุคคลสัปายะ หมายถึง บุคคลที่ถูกต้องเหมาะสม เช่น มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาเหมาะสมใจ (Suitable person)
5. โภชนสัปายะ หมายถึง อาหารที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉ้นไม่ยาก (Suitable food)
6. อุตสัปายะ หมายถึง ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น (Suitable climate)

7. อิริยาบถสัปปายะ หมายถึง อิริยาบถที่เหมาะสม เช่น บางคนถูกกับกิจกรรม บางคนถูกกับนั่ง ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี (Suitable posture)

ดังนั้น การจะทำให้วัดเจตีย์ (ไอ้ไข่) เป็นสถานที่ที่มีพุทธศาสนิกชนศรัทธาและเป็นที่รู้จักหลากหลายในทุกเพศทุกวัย และได้เดินทางมาเพื่อหวังพึ่งอาศัยในความเชื่อเรื่องการขอโชคลาภ วัดจำจะต้องมีการจัดเตรียมความพร้อมในด้านหลาย ๆ ด้าน เช่น สถานที่นั่งพักผ่อน สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ห้องน้ำ น้ำดื่ม เป็นต้น พร้อมทั้งสถานที่สำหรับการเผยแพร่หลักธรรมควบคู่กันไป เพราะยุคสมัยปัจจุบัน การเรียกศรัทธาให้พุทธศาสนิกชนได้เข้ามาวัดนั้นค่อนข้างยาก จึงต้องอาศัยหลักความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งเป็นจุดเด่นและมีความสัมพันธ์กับวัด ฉะนั้น นอกจากพุทธศาสนิกชนจะเชื่อเรื่องโชคลาภแล้ว จำเป็นต้องเสริมสร้างด้วยหลักธรรมในการพัฒนาจิตใจ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อโดยขาดปัญญา ในทางพระพุทธศาสนา หากความเชื่อใด ไร้ปัญญาในการกำกับดูแล ก็ะกลายเป็นความงมงาย ฉะนั้นแล้วการจัดการในเรื่องความเชื่อของพุทธศาสนิกชน จึงควรได้รับการเรียนรู้จากหลักความเป็นจริงของชีวิตว่า กรรมเป็นเครื่องของการกระทำ หากบุคคลกระทำเช่นไร ผลของกรรมย่อมที่จะส่งผลอย่างนั้น เมื่อบุคคลมีจิตใจที่ดี หมั่นทำบุญ รักษาศีล ความซื่อสัตย์หรือโชคลาภก็จะเกิดกับบุคคลนั้นเช่นกัน

สรุป

ความเชื่อเรื่องไอ้ไข่วัดเจตีย์ “ขอได้ไหว้รับ” มีมาตั้งแต่สมัยโบราณโดยเริ่มจากความเชื่อทางท้องถิ่น แคนคนในพื้นที่ ต่อมาเกิดจึงเกิดกระแส “ไอ้ไข่” จากกลุ่มดารา พิธีกร พวก influencer และการใช้โลกออนไลน์ เช่น Facebook ของคนในทุกระดับที่เพิ่มขึ้นด้วย ไอ้ไข่จะดังไม่ได้เลยหากไม่มีเงื่อนไขทางสังคมก็คือ วิฤตเศรษฐกิจและการเมืองที่ทำให้ไอ้ไข่คือความหวัง ไอ้ไข่วัดเจตีย์ เป็นแค่หนึ่งในตัวเลือกของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในประเทศไทยที่มีผลกระทบด้านความรู้สึกนึกคิด (จิตใจ) ทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่ทั้งหมดเป็นที่พึ่งทางจิตใจเพราะเชื่อว่า จะสามารถบันดาลให้ตนมีความสุขในชีวิตอาจเกิดขึ้นในปัจจุบัน หรือ อนาคต จึงมีการไปบนบานด้วยความคาดหวัง หวังให้เกิดความสำเร็จดังที่ปรารถนา ดังนั้นถ้าวัดเจตีย์ (ไอ้ไข่) เป็นวัดที่มุ่งเน้นด้านการพัฒนาจิตใจและปัญญา ซึ่งเป็นคุณลักษณะหรือปัจจัยภายในแต่ไอ้ไข่วัดเจตีย์ที่พึ่งทางจิตใจโดยการเพิ่มสถานที่ปฏิบัติธรรมควบคู่กันไป โดยมีการประชาสัมพันธ์การปฏิบัติธรรมเพื่อเพิ่มความสำเร็จในชีวิตและสะสมบุญ ต่อบุญให้ตัวเองและไอ้ไข่วัดเจตีย์ ก็จะเป็นการส่งเสริมหลักในการเผยแพร่ธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอย่างดียิ่งสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กึ่งกาญจน์ เหลลารักษ์. (2548). การศึกษาผลกระทบของระบบการสอบคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาระบบใหม่ที่มีต่อนักเรียน ครู ผู้ปกครองในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตการศึกษาอุลิต. กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษา

- มหาบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษาและการอุดมศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กิจจา บานชื่น. (2559). หลักการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- คำรพ เกิดมีทรัพย์. (2556). ไอ้ไข่ เด็กวัดเจดีย์: เทพแห่งสามัญชน. เรียกใช้เมื่อ 25 กันยายน 2560 จาก www.siamfreestyle.com
- งามตา วนินทานนท์. (2535). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- จรัส พยัคฆราชศักดิ์. (2530). เอกสารการสอนไทยคดีศึกษา ศาสนา และลัทธิในท้องถิ่น. มหาสารคาม. มหาสารคาม: ปริดาการพิมพ์.
- จันทนา อุดม และคณะ. (2559). สถาบันหลักของสังคมกับการพัฒนาเยาวชน. วารสารวิจัยราชภัฏพระนครสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11(2), 227-237.
- จิราภรณ์ ภัทรากานุกัทร. (2528). สถานภาพการศึกษาเรื่องคติความเชื่อของไทย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทรงพล ภูมิพัฒน์. (2541). จิตวิทยาสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). ไอ้ไข่. เรียกใช้เมื่อ 4 มีนาคม 2564 จาก <https://www.thairath.co.th/scoop/1934123>
- ปาริชาติ สังขทิพย. (2545). ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทั่วไป. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พนิดา บุญเทพ. (2548). บ้านชะยูง: ประเพณี ความเชื่อและการยังชีพ. ใน สารนิพนธ์ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาบัณฑิตอาสาสมัคร. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 12). เรียกใช้เมื่อ 4 มีนาคม 2564 จาก http://84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=286
- วิทย์ พินคันเงิน. (2515). ความเป็นมาของมนุษยชาติ. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- วิไลวรรณ ศรีสงคราม และคณะ. (2549). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: ทริปปี้ด กรุ๊ป.
- ศตปพร มีสุขศรี และศุภลักษณ์ สุวรรณะชญ. (2557). ปัญหาและผลกระทบในการบริหารงานบุคคลของเทศบาลเมืองควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เรียกใช้เมื่อ 4 มีนาคม 2564 จาก www.hu.ac.th/Political
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2545). นโยบายสาธารณะ: แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม.
- สุชา จันทรเอม. (2536). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: แพรววิทยา.

- สุธี ขวัญเงิน. (2559). หลักการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- สุพิศวง ธรรมพันทา. (2532). พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: ดี.ดี.บุคส์โตร์.
- อริราชย์ นันชนันตี. (2558). การนับถือผีของชาวไทยย้อ: ความสัมพันธ์ด้านความเชื่อและ
นิเวศวิทยาวัฒนธรรม. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา.
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อนุชสร่า เรืองมาก. (2559). ขอได้ไหว้รับ: ไอ้ไข่दे้กวัดเจดีย์. วารสารอาศรมวัฒนธรรมวลัย
ลักษณ์, 16(1), 28-54.
- อำนวย วงษ์พานิช. (2549). การศึกษาผลกระทบทางสังคม อันเนื่องมาจากโครงการก่อสร้าง
ท่อด่งก้ำชธรรมชาติที่มีผลต่อประชาชนตามแนววางท่อด่งก้ำชธรรมชาติ: กรณีศึกษา
ในพื้นที่อำเภอพานทองและอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐ
ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Mandala. (2020). Social Media ที่จำเป็นในการตลาดออนไลน์ ยุคนี้ มีอะไรบ้าง อย่างไร.
เรียกใช้เมื่อ 4 March 2021 จาก [https://mandalasystem.com/blog/th/61/
social-media-08092020](https://mandalasystem.com/blog/th/61/social-media-08092020) Science-P1-7.pdf

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ตามหลักสังคหวัตถุ 4* BUILDING RELATIONSHIP BETWEEN COMMUNITY AND TEMPLE ACCORDING TO SANGKHAHAWATTHU 4

พระครูสังฆรักษ์ปรีชา ฐิตญาโณ

Phrakhrusangkarak Preecha Thitayano

วัดเทพราชกุญชร วรวิหาร

Wat Devarajkunchorn Varavihara, Thailand

E-mail: phrarjanj@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ เป็นการศึกษาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ประการ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ชุมชน เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้วัดนั้นมีการดูแลปรับปรุงตลอดเวลา และวัดก็เหมือนกันมีอิทธิพล และบทบาทต่อวิถีชีวิตของชุมชนอย่างมาก เพราะชุมชนกับวัดเป็นศูนย์รวมทางจิตทางใจ ในเรื่องศีลธรรม และชุมชนก็ใช้สถานที่วัดประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ วัดนอกจากจะเป็นที่เคารพของชาวบ้านในชุมชนแล้ว ยังนับว่าเป็นสถานที่ที่ชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติให้เกิดความสงบสุขต่อตนเองและกับชุมชนอีกด้วย การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัดนั้นให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีดังนี้ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสมัยปัจจุบันนี้ชุมชนส่วนใหญ่หรือวัยรุ่นส่วนมากไม่ค่อยมีเวลาเข้ามาในวัดจึงทำให้ชุมชนกับวัดมีการห่างเหินกันไปมากจึงควรมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด โดยให้คำสอนพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมในการสร้างความสัมพันธ์ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เช่น ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน, ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ได้แก่ 1) ทาน ให้สิ่งของแก่คนที่ควรให้ 2) ปิยวาจา เจรจาด้วยถ้อยคำที่น่ารัก ไพเราะอ่อนหวาน 3) อตถจริยา ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและ 4) สมานัตตตา ความเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัวตนเองเป็นใหญ่ หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นการสร้างสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ให้ชุมชนสามารถเข้าใจและใส่ใจการดูแลวัด เพื่อเป็นบุญกุศลในทางที่ดีต่อไป

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์, ชุมชน, วัด, สังคหวัตถุ 4

* Received 3 April 2021; Revised 15 April 2021; Accepted 29 April 2021

Abstract

This academic article This is a study of building relationships between communities and temples. According to the principle of Sangkhahawatthu 4 . Adapted to create a relationship between the community and the temple. Happily together The community is a critical component of the measure that is constantly maintained. And the temple had an influence and a huge role in the way of life of the community because the community and the temple are the spiritual centers Moral And the community used the temple to perform various rituals. In addition to being respected by the villagers in the community It is also considered a place where the community has come to take advantage of the peace of self and the community as well. Building a relationship between the community and the temple to have a good relationship with each other. Building relationship between community and temple According to the principle of Sangkhahawatthu 4, in the present day, most communities or most teenagers do not have time to enter the temple. Therefore, the community and the temple are very distant, therefore, the relationship between the community and the temple should be established. By giving the teachings of Buddhism as a principle for building relationships By using the Sangkhahawatthu 4 principles of Sangha, such as Dharma, which is the location of aiding each other Including 1) giving things to people who should give 2) Piy waca and negotiate with lovely words Sweet, sweet, 3) Xat th criya, behaviors for the benefit of others, and 4) Samanatta is consistent. Not self-centered the main Sangkhha Object 4 is to create a relationship between the community and the temple. For the community to be able to understand and care about temples to be merit in a good way

Keywords: Relationship, Community, Temple, Sangkhahawatthu 4

บทนำ

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ต่อสังคมไทยมายาวนาน มีลักษณะความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นครอบคลุมทุกชั้นวรรณะตั้งแต่กษัตริย์จนถึงราษฎรดูได้จากกรณีตัวอย่างประเพณีการบวชเรียนในสมัยพระบรมไตรโลกนาถช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนต้น วัดเป็นเสมือนสถานศึกษาและสถานสงเคราะห์ที่ ที่คอยให้ความรู้ปลูกฝังด้านศีลธรรม และส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน เนื่องจากในสมัยก่อนการศึกษายังไม่เป็น แพร่หลายเหมือน

ปัจจุบันสถานศึกษาในอดีตจะจำกัดอยู่ในวงแคบ ๆ ที่ตั้งอยู่ในวังกับวัดเท่านั้น ประชาชนจึงมีความสัมพันธ์และความผูกพันระหว่างวัดมากกว่าพื้นที่ในวัง เพราะส่วนใหญ่วังในอดีตจะถูกการจัดพื้นที่ให้เฉพาะขุนนางและราชวงศ์เท่านั้นวัดในอดีตจึงมีบทบาทและเป็นพื้นที่ทางสังคมที่สำคัญต่อชุมชนของตนมากกว่าบทบาทของรัฐบทบาทของวัดในอดีตแบ่งหน้าที่ได้ 6 หน้าที่ ดังนี้ 1) เป็นสถานที่การศึกษา 2) เป็นที่รักษาพยาบาล 3) เป็นที่ฝึกอาชีพ 4) เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ 5) เป็นที่ไกล่เกลี่ยกรณีพิพาท 6) เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจชุมชน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550) การสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนกับวัดหลักพื้นฐานการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนนั้นก็เพื่อความเข้าใจกัน ความรักใคร่ ความชอบคอกัน และความศรัทธาเป็นมิตรกัน เป็นทางที่นำไปสู่มิตรภาพที่ดี ระหว่างชุมชนกับวัด ตลอดจนการทำงานร่วมกัน โดยความสัมพันธ์ของชุมชนกับวัดนั้นเกิดจากองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) ความใกล้ชิด การที่ชุมชนอยู่ใกล้ชิดกับวัดจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์มากกว่าชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่ห่างไกลกัน 2) ความเหมือนกันหรือความคล้ายกัน ซึ่งโดยทฤษฎีแล้วชุมชนกับวัดนั้นมีแนวโน้มที่จะสร้างความสัมพันธ์และมีความชอบที่จะเข้ากับวัดและวัดก็เป็นสถานที่ที่ให้ชุมชนมาพักผ่อนหรือมาทำกิจดีพายในวัดเช่นกันจึงมีความเหมือนหรือคล้ายกัน 3) สถานการณ์เป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ทำให้ชุมชนกับวัด เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เช่น การมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้สึกร่วมกัน การมีโอกาสดำเนินชีวิตเข้ากับวัดเพื่อความสบายใจ ความกระตือรือร้นในการที่จะพบปะกับพระสงฆ์ที่อยู่พวยในวัดนั้น ๆ แต่ในสมัยปัจจุบันนี้ชุมชนกับวัดถูกแยกตัวออกจากกันมาก และการเติมเต็มความต้องการของกันและกันไม่ค่อยมี (สุทธิพงศ์ ปานเพชร, 2550)

ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ตามหลักสังคหะวัตถุ 4 ในสมัยปัจจุบันนี้ชุมชนส่วนใหญ่หรือวัยรุ่นส่วนมากไม่ค่อยมีเวลาเข้ามาในวัดจึงทำให้ชุมชนกับวัดมีการห่างเหินกันไปมากจึงควรมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด โดยให้คำสอนพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมในการการสร้างความสัมพันธ์ โดยใช้หลักสังคหะวัตถุ 4 เช่น ธรรมที่เป็นที่พึ่งแห่งการสงเคราะห์กัน, ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ได้แก่ 1) ทานให้สิ่งของแก่คนที่ควรให้ 2) ปิยวาจา เจรจาด้วยถ้อยคำที่น่ารัก ไพเราะอ่อนหวาน 3) อุตถจริยา ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและ 4) สมานัตตตา ความเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัวในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ให้ชุมชนสามารถเข้าใจและใส่ใจการดูแลวัดเพื่อเป็นบุญกุศลในทางที่ดีเป็นต้น

การสร้างความสัมพันธ์

ในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นนั้น มีขั้นตอนที่เกี่ยวข้องอยู่หลายประการที่จะสามารถช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ เช่น คติที่ดีต่อตนเองเข้าใจตัวเอง การใช้คำพูดที่ดีทั้งคำพูดและการกระทำที่จะแสดงออกและคำพูดให้มีความมั่นใจในการพูดหรือสนทนากัน และ

การเป็นผู้ฟังที่ดี (สันติย์หนูนิล และกนกวรรณ พวงประยงค์, 2562) ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของการสื่อสารระหว่างคนสองคนหรือการบุคคลและสังคมชุมชน โดยทั่วไปแล้วการสื่อสารที่ดีนั้นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนสังคมและตนเองนั้น คือความใกล้ชิด และความสอดคล้องกันของผู้สื่อสารกับผู้รับสาร อันนำไปสู่ความหมายที่ร่วมกันสมบูรณ์แบบ ดังนั้นการสื่อสารระหว่างชุมชนสังคมร่วมไปถึงวัดวาอารามจึงมีขึ้นเพื่อการสร้างความเข้าใจร่วมกัน ก็คือการพูดหรือการสื่อสารที่มุ่งเน้นให้ผู้รับสารเข้าใจเนื้อหาหรือข้อมูลร่วมกันอย่างถูกต้อง เช่น การสื่อสารภายในชุมชนเพื่อการปฏิบัติงานร่วมกัน (พระมหาพิระพงษ์ พยัคภาส, 2549) การสื่อสารโดยทั่วไปไม่มุ่งเฉพาะแต่ข้อมูลข่าวสารเท่านั้น บางครั้งอาจมีอารมณ์ร่วมและความพึงพอใจทำให้สร้างสัมพันธ์และความรู้สึกชื่นชอบในการสื่อสารต่อกันและกันและการสื่อสารเพื่อสร้างอิทธิพลที่มีความคิดเหมือนกัน การสื่อสารบางครั้งเกิดจากความไม่เข้าใจและเข้าใจในความคิดแตกต่างกันหรือไม่แตกต่างกัน เช่น การจะสร้างความเข้าใจกันและกันให้ตรงกันนั้นจึงจะต้องทำให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้และปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่สามารถส่งผลให้ความสำเร็จในการสื่อสารและรับสารก็คือความรู้สึกที่ดีต่อกัน และการสื่อสารเพื่อทำให้เกิดการกระทำตามความต้องการในการสื่อสาร โดยวัตถุประสงค์นั้นมักจะเกิดตามขึ้นมาก็คือการสร้างความมุ่งหมายร่วมกันเพื่อให้เกิดความคิดเห็นตรงกันและการกระทำตรงกัน (พระมหาสุวิทย์ วิชเชสโก, 2537)

การสื่อสารเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน โดยทั่วไปคนเรามักจะสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองก็ต่อเมื่อ ความไว้วางใจกัน และความเข้าใจกัน โดยความสัมพันธ์ของตนเองนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทก็คือ ความสัมพันธ์ด้านกายภาพ คือ การอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือกลุ่มเดียวกัน ที่ทำงานเดียวกัน อีกประการหนึ่งก็คือความสัมพันธ์ด้านสภาพแวดล้อมทางชุมชนสังคมและจิตใจ โดยความสัมพันธ์จะพัฒนาขึ้นได้จะต้องประกอบคือสภาพแวดล้อมของชุมชนสังคมและจิตใจ การสร้างบรรยากาศของการสื่อสารให้เอื้อนั้นและสนับสนุนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารจะช่วยเกิดการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น คือ การเป็นเพื่อนกันการเคยพบปะกันมาก่อน เคยทำงานงานร่วมกัน ระยะเวลา ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันนั้นเวลาจะเป็นสิ่งสำคัญมากที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์เพิ่มมากยิ่งขึ้นยิ่งเวลานานขึ้นเราก็จะทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันมากยิ่งขึ้นด้วย

การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร นั้นเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารของตนเองเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน แบ่งได้เป็น 2 แบบคือ แลกเปลี่ยนข้อมูลกันในแนวกว้างคือเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลทั่ว ๆ ของตนเองในระดับผิวเผิน คือเพิ่งรู้จักกันก็จะคุยกันในหัวข้อที่หลากหลายออกเกี่ยวกับอาหารการท่องเที่ยว แต่ถ้าเป็นแนวลึกก็จะเป็นเรื่องที่เป็นส่วนตัวมากยิ่งขึ้น คือเกี่ยวกับครอบครัวและหน้าที่การทำงานซึ่งจะเกิดการสื่อสารขึ้นในแบบใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้สื่อสารนั้นมีความตั้งใจที่จะให้เกิดความสัมพันธ์และความสำคัญมากน้อยอย่างไรนั่นเอง (สุพิศวง ธรรมพันทา, 2540) และการไว้วางใจกันและกัน การที่ตนเองมีความไว้วางใจ

รู้สึกปลอดภัยทำให้สบายใจ ต่อคนอื่นนั้นอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ก็มีแนวโน้มที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีได้ง่ายขึ้น และความรักซึ่งกันและกัน ความรัก ความเกลียด การชื่นชม การช่วยเหลือกัน การร่วมมือกันสามารถส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ได้ 2 ประการ คือ การพึ่งพาซึ่งกันและกัน คือทั้งสองฝ่ายคนอื่นรับการตอบสนองจุดมุ่งหมายร่วมกันจากความสัมพันธ์และได้รับผลประโยชน์ร่วมกันทั้งคู่ ในอีกอย่างหนึ่งก็คือความสัมพันธ์แบบถาวร คือการสื่อสารที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ให้ยืนยาวมากยิ่งขึ้น

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น การสร้างสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่นนั้นก็จะมีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เกิดขึ้น ซึ่งโดยเหตุผลทั่วไปก็จะมีอยู่ 3 อย่างคือ

1. การสร้างความสัมพันธ์เพื่อที่จะสร้างความคุ้นเคยกันและกันก่อนนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งกันไป ซึ่งก็จะเป็นการพูดหรือสนทนาในเรื่องทั่ว ๆ ไป
2. การรักษาความสัมพันธ์ให้ดีและยืนยาว หลังจากที่เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในขั้นตอนแรกก็จะก้าวเข้าสู่ขั้นของการรักษาความสัมพันธ์นั้น ๆ ไว้เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนและสมบูรณ์ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ทำให้ยากและมักจะต้องการสร้างความพอดีระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น ๆ ให้เกิดขึ้นเพื่อให้เข้าใจซึ่งกันและกัน และต้องใช้เวลาเพิ่มเติมซึ่งกันและกันทำให้เกิดความรู้สึกในทางที่ดี ๆ ต่อกันและกัน ก็จะรู้สึกมีค่าที่ได้มีความสัมพันธ์ต่อกัน
3. หยุตหรือเลิกความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน คือ เป็นขั้นถดถอยหลังจากที่เกิดความสัมพันธ์ในขั้นที่ดีมากที่สุดแล้ว โดยจะเป็นการยุติความสัมพันธ์ต่อ มี 2 ลักษณะคือการบอกหยุดความสัมพันธ์โดยตรง ซึ่งเป็นการให้เหตุผลโดยตรง และอีกอย่างหนึ่ง คือ การบอกหยุดความสัมพันธ์โดยทางอ้อม เป็นลักษณะการให้เหตุผลทางอ้อม เพื่อเลี่ยงการทำร้ายความรู้สึกกันและกันได้

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัดในลักษณะความเชื่อด้านศาสนา

ชุมชนส่วนใหญ่ในสังคมของคนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ โดยแก่นแท้พุทธศาสนาจะปฏิเสธในเรื่องพระเจ้าแต่พระพุทธศาสนาจะไปสอนเกี่ยวกับการปฏิบัติให้ละกิเลสเน้นหนักความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษซึ่งเป็นกฎแห่งการกระทำหรือว่ากรรมนั่นเอง แต่โดยทั่วไปแล้วในชุมชนปัจจุบันนั้นจะเป็นชุมชนเมืองหรือสังคมชนบท หรือมีความสัมพันธ์หรือระบบความเชื่ออยู่ 3 อย่างด้วยกัน คือ

1. ความสัมพันธ์ของชุมชนกับวัดในระบบความเชื่อในทางพุทธศาสนาจะเกี่ยวข้องในรูปแบบศีลธรรม รวมทั้งความเชื่อกับกฎแห่งกรรมด้วย

2. ความสัมพันธ์ของชุมชนกับวัดในระบบความเชื่อจะเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางโหราศาสตร์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการทำนายอนาคตและจะสัมพันธ์กับศีลธรรม หรือการประกอบพิธีกรรมเพื่อผลประโยชน์ในภายภาคหน้าอีกด้วย

3. ความสัมพันธ์ของชุมชนกับวัดในระบบความเชื่อไสยศาสตร์ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมแต่เป็นส่วนในการประกอบพิธีทางไสยศาสตร์เพื่อประโยชน์ส่วนตนเองและเพื่อความต้องการในทางโลก เช่น พิธีกรรมขอฝน ปลุกเสกวัตถุมงคล เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

สังคหวัตถุ 4

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา แบ่งเป็นภาษาบาลีออกเป็น 2 ศัพท์ คือ สังคห 1 วัตถุ 1 “สังคห” แปลว่า สงเคราะห์ หรือมีความหมายว่า ช่วยเหลืออุดหนุน “วัตถุ” ในที่นี้หมายถึง เรื่อง รวมทั้ง 2 ศัพท์ มีความหมายว่า เรื่องความช่วยเหลือกันและกันตามหลักธรรมด้วยวิธีอย่างไรบ้าง มี 4 อย่าง ดังนี้ (สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน), 2528)

1. ทาน เป็นการให้สิ่ง คือ เราเกิดมามีชีวิตอยู่ได้ก็เพราะอาศัยการให้หรือการช่วยเหลือกันและกันจะเห็นได้ชัดก็คือ พ่อ แม่ ให้ปัจจัยดำรงชีพทุกอย่างแก่ลูก ๆ ครู อาจารย์ ให้ความรู้แก่ลูกศิษย์ ซึ่งการให้ของครู อาจารย์นั้น มีอยู่ 2 อย่าง คือ อามิสทาน ให้สิ่งของ และธรรมทาน คือวิชาความรู้ แก่ผู้บุคคลหรือ ซึ่งการให้สิ่งของเพื่อเป็นปัจจัยร่วมกัน

2. ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำน่ารักอ่อนหวาน เช่น การพูดจาน่ารักพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ น่าฟังและเป็นการพูดนอกจากจะเป็นวาจาที่ไพเราะอ่อนหวานแล้ว น่าฟังแล้ว ควรต้องเป็นวาจาที่เป็นสัจจะจริงใจ และมีประโยชน์แก่ผู้ฟังอีกด้วย ยังจะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวน้ำใจได้มั่นคงต่อกันอีกด้วย

3. อัตถจริยา คือ ปฏิบัติตนเองให้เป็นประโยชน์ต่อบุคคลผู้อื่น เช่น การทำประโยชน์แก่บุคคลอื่น การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ที่ตนเองจะทำได้

4. สมานัตตตา คือ ความเสมอต้นเสมอปลายของตนเองกับบุคคลอื่น ไม่ถือตัวมีความเป็นคนเสมอต้นเสมอปลายเหมือนกัน เช่น จิตใจของตนเองคงเส้นคงวาต่อกับบุคคลคนอื่นทั่วไป รู้จักร่วมสุขและร่วมทุกข์กับบุคคลคนอื่นเหมือนกัน เห็นบุคคลคนอื่นได้รับทุกข์ต้องไม่ทอดทิ้งกัน หรือรังเกียจซึ่งกัน เห็นบุคคลคนอื่นได้ดีมีความสุขก็ควรมีความยินดีกับเขาด้วยไม่ริษยาถิ่น การคบครั้งแรกเป็นอย่างไร ต่อไปก็เป็นอย่างนั้นไม่เปลี่ยนแปลง การวางตัวเองเป็นที่รักใคร่นับถือของคนทั่วไป

ประโยชน์ของสังคหวัตถุ 4 คือ เป็นหลักธรรมที่จะนำชุมชน สังคมและบุคคลไปสู่ความสุขความเจริญได้ สังคมและชุมชน นั้นประกอบขึ้นด้วยบุคคลที่มีภูมิหลังแตกต่างกันมีทั้งคนดีและคนไม่ดี มีทั้งคนร่ำรวยและยากจน จึงจำเป็นต้องอาศัย หลักธรรมในสังคหวัตถุ 4

สังกะวัตถ์ 4 เป็นเครื่องผูกใจคน การที่จะผูกมัดใจคนได้นั้นก็ต้องอาศัยธรรมะที่จะช่วยผูกมัดจิตใจคน จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นมากจะเห็นได้จากการใช้หลักสังกะวัตถ์ 4 การแสดงพฤติกรรมได้ตอบระหว่างบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรือไปยังกลุ่มบุคคลจะเกิดขึ้นในลักษณะพึงพาอาศัยซึ่งกันและกันเกิดความเข้าใจอันดี มีทัศนคติที่ดีต่อกัน รู้จักการให้และการรับความช่วยเหลือหรือคำแนะนำต่าง ๆ โดยที่บุคคลสามารถให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเมื่อบุคคลอื่นต้องการ การปฏิบัติตนหรือการแสดงออกต่อกัน เช่น ครูกับนักเรียน ในลักษณะที่เป็นมิตรโดยให้การสนับสนุน ช่วยเหลือสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันมีความใกล้ชิดสนิทสนมโดยที่ครูสามารถให้ความช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งได้เมื่อนักเรียนต้องการในการเรียนการสอนนั้นเป็นสิ่งที่ช่วยย้่าบรรยากาศในการเรียนเป็นไปอย่างราบรื่นโดยนักเรียนที่รับรู้ว่ ำรูปปฏิบัติกับตนด้วยความจริงใจให้ความรักเอาใจใส่ตนด้วยความจริงใจจะเป็นนักเรียนที่มีความรู้สึกที่ดี

กับครูเข้าใจ และยอมรับในคำสอนของครูว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์แก่การนำไปปฏิบัติ (พระครูบุญญสารโสภิต (เหล็กอยู่), 2555)

สังคหะวัตถุ 4 เป็นหลักสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน การให้เพื่อสงเคราะห์นี้ หมายถึง การให้เพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจ ร้อยรัดใจให้รวมกันเป็นหมู่และเห็นอกเห็นใจกัน รักใคร่นับถือ สนับสนุนกันมั่นคง จะเห็นได้จากมีกองทุนช่วยสมาชิกในชุมชนยอมเสียสละเงินของทุกคนที่ สมัครใจเข้าเป็นสมาชิกกองทุนถือเป็นการช่วยเหลือกัน

สังคหะวัตถุ 4 เป็นธรรมแห่งการแบ่งปันกันการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการอยู่ ร่วมกันอันเป็นไปเพื่อดูแลกัน ซึ่งหลักธรรมแห่งการแบ่งปันนี้ ประชาชนในชุมชน ได้ถือปฏิบัติ ร่วมกันโดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องกลมเกลียวจิตใจให้มีความเห็นอกเห็นใจกันในชุมชน วัดหนองสนม จังหวัดระยอง มีการแบ่งปันเงินที่มีอยู่เพื่อเข้าเป็นกองทุนชุมชน จึงถือเป็นการแบ่งปันทรัพย์เพื่อช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน จึงเป็นการให้การเผื่อแผ่แก่กันซึ่งเป็น ข้อสำคัญเพราะว่าทุก ๆ คนย่อมต้องการความช่วยเหลือจากกันและกัน และการแบ่งปันไม่ได้มี แต่ทรัพย์สินเท่านั้น ยังรวมถึงด้านจิตใจ ยังช่วยให้กำลังใจให้ความรู้ให้คำแนะนำให้ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในสิ่งที่ทำร่วมกันในชุมชนแล้วผลที่จะได้ตามมาจึงเป็นมูลเหตุให้ได้รับความร่วมมือ สามัคคีกัน ทุกคนจะได้รับความสุขร่วมกัน แต่ถ้าหากสมาชิกในชุมชนคิดเห็นแต่ ประโยชน์ของตนเองมากกว่าส่วนร่วม การปฏิบัติหน้าที่ก็จะไม่สามารถสำเร็จได้ และสังคหะวัตถุ 4 ซึ่งเป็นธรรมแห่งการแบ่งปันกันก็จะใช้ไม่ได้ (พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (สุจิตโต/เพียรสองชั้น), 2555); (พระเดชฯ กิตติโก (โชติธรรมาธรรม), 2556)

สังคหะวัตถุ 4 เป็นหลักแห่งการให้เพื่อบุคคลหมายถึง การให้ความเกื้อหนุน โอบอ้อมอารีด้วยเมตตา และการให้อุดหนุนเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันด้วยความกรุณา คนที่มีทรัพย์ คิดช่วยเหลือคนอื่นให้ตั้งตัวได้ ย่อมเป็นกำลังสำคัญของชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและ เพื่อเป็นกำลังที่สำคัญของประเทศชาติ

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ตามหลักสังคหะวัตถุ 4

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสังคมไทยหรือชุมชนต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ต่อกันมาโดยตลอดโดยภาพรวมยังถือว่ายังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แต่ในสมัยใหม่ที่บ้านเมืองหรือชุมชน ได้เปลี่ยนแปลงไปในทางวัตถุนิยมมากกว่าเก่า จึงเกิดความห่างเหินต่อกันและจึงทำให้เกิดความไม่เข้าใจถึงหลักของชาวพุทธจึงทำให้ชุมชนขาดจากการเข้าวัดมาดูแลในบริเวณพื้นที่ ของวัด ดังนั้น จึงใช้หลักสังคหะวัตถุ 4 เพื่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัดให้เกิด มีความเข้มแข็งและมีความสามัคคีต่อกันจึงเป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น จึงมีการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ตามหลักสังคหะวัตถุ 4 ดังนี้

1. ทาน คือ การให้ปันสิ่งของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ คือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละแบ่งปันเฉลี่ยให้ไม่ไขให้จนร่ำรวยหรือให้จนหมดเนื้อหมดตัว แต่เป็นการแบ่งปันให้เพื่อ

แสดงอภัยมาตริผู้ให้ไม่จำเป็นต้องร่ำรวยหรือมีฐานะดีกว่าผู้รับเสมอไป และยังรวมถึง การช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ

ดังนั้น ทาน ในสังคหะวัตถุ 4 เปรียบเหมือนความสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง วัดกับชุมชนเช่นในยุคที่มีโรคภัยมาทำร้ายวัดก็สามารถบอกบุญกับญาติโยมเพื่อมาช่วยเหลืหรือให้ทานกับชุมชนที่เกิดจากโรคภัยนี้ได้

2. ปิยวาจา คือ การพูดอย่างรักกัน คือกล่าวคำสุภาพไพเราะน่าฟังชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์มีเหตุผล เป็นหลักฐานชักจูงในทางที่ดีงาม หรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจให้กำลังใจรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดีสามัคคีเกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งแต่ละกลุ่มที่ได้จัดตั้งขึ้นมาจะมีการแบ่งหน้าที่กันและสิ่งที่ขาดเสียไม่ได้คือ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ หากฝ่ายประชาสัมพันธ์พูดจาไม่ดี ถึงโครงการหรือกิจกรรมจะดีแค่ไหน ก็ไม่สามารถที่จะโน้มน้าวจิตใจของสมาชิกกลุ่มได้

ดังนั้น ปิยวาจา ในสังคหะวัตถุ 4 เปรียบเหมือนความสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน เช่น พระสงฆ์ในวัดมีการใช้คำพูดอย่างสุภาพไพเราะและน่าฟังใช้คำพูดเป็นประโยชน์มีเหตุผลให้ชุมชนสามารถเข้ามาดูแลวัดได้อย่างดี

3. อตถจริยา การทำประโยชน์ คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกายและขวนขวายช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ทั้งช่วยแก้ไข้ปัญหาและช่วยปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นในด้านคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี

ดังนั้น อตถจริยา ในสังคหะวัตถุ 4 เปรียบเหมือนความสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน เช่น พระสงฆ์ในวัดก็สามารถช่วยเหลือด้วยแรงกายและขวนขวายช่วยเหลือความเดือดร้อนของชุมชนที่เกิดเหตุภัยต่าง ๆ ได้ และให้ประโยชน์ในด้านคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อชุมชนได้

4. สมานัตตตา วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาคปฏิบัติสม่ำเสมอ ต่อคนผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มและบุคคลทั่วไปไม่เอาเปรียบบุคคลที่ดีน้อยกว่า และเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไข้ปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

ดังนั้น สมานัตตตา ในสังคหะวัตถุ 4 เปรียบเหมือนความสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน เช่น วัดเป็นสถานที่บุคคลในชุมชนสามารถมาใช้ประโยชน์ให้แก่ตนเองและชุมชนได้วัดนั้นเปรียบความวางตนเสมอต้นเสมอปลายต่อบุคคลในชุมชนนั้น และเสมอในสุขทุกข์ของชุมชนด้วย

สรุป

สังคหะวัตถุ 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน, ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ได้แก่ 1) ทานให้สิ่งของแก่คนที่ควรให้ 2) ปิยวาจา เจรจาด้วยถ้อยคำที่น่ารักไพเราะอ่อนหวาน 3) อตถจริยา ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและ 4) สมานัตตตา

ความเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัว ประโยชน์ที่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ค็น นำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัด แล้วจะทำให้เกิดความรักความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ในการอยู่ร่วมกันกับชุมชน รวมทั้งปลูกฝังให้เป็นคุณธรรมประจำใจจนเกิดเป็นคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- ปรีชา นันทาภิวัฒน์ น.อ.(พิเศษ). (2544). พจนานุกรมหลักธรรมพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงแก้ว.
- พระครูบุญญสารโสภิต (เหล็กอยู่). (2555). การศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 ที่หัตถกคหบดีนาไปใช้ในพระสูตรตันตปิฎก. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูอาทรปริยัตยานุกิจ (สุจิตโต/เพียรสองชั้น). (2555). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอาเภอสุวรรณภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเดชา กิตติโก (โชติธรรมาธรรม). (2556). การบริหารงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนธรรมภิรักษ์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2550). ธรรมานุชชีวัต (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระมหาพิระพงษ์ พัยคาก. (2549). ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนในการจัดการการเทศน์มหาชาติของล้านนา. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระมหาสุวิทย์ วิชเชสโก. (2537). ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพองคุณ โทชั่นส์.
- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน). (2528). สังคหวัตถุ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สานิตย์หนูนิล และกนกวรรณ พวงประยงค์. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่ในชนบทไทย. วารสารพัฒนาสังคม, 21(2), 1-20.
- สุทธิพงษ์ ปานเพ็ชร. (2550). การประยุกต์หลักพุทธธรรมกับวิถีชีวิตชุมชน. ใน รายงานการวิจัยอิสระ. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สุพิศวง ธรรมพันทา. (2540). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ดี.ดี.บุ๊คส์ไตร์.

การป้องกันเชื้อโรคโควิด 19 โดยใช้หลักอินทรีย์สังวร*

PREVENTION OF COVID 19 USING ORGANIC PRINCIPLES

มนตรี สหชัยรุ่งเรือง

Montree Sahachairungrueng

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: montree.sahachairungrueng@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ เป็นการศึกษาการป้องกันเชื้อโรคโควิด 19 โดยใช้หลักอินทรีย์สังวร มาแก้ปัญหาชีวิตของคนในยุคที่มีการแพร่เชื้อโรคโควิด 19 ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงตรัสเป็นพุทธสุภาษิตไว้ว่า “สัมมาทิฐิ สมาทานา สัพพัง ทุกขัง อุปัจจะคุง คนทั้งหลายจะสิ้นปัญหา หหมดทุกข์ทั้งปวงได้ ต้องปฏิบัติตามสัมมาทิฐิ” หรือการสำรวมอินทรีย์สังวร ทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นั้นเป็นหลักการป้องกันโรคโควิด 19 ตั้งแต่ขั้นต้น ถึงที่สุดทำให้ไม่เกิดปัญหาในการใช้ชีวิตที่อยู่ในสถานการณ์เชื้อโรคโควิด 19 นี้ได้ ดังนั้น การป้องกันเชื้อโรคโควิด 19 โดยใช้หลักอินทรีย์สังวร การใช้หลักอินทรีย์สังวรนั้นทำให้จิตใจ เป็นกลาง ๆ และมีความตั้งมั่นดี จะทำงานทำการใดหรือนำมาใช้มาปฏิบัติตนในการป้องกันโรคโควิด 19 ในช่วงที่ระบอบมาก ๆ ก็ทำด้วยเหตุผล ช่วยให้มีความพิจารณาความจริงอะไรก็แจ่มใส ชัดเจนยิ่งขึ้น เกิดประโยชน์ทั้งตนเองและสังคมชุมชน การป้องกันเชื้อโรคโควิด 19 โดยใช้หลักอินทรีย์สังวร นั้นเราจะต้องมีสติตั้งมั่น เตรียมพร้อมอยู่เสมอและมีการฝึกอบรมไว้ โดยการฝึกให้มีสติ และมีความรู้ตัวเป็นพื้นฐานเอาไว้และมีการซ้อมอยู่เสมอ ๆ เมื่อมีการไปไหน มาไหนนั้นเราจะได้ใช้สติหรืออินทรีย์สังวร พิจารณาถึงอินทรีย์ทั้ง 6 ให้มีชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิด ผลเสียกับตัวเองและบุคคลอื่น ๆ อินทรีย์สังวร ที่ฝึกดีแล้ว ย่อมเป็นผู้ที่ปลอดภัยจากภัยต่าง ๆ และปลอดภัยจากทุกซ์ที่จะเกิดมาจากปัญหาของโรคภัยไข้เจ็บนั้นด้วย

คำสำคัญ: การป้องกัน, โรคโควิด 19, อินทรีย์สังวร

Abstract

This academic article It is a study of COVID-19 prevention by using organic principles to solve the life problems of people in the disease that

* Received 15 April 2021; Revised 30 April 2021; Accepted 15 May 2021

spread the COVID 19 according to Buddhism. The Lord Buddha said in a Buddhist proverb that the right views Samatana, all cisterns, cisterns, fights, people who will end their problems and suffer all suffering must follow right views. Or, to concentrate on the 6 organs - eyes, ears, nose, tongue, body, mind - are the principles of the prevention of COVID-19. From the very beginning to the end, there are no problems in living in this COVID-19 situation. Therefore, the prevention of COVID-19 by using organic principles Using the organic principle makes the mind neutral. And have a good commitment Will do any work or adopt it in the prevention of COVID-19 during the high periods Did it for a reason It is accomplished well or helps to be more conscious about the truth. To benefit both oneself and the community Prevention of COVID-19 using organic matter Then we must have a conscious mind Always be prepared and trained by practicing mindfulness. And have basic knowledge and practice on a regular basis. When there is going and where we can use consciousness or organic life. Consider the 6 organics clearly so as not to harm yourself and others. Well-trained organic health is a person who is safe from various dangers. And safe from suffering that would arise from the problem of the ailment.

Keywords: Protection, COVID - 19, Organic

บทนำ

สังคมไทย อาศัยอยู่ร่วมกันในประเทศไทย มีถิ่นฐานการทำมาหากินต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนาน เป็นสังคมที่ล้วนพึ่งพาอาศัยกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีแบบไทย มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นต่างจากสังคมอื่น เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน การแต่งกาย ความเชื่อ มารยาท อาหาร การดำเนินชีวิตที่มีพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นต้น (ประสงค์ สุ่นศิริ, 2562) ในยุคสมัยใหม่นี้สังคมไทยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก มีทั้งสื่อสารสมัยใหม่ มีโรคภัยแบบใหม่ที่มาทำลายล้างมนุษย์ จนสังคมไทยได้เกิดปัญหาทางโรคระบาดขึ้น สถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโควิด - 19 ในประเทศไทย ส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นจำนวนมาก และทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านสาธารณสุข ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และปัญหาด้านสุขภาพจิต (อนุตรา รัตนนราทร, 2563) นอกจากนี้ ปัญหาทางสังคมเป็นอีกหนึ่งปัญหาสำคัญที่เริ่มพบมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้หญิง ผู้พิการ ผู้สูงอายุ คนเร่ร่อน คนไร้บ้าน หรือแม้กระทั่งผู้ติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ล้วนได้รับผลกระทบจากสถานการณ์นี้ หลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมีมาตรการเฝ้าระวังป้องกันและแก้ไขปัญหาเพื่อไม่ให้ปัญหาทวีความรุนแรงมากขึ้น

ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นอย่างใด ปัญหาโรคระบาดเชื้อไวรัสโควิด 19 นั้น เราทุกคนในสังคมไทยควรจะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาด้วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหรือมาเป็นทางออกของประชาชนในสถานการณ์ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 จะได้เป็นแนวทางให้ประชาชนทุกคนปฏิบัติตามโดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ หลักการสำรวมอินทรีย์สังวรมาปฏิบัติกัน คือ การสำรวมอินทรีย์สังวรทั้ง 6 เช่น ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ระวังไม่ให้กิเลสครอบงำจิตใจในเวลารับรู้อารมณ์ทางอินทรีย์ทั้ง 6 การนำเอาอินทรีย์สังวรมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุขสงบร่มเย็นทำให้แก้ปัญหาย่อยๆ ได้อย่างแท้จริงนั้นก็เริ่มต้นจากการใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจให้ถูกต้อง รู้จักสำรวมระวังตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เวลาเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ และทำให้มีคุณภาพการชีวิตที่ดี และการสำรวมระวังอินทรีย์สังวรนั้น นำความสงบสุขมาให้ คือ ผู้ที่มีอินทรีย์ที่ฝึกดีแล้ว ย่อมเป็นผู้ที่ปลอดภัยจากการทำบาปอกุศล และปลอดภัยจากทุกข์ที่จะเกิดมาจากต้นเหตุต่าง ๆ แม้ในยุคสมัยนี้ที่มีเชื้อโรคโควิด 19 เกิดขึ้น เราก็คงสามารถเอาหลักการสำรวมอินทรีย์สังวรมาเป็นหลักปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางป้องกันโรคร้ายที่ระบาดในยุคปัจจุบันนี้ได้ เพราะการสำรวมระวัง ทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถือว่าเป็นการป้องกันตัวเองเป็นอย่างมาก

การป้องกันเชื้อโรคโควิด 19

โรคโควิด 19 คือ โรคติดต่อซึ่งเกิดจากไวรัสโคโรนาชนิดที่มีการค้นพบล่าสุด ไวรัสและโรคอุบัติใหม่นี้ไม่เป็นที่รู้จักเลยก่อนที่จะมีการระบาดในเมืองอู่ฮั่น (สุรชัย โชคครรชิตไชย, 2563) ประเทศจีนในเดือนธันวาคมปี 2019 ขณะนี้ โรคโควิด 19 มีการระบาดใหญ่ทั่วไป ส่งผลกระทบแก่หลายประเทศทั่วโลก

ต้นกำเนิดของไวรัส ต้นตอของไวรัสน่าจะมาจากการที่ไวรัสจากสัตว์ตัวกลางระบาดมาสู่คน ผู้ป่วยรายแรกเท่าที่ทราบกันเริ่มมีอาการตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม และไม่มีความเชื่อมโยงกับตลาดต้องสงสัยในเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน แต่ผู้ป่วย หลายรายอาจมีมาตั้งแต่ช่วงกลางเดือนพฤศจิกายน หรือก่อนหน้านั้น มีการเก็บตัวอย่างจากสิ่งแวดล้อมในตลาดไปส่งตรวจและพบเชื้อไวรัส และพบมากที่สุดบริเวณที่ค้าสัตว์ป่าและสัตว์เลี้ยงในฟาร์มตลาดอาจเป็นต้นกำเนิดของไวรัส หรืออาจมีบทบาทในการขยายวงของการระบาดในระยะเริ่มแรก

การแพร่เชื้อ โรคโควิด 19 นี้โดยหลักแล้ว แพร่จากคนสู่คนผ่านทางฝอยละอองจากจามหรือปากซึ่งขับออกมาเมื่อผู้ป่วย ไอ หรือจาม เราได้รับเชื้อได้จากการหายใจเอาฝอยละอองเข้าไปจากผู้ป่วย หรือจากการเอามือไปจับพื้นผิวที่มีฝอยละอองเหล่านั้นแล้วมาจับตามใบหน้า ระยะเวลา นับจากการติดเชื้อและการแสดงอาการ (ระยะฟักตัว) มีตั้งแต่ 1 - 14 วัน และมีความเฉลี่ยอยู่ที่ 5 - 6 วัน เกิน 97% ของผู้ป่วยเริ่มมีอาการ ภายใน 14 วัน

ลักษณะจำเพาะของโรคอัตราการแพร่เชื้อและความรุนแรง Basic Reproductive Rate (R0) คือ ค่าเฉลี่ยที่ผู้ป่วย 1 คนจะแพร่เชื้อให้ผู้อื่นในกลุ่มประชากรที่ มีความไวต่อ

การรับเชื้อ ค่า R0 ของโรคโควิด 19 อยู่ที่ประมาณ 2 และ 4 Clinical Onset Interval คือ ช่วงเวลาแสดงอาการในผู้ป่วยรายต่อ ๆ กันในห่วงโซ่ของการแพร่ระบาด ในงานวิจัยส่วนใหญ่ เวลาเฉลี่ยอยู่ที่ 4 และ 5 วัน Case Fatality Ratio (CFR) หรืออัตราการเสียชีวิต คือ สัดส่วนของผู้ป่วยที่ถึงแก่ชีวิต อัตราคร่าว ๆ ของทั่วโลกอยู่ที่ 7% (ธันวาคม 2019 - พฤษภาคม 2020)

กลุ่มเสี่ยง เสี่ยงทำงานวิจัยระบุว่า เด็กและคนหนุ่มสาวติดเชื้อและแพร่เชื้อได้ อย่างไรก็ตามเด็กมักจะไม่มีอาการรุนแรง เสี่ยงสูง ความเสี่ยงต่ออาการรุนแรงของโรคเพิ่มขึ้นตามอายุและในผู้ที่มีโรคประจำตัว เช่น ความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรังและโรคมะเร็ง

ภูมิคุ้มกัน ระยะสั้น ลดลงอย่างต่อเนื่อง ผู้ป่วยอาจยังแพร่เชื้อได้แม้มีอาการดีขึ้น สิ่งนี้มีความสำคัญต่อการควบคุมป้องกันโรคในบริบทสถานพยาบาลและในการจำหน่ายผู้ป่วย ผู้ป่วยบางรายยังคงต้องแยกกักตัวเองที่บ้านหลังจากได้รับการจำหน่ายแล้ว ระยะยาว ขณะนี้ ยังไม่หลักฐานเพียงพอเกี่ยวกับประสิทธิภาพหรือระยะเวลาของ ภูมิคุ้มกันที่สร้างจากสารแอนติบอดีที่จะรับประกันความเที่ยงตรงของสิ่ง ที่ เรียกว่า “พาสปอร์ตภูมิคุ้มกัน” หรือ “ใบรับประกันว่าไม่มีความเสี่ยง” มีข้อกังวลว่า ผู้คนอาจเข้าใจว่าตนเองมีภูมิคุ้มกันต่อการติดเชื้อครั้งที่สอง และละเลยการปฏิบัติตามคำแนะนำทางสุขภาพ ซึ่งอาจเป็นการเพิ่มความเสี่ยงให้เกิดการระบาดต่อเนื่อง

การตรวจ ไม่มีการตรวจโควิด 19 ชนิดใดได้รับการขึ้นทะเบียน ยกเว้นภายใต้ข้อกำหนดการใช้ในสถานะฉุกเฉินเท่านั้น ทุกประเภทกำลังอยู่ระหว่างการประเมิน

Nucleic Acid Amplification Test (NAATs) ใช้เพื่อตรวจวินิจฉัยการติดเชื้อ (ว่าตรวจพบไวรัสหรือไม่) ในระยะเฉียบพลันของโรค การตรวจเทคนิคนี้ ใช้เวลาระหว่าง 13 นาที ถึง 3 ชั่วโมง และจำเป็นต้องมีอุปกรณ์เครื่องมือเฉพาะ (สามารถ มั่งสัง, 2563)

การตรวจหาแอนติบอดีด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันจะใช้ตรวจหาแอนติบอดี IgM และ IgG ที่สร้างขึ้นมาต้านไวรัสไม่มีประโยชน์ในการวินิจฉัยโรคเนื่องจากการตอบสนองของร่างกายไม่สามารถตรวจพบได้ในสัปดาห์แรกของการเจ็บป่วย การตรวจใช้เวลา 15 นาที และสามารถชี้ตรวจว่าใครเคยติดเชื้อมาก่อน การศึกษาในระดับประชากรด้วยเทคนิคตรวจแอนติบอดีขณะนี้ ทำอยู่ใน 6 ประเทศ

การตรวจหาแอนติเจน ใช้ตรวจหาแอนติเจนของไวรัสและอาจเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยการติดเชื้อเฉียบพลัน การพัฒนาชุดตรวจทำอยู่ในหลายประเทศ

การรักษา ขณะนี้ยังไม่มียาด้านไวรัสที่ได้รับการขึ้นทะเบียนให้ใช้รักษาโรคโควิด 19 แต่มีการทำวิจัยเพื่อพิจารณาว่ามียาตัวใดบ้างที่อาจปรับวัตถุประสงค์การใช้เดิมเพื่อการรักษาโรคโควิด 19 องค์การอนามัยโลกกำลังประสานงานความร่วมมือในโครงการขนาดใหญ่เพื่อ Solidarity Trial ในหลายประเทศเพื่อประเมินยา/สูตรการรักษา 4 ชนิด

มาตรการระดับบุคคล การรักษาสุขอนามัยของมือและมารยาทในการไอ/จามเป็นสิ่งสำคัญที่ควรทำตลอดเวลาและเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะป้องกันตัวเองและผู้อื่น เมื่อเป็นไปได้ รักษาระยะอย่างน้อย 1 เมตร จากผู้อื่น เนื่องจากผู้ติดเชื้อบางรายอาจ ยังไม่แสดงอาการหรือมีอาการไม่รุนแรง ดังนั้นการเว้นระยะห่างจากทุกคนสำคัญ มากหากคุณอยู่ในพื้นที่ ที่มีการระบาดของ โรคโควิด 19

มาตรการทางสาธารณสุข การกักกัน คือ การจำกัดกิจกรรมต่าง ๆ หรือการแยกผู้ที่ไม่ป่วย แต่อาจมีประวัติสัมผัสใกล้ชิดกับผู้ป่วยโควิด 19 จุดประสงค์คือเพื่อ ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคในห้วงเวลาที่คนเริ่มมีอาการ การแยกกัก หมายถึง การแยกผู้ป่วยที่มีอาการของโรคโควิด 19 และ อาจแพร่เชื้อได้ จึงทำเพื่อป้องกันการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค การเว้นระยะ คือ การอยู่ห่างกันและกัน องค์การอนามัยโลกแนะนำให้ เว้นระยะอย่างน้อย 1 เมตรจากผู้อื่น ส่วนนี้ เป็นมาตรการทั่วไปที่ทุกคน ควรทำถึงแม้ว่าจะแข็งแรงดี การติดตามผู้สัมผัสโรค ทำเพื่อระบุนาคนที่มีประวัติสัมผัสโรค เพื่อที่จะแยกกักออกไปโดยเร็ว

อินทรียสังวร

อินทรียสังวรนั้น เป็นคำสอนในการปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงเน้นสอนในกระบวนการฝึกฝนปฏิบัติตนในเกิดการพัฒนาโดยเป็นหมวดธรรมที่พระพุทธองค์สอนไว้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นลำดับของการปฏิบัติถัดจากพระวินัยในปาติโมกข์ อินทรียสังวรนั้นในแง่ของการใช้อินทรียสังวร ในยุคปัจจุบันที่มีสิ่งเร้าเข้ามามากมายจนทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ การใช้สำรวมทาง หู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ อย่างไม่ถูกต้องใช้เพื่อหาอารมณ์ที่มีความสุขจากรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส อย่างนี้เป็นการปฏิบัติอย่างผิดมากเพราะจะทำให้เกิดความทุกข์และทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ แต่หากใช้อินทรียสังวรอย่างถูกต้องถูกวิธี เป็นไปเพื่อการปฏิบัติตนเองก็จะมีประโยชน์ได้มากตั้งแต่การใช้ชีวิตหรือการดำเนินชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) กระบวนธรรมที่เกิดขึ้นทั้งฝ่ายทุกข์กับฝ่ายหมดทุกข์ให้เข้าใจได้โดยง่าย เมื่อมีการรับรู้อารมณ์ทั้ง 6 นั้นแล้ว จนเกิดความรู้สึก แล้วหากมีการปฏิบัติอย่างถูกต้องก็จะทำให้เกิดความสุขได้ การปฏิบัติที่สำคัญ ท่านจึงได้แนะนำการใช้ หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ที่ ถูกต้อง และแนะนำหลักโยนิโสมนสิการเป็นแนวทางไม่ตึงเกินไปไม่หย่อนเกินไปเพื่อให้ใช้ สติปัญญาจะได้เป็นไปในกาออกจากทุกข์ เรื่องนี้จะการปฏิบัติตนในแง่มรรธมาที่ ใช้ชีวิตกันอยู่ทุกวัน ๆ นี่จึงจะต้องมีการเกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ ที่ได้ รับรู้ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เป็นประจำอยู่ แล้วเมื่อรับรู้แล้วบางอารมณ์มีอิทธิพลต่อจิตใจ ก็เกิดเจตนาในการทำตอบสนอง ทั้งด้านความคิดด้านการกระทำ ด้านคำพูดเป็นสิ่งที่ทุกคน ประสบ และมีปฏิกิริยาตอบสนองอยู่ทุกวัน หากเข้าใจให้ลึกซึ้งลงไปแล้วการดำรงชีวิตธรรมดา ๆ (พระมหาเข้มทอง ตนติปาโล (ฤทธิสือไกร), 2547) ประจำวัน เป็นการฝึกฝนปฏิบัติ

ธรรมที่สูงที่สุด หากเข้าใจเรื่องนี้ให้ถูกต้องก็เป็นการฝึกฝนปฏิบัติธรรมเพื่อ ความพ้นทุกข์ในชีวิตประจำวันไปด้วย

ความสำคัญของอินทรีย์สังวร

ความหมาย อินทรีย์สังวร คำว่า อินทรีย์ แปลว่า ความเป็นใหญ่ สภาวะธรรมที่เป็นใหญ่ ในกิจของตน สภาวะธรรมที่เป็นเจ้าของหน้าที่อย่างหนึ่ง ๆ เช่น ตาเป็นใหญ่หรือเป็นเจ้าของหน้าที่ในการเห็น หูเป็นใหญ่หรือเป็นเจ้าของหน้าที่ในการได้ยิน จมูกเป็นใหญ่หรือเป็นเจ้าของหน้าที่ในการดมกลิ่น ลิ้นเป็นใหญ่หรือเป็นเจ้าของหน้าที่ในการลิ้มรส (พระมหาบุรณะ ชาตเมโธ (โพธิ์นอก), 2543)

คำว่า “สังวร” หมายถึง การปิดกั้นป้องกัน ไม่ให้มีอกุศลธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นในจิตใจของเราในเวลาที่มีการรับรู้อารมณ์ทั้ง 6 หรือ จะหมายถึง การป้องกันหรือคุ้มครอง การรักษากิจการจิตใจไม่ให้ถูกกิเลสครอบงำในจิตใจของตนเองได้ ซึ่งทำได้โดยการฝึกให้มีสติระลึกรู้อยู่ของ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2500) ภายกับใจของตนเองให้มั่นคงไว้ เมื่อรับรู้อารมณ์ที่มากกระทบในทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อารมณ์ที่ทำให้จิตออกไปสนใจภายนอกไม่และ หลงยินดีในอารมณ์ที่มากกระทบหรือสัมผัส และทำให้ไม่เกลียดชังในอารมณ์ ที่ไม่น่ารัก จิตที่ไม่ถูกกิเลสครอบงำ ไม่หลงไหล ในการเกิดจากตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจนั้น จะรู้วิธีการฝึกฝนให้หมดจดจากกิเลสต่าง ๆ ด้วยการทำกรรมฐานเป็นการป้องกันที่ต้นเหตุ (พระโสณมหาระณะ (มหาสีสยาตอ), 2556) สำหรับผู้ที่ขาดอินทรีย์สังวรเมื่อมีการรับรู้การกระทบอารมณ์ทั้ง 6 นั้น แล้วก็จะเกิดความยินดี ยินร้าย ในอารมณ์ที่มากกระทบนั้นตามความเคยชินอันจะเป็น สาเหตุให้เกิดการกระทำ การพูด การคิด ไปตาม กำลังของกิเลส นำไปสู่การแสวงหาและหลงยึดติด ในสิ่งที่คิดว่าจะทำให้เกิดความชอบไม่ชอบอยากได้ไม่อยากได้ เมื่อนำมาเสพบริโภคทำให้เกิดปัญหามากมายติดตามมา ดังที่ปรากฏในยุคปัจจุบัน ทางที่จะทำให้พ้นจากทุกข์ก็คือนการมีสติปิดกั้นกิเลส ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการรับรู้หรือการกระทบหรือสัมผัสของอารมณ์ทั้ง 6 คือ ทางหู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ ได้ ซึ่งเป็นการสำรวมอินทรีย์สังวรอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการ ศึกษาพัฒนาจิตใจในการปฏิบัติตนในการป้องกันภัยต่าง ๆ มากกระทบให้เกิดความเดือนร้อนทั้งตนเองและผู้อื่น ได้ ในสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งเต็มไปด้วยสิ่งยั่วยวนใจมากมาย การฝึกฝนพัฒนาอินทรีย์สังวรจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

การป้องกันโรคโควิด 19 โดยใช้หลักอินทรีย์สังวร

การป้องกันโควิด 19 โดยใช้หลักอินทรีย์สังวร คือ การใช้อินทรีย์ให้ถูกต้องตั้งแต่ต้น โดยใช้สติฟังรู้ หรือใช้จักขุอินทรีย์ในการอ่าน ให้เกิดความเข้าใจทำให้มีความเห็นถูกรู้ว่าอะไรเป็นอะไร และจะปฏิบัติตนอย่างไรเป็นการฝึกสมาธิภาวนา เพื่อฝึกฝนจิตให้ เป็นจิตที่มีสติสัมปชัญญะ และสามารถนำมาใช้ในการป้องกันโรคโควิด 19 โดยใช้หลักอินทรีย์สังวรกับการดำเนินชีวิตได้ ดังนี้

1. การป้องกันโรคโควิด 19 โดยใช้หลักอินทรีย์สังวร ทางตา ช่วยให้เราเห็นในสิ่งปกติทางร่างกายตัวเองและของคนอื่น ๆ และทำให้มีสติเพื่อพิจารณาว่าเราควรปฏิบัติตนอย่างไร เมื่อตาได้เห็นสิ่งต้องห้าม หรือเห็นป้ายเตือนเกี่ยวกับเชื้อโรค ควรมีสติควบคุมและควรอ่านรายละเอียดของป้ายเตือนนั้น ๆ อย่างละเอียด และถ้าเห็นคนที่มีอาการผิดปกติอย่าพูดคุยหรือจับต้องหากเห็นว่าอาการไม่ดี หันหน้าจากนั้นไปก่อนและให้มีสติเพ่งมองไปในทางเห็นของปฏิภูลที่ไม่ดีไว้ก่อนเพื่อความปลอดภัยของตัวเอง

2. การป้องกันโรคโควิด - 19 โดยใช้หลักอินทรีย์สังวร ทางหู ช่วยให้เราได้ยินในสิ่งที่ดีและไม่ดี เช่น ได้ยินเกี่ยวกับคนพูดว่าได้มีโรคโควิด - 19 ระบาดอยู่ที่ตรงนั้นตรงนี้ เราได้ยินอย่างนั้นแล้วควรใช้สติพิจารณาว่าเราต้องปฏิบัติตัวอย่างไรไปในสถานที่ที่มีเชื้อโรคโควิด - 19 อยู่เปล่า เมื่อได้ยินเสียงของคนอื่นเล่าลือกันที่เกี่ยวกับโรคระบาดโควิด - 19 ควรให้มีสติไม่ไปยึดติดว่าเป็นเรื่องจริงหรือไม่จริงควรฟังให้ดีและแยกแยะรายละเอียด กำหนดเป็นเสียงชม เสียงด่า เสียงนินทา เสียงเสียดสี เสียงแตกตั้น เป็นต้น พิจารณาให้เห็น เป็นสักแต่ว่าเสียงที่เคลื่อนที่มาจากอากาศเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน แม้ผู้ที่กระทำให้เกิดเสียงนั้นก็ไม่มีตัวตน เสียงนั้นจะมีตัวตนได้อย่างไร เป็นสิ่งที่เป็นไป ตามกฎธรรมชาติของธรรมชาติ คือ เป็นสิ่งไม่เที่ยงเป็นทุกข์ เป็นอนัตตามีเสียงดังเกิดขึ้น

3. การป้องกันโรคโควิด - 19 โดยใช้หลักอินทรีย์สังวร ทางจมูก ช่วยให้เราได้กลิ่นที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ที่เกี่ยวกับหรืออาจเป็นกลิ่นจากเชื้อโรค เราก็กวามีสติพิจารณาในกลิ่นนั้น ๆ และควรออกไปจากที่ตรงนั้น เมื่อได้ดมกลิ่นให้มีสติ ไม่ถือ โดยรวบรัดว่ากลิ่นผู้หญิง กลิ่นผู้ชาย กลิ่นหอม กลิ่นเหม็น กลิ่นฉุน กลิ่นเน่า เป็นต้น และไม่ยึดถือโดยแยกแยะรายละเอียดเข้าไปสับสนว่ากลิ่น น้ำหอม กลิ่นดอกไม้ กลิ่นนี้คนเขานิยมกัน กลิ่นนี้ของยี่ห้อนี้ กลิ่นนี้ราคาแพง เป็นต้น พิจารณาให้เห็นเป็นสักแต่ว่าเป็นกลิ่นที่ลอยมากระทบจมูก เท่านั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน แม้สิ่งที่เป็นตัวต้นตอให้เกิด กลิ่นนั้นก็ไม่มีตัวตน กลิ่นนั้นจะมีตัวตนได้อย่างไร เป็นสิ่งที่เป็นไปตามกฎธรรมชาติของธรรมชาติ คือ เป็นสิ่งไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา มีกลิ่นเกิดขึ้น ตั้งอยู่แล้วก็หายไปแล้วเท่านั้น เมื่อไม่ยึดติดในนิमित และอนุพยัญชนะอย่างนี้ได้ ไม่ยินดีในกลิ่นที่น่าพอใจ ไม่หงุดหงิดในกลิ่นที่ไม่น่าพอใจ ไม่เกิดกิเลส ขึ้นชื่อว่าสำรวมอินทรีย์คือจมูกเอาไว้ได้

4. การป้องกันโรคโควิด - 19 โดยใช้หลักอินทรีย์สังวร ทางลิ้น ช่วยให้เราระมัดระวังและมีสติพิจารณาในการซื้อของกินอาจจะมีการที่ติดเชื้อโรคมาจากของกินต่าง ๆ การสำรวมอินทรีย์สังวร ทางลิ้นนั้นช่วยให้เรามีสติพิจารณาอาหารนั้น ๆ เมื่อได้ลิ้มรสให้มีสติไม่ถือโดยรวบรัดว่า รสของควา ของหวาน เปรี้ยว เค็ม ขม เผ็ด เป็นต้น และไม่ถือโดยแยกแยะรายละเอียด สืบค้นลงไปว่า รสพริก รสเกลือ รสน้ำตาล รส มะม่วง รสขนุน เป็นต้น หรือไม่ต้องหารายละเอียด ว่าที่รสเป็นเช่นนี้เพราะสิ่งนั้นสิ่งนี้มากเกินไปหรือ น้อยเกินไป รสนี้ปรุงโดยคนนั้น คนนี้ มะม่วงรสนี้ มาจากจังหวัดนี้ ขนุนรสนั้นมาจากจังหวัดนั้น เป็นต้น พิจารณาให้เห็น

เป็นสักแต่ว่าเป็นรสที่มา กระทบลิ้น เท่านั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน แม้สิ่งที่ เป็นต้นตอ ให้เกิดรสนั้นก็ไม่มีตัวตน รสนั้นจะมีตัว ตนได้อย่างไร เป็นสิ่งที่เป็นไปตามกฎธรรมดาของ ธรรมชาติ คือ เป็นสิ่งไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา มีรสเกิดขึ้นตั้งอยู่แล้วก็หายไปแล้วเท่านั้น การที่รับประทานอาหารก็ไม่พึงรับประทานตามความอยาก ควรพิจารณาอาหารนั้นว่าเป็นสักแต่ว่าอาหารที่เรารับประทานนั้นเป็นของไม่สะอาดร่างกายนี้ก็ เป็นของไม่สะอาด เมื่อของไม่สะอาดมารวมกันก็ยังไม่สะอาดอย่างยิ่งแล้วก็รับประทานพอสมควร ประมาณเพียงพอเพื่อยัง อดสภาพให้เป็นไปได้ทำให้หายหิวกระหายของร่างกายมีกำลังพอ ทำประโยชน์ต่อไปได้ ไม่ยึดติด ในนิमित และไม่ยินดีในรสที่น่าพอใจไม่หงุดหงิดในรสที่ไม่น่าพอใจที่ทำให้เกิดกิเลสขึ้นชื่อว่า ความสำรวมอินทรีย์ ทางลิ้นเอาไว้ได้

5. การป้องกันโรคโควิด - 19 โดยใช้หลักอินทรีย์สังวร ทางกาย การสำรวม กายนั้นช่วยให้เรามีสติพิจารณาสิ่งที่มาถูกกะทบหรือเราจะไปถูกหรือจับเราสามารถพิจารณาว่าสิ่ง ไหนควรจับสิ่งไหนควรที่ไม่จับ เป็นต้น การรับสัมผัสทางผิวหนัง ก็คือ ว่าได้สัมผัสที่มีลักษณะ เย็น ร้อน อ่อน แข็ง นุ่มนวล เป็นต้น ไม่ถือโดยแยกแยะรายละเอียดว่า เป็นการสัมผัสของหญิง ของชาย ของฟูก ของนิ่ม และไม่ควรไปหารายละเอียดให้ยิ่งขึ้นไปว่า สัมผัสนุ่มอ่อนแข็งนี้มา จากอะไร เป็นต้น พิจารณาให้เห็นเป็นสักแต่ ว่าเป็นการจับหรือสัมผัสที่กระทบกับผิวหนัง เท่านั้น เป็นสิ่ง ที่ไม่มีตัวตน หรือแม้แต่สิ่งที่ เป็นต้นตอ ให้เกิดการจับสัมผัสนั้น ก็ไม่มีตัวตน การจับหรือสัมผัสนั้นจะมีตัวตนได้อย่างไรเป็นสิ่งที่ เป็นไปตามกฎธรรมดาของธรรมชาติ คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา มีการจับหรือสัมผัส เกิดขึ้น ตั้งอยู่แล้วก็หายไปแล้วเท่านั้น ไม่เกิดความซาบซ่านหรือน่าพอใจ ไม่เกิดความไม่ชอบและทำให้เกิดความไม่พอใจได้ เมื่อไม่ยึด ติดในสิ่งที่ได้จับหรือสัมผัสได้ทางร่างกายอย่างนี้ได้ไม่ยินดีในการจับต้องสัมผัสที่น่าพอใจไม่ หงุดหงิดในการจับต้องหรือสัมผัส ที่ไม่น่าพอใจ ไม่เกิดกิเลสขึ้นชื่อว่า ความสำรวมอินทรีย์ ทางกาย

6. การป้องกันโรคโควิด - 19 โดยใช้หลักอินทรีย์สังวร ทางใจ ไม่ควรยึดถือสิ่ง ที่รับรู้ทางใจว่านี่ เป็นเรื่องน่ากลัว เรื่องดี เรื่องเลวร้าย เป็นสุข เป็นทุกข์ ควรให้มีสติพิจารณา ก่อนเอาमतัดสินใจว่าควรปฏิบัติตัวอย่างไรในเหตุการณ์ที่มีเชื้อโรคโควิด - 19 ขึ้น การได้รับรู้ อารมณ์ต่าง ๆ ให้มีสติพิจารณา ไม่ถือโดยรวบรัดคือไม่ยึดถือสิ่งที่รับรู้อารมณ์ทางใจว่านี่ เป็นสิ่ง เรื่องเศร้าโศก เรื่องรักใคร่ เรื่องเพเลิดเพเลินสนุกสนาน เรื่องน่ากลัว เรื่องดี เรื่องเลวร้าย เป็นทุกข์ เป็นสุข เป็นต้น ไม่ถือโดยคิดแยกแยะรายละเอียดต่อไปว่า เรื่องนี้เกิดจากผู้นั้นผู้นี้ รู้เรื่องนี้ดีไม่ดี เพราะอย่างนี้ ๆ เรื่องนี้ไม่ดี เพราะอย่างนี้ ๆ มีความสุขดีสบายดีอย่างนี้ ๆ มีความทุกข์ไม่สบาย อย่างนี้ ๆ ควรมีสติพิจารณาให้เห็นเป็นสักแต่ว่าเป็นอารมณ์ที่เกิดจากใจที่รับรู้เท่านั้น เป็นสิ่งที่ ไม่มีในตัวตน เป็นสิ่งที่ เป็นจิตใจแต่งขึ้นมาหลอกให้หลงเท่านั้น และเป็นสิ่งที่ เป็นไปตามกฎ ของธรรมชาติ คือ เป็น สิ่งไม่เที่ยง มีการเกิดขึ้นแล้วก็หายไปแล้วเท่านั้นพึงควรใช้สติพิจารณา ให้เห็นว่า ความทุกข์ ความสุข สงบ พึงชาน เบื่อ เซ็ง ที่ทางใจหรือจิตไปรับรู้เข้าล้วนเป็น สิ่งที่

เกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปเป็นธรรมดาและเป็นสิ่งที่เกิดเป็นครั้ง ๆ เท่านั้น ชื่อว่า ความสัจธรรม อินทรีย์ ทางใจ

สรุป

การป้องกันเชื้อโรคโควิด - 19 โดยใช้หลักอินทรีย์สังวรในพระพุทธศาสนานั้นช่วยให้เราฝึกให้มีสติ รู้เท่าทันอารมณ์ 6 เมื่อรับรู้อารมณ์ใด ๆ แล้วไม่ได้เกิดความยินดี ยินร้ายและให้มีการพิจารณาที่มีสติที่จะป้องกันภัยจากเชื้อโรคโควิด - 19 ได้โดยการสำรวมอินทรีย์สังวร 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ระวังไม่ให้กิเลสครอบงำจิตใจในเวลารับรู้อารมณ์ทางอินทรีย์ทั้ง 6 ทำให้เกิดอินทรีย์สังวร ทำให้เกิดศีล ทำให้เกิดสมาธิ ทำให้เกิดปัญญาผู้มีอินทรีย์สังวรดี ศีลก็ยอม บริสุทธ์ ศีลบริสุทธ์ สมาธิก็เกิดได้ง่าย

ดังนั้น การป้องกันเชื้อโรคโควิด - 19 โดยใช้หลักอินทรีย์สังวร นำเอามาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุขสงบร่มเย็นทำให้แก้ปัญหาทุกอย่างได้อย่างแท้จริงนั้นก็เริ่มต้นจากการใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจให้ถูกต้อง รู้จักสำรวมระวังตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เวลาเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ และทำให้มีคุณภาพการชีวิตที่ดี และการสำรวมระวังอินทรีย์สังวรนั้น นำความสงบสุขมาให้ คือ ผู้ที่มีอินทรีย์ที่ฝึกดีแล้ว ย่อมเป็นผู้ที่ปลอดภัยจากการทำบาปอกุศล และปลอดภัยจากทุกข์ที่จะเกิดมาจากต้นนาต่าง ๆ แม้ในยุคสมัยนี้ที่มีเชื้อโรคโควิดเกิดขึ้น เราก็สามารถเอาหลักการสำรวมอินทรีย์สังวรมาเป็นหลักปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางป้องกันโรคร้ายที่ระบาทในยุคปัจจุบันนี้ได้ เพราะการสำรวมระวัง ทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถือว่าเป็นการป้องกันตัวเองเป็นอย่างมาก

เอกสารอ้างอิง

- ประสงค์ สุ่นศิริ. (2562). ค่านิยมที่เปลี่ยนไปในสังคมไทย. เรียกใช้เมื่อ 6 มกราคม 2564 จาก <https://www.naewna.com/politic/columnist/42108>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ). (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาเข้มทอง ตนติปาโล (ฤทธิ์สื่อไกร). (2547). การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางของพระครูโพธิสารคุณ (ประยงค์ อุปลวณโณ). ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบูรณะ ชาตเมโร (โพธิ์นอก). (2543). การศึกษาอิทธิพลของอายตนะ (สื่อ) ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). (2556). วิปัสสนานัย เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2500). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปิฎก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สามารถ มั่งส้ง. (2563). โควิด 19 ระบาด: เหตุให้เศรษฐกิจและสังคมแย่ลง. เรียกใช้เมื่อ 8 มิถุนายน 2563 จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9630000059231>
- สุรัชย์ โชคครรชิตไชย. (2563). การระบาดของไวรัสโคโรนา (โควิด-19) ในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 8 มิถุนายน 2563 จาก <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/JPMAT/article/view/242185>
- อนุดรา รัตน์นราทร. (2563). รายงานผู้ป่วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19): ผู้ป่วยรายแรกของประเทศไทยและนอกประเทศจีน. วารสารสถาบันบำราศนราดูร, 4(2), 116-23.

การมีส่วนร่วมในการวางแผนและปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา*

PARTICIPATION IN THE PLANNING AND REFORM OF BUDDHIST AFFAIRS

พระมหาพรหม กิตติวรมณี

Phramaha Phachara Kittiwaramedhi

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: phacharakiti@gmail.com

บทคัดย่อ

สถาบันพระพุทธศาสนานั้น เป็นสถาบันหลักที่สำคัญสถาบันหนึ่งของสังคมไทย ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน และดำรงตนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา มีพระสงฆ์เป็นผู้นำในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ ซึ่งพระสงฆ์เป็นหนึ่งในพุทธบริษัทที่สำคัญและพระพุทธศาสนาจะเกิดความมั่นคง ยั่งยืนต่อไปได้ ก็ด้วยอาศัยพุทธบริษัททั้ง 4 ช่วยกันจรรโลงรักษาไว้ ด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าตามกำลังสติปัญญา ซึ่งอย่างน้อยต้องยึดหลักศีล 5 เป็นพื้นฐานสำหรับดำเนินชีวิตของคฤหัสถ์ ส่วนบรรพชิตต้องมุ่งมั่นในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิและปัญญา หากปฏิบัติได้ดังนี้ พระพุทธศาสนาก็จะมีคุณูปการต่อสังคมไทยเพราะคนส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ เมื่อพระพุทธศาสนามีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น ศาสนาอื่น ๆ ก็จะพลอยได้รับอานิสงส์ และสามารถดำรงอยู่เพื่อประโยชน์สุขแก่มวลมนุษยชาติได้เช่นกัน ส่วนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนานั้นก็เพื่อจรรโลงรักษาพระพุทธศาสนา ด้วยการจัดระบบระเบียบเสียใหม่เพื่อให้เกิดความคล่องตัว ทันทต่อการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนไป แม้จะกระทบต่อภาพลักษณ์แห่งความเชื่อมั่นบ้าง แต่เพื่อความเจริญงอกงามแห่งพระพุทธศาสนาในอนาคต ถือว่าคุ้มค่าเป็นอย่างยิ่ง เพราะสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมข้อที่ว่า “สละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ สละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต และสละชีวิตเพื่อรักษาความถูกต้อง”

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การวางแผน, การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

Abstract

That Buddhist institution It is one of the most important institutions in Thai society Most Thai people are Buddhists and maintain oneself according to the teachings of Buddhism. There is a monk who is the leader in spreading the teachings of the Buddha. The monks are one of the important Buddhist companies and Buddhism will create stability. Can be sustainable Also relying on the Buddhist Company 4 to help sustain by behaving according to the principles, teachings of the Buddha, according to the wisdom at least five precepts must be adhered to as the basis for the life of the lay person. The BanchitMust strive in the threefold meditation, meditation and wisdom. If you can do as follows Buddhism has a contribution to Thai society because most of the people are Buddhists. When Buddhism is stable and united other religions will also gain merit. and can exist for the benefit of humanity as well. As for the reform of Buddhist affairs, it is to sustain Buddhism. by reorganizing the system, to achieve mobility, Keep up with the changing situation of the country. even if it affects the image of confidence but for the prosperity of Buddhism in the future, considered very cost effective, because it is in line with the Buddhist principle that, giving up assets to maintain organs Relinquish organs to save life and sacrificed his life to keep it right.

Keywords: Participation, Planning, Reform of Buddhism

บทนำ

สังคมไทยปัจจุบัน เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย อันเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ยังขาดเสถียรภาพ ทำให้ประชาชนใช้ชีวิตฝืดเคือง มีความยากลำบาก จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าว เหล่านี้ให้ดีขึ้น พระพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกัน แม้ว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะไม่มีเวลาคลาดเคลื่อน มีความทันสมัยตลอดกาลและทนทานต่อการพิสูจน์ (พระราชมารยา, ดร. และคณะ, 2560) แต่การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอาจจะมีรูปแบบที่ไม่เหมาะสม คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง ส่งผลให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์จากคนทั่วไปถึงความไม่ทันต่อเหตุการณ์ ส่วนสาเหตุหลักของปัญหาดังกล่าว ส่วนใหญ่มาจากพุทธบริษัท 4 บางกลุ่ม โดยเฉพาะพระภิกษุสามเณร ซึ่งบางรูปที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม ไม่เป็นบ่อเกิดแห่งความศรัทธา มีการดัดแปลงหลักธรรมคำสอนผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริง เพื่อเอื้อประโยชน์แก่ตัวเอง

จากกระแสสังคมปัจจุบันที่ต้องการให้เกิดการปฏิรูปขึ้นในทุกองค์กร ไม่เว้นแม้กระทั่งวงการพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้ สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ จึงได้เสนอให้มีการปฏิรูปองค์กรพระพุทธศาสนาใน 4 ประเด็นหลัก คือ 1) เรื่องทรัพย์สินของวัดและพระสงฆ์ เนื่องจากเห็นว่า มีพระสงฆ์บางรูปแสดงความอวดรวย ใช้ชีวิตฟุ้งเฟ้อ ไม่สมกับสมณสาธูป ทำให้เห็นว่า เป็นผู้สะสมมากกว่าเป็นผู้เสียสละและทรัพย์สินของวัดก็ไม่ได้มีการแสดงบัญชีทรัพย์สินให้พุทธศาสนิกชนได้รับรู้ถึงที่มาที่ไปของเงินบริจาค ไม่มีการตรวจสอบความโปร่งใส 2) เรื่องปัญหาของพระสงฆ์ที่ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย นำมาซึ่งความเสื่อมศรัทธา (พระครูวิสุทธิสัทธาภิวัฒน์ และคณะ, 2563) เนื่องจากเห็นว่า มีพระสงฆ์บางรูปที่ประพฤติตนออกนอกกฎ นอกทางประเพณีไม่เหมาะสม ทั้งนี้ เพราะไม่มีความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน และสั่งสอนประชาชนตามความเข้าใจของตัวเองที่คิดว่าถูกต้องหรือสอนตามแบบอย่างโบราณอาจารย์ที่เคยสั่งสอนกันมาจากอดีต 3) เรื่องการทำให้พระธรรมวินัยให้วิปริตและการประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย เนื่องจากมีพระภิกษุบางรูปที่มีความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาพอสมควรแต่ได้ดัดแปลงหลักธรรมคำสอนนั้นให้เอื้อประโยชน์แก่ตนเอง สร้างความเข้าใจผิดแก่พุทธศาสนิกชนผู้เคารพนับถือและปฏิบัติตามจนเข้าใจว่านั่นคือพระพุทธศาสนาที่แท้จริง 4) เรื่องฝ่ายอาณาจักรที่จะต้องเข้าไปสนับสนุนปกป้องคุ้มครองกิจการพระพุทธศาสนา เพราะเห็นว่าองค์กรทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติไม่สามารถที่จะบริหารจัดการกิจการพระพุทธศาสนาให้เรียบร้อยดีงามได้ โดยผลลัพธ์ที่จะนำสังคมให้มีสันติสุขอย่างยั่งยืน โดยมีการเทียบจากอันดับความสันติสุขระดับประเทศ และเพื่อให้พระพุทธศาสนาสามารถไปสู่เป้าหมายที่ถูกต้อง การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาถูกยกขึ้นมาเป็นเรื่องเร่งด่วนเพื่อสร้างความศรัทธา ให้กับประชาชนที่เคยมีต่อพระพุทธศาสนาให้กลับคืนมาโดยเร็ว จึงได้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนางานคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพและก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี สอดคล้องกับภาระงานของคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านศาสนศึกษา 3) ด้านศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านเผยแผ่ 5) ด้านสาธารณูปการ และ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งการจะขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ให้สำเร็จตามแผนที่วางไว้ต้องอาศัยค่านิยม (คณะสงฆ์จังหวัดแพร่, 2560) “อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน” ที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ให้เดินหน้าไปได้ (พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ), 2548)

ดังนั้นการมีส่วนร่วมในการวางแผนและปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนานั้นต้องอาศัยความร่วมมือกันจากหลาย ๆ ภาคส่วน โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถได้ออกมาร่วมเสนอความคิดเห็นทั้งในด้านข้อดี ข้อเสีย ที่เป็นปัญหาในขณะนี้เพื่อนำไปสู่การดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ผ่านประชาคมและประชาพิจารณ์ และนำไปสู่กระบวนการ

ทางกฎหมาย จัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา โดยต้องคำนึงถึง ภารกิจ 6 ด้าน ของคณะสงฆ์ที่ถือเป็นภารกิจหลักของคณะสงฆ์เพื่อปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

ลักษณะการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม หมายถึง ความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องเป็นเหตุเราให้กระทำการ (Contribution) ให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย (เมตต์ เมตต์การุณจิต, 2544) การที่สมาชิกทุกคนในชุมชนสามารถมีโอกาส เข้าร่วมดำเนินการและมีอิทธิพลในกิจกรรมตลอดทั้งมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ทั้งยังได้รับผลแห่งการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันด้วยการมีส่วนร่วมมิได้หลากหลายรูปแบบโดยครอบคลุมไปถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การให้คำปรึกษา การสร้างกลไก เพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจให้ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายเข้ามาร่วมมือ และกระบวนการที่ให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงาน โดยการร่วมคิดร่วมลงมือปฏิบัติร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์และร่วมในการติดตามประเมินผล (วรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์, 2540) ดังนั้นการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เพราะประชาชนให้ความสำคัญกับบทบาทการมีส่วนร่วมที่มีลักษณะเหมือนกันและใกล้เคียงกันได้แก่การร่วมประชุม ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมออกเงิน ร่วมเป็นกรรมการหรือเป็นสมาชิก ร่วมเป็นผู้นำ ร่วมเป็นผู้สัมภาษณ์ ร่วมชักชวนเพื่อนบ้าน ร่วมเป็นผู้บริโภค ร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน ร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ ร่วมประสานงาน ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตามและประเมินผล ร่วมดูแลรักษาและทะนุบำรุง (ปรัชญา เวสารัชช์, 2528) และการที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานทั้งในด้านการแสดงความคิดเห็น และการปฏิบัติการมีส่วนร่วม จะช่วยสร้างพลังจิตให้ร่วมกันปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการยอมปฏิบัติตามคำสั่งเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้การมีส่วนร่วมจะช่วยกระตุ้นให้บุคคลสนับสนุนเป้าหมายตลอดจนวัตถุประสงค์ร่วมขององค์กรด้วย นอกจากนี้ความหมายดังกล่าวจะเห็นว่าการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานในองค์การประกอบด้วย สาระสำคัญ 3 ประการ 1) การมีส่วนร่วมในด้านการแสดงความคิดเห็น 2) การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดการยอมรับในเป้าหมาย 3) การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2531)

ในขณะเดียวกัน การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความต้องการและทิศทางการเปลี่ยนแปลง ซึ่งความเห็นพ้องต้องกันนั้นต้องมีมากพอจนเกิดการริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ กล่าวคือ ต้องเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการและเหตุผลที่คนมาร่วมปฏิบัติการจะต้องมีความตระหนักว่าต้องปฏิบัติการโดย

กลุ่มหรือในนามของกลุ่ม หรือกระทำผ่านองค์กร ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวทำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ นอกจากนี้การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องร่วมมือและรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ โดยมีกลุ่มหรือองค์กรรองรับประชาชนที่เข้าร่วมมีการพัฒนาภูมิปัญญาและการรับรู้สามารถคิดวิเคราะห์และตัดสินใจ เพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง (อาภรณ์พันธ์ จันทรสว่าง, 2542) การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาก็เช่นกันต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ภาคส่วน ทั้งฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายศาสนจักรร่วมด้วยช่วยกันหาแนวทางป้องกันแก้ไขปัญหที่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะปัจจุบันเป็นช่วงของการเปลี่ยนทางสังคมสมัยใหม่ หากปล่อยปละละเลย บุคคลที่กำลังหาประโยชน์ทางศาสนาก็มีโอกาสมากขึ้นและต่อไปก็ยากที่จะแก้ไขได้อีกด้วย ดังนั้นควรมีการปฏิรูปตามความเหมาะสมของแต่ละยุคสมัยผ่านความเห็นชอบทั้งสองฝ่ายนั่นเอง

การปฏิรูป หรือ Reform คือ การทำให้สิ่งที่เราเห็นว่าเป็นปัญหา ผิดไปจากสภาพที่เหมาะสมมาจัดรูปแบบใหม่ ดังนั้นการปฏิรูป จึงไม่ใช่ “การพัฒนา” ที่เป็นการทำสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้น ขาดอะไรที่ควรมีก็นำมาให้ ดังนั้นการปฏิรูปมักจะไม่มีการ win - win ไปทุกฝ่าย มันจะต้องมีฝ่ายที่ได้ในบางเรื่อง เสียในบางเรื่อง ประเด็นจึงอยู่ที่ว่าการกระทำดังกล่าวมีเป้าหมายอย่างไร และจะส่งผลทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาวอย่างไร (Preecha Bunthavee, 2562) โดยควรมีแผนที่ค่อนข้างชัดเจน เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายสามารถรับรู้และปรับตัวได้ ผู้ที่มีส่วนได้เสีย ทุกกลุ่มควรมีโอกาสมีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิรูป โดยเฉพาะในเรื่องที่ตนเกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงเป็นโอกาสอันดีที่เราในฐานะที่เป็นกำลังส่วนหนึ่งในสังคม ควรจะแสดงข้อคิดความเห็นออกมา (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

ซึ่งการปฏิรูปเป็นการแก้ไขปรับปรุงภายในระบบหรือโครงสร้างเดิม ไม่มีการทำลายระบบหรือโครงสร้างที่เคยมีมาแต่อย่างใด การปฏิรูปองค์กรศาสนาก็เช่นกันจะไม่มีการทำลายวัฒนธรรมองค์กร คือ เป็นการปรับปรุงภายในกรอบแห่งพระธรรมวินัยและจารีต การปฏิรูปจึงเป็นการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น ภายในโครงสร้างที่มีอยู่เดิม เช่น ปฏิรูปการเมืองการปกครองของประเทศไทยภายในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข เราปรับปรุงการเมืองการปกครองภายในกรอบนี้เราปฏิรูปพระพุทธศาสนาเถรวาทภายในกรอบแห่งพระธรรมวินัยและจารีต แต่ถ้ามีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างศาสนาก็กลายเป็นปฏิวัติศาสนา

การปฏิรูป คือการที่คณะสงฆ์เราเกิดแรงบันดาลใจที่จะลุกขึ้นมาปรับปรุง เปลี่ยนแปลงยกระดับ เพิ่มขีดความสามารถ เพิ่มศักยภาพ กลไกที่มีอยู่ของคณะสงฆ์ให้ดีขึ้นกว่าเดิม พร้อมกันนี้ก็มีแนวคิดหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่จะนำมาใช้กับวงการคณะสงฆ์เพื่อให้ทันโลกทันเหตุการณ์ เพราะเราทั้งหลายทราบกันดีว่าจีนเรายังไม่ลุกขึ้นมาขยับตัวเองยังปล่อยให้กลไก

ที่มีอยู่เป็นไปตามยถากรรม ก็มีอันหวังได้ว่า พระพุทธศาสนาของเราก็มีส่วนคล้อยสั่นคลอน และอาจล่มสลายไปในที่สุด

บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทย

บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยนั้น โดยภาพรวมแล้วมี 2 บทบาทใหญ่ ๆ คือบทบาทตามอุดมคติ เพราะวิถีชีวิตของสังคมไทยจะมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนถึงตาย จึงทำให้พระสงฆ์กับประชาชนมีความผูกพันกัน และบทบาทตามคาดหวังทั้งความคิดหรือความต้องการของบุคคล ด้วยการให้คำแนะนำทางด้านจิตใจ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสติปัญญา ที่ถูกต้องแก่ชุมชน และเป็นผู้รับแรงศรัทธาจากชาวบ้านนี้บทบาทของพระสงฆ์ทางสังคมสงเคราะห์ที่ทำได้ดีที่สุด คือ บทบาททางด้านการศึกษา การสาธารณสุข การพัฒนาจิตใจของประชาชน การสงเคราะห์ทางจิต และการพัฒนาท้องถิ่นดังนี้

1. บทบาทด้านการศึกษา วัดให้สถานที่ที่เป็นโรงเรียน และอาคารเรียน พระเป็นผู้สอนและอบรมเยาวชนให้รู้หนังสือ ให้เป็นผู้มีศีลธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม อนุเคราะห์การจัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กก่อนวัยเรียน ชักชวนชาวบ้านให้สนับสนุนการศึกษาและอุปกรณ์ การเรียน

2. บทบาทด้านการสาธารณสุข พระสงฆ์ทั้งอดีตและปัจจุบัน ให้การรักษาพยาบาลแก่ชาวบ้านแก่ทุกระดับความเจ็บป่วย โรคบางโรคหายด้วยแรงศรัทธาที่ผู้ป่วยมีต่อพระสงฆ์

3. บทบาทด้านการพัฒนาจิตใจประชาชน พระสงฆ์ให้ธรรมทานแก่ประชาชน จิตใจที่พัฒนาแล้วจะไม่วุ่นวายจะเข้าใจในความหมายของคำว่า ธรรมย่อมคุ้มครองผู้ประพฤติ ธรรมนอกจากนี้การสอนปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ก็สามารถช่วยให้เกิดความสงบทางจิตใจได้มาก

4. บทบาทด้านสงเคราะห์ทางจิต ด้านนี้พระสงฆ์มีบทบาทและมีส่วนช่วยสุขภาพจิตประชาชนได้มาก งานสังคมสงเคราะห์ที่พระสงฆ์จะทำได้โดยตรง คืองานสงเคราะห์ทางจิตใจเป็นหลัก

5. บทบาทด้านการพัฒนาท้องถิ่น ในชนบทพระสงฆ์มีบทบาทมากในฐานะผู้นำด้านการเสนอความคิดริเริ่มและระดมความร่วมมือของชาวบ้านในการพัฒนาต่าง ๆ พระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชน งานพัฒนาต่าง ๆ ต้องอาศัยวัดและพระสงฆ์ วัดเป็นของประชาชน เป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณีของชาวบ้าน พระภิกษุและสามเณรในวัด มีหน้าที่ให้ความสะดวกแก่ประชาชนในการทำบุญบำเพ็ญกุศลทั้งที่บ้านและที่วัด

ภารกิจหลักในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีพันธกิจหรือภาระธุระในการบริหารงานตามพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ (พรบ.) พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535) รวม 6 ด้าน ด้วยกัน คือ

1. การปกครอง
2. การศึกษา
3. การเผยแผ่
4. การศึกษาสงเคราะห์
5. การสาธารณสงเคราะห์
6. การสาธารณูปการ

พระสังฆาธิการนอกจากจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้านการวางแผน การจัดการ การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การประเมินผลงาน และการงบประมาณแล้วยังต้องมีความเข้าใจและสนองงานของมหาเถรสมาคมให้เป็นไปตามกฎระเบียบ มติ ประกาศ กฎหมาย ความพร้อมและศักยภาพของวัดในเรื่องของภารกิจหลัก ทั้ง 6 ด้าน ให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ดังนี้

1. ด้านการปกครอง หมายถึง ภารกิจวัด โดยภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะปกครองดำเนินการสอดส่องดูแลและรักษาความเรียบร้อย เพื่อให้พระภิกษุสามเณรในวัด หรือในการปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎข้อบังคับ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่ภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับนับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะผู้ใหญ่ (หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุทำหน้าที่เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทกุลบุตร (Surasuk Visuddhajaro, 2559)

2. ด้านการศาสนศึกษา หมายถึง ภารกิจด้านการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรม - บาลี แผนกสามัญ การอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์สองแห่ง ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่ภิกษุทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรม - บาลีสนามหลวง เป็นเลขานุการสอบธรรม - บาลีสนามหลวง เป็นผู้อำนวยการหรือประธานจัดสอบธรรม - บาลีสนามหลวง และเป็นเจ้าสำนักเรียนในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น มอบทุนการศึกษาแก่ภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้ จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นต้น

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง ภารกิจด้านการจัดการศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทาง

พระพุทธศาสนา ให้สามารถดำรงตน และดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ได้แก่ การจัดการศึกษาในรูปแบบ “ศูนย์การศึกษาพระพุทธ-ศาสนาวันอาทิตย์ (หรือวันหยุดอื่น ๆ)” “ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด” “โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด” การกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่ภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสได้เป็นประธานบริหารทุนสงเคราะห์จัดตั้งทุนสงเคราะห์มอบทุนสงเคราะห์ มอบทุนอาหารกลางวันแก่นักเรียนในทุกระดับการศึกษา บริจาคทุนทรัพย์ส่วนตัวเพื่อการศึกษาแก่เด็กในระบบโรงเรียนของรัฐหรือของเอกชน หรือสร้าง หรือซ่อมแซมอาคารสถานศึกษา กล่าวคือ การดำเนินการใด ๆ ของภิกษุที่มีความสามารถโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยที่เป็นไปเพื่อการส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน จัดว่าเป็นภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ทั้งสิ้น

4. ด้านการเผยแผ่ หมายถึง การกิจด้านการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธี ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถา ในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือวีดิทัศน์ การกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือภิกษุสงฆ์จัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม เป็นการสืบสานวัฒนธรรมไทยที่เกิดจากหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เช่น การจัดงานเทศน์มหาชาติ การจัดงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดงานในวันที่กำหนดเป็นวันสำคัญของไทย (วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น) การจัดโครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน การจัดโครงการบวชเนกขัมมจารีณี (ชีพรามณ์) การจัดอุปสมบทหมู่ การจัดพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การจัดให้มีการแสดงธรรมในวันธรรมสวนะ (วันพระ) การจัดส่งพระภิกษุไปสอนศีลธรรมแก่นักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการเผยแผ่ธรรมที่คณะสงฆ์ร่วมกับกรมการศาสนาจัดให้ดำเนินการในรูปแบบ “หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)” “การอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน” “การอบรมครูจริยศึกษา” “การส่งเสริมหน่วยเผยแผ่ศีลธรรม” “การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์” “งานพระจริยานิเทศ” “งานพระธรรมทูต” และโครงการต่าง ๆ ที่วัดสามารถจัดได้ตามศักยภาพ (เกษฎา ผาทอง และคณะ, 2561)

5. ด้านสาธารณูปการ หมายถึง การกิจที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมภายในวัด การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาสหรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ การกิจด้านการก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาถาวรวัตถุหรือสาธารณสมบัติของวัด เช่น การสร้างพระอุโบสถวิหาร อาคารเรียนศาลาการเปรียญ หอธรรม กุฏิ เเมรุ เป็นต้น

6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การกิจที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ทั้งนี้โดยมุ่งเน้น

เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ประชาชนเป็นสำคัญ ได้แก่ การสงเคราะห์ภิกษุสามเณร ทั้งด้านการศึกษา การรักษาพยาบาลในยามป่วยไข้ ตลอดทั้งการช่วยเหลือวัดที่ประสบภัยและ ชาติแคลน การให้วัดเป็นสถานที่ประกอบกรกุศล เช่น การสวดศพ การเผาศพ การทำบุญอุทิศ การถวายสังฆทาน เป็นต้น การให้วัดเป็นสถานที่ฝึกอบรมประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสงเคราะห์ผู้ป่วยติดเตียงหรือผู้ป่วยยากไร้ การจัดให้มีโรงทาน การบริจาคทรัพย์ส่วนตัว หรือชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์เพื่อจัดสร้างโรงพยาบาล การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ต่าง ๆ หรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เป็นต้น

แผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาตามภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์

เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2558 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดให้มีการประชุม โดยผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ประกอบด้วย กระทรวงการคลัง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งในที่ประชุมให้ความเห็นชอบต่อข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิรูปตามภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้กร่างเสนอที่ประชุม จากนั้นท่านสุวพันธุ์ ตันยุวรรธนะ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่กำกับดูแลสำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติได้มีหนังสือลงวันที่ 17 มิถุนายน 2558 ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เพื่อให้ นำ ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาตามภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์เข้าที่ ประชุมคณะรัฐมนตรี

ซึ่งในข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาฉบับที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเสนอคณะรัฐมนตรี ได้กำหนดกรอบแนวทางการดำเนินการไว้ 3 ระยะ รวมเวลาดำเนินการ 5 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2558 ถึง พ.ศ. 2563 ดังต่อไปนี้

1. ระยะที่ 1 มิถุนายน 2558 ถึงธันวาคม 2558

1.1 ดำเนินการปรับปรุงพัฒนาในส่วนที่ทำได้ทันที

1.2 ระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนในแนวทางการปฏิรูปกิจการ

พระพุทธศาสนา

2. ระยะที่ 2 มกราคม 2559 ถึงธันวาคม 2559

2.1 ดำเนินการตามกรอบแนวทางส่งเสริมการดำเนินงานตามภารกิจของคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ที่ได้จากการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน

2.2 ขับเคลื่อนสิ่งที่ยังทำไม่เสร็จสิ้นและแนวทางที่เกิดใหม่ระหว่างดำเนินการ ในระยะที่ 1

3. ระยะที่ 3 มกราคม 2560 ถึงธันวาคม 2563

การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาต้องยึดหลักที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงมีดำรัสไว้เมื่อ พ.ศ. 2447 ความตอนหนึ่งว่า “ภิกษุสงฆ์มีกฎหมายอันจะพึงพึงอยู่ 3 ประเภท คือ กฎหมายแผ่นดิน 1 พระวินัย 1 จาริต 1”

ดังนั้น การปฏิรูปพระพุทธศาสนาจึงต้องมีการเทียบเคียงทั้ง 3 เรื่อง คือ กฎหมายพระวินัย และจาริต โดยเฉพาะกิจการของคณะสงฆ์มีพระวินัยและจาริตคอยกำกับจนกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งพระวินัยกับจาริตจะช่วยสร้างจาริตประเพณีที่ดีงามของคณะสงฆ์และส่งผลให้เกิดความศรัทธาขึ้นในหมู่พุทธบริษัททั้ง 4 และสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยที่เรียกว่า “เถรวาท” ให้เจริญรุ่งเรืองตลอดไป

สรุป

การมีส่วนร่วมวางแผนคือเครื่องมือสำคัญที่จะปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ให้มีความเข้มแข็งยั่งยืนตลอดไป เพราะพระภิกษุสงฆ์คือกลไกสำคัญที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา ซึ่งผู้รู้ว่าเป็นปัญหาแท้จริงเกิดจากตรงไหน ควรแก้รูปแบบใด มีแต่พระสงฆ์เท่านั้นที่รู้ได้อย่างลึกซึ้งเหมือนดังคนที่มีอาการคันตามร่างกาย จะเกาให้ถูกจุดคันได้นั้น ต้องอาศัยตัวของผู้ที่เกิดอาการเองเท่านั้น ถึงจะแก้อาการได้ถูกจุดที่สุด และในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาก็เช่นกันต้องไม่ขัดจาริตหรือวัฒนธรรมองค์กรที่มีพระวินัยเป็นเครื่องยึดถือข้อปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ หากข้อกฎหมายที่เกิดภายหลังการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา หักล้างหรือขัดกับหลักพระวินัยและจาริตก็เท่ากับเป็นการทำลายความเป็นเถรวาทของพระพุทธศาสนาแบบไทย ฉะนั้นในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ต้องมองหลาย ๆ ด้าน ทั้งกฎหมาย พระวินัยและจาริตที่เป็นวัฒนธรรมองค์กรด้วย เพื่อความเรียบร้อย และความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เกษฎา ผาทอง และคณะ. (2561). พระพุทธศาสนากับการเมืองในสังคมไทย. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 8(1), 195-207.
- คณะสงฆ์จังหวัดแพร่. (2560). แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่ 2561-2564. เรียกใช้เมื่อ 25 มกราคม 2564 จาก [https:// www. แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่ 2561-2564](https://www.แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่ 2561-2564)
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2531). กลวิธีแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารพิมพ์.

- ปรัชญา เวสารัชช์. (2528). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท. สถาบันไทยคดีศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2554). การปฏิรูป (Reform). เรียกใช้เมื่อ 26 ธันวาคม 2563 จาก <https://library.mju.ac.th/pr/?p=12048>
- พระครูวิสุทธิศีลาวิวัฒน์ และคณะ. (2563). การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 9(1), 69-81.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2548). การคณะสงฆ์และการพระศาสนา (พิมพ์ครั้งที่ 3). กาญจนบุรี: นักพิมพ์ธรรมเมธี-สหายพัฒนาการพิมพ์.
- พระราชมารเมธี, ดร. และคณะ. (2560). แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 2560-2564. “การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ”. เรียกใช้เมื่อ 21 มกราคม 2564 จาก <http://www.buddhism4.com/web/index.php/9-1/3-2017-10-21-19-11-43>
- เมตต์ เมตต์การุญจิต. (2544). การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วรรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์. (2540). ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการครอบครัวและชุมชนพัฒนา หน้า ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนดวงแข เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง. (2542). คำอธิบายลักษณะวิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Preecha Bunthavee. (2562). Reformation: The NCPO’s Concept based on Jacques Derrida’s Deconstruction Theory. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 18(3), 267-280.
- Surasuk Visuddhajaro. (2559). Temple management strategies for stability on buddhist. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 3(1), 130-143.

การบริหารจัดการ “พุทธศิลป์” และความเปลี่ยนแปลงทางสังคม* MANAGEMENT OF "BUDDHIST ART" AND SOCIAL CHANGE

พระครูอุเทศธรรมสาธิต อชิโต (รื่นรวย)

Phrakru Udesdhammasadis Achitho (Ruenruai)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: adisak.rue@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ตั้งใจเขียนขึ้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสที่มีโบราณสถานในการบริหารจัดการ การรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงยั่งยืนถาวรถึงชนรุ่นหลัง เจ้าอาวาสมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการที่จะเข้าใจในการบริหารจัดการให้การร่วมมือของประชาชนและองค์กรท้องถิ่น โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้นำและการสร้างความเข้าใจให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของวัดถึงสถานที่สำคัญในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะศาสนสถานอุโบสถที่สำคัญของวัด ได้แก่ วิหาร พระพุทธรูป ภาพเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ หลักธรรม และวิถีชีวิตชาวบ้าน เป็นมรดกเชิงประวัติทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งการสนับสนุนจากภาครัฐภาคเอกชนและภาคประชาชน ในการเข้าไปช่วยเหลือเกื้อกูล ดูแลรักษาทำนุบำรุงโบราณสถาน ดังนั้นการบริหารของหน่วยงานใด ๆ ก็ตามรวมทั้งการบริหารงานของพระสงฆ์การต้องมีองค์ประกอบหรือทรัพยากรที่มีความสำคัญ และต้องเป็นพื้นฐานในการบริหารนั้น ซึ่งประกอบไปด้วย เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการด้านเครื่องมือ เครื่องจักร รวมถึงอำนาจหน้าที่ ระยะเวลาในการทำงานและความสะดวกต่าง ๆ ในการทำงาน นอกจากนี้วัดยังเป็นแหล่งรวมสรรพวิชา โดยเฉพาะงานพุทธศิลป์ซึ่งมีความงดงามและแฝงความหมายแห่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งผลให้งานพุทธศิลป์เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย สะท้อนลักษณะนิสัย บุคลิกภาพของคนไทยที่มีความสุภาพ รักสงบ แจ่มใส เป็นสื่อการเรียนรู้ที่สร้างความรู้ ความเข้าใจ และจินตนาการที่ส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมีความก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยการบริหารจัดการพุทธศิลป์พร้อมกับการศึกษาศิลปวัฒนธรรมสมัยประวัติศาสตร์

คำสำคัญ: พุทธศิลป์, การบริหารจัดการ, ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

Abstracts

This article is intended to be written to provide an understanding of the temple administration of the abbot with its archaeological sites. Maintaining and spreading Buddhism for prosperity and stability to the future generations. The abbot is very important to understand the cooperative management of people and local organizations. With the abbot leading and creating a unified understanding of the temples of important places in Buddhism in particular, important places of worship of the temple are Vihara Buddha images, paintings that contain Buddhist content, Buddhism, history, principles and the way of life of the villagers. It is a historical Buddhist heritage. Including support from the public, private and public sectors to help and support to maintain and maintain the ancient sites Therefore, the administration of any department, including the administration of the monks, must have an important element or resource. And must be the basis for that administration This includes money, material, material and handling of tools and machines as well as authority. Length of work and ease of work in addition, the temple is a center of subjects. Especially the Buddhist art, which has beauty and connotation of Buddhist principles as a result, Buddhist art is an important part of Thai culture. Reflect personality the personality of the Thai people who are polite, peaceful, and cheerful, is a learning medium that creates knowledge, understanding and imagination that positively affect the behavior of people in society to live together happily. It is beneficial to the public and has progressed to change according to the era of the administration of Buddhism along with the study of art and culture, historical period.

Keywords: Buddhist Art, Management, Social change

บทนำ

โบราณสถานหรือสถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างสรรค์ไว้ประดับโลก เป็นมรดกส่วนรวมของมนุษยชาติและเป็นเครื่องเตือนใจเราว่า มนุษย์ทุกเชื้อชาติต่างก็มีส่วนช่วยให้เกิดมีอารยธรรมขึ้นในโลก โบราณสถานเตือนเราระลึกว่า ความเจริญทางเทคนิคและวิชาการได้เจริญควบคู่กันกับความชื่นชมบูชาในสิ่งสวยงาม ประเทศไทยมีมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้ตกทอดสืบต่อกันมาไม่ขาดสายในหลายยุคหลายชั่วอายุคน ซึ่งเป็นหลักฐาน

ทางประวัติศาสตร์ และเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงเกียรติภูมิของแผ่นดินที่มีมาช้านาน อันเป็นสิ่งที่บรรพชนได้สั่งสมไว้ ซึ่งเป็นเครื่องหมายแห่งความเจริญทางวัฒนธรรม (วีระ เพล่งรัมย์, 2543)

สถาบันทางศาสนามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตมากที่สุดสถาบันหนึ่ง วัดได้กลายเป็นศูนย์รวมของสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น เป็นโรงเรียน โรงพยาบาล นอกจากนั้นวัดก็ยังถือว่าเป็นแหล่งรวบรวมของงานศิลปกรรมที่สำคัญของชุมชน ด้านจิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม นาฏกรรม และสถาปัตยกรรม (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2543) พุทธศิลป์ มีรากฐานที่ผูกพันกับวิถีดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมไทย ภาพเขียน พุทธปฏีมา สิ่งก่อสร้าง วรรณกรรม กระทั่งแม้การตกแต่ง ซึ่งศิลปะแขนงต่าง ๆ ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นพุทธศิลป์” ด้วยเหตุผล คือ เพราะสร้างขึ้นในปริณิณทลของวัด มีเนื้อหาสาระและเกี่ยวข้องกับพระศาสนา เช่น พุทธประวัติ พุทธปฏีมา ฯลฯ เกี่ยวข้องกับคำสอน โดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ เช่น ทฤษฎีสามโลกในไตรภูมิ และอีกประการหนึ่ง เพราะศิลปะหรือช่างจะแสดงเจตจำนงในการเนรมิต ศิลปกรรมด้วยพลังศรัทธา และเป็นพุทธบูชา (สงวน รอดบุญ, 2526)

พุทธศิลป์ ที่เกิดขึ้นภายในวัดทั้งภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ นับได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า ที่ไม่สามารถประเมินค่าได้ และเปรียบเสมือนเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทยเพราะภายใน พุทธศิลป์ วิหาร มีศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมและความเจริญของชาติที่มีความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา และเป็นแหล่งสถานที่รวมการศึกษาที่สามารถศึกษาย้อนกลับไปได้ในด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีวัฒนธรรมศิลปกรรม สถาปัตยกรรม เป็นต้น รวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในภาคพื้นที่ต่าง ๆ นอกจากนี้พุทธศิลป์ ในวัดยังเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม สงบ สันโดษตามหลักพระพุทธศาสนาอีกด้วย (พระครูภัทรจิตตาภรณ์ และคณะ, 2563)

โบราณสถานเป็นสิ่งก่อสร้างเพื่อระลึกถึงอดีต “โบราณสถาน” เป็นคำที่มีมานานแล้ว ตั้งแต่เมื่อครั้งที่มีการจัดทำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานเล่มแรก พ.ศ. 2493 ก็ปรากฏคำว่าโบราณสถาน ซึ่งให้ความหมายไว้ว่า “สถานที่ก่อสร้างซึ่งเป็นของโบราณ” ต่อมามีการชำระพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเสียใหม่ในปี พ.ศ. 2525 คำว่าโบราณสถาน จึงได้เปลี่ยนความหมายไปเป็น “สิ่งที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น วิหาร วัง มีอายุเก่ากว่า 100 ปีขึ้นไป” และเพิ่มความหมายทางกฎหมายไว้ด้วยว่า หมายถึง “อสังหาริมทรัพย์ ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้ ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย” (กรมศิลปากร, 2553)

ศาสนาทุกศาสนานั้น มุ่งให้มนุษย์มีชีวิตที่ดี มีศีลธรรมประจำใจ พุทธศิลป์ตามความเข้าใจแบบทั่วไป คือ งานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ได้แก่ สถาปัตยกรรม วิหาร ประติมากรรม เช่น พระพุทธรูป จิตรกรรม เช่น ภาพเขียนฝาผนัง ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับ

พุทธประวัติหรือปรีชาธรรม ฯลฯ เป็นต้น ลักษณะการแสดงออกของงานศิลปะที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน มีความหลากหลาย ทั้งรูปแบบและเนื้อหามากขึ้น (กบินทร์ เดชวงศ์, 2564) ดังนั้นการรับรู้ถึงคุณค่าของความงามต่องานศิลปะ จำเป็นต้องอาศัยการวิพากษ์วิจารณ์งานศิลปะขึ้นมา เพื่อให้ผู้ชมในสังคมรับทราบถึงความคิดของศิลปินที่สร้างสรรค์งานออกมาในสังคม ซึ่งการวิจารณ์งานพุทธศิลป์ ต้องมีการใช้หลักเกณฑ์ทางวิชาการ เพื่อให้ผู้ชมในสังคมได้เข้าใจและยอมรับในงานศิลปะชิ้นนั้น ๆ

ในบทความนี้จะขอนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการพุทธศิลป์ของไทยซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของวัดในพุทธศาสนา ที่จำเป็นต้องมีความรู้เพื่อช่วยให้บุคลากรในประเทศในองค์กรต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย ที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการแก่สังคม

ในสมัยอดีตเชียงแสน สุโขทัย อุทอง อยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้น พุทธศิลป์ของไทยผ่านการหล่อหลอมและผสมผสานของวัฒนธรรม โดยดั้งเดิมมีรากเหง้ามาจากวัฒนธรรมอินเดีย ต่อมาผสมผสานกับวัฒนธรรมจีน และชาติทางตะวันตก แต่เป็นการผสมผสานด้วยความชาญฉลาดของช่างไทย จึงยังคงรักษารูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยไว้ได้อย่างเด่นชัด สามารถถ่ายทอดลักษณะความงาม ความประณีตวิจิตรบรรจง และลักษณะของความเป็นชาติไทย ที่รุ่งเรืองมาแต่โบราณ ให้โลกประจักษ์ได้ การกำหนดรูปแบบพุทธศิลป์ทั้งทางด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรมก็เป็นสิ่งหนึ่งที่มีคุณค่า “พุทธศิลป์นี้จะมีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ซึ่งเป็นเครื่องแสดงประวัติความเป็นมาอันเก่าแก่ของชุมชนของชาติ” รวมทั้งเป็นแหล่งศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิด ความเชื่อของบุคคลในท้องถิ่นนั้น ๆ ในแต่ละยุคแต่ละสมัย ในส่วนของช่างที่ได้ลงมือเขียนศิลปะลงในสมัยใดก็ย่อมมีเอกลักษณ์สามารถถ่ายทอดความเป็นไปและสิ่งแวดล้อมในสมัยนั้นเอาไว้ในจิตรกรรมที่ท่านสร้างขึ้นในยุคนั้น ๆ ด้วยและด้านเอกลักษณ์การแสดงการรับรู้หรือความเข้าใจถึงที่มาสถานที่ตั้ง ขนชาติ ความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของชุมชนใดชุมชนหนึ่งหรือประเทศใดประเทศหนึ่ง (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), 2545)

ประเทศไทยมีสมบัติวัฒนธรรมมากมาย ปากก्यानหลังไปนับเป็นหมื่นปี มีทั้งที่เป็นของที่คนสร้าง หรือดัดแปลงขึ้นสำหรับใช้สอย เช่น ถ้วยชาม สำหรับเป็นเครื่องมือ หรืออาวุธ เช่น มีด หอก ฯลฯ เป็นต้น พุทธศิลป์ เป็นทรัพยากร เป็นวัฒนธรรมประเภทหนึ่ง ที่มนุษย์ใช้สติปัญญา ความรู้ และความสามารถสร้างขึ้นใหม่ทั้งหมด หรือดัดแปลงจากทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ต่อตน และสังคม ในสมัยนั้น ๆ สถานที่เหล่านั้นเมื่อตกทอดเป็นมรดกมาถึงคนรุ่นหลังก็กลายเป็นโบราณสถาน “โบราณสถานจึงเป็นหลักฐานประวัติศาสตร์ประเภทหนึ่งที่บอกความเป็นมาของบรรพบุรุษที่อยู่ในสังคมระดับต่าง ๆ

ตั้งแต่กลุ่มชนขนาดเล็กจนถึงหมู่บ้าน เมือง และประเทศชาติ ต่อเนื่องมาจนถึงสมัยปัจจุบัน” ประวัติศาสตร์หรือความเป็นมาดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของผู้สร้างในอดีต ส่วนการอนุรักษ์โบราณสถานเหล่านั้นไว้ใช้ประโยชน์ในกิจกรรมบ้านเมืองอย่างเต็มที่ก็เป็นหน้าที่ของคนรุ่นปัจจุบันต่อ ๆ ไปในการอนุรักษ์เป็นคุณค่าของโบราณสถานที่สำคัญใจของคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี และสามารถที่จะรักษามรดกทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดีสำหรับการบริหารจัดการนั้นต้องมีความโปร่งใสด้วย เป็นต้น (ฟิลิฐ เจริญวงศ์, 2542)

สถานการณ์การบริหารจัดการพุทธศิลป์ภายในวัด ปัจจุบันนี้ยังติดอยู่กับรูปแบบการบริหารในรูปแบบเดิม ๆ ที่ย่ำอยู่กับที่ คือ ไม่ได้รับการพัฒนาในรูปแบบที่ถูกต้องตามหลักการ พ.ร.บ. และมีการวางยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการพุทธศิลป์ภายในวัดที่เป็นระบบและรูปธรรมที่ดี และเหมาะสมในสถานการณ์ยุคปัจจุบัน ที่มีความเจริญก้าวหน้าด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เจ้าอาวาสที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลพุทธศิลป์ การซ่อม บูรณะ หรือสงวนรักษานั้น จะต้องกระทำอย่างระมัดระวัง มิให้เสียหายไปกว่าเดิม ทั้งนี้เพื่อรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของพุทธศิลป์ ของสิ่งนั้น ๆ ล้วนแต่เน้นเรื่องการรักษาให้คงคุณค่าของเดิม ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมและสังคม เป็นต้น ดังนั้น การบริหารจัดการพุทธศิลป์ภายในวัดจึงมีปัญหาในด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย ขาดการแก้ไขที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับ “การบริหารจัดการวัดที่เหมาะสม และกลายเป็นวัดร้าง ปัญหาเหล่านี้ยังไม่ได้มีการแก้ไขอย่างถูกต้องถูกหลักการบริหารจัดการวัดที่เหมาะสมดีงามจากคณะสงฆ์ และจะกลายเป็นสาเหตุใหญ่ ส่งผลเสียหายถึงความทรุดโทรม เสื่อมสลายของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ในภายหน้าอีกด้วย” (พระครูวิสุทธาจารย์ (สุรศักดิ์ วิสุทธาจารย์), 2557)

กล่าวได้ว่า วัดที่มีพุทธศิลป์เป็นทัศนูปกรณ์ในการสอนธรรมะได้อย่างดี เมื่อศึกษาความหมายของพุทธศิลป์ให้ลึกซึ้งลงไปแล้ว จะเห็นว่าเป็นเรื่องของธรรมะในทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น การอนุรักษ์พุทธศิลป์ จึงมีคุณค่าในการดำรงสืบต่อพระพุทธศาสนา และเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยเหตุผลดังกล่าว เจ้าอาวาสที่เป็นผู้บริหารจัดการ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการพุทธศิลป์ในวัด เพื่อจะได้ตระหนักถึงปัญหาทางด้านความรู้ทางการบริหารพุทธศิลป์เพื่อความยั่งยืนเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็นสถานที่พักผ่อนของประชาชน ดังนั้น ผู้เขียนจะได้นำเสนอตามลำดับ

การบริหารจัดการพุทธศิลป์

การบริหารจัดการพุทธศิลป์ ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการพุทธศิลป์และต้องเข้าใจว่าความหมายของการบริหารจัดการอะไรได้บ้าง และการบริหารจัดการทำอะไรได้บ้างในสถานที่ที่มีโบราณสถาน ณ ที่ของตน มีหลายวิธี วิธีหนึ่งเป็นการเสริมความมั่นคง และอีกวิธีหนึ่ง คือ การบูรณะบางส่วนหรือทั้งหมดเพื่อปรับฐานใหม่ ไม่ให้ทรุด เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การบริหารจัดการวัด คือ การปกครองบังคับบัญชากำกับดูแลให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้ดำเนินกิจกรรมโครงการดูแลโบราณสถานต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพสูงสุด การบริหารเป็นสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบัน เพราะการทำงานจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวนั้น นักบริหารมีเทคนิคและวิธีการทำงานไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะการบริหารวัดซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน อีกทั้งเป็นแหล่งรายได้ให้ชุมชนและประเทศ ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว สร้างกิจกรรมต่าง ๆ อันสืบเนื่องจากการท่องเที่ยว พร้อมกับการศึกษาค้นคว้าความรู้ เป็นต้น

ในสถานการณ์ปัจจุบัน เมื่อเจ้าอาวาส เป็นผู้มีความอำนาจ ในการดูแลบริหารจัดการวัด จะต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการโบราณสถาน แต่เจ้าอาวาส ไม่รู้กฎหมายด้านการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ ดังนั้นพุทธศิลป์ภายในวัดจึงถูกทำลายไม่จบสิ้นสาเหตุหนึ่งของปัญหาการทุบทำลายโบราณสถานภายในวัดวาอาราม คือพระสงฆ์ไม่รู้กฎหมายตามที่ พระราชบัญญัติโบราณวัตถุโบราณสถาน ว่าโดยเฉพาะมาตรา 10 พ.ร.บ. โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ระบุไว้ว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอน ต่อเติม ทำลาย เคลื่อนย้ายโบราณสถาน หรือส่วนต่าง ๆ ของโบราณสถาน หรือขุดค้นสิ่งใด ๆ หรือปลูกสร้างอาคารภายในบริเวณโบราณสถาน เว้นแต่จะกระทำตามคำสั่งของอธิบดี หรือได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี” ดังนั้นเจ้าอาวาสผู้มีหน้าที่บริหารจัดการต้องศึกษาเรียนรู้ให้เข้าใจอย่างท่องแท้ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2504)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ระบุความหมายไว้ว่า โบราณสถาน หมายถึง สิ่งที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น วิหาร วัง มีอายุเก่ากว่า 100 ปีขึ้นไปหรือเป็นอสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ในทางศิลปะประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552)

จากความหมายข้างต้นพอสรุปความได้ว่า พุทธศิลป์ เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าทางจิตใจของประชาชน แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติ บุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง จึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในชนิด คุณสมบัติและกระบวนการในการชำรุดเสื่อมสภาพของโบราณสถาน

โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เพื่อจะได้สามารถพิจารณาหาทางอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุต่าง ๆ ให้ยั่งยืนคู่กับชาติสืบไปได้

พุทธศิลป์

ศิลปะสามารถเป็นสื่อให้เราเข้าถึงความดีและความจริงได้ เป็นสื่อนำผู้คนเข้าถึงมิติที่ลึกซึ้งสูงสุดในทางศาสนาธรรมได้ ส่วนด้านความหมายของพุทธศิลป์ เนื่องจากพุทธศิลป์เป็นงานศิลปะที่มาจากพุทธศาสนาจึงมีพัฒนาการมาโดยตลอดและมีผู้ให้ความหมายไว้ในทางเดียวกัน ในพระพุทธรูปศาสนายังมีความชื่นชม ยินดีกับความงามของธรรมชาติ ความรู้สึก ความนึกคิด ความเข้าใจ และรู้จักการปล่อยวาง สามารถเป็นสื่อในการเข้าใจ เข้าถึงธรรมะที่ลึกซึ้งได้ เราจะได้ยินคำว่าพุทธศิลป์บ่อยครั้งมาก และในบางมหาวิทยาลัย ก็มีการจัดการศึกษาในสาขานี้โดยตรง มีการเปิดการเรียนการสอนในสาขานี้ ความหมายที่แท้จริงของคำว่าพุทธศิลป์ ว่ามีความเป็นมาอย่างไร และมีเนื้อหา เกี่ยวข้อง และครอบคลุมไปถึงอะไร และอย่างไรบ้าง พุทธศิลป์ จึงเป็นศิลปกรรมที่สร้างขึ้นมาสืบเนื่องมาเพื่อสนองตอบและรับใช้งานทางด้าน พระพุทธรูปศาสนาโดยตรง ทั้งในด้าน จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม โดยไม่เลือกว่าจะเป็นลัทธิมหายาน หรือเถรวาท

พุทธ ความหมาย คือ ท่านผู้ตรัสรู้แล้ว ผู้ตรัสรู้ ผู้ตื่นแล้ว ผู้เบิกบาน ท่านผู้รู้ร้อยสัจส์อย่างถ่องแท้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2553) ศิลปะ ความหมาย คือ ฝีมือ ความฉลาดในฝีมือ การแสดงออกมาให้ปรากฏอย่างงดงามน่าชม วิชาที่ใช้ฝีมือวิชาชีต่าง ๆ ศิลปะ หรือ ศิลป์ เป็นการกระทำหรือขั้นตอนของการสร้างชิ้นงานศิลปะ โดยมนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์สุนทรียภาพ จินตนาการ หรือการสร้างจากอารมณ์ในภาวะต่าง ๆ ของมนุษย์ จนเป็นผลงานแห่งความคิดและการรังสรรค์ที่แสดงออกมาในรูปลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ก่อให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึก ในความงดงามความชอบ ความพึงพอใจ ความประทับใจ หรือเกิดความสะเทือนใจ มีอารมณ์ ชื่นชม ชอบ รักไม่พอใจ เกลียด ชิงชัง เป็นต้น

พระราชมุนี (ประยูร ปยุตโต) ได้อธิบายความหมายไว้ว่า เจดีย์ที่เคารพนับถือบุคคลสถานที่ หรือวัตถุที่ควรเคารพบูชา เจดีย์เกี่ยวกับพระพุทธรูปมี 4 อย่าง คือ

1. ธาตุเจดีย์ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
2. บริโภคเจดีย์ คือ สิ่งหรือสถานที่พระพุทธรูปเจ้าเคยทรงใช้สอย
3. ธรรมเจดีย์ บรรจุพระธรรม คือ พุทธพจน์
4. อุทเทสิกเจดีย์ คือ พระพุทธรูปในทางศิลปกรรมไทย หมายถึง สิ่งที่ก่อเป็นยอดแหลมเป็นที่บรรจุสิ่งที่เคารพนับถือ เช่น พระธาตุ และอัฐิบรรพบุรุษ (พระราชมุนี (ประยูร ปยุตโต), 2551)

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า พุทธศิลป์ เป็นงานศิลปะที่ช่าง/ศิลปินสร้างขึ้น เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา หรือสร้างขึ้นเพื่อรับใช้พุทธศาสนา ดังนั้น พุทธศิลป์ จึงมี

ความหมายถึงงานศิลปะที่สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นการอุทิศ และรับใช้ด้านพระพุทธศาสนาโดยตรง ก่อให้เกิดความศรัทธา ความเชื่อ ความเลื่อมใส ในพระพุทธศาสนาโดยอาศัยองค์รวมของการสืบทอด อายุพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป

การอนุรักษ์และการบริหารจัดการพุทธศิลป์

พุทธศิลป์ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเกิดขึ้นได้เอง แต่เป็นทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทหนึ่งที่มีมนุษย์ใช้สติปัญญาและความรู้ความสามารถสร้างขึ้นใหม่ทั้งหมดหรือดัดแปลงจากทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นประโยชน์สังคมในสมัยนั้น ๆ การบริหารพุทธศิลป์ในปัจจุบันนั้นได้เปลี่ยนรูปแบบ วิธีการในการอนุรักษ์สิ่งเหล่านั้นไว้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นของเปราะบาง การจะซ่อม บูรณะ หรือสงวนรักษานั้น ต้องระวังไม่ให้เสียหายไปกว่าเดิม หรือทำขึ้นใหม่ซึ่งกลับเป็นการทำลายคุณค่า ทางประวัติศาสตร์ศิลปกรรม และความเป็นพุทธศิลป์ของสิ่งของนั้น ๆ

แนวคิดในปัจจุบันการบริหารจัดการทางด้านพระพุทธศาสนาหรือพุทธศิลป์มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่าง ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการบริหารจัดการที่ต้องบริหารจัดการควบคู่ไปกับการดูแล สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การบริหารจัดการศาสนบุคคล ได้แก่ การบริหารจัดการพระภิกษุสามเณรที่อยู่อาศัยในวัดหรือชุมชนเดียวกันที่อาศัยอยู่
2. การบริหารจัดการศาสนธรรม ได้แก่ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่จะต้องยึดเป็นหลักเสมอในการบริหารจัดการงานนั้น ๆ จะละเลยไม่ได้ซึ่งประกอบด้วยพระธรรมและพระวินัย
3. การบริหารจัดการศาสนสถาน ได้แก่ ศาสนวัตถุหรือ ศาสนสมบัติ ได้แก่ วัดและทรัพย์สินต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสังฆาริพัตถ์และ อสังฆาริพัตถ์
4. การบริหารจัดการศาสนพิธี ได้แก่ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาและชุมชน อันจัดเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ทำให้พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวพันกับสังคมทั่วไปองค์ประกอบที่เกี่ยวเนื่องกับการบริหารจัดการวัด (กรมศาสนา, 2546)

การอนุรักษ์พุทธศิลป์นั้น หากกล่าวโดยพื้นฐานแห่งพระธรรมวินัย กล่าวได้ว่าเป็นบทบาทในการดูแลรักษาพุทธศิลป์ในฐานะที่เป็นศาสนสมบัติ หรือ สมบัติในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีและแนวทางที่จะดูแลศาสนสมบัติวัด ให้ดูดีมีระเบียบเพื่อที่ใครมาพบเห็นจะได้มีความเลื่อมใสในบวรพระพุทธศาสนา พระองค์ทรงบัญญัติพระวินัยเอาไว้ในสิกขาบทปาจิตติย หมวด ภูตคามวรรค ในข้อที่ 4 ความว่า “อนึ่ง ภิกษุใดวางไว้แล้วก็ดี ใ้หวางไว้แล้วก็ดี ซึ่งเตียงก็ดี ตั่งก็ดี พุกก็ดี เก้าอี้ก็ดี อันเป็นของสงฆ์ในที่แจ้ง เมื่อหลักไปไม่เก็บ

เองก็ดี ไม่ใช่ให้เก็บก็ดี ซึ่งเสนาสนะที่วางไว้นั้น หรือไม่บอกมอบหมายไปเสีย เป็นปาจิตติย.” (พระอมราภิรักขิต (เกิด), 2403)

พระพุทธเจ้าได้มอบหมายให้พระสงฆ์ภายในวัดมีหน้าที่ในการช่วยดูแลรักษา ศาสนสมบัติของวัดโดยภิกษุผู้ที่ได้รับเลือกเป็นเจ้าหน้าที่นั้นต้องมีคุณธรรม 5 ได้แก่

1. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความชอบ
2. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความเกลียดชัง
3. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความมกมาย
4. ไม่ถึงความลำเอียงเพราะความกลัว
5. เข้าใจการทำหน้าที่อย่างนั้น (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิร

ญาณวโรรส, 2525)

หากพระพุทธเจ้าไม่บัญญัติพระวินัยเพื่อเป็นข้อบังคับของพระภิกษุสงฆ์ พระพุทธศาสนาจะตั้งอยู่ไม่ได้ เพราะไม่มีหลักเกณฑ์อะไรเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหรือเป็นเกณฑ์ ตัดสินเมื่อมีคดี (อธิกรณ์) ตามหลักพระธรรมวินัยมีการกำหนดผู้ดูแลศาสนสถาน ศาสนสมบัติ ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นพุทธศิลป์ ในปัจจุบันได้โดยผู้ดูแลสมบัติของพระศาสนา สำหรับผู้รับหน้าที่ ผู้ดูแลศาสนสถานและศาสนสมบัติในวัดที่พระพุทธเจ้าทรงได้อนุญาตให้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ดังในเรื่องของพระปิลินทวัจฉะที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า

ท่านพระปิลินทวัจฉะประสงค์จะทำได้สำเร็จจึงให้ภิกษุทั้งหลายทำความสะอาดเงื่อมเขา ในกรุงราชคฤห์ ครั้งนั้น พระเจ้าพิมพิสารต้องการถวายคนวัดเพื่อช่วยทำความสะอาดเงื่อมเขา ต่อมาท่านพระปิลินทวัจฉะได้กราบทูลต่อพระพุทธเจ้าว่าพระพุทธเจ้าถ้าพระเจ้าพิมพิสาร จอมทัพนครรัฐมีพระราชประสงค์จะถวายควรวัดข้าพระองค์ จะพึงปฏิบัติอย่างไร ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้มีผลงานวัด” (วิ.มหา. (ไทย) 5/270/63-65.) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากพระพุทธพจน์ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า การดูแลศาสนสถาน ศาสนสมบัติ ของพระศาสนา มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล แต่ในสมัยปัจจุบันนี้ถ้าเป็นวัดเล็กมีพระภิกษุ สามเณรไม่มากนัก เจ้าอาวาสก็ทำหน้าที่ปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัดตามพระธรรม วินัยด้วยตนเอง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า พระสงฆ์ในการดูแลรักษาโบราณสถาน เป็นการดูแลรักษา ความสะอาด และป้องกันความทรุดโทรมของโบราณสถานที่ตั้งอยู่ หรือเก็บรักษาอยู่ภายในวัด โดยเป็นบทบาทตามพระวินัย ตามที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตแต่งตั้งผู้ดูแลเสนาสนะ หรือผู้ดูแล อารามเป็นต้นและเป็นบทบาทที่เกิดขึ้นตามบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งระบุให้ การดูแลรักษาโบราณสถานภายในวัดเป็นหน้าที่รับผิดชอบของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งต้องมีหน้าที่ในการบำรุงรักษาวัด และศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นต้น

พุทธศิลป์เป็นสื่อการเรียนรู้

การสื่อถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ เพื่อเข้าถึงธรรมะอย่างลึกซึ้งได้เหนือกว่าคำบรรยาย ศิลปินไทยใช้ศิลปะเป็นสื่อเพื่อก้าวไปสู่ จริยธรรม และศาสนาในสังคม ศิลปะเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งจะช่วยเสริมความเป็นมนุษย์ ของเราให้เต็มเปี่ยมบริบูรณ์ ศิลปกรรมจะเป็นสื่อพิเศษให้มนุษย์เข้าใจแก่นของความเป็นจริงได้ อย่างซาบซึ้งและลึกซึ้ง เป็นสื่อพิเศษ ช่วยน้อมใจมนุษย์ให้ประจักษ์ซึ่งถึงการให้ความรู้ ในการอนุรักษ์โบราณสถานแก่ประชาชน (ตัวแน่น, 2551)

โดยฐานะของพระสงฆ์ที่เป็นสาวกของพระพุทธศาสนา บทบาทด้านหนึ่งซึ่งถือเป็นหน้าที่หลักคือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การทำให้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ขยายวงกว้างออกไปให้แผ่ไกลทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย ต้องเอาไป ประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขตามพุทธประสงค์ 3 ประการ

1. ทิฐุธัมมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาตินี้
2. สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาตินี้
3. ปรมัตถประโยชน์หรือประโยชน์อย่างยิ่ง

พระสงฆ์สามารถดำเนินการในการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์พุทธศิลป์ แก่ประชาชนได้ดังนี้

1. การนำเสนอข้อมูลข่าวสารทางวิชาการแก่สาธารณชน ซึ่งจะต้องอยู่บนพื้นฐานแห่งความถูกต้อง
2. การจัดทำป้ายสื่อความหมาย จะต้องเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ในแผนแม่บทการอนุรักษ์โบราณสถานหากไม่มีแผนแม่บทความเร่งรัดให้มีการกำหนดแนวทางไว้ เป็นหลักปฏิบัติความหมายนอกจากจะต้องมีใจความที่ถูกต้องอ่านเข้าใจง่ายและสื่อสารได้ ชัดเจนแล้วยังต้องพิจารณาในเรื่องรูปแบบขนาดทั้งนี้จะต้องอยู่ในหลักการไม่สร้างปัญหา กีดขวางหรือบดบังทัศนียภาพของโบราณสถานควรให้มีความกลมกลืนโดยภาพรวมไม่เด่น ข่มโบราณสถาน
3. ต้องควบคุมไม่ให้มีการติดตั้งป้ายที่เกินความจำเป็นซ้ำซ้อน อันจะเป็นเหตุ ให้ความรกรุงรัง กีดขวางทัศนียภาพทึ่งดงามและอาจให้ข้อมูลที่ขัดแย้งกันเมื่อมี การปรับปรุงข้อมูลให้จัดทำ
4. ควรออกแบบป้ายสื่อความหมายให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยและที่ตั้ง ของป้ายเพื่อประโยชน์สูงสุดในการบริการด้านข้อมูลข่าวสาร (กรมศิลปากร, 2553)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า พระสงฆ์ในด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถานแก่ ประชาชน เป็นการอบรมให้ความรู้และเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และคุณค่าของการอนุรักษ์โบราณสถานแก่ประชาชนทั่วไป ซึ่งอาจกระทำได้โดยสอดแทรก ความรู้และปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณสถานแก่ประชาชนได้ ในคราวที่มีโอกาสได้แสดง

ธรรมหรือเทศนาธรรม และการนำเสนอข้อมูลข่าวสารทางวิชาการแก่สาธารณชนโดยผ่านป้ายสื่อความหมายต่าง ๆ รวมถึงการสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การศึกษา นอกโรงเรียน มหาวิทยาลัยชาวบ้าน เป็นต้น

ปัจจัยหลักในการบริหาร

ปัจจัยในการบริหารงานจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างร่วมกัน จึงจะเกิดกิจกรรมในการดำเนินงานสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. คน (Man) เป็นผู้ดำเนินการทุกอย่าง เป็นผู้คิด เป็นผู้กระทำ ต่าง ๆ งานจะสำเร็จหรือไม่อยู่ที่ผู้บริหารจัดการ
2. เงิน (Money) เงินเป็นสิ่งหล่อเลี้ยงให้คนงาน บริบทต่าง ๆ ดำเนินไปได้ อย่างราบรื่น
3. วัสดุ (Materials) วัสดุจึงเป็นเสมือนแขน ขา ของการบริหารงาน
4. การจัดการ (Management) ผู้บริหารควรให้ความสำคัญถ้าการจัดการดีมี การวางแผนไว้ดีตั้งแต่ต้น

กระบวนการบริหารจัดการ

กระบวนการบริหารจัดการ เป็นกลไกและตัวประสานที่สำคัญที่สุดในการประมวลผลักต้น และกำกับให้ปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นทรัพยากรการจัดการประเภทต่าง ๆ สามารถดำเนินไปได้โดยมีประสิทธิภาพ จนบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ การเข้าใจถึงกระบวนการบริหารจัดการ และการฝึกฝนให้มีทักษะสูงขึ้น จะช่วยให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ มีดังนี้

กระบวนการบริหารจัดการโบราณสถานในวัด

1. การวางแผน (Planning) สำนวความพร้อมโบราณสถานในวัด การกำหนดเป้าหมาย แผนงาน และตัดสินใจหาวิธีการที่ดีที่สุดที่ทำให้เป้าหมายนั้นบรรลุผลสำเร็จ
2. การจัดองค์การ (Organizing) ประสานงานกับชุมชน วางทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรที่ไม่ใช่บุคคล โดยวางแผนให้สามารถบรรลุผลสำเร็จ
3. การนำและสั่งการ (Leading and Directing) ประชุมสมาชิก บริหารโบราณสถานในวัด การทำงานที่ต้องการ และทำให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ
4. การควบคุม (Controlling) กระจายงานให้ผู้รับผิดชอบ โบราณสถานในวัดและประชุมปรึกษาถึงปัญหาที่พบ กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การ ให้เป็นไปตามมาตรฐาน และเป้าหมายที่องค์การคาดหวัง และกำหนดไว้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการบริหารจัดการที่ประกอบด้วยหน้าที่หลัก 4 ประการนี้เป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารพึงต้องปฏิบัติ โดยที่กระบวนการบริหารจัดการ 4 ด้านนี้จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตลอดเวลา ซึ่งผู้บริหารจะเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรขององค์การโดยอาศัยหน้าที่ทั้ง 4 ประการนี้ เป็นต้น

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เจ้าอาวาส มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารและจัดการวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พระสังฆาธิการผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส มีบทบาทหรือหน้าที่ต้อง รับผิดชอบงานด้านการปกครองตนเอง และ การปกครองวัด 4 ฐานะ ที่ผู้บริหารจะไม่สามารถละเลยต่อหน้าที่ได้ดังนี้คือ

1. มีบทบาทหรือหน้าที่รับผิดชอบฐานะเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ด้วยการดูแลบริหารกิจการของวัด และเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเวลาเดียวกัน
2. มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นผู้แทนวัด เจ้าอาวาสและพระภิกษุที่อยู่ในวัดช่วยกันประชาสัมพันธ์ กิจกรรมทางวัดที่ได้จัดขึ้นในแต่ละครั้ง
3. มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นพระสังฆาธิการ ด้วยการดูแลรับผิดชอบตามหน้าที่ และบริเวณการปกครองของตนเอง
4. มีบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย ตั้งแต่เจ้าอาวาสขึ้นไปมีฐานะเป็น เจ้าพนักงานตามกฎหมายมหาเถรสมาคม และกฎหมายทางบ้านเมือง (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558)

การบริหารงานด้วยการมอบหมายงานและกระจายอำนาจให้ลูกน้องหรือฝ่ายงานต่าง ๆ นำไปทำงานของตนเองได้ตามแผนงานที่วางไว้ แต่อย่าลืมที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถทั้งตัวผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อให้มีความรู้ความสามารถที่ยั่งยืนในอนาคตด้วย นอกจากนั้นวัดจัดการปกครองโดยมีกฎระเบียบ กติกา เฉพาะของแต่ละวัดแล้วยังจะต้องอยู่ภายใต้ระเบียบการปกครองแห่งราชอาณาจักรและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย เช่น กฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์กฎหมายมหาเถรสมาคม กฎกระทรวง เป็นต้น

ดังนั้น ผู้บริหาร จึงต้องมีหลักธรรมจะทำให้การบริหารพุทธศิลป์ในวัดให้มีประสิทธิภาพควรมียุ่ด้วยกันให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ หลักธรรมในการดำรงตนเป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับเจ้าอาวาส หลักธรรมต่อเพื่อนร่วมงาน เป็นคุณธรรมเพื่อความดีงามแห่งสังคม และช่วยส่งเสริมชีวิตที่ดีร่วมกันระหว่างพระสงฆ์ และชุมชน ในด้านหลักธรรมในการปฏิบัติงานจะเป็นคุณธรรมที่มีประโยชน์ต่อการทำงาน นอกจากนี้ผู้บริหารยังต้องมีความอดทนอดกลั้นต่อสภาวะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งจากภายนอกและภายใน เพื่อให้การบริหารเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่ว่าในสภาวะใดก็ตาม

จากที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการวัดนอกจากเจ้าอาวาสจะต้องคำนึงถึงพระธรรมวินัยกฎหมายบ้านเมืองและกฎหมายคณะสงฆ์เป็นต้นแล้ว สิ่งที่สำคัญที่พึงตระหนักคือ ความเจริญมั่นคงของวัด การพัฒนาวัดให้มีศักยภาพที่เอื้ออำนวยคุณประโยชน์ต่อประชาชน ชุมชน สังคม เป็นต้น

สรุป

พุทธศิลป์เป็นศิลปกรรมที่สร้างขึ้นตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้มีการสร้างติดต่อกันมาหลายร้อยปีแล้วในประเทศไทย ประเทศไทยมีประเพณี วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตมาตามหลักพระพุทธศาสนามาช้านาน ดังนั้นพุทธศิลป์ในประเทศไทยจึงมีจำนวนมาก และทั้งหมดจะสร้างขึ้นภายในวัด ทั้งนี้เพราะวัดเป็นจุดรวมเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา กล่าวในทางด้านของชุมชน ในทางด้านศาสนิกชนมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเป็นเวลายาวนานนับแต่อดีต ในปัจจุบันสามารถกล่าวได้ว่าพุทธศิลป์ในวัดเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญในการค้นคว้าศึกษาหาความรู้ที่สำคัญการศึกษาค้นคว้าวิวัฒนาการทางด้านศิลปะของพุทธศิลป์แต่ละยุคสมัยที่ปรากฏ ที่เป็นแหล่งศึกษาด้านประวัติศาสตร์ การศึกษาค้นคว้า เมื่อเราเข้าใจถึงหลักพุทธธรรมที่แฝงไว้ตามงานพุทธศิลป์ของโบราณสถาน ซึ่งนอกจากจะพบความงามทางสายตาแล้วย่อมจะพบกับความสุขสงบทางจิตใจและความแจ่มใสทางปัญญาด้วย เป็นสิ่งเพิ่มความน่าสนใจ ชวนให้ค้นหาความหมาย ของสิ่งต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ในพุทธศิลป์อีกเป็นจำนวนมาก ในส่วนของการบำรุงรักษา การก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์พุทธศิลป์ และการปรับปรุงตกแต่ง ล้วนแต่เป็นงานที่ต้องทำด้วยเงิน แรงงาน และแรงความคิดอันเป็นส่วนสร้างสรรค์ในการบริหารจัดการและเสริมสร้างส่วนที่เป็นวัตถุให้ปรากฏเป็นรูปธรรมตามวัด วารามต่าง ๆ ด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการดูแลพุทธศิลป์ ให้มีความคงทน และเป็นที่ศึกษาเรียนรู้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กบินทร์ เตชวงศ์. (2564). การวิจารณ์งานศิลปะ Art Criticism. เรียกใช้เมื่อ 9 มกราคม 2564 จาก <https://sites.google.com/a/samakkhi.ac.th/kabin-techawong/kar-wicarn-ngan-silpa-art-criticism>
- กรมศาสนา. (2546). วัดพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมศิลปากร. (2553). การอนุรักษ์โบราณสถาน: การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.
- _____. (2553). องค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ภูมิสถาปัตยกรรมโบราณ. เรียกใช้เมื่อ 5 มกราคม 2564 จาก <https://www.finearts.go.th/archae>
- ตัวแน่น. (2551). อังคาร กลยานพงศ์ กวีผู้ตวัดถ่าน อ่านกลอน สอนสังขธรรม. เรียกใช้เมื่อ 9 มกราคม 2564 จาก https://anowl.co/anowlrod/หลงรูป/long_roob16/
- พระครูภัทรจิตตาภรณ์ และคณะ. (2563). รูปแบบการส่งเสริมการอนุรักษ์พุทธศิลป์ของอุโบสถ ในจังหวัดนครราชสีมา. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 5(2) 135-147.

- พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธิธาดา). (2557). การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพุทธศาสนา. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ). (2545). การคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2543). แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2553). พจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2551). หนังสือชุด. หลักธรรมเฉลิมพระเกียรติ, “ภาพปริศนาธรรม”. เรียกใช้เมื่อ 8 มกราคม 2564 จาก <https://www.facebook.com>
- พระอมราภิกขิต (เกิด). (2403). บุปผสีกาพรรณนา. กรุงเทพมหานคร: ธรรมบรรณาการ.
- พิสิฐ เจริญวงศ์. (2542). การจัดการทรัพยากรศิลปะและวัฒนธรรม. พิมพ์ลักษณ์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วีระ เปล่งรศมี. (2543). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดเชียงราย. ใน วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สงวน รอดบุญ. (2526). พุทธศิลป์ลาว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2525). วินัยมุข เล่ม 3. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2504). พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504. เรียกใช้เมื่อ 5 มกราคม 2564 จาก https://www.bedo.or.th/bedo/backend/upload/content/2017_11/1511281705_6536.pdf
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2558). คู่มือพระสงฆ์การ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สัปปุริสธรรมกับการบริหารจัดการตนเอง
ในยุคโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19)*
SAPPURISTHAM AND SELF-MANAGEMENT
IN THE AGE OF CORONA VIRUS DISEASE (COVID-19)

พระปลัดธีรภัทร์ นาสีโล

Phrapalad Teerapat Nathasillo

วัดทิวการะอนันต์

Watthaweekearaan, Thailand

E-mail: beer0850899191@gmail.com

บทคัดย่อ

สัปปุริสธรรมกับการบริหารจัดการตนเองในยุคโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID - 19) เป็นรูปแบบการบริหารจัดการตนเองที่มีชีวิตเปลี่ยนแปลงจากอดีตอย่างสิ้นเชิง การปฏิบัติตนเองที่เปลี่ยนแปลง เป็นการให้ความสำคัญกับตนเองมากกว่าการให้ความสำคัญกับบุคคลรอบข้างนั้น แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่สำหรับ การใช้ชีวิตในสมัยใหม่ คำสอนในพระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อดับทุกข์ โดยเฉพาะความทุกข์ทางใจ ที่สังคมชุมชนและตนเองในสมัยใหม่กำลังประสบปัญหามากมาย ซึ่งสังคมปัจจุบันนี้ มีรูปแบบในการบริหารจัดการตนเองได้เปลี่ยนแปลง จากอดีตอย่างสิ้นเชิง ส่งผลให้แนวความคิดของคนเปลี่ยนแปลง มุ่งเน้นในการให้ความสำคัญกับตน สนใจประโยชน์ของตน มากกว่าการให้ความสำคัญกับบุคคลรอบข้าง หรือประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น การเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีชื่อว่าหลักสัปปุริสธรรมมาบริหารจัดการตนเองในยุคโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID - 19) เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาที่ไม่พึงประสงค์ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น โดยเฉพาะความทุกข์ทางใจที่มีมากเกินไปในยุคสมัยที่มีโรคร้ายรุมเร้า และสามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขได้ การนำหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ ซึ่งประกอบด้วย คือ ธัมมัญญา ความรู้จักธรรม อตถัญญา ความรู้จักอรรถ อตตัญญา ความรู้จักตน มัตตัญญา ความรู้จักประมาณ กาลัญญา ความรู้จักกาล ปริสัญญญา ความรู้จักบริษัหรือชุมชน และบุคคลปโรปรัญญา ความรู้จักบุคคล สำหรับหลักสัปปุริสธรรมนี้จะช่วยให้ผู้ยึดถือและปฏิบัติตาม ใช้เป็นหลักการบริหารจัดการตนเองสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยไม่เกิดปัญหา ซึ่งผลที่ได้จากตัวบุคคล จะส่งผลต่อเป็นกลุ่มเป็นสังคมที่ดีต่อไป

* Received 18 April 2021; Revised 30 April 2021; Accepted 16 May 2021

คำสำคัญ: สัมปยุตธรรม, การบริหารจัดการตนเอง, โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID - 19)

Abstract

Sappuristham and Self-Management in the Age of Corona Virus Disease (COVID-19) It is a living self-management style that has changed completely from the past. Changing self-practices, it is to focus on oneself rather than on those around them. Represents a big change for Modern living Teachings in buddhism with the highest aim to end suffering Especially the suffering of the heart That society, community and oneself in modern times are facing many problems Which society today There has been a change in self-management style. Completely from the past as a result, the concept of people has changed. The focus is on giving priority to oneself. Interested in their benefits Rather than paying more attention to the people around Or common interests Therefore, the adoption of Buddhist principles that are believed to be the principle of Sappuristham to manage themselves in the era of coronavirus disease (COVID-19) So as not to cause unwanted problems Both to oneself and others Especially the psychological suffering that was too much during the time of the debilitating disease And able to live happily in society Sappuristham 7 things Which consists of *thammayu ta*, the knowledge of the Dharma. *Xat thanyu ta*, knowledge of attitudes. *Xat tayyu ta*, Knowledge of Mattayuta, approximation. *Kalayyuta*, Acquaintance. *Pri sayyu ta*, Knowing about the company or community. and *pu khkhlp ro prayyu ta*, Know-how For the principles of Sappuristham will help people adhere and follow. Use it as a self-management principle, able to live in society without any problems. Which results from the person Will affect as a group to be a good society.

Keywords: Sappuristham, Self-Management, Coronavirus Disease (COVID - 19)

บทนำ

สังคมไทย เป็นการดำรงชีวิตต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนาน เป็นสังคมที่พึ่งพาอาศัยกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีแบบไทย มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นต่างจากสังคมอื่น เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน การแต่งกาย ความเชื่อ มารยาท อาหาร การดำเนินชีวิตที่มีพุทธศาสนา เป็นพื้นฐาน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นต้น (พระมหาสมควร ศรีสังคราม, 2550) พุทธศาสนาเป็นแนวทางของการปฏิบัติตนหรือเป็นหลักการบริหารจัดการตนเอง โดยมีหลักคำ

สอนทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นในการช่วยการบริหารจัดการตนเองในสังคมหรือชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการอยู่ร่วมกันในสังคม ล้วนมาจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น การอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีผู้คนจำนวนมาก ย่อมเกิดปัญหาที่แตกต่างกันไป (อนันต์ เกตุวงศ์, 2523) ไม่ว่าจะเป็นด้านความคิด ด้านพฤติกรรม เป็นต้น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย เช่น ในสมัยปัจจุบันนี้ซึ่งได้เกิดปัญหาโรคร้ายที่มีชื่อเรียกว่าโรคโควิด 19 มาฆ่าชีวิตคนในสังคมไปเป็นจำนวนมาก แน่แน่นอนว่าเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลทั้งในแง่บวกและแง่ลบ เช่น การค้าขาย การทำมาหากินในรูปแบบต่าง ๆ และการปรับตัว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์เพื่อการแก้ไขปัญหา ควบคู่กับการบริหารจัดการตนเอง ในยุคสมัยใหม่ที่มีเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID - 19) ให้มีประสิทธิภาพ เพราะสังคมที่เน้นการบริหารจัดการด้านวัตถุแต่ยังขาดการพัฒนาด้านจิตใจ ย่อมส่งผลให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมาก

ดังนั้น จึงต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารจัดการตนเองในยุคโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) สัปปุริสธรรม 7 ประการ จึงเป็นหลักคำสอนที่สัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการตนเองให้มีความประพฤติดนที่ดีต่อบุคคลในสังคม เพราะการดำเนินชีวิตที่ดีได้จะต้องรู้จักมีเหตุ มีผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชนและรู้จักบุคคล เป็นการบริหารจัดการตนเองในการดำเนินชีวิตสมัยใหม่ หรือรูปแบบใหม่ เป็นสิ่งที่ตนเองเรียนรู้ที่จะนำไปใช้เพื่อปรับตัวให้อยู่รอดได้ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และหลักสัปปุริสธรรม เป็นหลักคำสอนที่สัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการตนที่ดีของบุคคลในสังคม เพราะการดำเนินชีวิตในสังคมสมัยใหม่ให้มีคุณภาพ และมีความสุขได้นั้น ต้องประกอบด้วยหลักความมีเหตุ มีผล มีสติสัมปชัญญะ ไม่ว่าจะ รู้จักตน เข้าใจตน และเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น ทั้งยังเป็นผู้รู้จักประมาณในสถานการณ์บ้านเมือง ปัจจุบันเกิดภาวะวิกฤติ มีผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ข้าวยาก หมาแพง เกิดภัยธรรมชาติรุนแรง มีโรคอุบัติใหม่เกิดขึ้น คือเชื้อไวรัสที่กำลังระบาดอย่างรุนแรง นักการเมือง บุคคลในสังคมหวังกอบโกยผลประโยชน์เป็นส่วนตัวมากขึ้น การรู้จักประมาณในการใช้จ่ายเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมสมัยใหม่ การมีวินัยในตนเอง การบริหารจัดการเวลา การเคารพสถานที่ และรู้จักเคารพบุคคลอื่น หลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ จึงควรปลูกฝังให้มีขึ้นภายในจิตใจ เพราะเป็นหลักธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการในการดำเนินชีวิตสมัยใหม่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สัปปุริสธรรม

ธรรมที่ทำให้คนเป็นคนดี มีคุณธรรม และเป็นผู้ควรแก่การยกย่องนับถือ เป็นคนที่สามารถดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ประกอบด้วยหลักธรรม 7 ประการ ดังนี้

1. ธัมมัญญตา คือ การรู้จักเหตุ หมายความว่า การรู้จักเหตุในเชิงที่ว่า คือ การรู้จัก และเข้าใจในหลักการ ระเบียบ และกฎเกณฑ์ของสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับ

การดำเนินชีวิต โดยรู้จักว่าตนจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ที่มีอยู่อย่างไร สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำภายใต้เหตุ และผลอันถูกต้อง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

2. อัตถัญญตา คือ การรู้จักผล หมายความว่า การรู้จักผลในเชิงที่ว่า คือ การเป็นผู้รู้จักผลหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำ สามารถรู้ถึงความมุ่งหมายของธรรมแต่ละอย่างได้ชัดเจน เช่น รู้ว่าประพฤติตามธรรมข้อนี้จะได้รับผลอย่างนี้ และรู้จักที่จะแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเอง และผู้อื่น เพราะเห็นด้วยปัญญาว่าเกิดผลดีจากการปฏิบัติ

3. อัตตัญญตา คือ การรู้จักตน หมายความว่า การรู้จักตนเองในเชิงที่ว่า คือ ความรู้จักประมาณตนในเรื่องต่าง ๆ ทั้งฐานะทางการเงิน และความเป็นอยู่ ฐานะหรือตำแหน่ง ในหน้าที่การงาน รวมไปถึงรู้จักสภาพความคิด และจิตใจของตน เมื่อรู้ว่าตนมีกำลัง มีความคิดอย่างไร มีอุปนิสัยอย่างไร เมื่อนั้น ย่อมที่จะสามารถวางตัวหรือปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมในสังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

4. มัตตัญญตา คือ การรู้จักประมาณ หมายความว่า การรู้จักประมาณในเชิงที่ว่า คือ การเป็นคนรู้จักความพอดี หรือ ความพอเพียงในทุก ๆ ด้าน ทั้งความพอดีในตน ความพอเพียงในชีวิต รู้จักความพอดีในการพูด พอดีในการทำงาน พอดีในการหาทรัพย์ และพอดีในการจ่ายทรัพย์ ด้วยการรู้จักประมาณกำลังตนเอง

5. กาลัญญตา คือ การรู้จักเวลา หมายความว่า การรู้จักเวลาในเชิงที่ว่า คือ การเข้าใจในกาลเวลาอันสมควร และระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการทำกิจอันใด ๆ และพึงใช้กาลเวลานั้นให้เหมาะสม เช่น รู้ว่าเวลาไหนควร เวลาไหนไม่ควรทำ รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร อะไรควรทำก่อน อะไรควรทำหลัง ด้วยการจัดลำดับของงาน และเวลาให้สัมพันธ์กัน รวมถึงรู้จักประมาณเวลาขณะทำสิ่ง ๆ นั้นให้เหมาะสม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

6. ปริสัณญตา คือ การรู้จักชุมชน หมายความว่า การรู้จักชุมชนในเชิงที่ว่า คือ การเป็นผู้รู้จักชุมชน ถิ่นอาศัย หรือสังคมที่ตนอาศัยอยู่ รวมถึงรู้จักว่าชุมชนเหล่านั้น มีความต้องการอะไร มีความเห็นหรือข้อตกลงอย่างไร เมื่อทราบเช่นนั้นแล้ว ย่อมทำให้สามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างมีความสุข และเกิดความร่วมมือจากชุมชนอย่างแท้จริง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

7. บุคคลโรปรัญญตา คือ การรู้จักบุคคล หมายความว่า การรู้จักบุคคลในเชิงที่ว่า คือ การเป็นผู้รู้จักเลือกคบคน ใครควรคบหรือไม่ควรคบ และรู้จักว่าคนแต่ละคนมีอุปนิสัยใจคอที่แตกต่างกัน มีคุณธรรมต่างกัน มีความประพฤติต่างกัน มีหน้าที่การงานต่างกัน ดังนั้น จึงควรรู้จักเลือกคบหาคนที่ควรคบ ทำให้ได้คนดี คนทำงานเก่ง และเหมาะสมกับงาน (พระมหาสมควร ศรีสังคราม, 2550)

ดังนั้น ผู้ที่รู้จักบุคคล และเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยรู้จักเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงาน หลักสัปปริสธรรมนั้นซึ่งประกอบไปด้วย 7 ประการด้วยกัน คือ 1) ธัมมัญญตา ความรู้จักธรรม 2) อัตถัญญตา ความรู้จักอรรถ

3) อัตตัญญูตา ความรู้จักตน 4) มัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณ 5) กาลัญญูตา ความรู้จักกาล 6) ปริสัณญูตา ความรู้จักบริษัหรือชุมชน 7) ปุคคัลปโรปรัญญูตา ความรู้จักบุคคล หลักสัปปุริสธรรมนอกจากจะทำให้ตนเอง ปฏิบัติตนได้ดีแล้ว ยังเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้สามารถรักษาความเป็นมนุษย์ของตนไว้ได้ รวมถึงคุณสมบัติของคนดีที่ สมบูรณ์ คือ เป็นคนดี คนฉลาด และเหมาะสมอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

การบริหารจัดการ

ในการศึกษาความหมายของการบริหารและการจัดการ ควรทำความเข้าใจแนวคิด เกี่ยวกับการบริหาร กล่าวคือ มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (บุญทัน ดอกไธสง, 2537) ซึ่งหมายถึง ธรรมชาติของมนุษย์ย่อมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของ มนุษย์อาจมีได้หลายลักษณะ ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ เมื่อมนุษย์อยู่รวมกัน เป็นกลุ่มซึ่งในแต่ละกลุ่มจะต้องมี “ผู้นำกลุ่ม” รวมทั้งมี “แนวทางหรือวิธีการควบคุมดูแลกัน ภายในกลุ่ม”

1. การบริหาร (Administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน “administratiae” หมายถึง การช่วยเหลือ (Assist) หรืออำนวยการ (Direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “Minister” (สมพงษ์ เกษมสิน, 2514) ซึ่งหมายถึง การรับใช้ หรือผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรี สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่าง ๆ การบริหาร คือ ศิลปะในการใช้บุคคลอื่น ร่วมกับปัจจัยในการจัดการเพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์และสนองต่อความคาดหวังในการบริหารงานเป็นการทำงานที่ให้บุคลากรประสบความสำเร็จในเป้าหมายนั้น ๆ ในกระบวนการจะได้รับความก้าวหน้าขึ้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ร่วมกันทำให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด

การบริหารหรือการจัดการองค์การมีความจำเป็นต้องใช้ศาสตร์ในการบริหารงาน ในการบริหารงานองค์การให้มีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารควรยึดหลักดังนี้

1. สร้างคนเก่ง ให้คนเก่งมีเวทีแสดงความสามารถ ได้เป็นที่ยอมรับ องค์การควรมีนโยบายพัฒนาคนเก่ง สร้างคนที่เก่งกว่าตนเองขึ้นมา และเลือกใช้คนให้ถูก ใช้คนให้เป็น

2. มีกลยุทธ์ในการบริหารงาน ใช้เครื่องมือมาประยุกต์ให้ถูก ศึกษาวิจัยหาความต้องการขององค์กร

3. มีกลยุทธ์ในการบริหารคน สร้างค่านิยมและวัฒนธรรมการสร้างคนเก่ง พัฒนาผู้นำในทุกระดับชั้น

4. เป็นผู้ที่มิทักกะกระบวนการในการสร้างให้เกิดพลังอันยิ่งใหญ่จากคนรอบตัวซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จ

5. ต้องมีการบริหารความเสี่ยง โดยประเมินความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นจากโอกาสและผลกระทบที่อาจจะเกิด และหาวิธีจัดการความเสี่ยงเหล่านั้นเท่าที่ทำได้

6. จะต้องมีการศึกษาคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อลดค่าใช้จ่าย ลดเวลา เพิ่มความพึงพอใจต่อองค์กร

7. ต้องมีการบริหารผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ผลการปฏิบัติงานที่ตอบสนองต่อเป้าหมาย และทิศทางขององค์กร

2. การจัดการ (Management) นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง เพื่อมุ่งแสวงหากำไร หรือกำไรสูงสุด สำหรับผลประโยชน์ที่จะตกแก่สาธารณะถือเป็นวัตถุประสงค์รอง หรือเป็นผลพลอยได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงแตกต่างจากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งหน่วยงานภาครัฐ ที่จัดตั้งขึ้น เพื่อให้บริการสาธารณะ (ทั้งหลาย) แก่ประชาชน การบริหารภาครัฐทุกวันนี้ เรียกว่า การบริหารจัดการ เกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจมากขึ้น เช่น การนำแนวคิดผู้บริหารสูงสุด หรือ ซีอีโอ มาปรับใช้ในวงราชการ การบริหารราชการด้วยความรวดเร็ว การลดพิธีการที่ไม่จำเป็น การลดขั้นตอนการปฏิบัติราชการ และการจูงใจด้วยการให้รางวัลตอบแทน เป็นต้น นอกเหนือจากการที่ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจเข้ามารับสัมปทานจากภาครัฐ เช่น ให้สัมปทานโทรศัพท์มือถือ การขนส่ง เหล้า บุหรี่ อย่างไรก็ตาม ภาครัฐก็ทำได้ทำประโยชน์ให้แก่สาธารณะหรือประชาชนได้เช่นกัน เช่น จัดโครงการคืนกำไรให้สังคมด้วยการลดราคาสินค้า ขายสินค้าราคาถูก หรือการบริจาคเงินช่วยเหลือสังคม

การจัดการ คือ การดำเนินการในการวางแผนตัดสินใจ การจัดองค์การ การนำ และการควบคุมทรัพยากรพื้นฐานขององค์กร อันได้แก่ ทรัพยากร การเงิน สินทรัพย์ถาวร ข้อมูล และทรัพยากรมนุษย์ เพื่อจะช่วยให้องค์การบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการจัดการนั้นสามารถนำไปใช้ได้กับทุก ๆ ประเภท ไม่ว่าจะเป็นการจัดการวัด การจัดการบ้าน การจัดการสังคมที่อยู่อาศัย เป็นต้น แต่สำหรับคำว่า “การจัดการ” นั้น เป็นการให้คำนิยามที่ว่าเป็นการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อทำให้เกิดความรวดเร็วขึ้น มีความเป็นเอกเทศ ไม่ทำให้เกิดความสับสนซับซ้อนมาก จึงมักมีการใช้คำว่า “การจัดการ” ในองค์กรเอกชน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มักแสวงหากำไร เพราะเชื่อว่า “การจัดการ” จะมีความรวดเร็ว ไม่สับสนซับซ้อน มีประสิทธิภาพ แต่ในปัจจุบันนี้ “การจัดการ” นั้นได้นำมาใช้ในระบบงานของรัฐเพื่อเป็นการลดขั้นตอน หรือความซับซ้อน ซึ่งก็เป็นหน่วยงานที่เรียกว่า “รัฐวิสาหกิจ” แต่ก็มีมีการนำคำว่า “การจัดการ” นั้นไปใช้อย่างแพร่หลายรวมถึง “องค์กรพระพุทธศาสนา” ด้วยเช่นกัน จึงเป็นที่นิยมมากขึ้นและสำหรับหลักการจัดการนั้นจะประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎี POLC (พิเชษฐ์ บัญญัติ, 2548) มีรายละเอียดดังนี้ คือ

การวางแผน คือ เป็นการกำหนดเป้าหมายที่องค์การต้องการบรรลุในอนาคตพร้อม กับวิธีการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น กระบวนการวางแผนประกอบด้วย การวิเคราะห์

สถานการณ์ปัจจุบัน การคาดการณ์ในอนาคต การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ที่ต้องการบรรลุ วิธีการที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย และยังรวมถึงการกำหนดกลยุทธ์ที่จะใช้ ซึ่งจะเห็นว่าการตัดสินใจเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผน หน้าที่ในการวางแผนนี้ช่วยให้องค์กรเตรียมตัวรับมือถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

การจัดการองค์การ คือ เป็นการประสานทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรด้านการเงิน สินทรัพย์ถาวร ข้อมูล และมนุษย์ รวมทั้งทรัพยากรอื่น ๆ ให้ทำงานประสานกันอันจะทำให้องค์การบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ การจัดการองค์การครอบคลุมถึงการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ จัดกลุ่มงานเป็นหน่วยงานต่าง ๆ การจัดสรรทรัพยากร รวมทั้งการจัดระบบการทำงานที่จะช่วยให้คนทำงานร่วมกันอย่างประสบความสำเร็จ (เทพพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ, 2549)

การนำ คือ เป็นการกระตุ้นการทำงานของสมาชิกในองค์การเพื่อทำงานได้อย่างเต็มความสามารถ เป็นประโยชน์แก่ตนเองและองค์การ โดยการนำนั้นรวมถึงการติดต่อปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ช่วยแนะนำแนวทางและสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกในองค์การบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

การควบคุม คือ สำหรับติดตามตรวจสอบผลการทำงานและความก้าวหน้าที่เกิดขึ้น หากปราศจากหน้าที่นี้แล้ว องค์การจะไม่สามารถรู้ได้เลยว่าการทำงานนั้นเป็นไปตามที่วางแผนไว้หรือไม่ และการควบคุมช่วยให้ทราบว่าต้องมีการปรับเปลี่ยนอะไร อย่างไรบ้างเพื่อช่วยให้้องค์การบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การควบคุมมีความสำคัญกับองค์การขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ โดยที่เครื่องมือที่ใช้ในการควบคุมอาจแตกต่างกันไปตามความเหมาะสม องค์การขนาดเล็กอาจมีเพียงการจัดการทางการเงิน เพื่อตรวจสอบดูผลการดำเนินงาน ในขณะที่องค์กรขนาดใหญ่อาจมีการตั้งหน่วยขึ้นมาเฉพาะสำหรับการควบคุม

ดังนั้น “การบริหารจัดการ” คือ การใช้ความรู้ที่เป็นศาสตร์และทักษะ ที่เป็นศิลป์ ในการนำเอาทรัพยากรบุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ มาใช้อย่างเป็นกระบวนการ มีระบบ มีระเบียบแบบแผน เพื่อสามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

โรคโควิด 19

โรคโควิด 19 คือ โรคติดต่อซึ่งเกิดจากเชื้อไวรัสโคโรนา ชนิดที่มีการค้นพบล่าสุด ไวรัส และโรคอุบัติใหม่นี้ ไม่เป็นที่รู้จัก ก่อนที่จะมีการระบาดในเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน ในเดือนธันวาคมปี 2019 ขณะนี้โรคโควิด 19 มีการระบาดใหญ่ไปทั่ว ส่งผลกระทบแก่หลายประเทศทั่วโลก (สุรัชย์ โชคครรชิตไชย, 2563)

ต้นกำเนิดของไวรัส ต้นตอของไวรัสน่าจะมาจากการที่ไวรัสจากสัตว์ตัวกลางระบาดมาสู่คน ผู้ป่วยรายแรกเท่าที่ทราบกันเริ่มมีอาการตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม และไม่มี mốiเชื่อมโยงกับตลาดต้องสงสัยในเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน แต่ผู้ป่วย หลายรายอาจมีมาตั้งแต่ช่วงกลางเดือน

พฤศจิกายนหรือก่อนหน้านั้น มีการเก็บตัวอย่างจากสิ่งแวดล้อมในตลาดไปส่งตรวจและพบเชื้อไวรัส และพบมากที่สุดบริเวณที่ ค้าสัตว์ป่าและสัตว์เลี้ยงในฟาร์ม ตลาดอาจเป็นต้นกำเนิดของไวรัส หรืออาจมีบทบาทในการขยายวงของการระบาดในระยะเริ่มแรก (ประสงค์ สุ่นศิริ, 2562)

การแพร่เชื้อ โรคโควิด 19 นี้โดยหลักแล้ว แพร่จากคนสู่คนผ่านทางฝอยละอองจากจามหรือปากซึ่งขับออกมา เมื่อผู้ป่วย ไอหรือจาม เราได้รับเชื้อได้จากการหายใจเอาฝอยละอองเข้าไปจากผู้ป่วย หรือจากการเอามือไปจับพื้นผิวที่มีฝอยละอองเหล่านั้นแล้วมาจับตามใบหน้า ระยะเวลานับจากการติดเชื้อและการแสดงอาการ (ระยะฟักตัว) มีตั้งแต่ 1 - 14 วัน และมีความเฉลี่ยอยู่ที่ 5 - 6 วัน เกิน 97% ของผู้ป่วยเริ่มมีอาการ ภายใน 14 วัน (อนุตรา รัตนนราทร, 2563)

เหตุการณ์ระบาดเป็นวงกว้าง เหตุการณ์ระบาดเป็นวงกว้างเกิดเมื่อคนหนึ่งคนแพร่เชื้อไวรัสไปสู่คน กลุ่มใหญ่ผิดปกติสถานการณ์ที่จะทวีความรุนแรงของการระบาดเป็นวงกว้างรวมถึง การชุมนุมขนาดใหญ่ ประชากรสูงอายุ ประชากรไร้ถิ่นฐาน การสัมผัสโรคจากต่างประเทศ ความหนาแน่นของขอบเขตเมือง ระบบสาธารณสุขไม่เข้มแข็ง รัฐบาลขาดความโปร่งใส สื่อขาดเสรีภาพ (อนุตรา รัตนนราทร, 2563)

ลักษณะจำเพาะของโรค อัตราการแพร่เชื้อและความรุนแรง Basic Reproductive Rate (R0) คือ ค่าเฉลี่ยที่ผู้ป่วย 1 คนจะแพร่เชื้อให้ผู้อื่นในกลุ่มประชากรที่มีความไวต่อการรับเชื้อ ค่า R0 ของโรคโควิด 19 อยู่ที่ประมาณ 2 และ 4 Clinical Onset Interval คือ ช่วงเวลาแสดงอาการในผู้ป่วยรายต่อ ๆ กันในช่วงโซ่ของการแพร่ระบาด ในงานวิจัยส่วนใหญ่เวลาเฉลี่ยอยู่ที่ 4 และ 5 วัน Case Fatality Ratio (CFR) หรืออัตราการเสียชีวิต คือ สัดส่วนของผู้ป่วยที่ถึงแก่ชีวิต อัตราคร่าว ๆ ของทั่วโลกอยู่ที่ 7% (ธันวาคม 2019 - พฤษภาคม 2020) (อนุตรา รัตนนราทร, 2563)

กลุ่มเสี่ยง เสี่ยงต่ำ เด็กและคนหนุ่มสาวติดเชื้อและแพร่เชื้อได้ อย่างไรก็ตามเด็กมักจะไม่มีอาการรุนแรง เสี่ยงสูง ความเสี่ยงต่ออาการรุนแรงของโรคเพิ่มขึ้นตามอายุและในผู้ที่มีโรคประจำตัว เช่น ความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรังและโรคมะเร็ง (สุรัชย์ โชคครรชิตไชย, 2563)

ภูมิคุ้มกัน **ระยะสั้น** ลดลงอย่างต่อเนื่อง ผู้ป่วยอาจยังแพร่เชื้อได้แม้มีอาการดีขึ้น สิ่งนี้มีความสำคัญต่อการควบคุมป้องกันโรคในบริบทสถานพยาบาลและในการจำหน่ายผู้ป่วย ผู้ป่วยบางรายยังคงต้องแยกกักตัวเองต่อที่บ้านหลังจากได้รับการจำหน่ายแล้ว **ระยะยาว** ขณะนี้ยังไม่หลักฐานเพียงพอเกี่ยวกับประสิทธิภาพหรือระยะเวลาของภูมิคุ้มกันที่สร้างจากสารแอนติบอดี ที่จะรับประกันความเที่ยงตรงของสิ่งที่เรียกว่า “พาสพอร์ตภูมิคุ้มกัน” หรือ “ใบรับประกันว่าไม่มีความเสี่ยง” มีข้อกังวลว่า ผู้คนอาจเข้าใจว่าตนเองมีภูมิคุ้มกันต่อการติด

เชื้อครั้งที่สอง และละเลยการปฏิบัติตามคำแนะนำทางสุขภาพ ซึ่งอาจเป็นการเพิ่ม ความเสี่ยงให้เกิดการระบาดต่อเนื่อง (สุรัชย์ โชคครรชิตไชย, 2563)

การตรวจ ไม่มีการตรวจโควิด19 ชนิดใดได้รับการขึ้นทะเบียน ยกเว้นภายใต้ข้อกำหนดการใช้ในสภาวะฉุกเฉินเท่านั้น ทุกประเภทกำลังอยู่ระหว่างการประเมิน Nucleic Acid Amplification Test (NAATs) (สุรัชย์ โชคครรชิตไชย, 2563) ใช้เพื่อตรวจวินิจฉัยการติดเชื้อ (ว่าตรวจพบไวรัสหรือไม่) ในระยะเฉียบพลันของโรค การตรวจเทคนิคนี้ ใช้เวลาระหว่าง 13 นาทีถึง 3 ชั่วโมง และจำเป็นต้องมีอุปกรณ์เครื่องมือเฉพาะการตรวจหาแอนติบอดีด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันจะใช้ตรวจหาแอนติบอดี IgM และ IgG ที่สร้างขึ้นมาต้านไวรัสไม่มีประโยชน์ในการวินิจฉัยโรค เนื่องจากการตอบสนองของร่างกายไม่สามารถตรวจพบได้ในสัปดาห์แรกของการเจ็บป่วย การตรวจใช้เวลา 15 นาทีและสามารถใช้ตรวจว่าใครเคยติดเชื้อมาก่อน การศึกษาในระดับประชากรด้วยเทคนิคตรวจสารแอนติบอดีขณะนี้ ทำอยู่ใน 6 ประเทศ การตรวจหาแอนติเจน ใช้ตรวจหาแอนติเจนของไวรัสและอาจเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยการติดเชื้อเฉียบพลัน การพัฒนาชุดตรวจทำอยู่ในหลายประเทศ

การรักษา ขณะนี้ยังไม่มียาต้านไวรัสที่ได้รับการขึ้นทะเบียนให้ใช้รักษาโรคโควิด19 แต่มีการทำวิจัยเพื่อพิจารณาว่ามียาตัวใดบ้างที่อาจปรับตัวอุปสรรคการใช้เดิมเพื่อการ รักษาโรคโควิด 19 องค์การอนามัยโลกกำลังประสานงานความร่วมมือในโครงการขนาดใหญ่ชื่อ Solidarity Trial ในหลายประเทศเพื่อประเมินยา/สูตรการรักษา 4 ชนิด

มาตรการระดับบุคคล การรักษาสุขอนามัยของมือและมารยาทใน การไอ/จาม เป็นสิ่งสำคัญที่ควรทำตลอดเวลาและเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะป้องกันตัวเองและผู้อื่น เมื่อหากเป็นไปได้ ควรรักษาระยะอย่างน้อย 1 เมตร จากผู้อื่น เนื่องจากผู้ติดเชื้อบางรายอาจ ยังไม่แสดงอาการหรือมีอาการไม่รุนแรง ดังนั้นการเว้นระยะห่างจากทุกคนสำคัญมาก หากคุณอยู่ในพื้นที่ที่มีการระบาดของ โรคโควิด 19

มาตรการทางสาธารณสุข การกักกัน คือ การจำกัดกิจกรรมต่าง ๆ หรือการแยกผู้ที่ไม่ป่วย แต่อาจมีประวัติสัมผัสใกล้ชิดกับผู้ป่วยโควิด 19 จุดประสงค์คือเพื่อ ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคในห้วงระยะเวลาที่คนเริ่มมีอาการ การแยกกักกัน หมายถึง การแยกผู้ป่วยที่มีอาการของโรคโควิด 19 และอาจแพร่เชื้อได้ จึงทำเพื่อป้องกันการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค การเว้นระยะ คือ การอยู่ห่างกันและกัน องค์การอนามัยโลกแนะนำให้ เว้นระยะอย่างน้อย 1 เมตรจากผู้อื่น ส่วนนี้เป็นมาตรการทั่วไปที่ทุกคนควรทำถึงแม้ว่าจะแข็งแรงดี การติดตามผู้สัมผัสโรค ทำเพื่อระบุนหาคนที่อาจมีประวัติสัมผัสโรค เพื่อที่จะแยกกักออกไปโดยเร็ว (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2536)

ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม การระบาดไปทั่วในวงกว้างของโรคโควิด 19 และวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์นี้ ทำให้เกิดความท้าทายใหญ่หลวงในระดับโลก และระดับท้องถิ่น ผลกระทบทางสุขภาพ เศรษฐกิจและสังคม เกิดขึ้นกับกลุ่มคนทุกกลุ่ม

แต่บ่อนทำลายกลุ่มประชากรเปราะบางมากที่สุด ซึ่งรวมถึง คนยากจน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ เยาวชน และกลุ่มคนชาติพันธุ์ วิถีทางโรคระบาดและเศรษฐกิจกระทบต่อกลุ่มประชากรเปราะบางอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งอาจจุดชนวนให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันและความยากจนมากขึ้น วิถีโลกในครั้งนี้ต้องการการประสานงาน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และนโยบายทางเศรษฐกิจ สังคมและสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพ (ปราณี รามสูตร และจำรัส ดวงสุวรรณ, 2545)

สัปปุริสธรรมกับการบริหารจัดการตนเองในยุคโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID - 19)

หลักสัปปุริสธรรมสามารถประยุกต์ใช้ร่วมกับการบริหารจัดการตนเองในยุคโรคโควิด 19 เพื่อให้ตนเองสามารถปฏิบัติตนในยุคที่มีโรคภัยร้ายแรงได้อย่างสบายใจและปลอดภัย และก็เป็นธรรมที่ทำให้คนเป็นคนดี มีคุณธรรมและเป็นผู้ควรแก่การยกย่องนับถือและเป็นคนที่สามารถดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สัปปุริสธรรมกับการบริหารจัดการตนเองในยุคโรคโควิด 19 มีการบริหารจัดการตนเอง 7 ประการ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนี้

1. รั้งมัญญตา มีหลักการบริหารตนเอง เช่น ให้ตัวเองมีความรู้จักรักรักรู้หลัก หรือรู้จักเหตุ ดังนั้น การบริหารจัดการตนเองให้ถูกต้อง ไม่เป็นที่เดือดร้อนทั้งตนเองและผู้อื่นในยุคโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID - 19) นั้น ต้องประกอบด้วยหลักของเหตุ ไม่ว่าจะเป็นพูด คิด หรือลงมือทำอะไร ล้วนต้องอยู่บนพื้นฐานของเหตุ เช่น อะไรเป็นเหตุของความเจริญ อะไรเป็นเหตุให้ทำความดี อะไรเป็นเหตุให้ทำความชั่ว หรืออะไรเป็นเหตุของปัญหาในสังคม อะไรคือหนทางในการแก้ไขปัญหานั้น เป็นต้น ดังนั้น ผู้มีปัญญาก็จะหมั่นไตร่ตรองถึงเหตุอย่างรอบคอบก่อนลงมือกระทำสิ่งใด เพื่อไม่ให้ผลที่จะเกิดขึ้นสร้างความเดือดร้อนทั้งตนและผู้อื่น

2. อดัตถัญญตา มีหลักการบริหารจัดการตน คือ ความรู้จักอรรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล การบริหารการจัดการตนเองในยุคโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID - 19) นั้น ต้องมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน รู้ประโยชน์ที่ต้องการหรือรู้จักผลที่จะได้รับ รู้ค่านิยม แนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมายอะไร รู้ว่าเพราะเหตุใดจึงทำให้เกิดผลเช่นนั้น รู้ว่าควรปฏิบัติอย่างไรจึงจะเกิดผลสำเร็จตามที่ต้องการ เมื่อตัดสินใจทำสิ่งใดก็จะทำด้วยความรอบคอบ ไม่หวั่นไหว มีจิตใจกว้างขวาง ผลแห่งความสำเร็จในชีวิตก็มาจากความมีเหตุ มีผลนั่นเอง

3. อดัตถัญญตา มีหลักการบริหารจัดการตน คือ มีความรู้จักตน รู้ฐานะ ภาวะเพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถและคุณธรรมต่าง ๆ การบริหารจัดการตนเองในยุคโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID - 19) นั้น เช่น ต้องให้ความสำคัญต่อตนเอง รู้ว่าตนเองเป็นใคร มีข้อด้อยตรงไหน ควรแก้ไขตนเองอย่างไร และควรประพฤติปฏิบัติอย่างไร เช่น รู้ว่าตนเองมีความสามารถด้านใด ถนัดแบบไหน ควรจะช่วยเหลือผู้อื่นอย่างไรและรู้จักตนนั้น ยังเป็นการรู้จักดี รู้จักชั่ว อะไรควรทำ ไม่ควรทำ เมื่อทุกคนสามารถเข้าใจตนเองได้ ก็จะไม่

ก่อปัญหาที่ส่งผลให้ตนเองและผู้อื่นต้องเดือดร้อน นำมาซึ่งการปรับเปลี่ยนตนไปสู่สังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4. มัตตัญญูตา มีหลักการบริหารจัดการตน คือ มีความรู้จักประมาณ หรือ รู้จักความพอเหมาะพอดี ในการบริหารจัดการตนเองในยุคโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID - 19) ต้องรู้จักความพอเหมาะพอดี ความพอเพียงในการดำรงชีวิต สามารถพึ่งตนเอง และดำเนินชีวิตด้วยความมีอิสระในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ความสามารถในการควบคุมและจัดการเพื่อให้ตนเองได้รับการสนองตอบต่อความต้องการต่าง ๆ รวมทั้งความสามารถในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

5. กาลัญญูตา มีหลักการบริหารจัดการตน คือ มีความรู้จักกาล รู้เวลา อันเหมาะสม การบริหารจัดการตนเองในยุคโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID - 19) นั้น คนที่บริหารเวลาได้ดีจะรู้สึกกว่าชีวิตมีคุณค่า สิ่งเหล่านี้นำไปสู่ความสบายใจและสุขใจเป็นคนที่ทำอะไรอย่างมีเป้าหมาย และจะมุ่งมั่นจนกว่าถึง จุดหมายของตน เมื่อผสมกับทักษะและเทคนิคในการบริหารเวลา โอกาสที่จะบรรลุเป้าหมายก็ย่อมมากขึ้น การบริหารเวลาเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ต่อชีวิตเป็นอย่างยิ่ง และยังรักษาความสมดุลในชีวิต เวลาเป็นเสมือนผู้ช่วยให้สามารถปฏิบัติ หน้าที่ได้ทุกบทบาทที่ตนเองต้องรับผิดชอบ ทั้งเรื่อง ครอบครัว สังคมการเรียนรู้ สุขภาพ การเงินการ งาน ฯลฯ

6. ปริสัณญูตา มีหลักการบริหารจัดการตน คือ มีความรู้ชุมชนสังคมและถิ่นฐาน รู้จักมารยาท ระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี และรู้ข้อควรปฏิบัติอื่น ต่อชุมชน นั้น ๆ การบริหารจัดการตนในยุคโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID - 19) นั้น ตนเองต้องรู้กิริยาที่พึงประพฤติต่อชุมชนนั้น ๆ สังคมนั้น ๆ ว่า ชุมชนนี้ สังคมนี้ เมื่อเข้าไปอยู่ด้วยจะต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร ควรปราศรัยอย่างไร แล้วประพฤติตนให้เหมาะสมกับที่ ชุมชน สังคมนั้น ๆ ช่วยเหลือ สงเคราะห์และการบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน ไม่ทำตัวเป็นคนขวางโลก ไม่ว่าจะอาศัยอยู่ที่ใดก็ตาม เป็นผู้รู้หน้าที่ ทำตามหน้าที่ ไม่บกพร่องต่อหน้าที่ ทำประโยชน์ให้กับสังคมนั้น ๆ คือคนที่ไม่รักโลกนั่นเอง

7. ปุคคลปโรปรัญญูตา มีหลักการบริหารจัดการตน คือ มีความรู้จักบุคคล การบริหารจัดการตนเองในยุคโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID - 19) นั้น ต้องเป็นผู้ที่มีความกตัญญูเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีอุปการคุณที่ผู้อื่นกระทำแล้วแก่ตน ผู้ใดก็ตามที่ทำคุณแก่ตนแล้ว ไม่ว่าจะมากก็ตาม น้อยก็ตาม แล้วระลึก ถึงด้วยความซาบซึ้งไม่ลืม เรียกว่า กตัญญูทุกเวที รู้แล้วตอบแทนท่าน การกระทำเป็นสำคัญ และตนเองประพฤติตนอย่างไร ย่อมส่งผลให้เป็นอย่างนั้น เป็นไปตามกฎแห่งกรรม และทุกคนมีโอกาที่จะประพฤติชั่วหรือกระทำความผิดพลาดได้ ซึ่งมีสาเหตุจากหลายปัจจัย เช่น อาจเป็นเพราะสิ่งแวดล้อมภายนอก สภาพสังคมที่บีบบังคับ หรือเพราะความประมาทของตนเองก็สามารถเป็นไปได้เช่นกัน แต่ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา ตามเหตุปัจจัย เมื่อมีการเกิดขึ้นมาแล้ว

ยอมตั้งอยู่ชั่วระยะหนึ่งแล้วเสื่อมสลายดับไปในที่สุด คนชั่วก็อาจกลับใจเป็นคนดีได้ เหมือนคนดีก็อาจกลับกลายเป็นคนชั่วได้เช่นกัน อยู่ที่ยุทธศาสตร์บริหารจัดการตนเองทั้งสิ้น

สรุป

สัปปริสธรรมกับการบริหารจัดการตนเองในยุคโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID - 19) ในระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากวัตถุนิยมอันไม่มีขอบเขต การศึกษาและทำความเข้าใจต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา คือ สิ่งจำเป็นที่สุด ซึ่งคำสอนในทางพระพุทธศาสนา คือแนวทางในการนำมาปรับใช้ในการบริหารจัดการตนเองอย่างมีคุณภาพ และหลักสัปปริสธรรม เป็นหลักคำสอนที่สัมพันธ์ต่อการบริหารตนเองที่ดีของบุคคลในสังคม เพราะการดำเนินชีวิตสมัยใหม่ให้มีคุณภาพ และมีความสุขได้นั้น ต้องประกอบด้วยหลักความมีเหตุ มีผล มีสติสัมปชัญญะ ไม่ว่าความรู้จักตน เข้าใจตน และเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น ทั้งยังเป็นผู้รู้จักประมาณ ในสถานการณ์บ้านเมืองปัจจุบันเกิดภาวะวิกฤติ มีผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ขว้างยาก หมากรแพง เกิดภัยธรรมชาติรุนแรง มีโรคอุบัติใหม่เกิดขึ้น คือเชื้อไวรัสโควิด 19 ที่กำลังระบาดอย่างรุนแรง นักการเมือง ให้มีการบริหารจัดการตนเองให้มีระบบเปี่ยมมากขึ้นในยุคสมัยนี้ การรู้จักประมาณในการใช้จ่ายเป็นสิ่งจำเป็นในสมัยใหม่ การมีวินัยในตนเอง การบริหารจัดการเวลา การเคารพสถานที่ และรู้จักเคารพบุคคลอื่น ดังนั้น หลักสัปปริสธรรมควรปลูกฝังให้มีขึ้นภายในจิตใจ เพราะเป็นหลักธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการตนเองในยุคโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID - 19) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- เทพพนม เมืองแมน และสรวง สุวรรณ. (2549). พลวัตการเมืองการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2537). การจัดองค์การ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประสงค์ สุ่นศิริ. (2562). ค่านิยมที่เปลี่ยนไปในสังคมไทย. เรียกใช้เมื่อ 1 มกราคม 2564 จาก <https://www.naewna.com/politic/columnist/42108>
- ปราณี รามสูตร และจำรัส ดั่งสุวรรณ. (2545). พลวัตกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2546). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

- พระมหาสมควร ศรีสังคราม. (2550). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัปปุริสธรรมและพละธรรมกับการปฏิบัติงานของผู้นำสถานศึกษากลุ่มเขตชนใต้สังกัดกรุงเทพมหานคร. ในวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิเชษฐ บัญญัติ. (2548). หน้าที่หลักทางการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โกลูโนว์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมพงศ์ เกษมสิน. (2514). การบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เกษมสุวรรณ.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2536). ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- สุรัชย์ โชคครรชิตไชย. (2563). การระบาดของไวรัสโคโรนา (โควิด-19) ในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 8 มิถุนายน 2563 จาก <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/JPMAT/article/view/242185>
- อนันต์ เกตุวงศ์. (2523). การบริหารการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนุดรา รัตนนราทร. (2563). รายงานผู้ป่วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ผู้ป่วยรายแรกของ ประเทศไทยและนอกประเทศจีน. วารสารสถาบันบำราศนราดูร, 14(2), 68-79.

การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในด้านการปกครอง
โดยใช้หลักพรหมวิหารธรรม*
BUDDHISM AFFAIRS REFORM IN PART GOVERNMENT
BY USE MAIN BRAHMA VIHARA DHARMA

พระครูปลัดเฉลิมพร อภิวิโร

Phrakruparad Chalernporn Apiwaro

วัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร

Wat Prayurawongsawas Worawihara, Thailand

E-mail: apiwa.der@gmail.com

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีการปฏิรูปอยู่เสมอ ตั้งแต่ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 รวมไปถึง พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และในปัจจุบัน คือ พ.ร.บ.สงฆ์ พ.ศ. 2560 ดังนั้น การปฏิรูปจึงมีความสำคัญที่เราชาวพุทธจะต้องช่วยกันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รวมถึงมีการผลักดันให้พระพุทธศาสนานั้นสามารถที่จะเป็นหลักการสำคัญในการสร้างให้ตัวบุคคลในทุก ๆ ชนชั้น อยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียม และเพื่อให้พระพุทธศาสนานั้นสามารถอยู่คู่กับสังคมไทยตราบนาน โดยการปฏิรูปด้านการปกครอง คือต้องปฏิรูปโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วย คือ “หลักพรหมวิหารธรรม” หรือหลักพรหมวิหาร 4 เมื่อนำหลักธรรมนี้มาใช้ในการปฏิรูปก็จะมีแต่ความคิดที่มีระบบ ระเบียบ รวมถึงพระพุทธศาสนานั้นอยู่ภายใต้ ความรักใคร่ปรองดอง การคิดช่วยเหลือกันในเมื่อมีทุกข์ มีความไม่สบายในสิ่งต่าง ๆ ที่เรานั้นเกิดความเครียด เมื่อนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้ในการบำบัด หรือ มีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ก็ย่อมทำให้เกิดกระบวนการในความคิดที่ดี ทำดีในสิ่งต่าง ๆ เพื่อช่วยให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และสุดท้ายมีใจเป็นกลางเพื่อสร้างสันติสุขต่อพระพุทธศาสนา ไม่ว่าเราจะอยู่ในศาสนาไหนก็ตามเมื่อมีการคิดอย่างเป็นระบบ ก็ย่อมเป็นผลดีกับตัวบุคคลนั้น รวมไปถึงบุคคลที่อยู่ในสังคมนั้นด้วย เพราะว่าเรามีหลักธรรมในการยึดเหนี่ยวจิตใจ ตามคติที่ว่า “ปกครองอย่างเมตตา กรุณาอย่างมีเหตุผล มีใจยินดีกับทุกศาสนิกชน เป้าหมายคือปฏิรูปคนให้วางใจเป็นกลาง” นั่นเอง

คำสำคัญ: การปฏิรูป, กิจการพระพุทธศาสนา, การปกครอง, พรหมวิหารธรรม

Abstract

Buddhism in Thailand has always been reformed since the Sangha Act 1941, including the Sangha Act 1962 and now the Sangha Act 2017. It is important that we Buddhists help each other to change. Including the push for Buddhism to be able to be a key principle in building people of all classes to live in equal coexistence. And to enable Buddhism to stay with Thai society as long as possible By government reform It is necessary to reform by using Buddhist principles which include "Brahma Vihara Dhamma" or Brahma Vihara 4 When this principle is used in the reform, there will only be ideas with orderly system including Buddhism under Reconciliation Helping each other in the time of suffering There is discomfort in the things that we stress. When applying these principles to therapy or to rejoice when others are doing well. Inevitably leads to a process of good thought Do good things to help achieve a happy coexistence. And finally, have a neutral mind to bring peace to Buddhism Regardless of which religion we are in, when we think systematically Would inevitably be good for that person Including those in that society For we have the principle of holding our hearts according to the motto that "rule with mercy. Please reasonably Has a heart of rejoicing with all the worshipers The goal is to reform people to trust impartiality. "

Keywords: Reform, Buddhism affairs, Government, Brahma Vihara Dhamma

บทนำ

ในปัจจุบันนี้โลกมีการเปลี่ยนแปลงไปมากมายรวมทั้งพระพุทธศาสนา และศาสนาต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลง แต่เมื่อพูดถึงการเปลี่ยนแปลงแล้วก็ทำให้ผู้เขียนนั้นได้ตระหนักถึงในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา หลักคำสอน การปฏิบัติตัวของพุทธบริษัททั้ง 4 ก็ย่อมมีการวิวัฒนาการเพื่อให้เข้ากับโลกยุคใหม่ได้ ซึ่งแต่ในอดีตนั้นจึงมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาทั้ง 6 ด้าน แต่จะยกมาเขียนวิเคราะห์แค่เพียงด้านเดียวคือด้านการปกครองโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ชื่อว่า “หลักพรหมวิหารธรรม” ในการปฏิรูปเพื่อให้เกิดแนวคิดองค์ความรู้ใหม่เพราะว่า การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนานั้นโดยส่วนใหญ่แล้ว ด้านการปกครองจะมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา เพราะว่าพระพุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาที่มีผู้นับถือเป็นจำนวนมาก ภายในประเทศไทย เพราะว่าป็นรากฐานของประเทศ ที่พระพุทธศาสนานั้นจะมีส่วนสำคัญในการสร้างให้

ประชาชนภายในประเทศให้มีความประพุดที่ดียิ่งขึ้น เป็นบุคคลที่มีคุณธรรม รวมถึงเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจให้เกิดความสงบสุขภายในประเทศนี้ บ้านเมืองที่ขึ้นชื่อว่า “เป็นดินแดนพระพุทธศาสนา” หรือแผ่นดินทองที่เรียกว่า “สุวรรณภูมิ” ตามเรื่องราวในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในยุคแรกเริ่มที่พระพุทธศาสนานี้เข้าสู่ประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน รวมไปถึงมีการวิวัฒนาการมากมายในพระพุทธศาสนา จนมาถึงยุคปัจจุบัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงมากมาย มีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุด เพื่อจะปกครองคณะสงฆ์ มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นผู้รับสนองนโยบายต่าง ๆ ตามที่มหาเถรสมาคมนั้นเป็นผู้กำหนดขึ้น ตามกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับการปกครองพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการปกครองอย่างยิ่ง ซึ่งการผู้เขียนได้นำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ได้กล่าวไว้เบื้องต้นเพราะเห็นว่าการปกครองในปัจจุบัน มีการปกครองที่มีหลายระดับมากมาย ตั้งแต่เจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับ “เจ้าอาวาส” ถึง ระดับ “ระดับหน” ล้วนเป็นผู้ที่มีบทบาทในการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งการใช้หลักธรรมในการปฏิบัติงานพระพุทธศาสนา ด้านการปกครองนั้น เพื่อให้เกิดความเท่าเทียม รวมถึงให้เกิดมีประสิทธิภาพต่อการควบคุมดูแลผู้ที่อยู่ตามลำดับชั้นได้ปฏิบัติตาม และทำให้เกิดความเหมาะสม ความเสมอภาค โดยใช้ความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดสิ่งที่ดีต่อองค์กรพระพุทธศาสนาในด้านการปกครองต่อไป

การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในอดีต

ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในอดีตนั้น เริ่มตั้งแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นได้ทรงดับขันธปรินิพพาน แล้วมีพระภิกษุได้กล่าวจาบจ้วงพระศาสดาว่า “การที่พระพุทธเจ้าไปแล้วนั้นดีแล้ว เพราะเวลาที่ทรงพระชนม์อยู่นั้น มีแต่ทรงห้ามไม่ให้ทำอย่างโน้นอย่างนี้ เมื่อพระองค์ปรินิพพานแล้ว พวกเราก็จักทำตามชอบใจได้” (วิ.จ. (ไทย). 7/2/302-304) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งด้วยเหตุนี้จึงได้เกิดมีการทำสังคายนาครั้งที่ 1 เป็นการรื้อรองพระธรรมวินัยซึ่งเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ผู้เป็นศาสดาของพระพุทธศาสนา และหลังจากนั้นก็มีการทำสังคายนาต่อมาเรื่อย ๆ จากครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 11 ตั้งแต่ดินแดนพุทธภูมิ จนถึงประเทศไทย ซึ่งแต่ก่อนเรียกว่า “ดินแดนสุวรรณภูมิ” มีหลายประเทศด้วยกันนั้น มีการวิวัฒนาการพระพุทธศาสนาเรื่อย ๆ ซึ่งเมื่อกล่าวถึงประเทศไทยแล้วนั้น (ธรรมะไทย, 2560) เรามีพระพุทธศาสนาตั้งแต่ พ.ศ. 236 ซึ่งเป็นสมัยเดียวกับที่มีการส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ รวม 9 สาย โดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งเป็นกษัตริย์อินเดียในขณะนั้น โดยสำหรับประเทศไทยได้รวมอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมินั้นด้วย จากนั้นก็เริ่มเข้าไปที่พระพุทธศาสนาจะเริ่มต้นเป็นสมัยต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยทวารวดี สมัยอาณาจักรอัยลาว สมัยอาณาจักรศรีวิชัย สมัยลพบุรี สมัยแบบพุทฺธคาม

สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยาเป็นลำดับต่าง ๆ และไปถึงสมัยกรุงธนบุรี และเริ่มมีการปกครอง พระสงฆ์อย่างจริงจังในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เรื่อยมา

และในสมัยการปกครองรัชกาลที่ 8 ทางคณะรัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เกิดความสอดคล้องกับการปกครองแบบใหม่ รวมไปถึงบ้านเมืองที่จะสามารถปกครองและดูแลพระสงฆ์ได้ง่ายจึงมีการออกพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ฉบับนี้ขึ้น (ธรรมะไทย, 2560) หลังจากนั้นภายในปี พ.ศ. 2505 มีการตรา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์อีกฉบับหนึ่งคือ “พรบ.สงฆ์ 2505” เพื่อให้การบริหารจัดการคณะสงฆ์ มีระบบและระเบียบมากขึ้น มีการตั้งมหาเถรสมาคมขึ้นในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ เพื่อที่จะได้ มีการบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบครอบคลุมและง่ายขึ้นกว่าเดิม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในอดีตนั้นมีการปฏิรูปกิจเพื่อให้ เกิดความเรียบร้อยดีงาม ในการสร้างความศรัทธาต่อพุทธศาสนิกชน และยังทำให้พระสงฆ์ มีจริยวัตรที่ดีงาม เพื่อเป็นเนืองนิตย์ในการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาให้คงอยู่กับประเทศไทย รวมถึงมีการแบ่งแยกการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้พระสงฆ์เหล่านั้นได้รับรู้และเข้าใจของแก่นแท้ ต่อพระพุทธศาสนาตามแนวทางที่ตนต้องการนับถือตามที่เราชาวพุทธทั้งหลายได้สัมผัสอยู่ใน ทุกวันนี้นั่นเอง

เพราะเหตุใดจึงต้องปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนานั้นเพราะอะไร เหตุใดจึงต้องปฏิรูปกิจการ พระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่ทุก ๆ คน หรือใครหลาย ๆ คนอาจต้องการคำตอบในเรื่องเหล่านี้ เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ก็เพื่อต้องการให้มีการบริหารจัดการ ที่เป็นระบบระเบียบมากยิ่งขึ้น ซึ่งในการบริหารจัดการคณะสงฆ์นั้นก็เพราะว่าในปัจจุบันนี้ พระพุทธศาสนานั้นมีพระภิกษุสงฆ์เข้ามาอาศัยแห่งร่มผ้ากาสัตร์มากมาย การบริหารจัดการ คนหมู่มากก็ทำให้มีความยุ่งยากมากขึ้นและเข้าถึงพระสงฆ์ทุกรูปอาจจะเป็นเรื่องที่ยาก ดังนั้น การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง โดยมีการแต่งตั้งพระสังฆาธิการ ตามลำดับชั้นให้เข้าไปมีบทบาทสำหรับการควบคุมดูแลพระสงฆ์ทุกรูปทั่วประเทศ ตั้งแต่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค โดยมีเจ้าคณะใหญ่ประจำหนทางต่าง ๆ คอยกำกับดูแลและเพื่อให้พระภิกษุสามเณรปฏิบัติตนให้ ถูกต้องตามพระธรรมวินัย มีความประพฤติที่น่ายกย่องสืบทอดศรัทธาสาธุชนในประเทศนี้ เพื่อให้เกิดความสง่างาม และเมื่อมีการปฏิรูปแล้วกฎหมายต่าง ๆ ออกตามมาอีกมากมายทั้ง การบริหารจัดการคณะสงฆ์ การแต่งตั้งและถอดถอนพระสังฆาธิการอีกมากมาย มีการแบ่งงาน ตามความรับผิดชอบของมหาเถรสมาคมในด้านต่าง ๆ (คณะกรรมการประสานงานแผน ยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา, 2560) รวมเป็นงานคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ซึ่งประกอบด้วยดังนี้ คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการเผยแผ่

4) ด้านการสาธารณูปการ 5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งแต่เดิมมีแค่ 6 เท่านั้น และมีการเพิ่มเข้ามาอีก 1 คือ การพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก ดังนั้นจึงกลายเป็น “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6+1” อย่างที่เห็นในปัจจุบัน แต่ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาที่จะทำการยกมาวิเคราะห์ในครั้งนี้จะเป็น การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในด้านของการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารกิจการในด้านด้านการปกครองว่าควรมีลักษณะใดควรเป็นไปในทิศทางใดบ้างนั่นเอง

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในด้านของการปกครองเมื่อได้นำมาวิเคราะห์เพื่อให้เข้ากับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ชื่อว่า “หลักพรหมวิหารธรรม” จะให้เกิดมุมมองของการปฏิรูปที่มีความแตกต่างไปจากเดิมมีความสอดคล้องกันอยู่พอสมควร เมื่อนำมาเขียนวิเคราะห์ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน

ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในปัจจุบันนั้น มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์คล้าย ๆ กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจของฝ่ายอาณาจักร โดยเริ่มแผนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 – 2564 เพราะการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนานั้นมักจะใช้เวลาพอสมควรเพื่อเป็นการปรับโครงสร้างให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศในปัจจุบัน เพื่อให้พระพุทธศาสนานั้นสามารถดำรงอยู่ร่วมกับศาสนาอื่น ๆ ได้ตามความเหมาะสมของประเทศนี้ (คณะกรรมการประสานงานแผนยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา, 2560) การแผนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนานั้น จะประกอบไปด้วย 4 ยุทธศาสตร์ 10 กลยุทธ์ 14 แผนงาน เพื่อเป็นการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนานั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเมื่อมองโดยรวมแล้ว เพื่อสร้างความมั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน (พระราชมุนี, 2560) ตามวิสัยทัศน์เพื่อให้มีความศรัทธาของประชาชนด้วยความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาด้วย สำหรับการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา หรือ “การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา” (พระพรหมบัณฑิต, 2559) ซึ่งเป็นการปฏิรูปที่เกี่ยวข้องในด้านการปกครอง คือ การสร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา เพื่อการยกระดับการบริหารจัดการภายในองค์กร การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ รวมถึงมีทรัพยากรเพียงพอต่อการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา (วิชัยสอนเรือน, 2561) โดยแนวทางในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา คือเป้าหมายที่มุ่งเน้นให้เกิดระบบการบริหารจัดการที่ทันสมัย ศาสนบุคคลมีความรู้ความสามารถ ประชาชนมีศรัทธา เพื่อให้มีผู้เข้ามาศึกษาพระธรรมและนำคำสอนต่อไป ทำให้พระพุทธศาสนามั่นคงและมีความยั่งยืนต่อไป (พระพรหมบัณฑิต, 2562) อย่างมีคุณภาพทั้งศาสนบุคคล ศาสนธรรม ศาสนวัตถุ ให้มีความควบคู่กันไปด้วย

ดังนั้นจากข้อมูลเบื้องต้นในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการปฏิรูปนั้นจะมีทิศทางเพื่อเป็นการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเมื่อมองโดยรวมแล้ว เพื่อสร้างความมั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน ตามวิสัยทัศน์ เพื่อให้มีความศรัทธาของประชาชนด้วยความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนา ตามแผนยุทธศาสตร์ที่ได้วางโครงสร้างของการปฏิรูปไว้ เพื่อให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้

การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครองโดยใช้หลักพรหมวิหารธรรม

สำหรับการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาแล้ว สิ่งที่มีความสำคัญที่สุดต้องมีหลักการปฏิบัติสำหรับการปฏิรูป เพื่อให้การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในด้านการปกครองให้มีความสอดคล้องกับบริบทในยุคปัจจุบัน และเชื่อมโยงกับหลักการที่ได้กำหนดเป็นแนวทางตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), 2560) โดยใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “หลักพรหมวิหารธรรม” หรือ “หลักพรหมวิหาร 4” มาวิเคราะห์ให้เกิดเป็นกระบวนการในการเข้าถึงพระพุทธศาสนา ต่อไปนี้

1. เมตตา คือ ความรักใคร่ ความปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิต อันแผ่ไมตรี และคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์อันทั่วหน้า (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549) โดยในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนานั้นที่สำคัญควรมองดูความเท่าเทียมของคณะสงฆ์เป็นสำคัญ การที่จะปฏิรูปการบริหารจัดการพระพุทธศาสนาต้องให้ความเสมอภาค มีการมองหลาย ๆ ด้าน เกี่ยวกับปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจะเป็นไปในทิศทางใดบ้าง การที่ทุก ๆ คนนั้นให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนานั้นก็เพราะว่าพระพุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาที่สร้างให้ทุกคนเกิดสันติสุข การมีความเมตตาต่อกันนั้นเป็นหลักชัยในการสร้างความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนา ในการสร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา ในการยกระดับในการบริหารจัดการระดับองค์กรก็มีความสำคัญในระดับหนึ่งในการพัฒนาองค์กรการเรียนรู้เชิงพุทธเพื่อให้ชาวพุทธทุกคนมาร่วมกันผลักดัน รวมถึงมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เกิดประโยชน์แก่ทุก ๆ ศาสนิกชน โดยไม่จำเป็นต้องผู้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเสมอไปเพราะศาสนาพุทธนั้นเป็นศาสนาสากลที่สร้างความสันติสุขให้แก่โลกใบนี้ แต่ที่สำคัญการที่พระพุทธศาสนานั้นจะมีการบริหารจัดการที่ดีได้นั้นต้องมีทรัพยากรเพียงพอ ไม่จำเป็นต้องทรัพยากรที่เป็นเงิน แต่สิ่งสำคัญที่การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนานั้นจะสามารถก้าวต่อไปได้นั้นต้องอาศัยทรัพยากรที่เป็น “คน” คือผู้ที่ขับเคลื่อนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาได้นั้นต้องมีความรู้ ความสามารถ ความมีเมตตา อยากให้เพื่อนมนุษย์ทั้งหลายได้รับประโยชน์ในการปฏิรูปนั้น รวมไปถึงเมื่อปฏิรูปแล้ว พระพุทธศาสนาจะเดินทางไปทิศทางใด โดยชาวโลกต้องมองให้ออกว่า การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนานั้นเป็นหัวใจที่สำคัญให้การที่พระพุทธศาสนานั้นจะดำรงอยู่ได้อย่างเป็นระบบ ก็เป็นระบบที่มีเมตตาไมตรีต่อกัน เป็นระบบที่ทำให้การปกครองนั้นไม่จำเป็นต้องมีการแบ่งพรรคแบ่งพวกใด ๆ เพราะว่า

การปฏิรูปที่แท้จริงก็คือ การที่เรานั้นเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เหมือนคำกล่าวที่ว่า (กัลยาณมิตร, 2547) “พุทธบุตรต้องเป็นหนึ่งเดียวกัน เหมือนดวงตะวันที่มีดวงเดียว” เพื่อให้การปฏิรูปมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น คือชาวพุทธต้องมีความรักใคร่ต่อกัน มีเมตตาจิตต่อกัน

2. กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ อันปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ (พระครูปลัดไพฑูรย์ เมธิโก (มหาบุญ), 2557) ซึ่งการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาที่สำคัญคือ ความกรุณาในแนวทางพระพุทธศาสนาสามารถนั้น โดยชาวพุทธต้องช่วยกันขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน ไม่ว่าจะเป็น การสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาเราควรจะมีมองในทุก ๆ มิติ มองในสิ่งที่สำคัญ มีวิธีการวิธีคิดใช้หลัก ความกรุณาเข้าไปจัดการ อันเป็นการสร้างความสุขใจต่อผู้ได้บังคับบัญชา หรือในทุก ๆ คนในประเทศชาติ เพราะการที่จะยกระดับองค์กรในการบริหารจัดการ รวมถึงการปฏิรูปได้นั้น ต้องมองภาพรวมทั้งหมดว่ามีลักษณะอย่างไร พระพุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาที่สอนให้มีความกรุณาต่อกัน ซึ่งการที่ชาวพุทธนั้นจะต้องมีการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาขึ้นนั้น เพราะว่าปัจจุบันนี้ พระพุทธศาสนานั้นมีการเพิ่มขึ้นของเหล่าพระสงฆ์ หรือสมณะ การที่จะมีการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนานั้น เพราะว่าความศรัทธาของชาวพุทธเมื่อเห็นพระสงฆ์เหล่านั้นทำกิจวัตรของสงฆ์ หรือสมณะก็ยกย่องปฏิบัติกันไปเป็นหลักของชาวพุทธ เพราะว่าชาวพุทธทุกคนล้วนมีจิตใจที่ดีงาม มีการบริจาคทรัพย์เพื่อเป็นการบำรุงพระพุทธศาสนา แต่เมื่อการบริจาคทรัพย์ผ่านไป ก็ต้องถามว่าทรัพย์เหล่านั้นหายไปไหน เพราะว่าเมื่อผู้รับบริจาคตอบไม่ได้ก็ต้องมีการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดความโปร่งใส เมื่อเราจะปฏิรูปก็ต้องปฏิรูปด้วยความระมัดระวังให้มากเพื่อไม่ให้เกิดความเสื่อมศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ทั้งการพัฒนาองค์กรให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงพุทธก็ต้องมีการสร้างแนวคิดปลูกฝังให้เยาวชนรุ่นใหม่มีแนวคิดที่จะนำมาใช้พัฒนาประเทศ ซึ่งการปฏิรูปที่ดีนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งไม่จำเป็นจะต้องปฏิรูปเฉพาะองค์กรพระพุทธศาสนาอย่างเดียวแต่ต้องปฏิรูปไปในทุก ๆ ส่วนของสังคมเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนที่ดีภายในสังคมไทย สังคมศาสนาที่อาศัยอยู่บนสังคมไทยให้เกิดความมีคุณธรรมความดีงามมีความประพฤติเพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันตามหลักกรุณาแห่งการปฏิรูปที่สวองงามอย่างสันติในร่มแห่งเงาพระพุทธศาสนาด้วย

3. มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใส ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบาน หรือเป็นผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป (วัชรภรณ์ นิละสมิตร, 2564) สำหรับในพรหมวิหารธรรมมักจะเน้นเสมอว่า “เราควรพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นนั้นได้ดี” ซึ่งในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนานั้น เมื่อการปฏิรูปที่จะออกมาดีต้องใช้หลักธรรมข้อนี้มีความยินดีที่ทำให้การปกครองคณะสงฆ์นั้นออกมาดี เพื่อให้การปฏิรูปเป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม ไม่มีความอิจฉา หรือริษยาในเรื่องต่าง ๆ ต่อผู้อื่นเพราะว่าพระพุทธศาสนานั้นเป็นของชาวพุทธทุก ๆ คน และในการที่เรานั้นจะสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาได้ ก็ต้องใช้หลักใจ หลักการ หลักบริหาร เพื่อให้

การปฏิรูปพระพุทธศาสนามีความเจริญงอกงามแผ่ไพศาล ซึ่งการยกระดับในการควบคุมดูแล ย่อมดีกว่าเดิม ทำให้กิจการพระพุทธศาสนานั้นสามารถทำงานได้รวดเร็ว ปลอดภัย โปร่งใส ซึ่งในการพัฒนาองค์กรให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงพุทธก็เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งด้วย เพราะว่าพระพุทธศาสนาเมื่อมีการปฏิรูป ก็ต้องสร้างแนวทางเรียนรู้ร่วมกัน ศึกษาผลดีผลเสียว่า การปฏิรูปนั้นคืออะไร โดยควรแยกเป็น 2 ประเด็น คือ ปฏิรูปในรูปแบบใด แล้วจะมีการพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่ดีหรือไม่ และปฏิรูปอย่างไร มีความเป็นไปได้หรือไม่ เมื่อปฏิรูปแล้วจะดีขึ้น เพราะว่าสิ่งเหล่านี้ หรือพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมใจของชาวพุทธ เวลาจะทำอะไรที่เกี่ยวข้องพระพุทธศาสนาก็ต้องถามคนส่วนใหญ่ด้วย ว่าเรามีความคิดเห็นอย่างไรในเรื่องของการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาที่เป็นศาสนาของเราเอง รวมถึงสอบถามไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องว่ามีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง เพราะว่า คนส่วนใหญ่ก็ล้วนบอกว่าปฏิรูปให้มันดีขึ้น แต่ปฏิรูปแล้วเรามีอะไรเปลี่ยนแปลงโดยในลักษณะนี้ต้องมองหลาย ๆ มุมมองด้วยกัน สิ่งที่สำคัญอีกอย่างที่ไม่แพ้กันคือ การปฏิรูปพระพุทธศาสนาที่ดั้นด้นต้องมอง ดูทรัพยากรภายในด้วยว่า มีความยินดีหรือไม่อย่างไร ทรัพยากรของพระพุทธศาสนานั้นประกอบด้วย ศาสนบุคคล ศาสนธรรม ศาสนสถาน สิ่งเหล่านี้เป็นศาสนสมบัติของพระพุทธศาสนาและมีความสำคัญ การปฏิรูปต้องเริ่มที่ตัวศาสนบุคคลก่อนว่ามีความคิดความเห็นอย่างไร มีการปฏิรูปในเรื่องของการประพฤติของพระสงฆ์ ว่ามีความย้อนแย้งกับพระพุทธศาสนาหรือไม่ เพราะว่าพระสงฆ์ทุกรูปนั้น มาจากหลาย ๆ ที่ ความคิดอาจจะแตกต่างกัน ดังนั้นการปฏิรูปก็ต้องปฏิรูปความคิดของพระสงฆ์ทุก ๆ รูปให้มีทัศนคติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อพระสงฆ์รูปไหนประพฤติดี ประพฤติชอบก็ควรมีการแสดงมุทิตาจิต พลอยยินดีในเรื่องนั้น ๆ อย่างจริงใจ ในการปฏิรูปก็จะประสบความสำเร็จดังาม และไม่ควรทิ้งศาสนาธรรมที่เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ต่อเหล่าพระสงฆ์สาวกทั้งหลาย ศาสนธรรมไม่ต้องการปฏิรูป แต่ให้ยึดเป็นหลักการหลักปฏิบัติเพื่อให้พระสงฆ์ปฏิบัติเป็นหลัก แต่ควรมีการใช้หลักธรรมไปพิจารณาด้วย ไม่จำเป็นต้องปฏิรูปของใหม่ หรือ กฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ปัจจุบัน แล้วไม่ใช่หลักการทางพระพุทธศาสนาเข้าไปจัดการ เพราะถ้าทำในลักษณะนี้ ก็เท่ากับลบหลู่ต่อพระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วย เพราะว่าพระสงฆ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนา เมื่อมีความผิดหรือประพฤติไม่สมควรกับสมณะ ก็ต้องใช้หลักแห่งพระพุทธศาสนาจัดการ อย่าใช้กฎหมายบ้านเมืองจัดการกับพระ เพราะว่าพระไม่ใช่ฝ่ายอาณาจักร แต่เป็นฝ่ายศาสนจักร ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของพระพุทธศาสนา มีความผิดในพระวินัยก็ต้องประพฤติในแนวในโทษที่พระพุทธศาสนาได้บัญญัติไว้อย่างตรงไปตรงมา ไม่มีเอินเอียงในการตัดสินในเรื่องนั้น ๆ เพราะการปฏิรูปก็ต้องปฏิรูปด้วยความรอบคอบในเรื่องของพระพุทธศาสนาด้วย เมื่อการปฏิรูปพระพุทธศาสนานำมายึดกับหลักธรรมที่ชื่อว่า พรหมวิหารธรรม ข้อนี้ ก็ต้องมีความยินดี มีความงอกงามไพบลูย์ของพระพุทธศาสนาและ

ต้องเป็นไปอย่างสวยงาม ไม่มีความขัดแย้งไม่มีอิจฉา ริษยาในเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้พระพุทธศาสนา คงอยู่ในโลกนี้ต่อไป

4. อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่ พิจารณาเห็นด้วยปัญญา (มิตซูโอะ คเวสโก, 2554) ในการวางใจเป็นกลาง คือ การมองทั้ง 2 ฝั่งด้วยความเสมอภาค เพราะว่าการที่ทุกคนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ไม่จำเป็นต้องมี ข้อขัดแย้งกัน อันจะทำให้การจัดการนั้นไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะว่าทุกวันนี้จิตใจ ของคนส่วนใหญ่ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดาตามบริบทของสังคม ในส่วนของศาสนา พุทธก็เช่นกัน มีการเพิ่มขึ้นของพระสงฆ์สามเณรในส่วนของประเทศไทยมีการประเพณีปฏิบัติ กิจกรรมทางพระพุทธศาสนามากมาย (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2562) โดยมี พระภิกษุสงฆ์สามเณรทั้งหมด จำนวน 352,031 รูป โดยที่เป็นพระสงฆ์มีจำนวน 292,592 รูป จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้มีพระสงฆ์อยู่จำนวนไม่น้อย โดยมีการบริหารจัดการโดยมีการปฏิรูป พระสงฆ์ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยพระสงฆ์เหล่านี้ล้วนเป็นผู้ที่ธำรงไว้ซึ่ง พระพุทธศาสนาในอนาคต เพราะว่าพระสงฆ์เหล่านี้จะเป็นผู้ที่คอยสอดส่องดูแลภัยต่าง ๆ ที่เข้า มาทำลายพระพุทธศาสนา ดังนั้นจะทำไมให้พระสงฆ์เหล่านี้ได้อยู่ได้ โดยไม่ต้องกังวล เรื่องต่าง ๆ เพราะการที่พระสงฆ์หมู่ใหญ่อยู่นิ่งอยู่เพื่อรักษาซึ่งพระพุทธศาสนาก็ย่อมเป็นเรื่องดี อย่างยิ่ง ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา โดยใช้หลัก “อุเบกขา” คือ การให้ความเท่าเทียม กันของผู้ที่ทำการปฏิรูป และผู้ที่โดนปฏิรูปด้วย โดยในการยกระดับในองค์กรที่สำคัญ ของพระพุทธศาสนาก็ต้องสร้างความเท่าเทียม ให้เป็นไปตามระบบกลไก ของการจัดการเพื่อให้ พระพุทธศาสนามีความก้าวหน้า โดยใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการจัดการอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน ควรใช้หลักความวางใจเป็นกลาง หรือ “อุเบกขา” ไม่ใช้การวางเฉยตามที่ใคร ๆ เข้าใจ เพราะว่าความวางใจเป็นกลางที่ดีต้องดูที่ ความเพียบพร้อม พอเพียง เพื่อให้ดำรงอยู่ในธรรมตามสมควร

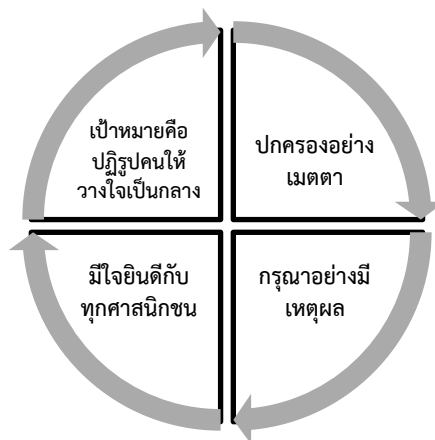
จากการวิเคราะห์ข้อมูลในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาตามกระบวนการโดยใช้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวขับเคลื่อนในการวิเคราะห์ จากข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ใน เบื้องต้นนั้น คือ เพื่อให้ชาวพุทธนั้นมีเมตตาจิตที่ดีต่อกัน อยู่ในสังคมที่มีความกรุณาบนพื้นฐาน ของความดี ปราศจากอคติความขัดแย้ง มีแต่สิ่งที่ดีให้กันเสมอ รวมถึงวางใจเป็นกลาง เพื่อให้ เกิดความเชื่อมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและเป็นแรงจูงใจในการทำในสิ่งที่ดี และ ผลักดันให้พระพุทธศาสนาคงอยู่ต่อไป

สรุป

ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในด้านการปกครองที่สำคัญที่สุดก็คือ ความมี เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาต่อเพื่อให้โลกเกิดความสันติสุข ไม่เฉพาะการปฏิรูปประเทศ เท่านั้น เพราะการปฏิรูปที่ดีต้องใช้หลักธรรมที่ดี เพื่อให้การปฏิรูปมีคุณธรรม มีความเป็นไป

อย่างสร้างสรรค์ การปฏิรูปก็คือทำให้ดีขึ้น ทำให้เกิดประสิทธิภาพ เพราะการปฏิรูปมีการเปลี่ยนแปลงตลอด อย่างเห็นได้ชัดเจขึ้น การปฏิรูปที่ดีต้องมีหลักการที่สร้างสรรค์มีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ซึ่งการสร้างใช้หลักเมตตาเข้าไปจัดการอย่างสร้างสรรค์ ทำให้เกิดความเข้าใจต่อการใช้เหตุผลเพื่อเป็นการแก้ปัญหาเหล่านั้นได้อย่างแตกฉานวิชาความรู้ ด้านการยกระดับการบริหารจัดการองค์กร มีการใช้ความเมตตา กรุณา เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปที่ยึดแนวทางการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่ความรุนแรงเพราะการเปลี่ยนแปลง ถ้าใช้ซึ่งความรุนแรง การทำงาน ผู้ที่อยู่ในองค์กรจะเกิดความไม่เข้าใจกัน โดยให้ยึดหลัก 3 ร. คือ ร่วมกัน รักกัน รู้ภัยกัน เพื่อให้องค์กรสามารถมีประสิทธิภาพที่ดี ก้าวหน้า ก้าวไกล ก้าวด้วยใจ ไปด้วยกัน ด้านการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธที่สำคัญก็ต้องมองทุก ๆ กิจกรรมที่ผ่านมานำมาเป็นเครื่องหรือสิ่งที่เตือนตัวเราว่า เราทำดีแค่ไหน อย่างไร มีวิธีที่จะทำให้สามารถดีขึ้นกว่าเดิมได้หรือไม่ โดยเฉพาะแบบเชิงพุทธว่า “ทุก ๆ สิ่งล้วนเป็นของไม่เที่ยงแท้แน่นอน” มองการปฏิรูปเป็นการเรียนรู้ เมื่อมองผ่านมาแล้วพบความสุข ก็ต้องมีความมูทิตาต่อสิ่งที่พบเจอ ซึ่งทำให้เกิดความสุข และสุดท้ายคือการมีทรัพยากรที่เพียงพอในการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนา คือ ใช้อุเบกขา เพื่อมองเป็นกลางในทุก เพราะการปฏิรูปจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องยึดหลักการที่เป็น เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นแนวทางในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครอง ก็คือ ปกครองอย่างเมตตา กรุณาอย่างมีเหตุผล มีใจยินดีกับทุกศาสนิกชน เป้าหมายคือปฏิรูปคนให้วางใจเป็นกลาง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครอง
โดยใช้หลักพรหมวิหารธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กัลยาณมิตร. (2547). คำสอนคุณครูไม่ใหญ่. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2564 จาก https://kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=17957
- คณะกรรมการประสานงานแผนยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา. (2560). แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา. เรียกใช้เมื่อ 14 มกราคม 2564 จาก <http://www.buddhism4.com/web/index.php/9-1/4-2017-10-21-19-13-40>
- ธรรมะไทย. (2560). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 13 มกราคม 2564 จาก <http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>
- พระครูปลัดไพฑูรย์ เมธิโก (มหาบุญ). (2557). พรหมวิหารธรรมแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งของสังคมไทย. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 1(2), 55-64.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). พุทธวิธีการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมบัณฑิต. (2559). การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา. เรียกใช้เมื่อ 25 มกราคม 2564 จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/261>
- _____. (2562). แนะนำปรับแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา. เติลนิวส์ออนไลน์ การศึกษา, 25. เรียกใช้เมื่อ มกราคม 2564 จาก <https://www.dailynews.co.th/education/728036>
- พระราชวรมนี. (2560). แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 2560-2564 การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ. เรียกใช้เมื่อ 24 มกราคม 2564 จาก <https://www.posttoday.com/dhamma/513945>
- มิตซูโอะ คเวสโก. (2554). ธรรมะจากพระอาจารย์มิตซูโอะ คเวสโก. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ธรรมะ.
- วัชรารมณ์ นิลสมิต. (2564). พรหมวิหาร 4 กับการบริหารงานในองค์กร. เรียกใช้เมื่อ 24 มกราคม 2564 จาก <https://www.softbankthai.com/Article/Detail/661>
- วิชัย สอนเรือน. (2561). ปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านการปกครอง. เรียกใช้เมื่อ 25 มกราคม 2564 จาก <https://siamrath.co.th/n/37912>
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2560). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิกจำกัด.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2562). ข้อมูลพระและวัดทั่วประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 16 มกราคม 2564 จาก <https://www.onab.go.th/th/page/item/index/id/1>

การประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการ
ของเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี*
EVALUATION OF SATISFACTION TOWARDS THE SERVICE RECIPIENTS
OF BANGKURUD MUNICIPALITY BANGBUATHONG DISTRICT
NONTHABURI PROVINCE

อรุณ ไชยนิทย์

Arun Chainit

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Phranakhon Rajabhat University, Thailand

E-mail: dr.chainit_run@live.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความพึงพอใจด้านการขั้นตอนให้บริการ ด้านช่องทางการให้บริการ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในเทศบาลเมืองบางคูรัด 2) ศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลเมืองบางคูรัด เป็นวิจัยแบบปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องที่ใช้คือแบบสอบถามและสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ประชาชนผู้รับบริการและหัวหน้าหน่วยงานผู้ให้บริการ รวมจำนวน 21 คน และการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม กลุ่มประชาชนจำนวน 400 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างในการแบ่งชั้นภูมิตามหมู่บ้านที่อยู่ของผู้รับบริการ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ใช้ค่าสถิติ ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ผลการวิจัยพบว่า 1) ความพึงพอใจการให้บริการในเทศบาลเมืองบางคูรัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด 2) ระดับความพึงพอใจผู้รับบริการที่มีให้ในเทศบาลเมืองบางคูรัดจำนวน 6 งาน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด จำแนกตามงานดังนี้ 2.1) งานด้านโยธาการขออนุญาตปลูกสร้างบ้าน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ ($\bar{X}$ = 4.79) 2.2) งานด้านการรักษาความสะอาดในที่สาธารณะ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ ($\bar{X}$ = 4.84) 2.3) งานด้านการศึกษา มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ ($\bar{X}$ = 4.85), 2.4) งานด้านสาธารณสุข มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ ($\bar{X}$ = 4.78) 2.5) งานด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ ($\bar{X}$ = 4.82) และ 2.6) งานกู้ชีพฉุกเฉิน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ ($\bar{X}$ = 4.80) และระดับความพึง

* Received 9 April 2021; Revised 23 April 2021; Accepted 5 May 2021

พอใจของผู้รับบริการ จำแนกตามงานที่ผู้รับบริการติดต่อบริการจากผู้รับบริการมีความพึงพอใจในการให้บริการต่าง ๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.81$)

คำสำคัญ: การประเมิน, ความพึงพอใจ, ผู้รับบริการ, การให้บริการ, เทศบาลเมืองบางคูรัด

Abstract

The objective of this research were to 1) Study the level of satisfaction in the service process service channels service personnel and facilities in Bangkurud Municipality. 2) Study the level of service recipient's satisfaction towards the service. It is a kind of quantitative and qualitative research. The instruments used were questionnaires and interviews. Key - informants in - depth interviews totally 21 persons, service recipients and head of service providers, and quantitative research. The tool used is a questionnaire. The samples used in the research were stratified random sampling of villages and addresses of 400 persons .The tools used were statistical tests used in data analysis, namely statistical Mean ($\bar{X}$) and Standard Deviation (S.D.). The research results showed that: 1) the satisfaction of the services in Bangkurud Municipality found that the satisfaction of service in Bangkurud municipality overall, the satisfaction the overall was at the highest level 2) The satisfaction level of service recipients provided a total of 6 jobs classified by work as follows: 2.1) Civil work Permission to build Houses found that the overall was at the highest level ($\bar{X} = 4.79$) 2.2) Work on cleaning in Public Places found that the overall was at the highest level ($\bar{X} = 4.84$) 2.3) Education work found that the satisfaction of service according to opinions of service recipients the overall was at the highest level ($\bar{X} = 4.85$), 2.4) Public Health work It was found that satisfactory the overall was at the highest level ($\bar{X} = 4.78$) 2.5) Disaster Prevention and Mitigation work found that overall satisfactory the overall was at the highest level ($\bar{X} = 4.82$) and 2.6) Emergency Resuscitation work found that satisfaction in service satisfactory the overall was at the highest level ($\bar{X} = 4.80$) and the level of satisfaction of service recipients classified by job that the recipient contacted the service from the municipality.

Keywords: Evaluation, Satisfaction, Service Recipients, Bangkurud, Municipality

บทนำ

การบริการของท้องถิ่นเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและพนักงานเพื่อทำให้เกิดความพึงพอใจและประทับใจต่อประชาชนทุกคนที่เข้ามาติดต่องานในด้านต่าง ๆ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามภารกิจและกฎหมายได้กำหนดไว้ และในยุคข้อมูลข่าวสารปัจจุบันนี้ท้องถิ่นเองก็ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์เพื่อให้ประชาชนรับรู้ช่องทางการให้บริการต่าง ๆ และเพื่อให้เกิดการเข้าถึงข่าวสารและข้อมูลนั้นท้องถิ่นเองก็ต้องปรับกลยุทธ์ในการบริการด้วยการเข้าถึงประชาชนให้มากขึ้น เช่น การจัดเก็บภาษี สามารถไปรับบริการถึงบ้าน นี่ก็เป็นอีกหนึ่งช่องทางที่ทำให้ประชาชนในฐานะผู้รับบริการมีความประทับใจซึ่งจะส่งผลต่อผู้ให้บริการ และมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตามในการให้บริการนั้นมีหลักเกณฑ์ที่จะทำให้เกิดความประทับใจ เช่นการบริการด้วยรอยยิ้ม การบริการด้วยใจมีจิตสาธารณะ บริการด้วยความความเป็นมิตรภาพที่ดี สิ่งเหล่านี้คือหลักเกณฑ์ขั้นพื้นฐานเท่านั้น ดังนั้น ในการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการของท้องถิ่นทั่วทั้งประเทศโดยสำนักงานคณะกรรมการกลางข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ก.จ.) คณะกรรมการกลางพนักงานเทศบาล (ก.ท.) และคณะกรรมการกลางพนักงานส่วนตำบล (ก.อบต.) ได้แจ้งกำหนดมาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการกำหนดเงินประโยชน์ตอบแทนอื่นเป็นกรณีพิเศษอันมีลักษณะเป็นเงินรางวัลประจำปีสำหรับพนักงานส่วนท้องถิ่น ลูกจ้าง และพนักงานจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2558 โดยประกาศให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2557 เป็นต้นไป เพื่อเป็นการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติราชการก่อนการพิจารณาจ่ายเงินประโยชน์ตอบแทนนั้น (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี, 2563) เพราะฉะนั้นจากกฎเกณฑ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะได้มาซึ่งเงินรางวัลหรือที่ชาวท้องถิ่นเองเรียกว่าโบนัส นั้นไม่เรื่องง่าย ๆ ในรอบหนึ่งปีในการทำงานบริการประชาชนแล้วเมื่อถึงเวลาประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินรางวัลนั้นก็จะถูกประเมินโดยผู้รับบริการนั่นเอง จึงถือได้ว่าหัวใจของการบริการต้องเกิดจากใจทำงานด้วยความทุ่มเทเสียสละ หรืออาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าทำด้วยใจเพราะลักษณะของท้องถิ่นในแต่ละแห่งย่อมมีความแตกต่างกัน

การประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการของท้องถิ่นยังคงมีความสำคัญและจำเป็นเพราะในการทำงานไม่ว่าจะเป็นองค์กรไหน ๆ ก็จะต้องถูกตรวจสอบหรือประเมินเพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงแก้ไขให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานต่อไปเฉกเช่นเดียวกันกับการประเมินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันจะมี 5 รูปแบบ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล ประเภทของเทศบาลคือเทศบาลตำบล ได้แก่ ท้องถิ่นซึ่งมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบลเทศบาลเมือง ได้แก่ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด หรือท้องถิ่นชุมชนที่มีประชาชนตั้งแต่ 10,000 คน ขึ้นไป ทั้งมีรายได้พอสมควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามพระราชบัญญัตินี้ และมีประกาศ

กระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง และเทศบาลนคร ได้แก่ ท้องถิ่นชุมชนที่มีประชาชน ตั้งแต่ 50,000 คน ขึ้นไป ทั้งมีรายได้พอสมควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามพระราชบัญญัตินี้ และมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นเทศบาลนคร องค์การบริหารส่วนตำบล และอีก 2 รูปแบบการปกครองพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานครเป็นองค์การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่มีขนาดใหญ่ และเมืองพัทยา ซึ่งเป็นเมืองท่องเที่ยว ซึ่งทั้ง 5 รูปแบบนี้จะต้องให้การบริการแก่ประชาชนและประชาชนจะประเมินการทำงานเพื่อเกิดความพึงพอใจ (โกวิทย์ พวงงาม, 2550) ในฐานะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล หรือแม้แต่เทศบาล ซึ่งต้องทำงานใกล้ชิดกับประชาชนที่เรียกว่าผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ และเพื่อให้การบริการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนั้นย่อมจะได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่นั้นคือการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ หรือโครงการที่มีงบประมาณเข้ามาเกี่ยวข้องแม้แต่โครงการที่จะต้องขอความร่วมมือในการทำประชาคมติ เป็นต้น

ในฐานะที่รัฐบาลกลางได้แบ่งเบาภาระให้มีการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการซึ่งขณะที่แต่ละท้องถิ่นย่อมมีปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน ประชาชนจึงเป็นผู้มีความเหมาะสมที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นมากที่สุดและกิจการบางอย่างเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่น ไม่เกี่ยวกับท้องถิ่นอื่น ๆ และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อประเทศโดยส่วนรวม จึงเป็นการสมควรที่จะให้ประชาชนท้องถิ่นดำเนินการดังกล่าวเอง ดังที่กล่าวมาข้างต้น การให้บริการในงานของเทศบาลเมืองบางคูรัด ในฐานะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นงานที่มีความสำคัญมากอีกงานหนึ่งที่มีความจำเป็นต่อการให้บริการแก่ประชาชนด้วย เพราะว่า ประชาชนมารับบริการทั้งในงานต่าง ๆ เช่น งานด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ งานด้านการศึกษา งานด้านภาษี งานด้านพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม งานกู้ชีพฉุกเฉิน งานด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และงานด้านสาธารณสุข เป็นต้นในการให้บริการอย่างไรก็ตามด้วยความสำคัญของงานบริการเทศบาลเมืองบางคูรัด ในการแสดงถึงหลักการหาแนวทางเพื่อพัฒนาคุณภาพการบริการงานของข้าราชการหรือพนักงานทุกคน จึงควรกระทำอย่างต่อเนื่องและบริหารจัดการคุณภาพทั้งองค์กร จึงจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการให้บริการที่จะมุ่งตอบสนองต่อความพึงพอใจของประชาชนผู้มารับบริการจากแนวความคิดในการปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ทางการปกครองของรัฐบาล ในอันที่จะรักษาความมั่นคงและความผาสุกของประชาชน ยึดหลักการกระจายอำนาจปกครอง และเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นสามารถสรุปได้ดังนี้ (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539) การปกครองท้องถิ่น คือ รากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะการปกครองท้องถิ่นจะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนรู้สึกว่าตนมีความเกี่ยวพันมีส่วนได้ส่วนเสียในการปกครอง การบริหารท้องถิ่น เกิดความรับผิดชอบ และห่วงแหน

ต่อประโยชน์อันพึงมีต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัยอันจะนำมาซึ่งความศรัทธาเลื่อมใสในระบอบการปกครองประชาธิปไตยในที่สุด (ชูศักดิ์ เทียงตรง, 2518) การปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนรู้จักท้องถิ่นการปกครองตนเอง (Self-Government) หัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประการหนึ่งก็คือ การปกครองตนเองมิใช่เป็นการปกครองอันเกิดจากคำสั่งเบื้องบน โดยเป็นการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นนอกจากจะได้รับเลือกตั้งมาเพื่อรับผิดชอบบริหารท้องถิ่นโดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนแล้วผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องฟังเสียงประชาชนด้วยวิถีทางประชาธิปไตยประชาชนออกเสียงประชามติ (Reference) ให้ประชาชน มีอำนาจถอดถอน (Recall) ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น และมีส่วนร่วมรับรู้ถึงปัญหาและแก้ไขปัญหาท้องถิ่นของตน การท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการกระจายอำนาจ เนื่องจากการกิจของรัฐบาลมีอยู่อย่างกว้างขวาง นับวันจะขยายเพิ่มขึ้น ขณะที่แต่ละท้องถิ่นย่อมมีปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน ประชาชนจึงเป็นผู้มีความเหมาะสมที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นมากที่สุด กล่าวโดยสรุปท้องถิ่นในฐานะมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดและแน่นและกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของท้องถิ่นเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือต่อการปกครองท้องถิ่น ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและเป็นความต้องการของประชาชนต่อการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่เพื่อบริหารท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นให้ยั่งยืนต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่างานบริการประชาชนของเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีความสนใจที่จะศึกษาถึงความพึงพอใจของการให้บริการผู้ใช้บริการซึ่งมีความสำคัญต่อสังคมไทยในปัจจุบันเป็นอย่างมากดังที่กล่าวเบื้องต้น ดังนั้นในการวางแผนการให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับของประชาชน จำเป็นต้องทราบถึงระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่สำคัญในความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง อันจะสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการนำไปปรับปรุงแก้ไขระบบการให้บริการของเทศบาลเมืองบางคูรัด ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจด้านการขั้นตอนให้บริการ ด้านช่องทางการให้บริการ ด้านความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่ให้บริการและด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามงานที่มาขอรับบริการ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การประเมินผลความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรีเป็นวิจัยแบบปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร สำหรับประชากรที่ใช้วิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มประชาชนที่มาใช้บริการของเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 40,070 คน

กลุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูป (ยูทส ไทยวรรณ, 2545) การสุ่มตัวอย่างในการแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามหมู่บ้านที่อยู่ของผู้รับบริการ ได้กลุ่มตัวอย่าง 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่ใช้บริการของเทศบาลเมืองบางคูรัด โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ ระยะเวลาการอยู่อาศัย ส่วนงานที่มารับบริการ ประเภทงานที่รับบริการ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการภายในเทศบาลเมืองบางคูรัด โดยดัดแปลง จากงานวิจัยของการใช้บริการอื่น ๆ ในอดีตที่ใกล้เคียงและตามแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้ศึกษา ซึ่งครอบคลุมทั้งองค์ประกอบของความพึงพอใจในการรับบริการ 6 ด้าน ได้แก่ 1) งานด้านบริการกฎหมาย 2) งานด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 3) งานด้านการศึกษา 4) งานด้านรายได้หรือภาษี 5) งานด้านสังคมสงเคราะห์ 6) งานกู้ชีพฉุกเฉิน

โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนการประเมินค่า (Rating scale) ให้ผู้เลือกตอบตามความรู้สึก และความเชื่อเชิงประมาณค่า ตั้งแต่ระดับพึงพอใจมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน 24 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ระดับความพึงพอใจ	คะแนน
ระดับความพึงพอใจมากที่สุด	5
ระดับความพึงพอใจมาก	4
ระดับความพึงพอใจปานกลาง	3
ระดับความพึงพอใจน้อย	2
ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด	1

เมื่อการรวบรวมข้อมูลและหาค่าเฉลี่ยแล้ว จะใช้คะแนนกลุ่มตัวอย่างแบ่งระดับความพึงพอใจออกเป็น 5 ระดับ โดยการหาช่วงความกว้างของอัตราภาพชั้น ดังนี้

(วิเชียร เกตุสิงห์, 2538) ความกว้างของอัตราภาพชั้น = คะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด/จำนวนชั้น

$$= 5 - 1/5$$

$$= 0.80$$

ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00	หมายถึง ระดับความพึงพอใจมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20	หมายถึง ระดับความพึงพอใจมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40	หมายถึง ระดับความพึงพอใจปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60	หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80	หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถาม กล่าวถึงปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

1. ศึกษาตำรา เอกสาร บทความ ทฤษฎีหลักการ ขอบข่ายงานบริหารงานของเทศบาลเมือง บางคูรัด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดขอบเขตการวิจัย และสร้างเครื่องมือการวิจัยให้ครอบคลุมจุดมุ่งหมายของการวิจัย

2. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามจากเอกสารงานวิจัยที่ผ่านมาของธุรกิจที่ใกล้เคียงเพื่อกำหนดขอบเขตและเนื้อหาแบบสอบถาม ซึ่งทำให้มีความชัดเจนตามวัตถุประสงค์งานวิจัยยิ่งขึ้น

3. นำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสอบถามโดยเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจใน 6 ด้าน คือ 1) งานด้านบริการกฎหมาย 2) งานด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 3) งานด้านการศึกษา 4) งานด้านรายได้หรือภาษี 5) งานด้านสังคมสงเคราะห์ 6) งานกู้ชีพฉุกเฉิน

4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปขอคำปรึกษาจากผู้ประสานงานของเทศบาลเมืองบางคูรัดที่รับผิดชอบเพื่อช่วยตรวจสอบ และขอคำแนะนำในการแก้ไข ปรับปรุงเพื่อให้อ่านแล้วมีความเข้าใจง่าย และชัดเจนตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. นำผลการตอบแบบสอบถาม มาคำนวณค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.891

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ประสานงานกับหัวหน้าส่วนงานที่ดูแลรับผิดชอบเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาสร้างขึ้น ไปเก็บข้อมูลกับผู้รับบริการที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ตามข้อคำถามในแบบสอบถามและผู้วิจัยกรอกข้อความเอง

3. ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามได้ทั้งหมด จำนวน 400 ฉบับ ทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ได้ทั้งสิ้น 400 ฉบับ เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมไว้มาดำเนินการดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูล (Editing) โดยผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่าง

2. การลงรหัส (Coding) นำแบบสอบถามที่ต้องเรียบเรียงแล้วมาลงรหัสตามที่ได้กำหนดไว้กำหนดไว้สำหรับแบบสอบถามที่เป็นปลายเปิด (Open - ended) ผู้วิจัยได้ใช้วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3. การประมวลข้อมูลที่ลงรหัสแล้ว โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ แบบสอบถามส่วนที่ 1 หาค่าความถี่และร้อยละ แบบสอบถามส่วนที่ 2 หาค่าเฉลี่ยเลขคณิตและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

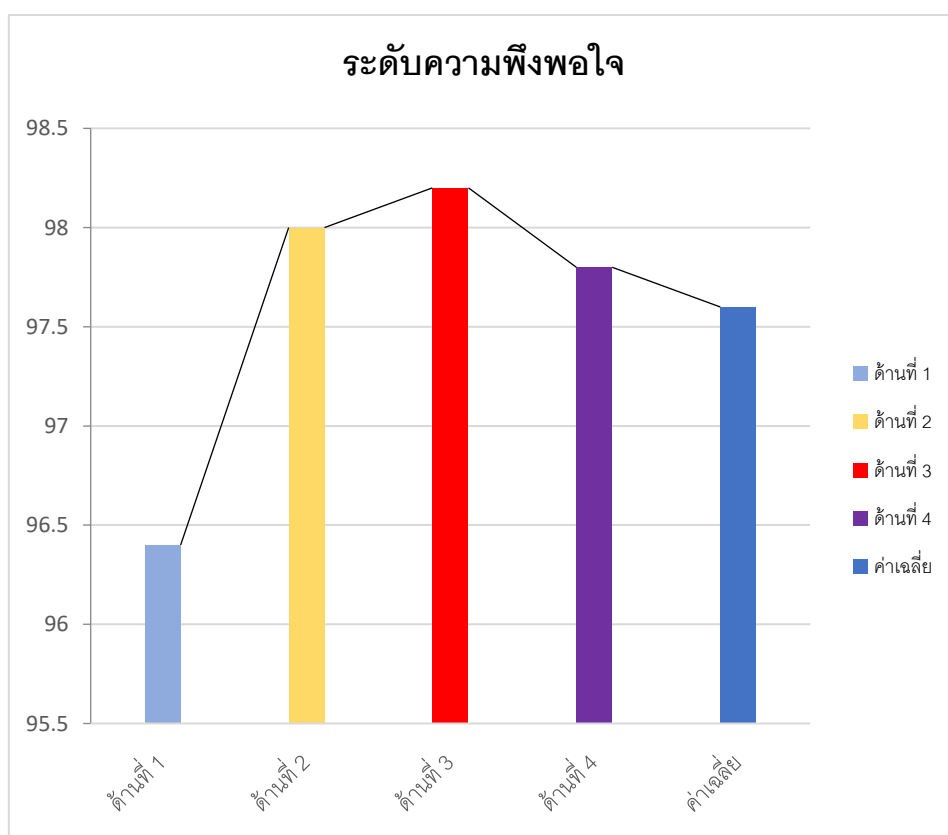
การวิจัยเรื่อง การประเมินผลความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลเมือง บางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจด้านการขั้นตอนให้บริการ ด้านช่องทางการให้บริการ ด้านความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่ให้บริการและด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความพึงพอใจการให้บริการในเทศบาลเมืองบางคูรัด จังหวัดนนทบุรี ตามความคิดเห็นของผู้รับบริการ รายด้านและภาพรวม

ความพึงพอใจการให้บริการของเทศบาลเมืองบางคูรัด	n = 400		ระดับความพึงพอใจ	ร้อยละ	แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.			
1. ด้านขั้นตอนการให้บริการ	4.82	0.85	มากที่สุด	96.40	10
2. ด้านช่องทางการให้บริการ	4.90	0.98	มากที่สุด	98.00	10
3. ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ	4.91	0.73	มากที่สุด	98.20	10
4. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.89	0.68	มากที่สุด	97.80	10
รวม	4.88	0.42	มากที่สุด	97.60	10

ตารางที่ 1 พบว่า ร้อยละของความพึงพอใจการให้บริการในเทศบาลเมืองบางคูรัด จังหวัดนนทบุรี ตามความคิดเห็นของผู้ใช้บริการโดยภาพรวมความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.88$) คิดเป็นร้อยละ 97.60 คะแนนที่ได้ 10 คะแนนเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้รับบริการมีความพึงพอใจอยู่ระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าร้อยละจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ($\bar{X} = 4.91$) คิดเป็นร้อยละ 98.2 รองลงมา คือ ด้านช่องทางการให้บริการ ($\bar{X} = 4.90$) คิดเป็นร้อยละ 98.00 ต่อมา ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 4.89$) คิดเป็นร้อยละ 97.80 ด้านที่มีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ ด้านขั้นตอนการให้บริการ ($\bar{X} = 4.82$) คิดเป็นร้อยละ 96.40

ภาพที่ 1 แสดงร้อยละความพึงพอใจของการให้บริการจำแนกตามด้าน

2. ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามงานที่มาขอรับบริการ

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ ร้อยละความพึงพอใจของผู้รับบริการ และคะแนนความพึงพอใจ ในภาพรวมและจำแนกตามงานที่ผู้รับบริการติดต่อรับบริการที่เทศบาลเมืองบางคูรัด จังหวัดนนทบุรี

งานให้บริการ	ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ	ร้อยละความพึงพอใจ	ระดับความพึงพอใจ	คะแนนที่ได้
งานที่ 1 = งานด้านบริการกฎหมาย (n = 73)	4.95	99.00	มากที่สุด	10
งานที่ 2 = งานด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (n = 14)	4.87	97.40	มากที่สุด	10
งานที่ 3 = งานด้านการศึกษา (n = 70)	4.95	99.00	มากที่สุด	10
งานที่ 4 = งานด้านรายได้หรือภาษี (n = 91)	4.92	98.40	มากที่สุด	10
งานที่ 5 = งานด้านสังคมสงเคราะห์ (n = 108)	4.81	96.20	มากที่สุด	10
งานที่ 6 = งานกู้ชีพฉุกเฉิน (n = 44)	4.79	95.80	มากที่สุด	10
รวมค่าเฉลี่ย	4.88	97.60	มากที่สุด	10

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้รับบริการมีความพึงพอใจในการให้บริการต่าง ๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.88$) ได้คะแนนเท่ากับ 10 คะแนน และเมื่อจำแนกตามงานที่ให้บริการโดยเรียงลำดับร้อยละความพึงพอใจจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

1. งานด้านบริการกฎหมาย ผู้รับบริการมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.95$) คิดเป็น ร้อยละ 99.00

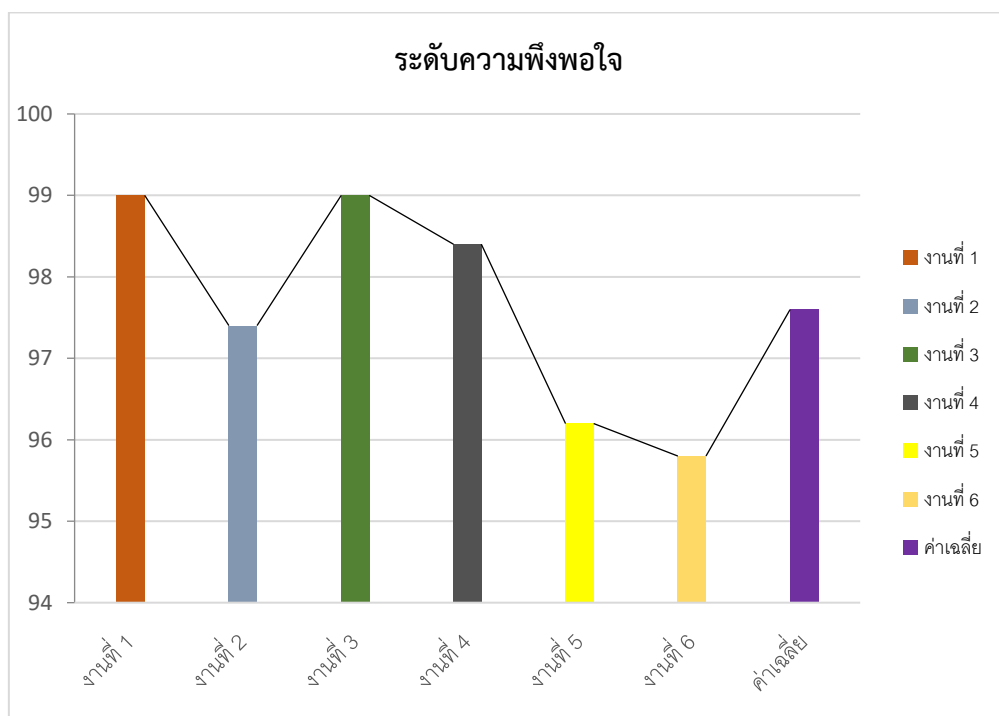
2. งานด้านการศึกษา ผู้รับบริการมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.95$) คิดเป็นร้อยละ 99.00

3. งานด้านรายได้หรือภาษี ผู้รับบริการมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.92$) คิดเป็น ร้อยละ 98.40

4. งานด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ผู้รับบริการมีพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.87$) คิดเป็นร้อยละ 97.40

5. งานด้านสังคมสงเคราะห์ผู้รับบริการมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.81$) คิดเป็น ร้อยละ 96.20

6. งานกู้ชีพฉุกเฉิน ผู้รับบริการมีพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.79$) คิดเป็นร้อยละ 95.80

ภาพที่ 2 แสดงร้อยละความพึงพอใจของการให้บริการจำแนกตามงาน

ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้รับบริการและเจ้าหน้าที่เทศบาลเมือง บางคูรัด ผู้ให้บริการ ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้รับบริการในพื้นที่เทศบาลเมือง บางคูรัด จากการสัมภาษณ์ นำเสนอผลการประเมินในภาพรวมมี ดังนี้

ด้านขั้นตอนการให้บริการ โดยภาพรวม พบว่าประชาชนมีความพึงพอใจในการให้บริการของเทศบาลเมือง บางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี การลดขั้นตอนในการทำงานด้านต่าง ๆ การทำงานร่วมกับชุมชนได้มีการประสานกับผู้นำท้องถิ่นในการทำกิจกรรม มีการประชาสัมพันธ์เรื่องราวต่าง ๆ ให้กับประชาชนทราบเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยการมีส่วนร่วมกับประชาชน เช่น การจัดทำแผนประจำปีกับประชาชนในหมู่บ้านซึ่งทำให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์จากการพัฒนาต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมและโครงการของเทศบาลผ่านโซเชียลมีเดีย (Social Media) ให้ประชาชนทราบล่วงหน้าทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อการกิจของภาครัฐคุ้มค่าและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านช่องทางการให้บริการ โดยภาพรวม พบว่า เทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอ บางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีการให้บริการหลากหลายช่องทางมีอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่ทันสมัย มีอินเทอร์เน็ตให้บริการประชาชนในด้านต่าง ๆ และมีสื่อโฆษณาประเภทป้าย

ประชาสัมพันธ์ แผ่นพับ กล่องความคิดเห็นมีช่องทางหลากหลาย เช่นมีกลุ่มไลน์ มีเฟสบุ๊ก หรือเสียงตามสาย เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาขอรับบริการ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการโดยภาพรวมพบว่า เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีการให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่ได้ดี มีการให้ความช่วยเหลือหรือข้อมูลในสิ่งที่ต้องการ และมีจิตใจสาธารณะ (Service Mind) ในการที่จะสร้างความพึงพอใจแก่ผู้มารับบริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก โดยภาพรวมพบว่า เทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีสถานที่ในการให้บริการอย่างพอเพียง เช่น สุขา โต๊ะนั่ง มีเพียงพอต่อการบริการแก่ประชาชนชนผู้มาติดต่อขอทางเทศบาล ประชาชนบางส่วนมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสถานที่จอดรถของเทศบาลมีพื้นที่ไม่เพียงพอ

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในแต่ละงานพบประเด็นที่เทศบาลเมืองบางคูรัด จังหวัดนนทบุรี ควรพิจารณา เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนดังนี้

1. งานด้านกฎหมาย พบว่าประชาชนบางส่วนยังไม่ทราบเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับของกฎหมายมีประชาชนเข้ามาติดต่อขอคำแนะนำด้านกฎหมายกับนิติกรของเทศบาลเป็นจำนวนมาก จนบางครั้งมองเห็นว่านิติกรยังไม่เพียงพอ ดังนั้นเห็นว่าควรเพิ่มอัตรากำลังตำแหน่งนิติกร และควรทำความเข้าใจด้วยให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องด้านกฎหมายที่ประชาชนควรและสามารถนำไปปฏิบัติได้

2. งานด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พบว่าควรมีการเพิ่มรถในการตรวจตราเวลาเกิดเหตุและการจัดจ้างจัดซื้ออุปกรณ์ เช่นระบบกล้องโทรทัศน์วงจรปิด (CCTV) รถยนต์ตรวจการให้มีประสิทธิภาพในการทำงานเพื่อการระงับเหตุที่ดี ควรอบรมเจ้าหน้าที่เพื่อเพิ่มพูนความรู้สมัยใหม่ และยังขาดบุคลากรในหน่วยงาน

3. งานด้านการศึกษา ควรเพิ่มพื้นที่ของศูนย์เด็กเล็กเพื่อรองรับการเพิ่มจำนวนเด็กในอนาคต เพิ่มบุคลากรครูให้ตรงกับสายงาน เนื่องจากปัจจุบันครูศูนย์เด็กเล็กยังมีไม่พอเพียง และให้มีประสิทธิภาพในการดูแลและมีมาตรฐานรองรับทางเทศบาลเมืองบางคูรัด ควรจัดซื้อเครื่องสแกนในการรับส่งเด็ก

4. งานด้านรายได้และภาษี พบว่าสำนักงานกองคลังอยู่รวมกันหลายฝ่ายควรแยกให้เป็นสัดส่วน เพื่อให้ประชาชนที่มาติดต่อยื่นเสียภาษีประจำปีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังขาดบุคลากรในการให้บริการต่อประชาชน ควรให้บุคลากรด้านภาษีได้มีโอกาสได้เรียนรู้โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ ควรจัดเตรียมอุปกรณ์ให้ทันสมัย

5. งานด้านสังคมสงเคราะห์ พบว่าในช่วงที่เกิดโรคระบาดโควิด 19 ทางเทศบาลได้แก้ไขปัญหาด้วยการทำประชาสัมพันธ์ผ่านออนไลน์ อย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามก็ยังขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการทำเว็บไซต์เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วเข้าถึงข้อมูล ทางเทศบาลควรมีเว็บไซต์เป็นช่องทางของงานสังคมสงเคราะห์

6. งานกู้ชีพฉุกเฉิน พบว่าการทำงานในพื้นที่ของเทศบาลเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินบางครั้งสถานที่เกิดเหตุเป็นซอยเล็ก ๆ การเข้าไปรับผู้ป่วยฉุกเฉินทำลำบาก ฉะนั้นควรมีป้ายบอกทางตามซอยต่าง ๆ ช่วยต่อการเข้าช่วยเหลือประชาชนเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน

อภิปรายผล

อภิปรายโดยแยกเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ระดับความพึงพอใจด้านการขั้นตอนให้บริการ ด้านช่องทางการให้บริการ ด้านความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่ให้บริการและด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ดังนี้ 1) ด้านขั้นตอนการให้บริการ จากผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจในการให้บริการของเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี การลดขั้นตอนในการทำงานด้านต่าง ๆ การทำงานร่วมกับชุมชนได้มีการประสานกับผู้นำท้องถิ่นในการทำกิจกรรม มีการประชาสัมพันธ์เรื่องราวต่าง ๆ ให้กับประชาชนทราบเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยการมีส่วนร่วมกับประชาชนเช่น การจัดทำแผนประจำปีกับประชาชนในหมู่บ้านซึ่งทำให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์จากการพัฒนาต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของภาครัฐคุ้มค่าและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ไพวัลย์ ชลาลัย, 2550) ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของพนักงานเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอกลองใหญ่ จังหวัดตราด ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมระดับความพึงพอใจในการให้บริการของพนักงานเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อยู่ในระดับมากเมื่อจำแนกรายด้านตามความสำคัญของการใช้บริการได้ สามารถนำระบบคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้ในงานและสามารถบริการประชาชนได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ 2) ด้านช่องทางการให้บริการ จากผลการศึกษาพบว่า เทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีการให้บริการหลากหลายช่องทางมีอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ที่ทันสมัยมีอินเทอร์เน็ตให้บริการประชาชนในด้านต่าง ๆ และมีสื่อโฆษณาประเภทป้ายประชาสัมพันธ์ แผ่นพับ กล้องความคิดเห็น และหน่วยบริการเคลื่อนที่บริการตามชุมชน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาขอรับบริการ (สุจิตรา เชื้อนขันธ, 2549) ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการโครงการจัดหน่วยบริการอำเภอเคลื่อนที่ในอำเภอมือง จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม มีความพึงพอใจต่อการให้บริการโครงการจัดหน่วยบริการอำเภอเคลื่อนที่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่าด้านที่มีผลต่อความพึงพอใจของประชาชนมากที่สุด คือ ด้านความรวดเร็วของการให้บริการ รองลงมาคือ ด้านความเสมอภาคของการให้บริการ ด้านความสะดวกของการให้บริการและด้านความเป็นกันเองของการให้บริการ 3) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ จากผลการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีการให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่ได้ดี มีการให้

ความช่วยเหลือหรือข้อมูลในสิ่งที่ต้องการ และมีจิตใจในการที่จะสร้างความพึงพอใจแก่ผู้มารับบริการ (ประพันธ์ แสงเนติธรรม, 2545) ศึกษาเรื่อง “การประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการให้บริการประชาชนของสำนักงานที่ดินจังหวัดเชียงใหม่ สาขาสนป่าตอง” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนผู้มาขอรับบริการมีความพึงพอใจในระดับมากต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่ และมีความพึงพอใจระดับปานกลางต่อการปฏิบัติงานของสำนักงานที่ดินจังหวัดเชียงใหม่ สาขาสนป่าตอง เมื่อนำมาพิจารณาในภาพรวมแล้ว พบว่า ประชาชนผู้มาขอรับบริการส่วนใหญ่มีความพึงพอใจมากต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ทั้งในด้านความถูกต้องในการให้บริการ ความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการ จำนวนเจ้าหน้าที่ให้บริการที่เพียงพอ ความสุภาพของเจ้าหน้าที่ การแต่งกายที่เหมาะสม การต้อนรับและให้คำแนะนำที่ดีของเจ้าหน้าที่ ความกระตือรือร้นและความเต็มใจในการให้บริการ การปฏิบัติหน้าที่และการให้บริการอย่างโปร่งใส ตลอดจนการให้บริการด้วยความเสมอภาค และการให้บริการที่มุ่งตอบสนองความต้องการของประชาชนผู้มาขอรับบริการ 4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จากผลการศึกษาพบว่า เทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีสถานที่ในการให้บริการอย่างพอเพียง ไม่ว่าจะเป็น สถานที่จอดรถ สถานที่รับรองให้ผู้รับบริการเข้ามาใช้บริการ สุขา รวมถึงอุปกรณ์สิ่งของที่ประชาชน จำเป็นต้องใช้ในการเข้ามาติดต่อ (เสรี คำประไพ, 2548) ศึกษาเกี่ยวกับ “ความคาดหวังของประชาชนผู้ใช้บริการต่อการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดชลบุรี สาขาศรีราชา” มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อคุณภาพด้านบริการของสำนักงานที่ดิน สาขาศรีราชา เพื่อทราบข้อเสนอแนะของผู้ใช้บริการต่อการปรับปรุงคุณภาพในการบริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดชลบุรี สาขาศรีราชา แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ งานด้านบริการและอำนวยความสะดวกงานด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่และอุปกรณ์ กลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังต่องานด้านบริการและอำนวยความสะดวกโดยเห็นว่าการรับบริการและอำนวยความสะดวก การบริการด้านนี้ส่วนใหญ่ในภาพรวมบริการพอใช้ได้มีส่วนน้อยที่บริการดีอยู่แล้ว การบริการดีอยู่แล้วเรื่องความถูกต้องของโฉนดหลังจากสำนักงานที่ดินได้ดำเนินการให้ แสดงว่าเจ้าหน้าที่ต้องตรวจสอบให้รอบคอบก่อนที่จะแจ้งให้ประชาชนทราบ ด้านบุคลากร กลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังในการบริการด้านบุคลากรโดยภาพรวมในเรื่องการบริการที่ดีอยู่แล้ว 1 ข้อคือ การแต่งกายของเจ้าหน้าที่สุภาพเรียบร้อยและบริการพอใช้ และต้องเพิ่มคุณภาพด้านต่าง ๆ ดังนี้ การให้คำปรึกษาเขียนคำร้องแบบฟอร์มต่าง ๆ การตรงต่อเวลา ความกระตือรือร้นในการให้บริการ ความชัดเจนในการให้คำแนะนำ ในความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ดิน ความซื่อสัตย์สุจริต และความยุติธรรมเท่าเทียมกันในการให้บริการ ด้านอาคารสถานที่และอุปกรณ์กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคาดหวังในการบริการดีพอใช้มี ส่วนน้อยต้องเพิ่มคุณภาพในบางเรื่อง ได้แก่ ความสะดวกของสถานที่จอดรถ ความชัดเจนของป้ายบอกทางสำนักงานที่ดิน การรักษาความปลอดภัยและความเหมาะสม ความสะดวกในการมาติดต่อในด้านสถานที่

2. ระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลเมือง บางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามงานที่มาขอรับบริการ

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการนำเสนอผลการวิจัยที่ค้นพบแล้ว อธิบายผลเชิงเหตุผลด้วยการสนับสนุนจากข้อเท็จจริงอื่น ๆ ประกอบและสนับสนุนด้วยแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

การประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการของเทศบาล เมืองบางคูรัด ด้านขั้นตอนการให้บริการ ผลการวิจัยพบว่าประชาชนมีความพึงพอใจ ในการให้บริการของเทศบาลเมือง บางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี การลดขั้นตอน ในการทำงานด้านต่าง ๆ การทำงานร่วมกับชุมชนได้มีการประสานกับผู้นำท้องถิ่นในการทำ กิจกรรม มีการประชาสัมพันธ์เรื่องราวต่าง ๆ ให้กับประชาชนทราบเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม และ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยการมีส่วนร่วมกับประชาชน เช่น การจัดทำแผนประจำปีกับประชาชน ในหมู่บ้านซึ่งทำให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์จากการพัฒนาด้านต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์กิจกรรม และโครงการของเทศบาลผ่านสื่อโซเชียลมีเดียให้ประชาชนทราบล่วงหน้าทำส่งผลให้เกิดผล สัมฤทธิ์ต่อการกิจของภาครัฐคุ้มค่าและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมี ประสิทธิภาพ ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลเมืองบางคูรัด ด้านช่องทางการให้บริการ ผลการวิจัยพบว่าเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัด นนทบุรี มีการให้บริการหลากหลายช่องทางมีอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่ทันสมัย มีอินเทอร์เน็ตให้บริการประชาชนในด้านต่าง ๆ และมีสื่อโฆษณาประเภทป้ายประชาสัมพันธ์ แผ่นพับ กล้องความคิดเห็น มีช่องทางหลากหลาย เช่น มีกลุ่มไลน์ มีเฟสบุ๊ก หรือเสียงตามสาย เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาขอรับบริการความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อ การให้บริการของเทศบาลเมืองบางคูรัด ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ เทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีการให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่ ได้ดี มีการให้ความช่วยเหลือหรือข้อมูลในสิ่งที่ต้องการ และมีจิตใจสาธารณะในการที่จะสร้าง ความพึงพอใจแก่ผู้มารับบริการความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการของเทศบาล เมืองบางคูรัด ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรีมีสถานที่ในการให้บริการอย่างพอเพียง เช่น สุขา โต๊ะนั่ง มีเพียงพอ ต่อการบริการแก่ประชาชนชนผู้มาติดต่อทางเทศบาล

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง การประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการ ของเทศบาลเมืองบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยขอเสนอแนะต่อหน่วยงาน ของเทศบาลเมืองบางคูรัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในแต่ละ งานพบบางประเด็นที่เทศบาลเมืองบางคูรัด ควรพิจารณาเพื่อตอบสนองความต้องการของ

ประชาชนดังนี้ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) การเพิ่มบุคลากรด้านโยธาและการบำรุงปัจจัยพื้นฐานในการใช้ชีวิตของประชาชน อาทิ สภาพพื้นที่ ไฟฟ้า เป็นต้น 2) งานด้านการรักษาความสะอาดในที่สาธารณะ พบว่ายังขาดรถในการดูแลประชาชนในพื้นที่ และบุคลากรทำงานไม่ต่อเนื่อง 3) การปรับสภาพแวดล้อมรอบศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อทัศนียภาพที่ดีและการเตรียมตัวปรับขยายพื้นที่เพื่อการรองรับการเพิ่มระดับชั้นการศึกษา 4) บุคลากรในการให้บริการต่อประชาชนในพื้นที่ และรับบุคลากรเข้ามาปฏิบัติงานเพิ่มเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการให้บริการ 5) การเพิ่มรถในการตรวจตราเวลาเกิดเหตุและการจัดจ้างจัดซื้ออุปกรณ์ให้มีประสิทธิภาพในการทำงานเพื่อการระงับเหตุที่ดี 6) การทำงานการแพทย์ฉุกเฉิน ต้องทำความเข้าใจให้ประชาชนทราบ โดยวิธีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง อีกทั้งยังพบว่าในเขตเทศบาลในรอบเดือนมีเหตุฉุกเฉินโดยเฉลี่ยเดือนละ 60 ครั้ง จึงทำให้การบริการเกิดความล่าช้าบ้างเพราะขาดรถฉุกเฉินที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับเชิงคุณภาพสำหรับการให้บริการรวมทั้งปัญหาอุปสรรคของผู้ให้บริการและผู้รับบริการพร้อมทั้งทำเวทีรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท พวงงาม. (2550). การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพินเนศพรินท์ติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด.
- ชูศักดิ์ เทียงตรง. (2518). การบริหารการปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประพันธ์ แสงเนติธรรม. (2545). การประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการให้บริการประชาชนของสำนักงานที่ดินจังหวัดเชียงใหม่ สาขาสันป่าตอง เชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพวัลย์ ชลาสัย. (2550). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของพนักงานเทศบาลตำบลคลองใหญ่อำเภอคลองใหญ่จังหวัดตราด. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ยุทธ ไกยวรรณ. (2545). พื้นฐานการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2538). ค่าเฉลี่ยและการแปลความหมาย. ข่าวสารวิจัยทางการศึกษา, 18(3), 8-11.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี. (2563). กำหนดมาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับหลักเกณฑ์เงื่อนไข และวิธีการกำหนดเงินประโยชน์ตอบแทนอื่นเป็นกรณีพิเศษอันมี

- ลักษณะเป็นเงินรางวัล ประจำปีสำหรับพนักงานส่วนท้องถิ่น ลูกจ้าง และพนักงานจ้าง
ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นพ.ศ. 2563. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2563 จาก
<http://nonlocal.go.th/cattagory/nwes/ประกาศ>
- สุจิตรา เชื้อนขันธ. (2549). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการโครงการจัดหน่วย
บริการอำเภอเคลื่อนที่ในอำเภอเมืองจังหวัดนครปฐม. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เสรี คำประไพ. (2548). ความคาดหวังของประชาชนผู้ใช้บริการต่อการให้บริการของสำนักงาน
ที่ดินจังหวัดชลบุรี สาขาศรีราชา. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานโยบายสาธารณะ. มหาวิทยาลัยบูรพา.

การจัดการเสนาสนะภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
โดยใช้หลักอิทธิบาทธรรม*
THE SENASNA MANAGEMENT IN PHRA NAKHON SRI AYUTTHAYA
PROVINCE USED ITTI BATH DHAMMA

พระครูวินัยธรศิริเชษฐ์ สิริวฑฒโน
Phrakhruwinaitron Sirichet Sirivaddhano
วัดบางนมโค
Wat Bang Nom Kho, Thailand
E-mail: sirichet000@gmail.com

บทคัดย่อ

ปัจจุบันพระพุทธศาสนา มีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาได้ส่งผลต่อวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของคนไทยเป็นต้นเหตุให้เกิดการสร้างสถาปัตยกรรมอันมีคุณค่ามากมาย ด้วยแรงศรัทธาในพระพุทธศาสนาทำให้พุทธศาสนิกชนรู้จักร่วมแรงร่วมใจกันจัดสร้างถาวรวัตถุทั้งดงามขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะศาสนสถาน เช่น โบสถ์ พระธาตุ มณฑป ปราสาท ศาลา หอไตร หอระฆัง กุฏิ เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นศูนย์รวมใจของพุทธศาสนิกชนทุกเพศทุกวัย เป็นสถานที่สำหรับ พักผ่อน ปฏิบัติธรรม เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอน และเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในแบบของชาวพุทธ รวมถึงการปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมสมัยดั้งเดิมด้วย ดังนั้นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มักมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องของการจัดเสนาสนะ เพราะเป็นทั้งด้านศาสนวัตถุ และศาสนสถานที่มีความสัมพันธ์กับหลักการปฏิบัติตนในทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการจัดการเสนาสนะให้เป็นไปตามหลักการบริหารจัดการที่ดี โดยยึดหลัก “อิทธิบาทธรรม” เพื่อใช้ในการบริหารจัดการควบคู่กันไป ซึ่งหลักอิทธิบาทธรรม ประกอบด้วย 1) หลักความพึงพอใจ หรือมีใจรักในการจัดองค์การ (ฉันทะ) 2) หลักความเพียรพยายาม หรือความมุ่งมั่น อดทนในการบริหารจัดการ (วิริยะ) 3) หลักความตั้งใจ หรือจิตฝักใฝ่ ตั้งมั่นอย่างมีสติ (จิตตะ) 4) หลักการพิจารณาไตร่ตรอง หรือหมั่นตรวจสอบ (วิมังสา) ฉะนั้นหลักการบริหารจัดการทั้ง 4 ประการนี้ คือหลักการปฏิบัติตนเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ รวมถึงการบริหารจัดการตน บริหารจัดการคน และบริหารจัดการงาน ดังนั้นการบริหารจัดการเสนาสนะในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

* Received 11 April 2021; Revised 25 April 2021; Accepted 10 May 2021

ก็เช่นเดียวกัน จำเป็นต้องนำหลักอิทธิบาทธรรมเพื่อประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเสนาสนะให้เกิดความเรียบร้อย ถูกสุขลักษณะ และเป็นประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชนมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการ, เสนาสนะ, จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, อิทธิบาทธรรม

Abstract

Buddhism Has made great progress Most of the people practice Buddhism. And Buddhism has affected the Thai culture of life. Causing many valuable architectural constructions with the strength of faith in Buddhism, Buddhists know to join forces together to create a more beautiful Thawornwatthu. To symbolize Buddhism In particular, religious places such as the church of Phra Stupa, Mondop, Prasat, Hall, Hall, Bell Tower, kuti, etc. are all the center of Buddhism of all sexes and ages. Is a place for rest and practice and learn about the traditions of living in a Buddhist way Including the practice of traditional culture as well Therefore, matters relating to the temple from the past to the present Often involved in the matter of the arrangement. Because it is both a materialistic aspect and places of worship that are related to self - practice in Buddhism Especially the management of affection to be in accordance with good management principles, based on the principle of “Ittibaht, Dharma” to be used in management at the same time. The principle of dharma consists of: 1) The principle of satisfaction or have a love of organization (chanting) 2) Principle of perseverance and effort or commitment Patience in management (persistence) 3) The intention. Or mindfulness Concentrate with consciousness (Chitta). 4) Principles of consideration and reflection. Or always check (Wimangsa), so the 4 management principles are the principles of conduct to lead to success. Including self - management Manage people and manage work Therefore, the management of Senasana in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province The same It is necessary to apply the principle of virtue and Dharma to apply in the management of sentiment to be orderly, hygienic and beneficial to Buddhists.

Keywords: Management, Senasna, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Ittibaht Dhamma

บทนำ

ในปัจจุบันนี้จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้น เป็นจังหวัดที่อยู่พื้นที่ภาคกลางตั้งภายในเขตปริมณฑล โดยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีการบริหารจัดการเป็น 2 ส่วนหลัก ๆ คือ การปกครองที่เป็นแบบท้องถิ่น และแบบท้องถิ่นทั่วไป และในส่วนของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้น มีทั้งวัดที่เป็นพระอารามหลวง และเป็นวัดราษฎร์ ซึ่งมีการปกครองโดยพระสังฆาธิการระดับ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสเป็นต้น แต่ในการปกครองหรือบริหารนั้นมักจะครอบคลุมถึงในทุก ๆ ส่วนงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

ซึ่งผู้เขียนมีความสนใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเสนาสนะ เพราะว่าการจัดการเสนาสนะนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งกับพระพุทธศาสนาแต่ในการบริหารจัดการเสนาสนะนี้ เป็นการบริหารจัดการเสนาสนะ สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในวัดรวมกัน เรียกว่า “ศาสนสถาน” โดยผู้เขียนได้ค้นคว้าหาข้อมูลในส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเสนาสนะ และความหมายของเสนาสนะที่นักวิชาการ หรือนักปราชญ์ได้ให้ความหมายไว้มาเขียนขึ้น เพื่อให้เห็นถึงความเป็นจริงในการบริหารจัดการเสนาสนะ เพราะการบริหารจัดการเสนาสนะเป็นแนวทางสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาในเรื่องของการดำรงชีวิตในเพศสมณะ โดยเสนาสนะถือเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยสำคัญที่สุดเพื่อให้เหล่าพระภิกษุสงฆ์อาศัยอยู่ในพระพุทธศาสนาได้ตามแนวทางที่พระวินัยได้บัญญัติไว้

แต่สำหรับการบริหารจัดการเสนาสนะผู้เขียนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ให้ให้เข้ากับการบริหารเสนาสนะว่ามีรูปแบบอย่างไร คือ “หลักกัทธิบาทธรรม” เป็นหลักธรรมที่เน้นสร้างแรงจูงใจต่อการบริหาร ซึ่งประกอบด้วย 1) ฉันทะ 2) วิริยะ 3) จิตตะ 4) วิมังสา เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเสนาสนะ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความศรัทธาต่อพุทธศาสนิกชนของพระภิกษุสงฆ์ผู้ที่ดำรงสมณกิจในบวรพระพุทธศาสนาโดยไม่ให้เกิดความฉ้อโกง ทั้งการประพฤติปฏิบัติต่อเสนาสนะที่มีอยู่ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและการธำรงรักษาไว้ซึ่งพระธรรมและพระวินัยอันเป็นหัวใจสำคัญต่อพระพุทธศาสนาโดยใช้การปฏิบัติให้เป็นที่ยอมรับต่อพุทธศาสนิกชนทั่วไป

การจัดการ

การจัดการ คือ การดำเนินการในการวางแผนตัดสินใจ การจัดองค์การ การนำ และการควบคุมทรัพยากรพื้นฐานขององค์การ อันได้แก่ ทรัพยากร การเงิน สินทรัพย์ถาวร ข้อมูล และทรัพยากรมนุษย์ เพื่อจะช่วยให้องค์การบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการจัดการนั้นสามารถนำไปใช้ได้กับทุก ๆ ประเภท ไม่ว่าจะเป็นการจัดการวัด การจัดการบ้าน การจัดการสังคมที่อยู่อาศัย เป็นต้น แต่สำหรับคำว่า “การจัดการ” นั้น

เป็นการให้คำนิยามที่ว่าเป็นการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อทำให้เกิดความรวดเร็วขึ้น มีความเป็นเอกเทศ ไม่ทำให้เกิดความสลับซับซ้อนมาก จึงมักมีการใช้คำว่า “การจัดการ” ในองค์กรเอกชน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มักแสวงหาผลกำไร เพราะเชื่อว่า “การจัดการ” จะมีความรวดเร็ว ไม่สลับซับซ้อน มีประสิทธิภาพ แต่ในปัจจุบันนี้ “การจัดการ” นั้นได้นำมาใช้ในระบบงานของรัฐเพื่อเป็นการลดขั้นตอน หรือความซับซ้อน ซึ่งก็เป็นหน่วยงานที่เรียกว่า “รัฐวิสาหกิจ” แต่ก็มีมีการนำคำว่า “การจัดการ” นั้นไปใช้อย่างแพร่หลายรวมถึง “องค์กรพระพุทธศาสนา” ด้วยเช่นกัน จึงเป็นที่นิยมมากขึ้นและสำหรับหลักการจัดการนั้นจะประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎี POLC (พิเชษฐ บัณฑิต, 2548) มีรายละเอียดดังนี้ คือ

Planning คือ การวางแผน เป็นการกำหนดเป้าหมายที่องค์กรต้องการบรรลุในอนาคตพร้อมกับวิธีการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น กระบวนการวางแผนประกอบด้วย การวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน การคาดการณ์ในอนาคต การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ที่ต้องการบรรลุ วิธีการที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย และยังรวมถึงการกำหนดกลยุทธ์ที่จะใช้ ซึ่งจะเห็นว่าการตัดสินใจเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผน หน้าที่ในการวางแผนนี้ช่วยให้องค์กรเตรียมตัวรับมือถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2563)

Organizing คือ การจัดการองค์การ เป็นการประสานทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรด้านการเงิน สินทรัพย์ถาวร ข้อมูล และมนุษย์ รวมทั้งทรัพยากรอื่น ๆ ให้ทำงานประสานกัน อันจะทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ การจัดการองค์การครอบคลุมถึงการกำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบ จัดกลุ่มงานเป็นหน่วยงานต่าง ๆ การจัดสรรทรัพยากร รวมทั้งการจัดระบบการทำงานที่จะช่วยให้คนทำงานร่วมกันอย่างประสบความสำเร็จ (เอกชัย ขุนฤทธิ์, 2556)

Leading คือ การนำ เป็นการกระตุ้นการทำงานของสมาชิกในองค์การเพื่อทำงานได้อย่างเต็มความสามารถ เป็นประโยชน์แก่ตนเองและองค์การ โดยการนำนั้นรวมถึงการติดต่อปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ช่วยแนะนำแนวทางและสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกในองค์การบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (กิ่งแก้ว ศรีสาริกุลรัตน์, 2555)

Control คือ การควบคุม สำหรับติดตามตรวจสอบผลการทำงานและความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นหากปราศจากหน้าที่นี้แล้ว องค์กรจะไม่สามารถรู้ได้เลยว่า การดำเนินการนั้นเป็นไปตามที่วางแผนไว้หรือไม่ และการควบคุมช่วยให้ทราบว่าต้องมีการปรับเปลี่ยนอะไร อย่างไรบ้าง เพื่อช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การควบคุมมีความสำคัญกับองค์การขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ โดยที่เครื่องมือที่ใช้ในการควบคุมอาจแตกต่างกันไปตามความเหมาะสม องค์การขนาดเล็กอาจมีเพียงการจัดการทางการเงิน เพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงาน ในขณะที่องค์การขนาดใหญ่อาจมีการตั้งหน่วยขึ้นมาเฉพาะสำหรับการควบคุม (วิพล นาคพันธ์, 2554)

ในการจัดการทั้งการวางแผน การจัดการองค์การ การนำ การควบคุม ล้วนเป็นกระบวนการทำงานของระบบการจัดการทั้งสิ้นเพื่อให้เกิดการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มีความก้าวหน้าของระบบการทำงานที่ดี ทั้งสร้างความสมดุลของการทำงานเพื่อให้การทำงานสามารถมีส่วนร่วมในการคิด การทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ โดยมองผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นที่ตั้ง โดยไม่ยึดผลประโยชน์ตัวเองเป็นหลัก และสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ที่อยู่ในองค์กรนั้น ๆ อย่างดี

เสนาสนะ

เสนาสนะ หมายถึง อาคาร สถานที่ซึ่งใช้เป็นที่พำนักอาศัยหรือเป็นที่ทำกิจกรรมของพระสงฆ์ได้ และหมายถึงสิ่งที่ใช้เป็นที่นั่ง ที่พิงที่หนุนได้ เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลา กุฏิ ที่นอน หมอน พรม ที่ปูนอน ผ้าปูนั่ง เป็นต้น (สารานุกรมเสรี (วิกิพีเดีย), 2551) โดยได้มีนักปราชญ์หรือนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมาย ซึ่งประกอบด้วย พระพรหมคุณาภรณ์ (พระธรรมปิฎก (ประยูร ธมฺมปญฺโญ), 2546) ได้ให้ความหมายว่า เสนาสนะตามแนวทางการปฏิบัติสมณธรรม คือ เสนาสนะในทางพระพุทธศาสนามีความหมายว่า ที่อยู่อาศัย เช่น กุฏิ วิหาร และเครื่องใช้เกี่ยวกับสถานที่ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ แม้โคนไม้ เมื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัย ก็เรียกเสนาสนะเหมือนกัน ส่วนพระธรรมกิตติวงศ์ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548) ได้ให้ความหมายว่า เสนาสนะ หมายถึงอาคาร สถานที่ซึ่งใช้เป็นที่พำนักอาศัยหรือทำกิจกรรมของพระสงฆ์ได้ และหมายถึงสิ่งที่ใช้เป็นที่นั่งที่พิง ที่หนุนได้ เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลา กุฏิ ที่นอน หมอน พรม ที่ปูนอน ผ้าปูนั่ง เป็นต้น โดยของเสนาสนะแล้วก็เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวัด หรือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยเสนาสนะนั้นเป็นทรัพย์สินของวัด ซึ่งมีพระสังฆาธิการมีวैयाวัจกรคอยร่วมกันบริหารจัดการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ และเมื่อมีการจำแนกเสนาสนะต่าง ๆ ซึ่งวัดในพระพุทธศาสนานั้นจะประกอบด้วยอะไรบ้าง รวมถึงมีความสำคัญอย่างไรบ้าง ดังนี้

พระอุโบสถ คือ สถานที่ทำสังฆกรรมของภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ถือเป็นอาคารที่สำคัญภายในวัดเนื่องจากเป็นสถานที่ที่พระภิกษุสงฆ์ใช้ทำสังฆกรรมซึ่งแต่เดิมในการทำสังฆกรรมของพระภิกษุสงฆ์จะใช้เพียงพื้นที่โล่ง ๆ ที่กำหนดขอบเขตพื้นที่สังฆกรรมโดยการกำหนดตำแหน่ง “สีมา” เท่านั้น แต่ในปัจจุบันจากการมีผู้นับชนมากขึ้น อีกทั้งภายในพระอุโบสถ มักประดิษฐานพระประธานที่เป็นพระพุทธรูปองค์สำคัญ ๆ ทำให้มีผู้มาสักการะบูชาและร่วมทำบุญเป็นจำนวนมาก พระอุโบสถจึงถูกสร้าง ขึ้นเป็นอาคารถาวรและมักมีการประดับตกแต่งอย่างสวยงาม

วิหาร คือ อาคารที่ประดิษฐานพระพุทธรูปกลายเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า คู่กับอุโบสถ แต่ไม่มีวิสุงคามเหมือนพระอุโบสถ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2564) คำว่า วิหาร แต่เดิมใช้ในความหมายว่า วัด เช่นเดียวกับคำว่า อาราม อาวาส เช่น เวฬุวันวิหาร เขตวันมหาวิหาร วิหารมีหลายแบบ เช่น วิหารคด คือวิหารที่มีลักษณะคดอยู่ตรงมุมกำแพงแก้วของอุโบสถ อาจมีหลังเดียวก็ได้ โดยมากจะมี 4 มุม และประดิษฐานพระพุทธรูปไว้ภายใน วิหารทิศ

คือ วิหารที่สร้างออกทั้ง 4 ด้านของพระสถูปเจดีย์ อาจอยู่ตรงมุมหรือด้านข้าง วิหารยอด คือ วิหารที่มียอดเป็นรูปทรงต่าง ๆ เช่นวิหารยอดเจดีย์ อาจอยู่ตรงมุมหรือด้านข้าง วิหารหลวง คือวิหารที่ด้านท้ายเชื่อมต่อกับพระสถูปเจดีย์หรือพระปรางค์

กุฏิสงฆ์ คือ กุฏิที่อยู่อาศัย พุทธบัญญัติเดิม ขนาดของ กุฏิให้พอดีที่พระภิกษุรูปเดียวจะอาศัยอยู่ได้สะดวก มีเนื้อที่ความยาว 12 ศีบพระสุคต และกว้าง 7 ศีบพระสุคต คือ ประมาณ 3.00 เมตร x 1.75 เมตร (دينار บุญธรรม, 2556) ตามมาตราส่วนปัจจุบันจะเห็นได้ว่าขนาดตามที่ทรงได้บัญญัติไว้นี้เพื่อการอยู่อาศัย โดยแท้จริงมิใช่เพื่อสะสมสิ่งใด ๆ ด้วยเลย ตัวอย่างเช่นกุฏิที่ใช้ ในการปฏิบัติวิปัสสนาโดยทั่วไปในปัจจุบัน การที่พระภิกษุแต่ละรูปจะมีกุฏิอยู่อาศัยเองได้นั้น จะต้องประกาศต่อสาธารณะว่าการสร้างกุฏิอยู่อาศัยอยู่ถึง 3 ครั้ง หากไม่มีผู้ใดคัดค้านกรรมสิทธิ์ในที่ดินจึงจะสามารถสร้างกุฏิอยู่ได้ ที่มีพุทธบัญญัติให้สร้าง ดังนั้นก็เพื่อมิให้พระภิกษุล่วงละเมิด ที่ดินที่เป็นทรัพย์สินกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น หรือพระภิกษุ อาจเข้าอยู่อาศัยในที่ที่มีผู้สละแบ่งให้ก็ได้ เช่นในเรือนที่พระภิกษุจะต้องอยู่ร่วมกันหลาย ๆ รูป แต่การอยู่อาศัยร่วมกันนั้น ก็จะต้องมีการกำหนด แบ่งเขตให้เป็นสัดส่วนเฉพาะของภิกษุแต่ละรูป เขตเฉพาะตนดังกล่าวนี้เรียกว่า เขตของการครองผ้าไตรจีวร เขตนี้มีเครื่องล้อมบังเป็นที่หมายกำหนด แต่ถ้าไม่มีเครื่องล้อมบัง จะถือเอากำหนดหัตถบาตรที่มีระยะหนึ่งศอกโดยรอบตัวเป็นเขตกำหนด หรือเป็นปากกัณฐาตให้อย่างมาก 7 อัฒจันทร์โดยประมาณ คือในวงรอบ 98 เมตร เป็นเขตครองผ้าไตรจีวร เขตครองผ้าไตรจีวร หมายถึง เขตที่พระภิกษุ จะต้องรักษาเครื่องนุ่งห่มที่เรียกว่าไตรจีวร (ผ้านุ่ง ผ้าห่ม และผ้าพาดไหล่) ไว้กับตัวเฉพาะในเวลากลางคืน จนกว่าจะถึงเวลาเช้า แม้ในเวลาอนก็จะต้องรักษาไตรจีวรไว้ใกล้ตัว หากพระภิกษุละทิ้งให้ไตรจีวรอยู่ห่างจากตัว แม้ระยะห่างเกินกว่าหัตถบาตรรอบตัว ก็ถือว่าขาดจากความเป็นเจ้าของ จะต้องประกาศความเป็นเจ้าของกับพระภิกษุรูปอื่นใหม่ เพื่อให้เป็นพยานจึงนำมานุ่งห่มได้อีก การที่มีบัญญัติเช่นนี้ ก็เพื่อให้มีการรู้จักระมัดระวังตัวของตน ไม่ให้ถูกลักขโมยได้ง่าย

ศาลา คือ โรง หรือ อาคาร อันเป็นที่สำหรับใช้สอยทำประโยชน์ต่าง ๆ (ทองย้อย แสงสินชัย, 2542) และศาลา ไม่จำเป็นจะต้องอยู่ในวัดก็ได้ เช่น ศาลาสำหรับที่พักคนยากไร้ ศาลาเป็นที่พิจารณาตีความต่าง ๆ ศาลาของนายช่างหม้อ เป็นต้น ในสมัยพุทธกาล ไม่มีคำว่า ศาลา การเปรียญ แต่มีคำว่าศาลา ที่ปรากฏว่าต่อท้ายคำต่าง ๆ เช่น อาสนาศาลา หรือ อุปัฏฐาน

ดังนั้นเสนาสนะจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสมบัติของพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นที่ใช้ประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนา สำหรับพระภิกษุสงฆ์ สามเณร เมื่อมีการใช้สอยเสนาสนะนั้นแล้วย่อมมีการรักษาสิ่งของนั้น ๆ อย่างดีเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้นานแสนนาน

หลักอิทธิบาทธรรม

หลักอิทธิบาทธรรม คือ หลักปฏิบัติตนให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานด้วยตนเอง หรือ “อุบายสู่ความสำเร็จ” เพราะเป็นเครื่องมือในการสร้างแรงจูงใจ รวมถึงวิธีคิด

เกี่ยวกับการบริหารจัดการเบื้องต้น เพื่อให้พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ได้เข้าใจถึงหลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2546) โดยมีรายละเอียดดังนี้

“อิทธิ” หมายถึง ความเจริญ ความงอกงามความสำเร็จ “บาท” หมายถึง ทาง เส้นทาง อุปายเครื่องบรรลु รวมเป็น “อิทธิบาท” หมายถึง ทางหรืออุปายเป็นเครื่องบรรลุ ความรุ่งเรืองหรือความสำเร็จ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) การทำงานให้ประสบความสำเร็จตามแนวพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 มีองค์ประกอบดังนี้

1. ฉันทะ คือ ความพอใจในงานที่ทำ ซึ่งงานที่ทำนั้นเป็นสิ่งที่ตนชอบ เป็นความชอบหรือความพอใจที่มีอยู่แล้วเกี่ยวกับงาน แต่บางครั้งคนเราไม่ได้มีโอกาสทำงานที่ตนชอบเสมอไป อาจต้องทำตามหน้าที่ หรือมีความจำเป็นต้องทำ ฉะนั้นงานเช่นนี้ ถ้าไม่มีความชอบมาแต่เดิมก็ต้องสร้างความชอบ ความพอใจหรือแรงจูงใจในการทำงานขึ้น ความพอใจหรือแรงจูงใจนี้ เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นได้ โดยการศึกษาให้รู้ในงานนั้นอย่างละเอียด รู้วิธีทำงานและจุดหมายของงานนั้นเป็นอย่างดี เมื่อสร้างความพอใจในงานได้และลงมือทำงาน ก็เท่ากับงานนั้นสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง (ชาญวิทย์ ปรีชาพาณิชพัฒนา, 2564)

2. วิริยะ คือ ความเพียรหรือความขยันในการทำงาน วิริยะจะมีมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับ ฉันทะ ดังนั้นความขยันหมั่นเพียรในการทำงานให้สำเร็จได้ต้องสร้างฉันทะให้มาก นอกจากฉันทะแล้ว สิ่งสำคัญในการเสริมแรงให้วิริยะ คือการให้รางวัลตอบแทน คำชม เป็นต้น การมีเพื่อนคอยให้กำลังใจและการมองเห็นความสำเร็จเป็นขั้น ๆ สิ่งเสริมแรงเหล่านี้จะช่วยเพิ่มความขยันหมั่นเพียรมากขึ้น (ครูบ้านนอก, 2553)

3. จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ หรือฝึกฝนในการทำงานนั้นเสมอ หมั่นตรวจดูว่างานที่ทำไปแล้วเท่าไรยังเหลือเท่าไรจึงจะสำเร็จ ในการทำงานมีอุปสรรคหรือข้อบกพร่องหรือไม่ จิตตะจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับฉันทะและวิริยะ ถ้ามีความพอใจมาก ความขยันและความเอาใจใส่ก็มากด้วย ซึ่งเป็นการมุ่งตรงต่อความสำเร็จอย่างรวดเร็ว (กองเทคโนโลยีสารสนเทศ การประชาสัมพันธ์ภูมิภาคเขต 7, 2559)

4. วิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผลและกระบวนการทำงาน วิมังสาเป็นผลของจิตตะ คือเมื่อตรวจตราแล้ว หากมีข้อบกพร่อง หรือผิดวัตถุประสงค์ก็จัดการแก้ไข ความบกพร่อง และทำงานให้ตรงวัตถุประสงค์ (กรองกาญจน์ พุทธิพลกุล, 2556)

ดังนั้น หลักอิทธิบาทธรรมจึงเป็นหลักธรรมในการสร้างแรงจูงใจในการดำเนินชีวิต การสร้างแรงจูงใจในการบริหารจัดการชีวิต ซึ่งในเรื่องนี้ผู้เขียนได้นำมาวิเคราะห์ในการนำหลักอิทธิบาทธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการเสนาสนะเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนที่ดีต่อไป

การจัดการเสนาสนะภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การจัดการเสนาสนะ เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อพระพุทธศาสนาโดยตรง รวมถึงผลประโยชน์ที่ตามมา เพราะว่าการบริหารจัดการเสนาสนะส่วนใหญ่แล้วมักจะขึ้นอยู่กับ

พระสังฆาธิการ หรือเจ้าอาวาสที่ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าคณะพระสังฆาธิการที่อยู่ในระดับที่สูงกว่าขึ้นไป เช่น เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ ตามลำดับ จนถึงเจ้าคณะจังหวัด เพื่อให้เกิดการบริหารงานเป็นไปตามลำดับขั้นของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เมื่อการบริหารงานโดยพระสังฆาธิการ เกิดความไม่สะดวกเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องมีการแต่งตั้ง “ไวยาวัจกร” ประจำวัด เพื่อช่วยตรวจสอบดูแลหรือเป็นผู้ร่วมบริหารจัดการเสนาสนะภายในวัด ตลอดทั้งเป็นผู้มีหน้าที่ทำนิติกรรมต่าง ๆ ทางกฎหมายเกี่ยวกับวัด เรียกได้ว่าเป็นตัวแทนเจ้าอาวาส หรือพระภิกษุสงฆ์ภายในวัดนั้น ๆ แม้พระภิกษุสงฆ์มีหน้าที่ดูแลบริหารจัดการ หรือควบคุมดูแลภายในวัด แต่ไม่สามารถทำนิติกรรมต่าง ๆ ทางกฎหมายได้ ดังนั้นจึงได้มีการตั้ง ไวยาวัจกรนั่นเอง

ในการบริหารจัดการเสนาสนะนั้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความโปร่งใส จึงมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เข้าไปกำกับดูแล รวมถึงมีการแจ้งบัญชีทรัพย์สินต่าง ๆ ของวัด เพื่อให้เกิดความโปร่งใส และมีความเรียบร้อยดีงาม แต่ในปัจจุบันการจัดการเสนาสนะนั้น มีการจัดการอย่างไม่โปร่งใส ซึ่งในบางวัด การบริหารจัดการเกิดความขัดแย้งกันระหว่างเจ้าอาวาสและไวยาวัจกร ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้ เกิดจากเจ้าอาวาสไม่มีความโปร่งใสบ้าง ไวยาวัจกรไม่มีความโปร่งใสบ้าง เพราะในการบริหารจัดการแทบทุกอย่าง มักมีเรื่องของผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยไม่คำนึงถึงหลักคุณธรรมและความถูกต้อง และไม่เกรงกลัวต่อผลของกรรมในการบริหารจัดการ สามารถแบ่งออกแบบ 2 แบบ คือ 1) การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยในทางพระพุทธศาสนา 2) การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยในทางกฎหมาย และวัด คือ นิติบุคคล ที่มีการบริหารจัดการเกี่ยวกับกฎหมายเช่นกัน

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดที่เรียกว่า “ปริมณฑล” ซึ่งมีความใกล้เคียงกับเมืองหลวงของประเทศไทย นั่นคือ “กรุงเทพมหานคร” มีการบริหารแบบทั่วไป โดยเฉพาะการบริหารกิจการพระพุทธศาสนา มีการบริหารเป็นลำดับขั้น ตั้งแต่ เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ตามลำดับ และมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติคอยควบคุมดูแลอีกที เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม และในการบริหารจัดการเสนาสนะที่ดีนั้น ต้องมีการบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจในกิจการต่าง ๆ ภายในวัดของตน เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และมีระเบียบ โดยเริ่มจากการวางแผนอย่างมีระบบ มีการใช้หลักการจัดการทำงาน แบบแนวคิด POLC คือ

Planning (การวางแผน) มีการวางแผนก่อนการดำเนินงาน เป็นการกำหนดทิศทางว่าจะทำอย่างไร หากเกิดปัญหาควรแก้ไขแบบใด เมื่อมีการกำหนดเป้าหมายแล้ว ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการเสนาสนะ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกสุขลักษณะและสามารถใช้ประโยชน์ได้ตามวัตถุประสงค์

Organizing (การจัดองค์การ) เมื่อมีการจัดองค์การ ทำให้มีการประสานกันอันจะทำให้องค์การบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ การจัดองค์การครอบคลุมถึงการกำหนดหน้าที่

ความรับผิดชอบ จัดกลุ่มงานเป็นหน่วยงานต่าง ๆ การจัดสรรทรัพยากร เพื่อให้การจัดการ เสนาสนะนั้นเป็นไปอย่างเรียบร้อย สร้างความมั่นใจให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้เกิด การทำงานอย่างมีความโปร่งใส และเกิดความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา

Leading (การนำ) การที่มีผู้นำคอยควบคุมดูแลในการบริหารจัดการ เพื่อให้ การบริหารจัดการนั้นมีความโปร่งใส ซึ่งในการจัดการเสนาสนะนั้น ย่อมต้องสร้างความเชื่อมั่น ต่อศรัทธาสาธุชนในพระพุทธศาสนา มีการควบคุม มีการตรวจสอบความถูกต้องของ เสนาสนะ ในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เพื่อเป็นการสร้างเชื่อมั่น ความถูกต้องและความเรียบร้อยแก่พระพุทธศาสนา

Control (การควบคุม) การควบคุม เป็นกระบวนการสำคัญ ที่ทำให้การดำเนินงาน เป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยเฉพาะการจัดการเสนาสนะ ซึ่งทำให้เกิดความรวดเร็ว มีความสามารถดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน โดยในการบริหารจัดการที่ดีนั้น ต้องประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การนำ และสุดท้ายต้องมีการควบคุมดูแล เพื่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพของงาน และเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สร้างความแข็งแรง ให้กับทีมงาน เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา

ในการจัดการเสนาสนะภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเมื่อใช้หลักการทางแนวคิด ทฤษฎี POLC พบว่า การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีการวางแผน เพื่อให้เกิดความร่วมมือ การจัดองค์การเพื่อสร้างความเข้มแข็งต่อองค์กร การมีผู้นำที่สร้าง ความเปลี่ยนแปลงที่ดี รวมถึงยังมีการควบคุมที่ดี ตามกระบวนการทางการบริหารได้อย่างดีขึ้น ซึ่งผู้เขียนคิดว่าเมื่อนำหลักอิทธิบาทธรรมมาใช้ควบคู่กับการบริหารย่อมทำให้อยู่ดีขึ้นกว่าเดิม

การจัดการเสนาสนะภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยใช้หลักอิทธิบาทธรรม

การจัดการเสนาสนะภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการจัดการเสนาสนะที่ดีนั้น จะต้องประกอบด้วยหลักคุณธรรม ยึดหลักความถูกต้อง และประโยชน์ส่วนรวม หลักการ ในการบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้การบริหารงานนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม และบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้นั้น จำเป็นต้องใช้ หลักธรรมในการบริหารจัดการสู่ความสำเร็จ คือ หลักธรรมที่เรียกว่า “อิทธิบาท 4” ช่วยเตือนสติและทำให้เกิดการกระตุ้นในการทำงาน ซึ่งหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย

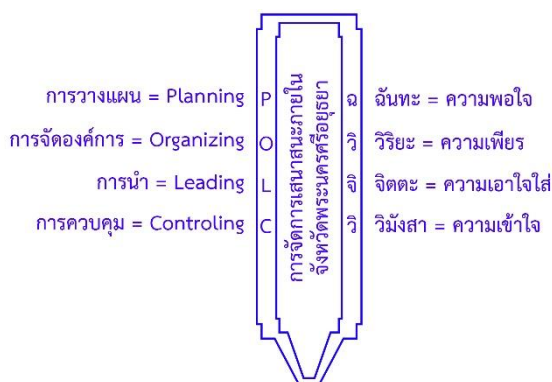
1. ฉันทะ คือ มีความพอใจรักใคร่ในสิ่งที่ทำ โดยเฉพาะการทำงานนั้น หรือ การจัดการเสนาสนะต่าง ๆ เมื่อมีความพอใจในการรักษาเสนาสนะแล้ว ทำให้เกิดการทำงานที่มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพราะงานที่ทำนั้นต้องมีความพึงพอใจ ความเต็มใจในงาน ที่จะทำเพื่อให้งานนั้นออกมาดี มีการวางแผนงานที่พร้อมเพรียง ซึ่งในความพอใจเมื่อนำมา บริหารจัดการเสนาสนะแล้ว ย่อมทำให้งานนั้นมีความเชื่อมั่นน่าเชื่อถือกับผู้ที่พบเห็น และ ยังความเลื่อมใสศรัทธากับพุทธศาสนิกชนที่ได้เข้ามาร่วมกิจกรรมบริหารจัดการนั้นด้วย

2. วิริยะ คือ มีความเพียร ความขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง ดำรงมั่นในความจริงที่รู้ชัดด้วยความพอใจ เมื่อมีความพอใจแล้ว สิ่งที่ต้องมีคือความเพียรพยายาม เพราะโดยส่วนใหญ่การทำงานหรือการบริหารจัดการเสนาสนะนั้นหากต้องการทำให้สำเร็จต้องหมั่นเอาธุระ อดทน หากมีเพียงการวางแผน หรือการบริหารจัดการที่ดีแต่ยังขาดความเพียรพยายามในการทำงานย่อมไม่ประสบผลสำเร็จ

3. จิตตะ คือ มีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ หนักแน่น และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไตร่ตรองพิจารณา เอาจิตใจฝักใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ในการบริหารจัดการเสนาสนะ จำเป็นต้องมีจิตใฝ่ฝักใฝ่ในการทำงาน อย่างไม่ลดละความตั้งใจ ระลึกละเอียดว่าสิ่งที่ทำเพื่อเป็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวม เพื่อความเรียบร้อยดีงามแห่งการบริหารจัดการเสนาสนะและเพื่อสร้างความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา

4. วิมังสา คือ มีการคิดไตร่ตรอง หรือตรวจสอบหาข้อบกพร่อง เป็นการหมั่นใช้ปัญญาในการพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผล และตรวจสอบข้อดี ข้อเสียในสิ่งที่ทำ ทั้งการวางแผน การปฏิบัติงาน การตรวจสอบ หรือการคิดค้นหาวิธีแก้ไขปรับปรุงข้อเสียให้ดีขึ้น ในการจัดการเสนาสนะเช่นกัน พระนักปกครองหรือพระสงฆ์สาธุการ และไวยาวัจกร จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการสิ่งที่เป็นของส่วนรวม มีความรู้ในเรื่องของกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินที่ถูกต้อง และไปด้วยความเรียบร้อยไม่ขัดต่อกฎระเบียบของกฎหมายที่กำหนด

ดังนั้นการจัดการเสนาสนะภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยใช้หลักอิทธิบาทธรรมจึงมีความสำคัญมาก เพื่อให้มองการบริหารจัดการเป็นไปในรูปแบบมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานขององค์กรพระพุทธศาสนา โดยยึดกับหลักอิทธิบาทธรรม หรือ “อิทธิบาท 4” เพื่อให้เป็นไปในรูปแบบที่มีมาตรฐานยิ่งขึ้น ทั้งความพึงพอใจในการจัดการ เพื่อสร้างเกิดผลดีต่อองค์กรพระพุทธศาสนา มีความเพียรในการจัดการไม่เป็นไปด้วยความสับสน รวมถึงความเอาใจใส่ในรายละเอียดที่สำคัญยิ่ง พร้อมทั้งมีความเข้าใจในการจัดการเพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารจัดการภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อย่างมีระเบียบวินัยที่ดีด้วย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ในการจัดการเสนาสนะภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การจัดการเสนาสนะที่ดีต้องมีทั้งหลักการและหลักธรรมในการดำเนินไปพร้อมกัน เพื่อให้เกิดแนวทางขับเคลื่อนที่ดีเพื่อเป็นผลดีต่อพระพุทธศาสนา เพราะมีทั้งการวางแผน การจัดองค์การ การนำ การควบคุม เป็นหลักการแล้ว โดยซึ่งต้องมีหลักธรรมช่วยขับเคลื่อนไปด้วย โดยใช้หลักอริยาบทธรรม มีความพอใจ มีความเพียรพยายาม ความเอาใจใส่ และความเข้าใจ เพื่อสร้างให้เกิดความเสมอภาคทั้ง ทิศทางและทิศธรรมสามารถควบคู่กันได้โดยไม่มีการแบ่งแยก ตามองค์ความรู้ข้างต้น

สรุป

การจัดการเสนาสนะภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้นเป็นการจัดการเสนาสนะที่ต้องใช้หลักการบริหารจัดการ หรือแนวคิด ทฤษฎีสำหรับการบริหารจัดการ ซึ่งจะต้องประกอบไปด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม รวมถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลัก “อริยาบทธรรม” หรือ “อริยาบท 4” ประกอบด้วย ความพอใจ ความเพียรพยายาม ความเอาใจใส่ ความเข้าใจในงานที่ทำอยู่ จึงจะทำให้การจัดการนั้นขับเคลื่อนไปได้ โดยที่ผู้จัดการจะต้องคำนึงถึงความ สะดวก โปร่งใส ปลอดภัย ตรวจสอบได้ เพื่อให้การจัดการนั้นมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นเขตปริณทล จึงย่อมจะมีการบริหารจัดการอย่างมีระเบียบวินัย มีเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการนั้นด้วย มีเจ้าคณะพระสังฆาธิการร่วมกันผลักดัน และขับเคลื่อนความเป็นอยู่ของพระภิกษุ พุทธบริษัท ทั้งหลาย ให้เกิดความสมดุลมีความมาตรฐานต่อองค์กรพระพุทธศาสนา ต่อชาติ และต่อแผ่นดิน เพื่อสร้างความศรัทธาต่อศรัทธาสาธุชนผู้ที่มีความเคารพต่อองค์กรพระพุทธศาสนาด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรองกาญจน์ พงษ์พฤกษ์. (2556). อิทธิบาท 4 ของผู้บริหารและพนักงานที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินกิจการกรณีศึกษา. ใน การประชุมมหาดใหญ่วิชาการ ครั้งที่ 4 . มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่.
- กองเทคโนโลยีสารสนเทศ การประชาสัมพันธ์ภูมิภาคเขต 7. (2559). องค์ความรู้ (KM) : การใช้ อิทธิบาท 4 เป็นแนวทางการทำงาน. เรียกใช้เมื่อ 3 มีนาคม 2564 จาก <https://reg7.pwa.co.th/kmr7/?p=406>
- กิ่งแก้ว ศรีสารีกุลรัตน์. (2555). ภาวะผู้นำ. เรียกใช้เมื่อ 4 ธันวาคม 2563 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/199694>
- ครูบ้านนอก. (2553). อิทธิบาท 4 ธรรมะที่ใช้ในการทำงาน สู่ความสำเร็จ. เรียกใช้เมื่อ 6 มีนาคม 2564 จาก <https://www.kroobannok.com/34738>
- ชาญวิทย์ ปรีชาพาณิชพัฒนา. (2564). สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม : อิทธิบาท 4. เรียกใช้เมื่อ 4 มีนาคม 2564 จาก <https://sites.google.com/site/hathaichanoksriboonrung/hlak-thrm/17>
- ตินาร์ บุญธรรม. (2556). กุฎิสงฆ์. เรียกใช้เมื่อ 4 ธันวาคม 2556 จาก <http://www.thaistudies.chula.ac.th/2018/09/29/กุฎิสงฆ์>
- ทองย้อย แสงสินชัย. (2542). ศาลาอเนกประสงค์. เรียกใช้เมื่อ 4 ธันวาคม 2563 จาก <http://dhamma.serichon.us/2017/08/26/ศาลาอเนกประสงค์-สมควรแกพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน>
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2546). ประมวลศัพท์ประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- พิเชษฐ์ บุญฤดี. (2548). หน้าที่หลักทางการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โกทูโนว์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2563). การวางแผน. เรียกใช้เมื่อ 3 ธันวาคม 2563 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/การวางแผน>
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2564). วิหาร. เรียกใช้เมื่อ 5 ธันวาคม 2564 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/วิหาร>
- วิพล นาคพันธ์. (2554). การควบคุม การกำกับ การติดตาม การกำกับดูแล และการกำกับดูแลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษา ตอนที่ 1. เรียกใช้เมื่อ 8 ธันวาคม 2563 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/422745>

สารานุกรมเสรี (วิกิพีเดีย). (2551). เสนาสนะ. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิกิพระพุทธศาสนา.
เอกชัย ชุนฤทธิ์. (2556). การจัดองค์กร. เรียกใช้เมื่อ 5 ธันวาคม 2563 จาก
<https://www.gotoknow.org/posts/518309>

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ
จังหวัดอุบลราชธานี*
CULTURAL TOURISM MANAGEMENT OF KHEMARAT DISTRICT
UBON RATCHATHANI PROVINCE

กนกนิตา ธนาโชคพิสิษฐ์
Kanhoknisa Thanachokphisit
อลงกรณ์ อรรคแสง
Alongkron Akkasaeng
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Mahasarakham University, Thailand
E-mail: tonaor8004@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของอำเภอเขมราฐตลอดช่วง 10 ปีที่ผ่านมา 3) เพื่อเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์และจดบันทึก โดยใช้เกณฑ์พิจารณาคุณสมบัติจากการเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเขมราฐ จำนวน 15 คน พิจารณานำแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว 2) เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 3) กิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว 4) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว 5) โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป 6) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว จากผลการวิจัย พบว่า อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี มีแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากข้อมูลองค์ประกอบ (6As) ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐตลอดช่วง 10 ปีที่ผ่านมาพบว่าถนนบางแห่งชำรุดและที่พักริมน้ำไม่เพียงพอ

* Received 18 April 2021; Revised 1 May 2021; Accepted 16 May 2021

เสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งภาครัฐและเอกชนรวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่อำเภอเขมราฐในการร่วมส่งเสริม สนับสนุน การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบบูรณาการร่วมกัน เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนได้ต่อไป

คำสำคัญ: แนวทางจัดการการท่องเที่ยว, วิธีการจัดการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This article aims to ;1) To study the approaches for cultural tourism management in Khemmarat district Ubon Ratchathani 2) To study the problems and obstacles of cultural tourism management Of Khemmarat district during the past 10 years 3) To propose policy recommendations for cultural tourism management of Khemmarat district Ubon Ratchathani This research study uses a qualitative research model which consists of Documentary research by selecting In - depth Interview by specifying a group of informants using Purposive Sampling Qualitative data analysis Analyze the data obtained from interviews and take notes. by using criteria for qualification from being involved in Cultural Tourism Khemarat District Ubon Ratchathani Province, number 15 people, Consider the 6 elements of cultural tourism management as follows from the research results, it was found that Khemarat District, Ubon Ratchathani Province. There are guidelines for cultural tourism management. From the composition (6As), which requires cooperation from all sectors in the development of tourist attractions And organize tourism promotion activities Problems and obstacles of cultural tourism management; Of Khemarat District Over the past 10 years, some roads were damaged and there were insufficient accommodations. Recommend policy recommendations for the management of cultural tourism in Khemmarat district. It requires cooperation from both the public and private sectors as well as those involved in the Khemmarat district to jointly promote and support the integrated cultural tourism management in order to develop into a sustainable cultural tourism destination.

Keywords: Tourism management guidelines, how to organize tourism, Cultural tourism

บทนำ

การจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิผลจะส่งผลต่อการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทาง มาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้เพิ่มขึ้น โดยต้องอาศัยความร่วมมือ ส่งเสริม สนับสนุนจากทั้งภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งความร่วมมือจากชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จุฬารัตน์ ทองเพ็ญ กล่าวว่าการจัดการการท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมจะเป็นการพัฒนาขีดความสามารถของพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว การให้บริการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างครบวงจร การให้ความสำคัญกับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ และการสร้างจิตสำนึกการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ โดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวไว้ว่า การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวจึงต้องมีการกำหนดกลยุทธ์และแนวทางในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเพื่อแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ (จุฬารัตน์ ทองเพ็ญ, 2554) โดยการบูรณาการระหว่างภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาคมผ่านกลไกการดำเนินงานตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติ มีการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในทุกระดับ พัฒนาระบบข้อมูลและกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นับเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาคีการพัฒนาทั้งสามฝ่ายโดยเฉพาะบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาคมและภาคเอกชนในท้องถิ่น เนื่องจากท้ายที่สุดแล้วประชาชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากรจะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไปได้ และเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อประโยชน์แก่ประชากรในท้องถิ่น ต้องอาศัยความร่วมมือให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเพราะเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง ซึ่งการให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวทำให้เกิดความผูกพันต่อสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของพื้นที่ ห่วงแหน และเห็นคุณค่าทางด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมมากขึ้น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย่อมเป็นไปได้ด้วยความเหมาะสมและมีประสิทธิผล รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิผลประสิทธิผลและก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน นำไปสู่การดูแลรักษาและฟื้นฟูทรัพยากร ธรรมชาติโดยให้มีความสมดุลกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะนำมาซึ่งการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และประชาชนของประเทศ รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของสถานที่ที่น่าสนใจเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นและเข้าใจถึงวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ได้สัมผัสประสบการณ์การพักผ่อนที่เรียบง่าย สร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อนักท่องเที่ยวและประชาชนที่เป็นเจ้าของพื้นที่อีกด้วย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีลักษณะพิเศษตรงที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ เพราะสังคมแต่ละแห่งต่างมีบริบททางวัฒนธรรมของตนเองอันเนื่องมาจากลักษณะภูมิศาสตร์ ถิ่นฐานที่ตั้ง องค์การทางสังคม สภาพทางเศรษฐกิจ ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ สะท้อนออกมาในรูปแบบวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมจึงเป็นตัวกำหนดรูปแบบพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม ความแตกต่างของวัฒนธรรมจึงมีหลายระดับ รวมทั้งมีขอบเขตที่กว้างขวางและมีประเด็นที่น่าสนใจหลากหลาย การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มาจากสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันจึงทำให้เกิดการขยายตัวทางการตลาดของการท่องเที่ยว (พิชัย รักตะสิงห์, 2556) หรือการท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการเดินทางเพื่อสัมผัสและการเข้าร่วมในวิถีชีวิตเก่า ๆ ที่กำลังจะสูญหายไปบางท้องถิ่น เพื่อให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงประวัติความเป็นมาการดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของตน เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และงานเทศกาล เป็นต้น (บุปผา พิกุลแก้ว และคณะ, 2550)

จังหวัดอุบลราชธานีถือได้ว่าเป็นอีกจังหวัด หนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรมและประเพณีมีความพร้อมและศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติโดยจะเห็นได้จากมีแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นและน่าสนใจหนึ่งในนั้นคือ อำเภอเขมราฐ เป็นอำเภอที่มีอาณาเขตติดต่อกับแขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานและมีสถาปัตยกรรมของชุมชนที่สวยงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านเรือนที่สร้างด้วยไม้เก่าแก่หายากมีความโดดเด่นและงดงาม ในด้านวัฒนธรรมประกอบกับทำเลที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองในเขตเทศบาลตำบลเขมราฐ (ศรีศักดิ์ พิกุลแก้ว, 2556)

อำเภอเขมราฐ คือ อำเภอหนึ่งในจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงเป็นระยะทางยาวกว่า 40 กิโลเมตร เป็นอำเภอเก่าแก่ เขมราฐเป็นเมืองที่มีทัศนียภาพแม่น้ำโขงที่สวยงาม มีการแข่งเรือยาวอำเภอเขมราฐ ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม เช่น แก่งช้างหมอบ แก่งพะลานเหล็ก และยังเป็นเมืองโบราณที่ยังคงรักษาสถาปัตยกรรมของบ้านเรือนสมัยอดีตกาล (สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, 2544) กระทรวงวัฒนธรรม ได้คัดเลือก “เขมราฐ” ให้เป็นถนนสายวัฒนธรรม และชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขมราฐธานี เนื่องจากบ้านเรือนหลายหลังอายุนับ 100 ปี ของชุมชนแห่งนี้ เจ้าของบ้านยังคงอนุรักษ์เอาไว้เพื่อให้คน รุ่นลูกรุ่นหลานได้เห็นสภาพบ้านเรือนตลอดจน ของใช้ในชีวิตประจำวัน พร้อมกันนี้ยังได้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้า ประเพณีแห่เทียนพรรษา เครื่องจักสาน จากรุ่นปู่ย่าตาทายสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อคนรุ่นใหม่ได้สืบทอดวัฒนธรรมเหล่านี้ให้คงอยู่ต่อไป สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงวิถีชีวิตคนในชุมชนที่ใช้ชีวิตเรียบง่าย มีอุปนิสัยเอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การจัดกิจกรรมถนนสายวัฒนธรรม และชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเขมราฐ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น อำเภอเขมราฐเป็นอำเภอที่มีสถาปัตยกรรมของบ้านเรือนสมัยอดีตกาลที่ยังคงอนุรักษ์เอาไว้ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้า การจักสาน วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย เพื่อการพัฒนาต่อยอดการเกิดคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในชุมชนเขมราฐ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี โดยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิธีการจัดการ การดำเนินการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ปัญหาและอุปสรรคจากแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ ตลอดช่วง 10 ปีที่ผ่านมา รวมไปถึงข้อเสนอแนะ ข้อค้นพบจากการวิจัยแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ ซึ่งข้อมูลหรือผลจากการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ ได้อย่างเหมาะสม พัฒนาขีดความสามารถของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวได้สูงขึ้น แสดงถึงความภูมิใจของอำเภอเขมราฐ ส่งเสริมจิตสำนึกการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ทรงคุณค่ารักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้ยั่งยืน อีกทั้งยังสร้างรายได้ให้กับชุมชนที่เกิดจากการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางวิธีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ ตลอดช่วง 10 ปีที่ผ่านมา
3. เพื่อเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยที่ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน การดำเนินการ ดังนี้

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ซึ่งประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยเลือกใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview)

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์พิจารณาคุณสมบัติจากการเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 15 คน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 9 คน
2. ประชาชนและชุมชนท้องถิ่นที่เป็นที่ให้ผู้ประกอบการในอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 3 คน
3. นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) เรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า โดยผู้วิจัยได้ทำการกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลอย่างกว้างในการสัมภาษณ์ประกอบด้วยเนื้อหา 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกและจัดบันทึกเกี่ยวกับ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยกำหนดประเด็นคำถาม องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ (6As) ประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) กิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว (Activities) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป (Available packages) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary services) วิธีการบริหารจัดการของภาครัฐ ประกอบด้วย การวางแผนกลยุทธ์ การจัดการองค์กร การดำเนินงาน การประสานงาน ระบบข้อมูลข่าวสาร และของชุมชน ประกอบด้วย การบริการด้านการตลาด และการประสานความร่วมมือด้านการพัฒนาและจัดกิจกรรม รวมทั้งความคิดเห็นและ

ข้อเสนอแนะของผู้ให้แบบสัมภาษณ์เพื่อเป็นแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อสรุปประเด็นเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาโดยการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง การบันทึกวิดีโอ การบันทึกเสียง และการถ่ายภาพ แล้วนำข้อมูลจากการสำรวจ การสัมภาษณ์ การบันทึกเสียง เนื้อความจากเอกสาร ภาพถ่าย ดำเนินการจัดแบ่งประเภทของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลนำมาเปรียบเทียบกับแนวคิดทฤษฎี และเอกสารทางวิชาการที่ศึกษามาแล้วว่าสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร พร้อมทั้งแสดงข้อเสนอแนะในการวิจัย โดยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี” สามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

แนวทางวิธีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิเคราะห์แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานีมีแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากข้อมูลองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ (6As) ประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) กิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว (Activities) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป (Available packages) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary services)

1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายในพื้นที่ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ นักท่องเที่ยวให้ความสนใจด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไปเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การสนับสนุนส่งเสริมและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมอันเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอเขมราฐ ต้องอาศัยกระบวนการการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ไปสู่การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ด้านเส้นทางคมนาคม การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเขมราฐ มีระบบขนส่งที่ค่อนข้างสะดวกสบาย

3. ด้านการจัดกิจกรรมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเขมราฐ มีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในด้านการพัฒนาและจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ริมฝั่งโขงและประเพณี ฮีตสิบสองคองสิบสี่ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวและเตรียมความพร้อมของเจ้าของพื้นที่

4. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในอำเภอเขมราฐ มีการบริการที่หลากหลาย นักท่องเที่ยวสามารถเลือกให้ตรงความต้องการได้ ตามความเหมาะสม

5. ด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเขมราฐ มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อและช่องทางต่าง ๆ วางแผนจัดเตรียมโปรแกรมการท่องเที่ยว ไว้ล่วงหน้าสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

6. ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรวมถึงประชาชนในพื้นที่ต้องร่วมมือกันพัฒนาและจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อาทิ จุดบริการนักท่องเที่ยว รถบริการสาธารณะ ป้ายน้ำดื่ม และห้องน้ำสาธารณะให้เพียงพอ กับความต้องการของนักท่องเที่ยว ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมและสถานที่ต่าง ๆ ของอำเภอเขมราฐ การพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีมาตรฐานที่ดีพอ สามารถต่อยอดการทำตลาดในเชิงรุกเพื่อนำสินค้าออกจำหน่ายนอกพื้นที่ และเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีรายได้สู่ครัวเรือน

ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของอำเภอเขมราฐ ตลอดช่วง 10 ปีที่ผ่านมา

1. ปัญหาและอุปสรรค ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว จากการวิจัยสามารถสรุปโดยรวมได้ว่า ไม่พบปัญหาและอุปสรรค ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี มีงานประเพณีแข่งขันเรือยาวและประเพณีท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ซึ่งนักท่องเที่ยวให้ความสนใจด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไปเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ

2. ปัญหาและอุปสรรค ด้านเส้นทางคมนาคม การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว จากการวิจัย สามารถสรุปโดยรวมได้ว่า อำเภอเขมราฐ เส้นทางเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ยังต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุง การใช้เส้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งยังไม่ค่อยสะดวกเท่าที่ควร สภาพถนนตะกุกตะกัก สภาพเกือบชำรุดอาจเกิดอันตรายในการสัญจร ถนนบางสายอยู่ระหว่างการดำเนินการก่อสร้าง นักท่องเที่ยวที่เพิ่งเดินทางมาเขมราฐยังไม่ชินเส้นทางและไม่รู้เส้นทางหลบเลี่ยง

3. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเขมราฐ จากการวิจัย สามารถสรุปโดยรวมได้ว่า ควรมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้มีความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเขมราฐ นักท่องเที่ยวต้องการถ่ายรูปเก็บความประทับใจไว้เป็นที่ระลึก แต่บรรยากาศหรือภูมิทัศน์ที่แสดงถึง อัตลักษณ์ของเขมราฐ มีน้อยจุด ผู้คนจะมากันรอถ่ายรูป

4. ปัญหาและอุปสรรคด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในอำเภอเขมราฐ จากการวิจัย สามารถสรุปโดยรวมได้ว่า ด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาพักค้างแรมในอำเภอเขมราฐ ประเภทโรงแรมหรือรีสอร์ท ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล หรือช่วงวันหยุดยาว

5. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเขมราฐ จากการวิจัย สามารถสรุปโดยรวมได้ว่า ไม่พบปัญหาและอุปสรรคในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว

6. ปัญหาและอุปสรรคในการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว จากการวิจัย สามารถสรุปโดยรวมได้ว่า ด้านการจัดให้บริการสาธารณะแก่นักท่องเที่ยว อาทิ จุดบริการนักท่องเที่ยว รถบริการสาธารณะ และห้องน้ำสาธารณะยังไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว บั๊มน้ำมันมีน้อย ยังไม่เพียงพอ แหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมและสถานที่ต่าง ๆ การดูแลรักษาความสะอาดยังไม่เป็นระเบียบ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี ต้องอาศัยกระบวนการการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ไปสู่การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมอันเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอเขมราฐ

2. ด้านเส้นทางคมนาคม การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อำเภอเขมราฐ ควรมีการปรับปรุงระบบการคมนาคม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไปควรให้ความร่วมมือกันในการพัฒนาถนน ปรับปรุงสะพาน ที่เชื่อมไปยังเส้นทาง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ หรือลานที่จอดรถให้มีสภาพพร้อมใช้งาน เพื่อให้เกิดความสะดวกและปลอดภัย

3. ด้านการจัดกิจกรรมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเขมราฐ ควรมีการประสานความร่วมมือ ร่วมวางแผน ระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในด้านการพัฒนา และจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมริมฝั่งโขงและประเพณี ฮีตสิบสองคองสิบสี่ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวและเตรียมความพร้อมของเจ้าของ

พื้นที่นี้ หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง คือ เทศบาลตำบลเขมราฐ ควรให้การสนับสนุนงบประมาณการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้มีความเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของเมืองเขมราฐ เพื่อให้นักท่องเที่ยวถ่ายรูปเก็บความประทับใจไว้เป็นที่ระลึก การปรับกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายครอบคลุมทุกด้านเพื่อพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนให้คนในชุมชนด้วยความกระตือรือร้นต้องการจะบอกเล่าเรื่องราวเสน่ห์อันเป็นของอำเภอเขมราฐ ให้นักท่องเที่ยวผู้มาเยือนได้รับทราบ

4. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในอำเภอเขมราฐ ในฐานะเจ้าบ้านหรือเจ้าของพื้นที่ควรมีการปรับปรุงด้านที่พัก อาคารสถานที่ต่าง ๆ ให้มีความสะดวกสบายเหมาะสมตรงความต้องการของนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลต่าง ๆ

5. ด้านการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเขมราฐ มีความเหมาะสมอยู่แล้วเนื่องจากมีการวางแผนจัดเตรียมโปรแกรมไว้ล่วงหน้าที่หลากหลายกิจกรรมและสามารถยืดหยุ่นได้ตามความต้องการของนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลหรือฤดูกาลต่าง ๆ

6. ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ควรมีการร่วมมือกันพัฒนาและดูแลรักษาความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยวและปรับปรุงห้องน้ำสาธารณะที่สะอาดถูกสุขลักษณะให้เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมทั้งปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมให้มีความพร้อม เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย และง่ายต่อการเข้าถึง

จากการวิจัยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สรุปได้ว่า การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนออกจากสถานที่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยประจำไปยังท้องถิ่นอื่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว การแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่กว้างไกล จากประสบการณ์ในแหล่งวัฒนธรรมที่คงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคม เช่น ศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี เป็นต้น สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอเขมราฐ มีความเป็นศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น วิถีชีวิตของความเป็นอยู่แบบชาวอีสาน ประเพณีแข่งเรือยาวสองฝั่งโขง ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีสงกรานต์ ถนนคนเดินอำเภอเขมราฐ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเขมราฐ เพื่อพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ที่ส่งผลต่อการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้ง 6 ด้าน ต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งภาครัฐและเอกชนรวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่อำเภอเขมราฐในการร่วมส่งเสริม สนับสนุน การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบบูรณาการร่วมกัน

อภิปรายผล

จากการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวในการเลือกไปพักผ่อนหย่อนใจ อำเภอยะรังมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีการอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอยะรัง สอดคล้องกับความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่าเป็นการเคลื่อนไหวของผู้คนที่เกิดขึ้นจากปัจจัยกระตุ้นทางวัฒนธรรม เช่น การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมศิลปวัฒนธรรมประเพณี เทศกาล การเข้าเยี่ยมชมอนุสรณ์สถาน การเดินทางเพื่อศึกษาขนบธรรมเนียมความเชื่อที่สืบทอดกันมาของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา (วาสิกา แสนคำ, 2555)

แนวทางวิธีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอยะรัง จังหวัดอุบลราชธานี จากข้อมูลองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอยะรัง ทั้ง 6 ด้าน (6As) ประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) กิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว (Activities) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป (Available packages) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary services) (Buhalis, D, 2000) สังเกตได้ว่าทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตโดยนำมิติความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่น การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าและบริการทางวัฒนธรรม ตลอดจนกิจกรรมสาธิตภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี มาร่วมสร้างสรรค์ให้เกิดความหลากหลาย นำมาซึ่งความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นอำเภอยะรัง

ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของอำเภอยะรัง ตลอดช่วง 10 ปีที่ผ่านมา จากผลการวิจัยพบว่าการคมนาคมยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร สภาพถนนชำรุดเดินทางค่อนข้างลำบาก ที่พักและสถานที่จอดรถบริเวณที่พักมีไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว และเส้นทางคมนาคมเข้าถึงตัวอำเภอยะรังสามารถเดินทางได้หลายทาง และถนนมีการพัฒนาสะดวกสบายแต่เส้นทางคมนาคมที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งยังไม่มี การพัฒนาถนนมากนักอีกทั้งป้ายบอกทางที่ยังมีน้อย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรพัฒนา เพิ่มเติมให้มากยิ่งขึ้น (อมราวดี คำบุญ, 2556)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอยะรัง ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือการประสานแนวทางในการจัดการจากหน่วยงานภาครัฐและความร่วมมือของทุกภาคส่วน ให้เข้ากับระบบสังคมทางประเพณีของชุมชน สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันในชุมชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้พัฒนาด้านทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวได้สูงขึ้นตามแนวทางการจัดการ

ท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาต่อยอดให้เกิดคุณค่าทางสังคม จิตใจ ที่สำคัญยังสร้างรายได้ให้คนชุมชน เพื่อพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน และการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะสำเร็จลุล่วงไปได้จะต้องอาศัยความร่วมมือกันจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และชุมชน ขั้นตอนของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นประกอบด้วย การตลาดที่จะต้องตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยว การวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงการวางแผนการใช้พื้นที่ การวางแผนการขนส่ง การประเมินผลกระทบและศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (กาญจนา แสงลัมสุวรรณ, 2555) เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มีจุดมุ่งหมายเพื่อวางรากฐานและแก้ไขปัญหาเร่งด่วนที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งด้านคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว บุคลากรการท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งการสร้างสมดุลของการพัฒนาทั้งในมิติของพื้นที่ เวลา กิจกรรม รูปแบบ และกลุ่มนักท่องเที่ยว การเตรียมความพร้อมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่การเติบโตในอนาคตบนพื้นฐานของการลงทุนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ การทำงานอย่างบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และระหว่างประเทศ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

เกี่ยวกับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน จากองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเขมราฐ ทั้ง 6 ด้าน ดังนี้ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไปต้องร่วมมือกันในการสนับสนุนส่งเสริมและอนุรักษ์สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของอำเภอเขมราฐที่หลากหลายที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตคนในชุมชนทั้งที่จับต้องได้และไม่สามารถจับต้องได้ ที่สามารถดึงดูดความสนใจสร้างความประทับใจของนักท่องเที่ยว โดยอาศัยกระบวนการการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ไปสู่การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น นำมิติความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกัน มีผลิตภัณฑ์ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งถือเป็นผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์จากแต่ละชุมชน (OTOP) สามารถพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ยั่งยืนได้ 2) เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไปควรให้ความร่วมมือกันในการพัฒนา อาทิ การสร้างถนน ปรับปรุงถนน สะพาน ที่จอดรถ ให้มีความ

เหมาะสม เพื่อให้ธุรกิจการขนส่งสามารถนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก และปลอดภัยในการเข้าถึงเมืองเขมรรัฐ กำหนดเส้นทางเดินทางเพื่อสร้างความเป็นระเบียบ ในการเดินทางท่องเที่ยว โดยจัดทำแผนที่หรือแผนผังของแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวมทั้งอำเภอ โดยติดตั้งในสถานที่สำคัญ ๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ 3) กิจกรรมแหล่งท่องเที่ยว (Activities) หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนประสานความร่วมมือด้านการพัฒนาและ จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเขมรรัฐ ตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมริมฝั่งโขง และประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ เช่น ประเพณีแข่งเรือยาวสองฝั่งโขง ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนพรรษา เป็นต้น โดยภาครัฐเป็นตัวประสานและขับเคลื่อนการพัฒนาการ ท่องเที่ยวเขมรรัฐ ระหว่างองค์กรและชุมชน ด้านชุมชนให้ความร่วมมือในการช่วยกันพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวและการวางแผนการจัดกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายเน้น การชูอัตลักษณ์ท้องถิ่น การปรับปรุงภูมิทัศน์ให้มีความเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของ เมืองเขมรรัฐ วางแผนพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวอยู่ใน พื้นที่อำเภอเขมรรัฐ ให้มีกิจกรรมได้หลากหลายแปลกใหม่ นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสทำกิจกรรม ต่าง ๆ ร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และ สภาพแวดล้อมของพื้นที่อำเภอเขมรรัฐ 4) โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป (Available packages) การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวของอำเภอเขมรรัฐ จังหวัดอุบลราชธานี ที่สอดคล้อง กับความต้องการของนักท่องเที่ยวและเกิดความประทับใจมากที่สุด โดยการประสานงาน ระหว่างเจ้าบ้านหรือผู้ประกอบการในท้องถิ่นกับกลุ่มนักท่องเที่ยว ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เกี่ยวกับลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวและของชุมชนท้องถิ่นเจ้าของพื้นที่ อำนาจความสะดวกในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมให้ผู้มาเยือนได้ไปสัมผัสกับ ลักษณะเฉพาะของมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่หลากหลายโดยผ่านกิจกรรมในรูปแบบ ต่าง ๆ 5) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรวมถึงประชาชนในพื้นที่ร่วมพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว การวางแผนด้านความปลอดภัย สุขอนามัย และสวัสดิการของนักท่องเที่ยว บริหารจัดการสิ่ง อำนาจความสะดวกต่าง ๆ ปรับปรุงป้ายบอกทางและป้ายสัญลักษณ์ให้มีความเหมาะสม โดยอาศัยกระบวนการการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วน ร่วมในการพัฒนาไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 6) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary services) หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรวมถึงประชาชนในพื้นที่ร่วม วางแผนพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวจัดให้มีห้องน้ำที่ถูกสุขลักษณะอย่างเพียงพอ มีการจัดบริการ แหล่งเรียนรู้วัฒนธรรม สถานที่ทางประวัติศาสตร์ สถานที่ทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ที่แสดง อัตลักษณ์อำเภอเขมรรัฐ พร้อมทั้งมีบุคลากรคอยให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยวชาวไทย ชาวต่างประเทศ และคนพิการ ทั้งนี้ การจัดการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมอำเภอเขมรรัฐ ควรพัฒนาปรับปรุงให้มีความเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็น

ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก ปรับปรุงป้ายบอกทางและป้ายสัญลักษณ์ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน จัดทำแผนที่ท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทุกแห่ง การพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่ง พัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมสุขอนามัยในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ปรับปรุงห้องน้ำสาธารณะ การจัดการขยะและระบบบำบัดน้ำเสียในแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว โดยการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสินค้าและบริการบนพื้นฐานของมรดกและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเขมราฐอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558 - 2560. กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการอาเซียน.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กาญจนา แสงลี้สุวรรณ. (2555). “การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน”. วารสารนักบริหาร, 32(4), 139 - 146.
- จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ. (2554). ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของวัดโสธรวรารามวิหารจังหวัดฉะเชิงเทรา. ใน วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุปผา พิกุลแก้ว และคณะ. (2550). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการแนวทางการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน บนพื้นที่เกาะช้างกิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พิชัย รักตะสิงห์. (2556). “ไทยกับการเป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยวของ AEC”. ใน งานสัมมนา TU - ASEAN Forum ครั้งที่ 7. วันที่ 23 ธันวาคม 2556 ณ ห้องจูปีเตอร์ ชั้น 3 โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น: 1 - 40.
- วาลิกา แสนคำ. (2555). การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ศรีศักดิ์ พิกุลแก้ว. (2556). “Healthy Planet สุขคดีท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการเรียนรู้เขมรราชู”. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี. (2544). “นามานุกรมภูมิศาสตร์ จังหวัดอุบลราชธานี”. จังหวัดอุบลราชธานี: น่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นสำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- อมราวดี คำบุญ. (2556). การประเมินความพร้อมทางการท่องเที่ยวของเมืองท่องเที่ยวขนาดเล็กอำเภอเขมรราชู. จังหวัดอุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- _____. (2556). การประเมินความพร้อมทางการท่องเที่ยวของเมืองท่องเที่ยวขนาดเล็กอำเภอเขมรราชู จังหวัดอุบลราชธานี. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อมราวดี คำบุญ และดลฤทัย โกวรธนะกุล. (2556). การประเมินความพร้อมทางการท่องเที่ยวของเมืองท่องเที่ยวขนาดเล็กอำเภอเขมรราชู จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย, 8(2), 3-22.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination in the future. *TourismManagement*, 21(1), 97-116.

สภาพและปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ในเขตจังหวัดพิษณุโลก*

STATES AND PROBLEMS OF SCHOOL LUNCH PROJECT
MANAGEMENT AMONG BASIC EDUCATION INSTITUTES UNDER
THE OFFICE OF PHITSANULOK PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA

ทัศนะ ศรีปัตตา

Tussana sripatta

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University, Thailand

E-mail: tatsanas@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก 2) ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 266 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 130 คน ครูผู้รับผิดชอบโครงการ 130 คน ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการจัดการศึกษา 3 คน และนักวิชาการศึกษาที่รับผิดชอบโครงการ 3 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น มาตราส่วน 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารโครงการอาหารกลางวัน ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาด้านผลผลิต และด้านกระบวนการตามลำดับ 2) ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวัน ได้แก่ 2.1) ด้านปัจจัยนำเข้า มีปัญหาเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอนุมัติงบประมาณให้โรงเรียนล่าช้า โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาคือ ควรโอนเงินอุดหนุนโครงการอาหารกลางวันให้กับกระทรวงศึกษาธิการ

* Received 19 April 2021; Revised 28 April 2021; Accepted 13 May 2021

และถ่ายโอนให้โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ 2.2) ด้านกระบวนการ มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาคือ ควรลดจำนวนเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยจัดทำแพลตฟอร์มที่ชัดเจน 2.3) ด้านผลผลิต มีปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนรับประทานอาหารมากทำให้เกิดทุพโภชนาการเด็กอ้วน โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาคือ ควรมีผู้เชี่ยวชาญด้านโภชนาการจากภายนอกโรงเรียน เข้ามาประเมินสุขภาพของนักเรียนให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

คำสำคัญ: การบริหารงาน, โครงการอาหารกลางวัน, สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

This study aims to 1) explore the school lunch project management of basic education institutes under the Office of Phitsanulok Primary Educational Service Area and 2) identify the problems of school lunch project management and tentative solutions. This survey employed simple random sampling technique to collect data from 266 participants under the Office of Phitsanulok Primary Educational Service Area: 130 school administrators, 130 teachers who were in charge for school lunch project management, three directors of educational promotion sections, and three academic officers who were in charge for school lunch project management. The research tool was a five - point Likert scale questionnaire. The data were analyzed using mean ($\bar{x}$) and standard deviation (S.D.). The result demonstrated that 1) the school lunch project management was overall operated at high level. Input was the highest operated factor, and output and process factors were respectively ranked. 2) The problems and suggestions were as follows. 2.1) Concerning the input, the budget allocation process by local administrative organizations was slow. The suggested solution was that the budget should be directly transferred from the Ministry of Education to the schools. 2.2) The managing process required many documents. Therefore, the number of related documents should be decreased, and the platform for document submission should not be complicated to complete. 2.3) The output problem was that students ate too much, resulting in obesity. To meet the health standard, health professions and nutritionists should visit the schools and evaluate students' health.

Keywords: Management, School lunch project, Basic education Institution

บทนำ

ด้วยมีพระราชโองาพในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ครั้งดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในพิธีเปิดการประชุมโภชนาการแห่งเอเชีย ครั้งที่ 4 เมื่อวันอังคารที่ 1 พฤศจิกายน 2526 ความตอนหนึ่งว่า

“...แม้ประเทศไทยซึ่งได้ชื่อว่าเป็นอู่ข้าวอู่น้ำของเอเชีย ก็ยังมีปัญหาของการขาดแคลนอาหาร ปัญหาทางสุขภาพอนามัย นอกจากนั้น เด็กจำนวนไม่น้อย มีสภาพขาดสารอาหาร เนื่องจากพ่อแม่ไม่ทราบวิธีการเลี้ยงดูที่เหมาะสม ปฏิบัติกันไปตามความเคยชินหรือขนบธรรมเนียมที่ได้รับการสั่งสอนมาชั่วลูกชั่วหลาน แสดงให้เห็นถึงความไม่เข้าใจว่าอาหารและโภชนาการเป็นรากฐานสำคัญของสุขภาพอนามัยตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา...” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544)

เมื่อนมนุษย์ทุกคนเกิดมาบนโลกใบนี้ มักจะมีความใฝ่ฝันต้องการให้ตนเองมีชีวิตที่ยืนยาวและมีคุณภาพ โดยคำตอบหนึ่งในเรื่องนี้ คือ การได้รับประทานอาหารปกติที่หลากหลาย และได้สมดุลทั้งปริมาณและคุณภาพ (มูลนิธิคุณแม่สุขภาพ, 2551) ซึ่งเมื่อได้กล่าวถึงอาหารแล้ว ทุกคนก็มักจะคิดถึงสิ่งที่สามารถรับประทานได้ให้มีความอร่อยและสามารถบำบัดความหิวได้ แต่ถ้าหากจะพิจารณาถึงอาหารที่ดีทำให้มีสุขภาพสมบูรณ์และแข็งแรงแล้ว ทุกคนย่อมต้องการได้รับอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ กล่าวคือ ต้องการได้รับประทานอาหารที่ครบทั้ง 5 หมู่ ในปริมาณที่มากเพียงพอที่จะได้รับสารอาหารทุกชนิดครบถ้วน ซึ่งสารอาหารสำคัญที่ร่างกายต้องการดังกล่าวนี้มีอยู่ 6 ประเภท ได้แก่ โปรตีน ไขมัน คาร์โบไฮเดรต วิตามิน เกลือแร่ และน้ำ (รุจิรา สัมมะสุต และรัชมี คันธเสวี, 2554) ดังนั้น ทุกคนจึงมีความจำเป็นจะต้องรับประทานอาหารให้ถูกต้องตามหลักโภชนาการที่ดี เพราะหากร่างกายของมนุษย์เราได้รับสารอาหารที่สำคัญ 6 ประเภทดังกล่าว นอกจากจะทำให้ร่างกายสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งในด้านของเจริญเติบโต การบำรุง การซ่อมแซมส่วนสึกหรอต่าง ๆ ของร่างกายได้แล้ว ยังจะช่วยทำให้ร่างกายของมนุษย์โดยเฉพาะในวัยเด็กได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย ทางด้านอารมณ์ และทางด้านสังคมและสติปัญญาได้ ในทางกลับกัน หากภาวะโภชนาการไม่ดี ย่อมส่งผลทำให้เกิดผลเสียต่อการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคมและสติปัญญาได้เช่นเดียวกัน

การศึกษานั้นได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ และการพัฒนาประเทศที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การพัฒนาคนให้มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนมีความสามารถในการเรียนรู้ เพื่อให้มีศักยภาพสูงสุด อันจะเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาชาติที่ยั่งยืน โดยอันดับแรกของการพัฒนาคนคือ การพัฒนาด้านสุขภาพ อนามัย เพราะจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมของเด็ก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558) แต่จากผลการวิจัยโครงการสำรวจภาวะโภชนาการและสุขภาพ

เด็กในภูมิภาคอาเซียนหรือ SEANUTS (South East Nutrition Survey) ในระหว่างปี พ.ศ. 2553 - 2554 ของสถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล (สถาบันวิจัยฟริสแลนด์คัมพิน่า, 2563) พบว่า เด็กไทยขาดสารอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของร่างกายและสติปัญญา ด้วยเหตุนี้เอง รัฐบาลจึงได้ริเริ่มให้จัดทำโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาขึ้น โดยกำหนดให้มีโครงการอาหารกลางวันเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2495 และให้กรมสามัญศึกษา เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2535 รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2535 (พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา, 2535) ขึ้น โดยสาระสำคัญของกฎหมายดังกล่าว คือ ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา โดยรัฐบาล จัดสรรงบประมาณให้เป็นกองทุน และให้นำดอกผลจากกองทุนไปดำเนินการ ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 30 (1) กำหนดให้ดำเนินการโอนภารกิจการให้บริการสาธารณะที่รัฐดำเนินการอยู่ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้เงินอุดหนุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาถ่ายโอนให้กับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จนกระทั่งเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2564 คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเห็นชอบให้ปรับเงินอุดหนุนโครงการอาหารกลางวัน จากเดิมหัวละ 20 บาท/คน/วัน เป็นหัวละ 21 บาท /คน/วัน โดยยังคงให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เป็นผู้โอนเงินให้จังหวัด และจังหวัดให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากนั้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดสรรต่อให้กับโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันต่อไป ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่สำคัญของโครงการอาหารกลางวันก็คือ การสร้างสุขภาพที่ดีอย่างถาวรให้กับนักเรียนโดยนักเรียนจะต้องรู้จักเลือกบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ ไม่มีปัญหาทางสุขภาพโภชนาการ เพื่อเป็นการพัฒนาคนให้มีศักยภาพ อันเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาชาติที่ยั่งยืนนั่นเอง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุน นิเทศและติดตามการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของนักเรียนในสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และในการบริหารงานโครงการอาหารกลางวัน นั้น จะต้องทำให้นักเรียนทุกคนได้มีคุณค่าทางโภชนาการ มีสุขภาพแข็งแรง สมบูรณ์ ตลอดจนมีความสามารถในการเรียนรู้และมีศักยภาพสูงสุดในการพัฒนาชาติที่ยั่งยืนตามวัตถุประสงค์ของโครงการอาหารกลางวัน(กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) แต่จากการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของนักเรียนในสถานศึกษา ปีการศึกษา 2562 ยังพบปัญหาหลายประการ เช่น โรงเรียนได้รับงบประมาณล่าช้าไม่ครบถ้วน (สายพิน แก้วงามประเสริฐ, 2562) ปัญหาการรับเงินอุดหนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นล่าช้าไม่ทันต่อการเปิดภาคเรียน การจัดซื้อจัดจ้างไม่เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบราชการ ไม่มีคณะกรรมการควบคุมดูแล ติดตามตรวจสอบโครงการ ขาดการสอบถามความต้องการของ

นักเรียนในการเลือกอาหาร ฯลฯ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1, 2563) นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณไม่เพียงพอสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก การดำเนินการจัดทำหลักฐานการเบิกจ่ายไม่ครบถ้วน ขาดบุคลากรที่รับผิดชอบโดยตรง หรือไม่สามารถดำเนินโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันได้อย่างต่อเนื่องอีกด้วย (สุเทพ ชิตยวงษ์, 2562)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่อง “สภาพและปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกในเขตจังหวัดพิษณุโลก” โดยนำแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ (System Theory) (จันทราณี สงวนนาม, 2553) มาใช้ในการวิจัย และนำข้อมูลที่ได้รับตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกในเขตจังหวัดพิษณุโลก มาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกในเขตจังหวัดพิษณุโลกให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่งผลทำให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกในเขตจังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกในเขตจังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey theory) โดยผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

ขอบเขตของการวิจัย

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การวิจัยสภาพและปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกในครั้งนี้ มุ่งศึกษาสภาพและปัญหา ตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เฉพาะสถานศึกษาที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สนับสนุนให้จัดทำอาหารกลางวันให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันตามหลักโภชนาการเท่านั้น

2. ขอบเขตด้านประชากร

2.1 ประชากร ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 400 คน ครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน จำนวน 400 คน ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา จำนวน 3 คน และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด จำนวน 806 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 130 คน ครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน จำนวน 130 คน ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา จำนวน 3 คน และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด จำนวน 266 คน ซึ่งการได้มาโดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน และการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ทำการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการจับฉลากตามระดับของตำแหน่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการสำรวจรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการผลิต (process) และด้านผลผลิต (output) ลักษณะแบบสอบถาม เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการผลิต (process) และด้านผลผลิต (output)

3.1 การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ มีลำดับขั้นตอนการสร้างดังต่อไปนี้

3.1.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามตามองค์ประกอบและตัวชี้วัดนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสอบถามตามกรอบเนื้อหา และเสนอร่างแบบสอบถามต่อผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารการศึกษา จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมของเนื้อหา และนำการตรวจของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ความสอดคล้องแบบ Index of Congruence (IOC) หาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามเป็นรายข้อ โดยพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.60 พบว่า ดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.67 - 1.00

3.1.2 ปรับปรุงแบบสอบถามตามองค์ประกอบและตัวชี้วัดตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วจัดพิมพ์

3.1.3 นำแบบสอบถามที่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้ (try - out) เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามกับผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา และนักวิชาการที่รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ร้อยละ 86

3.1.4 จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

การจัดเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล ดังนี้

4.1.1 ขอลงหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในสังกัดสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

4.1.2 ผู้วิจัยส่งหนังสือที่ได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เพื่อขอความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับโครงการอาหารกลางวันที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม โดยส่งทางไปรษณีย์ไปยังสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก และขอให้สถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก ส่งแบบสอบถามกลับคืนมายังผู้วิจัย ณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

4.1.3 ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามและตรวจสอบจำนวนแบบสอบถาม ตลอดจนความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 266 ฉบับ ได้รับฉบับที่สมบูรณ์กลับคืนมาจำนวน 206 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 77.44

การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปและนำเสนอสถิติพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ดังต่อไปนี้

5.1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะของแบบสอบถามรายการ (Check List) ได้แก่ ตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการใช้การแจกแจงความถี่ (f) และค่าร้อยละ (%)

5.1.2 การวิเคราะห์สภาพการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการจัดการศึกษา และนักวิชาการศึกษาที่รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในการแปลความหมาย (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) และนำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

5.2 การวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการจัดการศึกษา และนักวิชาการศึกษาที่รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก เป็นคำถามปลายเปิด โดยการหาค่าความถี่ในการตอบแบบสอบถาม มาสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลประมวลเสนอเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถามในการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก

ตำแหน่ง	จำนวน	ร้อยละ
ผู้บริหารสถานศึกษา	95	46.12
ครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน	105	50.97

ตำแหน่ง	จำนวน	ร้อยละ
ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการจัดการศึกษา	3	1.46
นักวิชาการศึกษาที่รับผิดชอบโครงการ	3	1.46
รวม	206	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก ส่วนใหญ่เป็นตำแหน่งครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันมากที่สุด จำนวน 105 คน รองลงมา คือ ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 95 คน ถัดมาเป็นตำแหน่งนักวิชาการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับโครงการอาหารกลางวัน จำนวน 3 คน และตำแหน่งผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมการจัดการศึกษา จำนวน 3 คน

1. สภาพการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งจะมีทั้งหมด 3 ด้าน โดยแต่ละด้าน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการศึกษาระดับสภาพการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก

ลำดับที่	รายการ	(n = 206)		ระดับการปฏิบัติ	อันดับที่
		$\bar{x}$	S.D.		
1.	ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)	4.54	1.05	มากที่สุด	1
2.	ด้านกระบวนการ (Process)	4.48	0.62	มาก	3
3.	ด้านผลผลิต (Output)	4.52	0.64	มากที่สุด	2
	รวม	4.51	0.77	มากที่สุด	

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดโดยด้านปัจจัยนำเข้า (Input) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือด้านผลผลิต (output) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด และถัดมา คือ ด้านกระบวนการ (Process) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากตามลำดับ และเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละรายด้าน พบว่า 1) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ในภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ โรงเรียนมีคณะกรรมการผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน รองลงมาคือ มีการเขียนโครงการอาหารกลางวันเพื่อขอรับทุนอุดหนุนโรงเรียนได้ระบุวัตถุประสงค์หลักการความจำเป็น จำนวนงบประมาณ และจำนวนนักเรียนไว้ชัดเจนในโครงการ โดยมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีข้อที่มีการปฏิบัติน้อยสุด คือ ครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน มีการจัดแหล่งงบประมาณสนับสนุนและมีนักปราชญ์

ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อช่วยร่วมมือในการดำเนินโครงการ 2) ด้านกระบวนการ (process) ในภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน ได้มีการวางแผน กำหนดเมนูอาหารกลางวัน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือมีการกำหนดปฏิทินปฏิบัติกิจกรรมและครูผู้รับผิดชอบการดำเนินโครงการฯ โดยมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีการปฏิบัติน้อยสุด คือ การประชุมคณะกรรมการ ตัวแทนนักเรียนเพื่อสำรวจและจัดทำเมนูอาหารกลางวัน โดยมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 3) ด้านผลผลิต (output) ในภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยนักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวันเพียงพอสอดคล้องโภชนาการ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ นักเรียนมีสุขภาพร่างกายโดยรวมมีสุขภาพแข็งแรง โดยมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยสุด คือนักเรียนมีภาวะทุพโภชนาการลดลง

2. ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก พบว่า

2.1 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

มีปัญหาเกี่ยวกับทางด้านงบประมาณไม่เพียงพอกับสภาพเศรษฐกิจ และสถานที่การประกอบอาหารและรับประทานอาหารยังไม่ถูกสุขอนามัย รวมทั้งขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญเกี่ยวกับภาวะโภชนาการ

ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ ควรมีการจัดสรรเงินอุดหนุนโครงการให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ และควรจัดให้มีการแก้ไขระเบียบให้สามารถนำเงินที่เหลือจ่ายคืนมาเป็นเงินสะสมของโรงเรียนหรือโรงเรียนสามารถนำไปใช้จ่ายในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ประกอบอาหารได้ ทางด้านสถานที่ ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการก่อสร้างสถานที่ประกอบอาหารและรับประทานอาหารของนักเรียนที่ถูกสุขอนามัย นอกจากนี้ ควรให้โรงเรียนสามารถจ้างแม่ครัวมาประจำโรงเรียนได้ หรือควรมีจิตอาสาเข้ามาช่วยในการทำอาหารให้กับนักเรียน

2.2 ด้านกระบวนการ (process)

มีปัญหาเกี่ยวกับเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการอาหารกลางวัน มีจำนวนมาก และยังมีการบูรณาการโครงการอาหารกลางวันกับสาระการเรียนรู้ทุกสาระที่ไม่ครอบคลุม และปัญหาการนิเทศยังไม่มีอย่างต่อเนื่อง และไม่ปฏิบัติตามปฏิทินที่กำหนด

ข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุง คือ ควรลดจำนวนเอกสารลง และจัดให้มี Platform ที่แน่นอน ชัดเจนและไม่ยุ่งยาก ควรบูรณาการโครงการอาหารกลางวันกับสาระการเรียนรู้ที่ยังไม่ครอบคลุม และควรมีการนิเทศตามปฏิทินที่กำหนด ทั้งนี้ ควรนำผลการนิเทศไปรายงานในที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานในปีถัดไป

2.3 ด้านผลผลิต (output)

มีปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนรับประทานอาหารมากเกินไป จนทำให้เกิดทุพโภชนาการเด็กอ้วน และมีน้ำหนักเกินเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด นักเรียนบางส่วนรับประทานอาหารตามใจตัวเองทั้งที่ทราบว่าไม่เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพและเมื่อนักเรียนอยู่บ้าน ทางครอบครัวไม่ได้ส่งเสริม สนับสนุนให้นักเรียนบริโภคอาหารที่ถูกสุขอนามัย ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ ควรมีผู้เชี่ยวชาญด้านโภชนาการภายนอกโรงเรียนเข้ามาประเมินสุขภาพนักเรียนเพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด และควรปลูกฝังค่านิยมการรับประทานอาหารเช้าที่เป็นประโยชน์ของเด็กนักเรียน รวมทั้งโรงเรียนกับผู้ปกครอง ควรมีการร่วมมือกันในการติดตามสอดส่องพฤติกรรมกรรมการรับประทานอาหารของเด็กนักเรียนอยู่เสมอ

อภิปรายผล

1. สภาพการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้ อาจเพราะลักษณะของโครงการอาหารกลางวันนั้น เป็นโครงการของรัฐบาล ซึ่งเป็นประโยชน์สาธารณะ(Public Interest) และเป็นบริการสาธารณะทางสังคม (Social public service) ที่รัฐจะต้องจัดทำเองหรืออำนวยความสะดวกเพื่อสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ (มานิตย์ จุมปา, 2554) โดยโครงการดังกล่าวนี้ มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่ต้องการให้นักเรียนได้มีสุขภาพ พลานามัยที่ดี นักเรียนได้รับประทานอาหารตามหลักโภชนาการ และไม่ได้มีการแสวงหากำไร โดยเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้การบริหารงานโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ คือ องค์กรฝ่ายปกครอง ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และนโยบายของรัฐบาลดังกล่าวไปสู่ภาคปฏิบัติตามวัตถุประสงค์มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2535 โดยปฏิบัติตามคู่มือการดำเนินงานกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนที่กำหนดไว้ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อีกทั้งยังมีการศึกษาเรื่องการประเมินโครงการอาหารกลางวันโรงเรียนกลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาโคกขมิ้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเลย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การประเมินโครงการอาหารกลางวันโรงเรียนด้านสภาพแวดล้อม พบปัญหาด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต มีการปฏิบัติและความเหมาะสม อยู่ในระดับมากทุกด้าน (นิรมล ละสูงเนิน, 2556) อย่างไรก็ตาม เมื่อนำมาพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละด้าน พบว่า

1.1 ด้านปัจจัย (Input) ในภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีการปฏิบัติมากที่สุดคือ โรงเรียนมีคณะกรรมการผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวัน แต่มีการปฏิบัติอยู่ในน้อยสุด คือ ครูรับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันมีการจัดหาแหล่งงบประมาณ

สนับสนุน และมีนักปราชญ์ ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อช่วยร่วมมือในการดำเนินโครงการ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะในการจัดหางบประมาณเพิ่มเป็นการเพิ่มภาระให้กับครูผู้รับผิดชอบโครงการ เนื่องจากครูนอกจากมีภาระงานสอนเป็นหลักแล้ว ยังได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาให้ รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันอีก ดังนั้น หากยังจะต้องเพิ่มภาระให้ครูเป็นผู้จัดหาแหล่ง งบประมาณอื่นที่มาสสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันด้วยแล้วก็จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ ของครูขาดประสิทธิภาพได้ ดังนั้น จึงทำให้มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยสุด และมีการศึกษาเรื่อง การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ด้านงบประมาณข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือโรงเรียนมีการจัดหางบประมาณ มาเพิ่มเติมหรือทดแทนส่วนที่หมดไป (ณัฐวรรณ ตรวจนอก, 2557)

1.2 ด้านกระบวนการ (process) ในภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันได้มีการวางแผนกำหนด เมนูอาหารกลางวัน โดยมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด แต่การประชุมคณะทำงาน ตัวแทน นักเรียน เพื่อสำรวจและจัดทำเมนูอาหารกลางวัน และมีการบูรณาการโครงการอาหารกลางวัน กับกิจกรรมการสอนเข้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยสุด ทั้งนี้ อาจเป็น เพราะวัน เวลาในการประชุม ตรงกับวันที่ตัวแทนนักเรียนต้องเข้าชั้นเรียนจึงไม่สะดวกที่จะมา ประชุม รวมทั้ง หากจำเป็นต้องใช้เวลาในการประชุมมาก ยิ่งจะทำให้เป็นปัญหาและอุปสรรค ในการเข้าประชุมของตัวแทนนักเรียน ทำให้มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยสุด นอกจากนี้ การบูร ณาการโครงการอาหารกลางวันกับกิจกรรมการสอนเข้ากลุ่มสาระการเรียนรู้มีการปฏิบัติอยู่ใน ระดับน้อย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะยังมีข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ สถานที่ขาดวัสดุอุปกรณ์ ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านโภชนาการ จึงไม่สามารถบูรณาการกับกิจกรรมการ ทางด้านสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้ไม่ครอบคลุมได้ นอกจากนี้ การศึกษาเรื่อง รูปแบบการ ดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 : กรณีศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนที่ประสบ ความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันนั้น มีกิจกรรมการดำเนินงานเหมือนกัน คือ นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการอาหารกลางวันและมีการบูรณาการกิจกรรมการ เรียนการสอน (อุดมสิน อุสาทรัพย์, 2553)

1.3 ด้านผลผลิต (Output) โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวันเพียงพอตามหลัก โภชนาการ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยสุด คือนักเรียนมี ภาวะทุพโภชนาการลดลง ซึ่งแสดงถึงนักเรียนยังมีภาวะทุพโภชนาการ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ นักเรียนบริโภคอาหารและได้รับสารอาหารที่ไม่เหมาะสมทั้งปริมาณ และชนิดอาหารโดยเฉพาะ แป้ง น้ำตาล และไขมันมากเกินไป ประกอบกับนักเรียนยังออกกำลังกายน้อย จึงส่งผลทำให้ ร่างกายของนักเรียนมีภาวะอ้วน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558)

2. ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก พบว่า

2.1 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) มีปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ประกอบอาหารและรับประทานอาหารยังไม่ถูกสุขอนามัย ตลอดจนยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญทางด้านโภชนาการ โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการก่อสร้างสถานที่ประกอบอาหารและรับประทานอาหารของนักเรียนที่ถูกสุขอนามัย และควรให้โรงเรียนสามารถจ้างแม่ครัวมาประจำโรงเรียนได้

2.2 ด้านกระบวนการ(process) มีปัญหาเกี่ยวกับเอกสารเกี่ยวกับการบูรณาการโครงการอาหารกลางวันกับสาระการเรียนรู้ทุกสาระยังไม่ครอบคลุม และการนิเทศยังไม่มีอย่างต่อเนื่องและไม่เป็นไปตามปฏิทินที่กำหนด โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ ควรบูรณาการโครงการอาหารกลางวันกับสาระการเรียนรู้ให้ครอบคลุม และควรมีการนิเทศตามปฏิทินที่กำหนด ทั้งนี้ ควรนำผลการนิเทศไปรายงานในที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินโครงการเพื่อปรับปรุงแก้ไขและนำไปใช้ในปัดไป นอกจากนี้การศึกษาเรื่องการบริหารโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า มีแนวทางในการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันด้านนิเทศและการประเมินผลโครงการ โรงเรียนควรกำหนดรูปแบบการนิเทศและประเมินผลโครงการอาหารกลางวันให้ชัดเจนในเรื่องเวลา ความสม่ำเสมอและผู้รับผิดชอบในการนิเทศและการประเมินผลโครงการให้ชัดเจน และนำผลการนิเทศและการประเมินผลโครงการมาปรับปรุงการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (ชนก แสนดิศ , 2551)

2.3 ด้านผลผลิต(output) มีปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนบางส่วนรับประทานอาหารตามใจตัวเองทั้งที่ทราบว่าไม่เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพ และเมื่อนักเรียนอยู่บ้านครอบครัวก็ไม่ได้ส่งเสริม สนับสนุนให้นักเรียนบริโภคอาหารที่ถูกสุขอนามัย โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ ควรมีผู้เชี่ยวชาญด้านโภชนาการจากภายนอกโรงเรียน เข้ามาประเมินสุขภาพนักเรียนเพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด และควรมีการปลูกฝังค่านิยมในการรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์ของเด็กนักเรียน นอกจากนี้ โรงเรียนและผู้ปกครอง ควรร่วมมือกันในการติดตามสอดส่องพฤติกรรมในการรับประทานอาหารของเด็กนักเรียนให้สม่ำเสมอ อีกทั้งยังมีการศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการอาหารกลางวันโรงเรียนกลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาโคกขมิ้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า มีข้อเสนอแนะแนวทางควรประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนได้ทราบข้อมูลโดยเปรียบเทียบให้เห็นผลดี ในการรับประทานอาหารกลางวันตามโครงการอาหาร

กลางวัน โดยเน้นเรื่องคุณภาพอาหารทางโภชนาการ การประหยัด ความสะดวกสบาย ตลอดถึงระเบียบวินัยและมารยาทในการรับประทานอาหาร (นิรมล ละสูงเนิน, 2556)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยสภาพและปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก พบว่า 1) ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านปัจจัยนำเข้า (Input) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือด้านผลผลิต (output) และถัดมาด้านกระบวนการ (process) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากตามลำดับ 2) ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตจังหวัดพิษณุโลก พบว่า 1) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) มีปัญหาทางด้านงบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอ และปัญหาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอนุมัติงบประมาณให้โรงเรียนล่าช้า ส่งผลทำให้โรงเรียนส่งเงินงบประมาณที่เหลือคืนไม่เป็นไปตามกรอบเวลาที่กำหนด โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ ควรมีการจัดสรรทุนอุดหนุนโครงการอาหารกลางวันให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ และควรโอนงบประมาณให้กับกระทรวงศึกษาธิการ และถ่ายโอนให้โรงเรียนดำเนินการต่อไป ทั้งนี้ ควรจัดโอนงบประมาณให้เป็นไปตามตารางที่กำหนด 2) ด้านกระบวนการ (process) มีปัญหาเกี่ยวกับเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการอาหารกลางวันมีจำนวนมาก โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ ควรลดจำนวนเอกสารที่เกี่ยวข้องลง โดยจัดให้มี Platform ที่แน่นอนชัดเจนและไม่ยุ่งยาก 3) ด้านผลผลิต (output) มีปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนรับประทานอาหารเช้าจนทำให้เกิดภาวะทุพโภชนาการ (malnutrition) โดยข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข คือ ควรมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านโภชนาการจากภายนอกโรงเรียน เข้ามาประเมินสุขภาพของนักเรียนเพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเลือกตอบและแบบปลายเปิด อาจส่งผลทำให้ผู้ที่ให้ข้อมูลเกิดความขัดแย้งในทางความคิด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้มีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปว่า เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ควรเป็นแบบสอบถามเลือกตอบสภาพและปัญหาการบริหารงานโครงการอาหารกลางวัน และควรทำการศึกษาโดยเจาะลึกลงไปในระดับโรงเรียน รวมทั้งควรจัดให้มีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารโครงการอาหารกลางวันด้วย นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบ ขนาดของโรงเรียน เพื่อที่จะได้ทราบข้อมูลที่มีรายละเอียดโดยเฉพาะประเด็นปัญหาการจัดสรรงบประมาณต่อรายหัวของเด็กนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก อันจะเกิดประโยชน์ต่อการการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประเทศชาติโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศุภสมาคมประชาชาติ.
- _____. (2558). คู่มือการจัดการอาหารกลางวันนักเรียนตามมาตรฐานโภชนาการ สุขาภิบาลอาหารและอาหารปลอดภัยสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศุภสมาคมประชาชาติ.
- จันทร์ สอนนาม. (2553). ทฤษฎีและแนวทางการปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา. นนทบุรี: บุ๊ค พอยท์.
- ชนก แสงดิศ. (2551). การบริหารโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา . มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ณัฐวรรณ ตรวจนอก. (2557). การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- นิรมล ละสูงเนิน. (2556). การประเมินโครงการอาหารกลางวันโรงเรียนกลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาโคกขมิ้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 จังหวัดเลย. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา. (2535). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 ตอนที่ 42 หน้า 50 - 58. 8 เมษายน 2536.
- มานิตย์ จุมปา. (2554). คำอธิบายกฎหมายปกครอง เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูลนิธิคุณแม่สุภาพ. (2551). กินเพื่อสุขภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิคุณแม่สุภาพ.
- รุจิรา สัมมะสุต และรัศมี คันธเสวี. (2554). เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา อาหารบำบัดโรค หน่วยที่ 1 - 7 สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (พิมพ์ครั้งที่ 16). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สถาบันวิจัยฟรีสแลนด์คัมพินา. (2563). โพรโมสต์วิจัยโภชนาการเด็กไทย หนุนรัฐใช้ข้อมูลพัฒนาประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 10 เมษายน 2564, จาก <https://www.prachachat.net/csr-hr/news-550270>

- สายพิน แก้วงามประเสริฐ. (2562). ปัญหาอาหารกลางวันและนมโรงเรียน. เรียกใช้เมื่อ 6 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.mathichon.co.th/article/news>.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1. (2563). รายงานผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562. จังหวัดพิษณุโลก: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1.
- สุเทพ ชิตยวงษ์. (2562). สรุปผลโครงการอาหารกลางวัน ปี 2562. เรียกใช้เมื่อ 10 เมษายน 2564 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/8419695>
- อุดมสิน อูสาทรัพย์. (2553). รูปแบบการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (3rd ed.). New York: Harper & Collins.

ทิศ 6 ในพระพุทธศาสนากับการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ในยุควิถีปกติใหม่*

THE SIX DIRECTIONS IN BUDDHISM AND THE CREATION OF A RELATIONSHIP BETWEEN PEOPLE IN THE NEW NORMAL ERA

วิทิต บัวปรอท

Withit Buaparot

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

Yala Rajabhat University, Thailand

E-mail: withitmail@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายหลักคำสอนเรื่องทิศ 6 ในพระพุทธศาสนากับการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในยุควิถีปกติใหม่ ซึ่งได้แก่ 1) ปุริตถิมทิศ หมายถึง ทิศเบื้องหน้าคือ บิดา มารดา 2) ทักขิณทิศ หมายถึง ทิศเบื้องขวาคือ ครูอาจารย์ 3) ปังณิมทิศ หมายถึง ทิศเบื้องหลังคือ สามเณร ภรรยา 4) อุตตรทิศ หมายถึง ทิศเบื้องซ้ายคือ มิตรสหาย 5) เภฏฐิมทิศ หมายถึง ทิศเบื้องล่างคือ ลูกจ้างกับนายจ้าง 6) อุปริมทิศ หมายถึง ทิศเบื้องบนคือ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์ ทั้งหมดนี้เป็นหลักธรรมที่สำคัญปรากฏในสังคัลลสูตร เป็นคำสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้ครองเรือน (คฤหัสถ์) ใช้เป็นหลักปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลต่าง ๆ ในสังคม อันจะนำไปสู่สัมพันธภาพในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ที่เรียกว่า “สังคม” และในปัจจุบันคำว่า ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) ถูกบัญญัติโดยราชบัณฑิตยสภา และคณะกรรมการบัญญัติศัพท์นิเทศศาสตร์ ได้อธิบายไว้ว่า New Normal แปลว่า ความปกติใหม่ ฐานวิถีชีวิตใหม่ หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากเดิม อันเนื่องมาจากมีบางสิ่งมากระทบ จนแนวทางปฏิบัติคุ้นเคยอย่างเป็นปกติ และสามารถคาดหมายล่วงหน้าได้ ต้องปรับเปลี่ยนไปสู่ชีวิตวิถีใหม่ สำหรับคำว่า New Normal ในที่นี้จะใช้ในบริบทของ COVID - 19 ซึ่งทำให้หลักปฏิบัติหน้าที่ต่อกันของคนในสังคมต้องเปลี่ยนไป ในฐานะชาวพุทธควรที่จะต้องศึกษา ทบทวนในหลักคำสอนที่ว่าด้วยเรื่องทิศ 6 เพื่อที่จะสามารถยึดเป็นหลักปฏิบัติ และแนวทางการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลโดยยังคงความสำคัญของสิทธิเสรีภาพทั้งในความคิด ค่านิยม และมาตรการต่าง ๆ ในการปฏิบัติตน อันจะช่วยสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องอยู่บนพื้นฐานความจริงของสังคม

* Received 20 April 2021; Revised 1 May 2021; Accepted 16 May 2021

คำสำคัญ: ทิศ 6, ชีวิตวิถีใหม่, สัมพันธภาพ

Abstract

The objective of this article is to explain the six directions in Buddhism and the creation of a new relationship between people in the new normal era. The six directions are as follows: 1) a front direction i.e., a father and a mother, 2) a right direction i.e., a teacher, 3) a back direction i.e., a husband and a wife 4) a left direction i.e., a friend 5) a lower direction i.e., an employee and an employer 6) an upper direction i.e., a priest. The above teaching can be found on Singghalaka Sutra which focuses on an application of these six directions on laities' daily lives leading to a social relationship called 'a society'. At present, the new way of life (New Normal) is defined by the Royal Thai Council of Communication Arts Council Royal Society as a new way of life because people's daily lives have been affected so greatly that the typical and can be expected ways of lives cannot be predicted resulting in a new normal way. For a term 'New Normal' in this article, it is used In the COVID-19 context. That means there are changes of roles towards people in a society. As a Buddhist, therefore, we should review the principle of six directions and use it as a guideline to create a good personal relationship among people in a society. This principle still maintains the concept of rights to thinking, values, and other measures of self-conduct encouraging the changes based on the reality in a society.

Keywords: Six directions, New Normal, Relationship

บทนำ

มนุษย์สัมพันธ์ คือ การเกี่ยวข้องกันของผู้คนในสังคม จนก่อให้เกิดการรักษา สัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ซึ่งเกิดจากการที่มนุษย์ต้องการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก็เพื่อประโยชน์ของการดำรงชีวิตในด้านต่าง ๆ ก่อให้เป็นชุมชน หมู่บ้าน และประเทศชาติ (ธาดา ราชกิจ, 2562) ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เรื่องทิศ 6 ที่ปรากฏในสังคัลลสูตร (ที.ปา. 11/198-204/202-206) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นพระสูตรที่แสดงถึงหลักความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมประเภทต่าง ๆ ที่ต้องเกี่ยวข้องทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ประดุจทิศต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว อันประกอบด้วยมารดาบิดา ครูอาจารย์ สามเณร

มิตรสหาย คนใช้หรือลูกจ้างกับนายจ้าง และสุดท้ายพระสงฆ์หรือนักบวชกับชาวบ้าน (คฤหัสถ์) (ปัญญานันทภิกขุ, 2525) ซึ่งในปัจจุบันนี้การดำรงชีวิตในรูปแบบใหม่ หรือที่เรียกกันว่า New Normal อันแปลความได้ว่า ความปกติใหม่ หรือฐานวิถีชีวิตใหม่ หมายถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากเดิม ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันระหว่างผู้คนในสังคมเปลี่ยนไป จนอาจล้มหลักการที่พุทธศาสนิกชนจะต้องปฏิบัติหน้าที่ที่ดีและถูกต้องต่อกัน (พระไพศาล วิสาโล, 2552) อีกทั้งการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปนี้เอง ทำให้ต้องกลับมาศึกษาเรื่องการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในพุทธศาสนา (ทศ 6) โดยเริ่มต้นจากครอบครัวที่เป็นจุดเริ่มต้นที่เล็กที่สุดแต่ก็สำคัญที่สุดเช่นกัน ตลอดจนถึงการสร้างสัมพันธ์ภาพที่เกี่ยวข้องกับผู้นำจิตวิญญาณในสังคมทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ในชาตินี้ (ทิฐธัมมมิกัตถะ) และชาติหน้า (สัมปรายิกัตถะ) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2553) อันจะก่อให้เกิดความสุข ความเจริญรุ่งเรือง ตลอดจนถึงสันติสุขและสันติภาพในสังคมโลกต่อไป

ความสำคัญของหลักคำสอนเรื่องทศ 6

ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาถือว่าพฤติกรรมของมนุษย์มีพัฒนาการมาจาก 1) ปัจจัยภายใน คือ สภาวะจิตใจและอุปนิสัยที่ติดตัวมากับดวงจิต เป็นตัวปรุงแต่งจากภายในสู่ภายนอก เช่นเดียวกับเมล็ดพืชซึ่งเก็บยีน (Gene) ต่าง ๆ ของพืชไว้ภายในเมล็ดครบถ้วน และพร้อมที่จะเจริญงอกงามเมื่อนำมาเพาะปลูกลงดิน และ 2) ปัจจัยภายนอก ซึ่งช่วยเสริมแต่งให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนาในเมื่อทารกคลอดออกมาแล้ว ข้อนี้อาจเปรียบเทียบได้กับการรดน้ำพรวนดินใส่ปุ๋ยเข้าไป ในเมื่อเมล็ดพืชได้รับการเพาะปลูกบนดินแล้ว (สุขุมพงษ์ ชาญนวงศ์, 2555) หลักความสำคัญในการดำเนินชีวิตด้วยทศ 6 ที่ปรากฏในสังคาลสูตรนั้น ว่าด้วยเรื่องสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมไว้ว่า พลเมืองดีที่สำนึกในความรับผิดชอบจริง ๆ มิได้ปฏิบัติแบบจำยอมหรือเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะผู้ศึกษาย่อมจะควรเข้าใจว่าสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบเช่น ผู้ขับรถบนท้องถนนมิใช่แต่จะหวงสิทธิอย่างเดียว ถ้าหากไม่ยอมจะมีหน้าที่และไม่ยอมรับผิดชอบก็ไม่มีใครว่าอะไร หากแต่ว่าอย่างน้อยปัญหาชนทั้งหลายควรเป็นตัวอย่งที่ดีว่าสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบควรไปด้วยกันเสมอ (กิริติ บุญเจือ, 2519)

มนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ และต้องก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพราะในปัจจุบันนี้มีหลายเหตุและหลายปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิต หากขาดความตระหนักในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบก็จะต้องประสบกับความทุกข์ มนุษย์จะมีชีวิตที่มีความสุขได้นั้นสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิต และต้องให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ของตนเองและการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความรู้และความเข้าใจถึงสัมพันธ์ภาพของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ดังนั้นทศ 6 จึงเป็นหลักธรรมที่บุคคลจะพึงกระทำหน้าที่ต่อกันด้วยหน้าที่ที่ของมนุษย์ที่พึงปฏิบัติผู้อื่นและ

ต่อสังคม อันจะเป็นแนวที่สามารถส่งเสริมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ให้ดีขึ้นทั้งในส่วนตัวและสังคมโดยรวม สามารถดำเนินชีวิตส่วนตัวได้อย่างมีความสุข และสังคมส่วนรวมก็ดำรงอยู่อย่างปกติสุขด้วย อันประกอบด้วยบุคคลประเภทต่าง ๆ ที่จะต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ประดุจทิศที่อยู่รอบตัวแบ่งเป็น 6 ทิศ ดังนี้ (ที.ปา. 11/198-204/202-206) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

1. ทิศเบื้องหน้า (ปฐมิมทิศ) สัมพันธภาพระหว่างมารดาบิดากับบุตร

ในพจนานุกรมมคธ-ไทย ให้ความหมายคำว่า “มารดาบิดา” ตรงกับภาษาบาลีว่า “มาตาปิตุ” ว่า มาตา หรือ มาตุ แปลว่า ผู้รักบุตร มาจากศัพท์ “ปุตฺต มาเนตติ มาตา” ผู้ใดย่อมรักบุตร ผู้นั้นย่อมชื่อว่ามารดา ส่วนคำว่า ปิตา หรือ ปิตุ แปลว่า ผู้เลี้ยงบุตรโดยธรรม มาจากศัพท์ “ปุตฺตวา ปาตติ ปิตา” ผู้ใดย่อมเลี้ยงบุตร ผู้นั้นย่อมชื่อว่าบิดา ส่วนคำว่า “บุตร” ในพจนานุกรม มคธ-ไทย ได้อธิบายคำว่า “บุตร” ภาษาบาลีใช้คำว่า “ปุตฺต” มีความหมายว่า ผู้ยังหทัยของพ่อแม่ให้เต็ม ทำให้พ่อแม่มีความสุขใจ ผู้ใดยังหทัยของพ่อแม่ให้เต็ม ผู้นั้นชื่อว่าบุตร (พันธุ์ ป.หลงสมบุญ, 2540)

หน้าที่ของมารดาบิดาพึงปฏิบัติต่อบุตรธิดา พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ในสังคาลกสูตร 5 ประการ ด้วยกัน คือ 1) ห้ามไม่ให้กระทำความชั่ว 2) ให้ตั้งอยู่ในคุณงามความดี 3) ให้ศึกษาสรรพศาสตร์และศิลปวิทยา 4) หามรรยา (สามิ) ที่ดีให้ 5) พึงมอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันควร และในส่วนหน้าที่ของบุตรธิดาที่จะพึงปฏิบัติต่อมารดาบิดา พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ในสังคาลกสูตร 5 ประการ ด้วยเช่นกัน คือ 1) พึงต้องเลี้ยงดูตอบแทนบุญคุณของท่าน 2) พึงช่วยทำกิจการงานของท่าน 3) พึงดำรงวงศ์ตระกูล 4) พึงประพฤติตนให้เหมาะสมที่จะเป็นทายาทสืบสกุล 5) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วพึงทำบุญกรวดน้ำอุทิศให้ท่าน (ที.ปา. 11/199/203) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

มารดาบิดา คือ ผู้ที่มีอุปการคุณต่อบุตรเป็นอย่างมาก เพราะท่านเป็นผู้ให้ทั้งชีวิตและให้การอบรมสั่งสอน มุ่งหวังให้บุตรธิดาเป็นคนดี รู้จักรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของตนเองและสังคม การจะกระทำหน้าที่เหล่านี้ได้ดี มารดาบิดาต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เพราะผู้ที่สั่งสอนผู้อื่นได้ดี จะต้องอบรมตนเองให้เป็นแบบอย่างเสียก่อนจึงจะได้รับการยอมรับ เพราะบุตรธิดาหรือสมาชิกในครอบครัวจะดีมีคุณภาพหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับต้นแบบคือมารดาบิดา หากมารดาบิดาเป็นผู้มีศรัทธาตั้งมั่นในศีล ไตรตรองด้วยปัญญาก่อนลงมือกระทำความดีซึมซับแก่บุตรไปโดยปริยาย อนึ่งมารดาบิดาเป็นผู้นำครอบครัวจึงจำเป็นต้องอาศัยหลักธรรมคือ พรหมวิหาร 4 และการเว้นจากอคติ 4 ในส่วนของคุณธรรมพื้นฐานของบุตรธิดาที่พึงมีต่อมารดาบิดาคือ ความกตัญญูกตเวที เพราะท่านได้ชื่อว่าเป็นบุพการีหมายถึงผู้มีอุปการคุณมาก่อน บุตรที่เป็นผู้กตัญญูกตเวที ต้องระลึกนึกถึงอุปการคุณของมารดาบิดา ต้องยอมเลี้ยงดูท่านทั้งสอง ทำกิจธุระการงานของท่าน ตั้งอยู่ในโอวาท ดำรงคงไว้ในชื่อเสียงแห่งวงศ์ตระกูล เป็นผู้มีศรัทธาถึงพร้อมด้วยศีลาจารวัตรอันงดงาม จึงจัดว่าเป็นผู้ที่สมควรได้รับ

การยกย่องและสรรเสริญ ในทางพุทธศาสนาเรียกบุตรผู้ประพฤติตนเช่นนี้ว่า “สัตบุรุษ” อันหมายถึง คนดี นั่นเอง

2. ทิศเบื้องขวา (ทักษิณทิศ) สัมพันธภาพระหว่างครู อาจารย์กับศิษย์

ครู คือบุคคลที่มีหน้าที่หรือมีอาชีพในการสอนที่เกี่ยวกับระบบวิชาความรู้ หลักการคิด การอ่าน รวมถึงการปฏิบัติและแนวทางในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ซึ่งวิธีในการสอนจะแตกต่างกัน ต้องคำนึงถึงพื้นฐานความรู้ ความสามารถ และเป้าหมายของการศึกษาเล่าเรียน คำว่า “ครู” มาจากศัพท์ภาษาสันสกฤต “คุรุ” และภาษาบาลี “ครุ, ครุ” คำว่า “ครู” เป็นศัพท์แผลงมาจากรากศัพท์ คือ 1) มาจาก “คร” แปลว่า หนัก, ย่ำเกรง, เอาใจใส่, เอื้อเฟื้อ หมายความว่า ผู้มีใจหนักแน่น ไม่ใจเบาฉุนเฉียว โกรธง่ายใจเร็ว มีน้ำหนักเหมือนฉัตรศิลา เป็นผู้ทีศิษย์พึงเคารพยำเกรง ผู้เอาใจใส่ดูแลในการเรียนของศิษย์ เอื้อเฟื้อต่อศิษย์เหมือนลูกของตนเอง และ 2) มาจาก “คร” แปลว่า เชิดชู, เปิดเผย, เลิศลอย หมายความว่า ผู้ที่เชิดชูศิษย์ที่จมอยู่ในความโง่ให้ขึ้นสู่ความฉลาด ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ศิษย์โดยเปิดเผย ไม่อำพรางความรู้ ไม่ปิดบังซ่อนไว้เพราะหวงวิชาความรู้ และผู้เลิศลอย คือ เด่นด้วยวิทยาปรากฏแก่ศิษย์เหมือนดวงอาทิตย์เด่นด้วยรัศมีเห็นปรากฏแก่ชาวโลก (พระมหาอดิศร ถิรสีโล, 2540) คำว่า “ศิษย์” หมายถึง ผู้ศึกษาวิชาความรู้จากครูหรืออาจารย์, คู่กับครูหรืออาจารย์, อยู่ในความคุ้มครองดูแลของอาจารย์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

หน้าที่ของครู อาจารย์ที่จะพึงอนุเคราะห์ศิษย์ พระพุทธเจ้าทรงแสดงในสังคาลสูตรไว้ 5 ประการ คือ 1) พึงแนะนำให้เป็นคนดี 2) พึงให้เรียนดี 3) บอกความรู้ในศิลปวิทยาทุกอย่างด้วยดี 4) ควรยกย่องความดีให้ปรากฏในมิตรสหาย 5) ควรทำความป้องกันในทิศทั้งหลายแก่ศิษย์ และในส่วนหน้าที่ของศิษย์พึงกระทำต่อครู อาจารย์ พระพุทธเจ้าทรงแสดงในสังคาลสูตรไว้ 5 ประการ ด้วยกันคือ 1) ลูกขึ้นยืนรับ 2) พึงเข้าไปคอยรับใช้ 3) พึงเชื่อฟังและตั้งตนอยู่ในโอวาท 4) พึงดูแลปรนนิบัติ 5) เรียนศิลปวิทยาด้วยความเคารพ (ที.ปา. 11/200/203-204) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ครูอาจารย์ถือได้ว่าเป็นกัลยาณมิตร เป็นบุคคลที่เรียกกันว่าบุพนิยบุคคล เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะอบรมสั่งสอนแนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกหนทางในการดำเนินชีวิต และเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดำเนินไปตามมรรคาแห่งการฝึกฝน การอบรมอย่างถูกต้องทั้งในคุณธรรมจริยธรรมและสัมมาอาชีพ ดังนั้นมารดาบิดาผู้ปรารถนาความเจริญของบุตรควรมอบบุตรให้เป็นศิษย์แก่ครูอาจารย์ให้ช่วยอบรมสั่งสอนถ่ายทอดวิชาความรู้ ครูอาจารย์จึงเปรียบเสมือนมารดาบิดาคนที่สอง จึงนับว่าเป็นผู้มีพระคุณแก่ศิษย์อย่างมหาศาล ควรที่ศิษย์จะทำความเคารพและปฏิบัติที่ดีต่อครูอาจารย์

3. ทิศเบื้องหลัง (ปัจฉิมทิศ) สัมพันธภาพระหว่างสามเณร ภรรยา

ในพจนานุกรมมคธ - ไทย กล่าวถึงคำว่า “สามเณร” นั้น แปลว่า เจ้าของวิเคราะหตามศัพท์ว่า “ส เอตสสาตถิติ สามโก หมายถึง ความเป็นเจ้าของย่อมมีแก่ชายนั่น

เพราะเหตุนี้ ชายนั้นชื่อว่า สามี ส่วนคำว่า “ภรรยา” หรือ “ภริยา” แปลว่า หญิงอันบุรุษพึงเล็ง วิเคราะห์ตามศัพท์ว่า “ภริตพพโต ภริยา หมายถึง หญิงอันบุรุษพึงเล็ง ชื่อว่า ภรรยา” (พันตรี ป.หลงสมบูรณ์., 2540)

หน้าที่ของสามีพึงปฏิบัติต่อภรรยา พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงในสังคัลลสูตรไว้ 5 ประการ คือ 1) พึงให้เกียรติยกย่องภรรยา 2) ไม่ดูหมิ่น ดูแคลน 3) จงรักภักดี ไม่ประพฤตินอกใจ 4) พึงมอบความเป็นใหญ่ในบ้านให้ 5) พึงให้ของขวัญและให้เครื่องแต่งตัว และในส่วนหน้าที่ภรรยาพึงปฏิบัติต่อสามี พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงในสังคัลลสูตรไว้ 5 ประการ เช่นกัน คือ 1) ควรจัดการงานดี 2) พึงสงเคราะห์คนข้างเคียงทั้งสองฝ่ายดี 3) จงรักภักดี ไม่ประพฤตินอกใจ 4) พึงรักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ 5) พึงขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง (ที.ปา. 11/201/204) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ภรรยาผู้เป็นผู้อยู่ในทิศเบื้องหลัง เพราะเป็นกำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลังสามี ฉะนั้นผู้เป็นสามีพึงต้องบำรุงภรรยาของตนด้วยการยกย่องให้เกียรติในฐานะที่เป็นภรรยา ไม่ดูหมิ่น ไม่ประพฤตินอกใจ ทั้งยังต้องมอบความเป็นใหญ่ในบ้านให้ และต้องรู้จักหาเครื่องประดับมามอบตามโอกาสอันควร ในส่วนภรรยาก็ต้องยอมอนุเคราะห์สามีด้วยการทำหน้าที่ เช่น จัดการงานบ้านให้เรียบร้อย รู้จักสงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่าย ไม่ประพฤตินอกใจ สามี ต้องรู้จักการจ้ดเก็บและรักษาทรัพย์ที่สามีหามา และเป็นคนขยันไม่เกียจคร้านในการงาน สามีภรรยายู่กันด้วยความรัก เป็นผู้สร้างครอบครัว จะมั่งคั่งถาวรก็ต้องมีศีลธรรม มีปัญญา และความรักมาหล่อเลี้ยงชีวิต สามีและภรรยาจะครองชีวิตคู่ด้วยกันอย่างมีความสุขได้ ควรมีสมาชิวิตธรรม 4 ประการ อันได้แก่ มีศรัทธาเสมอกัน มีศีลเสมอกัน มีจาคะเสมอกัน และมีปัญญาเสมอกัน ในส่วนคุณค่าที่เกิดขึ้นสำหรับชีวิตคู่ก็มีความสำคัญ เพราะสามีภรรยาเป็นเสาหลักของสถาบันครอบครัว เป็นเพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ ดังนั้นคุณค่าที่เกิดขึ้นสำหรับชีวิตคู่ คือการรู้บทบาท และการปฏิบัติหน้าที่ของตน ซึ่งจะเป็นหลักประกันในชีวิตเรื่องความสุขในครอบครัว

4. ทิศเบื้องซ้าย (อุตตรทิศ) สัมพันธภาพระหว่างมิตรสหาย

พจนานุกรม-บาลี-ไทย-อังกฤษ ให้ความหมายของมิตร หมายถึง เพื่อน หรือ สหาย และแยกมิตรออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทแรก “อาคาริก” หมายถึงเพื่อนที่เป็นชาวบ้านหรือฆราวาสผู้มีคุณธรรม กรณตามปกติธรรมดา ประเภทที่ 2 “อนาคาริก” หมายถึงเพื่อนที่เป็นสมณะ ประเภทหลังนี้จะมีคุณธรรมความดีทางจิตใจและอธิบายต่อไปว่า เพื่อนที่ดีควรทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ผู้ให้คำแนะนำที่ถูกทางธรรม ที่เรียกว่า กัลยาณมิตรและเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นสังคมความประสานสามัคคีนำความเจริญมาสู่หมู่คณะ มิตรสหายที่ดีควรบำรุงอนุเคราะห์กันด้วยหน้าที่ (มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ, 2532)

ในสังคัลลสูตร พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้มี 5 ประการ คือ 1) การให้การแบ่งปันสิ่งของ 2) กล่าววาจาอันเป็นที่รัก 3) ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ 4) การวางตนสม่ำเสมอ 5) การไม่พูดจาหลอกลวงกัน ในส่วนหน้าที่ของมิตรสหายก็ต้องยอมอนุเคราะห์

กุลบุตร ด้วยกัน คือ 1) ป้องกันมิตรผู้ประมาทแล้ว 2) ป้องกันทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว 3) เมื่อมีภัยก็เป็นทีให้พึ่งพิงพำนักได้ 4) จะไม่ละทิ้งในยามมีอันตราย 5) พึ่งนับถือตลอดถึงวงศ์ตระกูลของญาติมิตร (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2544)

หน้าที่ของมิตรที่แสดงต่อมิตร หมายถึงการแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละแบ่งปัน ช่วยเหลือต่อกันด้วยสิ่งของการแสดงน้ำใจไมตรีในสิ่งที่เพื่อนต้องการ ทั้งยังสร้างความผูกพันให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น คำว่ามิตรแท้ คือ ต้องสามารถดูแลเพื่อนพร้อมจะเคียงข้างเสมอ เป็นเหมือนคู่ชีวิต ที่สำคัญพร้อมจะตายแทนกันได้ ทุกคนในโลกนี้มีมิตรแท้แน่นอน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการรักษาสัมพันธภาพของมิตรสหายให้ได้ยาวนานที่สุด เมื่อไหร่ที่ขัดใจกันก็ต้องพร้อมอภัยให้เสมอ ถ้าปฏิบัติได้ตามหลักการดังกล่าวข้างต้น นั่นคือการรักษามิตรภาพให้อยู่คงนานมากที่สุด

5. ทิศเบื้องล่าง (เหฏฐิมทิส) สัมพันธภาพระหว่างคนใช้ ลูกจ้างกับนายจ้าง

คนใช้ ลูกจ้าง คนงาน หมายถึง ลูกจ้างที่ใช้แรงงาน เป็นจำพวกไม่ใช่ทาส แยกเป็นคนรับจ้างชั่วคราว และเป็นคนงานประจำ ซึ่งนิยมเรียกกันว่ากรรมกร ลูกจ้าง คนใช้นายจ้างพึงอนุเคราะห์ด้วยหลัก 5 ประการดังนี้ 1) พึงจัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง 2) พึงให้อาหารและของรางวัล 3) พึงดูแลรักษาพยาบาลในยามเจ็บไข้ 4) พึงมอบของฝากของกำนัลให้ในโอกาสอันควร 5) ด้วยปล่อยให้หยุดงานในกาลสมัย ในส่วนฝ่ายคนใช้ หรือลูกจ้างก็ย่อมต้องอนุเคราะห์นายจ้างด้วยเช่นกัน มี 5 ประการ คือ 1) ควรลุกขึ้นทำงานก่อนนายจ้าง 2) ควรเลิกกิจการงานที่หลังนายจ้าง 3) ควรถือเอาแต่ของที่นายจ้างให้ 4) พัฒนางานให้ดีขึ้น 5) ควรนำคุณของนายจ้างไปสรรเสริญในที่อื่น ๆ (พชร ช่วยเกื้อ, 2561)

ในพระพุทธศาสนาการประพฤติดนของนายจ้างกับลูกจ้าง และคนใช้ รวมถึงกรรมกร ต้องมีความชอบและประกอบด้วยธรรม มีความสม่ำเสมอ มีได้แบ่งแยกถึงขั้นชั้นวรรณะ คนที่เกิดมาอยู่ในตระกูลมั่งคั่งร่ำรวยแล้ว ควรที่จะต้องสร้างประโยชน์ให้กับผู้อื่นอุปมาเหมือนก้อนมหาเมฆที่ให้ความชุ่มชื้นแก่ข้าวและกล้าโดยทั่วไป ลูกจ้างกับนายจ้างเปรียบเสมือนน้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า ต้องมีความถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน มีคำโบราณกล่าวถึงคำที่ว่าฝากผีฝากไข้กันเลยทีเดียว ฉะนั้นนายจ้างที่ปราศจากลูกจ้างก็ไม่สามารถดำเนินกิจการงานทั้งปวงได้ ส่วนลูกจ้างไม่มีนายจ้างก็ปราศจากการงาน รวมถึงการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีพก็มีอาจจะราบรื่นได้เช่นกัน

6. ทิศเบื้องบน (อุปริมทิส) สัมพันธภาพระหว่างพระสงฆ์ สมณพราหมณ์กับชาวบ้าน (คฤหัสถ์)

ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ กล่าวถึง สมณะ แปลว่าผู้สงบ หมายถึง พระสงฆ์นักบวชทั่วไป แต่ในพระพุทธศาสนาให้หมายจำเพาะว่า หมายถึงผู้ระงับบาป ได้แก่ พระอริยบุคคล และผู้ปฏิบัติเพื่อระงับบาป ได้แก่ผู้ปฏิบัติเพื่อเป็นพระอริยบุคคล ส่วนพราหมณ์ หมายถึง คนวรรณะหนึ่งใน 4 วรรณะ คือ กษัตริย์ พราหมณ์

แพทย์ ศุภร พรหมณ์เป็นวรรณะนักบวชและเป็นเจ้าพิธีกรรม ถือตนว่าเป็นวรรณะสูงสุด เกิดจากปากพระพรหม ส่วนสมณพรหมณ์ในที่นี้หมายถึง “พระภิกษุสงฆ์” ที่ปฏิบัติ ตามคำสอนแล้วปฏิบัติตามพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาเท่านั้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2553)

บุคคลทั้งหลายผู้หวังความเจริญ ควรบำรุงพระสงฆ์ สมณพรหมณ์ หรือนักบวช ผู้เป็นทิศเบื้องบนโดยทำหน้าที่ของตนให้ครบ 5 ประการ คือ 1) การแสดงออกทางกาย การกระทำสิ่งใดก็ต้องประกอบด้วยความเมตตา 2) การแสดงออกทางคำพูด การพูดข้อความใด ก็ต้องประกอบด้วยความเมตตา 3) การคิดสิ่งใดก็ต้องคิดประกอบด้วยความเมตตา 4) ควรเปิด ประตูต้อนรับด้วยความเต็มใจ 5) ควรอุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4 หรืออาวาสถานและเครื่องยังชีพอยู่ ตลอด ในส่วนหน้าที่ของพระสงฆ์ สมณพรหมณ์ หรือนักบวช ย่อมอนุเคราะห์ ศาสนิกชน คือ 1) ห้ามไม่ให้ทำความชั่วทั้งปวง 2) ให้ตั้งอยู่ในคุณงามความดีทั้งหลาย 3) อนุเคราะห์ด้วยความ ปรารถนาดี และความมีน้ำใจอันดีงาม 4) พึงให้ฟังสิ่งที่ไม่เคยฟัง (เทศนาธรรม) 5) อธิบายสิ่งที่ เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง 6) ช่วยบอกทางสวรรค์ คือทางดำเนินชีวิตที่มีความสุขความเจริญ ให้ (พระสมชาย ฐานวุฑโฒ, 2543)

การที่จะดำรงชีวิตให้มีความสุขและมีความเจริญเจริญรุ่งเรืองในสังคมนั้น สมาชิกในสังคมต้องเป็นคนดีมีศีลธรรมและต้องปฏิบัติตามหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เริ่มตั้งแต่การมีครอบครัวที่น่ารักและอบอุ่น อันมีองค์ประกอบอยู่หลายประการด้วยกันเช่น การเลือกคู่ครองที่ดี เป็นคู่สร้างคู่สมหรือเป็นคู่ศีลธรรม ก็จะได้หัวหน้าครอบครัวที่ดีทำให้มี หลักฐานมั่นคงและได้ทายาทที่ดี ซึ่งจะพัฒนาเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ให้เป็นคนดีมีศีลธรรม อยู่ร่วมกันกับสังคมได้เป็นอย่างดี ที่สำคัญต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ดี และปฏิบัติต่อผู้มี พระคุณกับตนเองโดยใช้หลักธรรมทศ 6 ต่อครอบครัว เพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมอย่างช่วยเหลือ เกื้อกูลกันและที่สำคัญทุกคนในสังคมจะต้องปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเองให้ครบทุก สถานภาพตามหลักธรรมของทศ 6 คือ ในฐานะมารดา บิดากับบุตร สามีกับภรรยา ครูบาอาจารย์กับศิษย์ เพื่อนกับเพื่อน นายจ้างกับลูกจ้าง และพระสงฆ์กับประชาชน (คฤหัสถ์) ถ้าทุกคนยึดถือและปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่นั้น ๆ แล้วย่อมจะนำความสุข สงบ ความเจริญรุ่งเรืองมาสู่สังคมอย่างสถาพร ในขณะที่เดียวกันการถ้าขาดการปฏิบัติหน้าที่ต่อตนเอง และต่อผู้คนรอบข้างก็จะทำให้ประสบกับความล้มเหลวในชีวิตได้ ทั้งโทษที่เกิดกับตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ ดังปรากฏเป็นข่าวอย่างชัดเจนเช่นในปัจจุบัน ปัญหาสังคม มากมายล้วนมาจากการไม่ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ขาดทั้งศีลธรรม และคุณธรรมจริยธรรมใน การดำเนินชีวิต การบริโภคที่ไม่รู้จักพอ (บริโภคนิยม) การเสาะแสวงหาไม่สิ้นสุด เห็นแก่ได้ฝ่าย เดียวไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของคนอื่น รวมทั้งสังคมส่วนรวมและประเทศชาติ

สัมพันธภาพระหว่างบุคคล

การมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่นเป็นสิ่งจำเป็นในการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์พัฒนาการทางสังคมและความคิดความเข้าใจของบุคคลจะพัฒนาขึ้นจากการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล ความสำเร็จในอาชีพการค้นพบความหมายของชีวิตและสุขภาพจิตล้วนได้รับผลกระทบจากสัมพันธภาพระหว่างบุคคล มนุษย์แต่ละคนถูกหล่อหลอมจากประสบการณ์ให้มีความคิด ความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมที่แตกต่างกัน ดังนั้นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคน จึงต้องอาศัยความเข้าใจถึงปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสัมพันธภาพที่มีระหว่างกัน เพื่อบุคคลทั้งสองฝ่ายจะได้ประสบความสำเร็จในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

อริสโตเติล (Aristotle, 1962) นักปราชญ์ชาวกรีก อธิบายว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม มนุษย์ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นเหล่ามนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นพวกมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันทำให้พวกเขารู้สึกปลอดภัย ซึ่งเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการที่มนุษย์มีสัมพันธ์กันมนุษย์จึงเป็นสัตว์สังคม

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของมนุษย์สัมพันธ์ (Human Relationships) เป็นการอยู่ร่วมกันของมนุษย์เป็นหมู่เป็นคณะหรือกลุ่มโดยมีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างบุคคลระหว่างกลุ่ม เพื่อให้ทราบความต้องการของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มรวมไปถึงวิธีการมุ่งใจและประสานความต้องการของบุคคลและกลุ่มให้ผสมผสานกลมกลืนกันตามระบบที่สังคมต้องการ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

อำนาจ แสงสว่าง ได้ให้ความหมายของมนุษย์สัมพันธ์ หมายถึงการแสวงหาเพื่อทำความเข้าใจ โดยการใช้ลักษณะรูปแบบการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลเป็นผล ก่อให้เกิดความเชื่อมโยงเพื่อให้ได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การของแต่ละบุคคล (อำนาจ แสงสว่าง, 2544)

Keith, D. & Newstrom, J. W. ได้ให้ความหมายของมนุษย์สัมพันธ์ หมายถึงกระบวนการมุ่งใจของบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพโดยมีความพอใจในทางเศรษฐกิจและสังคม มนุษย์สัมพันธ์จึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เพื่อใช้ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคล การยอมรับนับถือการให้ความร่วมมือ และการให้ความจงรักภักดีในการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลต่อบุคคลตลอดจนองค์การต่อองค์การ (Keith, D. & Newstrom, J. W., 1985)

การฝึกการมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่ดีได้ต้องมีความปรารถนา มีความตั้งใจจริง พร้อมทั้งจะฝึกฝนศึกษาหาความรู้ประสบการณ์และนำไปปฏิบัติจริง ๆ เพื่อให้เกิดทักษะในการสร้างความสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพเพราะมนุษย์สัมพันธ์เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มนุษย์สัมพันธ์จึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการเข้ากับคน การเอาชนะใจคนและการครองใจคนทุกระดับเช่น ผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานกับ

เพื่อนร่วมงาน และรวมทั้งคนในครอบครัวด้วยการพูดจาดี ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเป็นมิตรกับทุกคนเป็นหลักการแรกที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ในขั้นต่อไปและจำไว้เสมอว่าการเกิดมาเป็นมนุษย์ต้องปฏิบัติกับคนอื่นเช่นเดียวกัน (อดุลศักดิ์ ทองดี, 2546)

สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นศาสตร์ที่มีประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมมนุษย์ ตั้งแต่ส่วนบุคคลไปจนถึงครอบครัว มีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างสถาบันหรือองค์การทางสังคมเพราะจะทำให้มนุษย์เรียนรู้ที่จะยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และยอมรับบุคคลอื่นเพื่อฐานของความเป็นมนุษย์เท่ากันเรียนรู้ที่จะสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน คนเก่งที่มีความสามารถสูงถ้าขาดมนุษยสัมพันธ์ก็กลายเป็นบุคคลที่เปล่าประโยชน์เพราะไม่มีโอกาสที่จะแสดงปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนและแสดงความสามารถให้ปรากฏแก่กลุ่มคนและความเก่งนั้นก็จะไร้ค่าและหมดความหมายไปในที่สุด เพราะไม่อาจก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมและสังคมได้ ฉะนั้นมนุษยสัมพันธ์จึงมีบทบาทอย่างยิ่งที่จะก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีในการอยู่ร่วมกันเองของมนุษย์อย่างมีสันติสุข

คุณค่าของสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

สัมพันธภาพระหว่างบุคคลสามารถเกิดขึ้นได้หลากหลายรูปแบบ เช่น เกิดขึ้นเป็นแค่เพียงความรู้สึก หรือบางครั้งก็เกิดความสัมพันธ์จนกลายมาเป็นเพื่อนรัก คู่รักหรือคู่สมรสบางคู่ สัมพันธภาพอันจะต้องสิ้นสุดลงด้วยความเบื่อหน่ายหรือทุกข์ใจ ซึ่งสัมพันธภาพระหว่างบุคคลจะเริ่มต้นและดำเนินไปอย่างลึกซึ้งหรือมีอันต้องสิ้นสุดลงนั้น ขึ้นกับทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างกัน การเริ่มต้นของสัมพันธภาพที่ดีต่อกันจนสัมพันธภาพนั้นได้พัฒนาต่อไปจนเป็นความลึกซึ้งและรักษาให้สัมพันธภาพอันดียิ่งยืนยันทลอดไปไม่ใช่เรื่องง่าย หากแต่จะต้องอาศัยทักษะที่สำคัญหลายประการด้วยกัน ทักษะแห่งการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันนี้มีใช้สิ่งที่จะเกิดขึ้นได้เอง แต่จะต้องอาศัยการฝึกฝนหรือฝึกหัด (ลักขณา สรวิวัฒน์, 2556) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ มิตรภาพจะก่อเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยเวลา ความพยายามที่จะสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันกับผู้อื่น อาจเป็นไปได้ใน 3 แบบ คือ แบบที่ 1 เป็นรูปแบบที่ง่ายที่สุด คือการรอคอยให้ผู้อื่นก้าวเข้ามาผูกมิตรด้วย แบบที่ 2 เป็นรูปแบบที่ยากขึ้น คือการขอให้ใครสักคนเป็นเพื่อนด้วย ซึ่งมักจะรู้สึกเสี่ยงต่อการถูกปฏิเสธ แบบที่ 3 เป็นรูปแบบในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีด้วยการให้มิตรภาพแก่ผู้อื่น ซึ่งความสัมพันธ์ของบุคคลในระยะยาว การสร้างสัมพันธภาพรูปแบบนี้ให้ผลที่แน่นอนที่สุด ดังที่ Johnson, D. W. กล่าวว่าถ้าท่านต้องการเพื่อนจงเป็นเพื่อนของผู้อื่น ถ้าท่านต้องการความห่วงใยจงให้ความห่วงใยแก่ผู้อื่น ถ้าท่านต้องการคำปลอบโยนจงให้คำปลอบโยนแก่ผู้อื่น (Johnson, D. W., 1997)

การรู้จักตนเองได้จากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นเกิดจากสัมพันธภาพที่บุคคลจะรับรู้ จุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง ได้รู้และเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งเรียนรู้ความแตกต่างและความเป็นจริงของโลก โดยสัมพันธภาพอันดีระหว่างบุคคลจะช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปตามความเป็นจริง เข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างที่เป็นจริง ดังนั้น สัมพันธภาพอันดีระหว่างบุคคลจึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาเอกลักษณ์ของตนเอง การมีความรู้สึกว่ามีชีวิตมีความหมายและมีคุณค่า สามารถพัฒนาตนให้ไปถึงศักยภาพสูงสุดของตนได้ แต่บุคคลที่ไม่สามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นได้ (ฮาตา ราซกิจ, 2562) ก็อาจจะรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว เกิดความรู้สึกว่าชีวิตไร้ความหมายและนำไปสู่ความรู้สึกซึมเศร้าและท้อแท้ในชีวิต และอาจนำไปสู่การมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาได้เช่น พฤติกรรมแยกตัวจากสังคม การติดยาเสพติด เป็นต้น

การสร้างและคงไว้ซึ่งสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นจะเกิดบรรลุลผลได้ต้องอาศัยคุณลักษณะที่สำคัญของบุคคลในการยอมรับและส่งเสริมซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนจะเป็นสัมพันธภาพที่ดีต่อกันต้องอาศัยคุณลักษณะภายในหรือทัศนคติของบุคคลที่สำคัญบางประการ ได้แก่ 1) การยอมรับและให้เกียรติ หมายถึงการยอมรับลักษณะส่วนตัวหรือลักษณะเฉพาะของบุคคลตามที่เขาเป็น ให้เกียรติและเคารพในคุณค่าของบุคคล มีความเป็นมิตรและความอบอุ่นใจแก่ผู้อื่น 2) การเข้าใจสาระและความรู้สึก หมายถึงการเข้าใจในเนื้อหาสาระของสิ่งที่สื่อสารระหว่างกัน และเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่นเสมือนเป็นตัวเขา ซึ่งในสัมพันธภาพที่ขาดความเข้าใจความรู้สึกซึ่งกันและกัน สัมพันธภาพนั้นไม่สามารถดำเนินไปถึงขั้นที่ลึกซึ้งได้ 3) การจริงใจ หมายถึงการไม่เสแสร้งในการแสดงออกถึงความคิดความรู้สึกและทัศนคติของตนเอง (เอมอร์ ฤกษ์ระวี, 2557) คุณลักษณะของบุคคล 3 ประการนี้จะส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคลได้มากน้อยเพียงใดนั้น ไม่ใช่เพียงแต่มีคุณลักษณะเช่นนี้อยู่ภายในเท่านั้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความสามารถในการสื่อหรือแสดงออกถึงคุณลักษณะเหล่านี้ออกมาให้ผู้อื่นรับรู้ด้วย ซึ่งความสามารถในการแสดงออกหรือการสื่อสารให้ผู้อื่นทราบถึงคุณลักษณะสำคัญเหล่านี้เรียกว่า ทักษะการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคล

สรุป

สาระสำคัญของบทความเรื่องทศ 6 ในพระพุทธศาสนากับการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในยุควิถีปกติใหม่ ดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ดังนี้

การดำเนินชีวิตตามหลักทศ 6 นั้นเป็นวิธีการส่งเสริมให้มนุษย์ใช้ชีวิตกับผู้รอบข้างในการปฏิบัติหน้าที่ที่ถูกต้องต่อกันเพื่อการดำรงชีวิตในแต่ละวัน สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและสภาพแวดล้อมของสังคมให้ดีขึ้น เพราะเมื่อทุกคนรู้หน้าที่และมีความรับผิดชอบที่จะพึงปฏิบัติต่อผู้อื่นที่ตนเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชีวิตของมนุษย์ให้เกิดคุณค่าอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้ง 3 อย่าง ดังนี้ 1) ประโยชน์ต่อตนเอง (อัตตัตถะ)

หมายถึงการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (ทิต 6) เพื่อให้เห็นคุณค่าของหลักสัมพันธภาพระหว่างบุคคลภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID - 19) รวมทั้งการเจริญสติสัมปชัญญะ และเจริญจิตให้มั่นคงเข้มแข็ง การดำรงตนให้เป็นคนที่มีเหตุ มีผล รู้จักตัวตน รู้ประมาณ รู้กาลเวลา รู้บุคคล และรู้ชุมชน (สัปปริสธรรม 7) ทั้งการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ให้เห็นถึงสิ่งใดควร ไม่ควร มีความระมัดระวัง ป้องกันดูแลเอาใจใส่ตัวเองมากขึ้น ไม่ตั้งตนอยู่บนความประมาท มีเครื่องคิดในเรื่องสุขอนามัยส่วนบุคคลและการสาธารณสุขเบื้องต้น ข้อที่ 2) ประโยชน์ต่อผู้อื่น (ปรัตตะ) ข้อนี้หมายถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนกับความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่เปลี่ยนไป เนื่องจากต้องมีการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) เพื่อตั้งรับการแพร่ระบาดของโรคติดต่อ แต่ในหลักคำสอนเรื่องทิต 6 ในพระพุทธศาสนา ก็คือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในแบบของพุทธศาสนิกชนก็ยังคงอยู่เช่นเดิม แต่เพิ่มเติมก็คือ การวางตัว การระมัดระวัง รวมทั้งปฏิบัติตามมาตรการที่ภาครัฐกำหนดและประกาศเป็นภาวะฉุกเฉิน ก็เพื่อลดการแพร่กระจายเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID - 19) ถึงแม้ว่าโดยสายเลือดจะเป็นมารดาบิดา และบุตร หรือความสัมพันธ์ของครูบาอาจารย์-ลูกศิษย์ และเพื่อนร่วมงาน-เจ้านาย-ลูกน้อง ตลอดจนพระสงฆ์-ญาติโยมผู้ซึ่งศรัทธาในพระพุทธศาสนาก็ล้วนต้องเคร่งครัดในการปฏิบัติตนอย่างระมัดระวัง ร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อเป้าหมายสำคัญคือการขจัดโรคร้ายให้หมดไป ทุกชีวิตอยู่รอดปลอดภัยด้วยพลังแห่งปัญญา ความเพียรพยายาม การประพฤติดุจดังต่อกัน ไม่ทำอะไรที่เป็นผลเสียหายต่อกัน สงเคราะห์กันและกัน ด้วยการเสียสละสิ่งของต่าง ๆ พุดจาปรารถนาดีต่อกัน บำเพ็ญประโยชน์และอยู่ร่วมกันแบบร่วมทุกข์ร่วมสุขบนพื้นฐานของความรักความสงสาร ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ให้กำลังใจยกย่องกันและกัน และมีความยุติธรรมอย่างเสมอภาคให้แก่กัน และ ข้อที่ 3) คือประโยชน์อย่างยิ่ง (อุภยัตตะ) อันหมายถึงประโยชน์ที่ทั้งสองฝ่ายจะได้รับ คือประโยชน์ต่อสังคมในภาพรวม ซึ่งมีผลสืบเนื่องจากการปฏิบัติตามหน้าที่ที่ดีต่อกันกับบุคคลทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกัน การยอมรับของคนในสังคม สร้างความรู้สึกที่ดี สร้างความไว้วางใจ และความเชื่อมั่น ซึ่งความไว้วางใจตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอต้นเสมอปลาย การแสดงออกของบุคคลต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งจะก่อให้เกิดคุณค่าศักดิ์ศรีและความสำคัญในเป็นบุคคล และการดำรงตนในสถานะที่แตกต่างต้องอยู่บนความจริงของสังคมปัจจุบัน แม้กระทั่งการเว้นระยะห่างในสังคมที่เรียกว่า (Social Distancing) ก็เพื่อช่วยลดการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID - 19) เพื่อให้ผู้ติดเชื้อมีจำนวนลดลงจนสามารถควบคุมได้ เมื่อเราเว้นระยะห่างกันไม่มีการสัมผัสกัน โอกาสติดเชื้อก็จะลดลงไปโดยปริยาย การอยู่เป็นครอบครัวอาจจะต้องคอยดูแลกันอย่างใส่ใจ และการทำงานก็ต้องปรับเปลี่ยนให้มีการเทคโนโลยีมาใช้ในการสื่อสารกัน เช่นโปรแกรม Zoom, Line เป็นต้น เพื่อให้การปฏิบัติงานตามหน้าที่เดินทางต่อไป ส่วนการประกอบศาสนกิจและการพิธีทำบุญต่าง ๆ ของชาวพุทธก็ต้องปรับตัว เช่นอาจจะนำสิ่งของที่ต้องการทำบุญส่งไปที่วัดโดยตรง เพราะผลบุญจะบังเกิดขึ้นภายในจิตใจอันบริสุทธิ์ตั้งจิตอธิษฐานได้ที่บ้าน และเพื่อลดการชุมนุม

ในสถานที่แออัดกันในศาสนสถาน ทั้งหมดนี้คือมิติใหม่ของชีวิตตามแบบคำสอนในพระพุทธศาสนา เรื่องที่ 6 ในยุควิถีปกติใหม่ (New Normal) ดังนั้นเมื่อบุคคลในสังคมมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน มีความรักและมีจิตสำนึกผูกพันกันฉันพี่น้อง มีความสมัครสมานสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน ความมั่นคงในชีวิตทั้งร่างกายจิตใจและทรัพย์สิน สันติสุขสันติภาพของโลกก็จะบังเกิดขึ้นในกาลต่อไป

ผู้เขียนขอตั้งข้อสังเกตและฝากข้อคิดสำคัญบางประการที่ควรศึกษาต่อไป เช่น การศึกษาเรื่องรูปแบบการทำบุญที่เปลี่ยนไปในยุควิถีปกติใหม่ (New Normal) ทั้งจุดต่างและจุดร่วม ข้อดี ข้อด้อย ขั้นตอน และกระบวนการทำบุญทั้งฝ่ายผู้ให้ (ทายกและทายิกา) และผู้รับ (ปฎิคาหก) รวมถึงศึกษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน และการปฏิบัติศาสนกิจของพุทธศาสนิกชนกับเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) การฟังธรรมและเข้าถึงหลักคำสอนของพุทธศาสนิกชนในยุควิถีปกติใหม่ (New Normal) เป็นต้น ทั้งนี้ก็เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็ว อีกทั้งการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมก็ย่อมเปลี่ยนแปลงตาม ซึ่งอาจมีผลต่อความเชื่อ ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนยุคใหม่ที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลง เพื่อจะได้ศึกษาแนวทางของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความเชื่อ อุดมคติ และอุดมมุ่งหมายสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ บุญเจือ. (2519). ชุดพื้นฐานปรัชญาจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธาดา ราชนิก. (2562). การสร้างมนุษยสัมพันธ์ในองค์กร. เรียกใช้เมื่อ 14 เมษายน 2564 จาก <https://th.hrnote.asia/orgdevelopment/190523-human-relation-organization>
- ปัญญานันทภิกขุ. (2525). หน้าที่ของคน. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พชร ช่วยเกื้อ. (2561). ที่ศ 6. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: พี เอ็น เค แอนด์ สกายพรีนตติ้ง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2544). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรีนตติ้ง แมสโปรดักส์.
- _____. (2553). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพมหานคร: ธนธัชการพิมพ์.
- พระไพศาล วิสาโล. (2552). พลวัตของศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์. เรียกใช้เมื่อ 14 เมษายน 2564 จาก <https://www.visalo.org/article/budPolawat.htm>
- พระมหาอดิสร ธีรสีโล. (2540). คุณธรรมสำหรับครู. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- พระสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2543). มงคลชีวิตธรรมทายาท. กรุงเทพมหานคร: ฐานการพิมพ์.

- พันธุ์ ป.หลงสมบูรณ์. (2540). พจนานุกรม มคอ-ไทย. กรุงเทพมหานคร: อาทรการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิภูมิพลโลก. (2532). พจนานุกรมบาลี -ไทย อังกฤษ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มูลนิธิภูมิพลโลก.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนาน มีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ลักขณา สรวิวัฒน์. (2556). มนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สุขุมพงษ์ ชาญนวงศ์. (2555). นี่แหละ...คือสิ่งที่พระพุทธเจ้าสอนให้ไอน์สไตน์ฉลาดและมีความสุข. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อิงค์ บิยอนด์.
- อดุลศักดิ์ ทองดี. (2546). การพัฒนาวินัยในด้านการแต่งกายของนักเรียนโรงเรียนบ้านกลางอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน. ในรายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อำนวย แสงสว่าง. (2544). การจัดการทรัพยากรมนุษย์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ์.
- เอมอร กฤษณะรังสรรค์. (2557). การเสริมสร้างความสุขในการทำงานของพนักงานในสถาบันอุดมศึกษา: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal , 7(1), 166-180.
- Aristotle. (1962). *Nicomachean Ethics* Translated by Martin Ostwald. Indianapolis: Bobbs-Merrill.
- Johnson, D. W. (1997). *Reaching Out : Interpersonal Effectiveness and Self-Actualization*. (6th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Keith, D. & Newstrom, J. W. (1985). *Human Behavior at Work : Organizational Behavior*. (7th ed.). New York: McGraw-Hill.

การพัฒนาแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะ
การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของครูโรงเรียนบ้านพุทธรักษา สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3*

DEVELOPMENT OF AN INTEGRATED SUPERVISORY MODEL TO
PROMOTE COMPETENCY PROACTIVE LEARNING MANAGEMENT OF
THE TEACHERS AT BAAN PUTTARAKSA SCHOOL SAKON NAKHON
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

สุรัชดา ภูรับพา

Surachada Phurabpha

โรงเรียนบ้านพุทธรักษา

Ban Puttaraksa School, Thailand

E-mail: princess.devill@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนาแบบการนิเทศแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของแบบการนิเทศแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) เพื่อศึกษาผลการใช้แบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4) เพื่อประเมินความพึงพอใจของครูผู้รับการนิเทศที่มีต่อแบบการนิเทศแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การวิจัยนี้มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น ขั้นตอนที่ 2 สร้างและตรวจสอบคุณภาพของแบบ ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผลการใช้แบบ ขั้นตอนที่ 4 ประเมินความพึงพอใจกลุ่มตัวอย่าง ครูผู้สอนจำนวน 30 คน โดยใช้ แบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การนิเทศแบบบูรณาการ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของครู โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เกิดจากการบูรณาการการนิเทศแบบคลินิก การนิเทศแบบชี้แนะทางปัญญา และการนิเทศแบบพี่เลี้ยง โดยผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศร่วมปรึกษาหารือ วางแผน วิเคราะห์ สังเกตการสอน ลงมือปฏิบัติ และให้ข้อมูลย้อนกลับจนประสบผลสำเร็จ

* Received 20 April 2021; Revised 29 April 2021; Accepted 10 May 2021

ตามจุดมุ่งหมาย 2) ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการใช้รูปแบบ ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกหลังการส่งเสริมสูงกว่าก่อนการส่งเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 4) ผลการประเมินความพึงพอใจของครูผู้รับการนิเทศ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนา, รูปแบบการนิเทศ, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the essential information for developing an integrated supervisory model to promote the competency of proactive learning management of teachers of Baan Puttaraksa School. Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 3 2) to establish and examine the quality of an integrated supervisory model to promote the competency of proactive learning management of teachers at Baan Puttaraksa School. Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 3 3) to study the results of using the integrated supervision model. To promote the competency of the proactive learning management of the teachers of Baan Puttaraksa School Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 3 4) to assess the satisfaction of supervisory teachers towards the integrated supervision model to promote the competency of proactive learning management of teachers at Ban Puttaraksa School. Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office, District 3, has 4 steps of research as follows: Step 1 Study the necessary basic information Step 2 Build and verify the quality of the model Step 3 Study results Pattern And step 4, assess satisfaction Sample group Teachers of 30 people by using the assessment model with a scale estimation. The data was analyzed by finding mean and standard deviation. The results of the research were as follows: 1) The fundamental data study found that integrated supervision was a process for improving the teaching quality of teachers by using proactive learning management. Caused by integrating clinical supervision Intellectual Guided Supervision And mentoring supervisory principles, with the principles of supervisors and supervisors discussing Plan, analyze, observe, teach, take action and give feedback to achieve the goals. 2) The results of building and checking the quality of the model were appropriate at the highest

level. The knowledge and understanding of proactive learning management after promotion were significantly higher than before at the .05 level very.

Keywords: Development, Supervision Model, Proactive Learning Management

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562 มาตรา 22 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562, 2562); (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) โดยที่ลักษณะ การจัดการเรียนของครูในประเทศในยุคปัจจุบัน เป็นการจัดการเรียนรู้ยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนแต่ละคนไม่อยู่นิ่ง กระตือรือร้นและคิดค้นหาความรู้และคำตอบอยู่ตลอดเวลา (Active Learner) สร้างบรรยากาศ ให้ในห้องเรียนเป็นห้องเรียนแห่งความสงสัย อยากเรียนอยากรู้ อยากหาคำตอบ (Community of Inquiry) มุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดการคิดสร้างสรรค์ (Creative Learning) ที่จะนำไปสู่การผลิตนวัตกรรม (Innovation) การสร้างอาชีพและการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมุ่งหวังให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากความสนใจรายบุคคล และจากการรวมตัวของผู้เรียนที่มีแรงผลักดันเป็นทีม เช่น ทีมที่มีนวัตกรรมเป็นจุดเน้น (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน, 2559) การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ ที่สามารถตอบโจทย์ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพราะเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้อตามแนวคิดทฤษฎี การสร้างสรรค์ทางปัญญา (Constructivism) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่า เนื้อหาวิชาที่เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเองด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งเป็นการเรียนรู้ตามสภาพจริง ที่มีครูผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำ เป็นผู้กระตุ้นผู้เรียนหรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียน จนเกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยกระบวนการคิดขั้นสูง ดังนั้น จะกล่าว ได้ว่า ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่า จากสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สถาพร พุทธิพิฏกุล, 2555)

การนิเทศการสอนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการนิเทศให้ทันสมัย และมีรูปแบบการนิเทศที่หลากหลาย เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพและเพิ่มคุณภาพ การจัดการเรียนการสอนตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่การปฏิรูปการศึกษาในยุคศตวรรษ ที่ 21 ซึ่งการนิเทศในปัจจุบันยังมี ปัญหาอยู่ค่อนข้างมาก เช่น ขาดแคลนอัตรากำลังศึกษานิเทศก์ ขาดเครื่องมือในการปฏิบัติงาน ขาดการประสานงาน ขาดงบประมาณ ศึกษานิเทศก์มีภาระมาก ทำให้ไม่มีเวลา นิเทศ การนิเทศ

ไม่ต่อเนื่อง ขาดแรงจูงใจ และสนับสนุน ขาดการประเมินผลการปฏิบัติงาน (มาเรียม นิลพันธุ์, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ที่พบว่า คุณภาพของเด็กยังไม่เป็นไปตามที่กำหนด ในพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีสาเหตุ มาจากการที่ครูยังขาดเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมแล้วทำให้เกิดกระบวนการคิด ที่เรียกว่า การเรียนรู้เชิงรุก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) ซึ่งในการประเมินผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้หรือที่เรียกว่าการนิเทศนั้น สถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดมีการนิเทศภายใน แต่เป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง โดยทั่วไปไม่มีการใช้การนิเทศเพียงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง อาจทำให้ไม่น่าสนใจ ไม่ช่วยกระตุ้นให้ครูผู้สอนเกิดเทคนิค และวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ ๆ หากผู้นิเทศใช้วิธีการที่แตกต่างกัน จะเกิดแนวทางในการนิเทศรูปแบบหลากหลาย และช่วยเหลือ ชี้แนะครูผู้สอนในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนได้หลากหลายขึ้น ช่วยเหลือ แนะนำครูให้มีภาวะทางวิชาการ เสริมสร้างสมรรถนะด้านการสอนและการปฏิบัติงาน ส่งเสริมประสานความร่วมมือในการแก้ปัญหาการเรียน การสอน และเสริมสร้างขวัญกำลังใจ โดยยึดถือหลักการดำเนินการคือ หลักของการมุ่งประโยชน์เพื่อการพัฒนาครู ร่วมมือ และสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้นิเทศและผู้บริหารนิเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

จากผลการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาของครูผู้สอนในโรงเรียน บ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ที่ผ่านมาพบว่า ครูผู้สอน ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ร้อยละ 80 มีเทคนิคในการจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย แบบสาธิต ซึ่งเป็นวิธีการสอนแบบเดิม ครูบางส่วนยังคงจัดการเรียนการสอนในรูปแบบการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาเพียงอย่างเดียว ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยการท่องจำมากกว่า การต่อยอดทางความคิด เพราะครูเป็นผู้บอกถ่ายทอดองค์ความรู้ นักเรียนขาดทักษะและกระบวนการคิด เป็นสาเหตุหนึ่งที่ไม่อาจตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนไม่อาจบรรลุผลในด้านต่าง ๆ ได้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ ไม่ได้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญยังคงให้ครูเป็นผู้ให้ความรู้มากกว่า สอดคล้องกับผลจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554 - 2558) ที่ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่กำหนดให้สถานศึกษา ควรเร่งดำเนินการทบทวน ปรับแผนการเรียนการสอนภายใน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2556) และจากผลสำรวจของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) เมื่อปี 2557 พบว่า ครูไทย ถูกดึงเวลาจากการทำหน้าที่สอนให้ไปทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอนจนส่งผลกระทบต่อเด็กนักเรียน ซึ่งภาระงานนอกห้องเรียนดึงเวลา ของครูในประเทศไทยนอกห้องเรียน สูงถึงร้อยละ 42 (คณะกรรมการสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ, 2560: น.32) ทำให้ครูไม่มีเวลาในการจัดเตรียมสื่อหรือชุดการสอนที่เหมาะสมที่จะเพิ่มการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน

ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้น อาจทำให้ครูขาดความชำนาญในการจัดการเรียนรู้ ขาดเทคนิคใหม่ ๆ ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ขาดความรับผิดชอบในหน้าที่สอน และที่สำคัญคือขาดการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลอย่างเป็นระบบ จึงทำให้ครูไม่ได้รับการให้คำปรึกษา ชี้แนะและตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของการจัดการเรียนรู้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35, 2560) ทำอย่างไรครูจึงจะจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจ เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและจนกระทั่งผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูผู้สอนเองควรตระหนัก และให้ความสำคัญไม่ว่าจะเป็นการติดต่อและ ร่วมมือกับนักเรียน ผู้ปกครอง ครูคนอื่นที่จะช่วยกันวางแผนและปรับปรุงการสอนให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน

จากหลักการแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการนิเทศการสอนของครูในโรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ได้ตระหนักถึงการใช้รูปแบบการนิเทศที่ช่วยให้ครูผู้สอน มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจัดการเรียนการสอน จึงเกิดแนวคิดที่จะพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ที่เหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการที่ประกอบด้วยรูปแบบการนิเทศ 3 แบบ คือ การนิเทศแบบคลินิก (Clinic Supervision) การนิเทศแบบชี้แนะทางปัญญา (Cognitive coaching) และการนิเทศแบบพี่เลี้ยง (Mentoring) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการนิเทศการศึกษา เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกของครูที่สามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนได้จริง และมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3
4. เพื่อประเมินความพึงพอใจของครูผู้รับการนิเทศที่มีต่อรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัย ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เพื่อการพัฒนาการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา เกี่ยวกับแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศ การศึกษา รูปแบบการนิเทศ เทคนิคการนิเทศ องค์ประกอบเกี่ยวกับการนิเทศ แนวคิดการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหนังสือ ตำรา บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลที่ปรากฏในฐานข้อมูลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต แล้วบันทึกข้อมูลที่ได้ จากนั้นสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แล้ววิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทั้งหมดจัดเป็นหมวดหมู่ สรุปเป็นสาระสำคัญ เป็นข้อค้นพบจากการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 สร้างและตรวจสอบคุณภาพ ของรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

ผู้วิจัย มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การยกร่างรูปแบบ ขั้นที่ 2 การจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพรูปแบบ ขั้นที่ 4 การปรับปรุงรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลการใช้รูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

ผู้วิจัยดำเนินการนำรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยมีการ ทดลองกับครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนบ้านพุทธรักษา และครูในศูนย์เครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 จำนวน 30 คน มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจการจัดการเรียนรู้เชิงรุก แบบประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และแบบประเมินเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย สถิติทดสอบที (t - test dependent) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

ผู้วิจัยนำสร้างแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของ Likert วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาการนิเทศแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่า การนิเทศแบบบูรณาการ เกิดจากการนิเทศ 3 แบบ ที่มุ่งให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริม ปรับปรุงในการสอนของครู ดังนี้ 1) การนิเทศแบบคลินิก โดยที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศร่วมปรึกษารื้อ วางแผนวิเคราะห์ สังเกตการสอน ลงมือปฏิบัติ และให้ข้อมูลย้อนกลับจนประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย 2) การนิเทศแบบชี้แนะทางปัญญา ซึ่งผู้นิเทศจะให้คำชี้แนะแก่ผู้รับการนิเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนาได้ด้วยตนเอง มีความเป็นเลิศในการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพ และมีประสิทธิภาพ ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) การนิเทศแบบพี่เลี้ยง ซึ่งผู้นิเทศจะให้คำปรึกษา คำแนะนำแก่ผู้รับการนิเทศที่มีประสบการณ์น้อย หรือเพิ่งเริ่มทำงานให้ได้รับการพัฒนา และส่งเสริม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้เกิดประสิทธิภาพ

2. ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่า 1) ได้รูปแบบการนิเทศ ที่ประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา ประเด็นการนิเทศ กระบวนการนิเทศและการวัดผลประเมินผล เป็นเอกสารประกอบการนิเทศที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทในการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ 2) ผลการประเมินรูปแบบการนิเทศ ภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก 3) คู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศ ในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก

3. ผลการศึกษาผลการใช้รูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 สรุปผล ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของครูผู้สอน

ผลการทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ก่อน	30	10.03	1.47	26.01*	.05

หลัง	30	18.07	1.05

จากตารางที่ 1 พบว่า ความรู้ความเข้าใจของครูหลังการอบรมเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ผลการประเมิน
1.	การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้			
1.1	องค์ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ครบถ้วนสมบูรณ์	4.67	0.48	มากที่สุด
1.2	จุดประสงค์การเรียนรู้ถูกต้อง ชัดเจน สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้	4.67	0.48	มากที่สุด
1.3	กำหนดเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.67	0.48	มากที่สุด
1.4	กำหนดกิจกรรมเน้นการเรียนรู้เชิงรุก และสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
1.5	กำหนดสื่อการสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้	4.00	0.00	มาก
1.6	กำหนดวิธีการวัดผลและประเมินผลได้ตรงกับจุดประสงค์การเรียนรู้และหลากหลาย	4.67	0.48	มากที่สุด
	รวม	4.61	0.32	มากที่สุด
2.	ทักษะการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก			
2.1	ส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียน	4.67	0.48	มากที่สุด
2.2	จัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	5.00	0.00	มากที่สุด
2.3	อธิบายเนื้อหาและยกตัวอย่างประกอบถูกต้องเข้าใจง่าย	4.67	0.48	มากที่สุด
2.4	ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง	4.67	0.48	มากที่สุด
2.5	มีการแลกเปลี่ยน สะท้อนคิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน	4.67	0.48	มากที่สุด
2.6	บรรยากาศในชั้นเรียนเน้นความร่วมมือ มีความเป็นกัลยาณมิตร	4.67	0.48	มากที่สุด
2.7	ใช้สื่อหลากหลาย น่าสนใจ เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้	4.67	0.48	มากที่สุด
2.8	ใช้สื่อที่สอดคล้องกับเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้	4.67	0.48	มากที่สุด
2.9	มีการสรุปบทเรียนตามแผนและวิธีการที่หลากหลาย	4.67	0.48	มากที่สุด
2.10	ใช้วิธีการวัดและประเมินผลเรียนหลายรูปแบบ	4.33	0.48	มาก
	รวม	4.67	0.43	มากที่สุด
	ภาพรวมของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.65	0.39	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายการประเมินด้านการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า กำหนดกิจกรรมเน้นการเรียนรู้ เชิงรุก และสอดคล้องกับ

จุดประสงค์การเรียนรู้มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านทักษะการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า จัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยผลการวัดเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้เชิงรุก

ข้อ	รายการวัด	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ เจตคติ
1.	ข้าพเจ้ามีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.50	0.57	ดี
2.	การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นวิธีการ และแนวทางที่น่าสนใจ เหมาะกับการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน	4.50	0.51	ดี
3.	การจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้	4.47	0.51	ดี
4.	การจัดการเรียนรู้เชิงรุกทำให้นักเรียนสนใจเรียนมากกว่าการเรียนแบบเดิม	4.47	0.51	ดี
5.	การจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยพัฒนาการคิดระดับสูง ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า	4.53	0.51	ดีมาก
6.	การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีอิสระในการเรียน สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง	4.20	0.66	ดี
7.	นักเรียนที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ทำให้คิดในสิ่งที่ปฏิบัติ ส่งผลให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจ สนุกสนาน มากขึ้น	4.33	0.61	ดี
8.	ข้าพเจ้ารู้สึกสนุกเมื่อนักเรียนเข้าใจเนื้อหาสาระที่สอน	4.13	0.57	ดี
9.	การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นสิ่งที่เพิ่มคุณค่าต่อนักเรียน	4.10	0.55	ดี
10.	การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นเรื่องง่าย โดยเฉพาะกับการสอนนักเรียนกลุ่มใหญ่	4.07	0.52	ดี
11.	ข้าพเจ้ามีความตั้งใจที่จะจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้เกิดประโยชน์กับนักเรียนมากที่สุด	4.17	0.53	ดี
12.	ข้าพเจ้ามีความสุขทุกครั้งที่ได้จัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยเทคนิคใหม่ ๆ ให้กับนักเรียน	4.23	0.50	ดี
13.	การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเหมาะกับนักเรียนที่เรียนอ่อน	3.93	0.58	ดี
14.	การจัดการเรียนรู้เชิงรุกทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น	4.23	0.57	ดี
15.	ข้าพเจ้าไม่รู้สึกกังวลใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกกว่าจะทำให้ให้นักเรียนไม่เข้าใจเนื้อหาที่เรียน	3.30	0.47	ปานกลาง
รวม		4.21	0.54	ดี

จากตารางที่ 3 พบว่า ครูผู้สอนมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และพบว่าเจตคติในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยพัฒนาการคิดระดับสูงด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าในระดับดีมาก

4. ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของครูโรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 สรุปผล ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1.	การนิเทศแบบบูรณาการเป็นการนิเทศที่ปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.40	0.56	มาก
2.	การนิเทศแบบบูรณาการเป็นการนิเทศที่ช่วยให้ครูมีความช่วยเหลือ และร่วมมือกันมากขึ้น	4.50	0.51	มาก
3.	การนิเทศแบบบูรณาการเป็นการนิเทศที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาทักษะการคิด ปฏิบัติกิจกรรมได้บรรลุเป้าหมาย	4.57	0.50	มากที่สุด
4.	การนิเทศแบบบูรณาการเป็นการนิเทศที่ช่วยประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้	4.43	0.50	มาก
5.	การนิเทศแบบบูรณาการเป็นการนิเทศที่ช่วยให้งานแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก	4.57	0.50	มากที่สุด
6.	การนิเทศแบบบูรณาการเป็นการนิเทศที่กระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการจัดการเรียนรู้	4.47	0.51	มาก
7.	การนิเทศแบบบูรณาการเป็นการนิเทศที่ช่วยให้ครูมีความมั่นใจในการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.30	0.60	มาก
8.	การนิเทศแบบบูรณาการเป็นการนิเทศที่มีส่วนช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น	4.57	0.50	มากที่สุด
9.	การนิเทศแบบบูรณาการเป็นการนิเทศที่ส่งเสริม และพัฒนาความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู	4.77	0.43	มากที่สุด
10.	การนิเทศแบบบูรณาการเป็นการนิเทศที่ส่งเสริมทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก	4.57	0.50	มากที่สุด
11.	การนิเทศแบบบูรณาการเป็นการนิเทศที่ส่งเสริมเจตคติที่ดีในการรับการนิเทศของครู	4.47	0.51	มาก
12.	การนิเทศแบบบูรณาการช่วยให้สถานศึกษาได้ทราบถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูที่ส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู	4.50	0.51	มาก
13.	การนิเทศแบบบูรณาการช่วยให้ครูมีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน	4.57	0.50	มากที่สุด
14.	การนิเทศแบบบูรณาการช่วยให้ครูวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.47	0.51	มาก
15.	การนิเทศแบบบูรณาการเป็นการนิเทศที่ช่วยพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ตามเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพ	4.43	0.50	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม		4.50	0.51	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของครูโรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดและเมื่อพิจารณารายการประเมิน พบว่า รายการที่มีความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การนิเทศแบบบูรณาการเป็นการนิเทศที่ส่งเสริม และพัฒนาความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูส่วนรายการอื่น ๆ มีความพึงพอใจในระดับ มากขึ้นไปทุกรายการ

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่ค้นพบจากการสรุปผลนำมาอภิปรายผล 4 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาการนิเทศแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของครูโรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

การนิเทศการศึกษา เป็นการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ ดังนั้น ผู้นิเทศจะต้องคำนึงถึงหลักการ แนวคิด เกี่ยวกับการนิเทศการสอนที่ถูกต้อง เหมาะสม เพราะการนิเทศการสอนมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา การจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติงานของครู ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิผลการเรียนของนักเรียน อีกทั้ง สัจจอุทรานันท์ ได้สรุปหลักการนิเทศว่า เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศ ผู้บริหาร และผู้รับการนิเทศ เป็นการปฏิบัติงานที่มีขั้นตอน มีความต่อเนื่อง มีเป้าหมายอยู่ที่คุณภาพผู้เรียน มุ่งเน้นบรรยากาศความเป็นประชาธิปไตย (สัจจ อุทรานันท์, 2530) นอกจากนี้ วัชร เล่าเรียนดี กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบการนิเทศการสอนนั้นมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องศึกษาหลักการ แนวคิดและทฤษฎี (วัชร เล่าเรียนดี, 2550) เพื่อให้ได้รูปแบบการนิเทศที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความแตกต่างของครูแต่ละคนทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ การนิเทศแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเกิดจากการนิเทศ 3 แบบ ที่มุ่งให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริมปรับปรุงในการสอนของครู ดังนี้

1.1 การนิเทศแบบคลินิก โดยที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศร่วมปรึกษาคำปรึกษาหรือวางแผนวิเคราะห์ สังเกตการสอน ลงมือปฏิบัติ และให้ข้อมูลย้อนกลับจนประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

1.2 การนิเทศแบบชี้แนะทางปัญญา ซึ่งผู้นิเทศจะให้คำชี้แนะแก่ผู้รับการนิเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนาได้ด้วยตนเอง ความเป็นเลิศในการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพ และมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

1.3 การนิเทศแบบพี่เลี้ยง ซึ่งผู้นิเทศจะให้คำปรึกษา คำแนะนำแก่ผู้รับการนิเทศที่มีประสบการณ์น้อย หรือเพิ่งเริ่มทำงานให้ได้รับการพัฒนา และส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้เกิดประสิทธิภาพ

โดยมีการส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูด้วยการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ชัดเจน มีวัตถุประสงค์ครอบคลุม มีการติดตามต่อเนื่อง อย่างเหมาะสม ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศร่วมเรียนรู้ด้วยกัน และให้คำชี้แนะอย่างต่อเนื่อง ให้ความสำคัญด้านทรัพยากร ส่งเสริม สนับสนุนอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง

2. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของครูโรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม ศึกษาสกลนคร เขต 3

2.1 การสร้างรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของครูโรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 เกิดจากการบูรณาการการนิเทศแบบคลินิก การนิเทศแบบชี้แนะทางปัญญา และการนิเทศแบบพี่เลี้ยงโดยมีหลักการที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศร่วมปรึกษาหารือ วางแผนวิเคราะห์ สังเกตการสอน ลงมือปฏิบัติ และให้ข้อมูลย้อนกลับ จนประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก คือ 1) ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ 3) เจตคติที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยมีกระบวนการตามรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การวางแผน กำหนดทิศทาง ขั้นที่ 2 การปฏิบัติการนิเทศ ขั้นที่ 3 การเรียนรู้เพื่อพัฒนา

ผลจากการสร้างรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ แสดงให้เห็นว่าผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีความเหมาะสมจึงได้รูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของครูโรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ที่มีความเหมาะสมมากที่สุด ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562 มาตรา 22 กล่าวว่าจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด มุ่งหวังให้ผู้เรียนคิดค้นหาความรู้และคำตอบ ผู้เรียนเกิดการคิดสร้างสรรค์ ที่จะนำไปสู่การผลิตนวัตกรรม การสร้างอาชีพและการเรียนรู้ด้วยตนเอง กระบวนการนิเทศที่เหมาะสม จะต้องอาศัยกระบวนการ ซึ่งเป็นการดำเนินการตามลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันและมีระเบียบแบบแผน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล อีกทั้งการศึกษาเรื่อง กระบวนการนิเทศการศึกษาที่ สจ๊ด อุทรานันท์ ได้เสนอกระบวนการนิเทศการศึกษาที่เห็นว่าสอดคล้องกับสภาพสังคมไทย 5 ขั้นตอน ซึ่งเรียกว่า PIDRE คือ 1) การวางแผนการนิเทศ 2) การให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำ 3) การปฏิบัติงาน 4) การสร้างขวัญและกำลังใจ 5) ประเมินผลผลิตของการดำเนินงาน (สจ๊ด อุทรานันท์, 2530)

2.2 การทดลองใช้รูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของครูโรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่า ครูผู้สอนแสดงออกถึงความสนใจ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกตามขั้นตอนต่าง ๆ สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และจัดกิจกรรม

การเรียนรู้เชิงรุกได้เป็นอย่างดี เนื่องจากรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการที่สร้างขึ้นมีความน่าสนใจ สื่อที่ใช้ในการทดลองทันสมัยและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้จริง ทั้งยังผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญที่น่าเชื่อถือทำให้ครูมีความมั่นใจในรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ตามที่ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง ได้เสนอแนวทางเพื่อการเปลี่ยนแปลงไว้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมง่ายขึ้น (วัชรรา เล่าเรียนดี, 2550)

3. การใช้รูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของครูโรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่า ครูมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หลังการอบรมเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนด้านการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และทักษะการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกันรวมถึงเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนช่วยพัฒนาการคิดระดับสูง ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าในระดับมากที่สุด ครูผู้สอนใช้รูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการแล้วตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และให้เชื่อมั่นในรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการว่าสามารถส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของตนเองได้จริง ซึ่งมีการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อพัฒนาสมรรถภาพการจัดการ เรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดของนักเรียนประถมศึกษาของ วชิรา เครือคำอ้าย ที่พบว่า หลังจาก การใช้รูปแบบการนิเทศการสอนที่พัฒนาขึ้น ครูผู้นิเทศหรือครูพี่เลี้ยงมีสมรรถนะการนิเทศที่ส่งเสริมการคิดหลังใช้รูปแบบการนิเทศสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบการนิเทศเพิ่มสูงขึ้น ครูผู้สอนหรือนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เพิ่มสูงขึ้น และมีการส่งเสริมการคิดหลังใช้รูปแบบการนิเทศสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายที่คาดหวังเพิ่มสูงขึ้น (วชิรา เครือคำอ้าย, 2552) อีกทั้ง สุพักษ์ สมสา ที่พบว่า ครูมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกหลังการพัฒนาเพิ่มขึ้น สมรรถนะการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมอยู่ในระดับมาก สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมจากการประเมินโดยผู้บริหารสถานศึกษาประเมินตนเองและประเมินโดยผู้เรียน อยู่ในระดับมากที่สุด และความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (สุพักษ์ สมสา, 2560)

4. ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของครูโรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอน จำนวน 30 คนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากเนื่องจากว่าเมื่อครูผ่านการฝึกอบรม

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก และได้รับการนิเทศจากผู้วิจัยแล้วมีความมั่นใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้แล้วนำไปใช้ในห้องเรียนแล้วได้ผลดีตามเป้าหมายทำให้ครูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการมากที่สุด เป็นไปตามทฤษฎีแรงจูงใจของ (Herzberg, F. & Frederick, K, 2001) ที่กล่าวถึงความชอบและรักงาน เป็นการกระตุ้นให้เกิดความพึงพอใจสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow, A. H. & Abraham, H., 2002) ได้กล่าวถึง ลักษณะความต้องการพื้นฐาน (Basic Needs) ที่ไต่ระดับขึ้นจากระดับต่ำสุดไปยังระดับสูงสุด อีกทั้งงานวิจัยของ แสงเดือน วงศ์สวัสดิ์ ที่นักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ (Active Learning) ระดับมากที่สุด โดยนักศึกษามีสามารถนำความรู้ไปสู่ภาคปฏิบัติได้ และมีการแจ้งวัตถุประสงค์การสอนอย่างชัดเจน ด้านการวัดและประเมินผล นักศึกษามีความพึงพอใจการวัดและประเมินผลที่มีความน่าสนใจและสนุก เข้าใจ มีการประเมินผลตามสภาพจริง และมีการแจ้งเกณฑ์การวัดและประเมินผลอย่างชัดเจน ด้านคุณลักษณะอาจารย์มีกระบวนการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ มีเทคนิคการสอนที่น่าสนใจ สนุกสนาน (แสงเดือน วงศ์สวัสดิ์, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนบ้านพุทธรักษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ดำเนินการ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วยขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาการนิเทศแบบบูรณาการ เกิดจากการนิเทศ 3 แบบ ที่มุ่งให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริมปรับปรุงในการสอนของครู ดังนี้ 1) การนิเทศแบบคลินิก 2) การนิเทศแบบชี้แนะทางปัญญา 3) การนิเทศแบบพี่เลี้ยง ขั้นตอนที่ 2 สร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ 1) ได้รูปแบบการนิเทศ เป็นเอกสารประกอบการนิเทศ 2) ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการมีความเหมาะสมในระดับมาก 3) คู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ มีความเหมาะสมในระดับมาก ขั้นตอนที่ 3 ผลการใช้รูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ ครูมีความรู้ความเข้าใจมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในระดับมากที่สุด ครูผู้สอนมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในระดับดีมาก ขั้นตอนที่ 4 ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรนำแบบนิเทศอื่น ๆ มาใช้บูรณาการเพื่อการนิเทศที่ใช้มีความหลากหลายขึ้น 2) ควรมีการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูว่าส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอน และประสิทธิผลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไร 3) ควรมีการศึกษาวิจัยพัฒนาสื่อวัตกรรมการเรียนการสอนอื่น ๆ เช่น แอปพลิเคชัน ร่วมกับ

การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอน 57 ก หน้า 49 - 52 (1 พฤษภาคม 2562).
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2559). ความเป็นครูและการพัฒนาครูมืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2554). การประเมินโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ กิจกรรมการพัฒนา นวัตกรรมใหม่. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย, 31(2), 149 - 166.
- วชิรา เครือคำอ้าย. (2552). การพัฒนารูปแบบการนิเทศนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดของนักเรียนประถมศึกษา. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัชร เล่าเรียนดี. (2550). การนิเทศการสอน. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สงัด อุทรานันท์. (2530). การนิเทศการศึกษา: หลักการทฤษฎี และปฏิบัติ (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม) (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- สถาพร พงษ์พิบูล. (2555). คุณภาพผู้เรียนเกิดจากระบบการเรียนรู้. วารสารการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, 6(2), 1 - 13.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35. (2560). รายงานผลการประเมินคุณภาพ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (O - NET) ปีการศึกษา 2560. ลำปาง: สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). การพัฒนาศึกษานิเทศก์แนวใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- สำนักงานรองรับมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2556). รายงาน การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554 - 2558) ระดับการศึกษาขั้น พื้นฐาน โรงเรียนบ้านพุทธรักษา ตำบลโนนสะอาด อำเภอบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรองรับมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การ มหาชน).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการ เรียนการสอนที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.

- สุพักษ์ สมสา. (2560). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านโคกกุง. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1.
- แสงเดือน วงศ์สวัสดิ. (2560). กระบวนการเรียนแบบใฝ่รู้ (Active Learning) ที่มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจในการเรียนรู้รายวิชาการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ห้องเรียนภูมิภาค วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. ใน รายงานวิจัย. วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- Herzberg, F. & Frederick, K. (2001). Work and the nature of man. New York: World.
- Maslow, A. H. & Abraham, H. (2002). Maslow's hierarchy of needs theory. New York: McGraw - Hill.

ผลของโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉิน
โดยใช้สถานการณ์จำลองและสถานการณ์จริง
ของนักศึกษาหลักสูตรการแพทย์ฉุกเฉิน
วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา*

EFFECTIVE OF THE SIMULATION AND REAL SITUATION
(SRS PROGRAM) ON EMERGENCY MEDICAL PERFORMANCE AMONG
EMERGENCY MEDICAL STUDENTS OF SIRINDHORN COLLEGE
OF PUBLIC HEALTH, YALA

สุนทร ปราบเขต

Soontorn Prabket

วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา

Sirindhorn College of Public Health, Yala, Thailand

E-mail: prabket2009@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉิน และ 2) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉิน ของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาปฏิบัติการฉุกเฉินการแพทย์ เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยในแต่ละระยะใช้การศึกษาแบบกึ่งทดลอง (Quasi experimental study) วัดผลก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ของโปรแกรมในแต่ละระยะวิธีการดำเนินการวิจัยของการศึกษานำร่องครั้งนี้ ศึกษาในนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาปฏิบัติการฉุกเฉินการแพทย์ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 30 คน เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน กรกฎาคม 2562 – เมษายน 2563 โดยใช้ 1) การตอบแบบสอบถามด้วยตนเองเพื่อประเมินทัศนคติต่อการให้บริการด้านการแพทย์ฉุกเฉิน และประเมินความรู้เกี่ยวกับการให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉิน 2) จัดกิจกรรมตามโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉินโดยใช้สถานการณ์จำลองร่วมกับสถานการณ์จริง 3) แบบประเมินสมรรถนะในการให้บริการทางแพทย์ฉุกเฉิน ซึ่งประเมินโดยผู้ปฏิบัติงานในระบบปฏิบัติการฉุกเฉินการแพทย์ การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ใช้สถิติพรรณนา และศึกษาความสัมพันธ์โดยใช้สถิติ Chi square และ Fisher's exact test ผลการวิจัย

* Received 21 April 2021; Revised 1 May 2021; Accepted 13 May 2021

พบว่า หลังการเข้าร่วมโปรแกรม นักศึกษามีทัศนคติต่อการให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉิน และความรู้เกี่ยวกับการให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉินสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) โดยทัศนคติต่อการให้บริการด้านการแพทย์ฉุกเฉิน และความรู้เกี่ยวกับการให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉิน มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉินในการช่วยเหลือชีวิตผู้ป่วยวิกฤต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p - \text{value} < 0.05$) ผลจากการศึกษาสามารถประยุกต์ใช้โดยการเพิ่มขอบเขตสมรรถนะทางการแพทย์ฉุกเฉิน ร่วมกับการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อ สร้างความเข้มแข็งและเป็นต้นแบบสำหรับสถาบันการศึกษาอื่นเพื่อประยุกต์ใช้ต่อไป

คำสำคัญ: สมรรถนะ, การแพทย์ฉุกเฉิน, สถานการณ์จำลอง, สถานการณ์จริง

Abstract

The objectives of this study were to 1) evaluate the effective of the simulation and real situation (SRS program) on emergency medical performance and 2) study the association between studied factors and emergency medical performance. This pilot study introduced research and development design to increase participants' attitude toward emergency medical service, knowledge on emergency medical service as well as emergency medical performance. Each stage, quasi experimental study was conducted with pretest and posttest evaluation. The study was performed between July 2019 and April 2020. This research studied among 30 students, the first-year students of academic year 2019, of the Diploma of Science Program in Emergency Medical Operation. Research tools were 1) self - administered questionnaires for attitude toward emergency medical service and knowledge on emergency medical service. 2) program's activities setting, participants were invited to participate in the simulation and real situation (SRS program) on emergency medical performance and 3) the evaluation form of emergency medical performance that evaluated by emergency medical services personnel. Descriptive statistics, Chi square and Fisher's exact test were used to analyze the data. The results found that students' attitude toward emergency medical service and knowledge on emergency medical service were significantly increasing after participated in the program ($p < 0.05$). Attitude toward emergency medical service and knowledge on emergency medical service were significantly associated with emergency medical performance ($p < 0.05$). This program should be applied to train for the next incoming students. Developing the program, more emergency medical

performances should be added as well as enhanced the emergency medical facilities for training.

Keywords: Performance, Emergency Medical Service, Simulation, Real Situation

บทนำ

วิทยาลัยการสาธารณสุขสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เปิดการเรียนการสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาปฏิบัติการฉุกเฉินการแพทย์ มากกว่า 15 ปี (วิทยาลัยการสาธารณสุขสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี, 2562) ผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรนี้จะปฏิบัติงานด้านการช่วยฟื้นคืนชีพผู้ป่วยในภาวะวิกฤต ณ จุดเกิดเหตุ ช่วยเหลือภาวะฉุกเฉินต่อชีวิตขั้นพื้นฐาน ประเมินสถานการณ์สิ่งแวดล้อม และสภาพผู้บาดเจ็บหรือผู้ป่วยฉุกเฉินร่วมตัดสินใจและให้การช่วยเหลือโดยการเคลื่อนย้ายหรือปฐมพยาบาลเบื้องต้น รวมทั้งการใช้วิทยุสื่อสารประสานงานกับเครือข่ายเพื่อรายงานสถานการณ์ ขอคำปรึกษาด้านการช่วยเหลือและการเตรียมรับผู้ป่วยเข้ารับการรักษาพยาบาล (กรกฎ อภิรัตน์วรกุล, 2560)

ศูนย์ศึกษาการแพทย์ฉุกเฉิน สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับหลักสูตรการศึกษา ซึ่งสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เปิดศูนย์ศึกษาการแพทย์ฉุกเฉิน วิทยาลัยการสาธารณสุขสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2557 ศึกษาการแพทย์ฉุกเฉิน ได้รับการรับรองจากสถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ ให้เป็นองค์กรฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ได้แก่ หลักสูตรอาสาสมัครฉุกเฉินการแพทย์ (Emergency Medical Responder; EMR) หรือพนักงานฉุกเฉินการแพทย์ (Emergency Medical Technician; EMT) (สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ, 2560) รวมถึงมีความร่วมมือระหว่างศูนย์อำนวยการแพทย์ จังหวัดชายแดนภาคใต้ กับศูนย์ศึกษาการแพทย์ฉุกเฉิน วิทยาลัยการสาธารณสุขสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อสนับสนุนระบบปฏิบัติการการแพทย์ฉุกเฉิน ทั้งในระดับจังหวัดและประเทศ (วิทยาลัยการสาธารณสุขสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี, 2563)

จากการติดตามผู้สำเร็จการศึกษา ในปี 2561 พบว่า ประเด็นที่ได้คะแนนน้อยที่สุด คือ การปฏิบัติงานโดยใช้ประสบการณ์ทางภาคปฏิบัติ และการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการฉุกเฉินการแพทย์ ซึ่งควรมีการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาตั้งแต่แรกเข้าศึกษา ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร โดยใช้จุดเด่นของการดำเนินงานด้านการแพทย์ฉุกเฉิน ด้านเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการที่เข้มแข็ง ร่วมกับสิ่งสนับสนุนการศึกษาประเภทครุภัณฑ์และทุนจำลองสำหรับฝึกช่วยชีวิตผู้ป่วย

ผู้วิจัยจึงพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉินโดยใช้สถานการณ์จำลองและสถานการณ์จริง เพื่อพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษา ตามกรอบทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม (Bloom, B.S. , 1967) ดำเนินการวิจัย เรื่อง “ผลของโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะ

ด้านการแพทย์ฉุกเฉินโดยใช้สถานการณ์จำลองและสถานการณ์จริง ของนักศึกษาหลักสูตรการแพทย์ฉุกเฉิน วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา” เพื่อพัฒนาสมรรถนะ นักศึกษาให้มีทัศนคติ มีความรู้ และทักษะทางด้านการแพทย์ฉุกเฉินให้เพียงพอ ก่อนฝึกปฏิบัติงาน และการปฏิบัติงานในอนาคต รวมถึงเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉินของนักศึกษา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉินของนักศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อศึกษานำร่อง (Pilot study)

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เป็นนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาปฏิบัติการฉุกเฉินการแพทย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา ปีการศึกษา 2562 ชั้นปีที่ 1 จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล 1) แบบสอบถามที่ตอบด้วยตนเอง ได้แก่ แบบประเมินทัศนคติในการให้บริการด้านการแพทย์ฉุกเฉิน มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ความรู้ด้านการแพทย์ฉุกเฉิน 2) แบบประเมินสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉิน จำนวน 10 สมรรถนะ ใช้เกณฑ์ประเมินคะแนนแบบรูบริคส์ (Rubrics score) 5 ขั้นตอนสำคัญของแต่ละสมรรถนะ การปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนให้ 1 คะแนน หากไม่ปฏิบัติให้ 0 คะแนน ผู้ประเมินเป็นผู้ปฏิบัติงานในระบบการแพทย์ฉุกเฉิน จำนวน 3 ท่าน 3) โปรแกรมพัฒนาสมรรถนะ ด้านการแพทย์ฉุกเฉินโดยใช้สถานการณ์จำลองและสถานการณ์จริง (Simulation and Real Situation; SRS program) ประกอบด้วย การส่งเสริมทัศนคติต่อการให้บริการด้านการแพทย์ฉุกเฉิน จำนวน 3 ชั่วโมง สถานการณ์จำลอง (Simulation Situation) จำนวน 15 ชั่วโมง และการฝึกสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉินในสถานการณ์จริงกับหน่วยกู้ชีพกู้ภัย จำนวน 8 ชั่วโมง

ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่ปฏิบัติงานในระบบปฏิบัติการการแพทย์ฉุกเฉิน 3 ท่าน เพื่อประเมินความสอดคล้องของแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item – Objective Congruence; IOC) โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 จากนั้นทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) ในนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาปฏิบัติการฉุกเฉินการแพทย์ จากสถาบันการศึกษาอื่น จำนวน 30 คน และทดสอบความเชื่อมั่นของทัศนคติต่อการบริการด้านการแพทย์ฉุกเฉิน โดย

Cronbach's alpha coefficient มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.83 และ ความรู้ด้านการแพทย์ฉุกเฉิน โดยวิธีของ Kuder - Richardson มีค่าสัมประสิทธิ์ KR₂₀ เท่ากับ 0.79

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน กรกฎาคม 2562 – เมษายน 2563 ดังนี้

ระยะที่ 1 ประเมินทัศนคติต่อการบริการด้านการแพทย์ฉุกเฉิน จัดกิจกรรมส่งเสริมทัศนคติเกี่ยวกับระบบสั่งการ ควบคุม กำกับการให้บริการด้านการแพทย์ฉุกเฉิน ความรวดเร็วและความปลอดภัยในการให้บริการ บทบาทของเจ้าพนักงานฉุกเฉินการแพทย์ การประเมินสภาพแวดล้อม การประเมินสัญญาณชีพและระดับความรุนแรงของผู้ป่วย และ ประเมินทัศนคติต่อการบริการด้านการแพทย์ฉุกเฉิน ใช้เวลา 8 สัปดาห์

ระยะที่ 2 ประเมินความรู้เกี่ยวกับการให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉิน และใช้สถานการณ์จำลอง 10 สถานการณ์ร่วมกับปฏิบัติในสถานการณ์จริง เพื่อพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการใส่อุปกรณ์ป้องกันตนเอง การประเมินสัญญาณชีพและช่วยฟื้นคืนชีพ การให้ยาในภาวะฉุกเฉิน การสื่อสารในระบบการแพทย์ฉุกเฉิน การเอาสิ่งแปลกปลอมออกจากทางเดินหายใจ การเปิดทางเดินหายใจ การประเมินผู้ป่วย การห้ามเลือดและทำแผล การเคลื่อนย้ายแบบฉุกเฉิน การจัดการในสถานการณ์สาธารณภัย และประเมินความรู้เกี่ยวกับการให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉินและทักษะการช่วยเหลือชีวิตผู้ป่วยฉุกเฉิน ใช้เวลา 20 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทั่วไป ใช้สถิติพรรณนา เปรียบเทียบความแตกต่างของสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉินก่อนและหลังการใช้โปรแกรม โดยใช้สถิติ Paired sample t - test ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกลุ่มและสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉิน โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi square) และ Fisher's exact test

กลุ่มตัวอย่างได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล และการเข้าร่วมกิจกรรม การวิจัยนี้ได้รับเอกสารรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ รหัสโครงการ 089/2562 จากสำนักงานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา

ผลการวิจัย

1. ประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉินของนักศึกษา ระยะที่ 1 การพัฒนาทัศนคติ และระยะที่ 2 การพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉิน พบว่า นักศึกษามีทัศนคติและมีความรู้เกี่ยวกับการให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉินสูงขึ้น รายละเอียดดังตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 ระดับทัศนคติเกี่ยวกับการให้บริการด้านการแพทย์ฉุกเฉิน (n = 30)

สมรรถนะที่พัฒนา	ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม จำนวน (ร้อยละ)	หลังเข้าร่วมโปรแกรม จำนวน (ร้อยละ)
ระดับทัศนคติ		
สูง (51.35 – 70.00)	4 (13.3)	15 (50.0)
ปานกลาง (32.67 – 51.34)	26 (86.7)	15 (50.0)
ระดับความรู้		
สูง (16 – 20 คะแนน)	1 (3.3)	26 (86.7)
ปานกลาง (12 – 15 คะแนน)	19 (63.3)	4 (13.3)
ต่ำ (น้อยกว่า 12 คะแนน)	10 (33.3)	-

จากตารางที่ 1 แสดงระดับทัศนคติและความรู้เกี่ยวกับการให้บริการด้านการแพทย์ฉุกเฉิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อการให้บริการด้านการแพทย์ฉุกเฉิน ระดับปานกลาง ร้อยละ 86.7 และมีทัศนคติต่อการให้บริการด้านการแพทย์ฉุกเฉิน อยู่ในระดับสูงและปานกลาง ร้อยละ 50.0 หลังเข้าร่วมโปรแกรม และมีความรู้เกี่ยวกับการช่วยเหลือชีวิตผู้ป่วยฉุกเฉิน ระดับปานกลาง ร้อยละ 63.3 และระดับสูง ร้อยละ 86.7 ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม ตามลำดับ

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของทัศนคติและคะแนนความรู้เกี่ยวกับการแพทย์ฉุกเฉินก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมโดยใช้สถิติ Paired sample t - test

ปัจจัย	mean	S.D.	95% CI		t	df	p - value
			Lower	Upper			
ทัศนคติ							
ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม	46.3	3.97	2.93	5.40	6.890	29	0.000
หลังเข้าร่วมโปรแกรม	50.5	3.93					
ความรู้							
ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม	12.33	1.99	3.50	5.57	8.945	29	0.000
หลังเข้าร่วมโปรแกรม	16.87	1.70					

จากตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบทัศนคติและความรู้เกี่ยวกับบริการการแพทย์ฉุกเฉินก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเฉลี่ย 46.3 คะแนน และ 50.5 คะแนน ซึ่งสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p - value 0 < 0.01) ส่วนความรู้ พบว่า ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการแพทย์ฉุกเฉิน เท่ากับ 12.33 คะแนน และ 16.87 คะแนน ซึ่งสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p - value 0 < .01)

โดยมีการประเมินทัศนคติ (ตารางที่ 3 และ 4) และความรู้ (ตารางที่ 5 และ 6) เป็นรายชื่อ ดังนี้

ตารางที่ 3 ทศนคติเกี่ยวกับการให้บริการด้านการแพทย์ฉุกเฉินก่อนเข้าร่วมโปรแกรม (n = 30)

ประเด็น	จำนวน (ร้อยละ)				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
1.* สตรีมีครรภ์ควรได้รับการช่วยเหลือเป็นอันดับแรก ถ้าเกิดอุบัติเหตุหมู่ที่มีผู้ป่วยเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ และสตรีมีครรภ์	4 (13.3)	20 (66.7)	4 (13.3)	1 (3.3)	1 (3.3)
2.* การมีระบบการควบคุมทางการแพทย์ฉุกเฉินทำให้การปฏิบัติงานล่าช้า	2 (6.7)	3 (10.0)	16 (53.3)	7 (23.3)	2 (6.7)
3. ผู้ให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินควรประเมินสถานการณ์ก่อนเข้าไปช่วยเหลือผู้ป่วยฉุกเฉิน	7 (23.3)	13 (43.3)	3 (10.0)	5 (16.7)	2 (6.7)
4.* ความเร็วของการขับรถพยาบาลฉุกเฉินมีความสำคัญต่อการช่วยเหลือผู้ป่วยมากกว่าความปลอดภัยของผู้ให้บริการ	2 (6.7)	2 (6.7)	6 (20.0)	14 (46.7)	6 (20.0)
5. การใช้วิทยุสื่อสารในเรื่องส่วนตัวไม่ควรทำ แม้ในกรณีที่ไม่มีเหตุฉุกเฉิน	13 (43.3)	11 (36.7)	2 (6.7)	2 (6.7)	2 (6.7)
6.* การช่วยเหลือผู้ป่วยอย่างรวดเร็วสำคัญกว่าการช่วยเหลืออย่างถูกต้องตามขั้นตอน	1 (3.3)	1 (3.3)	2 (6.7)	12 (40.0)	14 (46.7)
7. การช่วยเหลือชีวิตผู้ป่วยฉุกเฉินควรต้องรอคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาหรือศูนย์สั่งการ	1 (3.3)	5 (16.7)	15 (50.0)	8 (26.7)	1 (3.3)
8.* การตรวจสอบสัญญาณชีพควรคำนึงถึงผู้ป่วยโดยตรงเมื่อผู้ป่วยมีความรู้สึกตัว	6 (20.0)	17 (56.7)	4 (13.3)	2 (6.7)	1 (3.3)
9. สัญญาณชีพมีความสำคัญต่อการดูแลรักษาอย่างถูกต้อง	4 (13.3)	15 (50.0)	8 (26.7)	1 (3.3)	2 (6.7)
10. การวินิจฉัยขั้นต้นเมื่อพบผู้ป่วยครั้งแรกเป็นสิ่งสำคัญต่อการช่วยเหลือผู้ป่วย	4 (13.3)	12 (40.0)	10 (33.3)	3 (10.0)	1 (3.3)
11. การประเมินอาการผู้ป่วยฉุกเฉินซ้ำ ๆ บ่อย ๆ จะเกิดผลดีต่อผู้ป่วยฉุกเฉิน	1 (3.3)	11 (36.7)	13 (43.3)	4 (13.3)	1 (3.3)
12. หากผู้ป่วยถูกกำหนดไว้ว่าต้องเสียชีวิต การที่เจ้าหน้าที่ไปถึงเร็วเพียงใดก็ไม่อาจช่วยชีวิตผู้ป่วยได้	1 (3.3)	4 (13.3)	10 (33.3)	10 (33.3)	5 (16.7)
13. การไม่ช่วยเหลือผู้ป่วยฉุกเฉินด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งย่อมเป็นไปได้หากเจ้าหน้าที่ไม่มีอุปกรณ์ป้องกันตนเอง	1 (3.3)	3 (10.0)	14 (46.7)	10 (33.3)	2 (6.7)
14.* หากผู้ป่วยฉุกเฉินถูกนำส่ง ขณะที่ใกล้หมดเวลาปฏิบัติงานของท่าน ท่านจะให้รอรับบริการกับผู้ป่วยปฏิบัติงานเรต่อไปเพื่อดูแลต่อเนื่อง	1 (3.3)	3 (10.0)	13 (43.3)	11 (36.7)	2 (6.7)

*คำถามเชิงลบ

จากตารางที่ 3 แสดงทัศนคติก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากที่สุดว่าแม้ในกรณีที่ไม่มีเหตุฉุกเฉินก็ไม่ควรใช้วิทยุสื่อสารในเรื่องส่วนตัว ร้อยละ 43.3 เห็นด้วยมากในกรณีที่สตรีมีครรภ์ควรได้รับการช่วยเหลือเป็นอันดับแรก ร้อยละ 66.7 เห็นด้วยปานกลางว่า การมีระบบการควบคุมทางการแพทย์ฉุกเฉินทำให้การปฏิบัติงานล่าช้า ร้อยละ 53.3 เห็นด้วยน้อยว่า ความเร็วของการขับรถพยาบาลฉุกเฉินมีความสำคัญต่อ

การช่วยเหลือผู้ป่วยมากกว่าความปลอดภัยของผู้ให้บริการ ร้อยละ 46.7 และเห็นด้วยน้อยที่สุดว่า การช่วยเหลือผู้ป่วยอย่างรวดเร็วสำคัญกว่าการช่วยเหลืออย่างถูกต้องตามขั้นตอน ร้อยละ 46.7

ตารางที่ 4 ทศนคติเกี่ยวกับการให้บริการด้านการแพทย์ฉุกเฉินหลังเข้าร่วมโปรแกรม

(n = 30)

ประเด็น	จำนวน (ร้อยละ)				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
1.* สตรีมีครรภ์ควรได้รับการช่วยเหลือเป็นอันดับแรก ถ้าเกิดอุบัติเหตุหมู่ที่มีผู้ป่วยเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ และสตรีมีครรภ์	2 (6.7)	12 (40.0)	5 (16.7)	7 (23.3)	4 (13.3)
2.* การมีระบบการควบคุมทางการแพทย์ฉุกเฉินทำให้การปฏิบัติงานล่าช้า	1 (3.3)	2 (6.7)	10 (33.3)	11 (36.7)	6 (20.0)
3. ผู้ให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินควรประเมินสถานการณ์ก่อนเข้าไปช่วยเหลือผู้ป่วยฉุกเฉิน	8 (26.7)	13 (43.3)	3 (10.0)	5 (16.7)	1 (3.3)
4.* ความเร็วของการขับรถพยาบาลฉุกเฉินมีความสำคัญต่อการช่วยเหลือผู้ป่วยมากกว่าความปลอดภัยของผู้ให้บริการ	1 (3.3)	2 (6.7)	6 (20.0)	10 (33.3)	11 (36.7)
5. การใช้วิทยุสื่อสารในเรื่องส่วนตัวไม่ควรทำ แม้ในกรณีที่ไม่มีเหตุฉุกเฉิน	13 (43.3)	12 (40.0)	2 (6.7)	1 (3.3)	2 (6.7)
6.* การช่วยเหลือผู้ป่วยอย่างรวดเร็วสำคัญกว่าการช่วยเหลืออย่างถูกต้องตามขั้นตอน	1 (3.3)	1 (3.3)	1 (3.3)	8 (26.7)	19 (63.3)
7. การช่วยเหลือชีวิตผู้ป่วยฉุกเฉินควรต้องรอคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาหรือศูนย์สั่งการ	2 (6.7)	6 (20.0)	13 (43.3)	8 (26.7)	1 (3.3)
8.* การตรวจสอบสัญญาณชีพควรคำนึงถึงผู้ป่วยโดยตรวจเมื่อผู้ป่วยมีความรู้สึกตัว	2 (6.7)	9 (30.0)	5 (16.7)	11 (36.7)	3 (10.0)
9. สัญญาณชีพมีความสำคัญต่อการดูแลรักษาอย่างถูกต้อง	4 (13.3)	18 (60.0)	6 (20.0)	1 (3.3)	1 (3.3)
10. การวินิจฉัยขั้นต้นเมื่อพบผู้ป่วยครั้งแรกเป็นสิ่งสำคัญต่อการช่วยเหลือผู้ป่วย	4 (13.3)	12 (40.0)	10 (33.3)	3 (10.0)	1 (3.3)
11. การประเมินอาการผู้ป่วยฉุกเฉินช้า ๆ บ่อย ๆ จะเกิดผลดีต่อผู้ป่วยฉุกเฉิน	2 (6.7)	10 (33.3)	11 (36.7)	5 (16.7)	2 (6.7)
12.* หากผู้ป่วยถูกกำหนดไว้ว่าต้องเสียชีวิต การที่เจ้าหน้าที่ไปถึงเร็วเพียงใดก็ไม่อาจช่วยชีวิตผู้ป่วยได้	2 (6.7)	2 (6.7)	7 (23.3)	10 (33.3)	9 (30.0)
13.* การไม่ช่วยเหลือผู้ป่วยฉุกเฉินด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งย่อมเป็นไปได้หากเจ้าหน้าที่ไม่มีอุปกรณ์ป้องกันตนเอง	2 (6.7)	1 (3.3)	5 (16.7)	13 (43.3)	9 (30.0)
14.* หากผู้ป่วยฉุกเฉินถูกนำส่ง ขณะที่ใกล้หมดเวลาปฏิบัติงานของท่าน ท่านจะให้รอรับบริการกับผู้ป่วยปฏิบัติงานเวอร์ต่อไปเพื่อดูแลต่อเนื่อง	1 (3.3)	1 (3.3)	7 (23.3)	14 (46.7)	7 (23.3)

*คำถามเชิงลบ

จากตารางที่ 4 แสดงทัศนคติหลังการเข้าร่วมโปรแกรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากที่สุดว่าแม้ในกรณีที่ไม่มีเหตุฉุกเฉินก็ไม่ควรใช้วิทยุสื่อสารในเรื่องส่วนตัว ร้อยละ 43.3 เห็นด้วยมากกว่า สัญญาณชีพมีความสำคัญต่อการดูแลรักษาอย่างถูกต้อง ร้อยละ 60.0 เห็นด้วยปานกลางว่า การช่วยเหลือชีวิตผู้ป่วยฉุกเฉินควรต้องรอคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาหรือศูนย์สั่งการ ร้อยละ 43.3 เห็นด้วยน้อยกว่า หากผู้ป่วยฉุกเฉินถูกนำส่ง ขณะที่ใกล้หมดเวลาปฏิบัติงาน จะให้รอรับบริการกับผู้ป่วยปฏิบัติงานเวอร์ต่อไปเพื่อดูแลต่อเนื่อง ร้อยละ 46.7 และเห็นด้วยน้อยที่สุดว่า การช่วยเหลือผู้ป่วยอย่างรวดเร็วสำคัญกว่าการช่วยเหลืออย่างถูกต้องตามขั้นตอน ร้อยละ 63.3

ตารางที่ 5 ความรู้เกี่ยวกับการช่วยเหลือชีวิตผู้ป่วยฉุกเฉิน ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม

(n = 30)

	ประเด็นความรู้	จำนวน (ร้อยละ)		
		ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ
1.*	หากท่านถึงจุดเกิดเหตุเพลิงไหม้อาคาร เมื่อประเมินสถานการณ์แล้ว ท่านจะรีบค้นหาผู้บาดเจ็บและเคลื่อนย้ายออกจากที่เกิดเหตุ	5 (16.7)	16 (53.3)	9 (30.0)
2.	การได้รับบาดเจ็บต่อเส้นประสาทไขสันหลังระดับก้นกบ (Coccyx) ไม่มีผลต่อการเคลื่อนไหวและรับรู้ความรู้สึกของร่างกาย	16 (53.3)	13 (43.3)	1 (3.3)
3.*	การใส่ถุงมือและเครื่องป้องกันทุกชนิดทุกครั้งที่ทำให้การช่วยเหลือผู้ป่วย เป็นการป้องกันและควบคุมการแพร่เชื้อได้ดีที่สุด	7 (23.3)	15 (50.0)	8 (26.7)
4.	การตรวจนับการหายใจต้องจัดให้ผู้ป่วยอยู่ในท่าที่สบาย จับข้อมือเหมือนการจับชีพจร แล้วนับการหายใจโดยไม่ให้ผู้ป่วยรู้สึกถูกจ้องมอง	12 (40.0)	15 (50.0)	3 (10.0)
5.*	สัญญาณชีพของผู้ป่วย T = 37.8 องศาเซลเซียส P = 80 ครั้งต่อนาที BP = 153/90 มิลลิเมตรปรอท แสดงว่าผู้ป่วยมีไข้ต่ำ หายใจเร็ว และความดันโลหิตสูงปานกลาง	7 (23.3)	17 (56.7)	6 (20.0)
6.	การใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองที่เหมาะสมที่สุด คือการใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองทุกครั้งเมื่อออกปฏิบัติงาน	20 (66.7)	8 (26.7)	2 (6.7)
7.	ผู้ป่วยร้องไห้ได้ พูดได้ แสดงว่าไม่มีปัญหาเรื่องทางเดินหายใจ	22 (73.3)	4 (13.3)	4 (13.3)
8.*	หากท่านออกปฏิบัติการแล้วพบผู้ป่วยคล้ายผู้ป่วยติดเชื้อมือไอวี ท่านควรรายงานศูนย์รับแจ้งเหตุและสั่งการว่า “กำลังนำส่งผู้ป่วยติดเชื้อมือไอวี ให้โรงพยาบาลเตรียมอุปกรณ์ป้องกันตนเอง”	5 (16.7)	17 (56.7)	8 (26.7)
9.	การวัดความดันโลหิต ไม่ใช่ การประเมินสภาพผู้ป่วย ณ จุดเกิดเหตุ	20 (66.7)	7 (23.3)	3 (10.0)
10.*	เมื่อท่านพบผู้ป่วยมีระยะสุดท้าย การสื่อสารกับญาติที่เหมาะสมคือ “ญาติหยุดร้องไห้ก่อน คนไข้ไม่เป็นไรหรอก เรามาช่วยท่านแล้ว”	5 (16.7)	19 (63.3)	6 (20.0)
11.	หากท่านออกไปรับผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง หายใจ 24 ครั้งต่อนาที ชีพจร 100 ครั้งต่อนาที ตรวจวัดความอิ่มตัวของออกซิเจน ได้ 92% ท่านต้องจัดให้ผู้ป่วยนอนศีรษะสูงให้ออกซิเจน nasal cannula 2 - 3 ลิตรต่อนาที	21 (70.0)	6 (20.0)	3 (10.0)
12.*	สิ่งแรกที่บุคลากรในระบบปฏิบัติการฉุกเฉินการแพทย์ต้องทำ คือ ทำการตรวจประเมินสภาพผู้บาดเจ็บทันทีที่ถึงที่เกิดเหตุ	5 (16.7)	19 (63.3)	6 (20.0)

	ประเด็นความรู้	จำนวน (ร้อยละ)		
		ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ
13.	การช่วยฟื้นคืนชีพผู้ใหญ่ ท่านต้องทำการกดหน้าอกควรกดอัตราเร็วอย่างน้อย 100 - 120 ครั้ง/นาที	22 (73.3)	7 (23.3)	1 (3.3)
14.*	การรายงานทางวิทยุสื่อสาร ต้องรายงานชื่อ - สกุล ผู้ป่วยให้ชัดเจน	4 (13.3)	13 (43.3)	13 (43.3)
15.	ภาวะเลือดออกในสมอง ทำให้ผู้ป่วยมีภาวะเปลี่ยนแปลงของสติสัมปชัญญะได้	22 (73.3)	4 (13.3)	4 (13.3)
16.	ผู้ป่วยประสบอุบัติเหตุ รถจักรยานยนต์ล้มเอง ผู้บาดเจ็บหมดสติ มีเลือดออกในปากจำนวนมาก หายใจช้า ชีพจรเบาเร็ว ต้องดูเลือดในปากออกเป็นอันดับแรก	17 (56.7)	11 (36.7)	2 (6.7)
17.	ผู้ประสบอุบัติเหตุจากที่สูง มีการตอบสนองต่อความเจ็บปวด รถจักรยานยนต์ล้มเอง ผู้บาดเจ็บหมดสติ มีเลือดออกในปากจำนวนมาก หายใจช้า ชีพจรเบาเร็ว	21 (70.0)	6 (20.0)	3 (10.0)
18.*	การช่วยเหลืออันดับแรก คือ ห้ามเลือดบริเวณแผลฉีกขาดที่มีเลือดไหลจำนวนมาก	4 (13.3)	18 (60.0)	8 (26.7)
19.	การเกร็งกระตุกทั่วร่างกาย เป็นอาการเตือน (warning sign) ของโรคหลอดเลือดสมอง (Stroke)	20 (66.7)	7 (23.3)	3 (10.0)
20.	การรายงานกับศูนย์รับแจ้งเหตุและสั่งการในกรณีสาธารณภัย ไม่จำเป็นต้องรายงานจำนวนประชากรที่อยู่ในพื้นที่	23 (76.7)	4 (13.3)	3 (10.0)

*ข้อที่ผิด

จากตารางที่ 5 แสดงการประเมินความรู้เกี่ยวกับการแพทย์ฉุกเฉิน ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม กลุ่มตัวอย่างตอบถูกต้องว่า การรายงานกับศูนย์รับแจ้งเหตุและสั่งการในกรณีสาธารณภัย ไม่จำเป็นต้องรายงานจำนวนประชากรที่อยู่ในพื้นที่ ร้อยละ 76.7 รองลงมา เท่ากัน 3 ประเด็น คือ ทราบว่า การที่ผู้ป่วยร้องให้ได้ พูดได้ แสดงว่าไม่มีปัญหาเรื่องทางเดินหายใจ การช่วยฟื้นคืนชีพผู้ใหญ่ ต้องทำการกดหน้าอกควรกดอัตราเร็วอย่างน้อย 100 - 120 ครั้ง/นาที และภาวะเลือดออกในสมอง ทำให้ผู้ป่วยมีภาวะเปลี่ยนแปลงของสติสัมปชัญญะได้ ร้อยละ 73.3

ตารางที่ 6 ความรู้เกี่ยวกับการช่วยเหลือชีวิตผู้ป่วยฉุกเฉิน หลังเข้าร่วมโปรแกรม (n = 30)

	ประเด็นความรู้	จำนวน (ร้อยละ)		
		ใช่	ไม่ใช่	ไม่แน่ใจ
1.*	หากท่านถึงจุดเกิดเหตุเพลิงไหม้อาคาร เมื่อประเมินสถานการณ์แล้ว ท่านจะรีบค้นหาผู้บาดเจ็บและเคลื่อนย้ายออกจากที่เกิดเหตุ	2 (6.7)	27 (90.0)	1 (3.3)
2.	การได้รับบาดเจ็บต่อเส้นประสาทไขสันหลังระดับก้นกบ (Coccyx) ไม่มีผลต่อการเคลื่อนไหวและรับรู้ความรู้สึกของร่างกาย	21 (70.0)	9 (30.0)	0 (0.0)
3.*	การใส่ถุงมือและเครื่องป้องกันทุกชนิดทุกครั้งที่ทำให้การช่วยเหลือผู้ป่วย เป็นการป้องกันและควบคุมการแพร่เชื้อได้ดีที่สุด	3 (10.0)	26 (86.7)	1 (3.3)

	ประเด็นความรู้	จำนวน (ร้อยละ)		
		ใช่	ไม่ใช่	ไม่ แน่ใจ
4.	การตรวจนับการหายใจต้องจัดให้ผู้ป่วยอยู่ในท่าที่สบาย จับข้อมือเหมือนการจับชีพจร แล้วนับการหายใจโดยไม่ให้ผู้ป่วยรู้สึกถูกจ้องมอง	22 (73.3)	8 (26.7)	0 (0.0)
5.*	สัญญาณชีพของผู้ป่วย T = 37.8 องศาเซลเซียส P = 80 ครั้งต่อนาที BP = 153/90 มิลลิเมตรปรอท แสดงว่าผู้ป่วยมีไข้ต่ำ หายใจเร็ว และความดันโลหิตสูงปานกลาง	5 (16.7)	24 (80.0)	1 (3.3)
6.	การใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองที่เหมาะสมที่สุด คือการใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองทุกครั้งเมื่อออกปฏิบัติงาน	26 (86.7)	4 (13.3)	0 (0.0)
7.	ผู้ป่วยร้องไห้ได้ พูดได้ แสดงว่าไม่มีปัญหาเรื่องทางเดินหายใจ	28 (93.3)	2 (6.7)	0 (0.0)
8.*	หากท่านออกปฏิบัติการแล้วพบผู้ป่วยคล้ายผู้ป่วยติดเชื้อเอชไอวี ท่านควรรายงานศูนย์รับแจ้งเหตุและสั่งการว่า “กำลังนำส่งผู้ป่วยติดเชื้อเอชไอวี ให้โรงพยาบาลเตรียมอุปกรณ์ป้องกันตนเอง”	7 (23.3)	23 (76.7)	0 (0.0)
9.	การวัดความดันโลหิต ไม่ใช่ การประเมินสภาพผู้ป่วย ณ จุดเกิดเหตุ	26 (86.7)	4 (13.3)	0 (0.0)
10.*	เมื่อท่านพบผู้ป่วยระยะสุดท้าย การสื่อสารกับญาติที่เหมาะสมคือ “ญาติหยุดร้องไห้ก่อน คนไข้ไม่เป็นไรหรอก เรามาช่วยท่านแล้ว”	4 (13.3)	26 (86.7)	0 (0.0)
11.	หากท่านออกไปรับผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง หายใจ 24 ครั้งต่อนาที ชีพจร 100 ครั้งต่อนาที ตรวจวัดความอิ่มตัวของออกซิเจน ได้ 92% ท่านต้องจัดให้ผู้ป่วยนอนศีรษะสูงให้ออกซิเจน nasal cannula 2 - 3 ลิตรต่อนาที	26 (86.7)	4 (13.3)	0 (0.0)
12.*	สิ่งแรกที่บุคลากรในระบบปฏิบัติการฉุกเฉินการแพทย์ต้องทำ คือ ทำการตรวจประเมินสภาพผู้ป่วยบาดเจ็บทันทีที่เกิดเหตุ	4 (13.3)	25 (83.3)	1 (3.3)
13.	การช่วยฟื้นคืนชีพผู้ใหญ่ ท่านต้องทำการกดหน้าอกควรกดอัตราเร็วอย่างน้อย 100 - 120 ครั้ง/นาที	26 (86.7)	4 (13.3)	0 (0.0)
14.*	การรายงานทางวิทยุสื่อสาร ต้องรายงานชื่อ - สกุล ผู้ป่วยให้ชัดเจน	5 (16.7)	23 (76.7)	2 (6.7)
15.	ภาวะเลือดออกในสมอง ทำให้ผู้ป่วยมีภาวะเปลี่ยนแปลงของสติสัมปชัญญะได้	28 (93.3)	2 (6.7)	0 (0.0)
16.	ผู้ป่วยประสบอุบัติเหตุ รถจักรยานยนต์ล้มเอง ผู้บาดเจ็บหมดสติ มีเลือดออกในปากจำนวนมาก หายใจช้า ชีพจรเบาเร็ว ต้องดูดเลือดในปากออกเป็นอันดับแรก	24 (80.0)	6 (20.0)	0 (0.0)
17.	ผู้ป่วยประสบอุบัติเหตุจากที่สูง มีการตอบสนองต่อความเจ็บปวด รถจักรยานยนต์ล้มเอง ผู้บาดเจ็บหมดสติ มีเลือดออกในปากจำนวนมาก หายใจช้า ชีพจรเบาเร็ว การช่วยเหลืออันดับแรก คือ ห้ามเลือดบริเวณแผลฉีกขาดที่มีเลือดไหลจำนวนมาก	27 (90.0)	3 (10.0)	0 (0.0)
18.*	การเกร็งกระตุกทั่วร่างกาย เป็นอาการเตือน (warning sign) ของโรคหลอดเลือดสมอง (Stroke)	4 (13.3)	26 (86.7)	0 (0.0)
19.	อาการกลืนปัสสาวะอุจจาระไม่ได้ เป็นอาการที่พบได้ในผู้ป่วยบาดเจ็บที่กระดูกสันหลัง	24 (80.0)	6 (20.0)	0 (0.0)
20.	การรายงานกับศูนย์รับแจ้งเหตุและสั่งการในกรณีสาธารณภัย ไม่จำเป็นต้องรายงานจำนวนประชากรที่อยู่ในพื้นที่	28 (93.3)	2 (6.7)	0 (0.0)

*ข้อที่ผิด

จากตารางที่ 6 แสดงการประเมินความรู้เกี่ยวกับการแพทย์ฉุกเฉิน หลังการเข้าร่วมโปรแกรม กลุ่มตัวอย่างตอบถูกต้องว่า 1) การที่ผู้ป่วยร้องให้ได้ พูดได้ แสดงว่าไม่มีปัญหาเรื่องทางเดินหายใจ 2) ภาวะเลือดออกในสมอง ทำให้ผู้ป่วยมีภาวะเปลี่ยนแปลงของสติสัมปชัญญะได้ และ 3) การรายงานกับศูนย์รับแจ้งเหตุและสั่งการในกรณีสาธยาย ไม่จำเป็นต้องรายงานจำนวนประชากรที่อยู่ในพื้นที่ ร้อยละ 93.3 รองลงมาคือ 1) ผู้ประสบอุบัติเหตุจากที่สูง มีการตอบสนองต่อความเจ็บปวด รวดเร็วยานยนต์ล้มเอง ผู้บาดเจ็บ หมดสติ มีเลือดออกในปากจำนวนมาก หายใจช้า ชีพจรเบาเร็ว การช่วยเหลืออันดับแรก คือ ห้ามเลือดบริเวณแผลฉีกขาดที่มีเลือดไหลจำนวนมาก และ 2) หากท่านเป็นทีมแรกที่ถึงจุดเกิดเหตุเพลิงไหม้อาคารเมื่อประเมินสถานการณ์แล้ว จะยังไม่รีบค้นหาผู้บาดเจ็บและเคลื่อนย้ายออกจากที่เกิดเหตุ ร้อยละ 90.0

ตารางที่ 7 สมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉินของนักศึกษา (ประเมินโดยอาจารย์)

สมรรถนะ	จำนวน (ร้อยละ)		
	ถูกต้อง 100%	ทำได้ในระดับ 80 - 99%	ทำได้ในระดับ 60 - 79%
1. การใส่อุปกรณ์ป้องกันตนเอง	10 (33.3)	12 (40.0)	8 (26.7)
2. การประเมินสัญญาณชีพ	8 (26.7)	16 (53.3)	6 (20.0)
3. การให้ยาในภาวะฉุกเฉิน	5 (16.7)	18 (60.0)	7 (23.3)
4. การสื่อสารในระบบการแพทย์ฉุกเฉิน	10 (33.3)	14 (46.7)	6 (20.0)
5. การเปิดทางเดินหายใจ	12 (40.0)	11 (36.7)	7 (23.3)
6. การประเมินสภาพแวดล้อม	10 (33.3)	16 (53.3)	4 (13.3)
7. การห้ามเลือดและทำแผล	11 (36.7)	14 (46.7)	5 (16.7)
8. การช่วยฟื้นคืนชีพ	7 (23.3)	13 (43.3)	10 (33.3)
9. การเคลื่อนย้ายแบบฉุกเฉิน	9 (30.0)	13 (43.3)	8 (26.7)
10. การจัดการทางการแพทย์ในสถานการณ์สาธยาย	9 (30.0)	11 (36.7)	10 (33.3)

จากตารางที่ 7 แสดงผลการประเมินสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉินของกลุ่มตัวอย่างพบว่า สามารถปฏิบัติได้ถูกต้องในระดับดีมาก ในการเปิดทางเดินหายใจ ร้อยละ 40.0 ทำได้ถูกต้องในระดับดี เกี่ยวกับการให้ยาในภาวะฉุกเฉิน ร้อยละ 60.0 ทำได้ในระดับปานกลาง เท่ากันคือ การช่วยฟื้นคืนชีพ และการจัดการทางการแพทย์ในสถานการณ์สาธยาย ร้อยละ 33.3

ตารางที่ 8 ระดับสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉิน (n = 30)

สมรรถนะ	จำนวน	ร้อยละ
สูง (40 - 50 คะแนน)	22	73.3
ปานกลาง (น้อยกว่า 40 คะแนน)	8	26.7

ค่าเฉลี่ย 40.67 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.73 คะแนนสูงสุด 49 คะแนน คะแนนต่ำสุด 30 คะแนน

จากตารางที่ 8 แสดงระดับสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉิน อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 73.3

2. ปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉินของนักศึกษา

ตารางที่ 9 ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ศึกษากับสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉิน (n = 30)

ปัจจัย	สมรรถนะ		df	χ^2	p - value
	จำนวน (ร้อยละ)				
	ปานกลาง	สูง			
เพศ*			1	0.136	0.595
ชาย	1 (20.0)	4 (80.0)			
หญิง	7 (28.0)	18 (72.0)			
ศาสนา*			1	.028	0.604
อิสลาม	5 (27.8)	13 (72.2)			
พุทธ	3 (25.0)	9 (75.0)			
เกรดเฉลี่ย*			2	.802	0.762
2.00 – 2.49	0 (0.0)	1 (100.0)			
2.50 – 2.99	5 (25.0)	15 (75.0)			
3.00 ขึ้นไป	3 (33.3)	6 (66.7)			
ทัศนคติ			1	6.136	0.013
ดี	1 (6.7)	14 (93.3)			
ปานกลาง	7 (46.7)	8 (53.3)			
ความรู้*			1	5.514	0.048
ดี	5 (19.2)	21 (80.8)			
ปานกลาง	3 (75.0)	1 (25.0)			

*Fisher exact test

จากตารางที่ 9 กลุ่มตัวอย่างที่มีทัศนคติและความรู้ทางด้านการแพทย์ฉุกเฉินในระดับดี มีสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉินในระดับสูง ร้อยละ 93.3 และร้อยละ 80.0 ตามลำดับ แสดงว่าทัศนคติต่อการให้บริการด้านการแพทย์ฉุกเฉิน และความรู้เกี่ยวกับการการฉุกเฉิน มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p - value < .05$) โปรแกรมพัฒนาสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉินมีผลทำให้ ระยะที่ 1 กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินเพิ่มขึ้น ระยะที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉินสูงขึ้น โดยทัศนคติและความรู้เกี่ยวกับการให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉินที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีสมรรถนะในการช่วยชีวิตผู้ป่วยฉุกเฉินสูงขึ้น

อภิปรายผล

1. ประสิทธิภาพของโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉิน ได้แก่ ทัศนคติ ความรู้ทางการแพทย์ฉุกเฉิน และทักษะการช่วยเหลือชีวิตผู้ป่วยฉุกเฉิน โดยใช้สถานการณ์

จำลองและสถานการณ์จริง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติ ความรู้เกี่ยวกับการแพทย์ฉุกเฉิน และสมรรถนะในการช่วยเหลือชีวิตผู้ป่วยฉุกเฉินเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแผนหลักการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ ฉบับที่ 3.1 พ.ศ. 2562 - 2564 (สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ, 2562) เกี่ยวกับการพัฒนาระบบการแพทย์ฉุกเฉินนอกโรงพยาบาล การบริการในห้องฉุกเฉิน การส่งต่อผู้ป่วยฉุกเฉิน และการจัดการสาธารณภัย (นุสรินา บินสะแหลหมัน และคณะ, 2561) ซึ่งแผนหลักนี้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาระบบการแพทย์ฉุกเฉิน ที่มุ่งเน้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดที่ลดการเสียชีวิตและความพิการจากการเจ็บป่วยฉุกเฉิน (กระทรวงสาธารณสุข, 2553) ทักษะความรู้ และสมรรถนะที่เพิ่มขึ้น เป็นผลมาจากนักศึกษาเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงระหว่างการเข้าร่วมโปรแกรมที่มีการใช้สถานการณ์จำลอง (Wulandari, D & Narmaditya, B.S., 2016) และสถานการณ์จริง ผ่านแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม สอดคล้องกับแนวคิดจากการศึกษาเกี่ยวกับการจัดบริการการแพทย์ฉุกเฉินในพื้นที่ความมั่นคงจากมุมมองของผู้ให้บริการ ที่จะต้องมีการประสานงาน สิ่งการ การทำงานเป็นทีม (ประณีต ส่งวัฒนา และคณะ, 2563)

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉิน พบว่า สถานการณ์ตามโปรแกรมสามารถส่งเสริมทัศนคติต่อการปฏิบัติงาน และพัฒนาความรู้ที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่น ทำให้มีทักษะการปฏิบัติที่ถูกต้อง สอดคล้องกับแนวทางการสอนโดยการจำลองสถานการณ์เสมือนจริง (Simulation based Learning) สำหรับการเตรียมความพร้อมนักศึกษา ทำให้เกิดความมั่นใจ มีทัศนคติที่ดีต่อการให้บริการ ส่งผลให้ลดความวิตกกังวล ในจึงสามารถให้บริการด้านสุขภาพดีขึ้น (ศุภลักษณ์ ธนาโรจน์, 2560) ซึ่งสมจิตต์ สีนุชชัย และกันยารัตน์ อุบลวรรณ กล่าวว่าสถานการณ์จำลองเสมือนจริงเป็นวิธีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ผู้เรียนมีส่วนร่วมเสมือนอยู่ในเหตุการณ์จริง การสรุปผลการเรียนรู้ การสะท้อนคิด และประสบการณ์จากสถานการณ์จำลองช่วยถ่ายโยงความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ ทำความเข้าใจ (สมจิตต์ สีนุชชัย และกันยารัตน์ อุบลวรรณ, 2560) วิเคราะห์ความคิด ความรู้สึกต่อกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติในสถานการณ์จำลอง และสรุปหลักการหรือแนวคิดที่จะนำไปประยุกต์ในสถานการณ์ใหม่ ผลลัพธ์การเรียนรู้จึงส่งเสริมทักษะการปฏิบัติงาน การให้เหตุผล การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการตัดสินใจ ซึ่งผลของการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง ส่งผลให้นักศึกษามีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ และความมั่นใจในตนเองสูงขึ้น และสูงกว่ากลุ่มที่เรียนโดยวิธีปกติ (สมจิตต์ สีนุชชัย และคณะ, 2560) นอกจากนี้ผลการศึกษายังสัมพันธ์กับข้อเขียนของ Abelson, A. ที่ว่าสถานการณ์จำลองสามารถเพิ่มขีดความสามารถทางความรู้และทักษะของผู้ดูแลผู้ป่วย เพราะเป็นการเชื่อมโยงทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติผ่านสถานการณ์จำลอง ทำให้เกิดกระบวนการคิด และทักษะในการดูแลผู้ป่วย (Abelson, A., 2017)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

โปรแกรมพัฒนาสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉินโดยใช้สถานการณ์จำลองและสถานการณ์จริง ช่วยส่งเสริมทัศนคติต่อการให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉิน เพิ่มความรู้เกี่ยวกับการให้บริการด้านการแพทย์ฉุกเฉิน และทักษะในการช่วยชีวิตผู้ป่วยฉุกเฉิน พบความสัมพันธ์กับทัศนคติและความรู้เกี่ยวกับการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉินในการช่วยเหลือชีวิตผู้ป่วยในภาวะวิกฤต ซึ่งสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรดังกล่าว สามารถนำโปรแกรมนี้ไปประยุกต์ใช้ตามบริบทของแต่ละสถาบัน การวิจัยครั้งต่อไปสามารถพัฒนาโปรแกรม โดยขยายขอบเขตความรู้และทักษะการให้บริการด้านการแพทย์ฉุกเฉิน ร่วมกับการใช้รถกู้ชีพเคลื่อนที่ รถพยาบาลกู้ชีพพระราชทาน รวมถึงเครือข่ายความร่วมมือทางการแพทย์ฉุกเฉิน เพื่อให้ นักศึกษามีสมรรถนะด้านการแพทย์ฉุกเฉินที่เพียงพอก่อนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษา และก่อนการฝึกปฏิบัติงานจริง ซึ่งจะ ทำให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะปฏิบัติด้านการแพทย์ฉุกเฉินได้ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรกฎ อภิรัตน์วรากล. (2560). การพัฒนาระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉิน. ศรีนครินทร์เวชสาร, 32(3), 289-94.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2553). การสาธารณสุขไทย พ.ศ.2554 – 2559. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- นุสรินา บินสะแหละหมัน และคณะ. (2561). สถานการณ์การให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง. วารสารนราธิวาสราชนครินทร์, 10(1), 40-49.
- ประณิต ส่งวัฒนา และคณะ. (2563). การจัดบริการการแพทย์ฉุกเฉินในพื้นที่ความมั่นคงจากมุมมองของ ผู้ให้บริการ: การวิจัยเชิงคุณภาพ. วารสารสภาการพยาบาล., 35(3), 17-35.
- วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา. (2562). คู่มือนักศึกษา. ยะลา: วิทยาลัยการสาธารณสุข สิรินธรจังหวัดยะลา.
- _____. (2563). บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ เรื่อง การพัฒนาระบบการแพทย์ฉุกเฉิน และการแพทย์สมุนไพรรหว่าง วิทยาลัยการสาธารณสุข สิรินธรจังหวัดยะลา และศูนย์อำนวยการแพทย์จังหวัดชายแดนภาคใต้. ยะลา : วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา.
- ศุภลักษณ์ ธนาโรจน์. (2560). การสอนโดยการจำลองสถานการณ์เสมือนจริงในรายวิชาปฏิบัติหลักการและเทคนิคการพยาบาล. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์, 9(2), 70-84.

- สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ. (2560). กฎหมาย ประกาศ หลักเกณฑ์ เงื่อนไข เกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการศึกษาฝึกอบรมและการให้ประกาศนียบัตรผู้ปฏิบัติการฉุกเฉิน แผนการตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560. นนทบุรี: สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ.
- _____. (2562). หลักสูตรฝึกอบรมปฐมพยาบาลและช่วยปฏิบัติการแพทย์ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2562. นนทบุรี: สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ.
- สมจิตต์ สินธุ์ชัย และกันยารัตน์ อุบลวรรณ. (2560). การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลอง เสมือนจริง: การนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน. วารสารพยาบาลทหารบก, 18(1), 29-38.
- สมจิตต์ สินธุ์ชัย และคณะ. (2560). ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ สถานการณ์จำลองเสมือนจริง ต่อความรู้ความพึงพอใจและความมั่นใจในตนเองของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ในการฝึกปฏิบัติรายวิชาฝึกทักษะทางวิชาชีพก่อนสำเร็จการศึกษา. วารสารพยาบาล รามาธิบดี, 23(1), 113-127.
- Abelsson, A. (2017). Learning through simulation. Disaster and Emergency Medicine Journal, 2(3), 125-128.
- Bloom, B.S. . (1967). Evaluation of Learning in Secorndary School. New York : McGraw – Hill Book Company Inc.
- Wulandari, D & Narmaditya, B.S. (2016). Using simulation methods to improve student learning. Retrieved January 20, 2021, from <https://tiikm.com/publication/doi/icedu.2016.1101.pdf>

ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไร
กับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียน
ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี*

THE RELATIONSHIP BETWEEN PROFITABILITY RATIOS AND STOCK
RETURNS OF THE LISTED COMPANIES IN STOCK EXCHANGE
OF THAILAND: TECHNOLOGY GROUP

จิตสุภา อานเปื้อง

Jitsupa Anpruang

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Sripatum University, Thailand

E-mail: Jitsupa.anp.spu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไรกับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี โดยตัวแปรอิสระ ได้แก่ อัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไร ประกอบด้วย 1) อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น 2) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม 3) อัตรากำไรสุทธิ และ 4) อัตรากำไรขั้นต้น ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัยแบบพรรณนา คือ สถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงอนุมาน โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากงบการเงินจำนวน 114 ตัวอย่าง ในช่วงปี พ.ศ. 2560 - 2562 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าสูงสุด การหาค่าต่ำสุด การหาค่าเฉลี่ย การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐานภาพรวม ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุผลการศึกษา พบว่า อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์และอัตรากำไรสุทธิมีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ เพราะค่า Sig น้อยกว่า 0.05 โดย 1) อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น และอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ โดย Coefficients - B คือ 0.439 กับ 0.431 และ 2) อัตรากำไรสุทธิ มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาด

* Received 22 April 2021; Revised 3 May 2021; Accepted 17 May 2021

หลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีโดย Coefficient - B คือ - 0.480 ผลจากการศึกษาเป็นข้อเสนอแนะให้ผู้ลงทุนควรมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม และอัตรากำไรสุทธิ ที่ส่งผลต่อผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์เพื่อผู้ลงทุนจะได้ผลตอบแทนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: อัตราส่วนทางการเงิน, อัตราผลตอบแทน, อุตสาหกรรมเทคโนโลยี

Abstract

This article has a purpose to study the relationship between Profitability Ratio and Stock Return of the Listed Companies in Stock Exchange of Thailand: Technology Group. The independent variables were Profitability Ratio consisting of 1. Return on equity, 2. Return on total assets, 3. Net Profit Margin, and 4. Gross Profit Margin and Dependent variables is Stock Return. The researcher used descriptive statistics research methodology and inferential statistics. Used the secondary data from the financial statements totaling 114 samples in 2017 - 2019. Statistics used in data analysis were finding the maximum, the minimum, mean value, the standard deviation and hypothesis testing. Multiple Regression Analysis shows Return on Equity, Return on Total Assets and Net Profit Margin are related to Stock Return of Listed Companies because Sig lower than 0.05. The results of the study show that 1. Return on Equity and the Rate of Return on Total Assets correlates in the same direction with the Stock Return, Coefficients - B of ROE is 0.439, Coefficients - B of ROA is 0.431 and 2. Net Profit Margin relationship in the opposite direction with the Stock Return of Listed Companies in the Stock Exchange of Thailand: Technology industry group. Coefficients - B of NPM is - 0.480. The results of this study suggest that investors should focus on the rate of return on equity, return on total assets and net profit margin affects to the stock return for investors to have sustainable returns.

Keywords: Financial Ratio, Rate of Return, Technology Industrials.

บทนำ

คนส่วนใหญ่ในอดีตนิยมเก็บออมเงินในรูปแบบของเงินฝากธนาคาร เพื่อที่เพิ่มมูลค่าของเงิน และลดปัญหาจากภาวะเงินเฟ้อที่เกิดจากราคาโดยเฉลี่ยของสินค้าหรือบริการมีราคาสูงขึ้น ส่งผลทำให้มูลค่าที่แท้จริงของเงินลดลงตามไปด้วย ผู้บริโภคจับจ่ายใช้สอยได้น้อยลง

ประสบปัญหาของอัตราเงินเฟ้อมีอัตราที่สูงขึ้นกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ทำให้การออมเงินกับธนาคารไม่สามารถให้ผลตอบแทนที่สามารถรองรับอัตราเงินเฟ้อที่สูงขึ้นได้ จึงเป็นเหตุผลให้ผู้ออมเงินมองหาช่องทางการออมเงินในทางเลือกอื่นที่สามารถสร้างผลตอบแทนที่คุ้มค่าได้มากกว่าการออมเงินกับสถาบันการเงินดังนั้น การลงทุนในหลักทรัพย์จึงเป็นทางเลือกอีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการรับรองอัตราเงินเฟ้อได้ เพราะผลตอบแทนของการลงทุนในหลักทรัพย์ นอกจากได้รับเป็นเงินปันผล (Dividend Yield) แล้วนั้น ผู้ลงทุนยังได้รับผลตอบแทนคือกำไรที่ได้จากการขายหลักทรัพย์ (Capital Gain) ซึ่งเป็นผลกำไรที่เกิดจากส่วนต่างระหว่างเวลาที่ทำการซื้อและเวลาที่ทำการขายหลักทรัพย์ และในปัจจุบันการลงทุนในหลักทรัพย์เป็นเรื่องที่ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น เนื่องจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ ส่งผลทำให้ผู้สนใจลงทุนในตลาดหลักทรัพย์สามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกทุกที่ทุกเวลา (นันทนา ศรีสุริยาภรณ์, 2557)

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (The Stock Exchange Of Thailand: SET) เป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย และยังคงเป็นศูนย์กลางการซื้อขายหลักทรัพย์ที่จดทะเบียนโดยการระดมเงินทุนจากตลาดทุนผ่านตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นตลาดที่ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจสามารถระดมเงินทุนได้เป็นจำนวนมากจากนักลงทุนโดยทั่วไป ถือเป็นโอกาสที่ดีสำหรับผู้มีเงินออมหรือผู้ลงทุนที่สามารถได้มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการที่เสนอขายหลักทรัพย์ดังกล่าวในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย นับได้ว่าเป็นทั้งแหล่งระดมเงินทุนและแหล่งลงทุนที่มีประสิทธิภาพเป็นที่สนใจของธุรกิจที่ต้องการเงินทุน และผู้ที่มีเงินออมต้องการ จะร่วมลงทุน โดยการซื้อขายหลักทรัพย์ประเภทหุ้นสามัญได้รับความนิยมมากที่สุด เนื่องจากผลตอบแทนที่นักลงทุนคาดหวังที่จะได้รับคือกำไรจากการซื้อขายหลักทรัพย์และเงินปันผล โดยผลตอบแทนจากการลงทุนที่ได้รับขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของตลาดทุนซึ่งสังเกตได้จากความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ประกาศในตลาดหลักทรัพย์กับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ (ฐิภัตรา ดิตยานันท์กุล, 2559)

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้มีการจัดโครงสร้างกลุ่มอุตสาหกรรม 8 กลุ่ม แบ่งได้เป็น กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร, กลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค, กลุ่มธุรกิจการเงิน, กลุ่มสินค้าอุตสาหกรรม, กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง, กลุ่มทรัพยากร, กลุ่มบริการ และกลุ่มเทคโนโลยี โดยปัจจุบันกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีนั้น ได้มีการเจริญเติบโตพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังมีมูลค่าทุนจดทะเบียนที่มีขนาดใหญ่ โดยเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับกลุ่มอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ แล้ว กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยียังมีมูลค่าการซื้อขายรวมสูงสุด 10 อันดับแรกของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย นอกจากนี้ธุรกิจในกลุ่มเทคโนโลยียังคงเป็นที่ต้องการของตลาด มีแนวโน้มการขยายตัวมากขึ้นจึงทำให้นักลงทุนทั้งภายในและภายนอกประเทศให้ความสนใจที่มาลงทุนในกลุ่มอุตสาหกรรมนี้เพิ่มขึ้นตามไปด้วย (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2563)

สำหรับนักลงทุนไม่ว่าจะเป็นนักลงทุนรายใหญ่หรือรายย่อยนั้น มีวัตถุประสงค์และความคาดหวังหลักในการลงทุนคือต้องการผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงทุนที่สูงที่สุด ณ ระดับความเสี่ยงหนึ่งที่สามารถยอมรับได้ ซึ่งนักลงทุนแต่ละบุคคลมีการยอมรับความเสี่ยงได้ในระดับที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นนักลงทุนควรพิจารณาวิเคราะห์หลักทรัพย์โดยใช้ปัจจัยพื้นฐานเป็นการวิเคราะห์ตั้งแต่การพิจารณาสภาพเศรษฐกิจ สภาพอุตสาหกรรมตลอดจนถึงผลการดำเนินงานของบริษัทโดยรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงจากการลงทุน (ดวงกมล วงศ์สายตา, 2557) การวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน (Ratio Analysis) จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้นักลงทุนใช้ในการวิเคราะห์หลักทรัพย์เพื่อตัดสินใจลงทุน ถือเป็นแหล่งข้อมูลเชิงปริมาณที่สำคัญ เช่น อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม อัตรากำไรสุทธิ อัตรากำไรขั้นต้น เป็นต้น (นุชจรี พิเชฐกุล, 2558)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไรกับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไรมีความสัมพันธ์อย่างไรกับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ ผลลัพธ์ที่ได้จะนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการตัดสินใจของนักลงทุนที่มีความสนใจลงทุนในกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีได้อย่างถูกต้องมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไรกับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไรกับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี เก็บรวบรวมข้อมูลจากงบการเงินประจำปีในช่วงเวลาเดียวกันคือ 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2560 ถึงปี พ.ศ. 2562 ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีจำนวน 38 บริษัท

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบพรรณนา (Descriptive Research) โดยนำข้อมูลทุติยภูมิจากงบการเงินมาทำการวิเคราะห์เพื่อวัดความสัมพันธ์ของอัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไรกับผลตอบแทนจากการลงทุนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีในช่วงระยะเวลา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 ถึงปี พ.ศ. 2562 รวมทั้งหมดจำนวน 38 บริษัท และมีข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้น 114 ตัวอย่างสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม เพื่อให้ถูกต้องและเหมาะสมกับการนำไปวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) สถิติที่ใช้ประกอบด้วย ค่าสถิติ Multicollinearity การวัดขนาดของความรุนแรงของค่า Multicollinearity โดยใช้ค่าสถิติ Variance Inflation Factors (VIF) ซึ่งค่าที่ได้ไม่ควรเกิน 10 เพราะถ้ามีค่ามากกว่า แสดงว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเอง การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) และทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์หาค่าความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไรกับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีจำนวน 38 บริษัท เพื่อให้ได้คำตอบของงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น	5.78	- 134.81	55.05	20.50
อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม	4.58	- 31.01	28.37	8.37
อัตรากำไรสุทธิ	2.36	- 141.10	62.68	20.21
อัตรากำไรขั้นต้น	11.45	- 7.75	51.74	11.45
ผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์	3.92	0.00	35.23	4.42

จากตารางที่ 1 พบว่า อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ที่ร้อยละ 5.78 มีอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้นที่ต่ำที่สุดอยู่ที่ร้อยละ - 134.81 มีอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้นที่สูงที่สุดอยู่ที่ร้อยละ 55.05 โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ร้อยละ 20.50

อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ที่ร้อยละ 4.58 มีอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวมที่ต่ำที่สุดอยู่ที่ร้อยละ - 31.01 มีอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวมที่สูงที่สุดอยู่ที่ร้อยละ 28.37 โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ร้อยละ 8.37

อัตรากำไรสุทธิ กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ที่ร้อยละ 2.36 มีอัตรากำไรสุทธิที่ต่ำที่สุดอยู่ที่ร้อยละ - 141.10 มีอัตรากำไรสุทธิที่สูงที่สุดอยู่ที่ร้อยละ 62.68 โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ร้อยละ 20.21

อัตรากำไรขั้นต้น กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ที่ร้อยละ 11.45 มีอัตรากำไรขั้นต้นที่ต่ำที่สุดอยู่ที่ร้อยละ - 7.75 มีอัตรากำไรขั้นต้นที่สูงที่สุดอยู่ที่ร้อยละ 51.74 โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ร้อยละ 11.45

ผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ที่ร้อยละ 3.92 มีผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ที่ต่ำที่สุดอยู่ที่ร้อยละ 0.00 มีผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ที่สูงที่สุดอยู่ที่ร้อยละ 35.23 โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ร้อยละ 4.42

การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

การทดสอบสมมติฐานที่กำหนดตามกรอบแนวคิด ผู้วิจัยทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนความสามารถในการทำกำไร 4 ด้าน ได้แก่ 1. อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น 2. อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม 3. อัตรากำไรสุทธิ 4. อัตรากำไรขั้นต้นว่าส่งผลอย่างไรต่อผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) และกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ถ้าผลการทดสอบได้ค่าระดับนัยสำคัญที่คำนวณได้ (Sig) น้อยกว่า ค่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด แสดงว่ายอมรับสมมติฐาน ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานมีดังนี้

สมมติฐานที่ 1

H0: อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้นไม่มีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์

H1: อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้นมีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์

สมมติฐานที่ 2

H0: อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวมไม่มีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์

H1: อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวมมีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์

สมมติฐานที่ 3

H0: อัตรากำไรสุทธิไม่มีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์

H1: อัตรากำไรสุทธิมีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์

สมมติฐานที่ 4

H0: อัตรากำไรขั้นต้นไม่มีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์

H1: อัตรากำไรขั้นต้นมีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์

ผู้ศึกษาทำการทดสอบสมมติฐานตามแบบจำลองที่สร้างจากกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐานตัวแปรอิสระกับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์

ตัวแปร	Coefficients - B
อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น	.439
อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม	.431
อัตรากำไรสุทธิ	-.480
อัตรากำไรขั้นต้น	.020

หมายเหตุ: $n = 114$, $R = .405$, Adjusted $R^2 = .134$, $F = 5.358$, $p - \text{value} = .001$

จากตารางที่ 2 ผลการทดสอบตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์และสามารถอธิบายความผันแปรของผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ ได้แก่ อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น และอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ และอัตรากำไรสุทธิ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ ด้วยระดับนัยสำคัญที่ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ร้อยละ 40.50 และมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยที่ร้อยละ 13.40 หากอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น และอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.00 ส่งผลให้ผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.439 และร้อยละ 0.431 ตามลำดับ และ หากอัตรากำไรสุทธิเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.00 ส่งผลให้ผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ลดลงร้อยละ 0.680

ตารางที่ 3 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิเคราะห์การถดถอยพหุในภาพรวม

ตัวแปรอิสระ	ผลการทดสอบสมมติฐาน
อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น	สอดคล้องกับสมมติฐาน H1
อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม	สอดคล้องกับสมมติฐาน H1
อัตรากำไรสุทธิ	สอดคล้องกับสมมติฐาน H1
อัตรากำไรขั้นต้น	สอดคล้องกับสมมติฐาน H0

จากตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐานภาพรวมด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) พบว่าอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม และอัตรากำไรสุทธิ มีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ แต่อัตรากำไรขั้นต้น ไม่มีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์

อภิปรายผล

จากผลการศึกษา พบว่าอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น และอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ และอัตรากำไรสุทธิ มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี ดังนั้น ผู้ลงทุนควรมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม และอัตรากำไรสุทธิ ที่ส่งผลต่อผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ เพื่อผู้ลงทุนจะได้ผลตอบแทนอย่างยั่งยืน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม และอัตรากำไรสุทธิ มีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์สอดคล้องกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับอัตราผลตอบแทนที่คาดหวังของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กรณีศึกษากลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 - 2555 พบว่าการวัดความสามารถในการทำกำไร ได้แก่ อัตรากำไรขั้นต้น อัตรากำไรสุทธิอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นมีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนที่คาดหวังของบริษัท ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (แก้วมณี อุทิมรัมย์, 2556) และยังมีการศึกษาเรื่องปัจจัยที่กำหนดการจ่ายเงินปันผลของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 - 2555 พบว่าอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ และอัตราส่วนกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราเงินปันผลตอบแทนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวมและอัตราส่วนระหว่างราคาหุ้นกับมูลค่าทางบัญชีของกิจการมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับอัตราเงินปันผลตอบแทนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (อรทิษา อินทาปัจ, 2559) อีกทั้งยังมีการศึกษางานวิจัยของอนุวัตร รองเงิน เรื่อง การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับผลตอบแทนของหลักทรัพย์ กรณีศึกษา: บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มธุรกิจวัสดุก่อสร้าง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 - 2558 พบว่า อัตราส่วนทางการเงินที่มีความสัมพันธ์กับอัตราผลตอบแทนหลักทรัพย์ อย่างมีนัยสำคัญที่ร้อยละ 95 และสามารถนำมาใช้เป็นตัวแปรใน

สมการพยากรณ์ผลตอบแทนหลักทรัพย์ คือ อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นโดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน (อนุวัตร รองเงิน, 2559) นอกจากนี้ยังมีการศึกษางานวิจัยของธนภรณ์ โชติกวนิชย์ในการศึกษาเกี่ยวกับอัตราส่วนทางการเงินที่มีผลต่ออัตราผลตอบแทนของหลักทรัพย์หมวดธุรกิจวัสดุก่อสร้างในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 - 2561 พบว่า อัตราส่วนทางการเงินมีผลต่ออัตราผลตอบแทนของหลักทรัพย์หมวดธุรกิจวัสดุก่อสร้างในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ธนภรณ์ โชติกวนิชย์, 2562) อีกทั้งยังไปในแนวทางเดียวกันกับงานวิจัยของ Omran ในการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่อยู่ในรูปแบบสมการเส้นตรงและไม่อยู่ในรูปแบบสมการเส้นตรงระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับผลตอบแทนของหลักทรัพย์ โดยทำการเลือกตัวอย่างมาจากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ประเทศอียิปต์ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1996 - 2000พบว่า อัตราการหมุนของสินทรัพย์ และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นเท่านั้น ที่มีความสัมพันธ์แบบเส้นตรงกับผลตอบแทนจากการซื้อและถือหลักทรัพย์อย่างมีนัยสำคัญ และผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นมีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนจากการซื้อและถือหลักทรัพย์และผลตอบแทนสะสมอย่างมีนัยสำคัญ และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นเป็นอัตราส่วนที่มีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนของหลักทรัพย์มากที่สุด (Omran, M., 2004) ดังนั้นจึงทำให้อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อใช้ตัดสินใจลงทุนในหลักทรัพย์ได้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

อัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้นและอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ แสดงถึงหากอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้นและอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวมเพิ่มขึ้น ผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์จะเพิ่มขึ้น และหากอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้นและอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวมลดลงจะส่งผลให้ผลตอบแทนจากการลงทุนลดลง และอัตรากำไรสุทธิมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ แสดงถึงหากอัตรากำไรสุทธิเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้ผลตอบแทนจากการลงทุนลดลง และหากอัตรากำไรสุทธิลดลงจะส่งผลให้ผลตอบแทนจากการลงทุนเพิ่มขึ้น แต่ในขณะที่อัตรากำไรขั้นต้น ไม่มีความสัมพันธ์กับอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน ซึ่งถ้าหากอัตรากำไรขั้นต้นเพิ่มขึ้นจะทำให้ผลตอบแทนจากการลงทุนลดลง และหากอัตรากำไรขั้นต้นลดลงจะทำให้ผลตอบแทนจากการลงทุนเพิ่มขึ้น จากการวิจัยในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ คือ บางรายการของอัตราส่วนทางการเงินมีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนจากการลงทุน ซึ่งบางรายการไม่มีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนจากการลงทุน ดังนั้นผู้ลงทุนจึงควรให้ความสำคัญกับรายการที่มีความสัมพันธ์ดังกล่าวในการวิเคราะห์การลงทุนส่วน ข้อเสนอแนะ

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรมีการขยายตัวแปรรูกระในการศึกษาถึงรายการส่วนอื่นในเรื่องของอัตราส่วนทางการเงินอื่น ๆ เพิ่มเติมจากรายการที่ได้ทำการศึกษาไปแล้ว เพื่อศึกษาถึงรายการที่อาจมีความสัมพันธ์กับผลตอบแทนจากการลงทุนและควรมีการขยายตัวแปรตามไปยังกลุ่มธุรกิจอื่น ๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มธุรกิจ

เอกสารอ้างอิง

- แก้วมณี อุทธิรัมย์. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับผลตอบแทนที่คาดหวังของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET100)กรณีศึกษากลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาการบัญชี. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ฐิภัตรา ดิตยานันทกุล. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. ใน การค้นคว้าอิสระ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาการบัญชี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดวงกมล วงศ์สายตา. (2557). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผลตอบแทนหลักทรัพย์กลุ่มอสังหาริมทรัพย์ หมวดพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. ใน การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2563). การจัดกลุ่มอุตสาหกรรมและหมวดธุรกิจ. เรียกใช้เมื่อ 2 พฤศจิกายน 2563 จาก [//www.set.or.th/th/regulations/simplified_regulations/industry_sector_p1.html](http://www.set.or.th/th/regulations/simplified_regulations/industry_sector_p1.html)
- ธนภรณ์ โชติกวนิชย์. (2562). อัตราส่วนทางการเงินที่มีผลต่ออัตราผลตอบแทนของหลักทรัพย์หมวดธุรกิจวัสดุก่อสร้างในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเงินและการธนาคาร. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นันทนา ศรีสุริยาภรณ์. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินและราคาตลาดของหลักทรัพย์ของกลุ่มธนาคารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- นุชจรี พิเชฐกุล. (2558). หนังสือรายงานการเงินและการวิเคราะห์งบการเงิน. (พิมพ์ครั้งที่1). ปทุมธานี: พีพีเอ็น เพลส.
- อนุวัตร รองเงิน. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับผลตอบแทนของหลักทรัพย์ กรณีศึกษาบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มธุรกิจวัสดุก่อสร้าง. ใน สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาการบัญชี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อรทิชา อินทาปัจ. (2559). ปัจจัยที่กำหนดการจ่ายเงินปันผลของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เอ็ม เอ ไอ. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

Omran, M. (2004). Linear versus Non - linear Relationships Between Financial Ratios and Stock Returns: Empirical Evidence form Egyptian Firms. Review of Accounting and Finance, 3(1), 84-102.

แนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน*

THE TRAINING MANAGEMENT APPROACHES FOR DEVELOPING THE PERSONNEL AIRSIDE COMPETENCY IN THE AVIATION FIELD

กมล น้อยทองเล็ก

Kamol Noitonglek

พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง

Pollasanha Positong

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

Eastern Asia University, Thailand

E-mail: kamol1954@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการอบรมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติการในเขตการบิน 2) เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน และ 3) เพื่อประเมินแนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) ที่ผ่านการฝึกอบรมกับสถาบันการบินพลเรือน จำนวน 265 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ จำนวน 5 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการประชุมกลุ่ม จำนวน 7 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการประเมินแนวทาง จำนวน 15 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 292 คน ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี ซึ่งประกอบด้วย การวิจัยในเชิงคุณภาพ และการวิจัยในเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถาม และแบบประเมินแนวทาง สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ปัจจัย ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการอบรมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติการในเขตการบิน ได้แก่ ความต้องการในการอบรม อยู่ในระดับค่อนข้างมาก ปัจจัยวัฒนธรรมการพัฒนาและฝึกอบรม และปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ส่งผลต่อการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ในเขตการบิน อยู่ในระดับค่อนข้างมาก 2) แนวทางการจัดการการฝึกอบรม ประกอบด้วย 2.1) สมรรถนะที่จำเป็น ได้แก่ การจงใจ การเข้า - ออกสนามบิน การตรวจพื้นที่เคลื่อนไหวและพื้นผิวจำกัดสิ่งกีดขวาง และการกวาดและการล้าง

* Received 23 April 2021; Revised 1 May 2021; Accepted 13 May 2021

ทำความสะอาดลานจอด 2.2) เนื้อหา 2.3) วัตถุประสงค์ และ 2.4) ตัวชี้วัดประเมินผล และ 3) การประเมินแนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน ที่ตั้งไว้ มีความถูกต้อง เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การจัดการ, การฝึกอบรม, สมรรถนะเจ้าหน้าที่, การปฏิบัติการในเขตการบิน

Abstract

This research article was mixed - method with an interviews and survey research aimed to 1) study the state of training development in the aviation field, 2) determine the training management approaches for developing the personnel airside competency, and 3) Assess suitability of the training approaches for developing the personnel airside competency. Sample size was 292 personnel airside operation authorities, 5 specialists in the aviation field participated in in - depth interview, 7 specialists in the aviation field participated in focus group, and 15 specialists in the aviation field participated in the suitability assessment of the training approaches. The tools used in the research were in - depth interviews, questionnaires, and evaluation form. Statistics used in data analysis were mean, standard deviation, and factor analysis. The results of the research found that 1) Overall, the training need for developing the personnel airside competency was at high level, the cultural development factors was at high level, and the motivation factors was at high level. 2) The training management approaches for developing the personnel airside competency could be characterized as a set of 2.1) the required competencies including motivation, airport access, inspection of the movement area and obstacle, and sweeping and cleaning for parking lots 2.2) content 2.3) purpose and 2.4) evaluation indicators for developing the personnel airside competency and, 3) the suitability of the training management approaches for developing the personnel airside competency is rated to be at highest with low variance.

Keywords: Management, Training, Personnel competency, Airside operation

บทนำ

ตั้งแต่ประเทศไทยได้ลงนามเป็นภาคีสมาชิกขององค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2490 ได้นำมาตรฐานและข้อแนะนำในการปฏิบัติ (SARPs - Standards and Recommended Practices) ในด้านการบินพลเรือนระหว่างประเทศมากำหนดเป็นพระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2497 เพื่อบังคับใช้และกำกับดูแลกิจกรรมการบินพลเรือนของประเทศ แต่ไม่ได้นำองค์ความรู้ในด้านการบินพลเรือนมาจัดให้มีการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับอาชีวและอุดมศึกษา (สถาบันการบินพลเรือน, 2562)

ซึ่งต่อมาเมื่อกลางปี พ.ศ. 2558 ICAO ได้มาตรวจประเมินความปลอดภัยในด้านการบิน (ICAO's Universal Safety Oversight Audit Programme: USOAP) ผลการประเมินกิจกรรมที่เกี่ยวกับความปลอดภัยในด้านการบิน (Aviation Safety) ต่ำกว่ามาตรฐาน จึงปักธงแดงให้กับประเทศไทยในเว็บไซต์ของ ICAO เพื่อเป็นการแจ้งเตือนให้ประเทศสมาชิก ICAO ได้รับทราบถึงความเสี่ยงในด้านการบินของประเทศไทย ทั้งนี้ เนื่องจากที่ผ่านมาประเทศไทยไม่ได้มีการปรับปรุงโครงสร้างขององค์กรกำกับดูแลด้านการบินพลเรือนให้ไปตามมาตรฐานสากล ไม่ได้แก้ไขกฎหมายทางด้านการบินพลเรือนให้ทันสมัยเพื่อรองรับความเติบโตด้านการบิน โดยเฉพาะการไม่พัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ รวมถึงการไม่มีมาตรฐานในการออกใบรับรองผู้ดำเนินการเดินอากาศ หรือการตรวจสอบสายการบินที่เป็นมาตรฐาน (กรุงเทพธุรกิจ, 2560)

สำหรับปัญหาการไม่ได้พัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบนั้น เกิดจากการจัดการให้มีการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการบินในระดับอาชีวและอุดมศึกษาล่าช้า การเรียนการสอนดังกล่าว ได้เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2542 เป็นต้นมา เกิดขึ้นหลังจากที่ประเทศไทยได้ประกาศใช้ พรบ.การเดินอากาศ พ.ศ.2497 เป็นเวลา 45 ปี (สถาบันการบินพลเรือน, 2562) ซึ่งปัจจุบันเนื้อหาวิชาและรายละเอียดในหลักสูตร ยังไม่ครอบคลุมกับความต้องการในการปฏิบัติงานในท่าอากาศยาน จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ไม่สามารถสรรหาบุคลากรที่จบการศึกษาในด้านการบินได้ตรงกับสายงานที่ต้องปฏิบัติเข้าปฏิบัติงานในหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ท่าอากาศยาน สายการบิน การให้บริการจราจรทางอากาศและองค์การกำกับดูแลกิจกรรมการบินพลเรือน โดยที่ผ่านมามีการต่าง ๆ เหล่านี้ได้ทำการพัฒนาศักยภาพการผลิตบุคลากรในด้านการบินด้วยการพัฒนาสมรรถนะด้านวิชาชีพ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพในด้านการบินได้รับการพัฒนาให้สามารถเติบโตตามขีดความสามารถที่ช่วยส่งเสริมศักยภาพให้ปรากฏผลสำเร็จ เพื่อเพิ่มสมรรถนะในด้านวิชาชีพโดยใช้หลักสูตรการฝึกอบรม (Schermerhorn, J.R., 2011) ; (Quick, J.C. & Nelson, D.L., 2013) ที่สามารถพัฒนาความรู้ทักษะ และเจตคติทางวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานในด้านการบิน (สถาบันการบินพลเรือน, 2562) และความรับผิดชอบทางวิชาชีพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและในอนาคต (Ivancevich J. M. and

Konopaske, R., 2011) ได้อย่างสอดคล้องตามวัฒนธรรมการเรียนรู้ หรือวัฒนธรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร ซึ่งปัจจุบันกระแสการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรโดยใช้การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะบุคลากรกำลังได้รับความนิยมในระดับที่สูงมาก (Kandula, S. R. , 2013) ทั้งนี้ เพื่อแก้ปัญหาการสรรหาบุคลากรเข้าทำงานได้ไม่ตรงสายงานด้านการบิน

นอกจากนั้น การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในด้านการบิน ยังสอดคล้องกับการขยายตัวของอุตสาหกรรมการบินซึ่งมีความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย และสอดคล้องกับนโยบายภาครัฐที่มีการผลักดันส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านอุตสาหกรรมการบิน จึงต้องมีการพัฒนาศักยภาพการผลิตบุคลากรในด้านการบินขึ้นมารองรับการขยายตัวอย่างต่อเนื่องของอุตสาหกรรมการบิน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบินเพื่อให้ได้แนวทางการจัดการที่มีความเป็นมาตรฐานรองรับตามมาตรฐานที่ ICAO กำหนดได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการอบรมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติการในเขตการบินของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน
2. เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน
3. เพื่อประเมินแนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed - method Research) ซึ่งประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในลักษณะของการสัมภาษณ์ และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในลักษณะของการสำรวจ โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลสำคัญ และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลสำคัญ

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) ที่ผ่านการฝึกอบรมกับสถาบันการบินพลเรือน จำนวนทั้งสิ้น 810 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) ที่ผ่านการฝึกอบรมกับสถาบันการบินพลเรือน จำนวนทั้งสิ้น 265 คน ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูป

ของ Krejcie and Morgan จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก (Convenience Sampling) (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

3. ผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกวัฒนธรรม การพัฒนาและฝึกอบรมการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ในเขตการบิน และแรงจูงใจ ในการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ในเขตการบิน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญการปฏิบัติการในเขตการบิน จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาจากการใช้เทคนิคสโนว์บอล (Snowball Technique)

4. ผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการประชุมกลุ่มเพื่อกำหนด แนวทางการจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญการปฏิบัติการในเขตการบิน จำนวน 7 คน ซึ่งได้มาจากการใช้เทคนิคสโนว์บอล (Snowball Technique)

5. ผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการประเมินแนวทางการจัดการ การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ การปฏิบัติการในเขตการบิน จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากการใช้เทคนิคสโนว์บอล (Snowball Technique)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกได้เป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 วัฒนธรรมการพัฒนาและฝึกอบรมการปฏิบัติการของ เจ้าหน้าที่ในเขต การบิน มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด โดยให้ผู้เชี่ยวชาญการปฏิบัติการใน เขตการบินให้ความคิดเห็นเชิงลึกที่เป็นองค์ประกอบในประเด็นสำคัญเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม การพัฒนาและฝึกอบรมการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ในเขตการบิน ซึ่งได้ค่าดัชนี ความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ : The Index of Item Objective Congruence หรือค่า IOC อยู่ระหว่าง .80 - 1.00

ตอนที่ 2 แรงจูงใจในการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ในเขตการบิน มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด โดยให้ผู้เชี่ยวชาญการปฏิบัติการในเขตการบินให้ความ คิดเห็นเชิงลึกที่เป็นองค์ประกอบในประเด็นสำคัญเกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการปฏิบัติการของ เจ้าหน้าที่ในเขตการบิน ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ : The Index of Item Objective Congruence หรือค่า IOC อยู่ระหว่าง .80 - 1.00

2. แบบสอบถามความคิดเห็น สภาพการอบรมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติการใน เขตการบินของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (Likert, R., 1961) เห็นด้วย มาก ให้คะแนน 5 คะแนน เห็นด้วย ค่อนข้างมาก ให้คะแนน 4 คะแนน เห็นด้วยปานกลาง ให้คะแนน 3 คะแนน เห็นด้วย ค่อนข้าง น้อย ให้คะแนน 2 คะแนน และเห็นด้วย น้อย ให้คะแนน 1 คะแนน ซึ่งได้ค่าดัชนีความ

สอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ : The Index of Item Objective Congruence หรือค่า IOC อยู่ระหว่าง .80 - 1.00 และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .955

3. แบบประเมินแนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (Likert, R., 1961) โดยมีความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ เห็นด้วย มาก ให้คะแนน 5 คะแนน เห็นด้วย ค่อนข้างมาก ให้คะแนน 4 คะแนน เห็นด้วย ปานกลาง ให้คะแนน 3 คะแนน เห็นด้วย ค่อนข้างน้อย ให้คะแนน 2 คะแนน และ เห็นด้วย น้อย ให้คะแนน 1 คะแนน ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ : The Index of Item Objective Congruence หรือค่า IOC อยู่ระหว่าง .80 - 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกวัฒนธรรมการพัฒนาและฝึกอบรมการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ ในเขตการบิน และแรงจูงใจในการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ในเขตการบิน ตามวันและเวลาที่ได้นัดหมาย

2. ขอความร่วมมือจาก บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพการอบรมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติการในเขตการบินของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน โดยผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถาม พร้อมซองเปล่าติดแสตมป์เพื่อส่งกลับมายังผู้วิจัย

3. จัดสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurs) เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน

4. จัดส่งแบบประเมินแนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน พร้อมซองเปล่าติดแสตมป์ไปยังผู้เชี่ยวชาญการปฏิบัติการในเขตการบิน บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) แล้วให้ส่งกลับมายังผู้วิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอผลการสัมภาษณ์วัฒนธรรมการพัฒนาและฝึกอบรมการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ในเขตการบิน และแรงจูงใจในการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ในเขตการบิน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการวิเคราะห์ค่าหลัก (Domain Analysis)

2. วิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนาสภาพการอบรมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติการในเขตการบินของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน ด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. วิเคราะห์เพื่อจัดกลุ่มองค์ประกอบที่สำคัญจำเป็น ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ตามวิธี Principal - Component Analysis (PC) และใช้วิธีหมุนแกนอโรทอนอลแบบวาริมกซ์ (Varimax Orthogonal)

4. การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurs) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการวิเคราะห์คำหลัก (Domain analysis) เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน ซึ่งเป็นการนำองค์ประกอบที่สำคัญจำเป็น มาทำการกำหนดสมรรถนะที่จำเป็น เนื้อหา วัตถุประสงค์ และตัวชี้วัดการประเมินผล

5. วิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนาการประเมินแนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล ความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ ด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. สภาพการอบรมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติการในเขตการบินของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก และข้อมูลมีการกระจายตัวน้อย ($\bar{X} = 4.01$; $SD = .71$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความต้องการในการอบรมเรียงลำดับค่าเฉลี่ย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการตรวจพื้นที่เคลื่อนไหวและพื้นผิวจำกัดสิ่งกีดขวาง ($\bar{X} = 4.16$; $SD = .64$) ด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับอันตรายที่เกิดจากสัตว์ ($\bar{X} = 4.06$; $SD = .64$) และ ด้านการเข้า - ออกเขตการบิน ($\bar{X} = 4.05$; $SD = .77$) ตามลำดับดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความต้องการในการอบรมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติการในเขตการบินของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน ในภาพรวม และในรายด้าน

ความต้องการในการอบรม (ด้าน)	$\bar{X}$	SD	ระดับความต้องการ	อันดับที่
การตรวจพื้นที่เคลื่อนไหวและพื้นผิวจำกัดสิ่งกีดขวาง	4.16	.64	ค่อนข้างมาก	1
การเข้า - ออกเขตการบิน	4.05	.77	ค่อนข้างมาก	3
การกวาดและการล้างทำความสะอาดลานจอด	3.94	.74	ค่อนข้างมาก	5
การบริหารจัดการเกี่ยวกับอันตรายที่เกิดจากสัตว์	4.06	.64	ค่อนข้างมาก	2
การจัดสรรหลุมจอด	3.90	.90	ค่อนข้างมาก	6
การปฏิบัติเมื่อทัศนวิสัยต่ำ	3.97	.63	ค่อนข้างมาก	4
การปฏิบัติงานก่อสร้างในเขตการบิน	3.86	.90	ค่อนข้างมาก	7
ในภาพรวม	4.01	.71	ค่อนข้างมาก	-

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า 1) วัฒนธรรมการพัฒนาและฝึกอบรมการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ในเขตการบิน ควรเน้นเรื่องของการประหยัดของบุคลากรปฏิบัติการ การสนับสนุนให้บุคลากรปฏิบัติการกล้าคิดค้นเรื่องใหม่ ๆ ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อความปลอดภัย และการสนับสนุนให้บุคลากรปฏิบัติการมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจตาม

มาตรฐานความปลอดภัย 2) การทำให้บุคลากรปฏิบัติการรับรู้ได้ว่าองค์กรมีนโยบายในการทำงานที่ชัดเจน การทำให้บุคลากรปฏิบัติการรับรู้ได้ว่าแผนงานในการปฏิบัติงานมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจที่กำหนดไว้ และ การทำให้บุคลากรปฏิบัติการรับรู้ได้ว่างานที่ทำเป็นงานที่ท่านมีความถนัด เป็นการจูงใจเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน

2. การกำหนดแนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน พบว่า ผลการประชุมกลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญการปฏิบัติการในเขตการบิน ได้สมรรถนะที่จำเป็น เนื้อหาการฝึกอบรม วัตถุประสงค์การฝึกอบรม และตัวชี้วัดการประเมินผลการฝึกอบรม ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน

สมรรถนะที่จำเป็น	วัตถุประสงค์การฝึกอบรม	ตัวชี้วัดการประเมินผลการฝึกอบรม
ด้านการจูงใจ มีเนื้อหา ดังนี้ 1) การรับรู้นโยบายในการทำงานขององค์กร 2) แผนงานในการปฏิบัติที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจ 3) ความถนัดในงานที่ทำ 4) ความเหมาะสมของตำแหน่งงานกับปริมาณงาน 5) การมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการกำหนดแผนงานและแนวทางการปฏิบัติงาน 6) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 7) ความเหมาะสมของค่าตอบแทนที่ได้รับ 8) การทำงานเป็นทีม 9) สภาพแวดล้อมในการทำงาน 10) ความสุขในการทำงาน	1) เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติการรับรู้นโยบายขององค์กร 2) เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติการรับรู้แผนการดำเนินงานขององค์กร 3) เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติการรับรู้สิ่งที่ทำได้ดี 4) เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติการได้เรียนรู้ปริมาณงานตามภาระงานที่นำไปคำนวณหากำลังคนที่ต้องการ 5) เพื่อจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติการเกิดความภาคภูมิใจในการทำงาน 6) เพื่อนำไปสู่การคิดประดิษฐ์สิ่งของและเกิดแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ 7) เพื่อจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติการทำงานเต็มความสามารถ 8) เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติการ เกิดกิจกรรมร่วมกัน จะนำมาซึ่งความสำเร็จของการทำงานได้ง่าย 9) เพื่อให้ทราบถึง ปัจจัยและองค์ประกอบที่แวดล้อมผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน ซึ่งมีผลกระทบต่อบุคคลในหน่วยงาน ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม แบ่งออกเป็นสภาพแวดล้อมในการทำงานด้านกายภาพ ด้านสังคม และด้านจิตใจ 10) เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติการเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน	1) ประสิทธิภาพในการทำงานและความพึงพอใจของบุคลากรปฏิบัติการมากขึ้น 2) บุคลากรปฏิบัติการในแต่ละส่วนงานปฏิบัติงานได้สอดคล้องกัน 3) ปริมาณงานบุคลากรปฏิบัติการ เพิ่มขึ้น 4) ความพึงพอใจและเกิดความสุขในการทำงานบุคลากรปฏิบัติการ 5) ความภาคภูมิใจในการทำงาน ของบุคลากรปฏิบัติการ 6) นวัตกรรมใหม่ 7) บุคลากรปฏิบัติการทำงานเต็มความสามารถ 8) บุคลากรปฏิบัติการมีความสามัคคี และปริมาณงาน 9) สุขภาพจิตและสุขภาพกายของบุคลากรปฏิบัติการ 10) การร้องเรียน หรือ การประท้วง

สมรรถนะที่จำเป็น	วัตถุประสงค์การฝึกอบรม	ตัวชี้วัดการประเมินผลการฝึกอบรม
ด้านการเข้า - ออก สนามบิน มีเนื้อหา ดังนี้ 1) ความรู้เกี่ยวกับประเภทของการออกบัตรอนุญาตสำหรับบุคคลและยานพาหนะที่เข้า - ออกเขตการบิน 2) บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่ต้องใช้ยานพาหนะผ่านเข้า - ออกพื้นที่การบิน 3) การจัดทำบัญชีรายชื่อองค์กร บุคคล และยานพาหนะที่สามารถเข้า - ออกพื้นที่การบินได้ 4) ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ควบคุมการเข้า - ออกเขตการบิน	1) เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติการมีความรู้เกี่ยวกับประเภทของการออกบัตรอนุญาตสำหรับบุคคลและยานพาหนะที่เข้า - ออกเขตการบิน 2) เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติการมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยานพาหนะผ่านเข้า - ออกพื้นที่การบิน 3) เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติการสามารถจัดทำบัญชีรายชื่อองค์กร บุคคล และยานพาหนะที่สามารถเข้า - ออกพื้นที่การบินได้ 4) เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติการมีความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ควบคุมการเข้า - ออกเขตการบิน	1) การใช้บัตรอนุญาตสำหรับบุคคลและยานพาหนะที่เข้า - ออกเขตการบิน ได้อย่างถูกต้อง 2) การปฏิบัติตามกฎและระเบียบในการของบุคคลและยานพาหนะที่เข้า - ออกเขตการบิน 3) การจัดทำบัญชีรายชื่อองค์กร บุคคล และยานพาหนะที่สามารถเข้า - ออกพื้นที่การบินได้ ได้อย่างถูกต้อง 4) ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ควบคุมการเข้า - ออกเขตการบิน และ ความผิดพลาดในการควบคุมการเข้า - ออกเขตการบิน
ด้านการตรวจพื้นที่ เคลื่อนไหวและพื้นผิว จำกัดสิ่งกีดขวาง มีเนื้อหา ดังนี้ 1) การบอกและประเมินสภาพพื้นผิวของทางวิ่งได้ด้วยสายตา 2) การตรวจการหลุดร่อนเสื่อมสภาพของวัสดุหอยดรอยต่อ 3) การตรวจไฟสนามบินและอุปกรณ์ติดตั้ง 4) การตรวจไฟสัญญาณและเครื่องหมายแสดงสิ่งกีดขวางของสิ่งกีดขวางที่ได้รับอนุญาต ที่ตั้งอยู่ทั้งในและนอกเขตสนามบิน 5) การตรวจวัดค่าความผิดของผิวทางวิ่ง	1) เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติการสามารถบอกและประเมินสภาพพื้นผิวของทางวิ่งได้ด้วยสายตา 2) เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติการสามารถตรวจการหลุดร่อน เสื่อมสภาพของวัสดุหอยดรอยต่อ 3) เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติการสามารถตรวจไฟสนามบินและอุปกรณ์ติดตั้ง 4) เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติการสามารถตรวจไฟสัญญาณและเครื่องหมายแสดงสิ่งกีดขวางของสิ่งกีดขวางที่ได้รับอนุญาต ที่ตั้งอยู่ทั้งในและนอกเขตสนามบิน ได้อย่างถูกต้อง 5) เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติการสามารถตรวจวัดค่าความผิดของผิวทางวิ่งได้อย่างถูกต้อง	1) ความรู้ในด้านลักษณะกายภาพของพื้นผิวทางวิ่งและการประเมินพื้นผิวได้อย่างถูกต้อง 2) ความรู้ในด้านลักษณะกายภาพของพื้นลานจอดและการจัดทำรายงาน 3) ความรู้ในด้านไฟฟ้านามบินและจำนวนดวงไฟที่ชำรุด 4) ความรู้ในด้านไฟสัญญาณและเครื่องหมายแสดงสิ่งกีดขวางและพื้นผิวจำกัดสิ่งกีดขวาง 5) รายงานตรวจวัดค่าความผิดของผิวทางวิ่ง โดยใช้การประมาณการจากร้อยละของพื้นที่บริเวณอากาศยานแตะพื้น (Touchdown zone) ที่ถูกปกคลุมด้วยคราบยาง

สมรรถนะที่จำเป็น	วัตถุประสงค์การฝึกอบรม	ตัวชี้วัดการประเมินผลการฝึกอบรม
ด้านการกวาดและ การล้างทำความสะอาด ลานจอด มีเนื้อหา ดังนี้		
1) การจัดทำรายงานการ กวาดและล้างทำความสะอาด ลานจอดหลังจากที่ มีการดำเนินการกวาด และล้างทำความสะอาด ทุกครั้ง	1) เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติการการจัดทำ รายงานการกวาดและล้างทำความสะอาด ลานจอดหลังจากที่มีการดำเนินการกวาดและ ล้างทำความสะอาดทุกครั้ง	1) การจัดทำรายงานการกวาดและล้างทำ ความสะอาดลานจอดได้อย่างถูกต้อง
2) การบันทึกการรายงาน เมื่อได้รับแจ้งจาก ผู้ปฏิบัติงานในลานจอด เมื่อพบเห็นสิ่ง แปลกปลอม และทราบ ประเภทของสิ่งผู้ปฏิบัติงาน ไม่สามารถทำการจัดการ เองได้	2) เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติการสามารถบันทึก การรายงาน เมื่อได้รับแจ้งจากผู้ปฏิบัติงานใน ลานจอด เมื่อพบเห็นสิ่งแปลกปลอม และ ทราบประเภทของสิ่งผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถทำ การจัดการเองได้	2) บันทึกการรายงานได้อย่างถูกต้อง
3) การกำหนดความถี่ใน การกวาดและล้างทำ ความสะอาดลานจอด	3) เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติการสามารถคำนวณ การกวาดและล้างทำความสะอาดลานจอด ตามปริมาณการขึ้น - ลงของเที่ยวบิน	3) คำนวณการกวาดและล้างทำความ สะอาดลานจอดตามปริมาณการขึ้น - ลง ของเที่ยวบินได้อย่างถูกต้อง

3. ผลการประเมินแนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน ในภาพรวมและในรายด้าน พบว่า แนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน มีความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก และข้อมูลมีการกระจายตัวน้อย ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน ในภาพรวมและในรายด้าน

รายการ	ความถูกต้อง			ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล	$\bar{X}$	SD	แปลผล
สมรรถนะที่จำเป็น	4.95	.40	มาก	4.93	.51	มาก	4.90	.35	มาก
เนื้อหา	4.92	.44	มาก	4.89	.45	มาก	4.92	.30	มาก
วัตถุประสงค์	4.84	.05	มาก	4.90	.38	มาก	4.82	.37	มาก
ตัวชี้วัดการประเมินผล	4.80	.23	มาก	4.85	.38	มาก	4.81	.35	มาก
โดยภาพรวม	4.94	.29	มาก	4.94	.25	มาก	4.95	.21	มาก

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพการอบรมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติการในเขตการbinของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการbin พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก และข้อมูลมีการกระจายตัวน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับค่อนข้างมากทุกด้าน โดยสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ย 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) ด้านการตรวจพื้นที่เคลื่อนไหวและพื้นผิวจำกัดสิ่งกีดขวาง 2) ด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับอันตรายที่เกิดจากสัตว์ และ 3) ด้านการเข้า-ออกเขตการbin ซึ่งการปฏิบัติการทั้ง 3 ด้าน นั้น มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อมาตรฐานความปลอดภัยในเขตการbin โดยพนักงานปฏิบัติการในเขตการbinต้องเป็นบุคคลที่มีสมรรถนะในการทำงานด้านความรู้ ทักษะ ความพร้อมในการปฏิบัติงานที่สูงมาก ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการbinนั้น ควรเพิ่มประสิทธิภาพของการฝึกอบรม ทั้งการฝึกอบรมในห้องเรียนและการฝึกปฏิบัติงานจริง และมีการประเมินประสิทธิผลของการฝึกอบรมร่วมด้วยขณะที่ในมุมมองทางกฎหมายนั้น สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ Nassazi ที่ทำการศึกษถึงผลกระทบของการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของพนักงาน ผลการวิจัยพบว่าการฝึกอบรมและการพัฒนาศักยภาพของพนักงานมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านงานที่ได้รับผิดชอบ ซึ่งก่อให้เกิดความรู้ที่เฉพาะเจาะจงกับงานที่ได้รับผิดชอบ ทั้งการฝึกอบรมในห้องเรียนและการฝึกปฏิบัติงานจริง และมีการประเมินประสิทธิผลของการฝึกอบรมร่วมด้วย (Nassazi, A., 2013)

2. แนวทางการจัดการการฝึกอบรมสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ในเขตการbin จากสภาพการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติการในเขตการbinของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการbin วัฒนธรรมการพัฒนาและฝึกอบรมการปฏิบัติการในเขตการbinของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการbin และการมุ่งเน้นในการปฏิบัติการในเขตการbinของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการbin มาทำการกำหนด 1) สมรรถนะที่จำเป็น 2) เนื้อหาการฝึกอบรม 3) วัตถุประสงค์การฝึกอบรม และ 4) ตัวชี้วัดการประเมินผลการฝึกอบรม เพื่อให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการbinเกิดการเรียนรู้ มีประสบการณ์ และมีการพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานความปลอดภัยในเขตการbin โดยเนื้อหาที่ต้องนำมาจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการbin ได้แก่ 1) เนื้อหาตามสมรรถนะด้านการมุ่งเน้น 2) เนื้อหาตามสมรรถนะด้านการเข้าออกสนามbin 3) เนื้อหาตามสมรรถนะด้านการตรวจพื้นที่เคลื่อนไหวและพื้นผิวจำกัดสิ่งกีดขวาง และ 4) เนื้อหาตามสมรรถนะด้านการกวาดและการล้างทำความสะอาดลานจอด ดังที่ Raymond ได้กล่าวถึงการนำความสามารถเชิงสมรรถนะมาปรับใช้ในองค์กร เพื่อให้เกิดความมั่นใจได้ว่าระบบการฝึกอบรม และการพัฒนาบุคลากรในองค์กร แล้ว นำไปสู่การพัฒนา ทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคลที่จำเป็นต่อการทำงานได้ (Raymond, N. A. , 2010) นอกจากนี้

ความสามารถเชิงสมรรถนะยังมีประโยชน์ต่อการฝึกอบรม และการพัฒนาบุคลากรในองค์กรได้หลายแนวทางด้วยกัน คือ สามารถกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการสำหรับการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิผล ซึ่งผลการวิจัยนี้ ยังเป็นการสนับสนุนให้ผู้วิจัยตระหนักได้ว่า การที่พนักงานปฏิบัติการในเขตการบินมีความต้องการในการเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติการในเขตการบิน ด้านการตรวจพื้นที่เคลื่อนไหวและพื้นผิวจำกัดสิ่งกีดขวาง ด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับอันตรายที่เกิดจากสัตว์ และด้านการเข้า - ออกเขตการบิน มากกว่าด้านอื่น ๆ นั้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญจำเป็นในการใช้ความรู้และทักษะเพื่อการปฏิบัติงานให้ได้ตามมาตรฐานความปลอดภัยที่เคร่งครัดด้วย ขณะที่ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ หลักสูตร เนื้อหา ครูฝึก สภาพแวดล้อม และสื่อ เทคโนโลยี กระบวนการ ได้แก่ เทคนิควิธีการ และกิจกรรม การฝึกอบรมที่นำมาส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มพูนองค์ความรู้ของผู้เข้าฝึกอบรมรวมทั้งการประเมินผลความรู้ระหว่างฝึกอบรม และปัจจัยนำออก ได้แก่ การติดตามผลการปฏิบัติงานจริงจากผู้ผ่านการฝึกอบรม ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นเช่นกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ Khee ที่ศึกษาเรื่องวิวัฒนาการของการฝึกอบรมช่างอากาศยาน ในประเด็นที่ว่า ในอนาคตการฝึกอบรมช่างอากาศยานนั้น ควรปรับระดับการศึกษาให้เป็นระดับอุดมศึกษา มีความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยี ความรู้และทักษะทางเทคนิคเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญและมีอุปกรณ์ช่วยสอนที่ทันสมัย ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะด้วยกันลงมือทำกับอุปกรณ์จริงและมีวิธีการเรียนรู้บนฐานเทคโนโลยี มีการนำระบบคอมพิวเตอร์เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอนและมีการใช้เครื่องจำลอง (Simulation) ในการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพช่างอากาศยานต่อไป (Khee, L. Y., 2009)

3. การประเมินความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน ในภาพรวม และในรายด้าน ที่พบว่า มีความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก และข้อมูลมีการกระจายตัวน้อย สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ สุจิตต์ ห่วงสุวรรณ และพลสันต์ โพธิ์ศรีทอง ที่ทำการวิเคราะห์สมรรถนะเพื่อการฝึกอบรมและพัฒนาผู้จัดการท่าอากาศยานนานาชาติในตลาดการบินเดี่ยวอาเซียน ที่พบว่า ผู้จัดการท่าอากาศยานนานาชาติในตลาดการบินเดี่ยวอาเซียนมีบทบาทหน้าที่ 4 ด้าน สมรรถนะหลัก 5 รายการ สมรรถนะในงาน 24 รายการ ผลการตรวจสอบรูปแบบสมรรถนะเพื่อการฝึกอบรมและพัฒนา มีความเหมาะสมครอบคลุมสมรรถนะที่สำคัญ และจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ผู้จัดการท่าอากาศยานนานาชาติในตลาดการบินเดี่ยวอาเซียน ในระดับมากที่สุดทุกสมรรถนะ (สุจิตต์ ห่วงสุวรรณ และ พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง, 2558)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1) สภาพการอบรมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติการในเขตการบินของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน ใน 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการตรวจพื้นที่เคลื่อนไหวและพื้นผิวจำกัดสิ่งกีดขวางด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับอันตรายที่เกิดจากสัตว์ และด้านการเข้า - ออกเขตการบิน ควรทำการศึกษาเพื่อประเมินระดับสมรรถนะในเรื่องดังกล่าวหลังการฝึกอบรมเพื่อทำการเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลของการใช้แนวทางการจัดการฝึกอบรม อันจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการจัดการฝึกอบรมได้ต่อไป 2) แนวทางการจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน ประกอบด้วยเนื้อหาสมรรถนะที่จำเป็น ด้านการจูงใจ ด้านการเข้า-ออกสนามบิน ด้านการตรวจพื้นที่เคลื่อนไหวและพื้นผิวจำกัดสิ่งกีดขวาง และด้านการกวาดและการล้างทำความสะอาดลานจอด ควรให้ความสำคัญกับการจัดการระบบความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานเพื่อให้การจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน สอดคล้องตามนโยบายการบริหารระบบสภาพแวดล้อมในการทำงาน เพื่อสร้างหลักประกันให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานได้เต็มตามสมรรถนะที่องค์กรต้องการ 3) การประเมินแนวทางการจัดการการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน มีความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก และข้อมูลมีการกระจายตัวน้อย ควรให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบินเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแนวทางการจัดการการฝึกอบรม เพื่อประกันคุณภาพการปฏิบัติงานให้ได้ตามสมรรถนะเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในเขตการบิน ได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพมหานคร. (2560). เบื้องหลังความสำเร็จปลด 'ธงแดง' ICAO. เรียกใช้เมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2563 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/776495>
- สถาบันการบินพลเรือน. (2562). เกี่ยวกับสถาบันการบินพลเรือน. เรียกใช้เมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2563 จาก <http://www.catc.or.th/2015/index.php/th>
- สุจิต ห่วงสุวรรณ และ พลสันห์ โพธิ์ศรีทอง. (2558). การวิเคราะห์สมรรถนะเพื่อการฝึกอบรมและพัฒนาผู้จัดการท่าอากาศยานนานาชาติในตลาดการบินเดี่ยวอาเซียน. EAU Heritage Journal, 5(3), 316-333.
- Ivancevich J. M. and Konopaske, R. (2011). Human resources management. (12th Ed.) New York: McGraw Hill Inc.
- Kandula, S. R. (2013). Competency - Based Human Resource Management. Delhi: PHI Learning Private Limited.

- Khee, L. Y. (2009). Evolution of aircraft maintenance training. *Journal of Aviation Management*, 9(6), 9-16.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Likert, R. (1961). *New pattern of management*. New York: McGraw – Hill.
- Nassazi, A. (2013). *Effects of training on employee performance : : evidence from Uganda*. Vassa, Finland: University of Applied Sciences.
- Quick, J.C. & Nelson, D.L. (2013). *Principles of organizational behavior realities and challenges*. (8th ed.) South - Western: Cengage Learning.
- Raymond, N. A. . (2010). *Employee training and development*. New York: The Ohio State University.
- Schermerhorn, J.R. (2011). *Management*. (11th Ed). New York: John Wiley & Sons.

ปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันและการรักษานามัยผู้ต้องขัง และผู้ต้องขังป่วย ในเรือนจำและทัณฑสถาน*

PROBLEMS AND OBSTACLES TO THE PROTECTION AND HYGIENE OF INMATES AND SICK INMATES IN PRISONS AND CORRECTIONAL INSTITUTIONS

ธัญชนก ไม่แก้ว

Tunchanok Maikaew

ธานี วรภัทร์

Thani Woraphat

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand

E-mail: eveffe.tunchanok@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรักษานามัยและสุขาภิบาลเรือนจำของไทยและต่างประเทศ รวมถึงวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายในเรื่องดังกล่าว เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขัง โดยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพอาศัยข้อมูลชั้นทุติยภูมิจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ อาทิ กองบริการทางการแพทย์ กรมราชทัณฑ์ เรือนจำ และทัณฑสถาน ศึกษาข้อมูลเอกสารรายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและการรักษานามัยผู้ต้องขัง จากหนังสือหรือตำราที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสืบค้นจากเว็บไซต์ต่าง ๆ และวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศในเรื่องดังกล่าว จากการศึกษาพบว่า 1) แนวคิดทฤษฎีการรักษานามัยและสุขาภิบาลเรือนจำ ได้แก่ การพยาบาลของโนติงเกล ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ และทฤษฎีการดูแลของวัตสันที่ให้ความสำคัญแก่การรักษาผู้ต้องขัง 2) กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ อเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น 3) เปรียบเทียบปัญหาการรักษานามัยและสุขาภิบาลเรือนจำ โดยกฎหมายของประเทศไทยมีข้อบกพร่องเรื่องสิทธิด้านที่พักอาศัย การรักษาพยาบาล การป้องกันโรคติดต่อ การบริการด้านอาหาร และการใช้เครื่องพันธนาการกรณีออกเรือนจำ เมื่อเปรียบเทียบกฎหมาย

* Received 9 April 2021; Revised 18 April 2021; Accepted 1 May 2021

ของอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น ได้มีการบัญญัติกฎหมายเรื่องดังกล่าวไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) แนวทางแก้ไขลดปริมาณผู้ต้องขังและแก้ไขกฎหมายเรื่องขนาดพื้นที่เรือนนอน จัดทุนการศึกษาแก่นักศึกษาแพทย์และพัฒนาระบบรักษาทางไกล การตรวจสุขภาพและฉีดวัคซีนป้องกันโรคแก่ผู้ต้องขัง การบริการด้านอาหารที่เหมาะสมกับสุขภาพของผู้ต้องขังป่วย และให้ใช้เครื่องพันธนาการประเภทกุญแจมือหรือกุญแจเท้าแทนการใช้ตรวน

คำสำคัญ: ปัญหาและอุปสรรค, ผู้ต้องขัง, การรักษาอนามัย

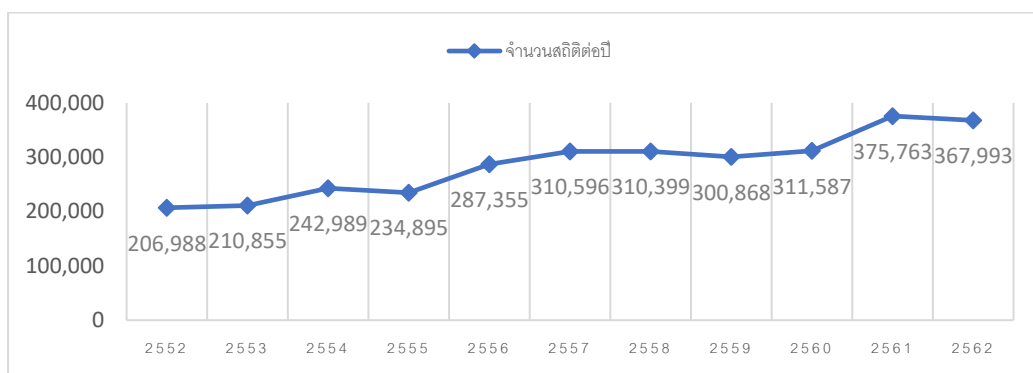
Abstract

This article has the purpose to study concepts, theories and laws. Which are related to the treatment of prisons and sanitation of Thai and foreign countries. Including comparative analysis of the law in such matters. To find appropriate solutions and protect the rights of prisoners. This is a qualitative study based on secondary data from various government agencies such as the Medical Service Division, Department of Corrections, Prisons and Correctional Institutions. This Academic essays are the dissertation, and dissertation studies concepts, theories and laws related to the prevention and treatment of prisoners. In here, I studied and searched from various websites and from related books or texts to comparing Thai and foreign laws in such matters. According to the study, I found that 1. Theory concept of prison hygiene and sanitation, namely Nightingale Nursing. Maslow's theory of needs And Watson's theory of care that places emphasis on the treatment of inmates. 2. The relevant laws are the Royal Ordinance Act 2017 and foreign laws including America, UK and Japan. 3. Compare prison sanitation and sanitation issues. With in the Thai law, there are deficiencies in housing rights. Medical treatment, Disease prevention, Food service, and the use of restraints in cases of treatment outside the prison. When I comparing the laws of America, Britain and Japan, these laws are effectively enacted. 4. Solutions to reduce the number of prisoners and amend the law on the size of the house area. Organize scholarships for medical students and develop distance treatment systems, Health examination and vaccination for inmates, and food service to appropriate for the health of sick inmates. Or to use something else to instead of handcuffs or fetters.

Keywords: Problems and Obstacles, Inmates, Hygiene

บทนำ

ในปัจจุบันเรือนจำประเทศไทยมีปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ (ธานี วรภัทร์, 2563) ดังนี้

ภาพที่ 1 จำนวนสถิติต่อปีผู้ต้องขังในประเทศ

โดยจากสถิติจะเห็นได้ว่าแต่ละปีมีจำนวนผู้ต้องขังเพิ่มขึ้น ขณะที่เรือนจำสามารถผู้ต้องขังได้เพียง 254,302 คน (สำนักข่าวอิศรา, 2563) เท่านั้น และในปัจจุบันมีผู้ต้องขังอยู่ในเรือนจำ 351,642 คน (กรมราชทัณฑ์, 2563) ซึ่งส่งผลต่อการใช้ชีวิตของผู้ต้องขังที่มีความเป็นอยู่อย่างแออัด ทำให้เกิดการเจ็บป่วยได้ง่าย สังเกตได้จากตารางที่ 1 สถิติผู้ต้องขังป่วยทั่วประเทศที่ส่งออกรักษาโรงพยาบาลภายนอกเรือนจำ และตารางที่ 2 แบบสถิติโรคผู้ต้องขังป่วยรวม ซึ่งมีจำนวนผู้ต้องขังที่เข้ารับการรักษาพยาบาลในแต่ละปี ดังนี้

ตารางที่ 1 สถิติผู้ต้องขังป่วยทั่วประเทศที่ส่งออกรักษาโรงพยาบาลภายนอกเรือนจำและทัณฑสถาน

ปี	ครั้ง	ราย	หมายเหตุ
2559	6,430	-	สถิติผู้ต้องขังป่วย
2560	37,985	-	ส่งออกรักษาโรงพยาบาล
2561	69,259	-	บาลภายนอก จัดเก็บ
2562	82,817	-	ข้อมูลเป็นรายครั้ง

ที่มา: (กรมราชทัณฑ์, 2563)

ตารางที่ 2 แบบสถิติโรคผู้ต้องขังป่วยรวม

ปี	จำนวนครั้งที่ผู้ต้องขังป่วยมารับการรักษาที่สถานพยาบาลเรือนจำ	หมายเหตุ
2559	1,721,729	
2560	1,787,358	
2561	2,581,321	
2562	2,810,000	

ที่มา: (กรมราชทัณฑ์, 2563)

จากตารางจะเห็นได้ว่าผู้ต้องขังที่เข้ารับการรักษาเพิ่มขึ้นในแต่ละปี ทำให้เห็นถึงความต้องการในการรักษา แต่ด้วยความแออัด ทำให้ส่งผลกระทบต่อ งบประมาณ การบริหารงานราชทัณฑ์ สิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง และนำไปสู่ปัญหาด้านต่าง ๆ เช่น ที่พักอาศัย อาหาร สุขภาพอนามัย และการบริการทางการแพทย์ โดยกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 กำหนดห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติ มาตรา 55 รัฐจะต้องจัดให้ประชาชนได้รับการด้านสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพ และมาตรา 56 จัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และข้อกำหนดขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ กำหนดห้ามมิให้เลือกปฏิบัติ และผู้ต้องขังต้องได้รับการรักษาพยาบาลเช่นเดียวกับที่รัฐจัดให้ประชาชนอื่น (กฎหมายรัฐธรรมนูญ, 2560) ดังนั้น เมื่อผู้ต้องขังเข้ามาอยู่ในเรือนจำทำให้ไม่สามารถเลือกรับการบริการด้านต่าง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นที่พักอาศัย อาหาร หรือการรักษา จึงเป็นหน้าที่ของทางเรือนจำที่ต้องดูแลให้เป็นไปตามสิทธิของผู้ต้องขัง

บทความฉบับนี้ได้ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการรักษานามัยผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญแต่กลับไม่ได้รับการแก้ไขหรือให้ความสำคัญเท่าที่ควร จึงได้ทำการศึกษาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและนำมาตราการต่าง ๆ ของต่างประเทศมาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมและมีมนุษยธรรม และสามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติดูแลรักษานามัยผู้ต้องขังขณะอยู่ในเรือนจำ เพื่อให้ได้รับการรักษาพยาบาลอย่างทั่วถึง เมื่อพ้นโทษและออกมาสู่สังคมภายนอกจะได้มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์ประกอบอาชีพสุจริตได้อย่างมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการรักษานามัยและสุขภาพเรือนจำ
2. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรักษานามัยและสุขภาพเรือนจำของไทยและต่างประเทศ
3. เพื่อวิเคราะห์ เปรียบเทียบถึงปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรักษานามัยและสุขภาพเรือนจำ
4. เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหามีเกี่ยวกับการรักษานามัยและสุขภาพเรือนจำ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความฉบับนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ การรวบรวมเอกสารจากรายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ เก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถิติต่าง ๆ อาทิ กรมราชทัณฑ์ เรือนจำ และทัณฑสถาน ตำราวิชาการด้านกฎหมาย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ กฎหมายบังคับโทษของไทยและต่างประเทศ กฎ ข้อบังคับ คำสั่ง ระเบียบ หนังสือสั่งการ และเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการป้องกันและการรักษาอนามัยของผู้ต้องขัง เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ อเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น ในเรื่องเดียวกันและนำมาตราการที่เหมาะสมมาปรับใช้

ผลการวิจัย

1. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรักษาอนามัยผู้ต้องขัง ได้แก่ ทฤษฎีของไนติงเกลให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมที่จะส่งผลต่อสุขภาพกายและจิตใจของผู้ป่วย ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ด้านสุขภาพอนามัยที่ผู้ต้องขังควรได้รับการรักษาเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไปและทฤษฎีการดูแลของวัตสันโดยการตอบสนองของผู้ป่วยแต่ละคนมีความแตกต่างกันและพยาบาลต้องให้การดูแลที่เคารพต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

2. กฎหมายไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการรักษาอนามัยและสุขภาพเฝ้าระวังของไทยและต่างประเทศ

2.1 สิทธิด้านที่พักอาศัย พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ไม่ปรากฏว่ามีการกำหนดเรื่องขนาดพื้นที่ของเรือนนอน แต่กลับไปปรากฏในข้อกำหนดของสำนักทัณฑวิทยา กฎหมายของต่างประเทศมีการกำหนดในเรื่องของขนาดพื้นที่ของเรือนนอนผู้ต้องขัง กล่าวคือ กฎหมายในอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น ได้กำหนดขนาดพื้นที่ของเรือนนอนที่จะต้องมีความกว้าง 5 ตารางเมตร กรณีที่เป็นห้องขังเดี่ยว และขนาด 13 - 16 ตารางเมตร กรณีที่เป็นห้องขังรวมผู้ต้องขัง 6 - 10 คน และต้องมีแสงสว่างอุณหภูมิและการระบายอากาศที่เหมาะสม

2.2 การบริการทางการแพทย์ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ได้มีการกำหนดให้ทุกเรือนจำมีแพทย์ พยาบาล หรือผู้ผ่านการฝึกอบรมอย่างน้อย 1 คน กฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ อเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น มีการกำหนดให้โรงพยาบาลต้องมีมาตรฐานเช่นเดียวกับสังคมภายนอก มีแพทย์ประจำเรือนจำโดยเฉพาะ เพื่อให้ผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะได้รับการรักษาเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

2.3 การป้องกันโรคติดต่อ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 กำหนดให้มีการตรวจร่างกายผู้ต้องขังแรกเข้า ผู้ต้องขังที่เป็นโรคจิตหรือโรคติดต่อจะได้รับการตรวจโดยเร็ว และในการส่งเสริมการป้องกันและการรักษาพยาบาลอย่างน้อย 1 ครั้งตามความจำเป็นและเหมาะสม กฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ อเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น กำหนดให้มีการตรวจสุขภาพประจำปี รวมถึงการตรวจพิเศษเฉพาะด้านและฉีดวัคซีนป้องกันโรคให้แก่ผู้ต้องขัง

2.4 การบริการอาหารสำหรับผู้ต้องขังเจ็บป่วย ระเบียบราชทัณฑ์กำหนดว่าผู้ต้องขังจะรับประทานอาหารส่วนตัวได้เมื่อเจ็บป่วย และต้องได้รับประทานอาหารตามคำแนะนำของแพทย์ รวมถึงต้องจัดหาอาหารให้แก่ผู้ต้องขังอย่างน้อย 2 มื้อ เช้าและเย็น และให้เรือนจำจัดหาอาหารเป็นอย่างเดียวกันสำหรับผู้ต้องขังทุกคน ทั้งนี้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์

พ.ศ. 2560 นั้น ไม่มีการกำหนดให้มีการบริการอาหารสำหรับผู้ต้องขังที่ป่วย กฎหมายของต่างประเทศมีการกำหนดอาหารที่คำนึงถึงสุขภาพของผู้ต้องขัง จัดอาหารพิเศษเพื่อการรักษาโรค และมีการกำหนดปริมาณอาหารต่อวันสำหรับผู้ต้องขังควรได้รับ

2.5 การจำเครื่องพันธนาการกรณีออกเรือนนอกเรือนจำ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 กำหนดให้ให้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เกินกว่า 60 ปี ผู้ต้องขังหญิงหรือผู้ต้องขังป่วย กฎหมายของต่างประเทศหากมีการออกเรือนนอกเรือนจำมีการกำหนดประเภทของการใช้เครื่องพันธนาการไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดให้ใช้กุญแจมือ กุญแจเท้า หรือทั้งกุญแจมือและกุญแจเท้าเท่านั้น

3. เปรียบเทียบถึงปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับการรักษานามัยและสุขภาพเรือนจำ

3.1 สิทธิด้านที่พักอาศัย กฎหมายของไทยไม่บัญญัติเรื่องของขนาดพื้นที่ของเรือนนอนเหมือนกับกฎหมายของต่างประเทศ และลักษณะของเรือนนอนเป็นการนอนรวมกัน และปัญหาของความแออัดจะส่งผลให้เกิดการแพร่กระจายโรคติดต่อได้ง่าย

3.2 การบริการทางการแพทย์ ทางปฏิบัติกฎหมายของไทยไม่สามารถทำได้จริงอันแตกต่างจากกฎหมายของต่างประเทศ เพราะประสบปัญหาของการขาดแคลนแพทย์ประจำเรือนจำทำให้ไม่สามารถทำการรักษาผู้ต้องขังได้ตามที่กฎหมายกำหนด

3.3 การป้องกันโรคติดต่อ กฎหมายของไทยกำหนดไว้เฉพาะตามความจำเป็นและเหมาะสมซึ่งยังไม่ครอบคลุมถึงการตรวจสุขภาพประจำปี การตรวจรักษาเฉพาะด้าน ทำให้ผู้ต้องขังไม่ได้รับการรักษาอย่างสม่ำเสมอ หากผู้ต้องขังเข้ามาอยู่ในเรือนจำแล้วภายหลังเกิดโรคจะทำให้เกิดการแพร่กระจาย และเกิดโรคติดต่อภายในเรือนจำ

3.4 การบริการอาหารสำหรับผู้ต้องขังเจ็บป่วย กฎหมายของไทยไม่มีการกำหนดให้มีการบริการอาหารสำหรับผู้ต้องขังที่ป่วย ทำให้ผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยเป็นโรคไม่ได้รับประทานอาหารที่เหมาะสม อันจะส่งผลต่อสุขภาพและความแข็งแรงแห่งร่างกายของผู้ต้องขัง

3.5 การจำเครื่องพันธนาการกรณีออกเรือนนอกเรือนจำ การไม่กำหนดประเภทการใช้เครื่องพันธนาการทำให้มีการใช้ตรวนต่อผู้ต้องขังซึ่งเป็นการกระทำทารุณโหดร้ายและไม่เคารพต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

4. แนวทางการแก้ไขปัญหายุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับการรักษานามัยและสุขภาพเรือนจำ

4.1 สิทธิด้านที่พักอาศัย ให้มีการลดปริมาณผู้ต้องขัง เช่น การให้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ หรือลดปริมาณผู้ต้องขังคดีอาชญากรรม และกำหนดขนาดพื้นที่ของเรือนนอนให้เหมาะสมกับปริมาณผู้ต้องขังและหากมีผู้ต้องขังจำนวนมากให้มีการทำข้อตกลงร่วมกัน และให้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมอาญาใช้ทางเลือกอื่นแทนการคุมขังในเรือนจำ

4.2 การบริการทางการแพทย์ จัดทุนการศึกษาทางการแพทย์แก่นักศึกษา แก้ไขปัญหาการขาดแคลนแพทย์ประจำเรือนจำและจัดให้มีระบบการรักษาทางไกลในทุกเรือนจำเพื่อการรักษาอย่างทั่วถึง

4.3 การป้องกันโรคติดต่อ กำหนดให้มีการตรวจสุขภาพประจำปีให้แก่ผู้ต้องขัง อีกทั้งการฉีดวัคซีนป้องกันโรค เพื่อป้องกันการเกิดโรคติดต่อและเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมโรคภายในเรือนจำ

4.4 การบริการอาหารสำหรับผู้ต้องขังเจ็บป่วย กำหนดให้มีการจัดอาหารให้แก่ผู้ต้องขังอย่างน้อย 3 มื้อ โดยอาหารจะต้องมีคุณภาพและสารอาหารที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังป่วย

4.5 การจำเครื่องพันธนาการกรณีออกเรือนจำ กำหนดประเภทของการใช้เครื่องพันธนาการให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เกินกว่า 60 ปี ผู้ต้องขังหญิงหรือผู้ต้องขังป่วย เช่น ให้ใช้เฉพาะกุญแจมือหรือกุญแจเท้าเท่านั้น

อภิปรายผล

1. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรักษานามัยผู้ต้องขัง ทฤษฎีการพยาบาลของนิติงเกลได้ให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อม การดูแลรักษาพยาบาลที่ต้องมีความสะอาด มีการระบายอากาศและอุณหภูมิที่เหมาะสม รวมถึงอาหารและน้ำดื่ม ที่อยู่อาศัยและให้ธรรมชาติมีส่วนช่วยให้ผู้ป่วยหายเร็วขึ้นเพราะเป็นสิ่งจำเป็นอันมีผลต่อสุขภาพจึงมีความสำคัญต่อชีวิตเป็นอย่างมากในการป้องกันการเกิดโรคติดต่อ (ศาสตร์พยาบาลและสาธารณสุข, 2013) ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ ผู้ต้องขังจะต้องได้รับการรักษาเหมือนเช่นประชาชนทั่วไป รวมถึงความต้องการทางด้านจิตใจ เพราะการถูกจำกัดเสรีภาพและสิทธิบางประการทำให้หดหู่และเป็นโรคคิดถึงบ้าน (กัญญา อึ้งเจริญวงศ์, 2559) และทฤษฎีการดูแลของวัตสัน เน้นการดูแลเพื่อการฟื้นฟูของผู้ป่วย ที่เห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น ปฏิบัติด้วยความรักและความเมตตาเน้นการให้คุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พยาบาลต้องหมั่นสำรวจความคิดเห็นของตนเองเพื่อให้เกิดความเข้าใจความเป็นคนไม่เห็นแก่ตัว ไม่ทอดทิ้งและเข้าใจความรู้สึกของผู้ป่วยแต่ละคนเพราะมีมุมมองการใช้ชีวิตและมีปฏิกริยาการตอบสนองต่อความเจ็บป่วยที่แตกต่างกัน (จุฬารัตนากร, 2563)

2. กฎหมายไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวกับการรักษานามัยและสุขภาพเรือนจำของไทยและต่างประเทศ

2.1 สิทธิด้านที่พักอาศัย ประเทศไทย กรมราชทัณฑ์กำหนดแนวทางการปฏิบัติกำหนดขนาดพื้นที่ของเรือนนอน ซึ่งผู้ต้องขัง 1 คน จะต้องมีความกว้าง 1 เมตร ยาว 2 เมตร เรือนจำที่มีผู้ต้องขังจำนวนมากให้มีพื้นที่นอน 1.5 ตารางเมตร เฉลี่ยเพียง 0.85 ตารางเมตรต่อคน (กรมราชทัณฑ์, 2547) โดยพระราชบัญญัติของไทยไม่ปรากฏว่า

มีการกำหนดขนาดพื้นที่เรือนนอน กฎหมายของสหรัฐอเมริกา มีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำขนาดห้องซัง จะต้องมีย่านที่นอนอย่างน้อย 5 ตารางเมตร และถ้ามีพื้นที่นอนน้อยกว่า 7 ตารางเมตร ผู้ต้องขังไม่ควรอยู่ในห้องนานเกิน 10 ชั่วโมง (ณัฐยา จรรยาชัยเลิศ, 2548) อังกฤษ กำหนดมาตรฐานห้องซัง โดยจะต้องมีขนาด 5.5 ตารางเมตร และมีการตรวจสอบเรื่องขนาด แสงสว่างที่เพียงพอ อุณหภูมิ และการระบายอากาศที่เหมาะสม (Livingstone, O. M. et al., 2003). และญี่ปุ่น ห้องซังเดี่ยวจะมีขนาด 5 ตารางเมตร ห้องซังรวม จะมีขนาด 13 - 16 ตารางเมตร จุผู้ต้องขัง 6 - 10 คน ห้องซังจะมีหน้าต่างขนาดให้เพื่อให้มีแสงสว่างที่เพียงพอ ห้องซังต้องมีความสะอาด และเป็นระเบียบตลอดเวลา (ธนู ไม้แก้ว, 2554)

2.2 การบริการทางการแพทย์ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของไทย มาตรา 54 กำหนดให้ทุกเรือนจำ มีแพทย์ พยาบาล หรือผู้ผ่านการฝึกอบรมอย่างน้อย 1 คน (พระราชบัญญัติราชทัณฑ์, 2560) เปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศได้ ดังนี้ สหรัฐอเมริกา กำหนดให้ผู้ต้องขังจะได้รับการรักษาพยาบาลทั้งกรณีจำเป็นและฉุกเฉิน โดยมีคุณภาพเสมอกับสถานพยาบาลชุมชนทั่วไป เรือนจำที่มีผู้ต้องขังน้อยกว่า 100 คน ให้มีสถานพยาบาล ส่วนเรือนจำที่มีผู้ต้องขัง 500 คน หรือมากกว่าให้มีการตั้งโรงพยาบาลมีเตียงรักษาและพยาบาลในการดูแลตลอด มีการรักษาผ่านระบบทางไกล เพื่อลดปัญหาการออกรักษานอกเรือนจำและประหยัดค่าใช้จ่าย (ณัฐยา จรรยาชัยเลิศ, 2548) อังกฤษ กำหนดให้ทุกเรือนจำต้องมีเจ้าหน้าที่ด้านการแพทย์ ทำหน้าที่ในการดูแลสุขภาพ สภาพร่างกาย และจิตใจของผู้ต้องขัง ทำหน้าที่ในการบำบัดและรักษาผู้ต้องขังเจ็บป่วย (Legislation.gov.uk., 2011) และญี่ปุ่น เรือนจำแต่ละแห่ง จะมีแพทย์ หรือผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ประจำอยู่ โดยจะมีแพทย์ประจำเรือนจำ จะทำหน้าที่บำบัดรักษาผู้ต้องขังป่วยและปฏิบัติการควบคุมโรคระบาดภายในเรือนจำ และญี่ปุ่น มีการแก้ไขการขาดแคลนแพทย์ประจำเรือนจำโดยการจัดการศึกษาให้แก่นักศึกษาแพทย์ (ปาณิตา กัณสุทธิ์, 2557)

2.3 การป้องกันโรคติดต่อ กฎหมายต่างประเทศ ให้ความสำคัญในการป้องกันโรคติดต่อภายในเรือนจำ ดังนี้ สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับโรคติดต่อโดยเฉพาะโรคเอดส์ และวัณโรค ผู้ต้องขังที่เป็นโรคเอดส์จะได้รับการตรวจกรณีที่มีอาการและให้คำแนะนำ ผู้ต้องขังที่เป็นวัณโรคจะแยกผู้ต้องขังออกและจะได้รับการตรวจภายใน 2 วันนับแต่วันที่เข้ามาอยู่ในเรือนจำรวมถึงจะได้รับการตรวจซ้ำทุก 1 ปี อีกทั้งมีการตรวจพิเศษสำหรับโรคของผู้ใหญ่ (ณัฐยา จรรยาชัยเลิศ, 2548) อังกฤษ มีนโยบายการควบคุมโรคเอดส์กำหนดใน Circular Instruction 30/1991 และ Health Care Standard 7 บริการในด้านทันตกรรม บริการด้านกิจกรรม รวมถึงการให้บริการเช่นเดียวกับสังคมภายนอก เช่นการตรวจทรวงอก ตรวจภายใน และวางแผนครอบครัว (กลุ่มงานพัฒนาระบบด้านทัณฑปฏิบัติ, 2552) และญี่ปุ่น จะมีความถี่ในการตรวจสุขภาพเช่นเดียวกับสังคมภายนอก และการตรวจอย่างอื่นเป็นพิเศษ เช่น มะเร็งเต้านม มะเร็งปากมดลูก และมีการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคให้แก่ผู้ต้องขัง (ปาณิตา

กันสุทธิ์, 2557) โดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของไทย มาตรา 55 กำหนดให้ผู้ต้องขังที่เป็นโรคจิตหรือโรคติดต่อจะได้รับการตรวจโดยเร็ว (พระราชบัญญัติราชทัณฑ์, 2560) ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ข้อ 13 กำหนดให้ตรวจร่างกายผู้ต้องขังแรกรับ และส่งเสริมการป้องกันโรคแก่ผู้ต้องขังตามความจำเป็นและเหมาะสมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง (ระเบียบกรมราชทัณฑ์, 2561)

2.4 การบริการอาหารสำหรับผู้ต้องขังเจ็บป่วย พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของไทย ไม่ปรากฏว่ามีการกำหนดให้จัดเลี้ยงอาหารอ่อนนุ่ม เคี้ยวง่าย รสไม่จัด สำหรับผู้ต้องขังเจ็บป่วย ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ผู้ต้องขัง ข้อ 20 ผู้ต้องขังจะต้องได้รับประทานอาหารที่ทางเรือนจำจัดให้ โดยจะรับประทานส่วนตัวได้เมื่อเจ็บป่วย ข้อ 21 เรือนจำจะต้องจัดอาหารให้แก่ผู้ต้องขังอย่างน้อย 2 มื้อ เช้าและเย็น และให้เรือนจำจัดอาหารเป็นอย่างเดียวกันสำหรับผู้ต้องขังทุกคน โดยแตกต่างจากกฎหมายของต่างประเทศ เรือนจำสหรัฐอเมริกา มีการจัดอาหารให้แก่ผู้ต้องขังอย่างน้อย 3 มื้อ มีการกำหนดรายการอาหารสุขภาพ เช่น อาหารที่เป็นประโยชน์ต่อหัวใจ โดยจะเน้นข้าว ผลไม้ ลดอาหารที่ปรุงไม่สุก และจะมีการปรุงอาหารด้วยวิธีอบ ต้ม และตุ๋น รวมถึงมีการจัดอาหารพิเศษเพื่อการรักษาโรค อังกฤษ จะมีการเตรียมและให้บริการอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ ถูกหลักโภชนาการ มีความหลากหลายในปริมาณที่เพียงพอ มีการตรวจสอบอาหารโดยแพทย์เฉพาะ และแพทย์ที่ทำหน้าที่ในเรือนจำ หรือบุคคลที่ผู้บัญชาการเห็นว่าชำนาญ ตรวจสอบอาหารหลังจากปรุงอาหาร (ณัฐยา จรรยาชัยเลิศ, 2548) และญี่ปุ่นมีการจัดบริการอาหารและน้ำตามสิทธิของผู้ต้องขัง โดยคำนึงถึงสุขภาพ อายุ ชนิดของงานที่ทำ ผู้ต้องขังป่วย ผู้ต้องขังมีครรภ์ และผู้ต้องขังที่ทำงานหนัก จะต้องมีแคลอรี 2,680 กิโลแคลอรีต่อวัน และมีปริมาณของโภชนาการ จำนวน 60 กรัม ต่อวัน ประกอบด้วย โปรตีน ไขมัน แคลเซียม และวิตามิน (ธนู ไม้แก้ว, 2554)

2.5 การจำเครื่องพันธนาการกรณีออกเรือนจำ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ มาตรา 21 วรรค 3 มีการกำหนดให้ใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เกินกว่า 60 ปี ผู้ต้องขังหญิง และผู้ต้องขังป่วย (พระราชบัญญัติราชทัณฑ์, 2560) โดยมีได้กำหนดประเภทของการใช้เครื่องพันธนาการที่เหมาะสม เครื่องพันธนาการตามกฎหมายกระทรวง ได้แก่ ตรวน กุญแจมือ กุญแจเท้า และโซ่ล่ามเมื่อเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศแล้วมีความแตกต่างกัน ดังนี้ สหรัฐอเมริกา กำหนดการใส่เครื่องพันธนาการ กรณีที่มีการออกไปรักษาที่โรงพยาบาลนอกเรือนจำ จะจำเครื่องพันธนาการ เช่น กุญแจมือ กุญแจเท้า หรือทั้งกุญแจมือและกุญแจเท้า (บรรเจิด จันทรรุ่งศรี, 2558) อังกฤษ เปลี่ยนการใช้เครื่องพันธนาการประเภทตรวนมาใช้เครื่องพันธนาการชนิดผ้า หรือ สายรัดตัว เพื่อมิให้ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพของประชาชน เพื่อมิให้เกิดบาดแผลกับผู้ต้องขัง และไม่ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายของผู้ต้องขัง การส่งผู้ป่วยออกไปรักษาที่โรงพยาบาลภายนอกเรือนจำ จะมีการจำเครื่องพันธนาการประเภทกุญแจมือ หรือสายรัดตัวกับผู้ต้องขังป่วย เช่นเดียวกับผู้ต้องขังทั่วไป (คณะนิติศาสตร์ ปรดิพนงยงค์, 2554) และญี่ปุ่น กรณีที่เกรงว่าผู้ต้องขังจะหลบหนี

ใช้ความรุนแรงหรือฆ่าตัวตาย หรือกรณีผู้ต้องขังออกนอกเรือนจำจะใช้เครื่องพันธนาการ โดยเครื่องพันธนาการที่ใช้ คือ เสื้อรัดลำตัว เสื้อเกราะ ผ้าปิดปาก หรือที่ครอบปาก กุญแจมือ สายรัดหนัง กรณีผู้ต้องขังเจ็บป่วยมีความจำเป็นต้องออกไปรักษายังโรงพยาบาลภายนอก เรือนจำจะมีการจำเครื่องพันธนาการประเภทสายรัดข้อมือ หรือกุญแจมือ เท่านั้น (ธานี วรภัทร์, 2553)

3. เปรียบเทียบถึงปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับการรักษานามัยและสุขภาพลเรือนจำ

3.1 สิทธิด้านที่พักอาศัย การที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของไทยไม่กำหนด ขนาดพื้นที่ของเรือนนอนอันเนื่องมาจากปัญหาผู้ต้องขังที่ล้นเรือนจำ และส่งผลให้ผู้ต้องขังเกิด โรคติดต่อได้ง่าย อีกทั้งส่งผลต่อสุขภาพกายและจิตใจ หากผู้ต้องขังพ้นโทษออกมาจะทำให้ กระทบต่อบุคคลในสังคมภายนอก และทำให้การดำเนินการบริหารภายในเรือนจำเป็นไป ได้ยาก (ธานี วรภัทร์, 2561)

3.2 การบริการทางการแพทย์ กฎหมายของไทยกำหนดไว้ใกล้เคียงกับ กฎหมายของต่างประเทศ แต่ประสบปัญหาการขาดแคลนแพทย์ประจำเรือนจำ อันทำให้เกิด ความไม่เท่าเทียมกันการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังไม่ได้รับการตรวจจากแพทย์โดยตรง อันถือเป็นการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (ปาณิตา กัณสุทธิ์, 2557)

3.3 การป้องกันโรคติดต่อ การป้องกันและรักษาโรค กฎหมายของไทยกำหนด ไว้เฉพาะกรณีตามความจำเป็นและเหมาะสมโดยไม่มีกรกล่าวถึงการตรวจสุขภาพประจำปี หรือการฉีดวัคซีนป้องกันโรคแก่ผู้ต้องขังเหมือนกฎหมายของต่างประเทศ เป็นเหตุให้ผู้ต้องขังไม่ ทราบหรือมีปัญหาด้านสุขภาพ หากมาทราบภายหลังเป็นโรคแล้วจะทำให้การรักษาเป็นไป ได้ยากซึ่งจะเป็นอันตรายต่อชีวิตผู้ต้องขังและเป็นอันตรายต่อผู้ต้องขังอื่น (ธนุ ไม้แก้ว, 2554)

3.4 การบริการอาหารสำหรับผู้ต้องขังเจ็บป่วย กฎหมายไม่กำหนดให้มี การจัดเลี้ยงอาหารสำหรับผู้ต้องขังป่วย ซึ่งผู้ต้องขังป่วยนั้นจะมีข้อจำกัดในการได้รับประทาน อาหารหรือต้องได้รับประทานอาหารที่เหมาะสมกับโรค ซึ่งอาหารนั้นถือเป็นสิ่งจำเป็นที่ จะทำให้ร่างกายสามารถสร้างภูมิคุ้มกันและก่อให้เกิดความเจ็บป่วยได้น้อยลง ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรนำหลักกฎหมายของต่างประเทศมาใช้เพราะมีการกำหนดปริมาณอาหารที่เพียงพอและ เหมาะสมกับโรค (ธนุ ไม้แก้ว, 2554)

3.5 การจำเครื่องพันธนาการกรณีออกเรือนจำ กฎหมายของ ต่างประเทศกำหนดการใช้เครื่องพันธนาการอย่างชัดเจน โดยให้ใช้เฉพาะกุญแจมือ กุญแจเท้า หรือทั้งกุญแจมือและกุญแจเท้า โดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของไทยไม่มีการกำหนดประเภท ของการใช้เครื่องพันธนาการ เป็นเหตุให้มีการใช้เครื่องพันธนาการด้วยตรวนต่อผู้ต้องขังที่มีอายุ ต่ำกว่า 18 ปี เกินกว่า 60 ปี ผู้ต้องขังหญิง หรือผู้ต้องขังป่วย จึงทำให้ถูกมองว่าเป็นการกระทำ ที่ทารุณโหดร้ายและไม่เคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ต่อผู้ต้องขัง (จุลพล ประทีปถิ่นทอง, 2563)

4. แนวทางการแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวกับการรักษานามัยและสุขภาพนักเรียนจำ

4.1 ที่พักอาศัย ที่พักอาศัยอาจเป็นบ่อเกิดของโรคติดต่อ จากการที่ผู้ต้องขังรวมกันอย่างแออัด จึงมีข้อเสนอ ดังนี้ การลดปริมาณผู้ต้องขัง โดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควบคุมตัวนักโทษเด็ดขาด การพักการลงโทษแบบมีเงื่อนไข หรือลดปริมาณผู้ต้องขังในคดีอาชญากรรม และเพิ่มเติม มาตรา 34/1 ที่พักอาศัยของผู้ต้องขังควรจัดห้องพักเป็นห้องนอนเดี่ยว กรณีไม่สามารถจัดได้ ให้จัดเป็นห้องนอนราบขนาดความยาว 10 เมตร กว้าง 5 เมตร เท่ากับ 50 ตารางเมตร ให้มีพื้นที่นอนคนละ 2 ตารางเมตร จุผู้ต้องขัง 200 - 250 คน ห้องซึ่งเป็นห้องขนาดยาว 5 เมตร กว้าง 4 เมตร เท่ากับ 20 ตารางเมตร ให้มีพื้นที่นอนคนละ 2 ตารางเมตร จุผู้ต้องขัง 40 - 50 คน และห้องนอนขนาดยาว 4 เมตร กว้าง 3 เมตร เท่ากับ 12 ตารางเมตร ให้มีพื้นที่นอน 2 ตารางเมตร จุผู้ต้องขังจำนวน 6 - 10 คน ให้มีการคัดสรรผู้ต้องขังที่มีความเหมาะสมมาพักรวมกัน และจัดให้มีการตรวจตลอดในเวลากลางคืน โดยคำนึงถึงสภาพแห่งเรือนจำและทัศนสถานนั้น กรณีผู้ต้องขังเกินความจุของเรือนจำหรือทัศนสถานให้มีการทำข้อตกลงร่วมกัน และให้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมอาญาใช้ทางเลือกอื่นแทนการคุมขังในเรือนจำและทัศนสถาน (ปาณิธาน ดึงตระกูล, 2556)

4.2 การบริการทางการแพทย์ ให้เรือนจำจัดให้ทุนการศึกษาทางการแพทย์สำหรับนักศึกษา เมื่อสำเร็จการศึกษาให้บรรจุเป็นแพทย์ประจำเรือนจำโดยเฉพาะในเรือนจำนั้น ๆ และ พัฒนาระบบการรักษาพยาบาลโดยการรักษาทางไกล ใช้เทคโนโลยีเชื่อมต่อกล้องวิดีโอระหว่างผู้ต้องขังกับแพทย์ที่จะทำการรักษาภายนอกเรือนจำ (อาภา คำปัน, 2560)

4.3 การป้องกันโรคติดต่อ กำหนดในระเบียบราชทัณฑ์เกี่ยวกับการป้องกันโรคติดต่อ ให้มีการตรวจสุขภาพผู้ต้องขัง การบริการทางการแพทย์พิเศษสำหรับผู้ต้องขังที่มีโรคประจำตัว ผู้ต้องขังหญิงจัดให้มีการตรวจภายใน มะเร็งปากมดลูก มะเร็งเต้านม และให้เรือนจำจัดให้มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคให้แก่ผู้ต้องขัง ทั้งนี้ผู้ต้องขังควรได้รับการบริการเช่นเดียวกับสังคมภายนอก (กลุ่มงานพัฒนาระบบด้านทัณฑปฏิบัติ, 2552)

4.4 การจัดเลี้ยงอาหารผู้ต้องขังป่วย เพิ่มเติม มาตรา 35/1 เจ้าพนักงานเรือนจำต้องชี้แจงระเบียบหรือข้อบังคับของเรือนจำให้ผู้ต้องขังได้ทราบและสิทธิเกี่ยวกับการจัดเลี้ยงอาหารสำหรับผู้ต้องขังทั่วไปและผู้ต้องขังป่วย ผู้ต้องขังหญิงมีครรภ์ ผู้ต้องขังหญิงมีลูกอ่อน และผู้ต้องขังชรา เพื่อให้การปฏิบัติไม่เป็นการละเมิดสิทธิพื้นฐานของบุคคลในปัจจัย 4 ประการ อันได้แก่ ที่อยู่อาศัย อาหาร และยารักษาโรค หรือ การแพทย์ในเรือนจำ มาตรา 35/2 การจัดเลี้ยงอาหารผู้ต้องขัง เรือนจำจะต้องจัดเลี้ยงอาหารอย่างน้อยวันละ 3 มื้อ คือ มื้อเช้า มื้อกลางวัน และมื้อเย็น อาหารแต่ละมื้อให้ประกอบด้วยข้าวหรือสิ่งอื่นแทนข้าว และกับข้าวหรือสิ่งอื่นใดแทนกับข้าว กรณีผู้ต้องขังเจ็บป่วยหรือเป็นโรคเรื้อรัง ไม่ว่าจะเป็นมาก่อนแล้วหรือเพิ่งเป็นขณะถูกจำคุก ผู้ต้องขังชรา ซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป ผู้ต้องขังหญิงมีครรภ์ หรือ ผู้ต้องขัง

หญิงพึงคลอดบุตร ให้เรือนจำจัดอาหารพิเศษให้เหมาะสมกับบุคคลดังกล่าว โดยต้องคำนึงถึงสุขภาพและอายุของผู้ต้องขังเป็นสำคัญ (จุลพล ประทีปถิ่นทอง, 2563)

4.5 การจำเครื่องพันธนาการผู้ต้องขังป่วย แก้วไข มาตรา 21 วรรคสาม ให้บัญญัติว่า การจำเครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ผู้ต้องขังซึ่งมีอายุเกินกว่าหกสิบปี ผู้ต้องขังหญิง หรือ ผู้ต้องขังป่วย ตามอนุมาตรา (1) ผู้ต้องขังมีพฤติกรรมที่จะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของตนเองหรือผู้อื่น (2) ผู้ต้องขังมีพฤติกรรมหรืออาการส่อว่าเป็นบุคคลวิกลจริตหรือจิตไม่สมประกอบซึ่งอาจจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายของตนเองหรือผู้อื่น (3) ผู้ต้องขังมีพฤติกรรมที่น่าจะหลบหนีการควบคุม หรือ (4) เมื่อผู้ต้องขังถูกควบคุมตัวไปนอกเรือนจำและเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีหน้าที่ควบคุมเห็นเป็นการสมควรที่จะต้องให้ใช้เครื่องพันธนาการ ให้ใช้เครื่องพันธนาการประเภทกุญแจมือหรือกุญแจเท้า พัดสี ผู้มีอำนาจสั่งเจ้าพนักงานเรือนจำหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีหน้าที่ควบคุมแล้วแต่กรณี ต้องเห็นเป็นการจำเป็นที่จะต้องให้ใช้เครื่องพันธนาการนั้นด้วย (ปาณิตา กัณสุทธิ์, 2557)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีการกำหนดให้รัฐจะต้องจัดบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพและจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้จะต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อบุคคล แต่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ของประเทศไทยมิได้กำหนดในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังไว้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ สิทธิด้านที่พักอาศัย การบริการทางการแพทย์ การป้องกันโรคติดต่อ การบริการอาหารสำหรับผู้ต้องขังเจ็บป่วย และการจำเครื่องพันธนาการกรณีออกเรือนจำ เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษากฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ อเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น ซึ่งทั้ง 3 ประเทศมีการบัญญัติในเรื่องดังกล่าวไว้ในกฎหมายของประเทศตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถบังคับได้ตามความเป็นจริง โดยได้นำทฤษฎีการพยาบาลของไนติงเกลซึ่งให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมเพราะอิทธิพลในการพัฒนาและการใช้ชีวิตให้มีความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม และสุขลักษณะที่อยู่อาศัย เพื่อให้สุขภาพของผู้ต้องขังป่วยได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีป้องกันการแพร่ระบาดของโรค และทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ โดยถือว่าผู้ต้องขังทุกคนเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่ต้องได้รับสุขอนามัยที่ดี การได้รับบริการทางการแพทย์ที่เหมาะสม รวมถึงได้ยึดหลักทฤษฎีการดูแลของวัตสันทฤษฎีการพยาบาล กำหนดให้เห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น มีเมตตาปฏิบัติด้วยความรักและความเมตตา เน้นการให้คุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เห็นได้ว่ากฎหมายของต่างประเทศนั้นได้ยึดหลักการของทฤษฎีทั้ง 3 ประการ มาปรับใช้กับกฎหมายของประเทศตนเอง เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายของประเทศของตนนั้นเป็นไปตามหลักมาตรฐานสากล ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเพิ่มเติมปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันโรคติดต่อฉุกเฉิน

ภายในเรือนจำ และสัมภาษณ์บุคคลากรทางการแพทย์ในเรือนจำและผู้ต้องขังเพื่อให้ทราบถึงปัญหาด้านการป้องกันและการรักษานามัยของเรือนจำเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กฎหมายรัฐธรรมนูญ. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอน 40. ก หน้า 15 (6 เมษายน 2560).
- กรมราชทัณฑ์. (2547). เรื่องการส่งกรอบมาตรฐานสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานการใช้ชีวิตในเรือนจำของผู้ต้องขัง. ใน บันทึกสำนักทัณฑวิทยาที่ ยธ 0705/267. กรมราชทัณฑ์.
- _____. (2563). รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 21 ตุลาคม 2563 จาก <http://www.correct.go.th/>
- กลุ่มงานพัฒนาระบบด้านทัณฑปฏิบัติ. (2552). สารานุกรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงนานาชาติ. นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์.
- กัญญา อึ้งเจริญวงศ์. (2559). คุณภาพชีวิตภายใต้การได้รับสวัสดิการของผู้ต้องขังกรณีศึกษาเรือนจำกลางเพชรบุรี. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- คณะนิติศาสตร์ ปรดิพนงยงค์. (2554). โครงการศึกษาสถานการณ์ปัญหาและพัฒนาารูปแบบแนวทางของกฎหมายบังคับโทษจำคุกในประเทศไทย. ใน รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- จุลพล ประทีปถิ่นทอง. (2563). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการอนามัยและการสุขภาพของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑ์สถานตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์พุทธศักราช 2560. ใน สาระนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จุฬาวินยานุกรม. (2563). ทฤษฎีการดูแลของวัดสัน. เรียกใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2563 จาก <http://www.chulapedia.chula.ac.th/index.php?title=ทฤษฎีการดูแลของวัดสัน>.
- ณัฐยา จรรยาชัยเลิศ. (2548). หลักประกันสิทธิของผู้ต้องขัง ศึกษากรณีสิทธิในการดำรงชีวิต. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนู ไม้แก้ว. (2554). การปฏิบัติต่อผู้ป่วยในเรือนจำ. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธานี วรภัทร์. (2553). กฎหมายบังคับโทษจำคุก. (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- _____. (2561). ผู้ต้องขังล้นคุก (2). วารสารกำลังใจ โครงการกำลังใจในพระราชดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, 6(2), 036 - 042.

- ธานี วรภัทร์. (2563). การแปรรูปแปลงร่างองค์กรบังคับโทษจำคุก. วารสารกำลังใจโครงการกำลังใจในพระราชดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, 8(3), 1 - 80.
- บรรเจิด จันทรุ่งศรี. (2558). ปัญหาการใช้เครื่องพันธนาการของผู้ต้องขัง. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปาณิตา กัณสุทธิ์. (2557). สิทธิในการรักษาพยาบาลของผู้ต้องขัง. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปาณิธาน ตังตระกุล. (2556). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังในด้านสุขภาพ. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พระราชบัญญัติราชทัณฑ์. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 21 . ก หน้า 17 (18 กุมภาพันธ์ 2560).
- ระเบียบกรมราชทัณฑ์. (2561). ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการอนามัยและการสุขาภิบาลของผู้ต้องขัง. เรียกใช้เมื่อ 11 พฤษภาคม 2563 จาก http://lad.correct.go.th/main/?page_id=1195
- ศาสตร์พยาบาลและสาธารณสุข. (2013). การนำทฤษฎีทางการพยาบาลต่าง ๆ มาใช้ในการดูแลสุขภาพ. เรียกใช้เมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2563 จาก http://methawitpublichealth.blogspot.com/2013/07/blog-post_11.html
- สำนักข่าวอิสรา. (2563). เปิดแผนเร่งด่วนแก้ปม คนล้นคุก ท่วมพื้นล้นสร้างห้องขัง 2 ชั้น - ชื้อกำไร EM 3 หมื่นอัน. เรียกใช้เมื่อ 11 พฤษภาคม 2563 จาก <https://www.isranews.org/isranews-scoop/85003-prison-em.html>
- อาภา คำปัน. (2560). บทบาทของแพทย์ตามกฎหมายราชทัณฑ์ของไทย. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- Legislation.gov.uk. (2011). The Prison Rules. 1999. Retrieved September 28, 2020, from <http://www.opsi.gov.uk/si/si1999/19990728.htm>
- Livingstone, O. M. et al. (2003). Prison Law. 3rd edition. London: Oxford University Press.

การวัดประเมินคุณภาพการให้บริการจัดหางานสาธารณะต่อนักศึกษา
โดยใช้แบบจำลองคุณภาพการบริการ (SERVQUAL):
ผลสำรวจกรมทรัพยากรมนุษย์หนานหนิงของประเทศไทย*
ASSESSMENT OF THE QUALITY OF PUBLIC EMPLOYMENT SERVICES
TO STUDENTS USING THE SERVICE QUALITY MODEL (SERVQUAL):
SURVEY RESULTS FROM CHINA'S NANNING DEPARTMENT
OF HUMAN RESOURCES

ฮุย เคียน ลี

HUI QIAN LI

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand

E-mail: liiiaries@foxmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการรับรู้กับระดับความคาดหวังในการบริการจัดหางานสาธารณะสำหรับนักศึกษา 2) ศึกษาคุณภาพการบริการจัดหางานสาธารณะสำหรับนักศึกษา เป็นการวิจัยรูปแบบเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 464 คน ตามสูตรเสนอโดย Khazanle, R. เมื่อกำหนดความเชื่อมั่นที่ 95% และกำหนดให้ความคลาดเคลื่อนเป็น 1 ส่วนใน 10 ส่วนของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชากร เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามของแบบจำลอง SERVQUAL ซึ่งมีการพัฒนาขึ้นโดย Parasuraman, A. et al. โดยเป็นแบบจำลองดังกล่าวมีการนำเสนอมิติการวัดระดับคุณภาพในงานบริการออกเป็น 5 มิติ ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของบริการ (Tangibility) การมีความน่าเชื่อถือ (Reliability) การมีการตอบสนอง (Responsiveness) การให้ความเชื่อมั่น (Assurance) การรู้จักและเข้าใจผู้รับบริการ (Empathy) โดยในแต่ละมิติจะกอบคุณภาพด้วยดัชนีบ่งชี้ที่ได้จากการบททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ตามวัตถุประสงค์สองข้อ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ใช้บริการมีการรับรู้และความคาดหวังการบริการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีความแตกต่างของความคาดหวังกับ

* Received 11 April 2021; Revised 20 April 2021; Accepted 3 May 2021

การรับรู้ที่ได้รับบริการจัดหางานในทุกมิติของแบบจำลอง SERVQUAL ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของบริการ (Tangibility) การมีความน่าเชื่อถือ (Reliability) การมี การตอบสนอง (Responsiveness) การให้ความเชื่อมั่น (Assurance) การรู้จักและเข้าใจ ผู้รับบริการ (Empathy) 2) การให้บริการมีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 โดยความคาดหวังในการบริการมีค่าสูงกว่าการรับรู้ แสดงให้เห็นว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบการให้บริการสาธารณะ กรมทรัพยากรมนุษย์ จำเป็นต้องปรับปรุง คุณภาพให้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: บริการจัดหางาน, แบบจำลอง SERVQUAL, กรมทรัพยากรมนุษย์หนานหนิง

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study the level of perception and expectation of the public employment service for students. 2) study the quality of public employment services for students. It is a quantitative research. Methods of conducting research such as collecting data from a total of 464 students according to the formula proposed by Khazanle, R. when the 95% confidence was defined and the tolerance was 1 part 10 of the population standard deviation. The data collection tool was the SERVQUAL model questionnaire developed by Parasuraman, A. et al. That offers five dimensions to measure the quality level in the service. Five services dimensions include tangibility, reliability, responsiveness, reliability, assurance, and empathy. In each dimension, the quality is enhanced by the indication of the relevant literature revisions. The data were collected by using snowball sampling method. The data were analyzed by descriptive statistics. According to two purposes, the results of the research showed that 1) the students perceived and expected service in the whole at a high level. There are differences in expectations and perceptions of recruitment services received in all dimensions of the SERVQUAL model, namely tangibility, reliability, responsive, assurance, and empathy. 2) the service quality was at a moderate level at a significance level of 0.05 with the service expectation higher than perceived. And show that the organization responsible for the provision of public employment services, department of Human Resources, need to improve the quality even further.

Keywords: Public Employment Services, SERVQUAL Model, Nanning Department of Human Resources

บทนำ

กิจกรรมการให้บริการเป็นกิจกรรมที่มีข้อจำกัดในการวัดระดับคุณภาพจากมุมมองของผู้รับบริการเนื่องจากผู้รับบริการส่วนมากจะอาศัยความรู้สึกเริ่มต้น ณ จุดที่ได้รับบริการเป็นเกณฑ์ตัดสิน ดังนั้นองค์กรภาครัฐที่มีความรับผิดชอบในการดำเนินการให้บริการและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน จำเป็นที่จะต้องทราบถึงระดับคุณภาพของบริการอย่างเป็นรูปธรรม และสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบแผนบริการ เพื่อจะลดโอกาสของการไม่ตอบสนองในบริการจัดหางานให้น้อยที่สุด จากงานวิจัยของ มอสลีย์ เอช (Mosley, H., 2005) แสดงให้เห็นว่า บริการจัดหางานเป็นบริการส่งเสริมการจ้างงานสาธารณะที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐเพื่อส่งเสริมการจ้างงาน องค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) กำหนดให้บริการจัดหางานสาธารณะเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการดำเนินการตามปกติของตลาดแรงงาน (Froy, F. et al., 2011) สหภาพยุโรป (EU) เชื่อว่าบริการจัดหางานเป็นวิธีการสำคัญในการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างของตลาดแรงงาน เพราะบริการส่งเสริมการจ้างงานสาธารณะมีบทบาทสำคัญในการควบคุมตลาดแรงงานและปรับปรุงการจ้างงานของคนงาน (Froy, F. et al., 2011)

ความต้องการบริการจัดหางานสาธารณะมีเป้าหมายเป็นนักศึกษาเนื่องจากความคิดเห็นของนักศึกษามีความหลากหลาย ความต้องการในการบริการจัดหางานของพวกเขาจึงมีความหลากหลายมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งหน่วยงานรัฐบาลควรจะต้องศึกษาภาพทางด้านทรัพยากรที่เป็นข้อได้เปรียบออกมาอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างนักศึกษาและองค์กรธุรกิจต่าง ๆ อย่างแข็งขัน ในกระบวนการจัดสรรทรัพยากรมนุษย์สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาการตลาดแรงงานจะล้มเหลวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งที่แสดงให้เห็นโดยเฉพาะการขาดข้อมูลที่ราบรื่นเกี่ยวกับอุปสงค์และอุปทานของผู้สำเร็จการศึกษา หน่วยงานรัฐบาลจึงมีการแทรกแซงด้วยวิธีการให้บริการในตลาดแรงงานของนักศึกษาและต้องตอบสนองต่อความต้องการทางสังคมของนักศึกษาด้วย ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่สนใจที่จะเข้าใจสถานการณ์ปัจจุบันของคุณภาพบริการจัดหางานสาธารณะ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการปรับปรุงคุณภาพบริการจัดหางานสาธารณะให้ดียิ่งขึ้น

เมืองหนานหนิงเป็นเมืองหนึ่งที่ ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน มีพื้นที่ 22,112 ตารางกิโลเมตร มีประชากร 6 ล้านกว่าคน (Pan, D. & Zhou, K., 2014) มีทรัพยากรทางการศึกษาระดับสูงที่ครบถ้วน นักศึกษาที่จบการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยของทุกปีล้วนมีจำนวนมากมาย แต่เนื่องจากโครงสร้างของเศรษฐกิจในเมืองดังกล่าวมีความเหมาะสมไม่มากพอ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากที่จะแยกบัณฑิตที่มีจำนวนมหาศาลในทุกปี สถานการณ์การหางานนักศึกษาในเมืองหนานหนิงยังคงเผชิญหน้ากับปัญหาความขัดแย้งของโครงสร้างการจัดหางาน ปัญหาแรงงานที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง และปัญหาด้านการบริการการจัดหางาน (Yao, Y., 2008) ในขณะเดียวกัน ในฐานะที่กรมทรัพยากรมนุษย์เมืองหนานหนิงเป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐบาล

เมืองหนานหนิง จึงมีหน้าที่หลักในการรับผิดชอบในเรื่องของการจัดการและดูแลการให้บริการการจัดหางานแก่นักศึกษาภายในเมืองหนานหนิงทั้งหมด เนื่องจากโครงสร้างการจ้างงานที่ไม่เหมาะสมคือสภาวะของความล้มเหลวของการตลาด หลักทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ดั้งเดิมเชื่อว่าความล้มเหลวของการตลาดเกิดจากปัญหาความไม่สมดุลของข้อมูลทางเศรษฐศาสตร์และปัญหาการผลิตสินค้าอเนกประสงค์ และปัญหาการผลิตสินค้าอเนกประสงค์นั้นเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ตลาดการจัดหางานล้มเหลว สินค้าสาธารณะไม่สามารถผลิตเองได้ในการตลาด (Hage, J., 1989) ดังนั้นจึงต้องจัดหาสินค้าอเนกประสงค์โดยหน่วยงานของรัฐนอกตลาดที่มีหน้าที่ส่งเสริมสาธารณะประโยชน์ของสังคม บริการจัดหางานสาธารณะในการตลาดงานที่มีลักษณะที่เป็นผลิตภัณฑ์สาธารณะ เช่น การให้ข้อมูลความต้องการการหางาน การแบ่งเขตของการตลาดในภูมิภาค และการขึ้นนำการหางาน เป็นต้น บริการสาธารณะด้านการจ้างงานสามารถหลีกเลี่ยงการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่ลงตัวในการหางานและส่งเสริมประสิทธิภาพการหางานที่สูงขึ้น (YANG, S. L. & GAO, X. D., 2012) เนื่องจากตลาดจะไม่ให้บริการผลิตภัณฑ์สาธารณะและบริการสาธารณะโดยอัตโนมัติ จึงสามารถให้บริการจัดหางานสาธารณะได้โดยหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานอื่น ๆ ที่ดำเนินกิจการสาธารณะเท่านั้น ดังนั้นความล้มเหลวของตลาดการจ้างงานสำหรับนักศึกษาได้เกี่ยวข้องกับการจัดหางานบริการสาธารณะที่ไม่เพียงพอ ผู้ให้บริการจำเป็นที่จะต้องทราบถึงขีดความสามารถของการให้บริการในปัจจุบันว่าอยู่ระดับใด ประเด็นสำคัญที่ผู้รับบริการให้ความสำคัญและมีระดับความพึงพอใจในต่อบริการจัดหางานคืออะไร

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงจะดำเนินการศึกษาระดับการรับรู้กับระดับความคาดหวังในการบริการจัดหางานสาธารณะสำหรับนักศึกษา และการศึกษาคุณภาพการบริการจัดหางานสาธารณะสำหรับนักศึกษา เพื่อจะได้ทราบถึงความคิดเห็นที่แท้จริงของนักศึกษาเกี่ยวกับบริการจัดหางานสาธารณะดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อจะได้นำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงในด้านวิชาการและการให้บริการจัดหางานนักศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการตามสภาพที่เป็นไปได้มากที่สุด การศึกษาครั้งนี้จะใช้ดัชนีการประเมินระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ ในหน่วยงานตัวอย่าง โดยอาศัยแบบจำลอง SERVQUAL ที่เสนอโดยพาราสุไรมานและคณะ (Parasuraman, A. et al., 1985) ซึ่งเป็นแบบจำลองที่กำหนดดัชนีบ่งชี้ระดับคุณภาพการให้บริการที่จำแนกเป็นหมวดหมู่และสามารถวัดเชิงปริมาณ ผลที่ได้จากการประเมินจะนำไปสู่การทราบถึงความแตกต่างของระดับคุณภาพในการให้บริการ นอกจากนี้การทราบถึงคุณภาพของหน่วยงานของรัฐบาลในการให้บริการการจัดหางานแก่นักศึกษานั้นมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างการพัฒนาที่แข็งแกร่งของตลาดแรงงาน การพัฒนาอย่างมั่นคงแข็งแกร่งและเป็นขั้นตอนของตลาดแรงงานนั้นถือเป็นหลักประกันที่สำคัญของความมั่นคงในสังคมและเป็นหลักประกันของการจัดหางานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น หน่วยงานของรัฐบาลควรทำการสร้างแพลตฟอร์มที่สำคัญสำหรับบุคคลหรือผู้ที่ต้องการหางาน ผลกระทบระหว่างฝ่ายอุปสงค์และฝ่ายอุปทานในตลาดแรงงานนั้นส่งผลกระทบต่อพัฒนาของตลาดแรงงาน

การเสริมสร้างคุณภาพของการให้บริการจัดหางานนั้นมีส่วนช่วยให้หน่วยงานของรัฐบาลสามารถทำให้บริการที่ดีขึ้นแก่ทั้งผู้ให้อุปสงค์และอุปทานในตลาดแรงงาน เป็นการช่วยให้มีการจัดสรรและหมุนเวียนของทรัพยากรแรงงานภายในขอบเขตภายในเมืองนั้นดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้กับระดับความคาดหวังในการบริการจัดหางานสาธารณะสำหรับนักศึกษา
2. เพื่อศึกษาคุณภาพการบริการจัดหางานสาธารณะสำหรับนักศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณในการศึกษาคุณภาพการให้บริการจัดหางานนักศึกษาของกรมทรัพยากรมนุษย์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาที่รับใช้บริการจัดหางานสาธารณะของกรมทรัพยากรมนุษย์นานหนึ่ง วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คนตามสูตรเสนอโดย Khazanle, R. เมื่อกำหนดความเชื่อมั่นที่ 95% และกำหนดให้ความคลาดเคลื่อนเป็น 1 ส่วนใน 10 ส่วนของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานประชากร ในกรณีที่ศึกษาค่าเฉลี่ยประชากรแต่ไม่ทราบจำนวนประชากร หรือประชากรมีจำนวนมาก ตั้งแต่ 30,000 คนไป (Khazanle, R., 1996) ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอลล์ (Snowball Sampling) ภายใต้การให้ความร่วมมือของนักศึกษา จึงได้ผลสำรวจความคิดเห็นทั้งหมด 464 ฉบับ จากนักศึกษา 464 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยพิจารณาดัชนีที่อธิบายไว้แบบจำลอง SERVQUAL และพิจารณา นักศึกษาผู้รับบริการ วิธีการศึกษาจะเริ่มจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแบบจำลองดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การกำหนดดัชนีในมิติต่าง ๆ ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของบริการ (Tangibility) การมีความน่าเชื่อถือ (Reliability) การมี การตอบสนอง (Responsiveness) การให้ความเชื่อมั่น (Assurance) การรู้จักและเข้าใจ ผู้รับบริการ (Empathy) โดยการกำหนดแบบสอบถามที่ประกอบด้วยดัชนีบ่งชี้รวมทั้งหมด 22 ดัชนี (Parasuraman, A. et al., 2002) แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการหลักประกอบ เพศ ระดับการศึกษา และความรู้ในการใช้บริการ

ตอนที่ 2 แบบวัดคุณภาพบริการ SERVQUAL ซึ่งเป็นการสอบถามเกี่ยวกับ ความคาดหวังและการรับรู้ของนักศึกษาที่ใช้บริการต่อการให้บริการของกรมทรัพยากรมนุษย์ เมืองหนานหนิงส่วนละ 22 ข้อ มีลักษณะคำตอบแบบ Rating Scale โดยให้คะแนนออกเป็น

5 ระดับ คือ

การรับรู้และความคาดหวังมากที่สุด	ให้ 5 คะแนน
การรับรู้และความคาดหวังมาก	ให้ 4 คะแนน
การรับรู้และความคาดหวังปานกลาง	ให้ 3 คะแนน
การรับรู้และความคาดหวังน้อย	ให้ 2 คะแนน
การรับรู้และความคาดหวังน้อยที่สุด	ให้ 1 คะแนน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

มีการแจกแบบสอบถามประกอบด้วยสองขั้นตอน ได้แก่ การแจกแบบสอบถามทดลอง และการแจกแบบสอบถามอย่างเป็นทางการ โดยเลือกผู้สำเร็จการศึกษาเป็นผู้ตอบแบบสอบถามที่รวมถึงนักศึกษาระดับปริญญาตรีและนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จากผลการแจกแบบสอบถามทดลอง จะมีการปรับปรุงเนื้อหาของตัวชี้วัดที่ไม่สมเหตุสมผล จากนั้นจึงดำเนินการแจกแบบสอบถามที่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นทางการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา เช่น สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย และมีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือและความถูกต้อง (Reliability and Validity Analysis) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) จะปรับปรุงเนื้อหาของตัวบ่งชี้ที่ไม่สมเหตุสมผลและแก้ไขระบบตัวบ่งชี้การประเมินผล (Good, R. P. et al., 2010) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนการรับรู้และความคาดหวังของผู้ใช้บริการที่มีต่อการให้บริการจัดหางานสาธารณะต่อนักศึกษาของกรมทรัพยากรมนุษย์ทั้งภาพรวมและรายด้าน

ผลการวิจัย

การศึกษานี้ได้ทำการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเพศ ระดับการศึกษา ความถี่การใช้บริการ จากข้อมูลของเพศ กลุ่มตัวอย่างมากกว่า 50% เป็นเพศชาย และสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศหญิงคิดเป็น 47.84% สัดส่วนของนักศึกษาปริญญาตรี ในกลุ่มตัวอย่างคิดเป็น 55.17% 54.31% ของความถี่ในตัวอย่างคือ 3 - 4 ครั้ง

ตารางที่ 1 Investigators feature analysis

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
1. เพศ	242	52.155
ชาย		
หญิง	222	47.845
ปวส.	79	17.026
2. ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	256	55.172
ปริญญาโท	129	27.802

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
3. จำนวนครั้งใช้บริการ		
1 - 2 ครั้ง	94	20.259
3 - 4 ครั้ง	252	54.310
5 ครั้งขึ้นไป	118	25.431

1. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้กับระดับความคาดหวังในการบริการจัดหางานสาธารณะสำหรับนักศึกษา

การศึกษาพบว่า ผู้ใช้บริการมีการรับรู้และความคาดหวังการบริการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คะแนนการรับรู้ภาพรวมเท่ากับ 3.751 ส่วนคะแนนการคาดหวังภาพรวมเท่ากับ 3.277 และมีความแตกต่างของความคาดหวังกับการรับรู้ที่ได้รับบริการจัดหางานในทุกมิติอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของบริการ (Tangibility) การมีความน่าเชื่อถือ (Reliability) การมีการตอบสนอง (Responsiveness) การให้ความเชื่อมั่น (Assurance) การรู้จักและเข้าใจผู้รับบริการ (Empathy)

ตารางที่ 2 Perception and expectation of service quality

มิติ	tangibility	reliability	responsiveness	assurance	empathy	total
expectation	3.768	3.85	3.693	3.689	3.72	3.377
perception	3.329	3.411	3.293	3.37	3.441	3.751
quality	- 0.439	- 0.439	- 0.4	- 0.319	- 0.279	-

2. เพื่อศึกษาคุณภาพการบริการจัดหางานสาธารณะสำหรับนักศึกษา

คุณภาพการบริการจัดหางานสาธารณะสำหรับนักศึกษา พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง เพราะในระดับความเชื่อมั่น 0.05 ความแตกต่างระหว่างคะแนนการรับรู้โดยรวมกับคะแนนความคาดหวังทั้งหมดเท่ากับ - 0.374 และคะแนนความคาดหวังสูงกว่าการรับรู้มาก คะแนนการรับรู้ต่ำกว่าความคาดหวังอย่างเห็นได้ชัด ต้องทำการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

ตารางที่ 3 the quality of the overall evaluation of the results of services

มิติ	tangibility	reliability	responsiveness	assurance	empathy
service quality	- 0.439	- 0.439	- 0.4	- 0.319	- 0.279
overall quality			- 0.374		

อภิปรายผล

1. ระดับการรับรู้กับระดับความคาดหวังในการบริการจัดหางานสาธารณะสำหรับนักศึกษา จากการศึกษาพบว่า ผู้ใช้บริการมีการรับรู้และความคาดหวังการบริการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีความแตกต่างของความคาดหวังกับการรับรู้ที่ได้รับบริการจัดหางาน

ในทุกมิติอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ซึ่งโดยธรรมชาติของผู้รับบริการย่อมมีความคาดหวังในระดับดีในทุก ๆ มิติจากผู้ให้บริการ ซึ่งงานนี้นักศึกษามีความคาดหวัง ไม่ว่าจะเป็นในด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ (Tangibility) การมีความน่าเชื่อถือ (Reliability) การมีการตอบสนอง (Responsiveness) การให้ความเชื่อมั่น (Assurance) การรู้จักและเข้าใจผู้รับบริการ (empathy) ตามแนวคิดคุณภาพการให้บริการ 5 มิติ SERVQUAL (Parasuraman, A. et al., 1985) ซึ่งในการศึกษาเรื่อง คุณภาพบริการจัดหางานสาธารณะสำหรับนักศึกษาของหน่วยงานภาครัฐจีน พบว่า นักศึกษามีการรับรู้การบริการจัดหางานสาธารณะภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และระดับความคาดหวังการบริการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยใช้วิธีการประเมิน TOPSIS ที่มีค่า B ของระดับบริการจัดหางานสาธารณะที่คาดหวังเท่ากับ 0.804 และค่า B ของระดับบริการจัดหางานสาธารณะที่รับรู้เท่ากับ 0.196 (Wu, Z. X. et al., 2019) เพราะว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วจะทำให้ความต้องการในด้านการบริการจัดหางานสาธารณะสำหรับนักศึกษาเพิ่มขึ้นและมีความหลากหลายตามไปด้วย

2. คุณภาพการบริการจัดหางานสาธารณะสำหรับนักศึกษา จากการศึกษาพบว่าการให้บริการมีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง เป็นเพราะหน่วยงานที่รับผิดชอบบริการจัดหางานสาธารณะสำหรับนักศึกษา มีความสามารถในการพัฒนาฟังก์ชันบริการสาธารณะใหม่ ๆ ก็ยังไม่แข็งแกร่งพอ ก็จะไม่สามารถพัฒนาตามยุคสมัยได้ทัน และสามารถทำการปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ จากการศึกษาเรื่อง คุณภาพบริการจัดหางานสาธารณะสำหรับนักศึกษาของหน่วยงานภาครัฐจีน ที่พบว่า การให้บริการมีคุณภาพอยู่ในระดับน้อย ระดับการรับรู้บริการจัดหางานสาธารณะโดยรวมของนักศึกษาต่ำกว่าระดับที่คาดหวัง ความแตกต่างของค่า B เท่ากับ - 0.608 โดยใช้วิธีการประเมิน TOPSIS แม้จะมีการเติบโตอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจ แต่ความเร็วในการพัฒนาบริการจัดหางานสาธารณะไม่สอดคล้องกับความเร็วในการพัฒนาเศรษฐกิจ จะทำให้การบริการจัดหางานสาธารณะสำหรับนักศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายอย่างหนัก (Wu, Z. X. et al., 2019) ดังนั้น ต้องปรับปรุงคุณภาพในการบริการจัดหางานสาธารณะ ผลการสำรวจระดับคุณภาพปัจจุบันของการให้บริการจัดหางานนักศึกษาจะมีประโยชน์อย่างยิ่งที่จะนำมาเป็นจุดเริ่มต้น ในการปรับปรุงแก้ไขในพื้นที่ต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึง วิธีการประเมินคุณภาพการบริการการศึกษาโดยอาศัยแนวคิดของแบบจำลอง SERVQUAL และได้นำไปใช้ประเมินในหน่วยงานตัวอย่าง กรมทรัพยากรมนุษย์ หานานหนิง ประเทศจีน ซึ่งสำรวจพบว่า ผู้ใช้บริการมีการรับรู้และความคาดหวังการบริการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ระดับความคาดหวังโดยรวมของนักศึกษามีความแตกต่างกับการรับรู้คุณภาพการให้บริการ ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบสามารถส่งเสริมคุณภาพการให้บริการจัดหางานนักศึกษาใน 5 มิติ ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของบริการ

(Tangibility) การมีความน่าเชื่อถือ (Reliability) การมีการตอบสนอง (Responsiveness) การให้ความเชื่อมั่น (Assurance) การรู้จักและเข้าใจผู้รับบริการ (Empathy) และในการวิจัยครั้งต่อไป สามารถพิจารณาในมิติอื่น ๆ ที่เป็นสิ่งที่นักศึกษาที่มีความแตกต่างมากหรือน้อยที่สุดในคุณภาพของการให้บริการจัดหางาน จากนั้นจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการกำหนดกิจกรรมบริการหรือแผนบริการจัดหางานร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ที่จะสร้างความร่วมมือ เพื่อนำไปสู่การหาโอกาสในการเพิ่มขีดความสามารถของบริการจัดหางานให้สูงสุดและใช้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง

เอกสารอ้างอิง

- Froy, F. et al. (2011). Building flexibility and accountability into local employment services: Synthesis of OECD studies in Belgium, Canada, Denmark and the Netherlands. Retrieved January 1, 2020, from https://read.oecd-ilibrary.org/industry-and-services/building-flexibility-and-accountability-into-local-employment-services-synthesis-of-oecd-studies-in-belgium-canada-denmark-and-the-netherlands_5kg3mkv3tr21-en#page1
- Good, R. P. et al. (2010). Introducing a unified PCA algorithm for model size reduction. *IEEE Transactions on Semiconductor Manufacturing*, 23(2), 201-209.
- Hage, J. (1989). The sociology of traditional economic problems: Product markets and labor markets. *Work and Occupations*, 16(4), 416-445.
- Khazanle, R. (1996). *Statistics in a World of Applications*. (4th ed). New York, USA: Harper Collins College Publishers.
- Mosley, H. (2005). Job-Centers for local employment promotion in Germany. *Local Governance for Promoting Employment-Comparing the Performance of Japan and Seven Countries*. Tokyo: JILPT.
- Pan, D. & Zhou, K. (2014). What will Nanning look like in 2020-The development blueprint of Nanning in the context of the main function zone planning. *Journal of Guangxi town development*, 9(3), 64-69.
- Parasuraman, A. et al. (1985). A conceptual model of service quality and its implications for future research. *Journal of marketing*, 49(4), 41-50.
- Parasuraman, A. et al. (2002). Refinement and reassessment of the SERVQUAL scale. *Journal of retailing*, 67(4), 114-139.

- Wu, Z. X. et al. (2019). Evaluation of the service quality of Guangzhou public employment service institutions for students. *Journal of labor security world*, 42(6), 52-53.
- YANG, S. L. & GAO, X. D. (2012). Evaluation and Analysis of Resource Allocation of Shanghai Public Services. *East China Economic Management*, 26(3), 1-5.
- Yao, Y. (2008). The evolution and recent development trend of the employment difficulties of Chinese college students. *Journal of Demography*, 1(5), 7-10.

การศึกษาดินฟ้าอากาศสมุฏฐานในทางการแพทย์แผนไทย
ตามหลักพุทธปรัชญา*

A STUDY OF THE CAUSE OF DISEASE BY THE WEATHER
OF THAI TRADITIONAL MEDICINE IN ACCORDANCE
WITH BUDDHIST PHILOSOPHY

ศิริวรรณ เกตุเพชร

Siriwan Ketpet

นภาพร ณ อุโมงค์

Napaporn Na Umong

ดารา พนาสันติกุล

Dara Panasantikul

ปิณิดา ถนอมศักดิ์

Pinida Thanamsak

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Chiang Rai Rajabhat University, Thailand

E-mail: ketpet63@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของวาโยธาตุภายในร่างกายตามหลักพุทธปรัชญาและวิทยาศาสตร์การแพทย์และ 2) ศึกษาการเจ็บป่วยเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยในสภาพอากาศภายนอกต่อการทำหน้าที่ของวาโยธาตุภายในร่างกาย เป็นการวิจัยเชิงเอกสารใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ตำราการแพทย์ศาสตร์และสรีรวิทยา และเอกสารวิชาการด้านอุตุนิยมวิทยาเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงบทบาทหน้าที่ระหว่างบทบาทของวาโยธาตุ (ธาตุลม) ภายในร่างกายกับปัจจัยในสภาพอากาศภายนอก กระทั่งบ่งชี้ได้ถึงปัจจัยของสภาพอากาศที่ส่งผลต่อการเกิดโรคของร่างกาย ผลการวิจัยพบว่า วาโยธาตุคืออากาศที่ไหลเข้าสู่ร่างกายผ่านระบบทางเดินหายใจและทำบทบาทในสภาวะไหลไปใน 3 ช่องทางสำคัญ ได้แก่ เส้นเลือด เส้นเอ็น และช่องอากาศภายในร่างกาย หรือเรียกรวมว่า "การไหลของลมและเลือดลม" ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศโดยเฉพาะอุณหภูมิ ความชื้น ความกดอากาศ และความสูงของพื้นที่มีผลต่อการแปรปรวนและติดขัดของลมในช่องทางต่าง ๆ ของร่างกายจนเป็นสาเหตุ

* Received 12 April 2021; Revised 21 April 2021; Accepted 4 May 2021

ของการเจ็บป่วย เช่น โรคลมแดดจากอุณหภูมิอากาศเพิ่มสูงขึ้น อาการปวดข้อเนื่องจากอากาศมีอุณหภูมิและความชื้นต่ำ อาการครั่นเนื้อครั่นตัว ใจหวิวใจสั่นในวัยสูงอายุเนื่องจากอากาศมีอุณหภูมิและความชื้นสูง เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้แพทย์แผนไทยสามารถรับมือกับการเจ็บป่วยที่เกิดจากดินฟ้าอากาศสมุฏฐานได้อย่างถูกต้อง ทั้งการรักษาด้วยเภสัชเวช โภชนเวช และหัตถเวชศาสตร์ไทย ควรต้องมีการต่อยอดงานวิจัยครั้งนี้เข้าสู่การพัฒนาวิธีการรักษาและการวิจัยเชิงติดตามผลการรักษาในผู้ป่วยอาสาสมัครต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: ดินฟ้าอากาศสมุฏฐาน, วาโยธาตุ, ลมและเลือดลม

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study the role of the wind element in the body according to the principles of Buddhism philosophy and medical science and 2) study illness due to the changes in external climatic factors on the function of the wind element in the body. This study is documentary research by data collection from the Buddhist scriptures, Anatomy and Physiology textbook and academic papers on meteorology. The data were analyzed the functional relationship between the role of the wind element in the body and the external climate factor until indicating the factors of weather affecting the disease of the body. The results revealed that the wind element is the air that flows into the body through the respiratory system. It plays a role in the flow of three major channels: blood vessels, ligaments, and air vents within the body, known as " the flow of wind and blood ". Factors affecting climate change, especially temperature, humidity, air pressure, and height of the area, affect the variability and congestion of the wind in different channels of the body causing illness such as heat stroke due to increased air temperature, joint pain due to low temperature and humidity, feeling dizzy and palpitations in elderly due to high temperatures and humidity, etc. This is to enable Thai traditional medicine to cope properly with illnesses caused by the weather. Including treatment with Thai Herbal Therapeutics, Nutritional and Thai Manus Therapeutics. In the future this research should be further expanded into the development of treatment and follow - up research in the volunteer patients.

Keywords: Cause of Disease by Weather, Wind Element, Wind and Blood

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศเนื่องจากอิทธิพลของลักษณะอากาศที่ปกคลุมอยู่ก่อน และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสมบัติของอากาศ เช่น ความกดอากาศ อุณหภูมิ ความชื้น ที่เกิดขึ้นในบริเวณหนึ่ง ๆ นอกจากจะส่งผลให้สภาพอากาศเหนือพื้นดินในแต่ละบริเวณมีความแตกต่างกัน (โครงการตำราวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์มูลนิธิ สอวน, 2562) การเปลี่ยนแปลงสมบัติของอากาศที่เกิดขึ้นขณะหนึ่ง ๆ ยังเป็นปัจจัยทำให้มนุษย์ต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ทั้งการปรับตัวในระดับพฤติกรรม การปรับตัวในระดับการรับรู้ทางสรีรวิทยา และการปรับตัวในระดับพันธุกรรม (มนัส สุวรรณ, 2531) หากมนุษย์ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับลักษณะอากาศขณะหนึ่ง ๆ ได้โรคหรืออาการเจ็บป่วยก็ย่อมจะปรากฏขึ้นกับร่างกาย เช่น อากาศร้อนเป็นสาเหตุของการเกิดโรคผดร้อน โรคลมแดด ภาวะขาดน้ำ รวมถึงเป็นปัจจัยให้เกิดการแพร่กระจายของเชื้อโรคที่เป็นสาเหตุของโรคท้องร่วง อาหารเป็นพิษ โรคพิษสุนัขบ้า เป็นต้น ดังนั้นเพื่อรับมือกับปัญหาสุขภาพที่มีโอกาสเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น การศึกษาสาเหตุของการเจ็บป่วยเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศจึงเป็นความท้าทายของการแพทย์ทุกระบบรวมถึงการแพทย์แผนไทย

การแพทย์แผนไทยมีการอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับสาเหตุการเจ็บป่วยเนื่องจากปัจจัยในสภาพอากาศไว้ในคัมภีร์สมุฏฐานวินิจฉัยและคัมภีร์ธาตุวิवरณ์ โดยเรียกเป็นกลุ่มสมุฏฐานย่อย ๆ ว่ากาลสมุฏฐาน ฤดูสมุฏฐาน และประเทศสมุฏฐาน โดยเนื้อความที่อธิบายสะท้อนให้เห็นแนวคิดที่ว่าสภาพอากาศที่ผันแปรตามช่วงเวลากลางวัน - กลางคืน ตามฤดูกาล และตามลักษณะภูมิประเทศ ล้วนเป็นปัจจัยทำให้ธาตุทั้ง 4 ภายในร่างกาย ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ เกิดความผิดปกติจนนำไปสู่ความเจ็บป่วย เช่น คัมภีร์สมุฏฐานวินิจัยอธิบายกาลสมุฏฐานว่า “...ตั้งแต่ย่ำรุ่งแล้วไปจนถึง 4 โมง เป็นพนักงานแห่งเสมหะพิกัดกระทำ ตั้งแต่ 5 โมง ไปจนถึงบ่าย 2 โมง เป็นพนักงานแห่งปิตตะพิกัดกระทำ และตั้งแต่บ่าย 3 โมง ไปจนถึงย่ำค่ำ เป็นพนักงานแห่งวาตะพิกัดกระทำ...” และอธิบายฤดูสมุฏฐานว่า “...คิมหันตะฤดูสมุฏฐานนั้น เปนพิกัดแห่งปิตตะสมุฏฐานให้เปนเหตุ วัสสานะสมุฏฐานนั้น เปนพิกัดแห่งวาตะสมุฏฐานให้เปนเหตุ เหมันตะสมุฏฐานนั้น เปนพิกัดแห่งเสมหะสมุฏฐานให้เปนเหตุ...” (บุษบา ประสาธพงศ์ และคณะ, 2552) ขณะที่คัมภีร์ธาตุวิवरณ์ก็ได้อธิบายประเทศสมุฏฐานความว่า “...บุคคลเกิดที่มีกรวด ทราย ศิลา มาก น้ำน้อย เกิดโรคเพราะโลหิตและกำเดากล้ากว่าเสมหะและลม พึงแต่งยาแก้เสมหะและวาตะ...” เป็นต้น (กองการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2549) โดยปัจจุบันสันนิษฐานว่า แนวคิดดังกล่าวได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดที่ว่าด้วยสาเหตุของการเจ็บป่วยในอาพาสสูตรของพุทธศาสนาซึ่งอธิบายว่า “...อาพาสมิตีเป็นสมุฏฐาน อาพาสมีเสมหะเป็นสมุฏฐาน อาพาสมีลมเป็นสมุฏฐาน อาพาสมีไข้สันนิบาต อาพาสอันเกิดแต่ฤดูแปรปรวน...” (อง. ทสก. 24/60/130) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

แต่ถึงอย่างไรปัจจุบันก็ยังไม่มีงานศึกษาวิจัยที่มุ่งเน้นการพัฒนาแนวคิดดังกล่าวให้เป็นความรู้เชิงวิชาการที่แพทย์แผนไทยจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างร่วมสมัยในระบบสุขภาพปัจจุบัน

ดังนั้น เพื่อให้แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับฤๅษสมุฏฐาน กาลสมุฏฐาน และประเทศสมุฏฐาน ที่มีการอธิบายไว้อย่างย่อในตำราการแพทย์แผนไทย และส่วนใหญ่ใช้การอธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติโดยพาดพิงกับคุณสมบัติของธาตุทั้ง 4 ตามหลักพุทธปรัชญา เป็นแนวคิดที่สามารถอธิบายเชื่อมโยงได้กับความรู้สมัยใหม่ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ งานวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของวาโยธาตุ (ธาตุลม) ตามหลักพุทธปรัชญา กับปัจจัยในสภาพอากาศภายนอกตามหลักวิทยาศาสตร์ ซึ่งปัจจุบันมีงานวิชาการที่ให้ข้อสรุปในเบื้องต้นว่า วาโยธาตุมีความหมายเท่ากับ “อากาศ” (Air) ซึ่งก็คือก๊าซต่าง ๆ ที่เป็นของไหล ประกอบด้วยโมเลกุลมากมายซึ่งมีปริมาณคงที่ และเคลื่อนที่ไปได้ทุกทิศทาง และมีความหมายเท่ากับ “ลม” (Wind) (พระมหาพิชิตชัยบุญเคน, 2548) มีวิธีการศึกษาที่เริ่มต้นจากการเจาะลึกพุทธปรัชญาเรื่องธาตุทั้ง 4 และชั้น 5 เชื่อมโยงกับการอธิบายร่างกายทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ จากนั้นจึงนำความรู้ที่ได้ไปวิเคราะห์เชื่อมโยงกับปัจจัยของสภาพอากาศแบบต่าง ๆ เพื่อท้ายที่สุดแล้วจะสามารถบ่งชี้ได้ถึงปัจจัยของสภาพอากาศที่ส่งผลต่อการทำหน้าที่ผิดปกติของวาโยธาตุภายในร่างกายจนนำไปสู่การเจ็บป่วย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ให้แพทย์แผนไทยรุ่นใหม่สามารถนำไปต่อยอดสู่การพัฒนากระบวนการวิธีการรักษาโรคตามกรรมวิธีการแพทย์แผนไทยให้ร่วมสมัยในระบบบริการสุขภาพปัจจุบันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาบทบาทของวาโยธาตุภายในร่างกายตามหลักพุทธปรัชญาและวิทยาศาสตร์การแพทย์
2. ศึกษาการเจ็บป่วยเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยในสภาพอากาศภายนอกต่อการทำหน้าที่ของวาโยธาตุภายในร่างกาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้การวิจัยเอกสารเป็นเครื่องมือช่วยในการค้นหาคำตอบ โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่มีการจัดพิมพ์เผยแพร่อยู่ในปัจจุบันในประเด็นดังนี้

1.1 แนวคิดชั้น 5 และธาตุ 6 ตามหลักพุทธปรัชญา โดยเน้นสืบค้นจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยคัมภีร์วิมุตติมรรค คัมภีร์วิสุทธิมรรค

พุทธธรรมฉบับปรับปรุง และพจนานุกรมพุทธศาสตร์ (พระราชวรมนี และคณะ, 2541); (สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), 2554)

1.2 กายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาว่าด้วยระบบการไหลของอากาศหรือลมภายในร่างกาย

1.3 ปัจจัยทางอุตุนิยมวิทยาที่มีผลต่อสภาพอากาศ

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงบทบาทหน้าที่ ในประเด็นย่อยดังนี้

2.1 บทบาทของวาโยธาตุภายในร่างกายกับสภาพอากาศภายนอก

2.2 บทบาทของวาโยธาตุในระบบอวัยวะของร่างกาย

2.3 ปัจจัยของสภาพอากาศที่มีผลต่อการทำหน้าที่ผิดปกติของธาตุทั้ง 4 ภายในร่างกายจนนำไปสู่การเจ็บป่วย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของวาโยธาตุ (ธาตุลม) ภายในร่างกายกับปัจจัยในสภาพอากาศภายนอกตามการอธิบายของวิทยาศาสตร์ สามารถนำเสนอผลการวิจัยได้เป็น 2 ประเด็นดังนี้

1. บทบาทของวาโยธาตุภายในร่างกายตามหลักพุทธปรัชญาและวิทยาศาสตร์การแพทย์

พุทธปรัชญาอธิบายว่ามนุษย์มีชีวิตที่ประกอบด้วยร่างกายและจิตใจ หรือเรียกรวมโดยความเป็นองค์ประกอบของชีวิตว่า ชันธ์ 5 ได้แก่ รูปชันธ์ เวทนาชันธ์ สัญญาชันธ์ สังขารชันธ์ และวิญญาณชันธ์ โดยรูปชันธ์อธิบายการมีอยู่ของร่างกายผ่านบทบาทของธาตุทั้ง 4 คือ ปรฐวีธาตุ (ธาตุดิน) อาโปธาตุ (ธาตุน้ำ) วาโยธาตุ (ธาตุลม) และเตโชธาตุ (ธาตุไฟ) ขณะที่อีก 4 ชันธ์อธิบายการทำงานของจิตใจตั้งแต่การรับรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวผ่านตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ (วิญญาณชันธ์) เกิดเป็นความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ หรือเฉย ๆ (เวทนาชันธ์) เกิดความจำได้ หมายรู้ในสิ่งเหล่านั้นว่ามีคุณลักษณะอย่างไร (สัญญาชันธ์) กระทั่งเกิดการปรุงแต่งเป็นกิเลส ตัณหา ซึ่งเป็นชนวนสำคัญที่นำไปสู่การกระทำของบุคคลทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ (สังขารชันธ์)

คุณสมบัติและบทบาทของวาโยธาตุ (ธาตุลม) หรือเรียกโดยย่อว่า “ลม” ตามหลักพุทธธรรม ซึ่งอธิบายไว้อย่างย่อในคัมภีร์ของพุทธศาสนา เช่น คัมภีร์วิมุตติมรรค อธิบายว่าการเคลื่อนไหวมาเป็นความหมายของวาโยธาตุ ลักษณะแห่งการพองไว้ ความเย็น การเข้าออก การพัด เหล่านี้เรียกว่าแก่นสารของวาโย คัมภีร์วิสุทธิมรรค อธิบายว่าวาโยธาตุอันเป็นภายในเฉพาะตน ได้แก่ ลมพัดขึ้นเบื้องบน ลมพัดลงเบื้องต่ำ ลมพัดอยู่ในท้อง ลมพัดอยู่ในไส้ ลมที่แล่นไปตามอวัยวะน้อยใหญ่ และลมหายใจเข้าออก เป็นต้น เหล่านี้เมื่อนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์

กับคุณสมบัติของสสารในทางวิทยาศาสตร์ พบว่าบทบาทของวาโยธาตุตามหลักพุทธปรัชญามีความสัมพันธ์กับคุณสมบัติและบทบาทของสภาวะไหล (Fluid state) ในทางวิทยาศาสตร์ กล่าวคือมีการพัดพาหรือเคลื่อนที่อยู่ตลอดเวลา และสามารถเปลี่ยนแปลงรูปร่างได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้เมื่อนำคุณลักษณะของธาตุทั้ง 4 มาพิจารณาเชื่อมโยงกับปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของมนุษย์ คือ อาหาร น้ำ อากาศ และพิจารณาเชื่อมโยงกับคุณสมบัติโดยความเป็นสถานะของสสารในทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ ของแข็ง (Solid) ของเหลว (Liquid) ก๊าซ (Gas) และพลาสมา (Plasma) ทำให้อธิบายได้ว่าร่างกายสร้างขึ้นจากธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม และไฟ โดยธาตุทั้ง 4 นี้สร้างร่างกายผ่านอาหาร น้ำ อากาศ ทำให้มนุษย์มีร่างกายประกอบด้วย 4 สภาวะ ได้แก่ ธาตุดินสร้างสภาวะแข็งของร่างกาย (Solid State) ทำให้เกิดส่วนที่คงรูปของร่างกาย ได้แก่ โครงสร้างและระบบอวัยวะ 12 ระบบ ธาตุน้ำสร้างสภาวะเหลว (Liquid State) ทำให้เกิดของเหลวที่เอบอบซึมซาบอยู่ทั่วร่างกายอย่างเป็นระบบ ธาตุลมสร้างสภาวะไหล (Fluid State) พัดพาของเหลวให้ไหลเวียนอยู่ทั่วร่างกายอย่างเป็นระบบ และธาตุไฟ สร้างสภาวะร้อน (Energy State) โดยการเผาผลาญอาหารได้พลังงาน ความร้อน พลังงานไฟฟ้า และพลังงานจลน์แก่ร่างกาย

การไหลของลมภายในร่างกาย เริ่มต้นขึ้นจากการหายใจเข้าและหายใจออก โดยการหายใจเข้า เกิดขึ้นเมื่อกลิ้ามเนื้อกระบังลมหดตัวและกล้ามเนื้อยัดกระดูกซี่โครงดึงกระดูกซี่โครงให้ยกตัวขึ้น ปริมาตรของช่องอกที่เพิ่มขึ้นทำให้ความดันในช่องอกลดลง ส่งผลให้อากาศจากภายนอกเคลื่อนที่เข้าสู่ปอด ขณะที่การหายใจออก เกิดขึ้นเมื่อกลิ้ามเนื้อกระบังลมคลายตัว (จะยกตัวสูงขึ้น) เป็นจังหวะเดียวกับกระดูกซี่โครงลดต่ำลง ทำให้ปริมาตรภายในช่องอกลดลง ความดันภายในปอดจึงเพิ่มขึ้นมากกว่าความดันของอากาศภายนอก อากาศจึงเคลื่อนที่ออกจากปอด การไหลของอากาศโดยเฉพาะออกซิเจนเข้าสู่ถุงลมปอด ทำให้เกิดการแพร่ของออกซิเจนในถุงลมเข้าสู่หลอดเลือดฝอยที่ล้อมรอบถุงลม โดยออกซิเจนจะจับกับฮีโมโกลบิน (Hemoglobin) ในเซลล์เม็ดเลือดแดงกลายเป็นออกซิฮีโมโกลบิน เลือดที่มีออกซิฮีโมโกลบินจะถูกส่งเข้าสู่หัวใจและสูบฉีดไปยังเนื้อเยื่อส่วนต่าง ๆ ทั่วร่างกาย ทั้งนี้ขณะที่เซลล์ของเนื้อเยื่อรับแก๊สออกซิเจนนั้น แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ที่เกิดขึ้นภายในเซลล์จะแพร่เข้าสู่หลอดเลือดฝอยเพื่อทำปฏิกิริยากับน้ำภายในเซลล์เม็ดเลือดแดงก่อนจะเกิดการแพร่ของคาร์บอนไดออกไซด์จากหลอดเลือดฝอยเข้าสู่ถุงลมและถูกนำออกจากร่างกายผ่านการหายใจออก

นอกจากอากาศที่เข้าสู่ร่างกายจะไหลไปกับเลือดตามกลไกดังกล่าวมาเมื่อพิจารณาบทบาทของอากาศเชื่อมโยงกับบทบาทของอากาศธาตุตามหลักพุทธธรรม ซึ่งอธิบายว่าอากาศธาตุภายในก็มี ภายนอกก็มี ก็อากาศธาตุภายในเป็นไฉน ได้แก่สิ่งที่ว่าง โปร่ง กำหนดได้ในตน อาศัยตน คือ ช่องหู ช่องจมูก ช่องปากซึ่งเป็นทางให้กลิ่นของที่กินที่ดื่ม ที่เคี้ยว ที่ลิ้ม เป็นที่ตั้งของที่กิน ที่ดื่ม ที่เคี้ยว ที่ลิ้ม และเป็นทางระบายของที่กิน ที่ดื่ม ที่เคี้ยว ที่ลิ้มแล้ว

ออกทางเบื้องล่าง หรือแม้สิ่งอื่น ไม่ว่าชนิดใด ๆ ที่ว่าง ปรุปรอง กำหนดได้ มีในตน อาศัยตน นี้เรียกว่า อากาศธาตุภายใน ส่วนนี้ทำให้เข้าใจได้ว่าการไหลของลมภายในร่างกายย่อมเกิดขึ้น ภายในทุกช่องและทุกโพรงของร่างกาย ได้แก่ ลมในระบบทางเดินหายใจ, ลมในระบบไหลเวียน เลือด หรือเรียกรวมว่า “เลือดลม” , ลมในระบบทางเดินอาหารซึ่งเป็นโครงสร้างที่มีลักษณะ เป็นท่อขนาดใหญ่ของร่างกาย อวัยวะต่าง ๆ ถูกชั้นระหว่างกันด้วยโครงสร้างที่เรียกว่าหูด เช่น หูดระหว่างหลอดอาหารกับกระเพาะอาหาร หูดระหว่างกระเพาะอาหารกับลำไส้เล็ก หูด ระหว่างลำไส้เล็กกับลำไส้ใหญ่ เป็นต้น และลมที่ไหลไปในช่องอากาศซึ่งแทรกอยู่ภายในเนื้อเยื่อ ของร่างกาย โดยเฉพาะในโครงสร้างที่เรียกว่าพังผืด (Fascia) ซึ่งเป็นเนื้อเยื่อเกี่ยวพัน (Connective tissue) ที่มีความสามารถในการยืดหยุ่นสูงและห่อหุ้มอยู่โดยรอบกล้ามเนื้อและ เส้นเอ็นทุกมัดของร่างกาย

2. การเจ็บป่วยเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยในสภาพอากาศภายนอกต่อ การทำหน้าที่ของวาโยธาตุภายในร่างกาย

จากบทบาทของอากาศและลมภายในร่างกายซึ่งเชื่อมโยงอย่างแยกไม่ออกกับสภาพ อากาศภายนอก การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการแปรปรวนของสภาพอากาศในภูมิอากาศเขตร้อน โดยเฉพาะปัจจัยด้านอุณหภูมิ ความชื้น ความกดอากาศ และความสูงของพื้นที่ ทำให้สามารถ อธิบายปัจจัยของสภาพอากาศที่ส่งผลต่อการทำหน้าที่ของสภาวะไหล (ลมและเลือดลม) ภายในร่างกายได้ดังนี้

2.1 การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิอากาศเป็นปัจจัยกระตุ้นการไหลของลมและ เลือดลมภายในร่างกาย กล่าวคือเมื่ออากาศภายนอกมีอุณหภูมิสูงกว่าอุณหภูมิของร่างกาย การไหลของลมและเลือดลมภายในร่างกายจะเพิ่มสูงขึ้น สังเกตได้จากการเต้นของหัวใจเพื่อสูบ ฉีดเลือดให้ไหลเวียนไปยังส่วนต่าง ๆ ของร่างกายและการไหลเวียนของเลือดไปยังผิวหนังมี อัตราสูงขึ้น หลอดเลือดฝอยใต้ผิวหนังเกิดการขยายตัว และเริ่มการระบายความร้อนในรูปของ เหงื่อเป็นกลไกที่ช่วยถ่ายเทความร้อนจากภายในสู่พื้นผิวและคายสู่สภาพแวดล้อมภายนอก

กรณีบุคคลไม่สามารถหลีกเลี่ยงการทำกิจกรรมในสภาพอากาศร้อนจัด และ ร่างกายไม่สามารถกำจัดความร้อนส่วนเกินออกในรูปของเหงื่อได้ บุคคลจะแสดงอาการผิดปกติ ที่สำคัญ ได้แก่ ผิวหนังแดง แห้งและร้อน หัวใจเต้นเร็ว หายใจถี่และตื้น วิงเวียนศีรษะ มึนงง หน้ามืด คลื่นไส้ อาเจียน บางรายอาจเป็นลมหมดสติ

2.2 การลดลงของอุณหภูมิและความชื้นในอากาศ (อากาศหนาว) โดยเฉพาะ ช่วงเวลากลางคืนซึ่งมีอุณหภูมิต่ำมาก ส่งผลให้ความดันอากาศภายนอกร่างกายลดต่ำลง อากาศภายในช่องอากาศของกล้ามเนื้อ เส้นเอ็น และพังผืดซึ่งมีความดันอากาศสูงเกิด การขยายปริมาตร ทำให้กล้ามเนื้อและเส้นเอ็นรอบข้อขยายตัว ส่งผลให้ผู้ที่มีอาการปวดข้อ เรื้อรังหรือผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยเป็นโรคข้ออักเสบรูมาตอยด์ (Rheumatoid) มีอาการปวดรุนแรง มากขึ้น โดยแพทย์อาจตรวจพบภาวะบวมของกล้ามเนื้อและเส้นเอ็นรอบข้อร่วมด้วย

2.3 อากาศที่มีอุณหภูมิและความชื้นสูงโดยเฉพาะช่วงก่อนฝนตก หรือเรียกว่า อากาศร้อนอบอ้าว จะส่งผลให้ความร้อนภายในร่างกายเพิ่มสูงขึ้นขณะที่การระบายความร้อน ออกจากร่างกายในรูปของเหงื่อเกิดได้ช้าลง (เนื่องจากอากาศมีปริมาณไอน้ำสูง) ภาวะดังกล่าว จะส่งผลอย่างมากต่อการไหลของลมและเลือดลมภายในร่างกายโดยเฉพาะในผู้สูงอายุที่ ร่างกายอยู่ในภาวะเสื่อมถอย กล่าวคือ ความร้อนที่เพิ่มขึ้นจะกระตุ้นให้การไหลของลมและ เลือดลมเกิดความแปรปรวน ผู้สูงอายุจะรู้สึกร้อนอบอ้าว ตัวเหนียวเหนอะหนะ และหากมี การติดขัดของลมเกิดขึ้นในช่องอากาศต่าง ๆ ทั่วร่างกาย ผู้สูงอายุจะมีอาการครั่นเนื้อครั่นตัว วิงเวียนศีรษะ และใจหวิวใจสั่น

2.4 การเปลี่ยนแปลงความดันอากาศเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงความสูง อย่างกะทันหัน เช่น ระหว่างเครื่องบินขึ้นหรือลง ระหว่างขับรถขึ้นภูเขา จะส่งผลให้บุคคลรู้สึก เจ็บหรือแน่นตื้อภายในหู หรือเกิดอาการไม่สบายหู บางรายอาจมีอาการวิงเวียนศีรษะ คลื่นไส้ อาเจียน หรือรุนแรงถึงขั้นมีเลือดออกจากจมูกและหู อาการดังกล่าวเกิดขึ้นจากอากาศภายนอก มีความดันอากาศต่ำกว่าความดันอากาศภายในร่างกาย ปริมาตรอากาศภายในโพรงอากาศของ ร่างกายโดยเฉพาะบริเวณโพรงจมูกส่วนหลังและช่องคอส่วนบนจึงเกิดการขยายตัว ทำให้เกิด แรงดันอากาศที่สูงขึ้นบริเวณแก้วหูและเนื้อเยื่อของหูชั้นกลาง หากท่อยูสเทเชียนซึ่งเป็น ท่อเล็ก ๆ ที่อยู่ภายในหูชั้นกลางไม่สามารถปรับความดันอากาศภายในหูให้สมดุลกับ ความดันอากาศภายนอกได้ก็จะเป็นสาเหตุให้เกิดอาการหูอื้อจากแรงดันอากาศ

ลักษณะความผิดปกติที่เกิดขึ้นเนื่องจากปัจจัยของสภาพอากาศดังกล่าวมา ถือเป็นตัวอย่งที่สะท้อนให้เห็นว่าการไหลของลมและเลือดลมภายในร่างกายมีความผันแปร โดยตรงกับอุณหภูมิและความกดอากาศภายนอกซึ่งจากผลการศึกษาที่กล่าวมา อาจกล่าว โดยสรุปได้ว่าโรคที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยในสภาพอากาศคือโรคที่จัดอยู่ในกลุ่มดิน ฟ้าอากาศสมุฏฐานของการแพทย์แผนไทย

อภิปรายผล

1. บทบาทของวาโยธาตุภายในร่างกายตามหลักพุทธปรัชญาและวิทยาศาสตร์ การแพทย์

การศึกษาบทบาทของวาโยธาตุภายในร่างกายตามหลักพุทธปรัชญาและวิทยาศาสตร์ การแพทย์กระทั่งอธิบายได้ว่าวาโยธาตุภายในร่างกายคืออากาศจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่ ไหลเข้าสู่ร่างกายผ่านระบบทางเดินหายใจและทำบทบาทในสภาวะไหล พัดพาไปในช่องอากาศ ต่าง ๆ ทั่วร่างกาย และพัดพาของเหลวให้ไหลเวียนอยู่ทั่วร่างกายอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะลม ในระบบไหลเวียนเลือด หรือเรียก “เลือดลม” ส่วนนี้ถือเป็นข้อค้นพบที่ทำให้แพทย์แผนไทยมี ความเข้าใจในบทบาทของวาโยธาตุตามตำราการแพทย์แผนไทยมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็มีความสอดคล้องกับงานศึกษาของ กนกอร เพียรสูงเนิน ซึ่งอธิบายว่า ลมไหลอยู่ในร่างกายได้

หลายรูปแบบ ได้แก่ ลมที่จับกับฮีโมโกลบินหรือละลายอยู่ในน้ำเลือด เรียกว่า "เลือดลม" และลมที่ไหลหรือแทรกอยู่ตามช่องอากาศของร่างกาย เรียกว่า "ลม" ร่างกายมนุษย์มีลมทั้ง 2 รูปแบบไหลเวียนอยู่ภายใน หรือเรียกรวมว่า "ลมและเลือดลม" และเมื่อนำบทบาทของสภาวะไหลมาอธิบายด้วยกายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาแนวใหม่ (Anatomy Trains) ซึ่งให้ความสำคัญกับการศึกษาลมที่แทรกอยู่ในพังผืด (Fascia) จึงสรุปได้ว่า ลมและเลือดลมไหลเวียนอยู่ภายในร่างกายผ่าน 3 ช่องทาง คือ เส้นเลือด (Blood Vessel) เส้นเอ็น (Tendon and Ligament) และช่องอากาศภายในร่างกาย (Space) (กนกพร เพียรสูงเนิน, 2562)

2. การเจ็บป่วยเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยในสภาพอากาศภายนอกต่อการทำหน้าที่ของวาโยธาตุภายในร่างกาย

การศึกษาปัจจัยของสภาพอากาศที่ส่งผลต่อการทำหน้าที่ของสภาวะไหล (ลมและเลือดลม) ภายในร่างกายกระทั่งอธิบายได้ว่าอากาศที่มีอุณหภูมิและความชื้นสูงโดยเฉพาะช่วงก่อนฝนตก เป็นสาเหตุทำให้ผู้สูงอายุที่ร่างกายอยู่ในภาวะเสื่อมถอยรู้สึกร้อนอบอ้าว ตัวเหนียวเหนอะหนะ และหากมีการติดขัดของลมเกิดขึ้นในช่องอากาศต่าง ๆ ทั่วร่างกาย ผู้สูงอายุจะมีอาการครั่นเนื้อครั่นตัว วิงเวียนศีรษะ และใจหวิวใจสั่น ส่วนนี้มีความสอดคล้องกับ ศิริพักตร์ จันทร์สังสา ที่ศึกษาอาการเลือดลมแปรปรวนในผู้สูงอายุ และพบว่าอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นจากการแปรปรวนของสภาพอากาศก่อนฝนตก กระทบต่ออากาศธาตุหรือธาตุลมภายในร่างกาย ทำให้เลือดลมไหลเวียนผิดปกติ แสดงออกด้วยอาการบ่งชี้สำคัญ ได้แก่ อาการเหงื่อซึม วิงเวียนศีรษะ ใจหวิวใจสั่น และ ครั่นเนื้อครั่นตัว (ศิริพักตร์ จันทร์สังสา, 2563) ขณะเดียวกันก็มีส่วนช่วยหนุนเสริมผลการรักษาในภาคปฏิบัติของ กรรณิกา นันตา ที่วิจัยติดตามผลการบริหารเลือดลมด้วยหัตถเวชในผู้สูงอายุที่มีอาการเลือดลมแปรปรวนก่อนฝนตก จำนวน 10 ราย แล้วพบว่า ก่อนผู้สูงอายุจะเข้ารับการบริหารเลือดลม ผู้สูงอายุจะมีอาการเลือดลมแปรปรวนก่อนฝนตก โดยมีอาการครั่นเนื้อครั่นตัว เหงื่อซึมตามตัว และวิงเวียนศีรษะ แต่หลังจากเข้ารับการบริหารเลือดลมพบว่าผู้สูงอายุจำนวน 8 คน ไม่มีอาการเลือดลมแปรปรวนก่อนฝนตก ขณะที่อีก 2 คน อาการบางอย่างหายไป ยังเหลือเฉพาะอาการครั่นเนื้อครั่นตัว (กรรณิกา นันตา, 2563)

จากความสอดคล้องทางวิชาการดังกล่าวมา แสดงให้เห็นว่าแพทย์แผนไทยมีโอกาที่จะพัฒนากระบวนการวิธีการรักษาโรคในกลุ่มดินฟ้าอากาศสมุฏฐานได้ต่อไป ทั้งนี้เพราะนอกจากการรักษาด้วยหัตถเวชที่เน้นกระตุ้นการไหลเวียนลมและเลือดลมภายในร่างกายในตำราการแพทย์แผนไทยโดยเฉพาะคัมภีร์ชวดาร ยังปรากฏข้อมูลสูตรตำรับยาที่มีสรรพคุณรักษาโรคที่เกิดจากลมเป็นสมุฏฐานไว้หลายตำรับ เช่น ยาชุมนุมาโย แก้มในเส้นแลผิวน้ำในโลหิตในกระดูกในเนื้อ, ยาแก้บวมท้วมสารพวงค่างาย, ยาหอมสรรพคุณ แก้มจับ ลั่นกระด้าง คางแข็ง เป็นต้น (บุษบา ประภาสพงศ์ และคณะ, 2552) หากแพทย์แผนไทยมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกลไกการเกิดโรคในกลุ่มดินฟ้าอากาศสมุฏฐาน ก็น่าจะเป็น

จุดเริ่มต้นที่ทำให้การแพทย์แผนไทยในฐานะภูมิปัญญาด้านสุขภาพของคนไทยสามารถพัฒนากระบวนการวิธีการรักษาได้อย่างถูกต้องและใช้ประโยชน์ได้อย่างร่วมสมัยกับระบบการแพทย์ปัจจุบันต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาแนวคิดสมุฏฐานโรคของการแพทย์แผนไทย โดยเฉพาะปัจจัยก่อโรคที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยในสภาพอากาศภายนอกร่างกายซึ่งแพทย์แผนไทยดั้งเดิมอธิบายผ่านข้อเขียนว่าด้วยฤดูสมุฏฐาน กาลสมุฏฐาน และประเทศสมุฏฐาน หรือที่ในงานศึกษานี้เรียกรวมว่าดินฟ้าอากาศสมุฏฐาน โดยการวิจัยเอกสารเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของวาโยธาตุภายในร่างกายกับปัจจัยในสภาพอากาศภายนอกตามการอธิบายของวิทยาศาสตร์ ทำให้อธิบายได้ว่าสภาพอากาศภายนอกที่ผันแปรตามอุณหภูมิ ความชื้น ความกดอากาศ และความสูงของพื้นที่ เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการพัฒนาของลมและเลือดลมภายในร่างกาย โดยจากการศึกษาพบว่า 1) อุณหภูมิอากาศที่สูงขึ้นมีผลกระทบต่อการพัฒนาของลมภายในร่างกาย 2) อุณหภูมิและความกดอากาศที่สูงขึ้นส่งผลให้ความสามารถในการระบายความร้อนออกจากร่างกายเกิดได้ช้าลง 3) ความกดอากาศต่ำในช่วงฤดูหนาว ทำให้มวลอากาศภายในกลัมน้ำอุ่น เส้นเอ็น และพังผืดที่หุ้มโดยรอบข้อต่อเกิดการขยายปริมาตร นำไปสู่อาการปวดและบวมบริเวณข้อ 4) บริเวณที่สูงซึ่งมีความกดอากาศต่ำมาก ส่งผลให้มวลอากาศภายในช่องหูเกิดการขยายปริมาตร นำไปสู่อาการปวดหู หูอื้อ แต่ถึงอย่างไร ด้วยเหตุที่งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อาศัยฐานความรู้หลายส่วนมาช่วยในวิเคราะห์เชื่อมโยง ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่า 1) ผู้ที่จะนำงานวิจัยชิ้นนี้ไปใช้ประโยชน์ควรต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในฐานความรู้ทั้ง 3 ส่วน ได้แก่ แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ที่อธิบายด้วยชั้น 5 และธาตุ 6 ของพุทธปรัชญา สรีระวิทยาของระบบอวัยวะ และบทบาทของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการแปรปรวนของสภาพอากาศ และ 2) เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ยังเป็นการศึกษาดินฟ้าอากาศสมุฏฐานในกรอบของการเปลี่ยนแปลงปัจจัยในสภาพอากาศเท่านั้น ดังนั้นการศึกษาวิจัยในครั้งถัดไปควรเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนารายละเอียดดินฟ้าอากาศสมุฏฐานในทางการแพทย์แผนไทยให้ครอบคลุมรายละเอียดทั้งหมดเกี่ยวกับปัจจัยก่อโรคอันเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่ร่างกาย ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการ วิธีการรักษาของแพทย์แผนไทยให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับปัญหาสุขภาพของประชาชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร เพียรสูงเนิน. (2562). การศึกษาเส้นประธานสิบ กรณีศึกษาเส้นกาลทารี. ใน วิทยานิพนธ์การแพทย์แผนไทยมหาบัณฑิต สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- กรรณิกา นันตา. (2563). การติดตามผลการบริหารเลือดลมด้วยหัตถเวชในผู้สูงอายุ. ใน วิทยานิพนธ์การแพทย์แผนไทยมหาบัณฑิต สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- กองการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2549). ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเวชกรรมไทย เล่ม 1. นนทบุรี: บริษัท ไทภูมิ พับลิชชิ่ง จำกัด.
- โครงการตำราวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์มูลนิธิ สอวน. (2562). อุตุนิยมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุขภาพการพิมพ์ จำกัด.
- บุษบา ประภาสพงศ์ และคณะ. (2552). แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ภูมิปัญญาทางการแพทย์และมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภาลาดพร้าว.
- พระมหาพิชิตชัยบุญเคน. (2548). ธาตุในพุทธศาสนาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระราชวรมณี และคณะ. (2541). วิมุตติมรรค. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม บริษัทเคล็ดไทย จำกัด.
- มนัส สุวรรณ. (2531). การปรับตัวของมนุษย์ต่อความร้อน - เย็นของอากาศ. วารสารภูมิศาสตร์, 13 (1), 13-19.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริพัทธ์ จันทรสังสา. (2563). การศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับอาการเลือดลมแปรปรวนของผู้สูงอายุ. ใน วิทยานิพนธ์การแพทย์แผนไทยมหาบัณฑิต สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). (2554). คัมภีร์วิสุทธิมรรค. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: บริษัทธนาเพลสจำกัด.

การประเมินความเปราะบางของครัวเรือนต่อการจัดการศูนย์ช่วยเหลือ
ผู้ประสบภัยน้ำท่วม: ชุมชนหมู่ 1 พัฒนา เทศบาลบ้านไผ่
จังหวัดขอนแก่น*

VULNERABILITY ASSESSMENT OF HOUSEHOLDS TO MANAGING
THE FLOOD RELIEF OPERATIONS CENTRE: A CASE STUDY
OF MOO 1 PATTANA COMMUNITY, BAN PHAI MUNICIPALITY
KHONKAEN PROVINCE

ชนาภวิวัฒน์ ชันทะ

Chanapiwat Khunta

อุณเรือน เล็กน้อย

Unruan leknoi

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University, Thailand

E-mail: PlugCK@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์และเปรียบเทียบความเต็มใจให้ความร่วมมือต่อการบริหารจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมระหว่างครัวเรือนที่มีความเปราะบางแตกต่างกัน, 2) จัดทำข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมที่สอดคล้องกับประเด็นความเปราะบางของครัวเรือน เป็นการวิจัยรูปแบบการสำมะโน (census) ซึ่งเหมาะกับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก วิธีดำเนินการวิจัย โดยการแจกแบบสอบถาม ในชุมชนหมู่ 1 พัฒนา อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น จากกลุ่มตัวอย่าง 231 ครัวเรือน สามารถเก็บข้อมูลได้จำนวน 111 ครัวเรือน การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีทางสถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติเชิงอ้างอิงหรือสถิติเชิงอนุมาน เช่น การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่าง (t - test) ผลการวิจัยพบว่า ความเปราะบางของครัวเรือนที่สอดคล้องต่อการบริหารจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ทำให้ทราบว่า ความเปราะบางทางสังคมในประเด็นช่องทางการติดตามข่าวสาร มีความเปราะบางมากที่สุดของครัวเรือน ส่งผลต่อการจัดการศูนย์ช่วยเหลือ

* Received 13 April 2021; Revised 22 April 2021; Accepted 5 May 2021

ผู้ประสบภัยน้ำท่วมโดยมีระดับความเต็มใจให้ความร่วมมือ ในประเด็น การหาจุดหลบนอน, การหาพื้นที่แยกสมาชิกกลุ่มเปราะบางไม่ให้ปะปนกัน, การหาพื้นที่แยกผู้ป่วยโรคติดต่อเพื่อไม่ให้เกิดการระบาดของโรคไปยังบุคคลอื่น, และการหาพื้นที่จุดโรงครัวสำหรับการปรุงอาหารที่ถูกสุขลักษณะและพื้นที่ที่มีความสะอาด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ การส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนให้เข้าสู่ออนไลน์ เช่น เปิดเพจเฟสบุ๊กของชุมชน เพื่อกระจายข้อมูลข่าวสารในการเตือนภัยพิบัติ และสามารถเป็นช่องทางในการส่งเสริมการงานและอาชีพ เช่น การนำสินค้าในชุมชนมาขายผ่านเพจเฟสบุ๊กชุมชน เป็นต้น

คำสำคัญ: ครัวเรือนเปราะบาง, สมาชิกเปราะบางในครัวเรือน, ศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม

Abstract

This research study was aimed to achieve the twofold objectives: 1) To analyze and compare the needs of families with different vulnerabilities on the management of flood victim relief center, 2) To find recommendations on the flood management for the flood victim relief center in response to the vulnerabilities observed from different households. A census procedure was deployed for data collection in this research to fit with its small number of participants. Particularly in this research, questionnaires were distributed to a total of 231 households in Moo 1 Pattana Community, Ban Phai District, Khon Kaen Province and 111 questionnaires were returned. The collected information was interpreted by means of descriptive statistics including; mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.) and inferential statistics such as using T - test to attest samples correlations. It was observed that the information attainment was an area of family vulnerable that was most correlated with the management of the center for flood victim assistance. The information attainment was the households' vulnerability that was found to have been associated with households' willingness to cooperate with the statistical significance at a level of 0.05 on the following areas: locating sleeping spots, separating vulnerable groups, isolating areas for the flood victims with communicable disease from the groups with normal health conditions, and finding a hygienic kitchen and cooking areas. In order to promote career opportunity for the flood victims in the flood relief center, it was recommended that the communities exercise more online

disseminations, such as opening a community Facebook page to alert the public about the disaster and to promote the sales of community's products.

Keywords: vulnerable household, vulnerable members of a household, flood relief center

บทนำ

ในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา โลกของเราได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป สืบเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนเศรษฐกิจและสังคมที่เติบโตพร้อมกับการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เป็นจำนวนมากส่งผลกระทบทางตรงและทางอ้อม และเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดภัยพิบัติตามมา ไม่ว่าจะเป็นภัยแล้ง ไฟป่า ภัยพิบัติที่เกิดจากน้ำ ภัยพิบัติทางอุตุนิยมวิทยา ความแปรปรวนของสภาพอากาศ และภัยพิบัติทางธรณีวิทยา Torsten, J. กล่าวว่า สถิติภัยธรรมชาติในช่วงครึ่งแรกของปี 2020 ชี้ให้เห็นถึงสองสิ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งประการแรก คือ พายุฝนฟ้าคะนองรุนแรงในอเมริกาเหนือครองตัวเลขความสูญเสียมากที่สุด สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างความยืดหยุ่นเพื่อลดความสูญเสีย (Torsten, J., 2020) ประการที่สอง สถิติภัยธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องโดยเฉพาะเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีแนวโน้มที่จะเพิ่มความเสี่ยงจากพายุฝนฟ้าคะนองในอเมริกาเหนือในระยะยาว ในที่สุดโลกจำเป็นต้องดำเนินการอย่างจริงจังเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเพื่อป้องกันการสูญเสียและทำให้แน่ใจว่าเราจะไม่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยไม่รู้ตัว ภัยพิบัติส่งผลกระทบต่อประเทศไทย โดยเฉพาะภัยพิบัติจากอุทกภัย ซึ่งหากพูดถึงเหตุการณ์ที่จดจำได้มากที่สุดคงเป็นเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในปี 2554 ที่ได้เกิดผลกระทบและได้สร้างความเสียหายแก่ประเทศไทยเป็นอย่างมาก ส่งผลกระทบต่อประชาชนราว 16 ล้านคน คิดเป็นมูลค่าความเสียหายประมาณ 23,000 ล้านบาท (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554) หากตรวจสอบข้อมูลย้อนหลังของปัญหาอุทกภัยน้ำท่วม สำนักงานสถิติได้สรุปสถานการณ์อุทกภัยของประเทศไทยไว้ พ.ศ. 2552 – 2561 ตลอด 10 ปีที่ผ่านมา ยังคงมีเหตุการณ์เกิดขึ้นทุกปีและไม่ต่ำกว่า 3 ครั้งต่อปี และมูลค่าความเสียหายไม่ต่ำกว่า 100 ล้านบาท ส่งผลต่อปัญหาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคมที่ล่าช้า และวัฒนธรรมที่สูญหายจากภัยน้ำท่วม

ตารางที่ 1 สรุปสถานการณ์อุทกภัยของประเทศไทย พ.ศ. 2558 - 2561

สถานการณ์ อุทกภัย	พื้นที่ประสบ ภัย	2558	2559	2560	2561	รวม
จำนวนครั้ง		4	6	7	5	22
พื้นที่ประสบ ภัย	จังหวัด	49	62	68	66	-

สถานการณ์ อุทกภัย	พื้นที่ประสบ ภัย	2558	2559	2560	2561	รวม
ความเสียหาย	ราษฎร (ครัวเรือน)	211,360	423,176	1,333,791	418,338	-
	มูลค่าความ เสียหาย (บาท)	162,063,478	271,167,957	1,050,281,997	542,067,800	2,025,581,232

ความสนใจในการทำวิจัย สืบเนื่องจาก เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2562 ที่ผ่านมา จากอิทธิพลพายุโซนร้อน "โพดุล" ได้ส่งผลกระทบ พื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบ้านไผ่ อำเภอโนนศิลา อำเภอแวงน้อยและอำเภอชนบท พื้นที่ประสบภัย 4 อำเภอ 23 ตำบล 153 หมู่บ้าน ในเขตเทศบาล 39 ชุมชน บ้านเรือนประชาชนได้รับผลกระทบ 19,124 ครัวเรือน 78,760 คน พื้นที่กรณีศึกษาในอำเภอบ้านไผ่ โดยเฉพาะ 4 ชุมชน ประกอบไปด้วยชุมชนสุมนามัย ชุมชนมิตรภาพ ชุมชนบ้านไผ่เก่า และชุมชนหมู่ 1พัฒนา ซึ่งตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองบ้านไผ่ ได้รับผลกระทบในช่วงฤดูฝนเป็นประจำ ซึ่งสภาพพื้นที่ของชุมชนที่เป็นจุดรับน้ำอย่างชุมชนหมู่ 1 พัฒนา มีจำนวนครัวเรือน 231 ครัวเรือน (กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเทศบาลเมืองบ้านไผ่, 2563) ซึ่งอยู่ติดกับห้วยและเป็นทางน้ำไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำแก่งละหั่วซึ่งเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่เพื่อใช้ผลิตน้ำประปาเพื่ออุปโภคในอำเภอบ้านไผ่และอำเภอใกล้เคียงกัน ซึ่งได้รับผลกระทบเป็นประจำเกือบทุกปี และยังเป็นพื้นที่จุดเสี่ยงภัยด้านอุทกภัยและโคลนถล่ม ลักษณะพื้นที่ของชุมชนต่ำกว่าถนน และอยู่ติดกับลำห้วย ซึ่งในทุกฤดูฝนจะเกิดน้ำท่วมซ้ำซากทุกปีประกอบกับมีน้ำท่วมขังส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ไม่ได้เท่าที่ควร

ปัญหาที่เกิดขึ้น จากเหตุการณ์ดังกล่าวนั้น สะท้อนภาพความเหลื่อมล้ำทางสังคมในระดับการจัดการช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม การอพยพออกจากบ้านเรือนที่ถูกน้ำท่วมมาอาศัยอยู่ตามข้างถนน โดยมีการกางเต็นท์ชั่วคราวให้ผู้ได้รับผลกระทบได้อาศัยอยู่ช่วงการเผชิญน้ำท่วม สิ่งเหล่านี้ย่อมส่งผลถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่สมศักดิ์ศรี เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดเชิงกลยุทธ์ความร่วมมือระหว่างประเทศในการจัดการความเสี่ยงสาธารณภัย มาตรฐานด้านการปฏิบัติงานด้านมนุษยธรรม อย่างน้อย 9 ด้าน ตามหลักองค์การสหประชาชาติ กลุ่มงานด้านมนุษยธรรม (Cluster approach) ว่าด้วยเรื่อง ด้านการบริหารจัดการศูนย์พักพิงชั่วคราว (คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ, 2558) ส่งผลต่อครัวเรือนภายในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความปลอดภัย อีกประการหนึ่งในความเปราะบางทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ของครัวเรือน ที่เป็นอุปสรรคให้คนในชุมชนอยู่อย่างไม่ปลอดภัยและไม่สามารถรับมือกับความเสี่ยงภัยที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีสมาชิกที่เปราะบางประกอบไปด้วย เด็ก 0 - 5 ขวบ หญิงตั้งครรภ์ คนชรา ผู้พิการ และ

ผู้ป่วยติดเตียง ผู้ที่ไม่มีภาวะในการช่วยเหลือตนเองได้ มูลนิธิศูนย์วิจัยและติดตามความเป็นธรรมทางสุขภาพ ได้สรุปไว้ว่า ความเปราะบาง เป็นสภาพหรือสถานะที่จะได้รับความเสียหายหรืออันตรายทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจได้ง่ายโดยไม่มีสิ่งป้องกัน และบุคคลเปราะบาง คือบุคคลที่ต้องการดูแลเป็นพิเศษ (มูลนิธิศูนย์วิจัยและติดตามความเป็นธรรมทางสุขภาพ, 2560) ต้องการการสนับสนุน การปกป้อง เพราะปัจจัยทางด้านอายุ ความพิการ ความเสี่ยงต่อการถูกกระทำ หรือถูกเพิกเฉย, มุทริกา พกษาพงษ์ กลุ่มเปราะบาง (Vulnerable Group) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความสามารถจำกัดในการเผชิญเหตุการณ์สาธารณภัย ซึ่งต้องการความดูแลเป็นพิเศษ เช่น เด็ก สตรีมีครรภ์ ผู้สูงอายุ บุคคลทุพพลภาพ ผู้ป่วย ผู้พลัดถิ่น ผู้ลี้ภัย คนต่างด้าว ซึ่งคนในชุมชนล้วนมีกลุ่มคนเปราะบางและสถานะที่เปราะบางต่อสังคมและเศรษฐกิจซึ่งจะส่งผลต่อการรับมือกับภัยพิบัติน้ำท่วมที่เกิดขึ้นเป็นประจำจากสิ่งที่ต้องการศึกษาและประโยชน์ที่ได้รับ เพื่อทราบความเต็มใจในความร่วมมือของครัวเรือน เพื่อรับมือและเตรียมพร้อมในการป้องกันภัยน้ำท่วม และต้องการทราบถึงความเปราะบางทางด้านสังคมและเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเพื่อหาแนวทางป้องกันภัยน้ำท่วมที่อาจเกิดขึ้นซ้ำซาก ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เพื่อนำข้อมูลจากรายงานการวิจัยไปปรับใช้หรือต่อยอดด้านการป้องกันและเตรียมการ โดยเฉพาะความเต็มใจต่อการบริหารจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมระหว่างครัวเรือนที่มีความเปราะบางแตกต่างกัน, เพื่อนำข้อมูลจากรายงานการวิจัยไปขยายผลต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่อยู่ในความดูแลและรับผิดชอบ และถือปฏิบัติในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจคนในชุมชนที่จะต้องเตรียมแผนให้มีความเหมาะสมมากที่สุด, และเพื่อนำข้อมูลจากรายงานการวิจัย ไปศึกษาจัดทำแผนมาตรการในพื้นที่ชุมชนเพื่อเป็นแนวทางแก่ชุมชนของตนเองและชุมชนอื่นที่มีความเสี่ยงต่อภัยพิบัติน้ำท่วม (มุทริกา พกษาพงษ์, 2559)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบความเต็มใจให้ความร่วมมือต่อการบริหารจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมระหว่างครัวเรือนที่มีความเปราะบางแตกต่างกัน
2. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมที่สอดคล้องกับประเด็นความเปราะบางของครัวเรือน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความเปราะบางและความต้องการต่อการบริหารจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ครัวเรือนในเทศบาลเมืองบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นแนวทางและนโยบายสาธารณะที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนที่ประสบอุทกภัยให้มีความปลอดภัยและมี

คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิจัยไว้ตามลำดับดังนี้

ประชากร ขนาดและกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสำมะโน (census) คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากทุก ๆ หน่วยของประชากรหรือสิ่งที่เราต้องการศึกษา ซึ่งเหมาะกับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กหรือมีขอบเขตไม่กว้างขวางนัก คือ ผู้มีส่วนร่วม ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไปโดยไม่มีข้อจำกัดในการมีส่วนร่วม โดยได้ทำการเก็บข้อมูลในวันที่ ช่วงเดือน มกราคม พ.ศ. 2564 ถึงเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ที่ประสบอุทกภัยร้ายแรงจากเหตุการณ์พายุโพดุล เมื่อปี พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นพื้นที่ทางเดินของน้ำเป็นลักษณะลำห้วยไหลผ่านทำให้เอ่อล้นตลิ่งเข้าท่วมชุมชนเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะในเขตเทศบาลเมืองบ้านไผ่ โดยทำการเลือกชุมชนทั้งหมด 1 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนหมู่ 1 พัฒนามิตรวารี 231 ครวารี โดยใช้เกณฑ์การเลือกพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด เป็นจุดแรกที่ได้รับผลกระทบจากการไหลมาสมทบของลำห้วยที่ไหลเข้าสู่เทศบาลเมืองบ้านไผ่ และเป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ต่ำกว่าถนนและอยู่ติดกับคลองน้ำไหลและริมตลิ่งซึ่งติดกับชุมชนทำให้เอ่อล้นในช่วงฤดูฝนหรือมีพายุฝนที่มากกว่าปกติในแต่ละปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 231 ชุด ซึ่งประกอบไปด้วยแบบสอบถามชนิดปลายปิด (Closed – End Questionnaire) และแบบสอบถามชนิดปลายเปิด (Open - Ended Questionnaire) โดยให้กลุ่มตัวอย่างกรอกแบบสอบถามด้วยตนเอง ซึ่งโครงสร้างแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 คำถามลักษณะของประชากรโดยทั่วไป โดยใช้คำถามที่มีคำตอบให้เลือกหลากหลายคำตอบ (Multiple choice question) ส่วนที่ 2 กลุ่มเป้าหมายทางสังคมและเศรษฐกิจ และส่วนที่ 3 รูปแบบการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การหาความเที่ยงตรง (Validity) จากการหาประสิทธิภาพ ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ได้นำรูปแบบสอบถามเพื่อตรวจหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยเสนอให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจหาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ที่ต้องศึกษาการวิจัยในเรื่องดังกล่าว ได้นำข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งค่า IOC (Index of item objective Congruence) จะต้องมากกว่า 0.50 จากผลการตรวจสอบค่าความเที่ยงตรง จากผู้เชี่ยวชาญผลปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ยอมรับได้ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปทุกข้อสามารถนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างได้

การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เป็นการประเมินหัวข้อคำถามเพื่อดูความสัมพันธ์ของแบบสอบถาม ซึ่งค่าสถิติที่ประมวลผลออกมานั้น คือ ค่าวัดอัลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha) โดยค่าตัวสถิตินี้จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0 - 1 และค่าที่ยอมรับได้จะต้องมีค่ามากกว่า 0.70 ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทำการเก็บข้อมูลช่วงเดือนมกราคม 2564 โดยทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จากชุมชนสมุนามัย ซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียงกับชุมชนหมู่ 1 พัฒนา และได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติน้ำท่วมด้วยเช่นกัน และได้นำแบบสอบถามที่ได้ทำการเก็บข้อมูลมาแล้วบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรม SPSS จำนวน 30 ชุด เพื่อทำการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) เพื่อหาค่าอัลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha) โดยเลือกหัวข้อคำถามที่เป็นแบบระดับความพึงพอใจโดยการให้ค่าคะแนนจากน้อยไปหามาก โดยเลือกข้อมูลจากข้อคำถามในแบบสอบถามที่เป็นลิเคิร์ต (Likert scale) ผลลัพธ์ที่ได้ ดังนี้ จากผลการตรวจสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์หาค่า อัลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha) ค่าที่ได้คือ 0.812 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้ และมีความเชื่อมั่นมากพอในการนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสำมะโน (census) คือการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทุก ๆ หน่วยของประชากรหรือสิ่งที่เราต้องการศึกษา ซึ่งเหมาะกับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กหรือมีขอบเขตไม่กว้างขวางนัก เหมาะกับพื้นที่ที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษาคือชุมชนหมู่ 1 พัฒนา อ.บ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 231 ครัวเรือน

การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล 2 ประเภท คือ

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นสถิติที่บรรยายให้คุณลักษณะของสิ่งที่ศึกษาจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กก็ได้ ผลของการศึกษาไม่สามารถนำไปอ้างอิงกลุ่มอื่นได้ 1) การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ (Percent) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) 2) การวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง ค่าเฉลี่ย (Mean) 3) การวัดการกระจาย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Derivation) และนำเสนอในรูปของข้อมูล โดยใช้ตารางแจกแจงประกอบคำอธิบาย

2. สถิติเชิงอ้างอิงหรือสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อเป็นการเปรียบเทียบและศึกษาความสัมพันธ์คุณลักษณะของครัวเรือนที่มีความแตกต่างกันต่อการจัดการศูนย์พักพิงผู้ประสบภัยน้ำท่วม เป็นสถิติที่ใช้ศึกษากับกลุ่มตัวอย่างแล้วสรุปผลที่ได้จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างนั้นอ้างอิงไปถึงกลุ่มประชากรโดยอาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็น สถิติแบบนี้สำคัญอยู่ที่กลุ่มตัวอย่างจะต้องเป็นตัวแทนที่ดีของกลุ่มประชากร โดยใช้สูตรการวิเคราะห์การทดสอบดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่าง และปัจจัยต่อการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม โดยใช้สูตรการวิเคราะห์การทดสอบ t - test (Independent t - test)

2.2 การวิเคราะห์ความแปรปรวน Anova วิเคราะห์ความแตกต่างของของเฉลี่ยของประชากรทั้งสามกลุ่ม โดยตัวแปรตามเป็นตัวแปรเชิงปริมาณ ตัวแปรต้นมากกว่า 1 เป็นตัวแปรเชิงคุณภาพ และการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้ LSD (Least - Significant Different)

2.3 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการออกแบบแนวทางในการบริหารจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมที่สอดคล้องกับประเด็นความเปราะบางของครัวเรือน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการศึกษาโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความต้องการต่อการบริหารจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมระหว่างครัวเรือนที่มีความเปราะบางแตกต่างกัน เพื่อเสนอแนะแนวทางที่มีความเหมาะสมและเป็นไปตามแนวความคิดของงานวิจัยนี้

ผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าได้ทำการศึกษาเรื่อง ความเปราะบางของครัวเรือนต่อการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม กรณีศึกษา ชุมชนหมู่ 1 พัฒนา เทศบาลบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น จากการเก็บข้อมูลพื้นที่ที่ทำการวิจัย ได้แบ่งการวิเคราะห์ผลออกเป็น 2 ส่วนได้แก่ 1) สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา 2) การประเมินผลความเปราะบางของครัวเรือน โดยแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1.สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

1.1 ลักษณะทางกายภาพ เทศบาลเมืองบ้านไผ่ อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลในเมือง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่เขตเทศบาล 16.20 ตารางกิโลเมตร มีระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 408 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดขอนแก่นประมาณ 44 กิโลเมตร เทศบาลเมืองบ้านไผ่ อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ประกอบขึ้นด้วยพื้นที่ในเขตการปกครอง ของตำบล 3 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลในเมือง ตำบลบ้านไผ่ และตำบลแคนเหนือ ตำบลในเมืองและตำบลบ้านไผ่มีพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลละ 8.20 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 46.59 รวมเป็นร้อยละ 93.08 ส่วนตำบลแคนเหนือมีพื้นที่ 1.20 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 6.82 ของพื้นที่ทั้งหมด เทศบาลเมืองบ้านไผ่ประกอบด้วยประชากร จำนวน 27,733 คน แยกเป็น ชาย 13,365 คน หญิง 14,368 คน จำนวนครัวเรือน 12,650 ครัวเรือน (ณ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2563) ประกอบด้วยชุมชนต่าง ๆ จำนวน 39 ชุมชน โดยมีชุมชนหมู่ 1 พัฒนา ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษา มีประชากรจำนวน 940 คน แยกเป็น ชาย 432 คน หญิง 508 คน จำนวนครัวเรือน 231 ครัวเรือน (กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

เทศบาลเมืองบ้านไผ่, 2563) ลักษณะเชิงพื้นที่ของชุมชนหมู่ 1 พัฒนา ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองบ้านไผ่ ตลอดแนวทางพาดผ่านของสถานีรถไฟอำเภอบ้านไผ่ ซึ่งมีลักษณะพื้นที่ลาดเอียง และต่ำติดกับลำห้วยจิก ซึ่งเป็นทางน้ำหลากตลอดช่วงของฤดูฝน ไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำแก่งละว้า ลักษณะพื้นที่ของชุมชน ใกล้กับ สถานีขนส่งผู้โดยสารอำเภอบ้านไผ่ และสถานีรถไฟอำเภอบ้านไผ่ มีการปลูกสร้างบ้านเรือนเป็นบริเวณกว้างและมีการกระจุกตัวของครัวเรือนตามแนวของลำห้วยจิก โดยเฉพาะการปลูกสร้างบ้านเรือนใกล้กับสะพานขาว ซึ่งบริเวณนี้เป็นพื้นที่ต่ำมากและติดกับลำห้วยจิก และมีการสร้างบ้านเรือนติดกับลำห้วยตลอดแนวทางของลำห้วยจนไปบรรจบถนนมิตรภาพเส้นทางไปจังหวัดขอนแก่น การปลูกสร้างบ้านเรือนมีความแออัด ไม่เป็นสัดส่วน ในบางพื้นที่ของครัวเรือนมีความรกของต้นหญ้าและมีน้ำขังในช่วงของฝนตก และสภาพแวดล้อมไม่ถูกสุขลักษณะ มีการทิ้งเศษขยะ และไม่สะอาดเท่าที่ควร

ภาพที่ 1 คลองน้ำและจุดท่วมขัง

ภาพที่ 2 ลักษณะอาคารบ้านเรือน

ประเภทกลุ่มคนเปราะบาง ข้อมูลจากโรงพยาบาลบ้านไผ่ ข้อมูลสมาชิกในครัวเรือนที่มีความเปราะบางของชุมชนหมู่ 1 พัฒนา ข้อมูล ณ วันที่ 5 เมษายน 2564 ข้อมูลสมาชิกในครัวเรือนที่มีความเปราะบางของชุมชนหมู่ 1 พัฒนา มีดังต่อไปนี้ เด็ก 0 - 5 ขวบ หญิง 10 คน และ ชาย 10 คน รวม 20 คน, หญิงตั้งครรภ์ 4 คน, คนชรา หญิง 56 คน และ ชาย 33 คน รวม 89 คน, ผู้พิการหญิง 7 คน และ ชาย 6 คน รวม 13 คน, และ ผู้ป่วยติดเตียง ชาย 1 คน รวมทั้งสิ้น 127 คน

1.2 การประเมินผลความเปราะบางของครัวเรือน

ตารางที่ 2 ประเด็นความเปราะบางทางสังคมและเศรษฐกิจของครัวเรือนจากมากไปหาน้อย

ลำดับ	ประเด็นทางสังคมและเศรษฐกิจ	ความเปราะบาง	จำนวน(111)	ร้อยละ
1	ช่องทางติดตามข่าวสาร	เปราะบางทางสังคม	110	99.09
2	บทบาทผู้นำ	เปราะบางทางสังคม	107	96.40
3	ความสามารถในการประสานงาน	เปราะบางทางสังคม	103	92.79
4	ทักษะการเอาตัวรอด	เปราะบางทางสังคม	103	92.79
5	ความวิตกกังวลจากน้ำท่วม	เปราะบางทางสังคม	100	90.09
6	รายได้	เปราะบางทางเศรษฐกิจ	83	74.77
7	กรรมสิทธิ์โฉนดที่ดิน	เปราะบางทางเศรษฐกิจ	84	75.68
8	ความเปราะบางของครัวเรือน	เปราะบางทางสังคม	67	60.36
9	ลักษณะที่อยู่อาศัย	เปราะบางทางเศรษฐกิจ	56	50.45
10	ฐานะทางสังคม	เปราะบางทางเศรษฐกิจ	41	36.94
11	ความสนใจการติดตามข่าวสาร	เปราะบางทางสังคม	21	18.92
12	กรรมสิทธิ์ที่อยู่อาศัย	เปราะบางทางเศรษฐกิจ	4	3.60

จากตารางที่ 2 การนำเสนอข้อมูลความเปราะบางทางด้านสังคมและเศรษฐกิจทั้ง 12 ด้าน ทำให้ทราบข้อมูลในประเด็นที่มีความเปราะบางมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดเพื่อให้ความสำคัญในการเข้าไปแก้ไขปัญหาในชุมชนเป็นการรับมือและป้องกันผลกระทบจากภัยน้ำท่วมที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต โดยบทความวิจัยนี้ขอเลือกประเด็นที่มีความเปราะบางมากที่สุดทางด้านสังคมเพื่อนำเสนอข้อมูลต่อไป

ตารางที่ 3 ความเปราะบางทางด้านสังคม ช่องทางข่าวสาร ต่อการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม

ประเด็น	ช่องทางข่าวสาร				t	p
	ไม่เปราะบาง		เปราะบาง			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
จุดเส้นทางคมนาคม	3.00	0.0	3.10	.44824	-.222	.825
จุดทำความสะอาดร่างกาย	3.00	0.0	3.12	.40883	-.310	.757
จุดลงทะเบียนผู้อพยพ	3.00	0.0	3.13	.43846	-.310	.757
หลับนอน	4.0	0.0	3.12	.43068	2.017	.046*
จุดรับประทานอาหาร	4.0	0.0	3.14	.44591	1.908	.059
จุดแยกสมาชิกเปราะบาง	5.0	0.0	3.12	.43068	4.329	.000*
จุดแยกผู้ป่วยโรคติดต่อ	5.0	0.0	3.12	.43068	4.329	.000*
จุดสุขาห้องอาบน้ำ	4.0	0.0	3.11	.46396	1.892	.061
จุดโรงครัว	5.0	0.0	3.14	.44591	4.140	.000*
จุดปฐมพยาบาล	3.0	0.0	3.12	.40883	-.310	.757

จุดเจ้าหน้าที่การแพทย์	3.0	0.0	3.17	.50428	-.341	.734
จุดทำกิจกรรม	3.0	0.0	3.15	.47287	-.325	.746
จุดบริเวณแยกสัตว์เลี้ยง	4.0	0.0	3.14	.48531	1.753	.082

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร ของครัวเรือนที่มีความเปราะบางที่แตกต่างกัน ต่อการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม โดยวิเคราะห์ Chi - square พบว่า ครัวเรือนที่ไม่มีความเปราะบางทางด้านช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร มีระดับความเต็มใจให้ความร่วมมือต่อการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม อยู่ในระดับมาก และ ครัวเรือนที่มีความเปราะบางทางด้านช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร มีระดับความเต็มใจให้ความร่วมมือต่อการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งสองกลุ่มนี้มีระดับความเต็มใจให้ความร่วมมือที่แตกต่างกัน ต่อความเต็มใจในการให้ความร่วมมือในการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีประเด็นดังนี้ จุดหลับนอน จุดแยกสมาชิกกลุ่มเปราะบาง จุดแยกผู้ป่วยโรคติดต่อ และจุดโรงครัว เป็นต้น

2.การประเมินผลความเปราะบางของครัวเรือน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

2.1 วิเคราะห์และเปรียบเทียบความเต็มใจให้ความร่วมมือต่อการบริหารจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมระหว่างครัวเรือนที่มีความเปราะบางแตกต่างกัน

จากผลการวิจัย ครัวเรือนที่มีความเปราะบางที่แตกต่างกันในประเด็น ช่องทางการติดตามข่าวสาร กับความเต็มใจให้ความร่วมมือต่อการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม พบว่าครัวเรือน ใช้วิธีการติดตามข่าวสารผ่านสื่อโทรทัศน์มากที่สุด ซึ่งปัจจุบันการติดตามข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์มีความสะดวกรวดเร็วและเข้าถึงได้ง่าย และปัจจุบันการนำเสนอข่าวทางทีวี ยังต้องอาศัยข้อมูลข่าวสารจากทางออนไลน์มานำเสนอ และปัจจุบันนิยมการนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์เพิ่มมากขึ้น เช่น เฟสบุ๊กและไลน์ พบว่า ครัวเรือนมีความเปราะบางในด้านช่องทางการติดตามข่าวสาร คิดเป็นร้อยละ 99.09 ส่งผลต่อระดับความเต็มใจให้ความร่วมมือการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม อยู่ในระดับปานกลาง ประกอบไปด้วยกิจกรรม ดังนี้ การจัดหาพื้นที่หลับนอน คิดเป็นร้อยละ 87.40 กิจกรรมแยกพื้นที่หลับนอนของกลุ่มสมาชิกที่เปราะบาง คิดเป็นร้อยละ 87.40 อย่างเช่น เด็ก หญิงตั้งครรภ์ คนชรา ผู้พิการและผู้ป่วยติดเตียง ให้มีความเป็นระเบียบ และไม่ส่งเสียงรบกวนหรือก่อความรำคาญในศูนย์พักพิงฯ กิจกรรมแยกผู้ป่วยโรคติดต่อ คิดเป็นร้อยละ 87.40 เพื่อไม่ให้เกิดการติดเชื้อโรคระบาดไปยังบุคคลอื่น และกิจกรรมการพื้นที่โรงครัวหรือจุดสำหรับประกอบอาหารให้กลับผู้อพยพภายในศูนย์พักพิง คิดเป็นร้อยละ 85.60 ซึ่งสรุปได้ว่า ครัวเรือนที่มีความเปราะบางทางด้านช่องทางการติดตามข่าวสารโดยส่วนใหญ่แล้ว ให้ความเต็มใจในการร่วมมือในการทำกิจกรรม 4 กิจกรรมข้างต้น ภายในศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม

2.2 ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมที่สอดคล้องกับประเด็นความเปราะบางของครัวเรือน

ทางด้านกายภาพ หน่วยงานราชการควรปรับปรุงพื้นที่ในชุมชนให้มีระดับที่สูงกว่าจากแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อไม่ให้เกิดน้ำท่วมซ้ำซาก ,จัดสรรงบประมาณในการจัดสร้างบ้านทรงสูง หรือบ้านลอยน้ำได้ ,จัดสรรงบประมาณในการขุดลอกคูคลอง ไม่ให้มีเศษสิ่งปฏิกูลขวางกั้นทางน้ำ ,จัดสรรพื้นที่ที่เหมาะสมโดยการปรึกษากับคนในชุมชนเพื่อทำการโยกย้ายไปสู่ชุมชนใหม่ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม

ทางด้านชุมชน ส่งเสริมวัฒนธรรมให้มีส่วนร่วมภายในชุมชน มีเวทีให้คนในชุมชนได้นำเสนอความคิดเห็นให้มากที่สุด และให้มีความรู้สึกรักและร่วมเป็นเจ้าของชุมชนด้วยกัน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ,จัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสังคม เช่น การมีจิตอาสาภายในชุมชนในการปรับทัศนียภาพที่ลำห้วยลำคลอง ให้เป็นแหล่งน้ำที่สะอาด หรือสามารถจัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยร่วมมือกับหน่วยงานราชการเพื่อพัฒนาแหล่งน้ำให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ในชุมชน

ทางด้านครัวเรือน ควรมีการจัดทำถังยังชีพไว้ในครัวเรือนละหนึ่งถัง เพื่อเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในช่วงเกิดเหตุน้ำท่วม เมื่อถึงเวลาน้ำท่วมฉับพลันจะได้หยิบจับถังยังชีพได้ทันเวลาและอพยพออกมาจากจุดน้ำท่วมได้ทันท่วงที

ทางด้านการติดต่อสื่อสาร ควรส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนใช้สื่อออนไลน์ เช่น มือถือ อินเทอร์เน็ต โซเชียลมีเดีย เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกที่ดี ให้กับคนในชุมชน โดยมีการเปิดเพจเฟซบุ๊กของชุมชน ทำการสื่อสารผ่านช่องทางนี้ โดยให้ข้อมูล หรือองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ แก่ชุมชน รวมไปถึงประเด็นปัญหาภายในชุมชน เพื่อเป็นการรับรู้ปัญหาร่วมกันและเพื่อหาทางออกร่วมกันของคนในชุมชน

ทางด้านการป้องกันภัยพิบัติ ควรมีการจัดทำแผนซ้อมอพยพเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ฉุกเฉิน หรือจัดทำแผนในรูปวิดีโอเพื่อส่งต่อให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ จากจุดเกิดเหตุ น้ำท่วมไปยังจุดที่ปลอดภัย หรือศูนย์อพยพฯ เพื่อให้คนในชุมชนได้มีภาพจำเวลาเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินจะได้เข้าใจเส้นทางในการหลบภัยไปยังจุดที่ปลอดภัย

อภิปรายผล

1. วิเคราะห์และเปรียบเทียบความเต็มใจให้ความร่วมมือต่อการบริหารจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมระหว่างครัวเรือนที่มีความเปราะบางแตกต่างกัน

ความเปราะบางทางสังคม ประเด็นช่องทางการรับข่าวสาร ครัวเรือนที่ไม่มีความเปราะบางทางด้านช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร มีระดับความเต็มใจให้ความร่วมมือต่อการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม อยู่ในระดับมาก และ ครัวเรือนที่มี

ความเปราะบางทางด้านช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร มีระดับความเต็มใจให้ความร่วมมือต่อการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งสองกลุ่มนี้มีระดับความเต็มใจให้ความร่วมมือที่แตกต่างกัน ต่อความเต็มใจในการให้ความร่วมมือในการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ในประเด็นการหาจุดหลบนอน จุดแยกสมาชิกกลุ่มเปราะบาง จุดแยกผู้ป่วยโรคติดต่อ และจุดโรงครัว พื้นที่กลุ่มคนเปราะบาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ช่องทางการติดตามข่าวสารจากน้ำท่วม ปัจจุบันผู้คนนิยมรับข้อมูลข่าวสารจากโซเชียลมีเดียเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีความน่าสนใจในเนื้อหาที่มีความสดใหม่ รวดเร็วและไวต่อการเข้าถึงข้อมูล แม้กระทั่งสื่อทางโทรทัศน์ยังนำเสนอข่าวสารจากทางโซเชียลมีเดียเพื่อนำเสนอข่าวสาร ซึ่งสื่อโซเชียลมีเดียทำให้เรารู้สถานการณ์ข่าวสารรอบตัวได้อย่างรวดเร็ว มากกว่าช่องทางอื่น ๆ ซึ่งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมีงานวิจัยในลักษณะดังกล่าวโดย Shi, H. et al. พบว่า ความสำคัญและจำเป็นในการพัฒนาระบบเตือนภัยล่วงหน้าให้มีประสิทธิภาพและการเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะผ่านแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อป้องกันหรือที่บรรเทาความเสียหายจากอุทกภัยให้น้อยที่สุด โดยการเตือนภัยล่วงหน้า เช่น น้ำท่วม ซึ่งสามารถพัฒนาวิธีการใหม่โดยการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย (Shi, H. et al., 2020) ทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้นและสามารถอพยพในเวลาที่เหมาะสมยิ่งขึ้น, กรกฎ จำเียร ได้อภิปรายไว้ว่า ภาคชุมชนไม่เคยได้รับคำเตือนที่ชัดเจนที่สามารถสื่อความหมายได้ในระดับชุมชน มีเพียงข้อมูลพยากรณ์อากาศที่ระบุเปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ฝน ทำให้หลายภาคชุมชนหลายแห่งเริ่มเรียนรู้ในการพึ่งพาตนเอง สืบค้นข้อมูลเอง ติดตามข่าวสารเอง รวมถึงเฝ้าระวังภัยในพื้นที่ของตนเอง หลังจากที่เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเทคโนโลยีการสื่อสาร โดยการถือกำเนิดขึ้นของสื่อสังคมออนไลน์และการพัฒนาเว็บไซต์แหล่งข้อมูลพยากรณ์ที่มีตัวเลือกมากขึ้น รวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้มีขนาดเล็กลง พกพาง่ายและมีประสิทธิภาพในราคาที่ไม่สูงมาก อย่างสมาร์ตโฟน ทำให้ภาคชุมชนพัฒนาตนเองจากการเป็นเพียงผู้ได้รับผลกระทบ กลายเป็นผู้เฝ้าระวังภัย ผู้แจ้งเตือนสถานการณ์ ผู้รายงานสถานการณ์ ผู้เฝ้าการติดตามการทำงานของรัฐบาลและuebunthikเรื่องราวเหตุการณ์ครั้งสำคัญในสถานการณ์ครั้งนี้ ผ่านการผลิตคลิปวิดีโอและการถ่ายทอดสดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ อย่างเช่นเฟซบุ๊ก ภาคชุมชนเริ่มขยับเขยื้อนครั้งสำคัญในการเป็นผู้ให้ข้อมูลเสียเอง โดยผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นหลัก โดยดำเนินการหาข้อมูลเอง เรียนรู้เองและย่อยข้อมูลให้เข้าใจง่ายให้คนในชุมชนได้รับรู้และตื่นตัวกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในภายภาคหน้า ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยพบว่า มีเพียง 1 ครีวเรือนเท่านั้นที่รับสารจากจากโซเชียลมีเดียอย่างเช่น เฟสบุ๊กและไลน์ โดยที่มีการติดตามข่าวสารน้ำท่วมจากโทรทัศน์จำนวน 110 ครีวเรือน ซึ่งถือได้ว่าอาจไม่ทันกระแสในการรับข่าวสารได้อย่างรวดเร็วฉับไว เพราะในการรับมือกับภัยพิบัติน้ำท่วม อาจทำให้เรามีเวลาไม่มากพอในการเตรียมตัวหนีเพื่อเอาตัวรอดจากภัยน้ำท่วม ความเปราะบางทางเศรษฐกิจ ประเด็นรายได้ ครีวเรือนที่ไม่มีความเปราะบางทางด้านรายได้และครีวเรือนที่มีความเปราะบางทางด้านรายได้

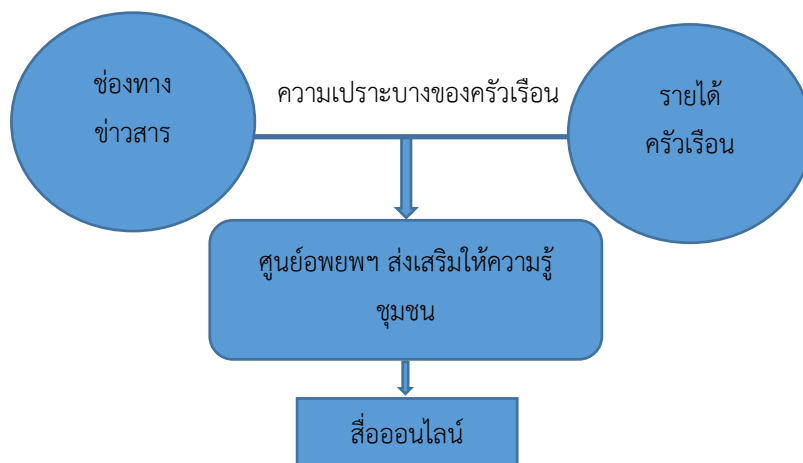
มีระดับความเต็มใจให้ความร่วมมือต่อการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งสองกลุ่มนี้มีระดับความเต็มใจให้ความร่วมมือที่ไม่แตกต่างกัน ต่อความเต็มใจในการให้ความร่วมมือในการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ไม่นับสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รายได้ ของครัวเรือนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตเป็นอย่างยิ่ง หากชุมชนมีรายได้ต่ำอยู่แล้ว และประสบภัยภัยพิบัติน้ำท่วมที่เป็นการซ้ำเติมความลำบากให้แก่ชุมชนยิ่งจะส่งผลให้ชุมชนมีความเปราะบางมากยิ่งขึ้น (กรกฎ จำเนียร, 2561) มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดย ชาฮิดา วิริยาทร และคณะ ผลการวิจัยพบว่า ความรุนแรงของน้ำท่วมและลักษณะครัวเรือนเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้รายได้หลังน้ำลดของครัวเรือนเปลี่ยนแปลงไป ครัวเรือนร้อยละ 15.08 กลายเป็นครัวเรือนที่มีความเสี่ยงและมีแนวโน้มที่จะยากจนในอนาคต นอกจากนี้ครัวเรือนร้อยละ 22.75 ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยามีความเป็นไปได้มากขึ้นที่จะกลายเป็นคนยากจนในอนาคต การจัดการภัยพิบัติที่ช่วยลดความรุนแรงของน้ำท่วมรวมทั้งการให้ความช่วยเหลืออย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งจำเป็นในการลดโอกาสที่ครัวเรือนจะกลายเป็นคนยากจนในอนาคต ร้อยละ 75 ของครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา (ชาฮิดา วิริยาทร และคณะ, 2561) การจัดการน้ำท่วมด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนรายได้น้อย ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกรและ อันธิกา สวัสดิ์ศรี พบว่า การส่งเสริมเศรษฐกิจระดับครัวเรือนจากการศึกษาชุมชนทั้งสองแห่ง คลองบึงไผ่ มินบุรีและคลองบัวขวัญ นนทบุรี พบแนวทางการเพิ่มรายได้และลดรายจ่าย รวมถึงเป็นแหล่งอาหารในยามประสบภัย เช่น ปลูกพืชรับประทานได้หรือเลี้ยงสัตว์ที่อยู่ร่วมกับน้ำอันเป็นการทดลองของชาวบ้านเพื่อลดภาวะความเครียดด้านเศรษฐกิจการร่วมอยู่กับน้ำท่วมที่ลดการพึ่งพาความช่วยเหลือภายนอกได้อย่างน่าสนใจ นอกจากการส่งเสริมอาชีพในระดับครัวเรือนแล้ว การออมก็เป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ครัวเรือนในมีเงินสำรองไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน (ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกรและ อันธิกา สวัสดิ์ศรี, 2556) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อเนกพล เกื้อมา และคณะ ได้อภิปรายไว้ว่า นอกจากการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมและลดปริมาณคนจนแล้ว สิ่งที่ทำควบคู่คือการออมเพื่อให้เงินออมสามารถกลับมาพัฒนาในระดับฐานรากของสังคม คือระดับครัวเรือน จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า ครัวเรือนที่มีความเปราะบางทางรายได้มีจำนวน 83 ครัวเรือน ที่รายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่อย่างขัดสน มีครัวเรือนจำนวน 28 ครัวเรือนที่มีรายได้มากกว่า 50,000 บาทต่อเดือน ฉะนั้นการเข้ามาเยี่ยมเยียนหรือส่งเสริมชุมชนให้มีรายได้เพียงพอจะทำให้ชุมชนผ่านช่วงเวลาที่ยากลำบากไปได้

2. ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมที่สอดคล้องกับประเด็นความเปราะบางของครัวเรือน (อเนกพล เกื้อมา และคณะ, 2555) การบริหารจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมที่สอดคล้องกับประเด็นความเปราะบางของครัวเรือนซึ่งทำให้ทราบว่า ความเปราะบางทางสังคม ประเด็นช่องทางการติดตามข่าวสาร มีความเปราะบางมากที่สุดของครัวเรือน ส่งผลต่อการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมโดยมีระดับความเต็มใจให้ความร่วมมือ ในเรื่องของการหาจุดหลบนอน การหาพื้นที่แยกสมาชิกกลุ่ม

เพราะบางไม่ให้ปะปนกัน พื้นที่แยกผู้ป่วยโรคติดต่อเพื่อไม่ให้เกิดการระบาดของโรคไปยังบุคคลอื่น และจุดโรงครัวสำหรับการปรุงอาหารที่ถูกสุขลักษณะและพื้นที่ที่มีความสะอาด ซึ่ง 4 ประเด็นนี้ส่งผลต่อการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, ซึ่งข้อมูลมีความน่าเชื่อถือสามารถนำผลที่ได้นี้ไปจัดทำแผนหรือส่งเสริมในกิจกรรมการเตรียมความพร้อมระดับครัวเรือนเพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันภัยน้ำท่วมที่อาจเกิดขึ้นได้อีก ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับงานวิจัยของ จิราพร นนยะโส ได้อภิปรายไว้ว่า ทางด้านกายภาพ โดยเฉพาะที่อยู่อาศัย ควรมีการต่อเติมระเบียงบ้านเพื่อเพิ่มพื้นที่ในการเก็บของและการอพยพ และทางด้านชุมชน ควรจัดทำแผนที่อยู่อาศัยในภาวะฉุกเฉินและควรวางแผนตั้งศูนย์อพยพและวิธีอพยพในภาวะฉุกเฉิน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องร่วมมือกับชุมชนจัดทำแผนการที่อยู่อาศัยในช่วงภาวะน้ำท่วมในระดับครัวเรือนและชุมชนด้วย, ทางด้านความเปราะบางทางเศรษฐกิจ ประเด็นรายได้ของครัวเรือนมีความเปราะบางมากที่สุด ผลปรากฏว่าครัวเรือนที่ไม่มีความเปราะบางทางด้านรายได้และครัวเรือนที่มีความเปราะบางทางด้านรายได้ มีระดับความเต็มใจให้ความร่วมมือต่อการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งสองกลุ่มนี้มีระดับความเต็มใจให้ความร่วมมือที่ไม่แตกต่างกัน ต่อความเต็มใจในการให้ความร่วมมือในการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยังขาดความน่าเชื่อถือของข้อมูลในการนำไปใช้บริหารจัดการศูนย์พักพิงผู้ประสบภัยน้ำท่วม (จิราพร นนยะโส, 2556)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 3 ลดความเปราะบางของครัวเรือนเพื่อการส่งเสริมชุมชน

จากภาพที่ 3 การแสดงรูปแบบการลดความเปราะบางของชุมชนหมู่ 1 พัฒนา ที่ส่งผลให้สามารถตั้งรับผลกระทบอันเกิดจากภัยน้ำท่วม โดยชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องร่วมมือกันในการส่งเสริมและให้ความรู้โดยอาศัยช่องทางสื่อออนไลน์ เช่น การเปิดเพจเฟซบุ๊กของชุมชนและหาผู้ดูแลข้อมูลเพจเฟซบุ๊กของชุมชน โดยการกระจายข่าวสารที่เป็นประโยชน์ การเตือนภัย การเฝ้าระวังผ่านเพจเฟซบุ๊ก รวมทั้งการใช้ช่องทางสื่อออนไลน์ในการส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชนยกตัวอย่างเช่น การให้คนในชุมชนนำสินค้ามาขายในเพจเฟซบุ๊ก เป็นต้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การบริหารจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมที่สอดคล้องกับประเด็นความเปราะบางของครัวเรือน ซึ่งทำให้ทราบว่า ความเปราะบางทางสังคม ประเด็นช่องทางการติดตามข่าวสาร มีความเปราะบางมากที่สุดของครัวเรือน ส่งผลต่อการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมโดยมีระดับความเต็มใจให้ความร่วมมือ ในเรื่องของการหาจุดหลบนอน การหาพื้นที่แยกสมาชิกกลุ่มเปราะบางไม่ให้ปะปนกัน พื้นที่แยกผู้ป่วยโรคติดต่อเพื่อไม่ให้เกิดการระบาดของโรคไปยังบุคคลอื่น และจุดโรงครัวสำหรับการปรุงอาหารที่ถูกสุขลักษณะ และพื้นที่ที่มีความสะอาด ซึ่ง 4 ประเด็นนี้ส่งผลต่อการจัดการศูนย์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมเป็นอย่างดี การส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนให้เข้าสู่ออนไลน์ โดยผ่านแอปพลิเคชัน อย่างเช่น เปิดเพจเฟซบุ๊กของชุมชน เพื่อกระจายข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะในเรื่องการเตือนภัยพิบัติ และสามารถเป็นช่องทางในการส่งเสริมการงานและอาชีพ อย่างเช่น การนำสินค้าในชุมชนมาขายได้ เป็นต้น ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป บทความการวิจัยนี้เป็นเชิงปริมาณเพื่อสำรวจข้อมูลในภาพรวมของครัวเรือน ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไป สามารถนำข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ทำการสุ่มครัวเรือนที่มีความเปราะบาง เพื่อทำการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อจะได้ข้อมูลและปัญหาเชิงลึกของครัวเรือน ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดของแต่ละครัวเรือน

เอกสารอ้างอิง

- กรกฎ จำเริญ. (2561). การรายงานข่าวของนักสื่อสารชุมชนในภาวะวิกฤตน้ำท่วม: กรณีศึกษา วิกฤตน้ำท่วมหนักที่สุดในรอบ 50 ปี ของจังหวัดนครศรีธรรมราช. ศรีปทุมปริทัศน์ ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 18(1), 117-125.
- กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเทศบาลเมืองบ้านไผ่. (2563). แผนปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2563. จังหวัดขอนแก่น: เทศบาลเมืองบ้านไผ่ .
- คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ. (2558). แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558. กรุงเทพมหานคร: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.

- จิราพร นนยะโส. (2556). การจัดการที่อยู่อาศัยในภาวะอุทกภัย กรณีศึกษาโครงการบ้าน
พฤษภา 11 ต.คลองสาม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี. ใน เคหพัฒนาศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาอีดา วิริยาทร และคณะ. (2561). ความเปราะบางต่อความยากจนของครัวเรือน: กรณีศึกษา
จากเหตุการณ์น้ำท่วมปี พ.ศ.2554 ในประเทศไทย. วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ,
3(1), 58-87.
- มุกทริกา พฤษภาพงษ์ . (2559). การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย. (พิมพ์ครั้งที่ 3).
กรุงเทพมหานคร: บริษัท เวิร์ค พรีนติ้ง จำกัด.
- มูลนิธิศูนย์วิจัยและติดตามความเป็นธรรมทางสุขภาพ. (2560). การสังเคราะห์องค์ความรู้และ
สถานการณ์การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะประเด็นสิทธิด้านสุขภาพของกลุ่ม
เปราะบาง. ใน รายงานการวิจัย. มูลนิธิศูนย์วิจัยและติดตามความเป็นธรรมทาง
สุขภาพ.
- ฤทธิรงค์ จุฑาพถกิตและ อันธิกา สวัสดิ์ศรี. (2556). การจัดการน้ำท่วมด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น
ในชุมชนรายได้น้อย. วารสารนักบริหาร, 33(4), 72-85.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2554). สรุปสถานการณ์อุทกภัยของประเทศไทย พ.ศ.2552 - พ.ศ.
2561. เรียกใช้เมื่อ 5 พฤศจิกายน 2563 จาก [http://statbbi.nso.go.th/
staticreport/page/sector/th/21.aspx](http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/21.aspx)
- อเนกพล เกื้อมา และคณะ. (2555). ความยากจนและความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ของ
ประชาชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้: ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูลและสงขลา. ใน
รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Shi, H. et al. (2020). Advances in flood early warning: Ensemble forecast.
formation dissemination and decision - support systems, Hydrology, 7(3),
1-3.
- Torsten, J. (2020). MUNICH RE. Retrieved December 5, 2020, from [https://
www.munichre.com/en/company/media-relations/media-information-
and-corporate-news/media-information/2020/natural-disaster-figures-
first-half-2020.html](https://www.munichre.com/en/company/media-relations/media-information-and-corporate-news/media-information/2020/natural-disaster-figures-first-half-2020.html)

ปัญญาแตกฉานแห่งปฏิสัมพันธ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท*

ANALYTIC INSIGHT INTELLECT IN THERAVADA BUDDHISM

แม่ชีนันท์นัช อัครศักดิ์

Maechee Nunthanat Atsadosak

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Palisuksabuddhaghosa Nakornphathom Campus, Thailand

E-mail: nunthanat9.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัญญาแตกฉานแห่งปฏิสัมพันธ์ตามปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผ่านการพรรณนาเรียบเรียงโดยพระสารีบุตร ปรากฏในมหาปัญญากถา ปัญญาวรรค คัมภีร์ปฏิสัมพันธ์มรรค โดยใช้หลักวิเคราะห์ตามพระบาลีที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา วิสุทธิมรรค คัมภีร์ และนิสสัย ซึ่งเป็นการศึกษาตามเอกสารต้นฉบับ คัมภีร์ดั้งเดิม หรือ บาลีพุทธวจนะ เพื่อรักษาความบริสุทธิ์แห่งพระพุทธพจน์ โดยอธิบายกระบวนการพัฒนาปัญญาเพื่อเกิดปัญญาแตกฉานปฏิสัมพันธ์ อันประกอบด้วยอรรถปฏิสัมพันธ์ (ปัญญาแตกฉานในอรรถ) ธัมมปฏิสัมพันธ์ (ปัญญาแตกฉานในธรรม) นิรุตติปฏิสัมพันธ์ (ปัญญาแตกฉานในนิรุกติ) และปฏิภาณปฏิสัมพันธ์ (ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ) อันเกิดจากกระบวนการพัฒนาปัญญาทั้งหมด 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 ปัญญาพิจารณารู้รอบตามหลักอนุสัสสนา 7 ประการ รูปแบบที่ 2 ปัญญาพิจารณารู้รอบด้วยหลักอนุสัสสนา 7 ประการตามธรรมที่ควรรู้อย่าง 201 ประการ หรือ รูปแบบที่ 3 ปัญญาพิจารณารู้รอบด้วยหลักอนุสัสสนา 7 ประการ ตามธรรมที่ควรรู้อย่าง 201 ประการ โดยกาลแห่งอดีต อนาคต และปัจจุบัน ทั้งนี้รูปแบบกระบวนการพิจารณาด้วยปัญญาดังกล่าวทำให้เกิดปัญญา 7 และเมื่อพิจารณาด้วยปัญญา 7 เติมรอบบริบูรณ์ย่อมถึงซึ่งความเป็นบัณฑิต หรือปัญญา 8 จากนั้นพิจารณาด้วยปัญญา 8 เติมรอบบริบูรณ์ย่อมถึงซึ่งความเป็นปุถุปัญญา หรือปัญญา 9 และพิจารณาด้วยปัญญา 9 เติมรอบบริบูรณ์ย่อมถึงซึ่งความเป็นหาสปัญญา หรือปัญญา 10 สุดท้ายเมื่อพิจารณาปัญญา 10 เติมรอบบริบูรณ์ แล้ว ย่อมบรรลุถึงพระนิพพานตั้งแต่พระโสดาบันจนกระทั่งถึงพระอรหันต์ พร้อมทั้งแตกฉานด้วยปฏิสัมพันธ์ 4 ประการ ทั้งยังพรรณนาถึงลักษณะเฉพาะของปัญญา 16 ประเภท (โสฬสปัญญานิเทศ) รวมทั้งจำแนกบุคคลที่แตกฉานในปฏิสัมพันธ์ แตกต่างกันโดยตามลำดับ (บุคคลวิเสสนิเทศ)

* Received 15 April 2021; Revised 23 April 2021; Accepted 6 May 2021

คำสำคัญ: ปัญญา, ปฏิสัมภิทา 4, อนุปัสสนา, การบรรลุธรรม

Abstract

This article was studied of "Mahapaññākathā: analytic insight intellect" in Theravada Buddhism which was compiled systematically by Venerable Sariputta (The top Master of Intellect), Mahāpaññākathā of the Paññāvagga of the Patisambhidāmagga. It is based on the analysis of Pāli Canon which appears in Tipiṭaka, Aṭṭhakathā, Visuddhimagga, Kanthi and Nissāya. According to the Original Pāli or Pali Canon to preserve the purity of Buddha's words. It is described as the process of developing intelligence for Patisambhidā-ñāṇa (intelligence is analytic insight) which consists of attha-patisambhidā (analytic insight of consequence), dhamma-patisambhidā (analytic insight of origin), nirutti-patisambhidā (analytic insight of philology), and patibhāna-patisambhidā (analytic insight of ready wit). Especially the fulfillment of Intellect by the three principles of contemplating; (1) The seven principles of contemplating bases on Anupassana; (2) The seven principles of contemplating bases on Anupassana by the basis of 201 Dharma (phenomenon) supreme analytic or (3) The seven principles of contemplating based on Anupassana by the basic of two hundred and one Dharma supreme analytic and by a present, past and the future timeline for analytic insight Intellect. These process model of contemplation of intellect causes paññā 7th, and when complete contemplating with paññā 7th will be led to the wise or paññā 8th. Then complete contemplating with paññā 8th will be led to the dense intellect or paññā 9th. When complete contemplating with paññā 9th continue to courageous intellect or paññā 10th. Finally, after complete contemplating with paññā 10th, it would have attained Nibbāna (enlightenment) which is Sotāpanna until Arahan with the four kinds of analytic insight intellect. Besides, the obstruction of the four analytic insights and sixteen kinds of Intelligence differences (Soḷasa-paññā-nidesa and pairs of people for perspicacious analytic insight intellect differences (Puggala-visesa-nidesa) respectively.

Keywords: Intellect, Paṭisambhidā, Anupassana, Enlightenment

บทนำ

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งในอดีต อนาคต และปัจจุบัน ล้วนผ่านการอบรมเจริญปัญญาเพื่อรู้แจ้งแทงตลอดในสิ่งเดียวกันด้วยอริยสัจ 4 มีความเที่ยงแท้ไม่อาจแปรเป็นอื่นสามารถยกจิตของปุถุชนขึ้นสู่อริยบุคคล ด้วยความดับแห่งกิเลสและเข้าถึงวิมุตติรสได้ (อง.จตุกก (ไทย) 21/2/2) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งการพ้นวิสัยจากความเห็นผิดยึดถือยึดมั่นในกายใจของตนนั้น ล้วนอาศัยข้อปฏิบัติแห่งมรรคภาวนาโดยมีอนุปัสสนา 7 เป็นมูล เมื่อปัญญามีความบริบูรณ์เต็มรอบจนเกิดปฏิสัมภิทา (ปัญญาแตกฉานเพื่อการชำระรากกิเลส) จึงจัดเป็น “มหาปัญญา” สามารถพิจารณาอุปทานที่ปรากฏตามความเป็นจริงด้วยความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความเป็นอนัตตา ความเปื้อนหน่าย ความคลายกำหนด ความดับ และความสลัดคืน (ส.ม. (ไทย) 19/1039/564) ทำให้ล่วงพ้นจากความทุกข์ เพราะนามก็ดี รูปก็ดี ปฏิขันธ์ญาณก็ดี รูปสัณญาณก็ดี เมื่อดับไม่เหลือในที่ใด ความทุกข์นั้นก็ย่อมหายไป ในที่นั้น (ส.ส. (ไทย) 15/23/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จนกระทั่งนำไปสู่พระนิพพานได้ในที่สุด

โดยรูปแบบกระบวนการพัฒนาปัญญาในยุคสมัยปัจจุบัน มีความหลากหลายตามทัศนะของบุคคลและหมู่คณะที่มีความเชื่อ ความเข้าใจ และวัตถุประสงค์ในการศึกษาที่แตกต่างกัน ซึ่งหากมีปัญญาลาดรู้คิดด้วยการเรียน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) มาพร้อมกับตัวตนที่ทำให้เกิดความยึดมั่นในความต้องการ เพียงเพื่อไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้นอย่างเดียวนั้น ย่อมนำมาซึ่งความทุกข์ที่ยากต่อการวางใจเป็นกลางได้ ดังนั้นปัญญาในพระพุทธศาสนาจึงมุ่งหมายให้มีความสำคัญกับการพัฒนาปัญญาที่แจ้งแทงตลอดในสังขารธรรมของสิ่งทั้งปวง มีความฉลาดรู้คิดในเหตุปัจจัยด้วยตนเอง (พระมหาสมปอง มุทิโต, 2547); (พระพรหมคุณาภรณ์, 2546) ซึ่งคล้ายกับปัญญาในแง่ปรัชญาที่ว่า ปัญญาเป็นการเข้าถึงคุณธรรมทางจิตวิญญาณ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2560) โดยปัญญาย่อมทำให้บุคคลตั้งมั่นในศีล มีความเพียรทำสมาธิอบรมจิตและปัญญาให้เจริญ เพื่อนำตนพ้นทุกข์โทษภัยทั้งหลายได้ (พระพุทธโฆสเถระ, 2554)

ปัญญาในระดับโลกุตตรมรรคเป็นกิจที่ควรกระทำ และเป็นปฏิบัติเพื่อนำไปสู่พระนิพพาน (คณะกรรมการโครงการจัดสร้างพระไตรปิฎกนิสสยะ, 2554) สามารถนำตนพ้นจากทุกข์และพัฒนาตนเองสู่ความเป็นอริยบุคคล จนกระทั่งถึงความแตกฉานในปฏิสัมภิทญาณ ล้วนเกิดจาก “มหาปัญญา” ที่เป็นไปเพื่อการบรรลุธรรม อันปรากฏลักษณะของปัญญาและบุคคลผู้มีปัญญาคมกล้าแตกต่างกัน เป็นตัวบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาทางปัญญา ดังนั้นบทความนี้จึงได้วิเคราะห์รูปแบบกระบวนการพัฒนาปัญญาตามแผนที่ยของพระปริยัติธรรมเพื่อนำไปสู่หนทางปฏิบัติที่ถูกต้องโดยมีความสอดคล้องต่อหลักการที่ว่า แม้จะมีผู้ถืออุดมคติหรือนับร้อยนับพันอยู่ ปฏิเวธธรรมย่อมไม่ปรากฏมิได้ หากปริยัติธรรมอันตรธานหายไป (พระอัครวงษ์สมหาเถระ, 2549) การศึกษาวิเคราะห์อุปายการปฏิบัติจากพระปริยัติธรรมดั้งเดิม

เช่นนี้ ยิ่งควรสืบทอดรักษาทำให้เกิดคุณค่าสืบต่อไป เพื่อคงความบริสุทธิ์บริบูรณ์ของพุทธพจน์ อันจะนำพาไปสู่กระบวนการสร้างปัญญาอย่างแท้จริง

มหาปัญญา

มหาปัญญาเป็นประเภทของปัญญาอันยิ่งเพื่อการบรรลุธรรม และเกิดความแตกฉานในปฏิสัมภิทาญาณ โดยท่านพระสารีบุตรได้พรรณนารวบรวมไว้ในมหาปัญญากถา จากการตรัสสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในกาลก่อน ซึ่งปรากฏในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรค พระพุทธศาสนาเถรวาท (ขุ.ป. (บาลี) 31/1/399-403) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) ด้วยการตั้งปุจฉาและวิสัชนา มุ่งเน้นแสดงการพิจารณากำหนดรู้ด้วยอนุปัสสนา 7 ประการ เพื่อความบริบูรณ์ของปัญญา 10 ประเภทอันเกิดจากปัญญา 3 ประเภท ในสุญญกถาเป็นปทัฏฐาน ทำให้เกิดความแตกฉานในปฏิสัมภิทา สามารถชำแรกกิเลสจนกระทั่งแจ้งในโสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล และอรหัตตผล โดยความหลากหลายของปัญญา แสดงไว้ 16 ลักษณะ ถูกเรียกว่า “โสฬสปัญญา” อันเกิดจากความแตกต่างของลักษณะของปัญญาที่มีความคมกล้า พร้อมทั้งปรากฏผู้ที่มีปัญญาแตกฉานโดยลำดับ (ขุ.ป.อ. (ไทย) 2/-/1/387-414) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559) ดังนั้น มหาปัญญาจึงเป็นปัญญาแตกฉานที่มีความลึกซึ้งกว้างขวางอย่างยิ่ง

รูปแบบกระบวนการพัฒนาปัญญา

รูปแบบกระบวนการพัฒนาปัญญา แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 ปัญญาพิจารณารู้อตามหลักอนุปัสสนา 7 ประการ, รูปแบบที่ 2 ปัญญาพิจารณารู้อด้วยหลักอนุปัสสนา 7 ประการ ตามธรรมที่ควรรู้อย่าง 201 ประการ (ขุ.ป. (ไทย) 31/31/490-492) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หรือ รูปแบบที่ 3 ปัญญาพิจารณารู้อด้วยหลักอนุปัสสนา 7 ประการตามธรรมที่ควรรู้อย่าง 201 ประการ โดยกาลแห่งอดีต อนาคต และปัจจุบัน แสดงตามแผนภาพและอธิบายโดยสังเขป ดังนี้

รูปแบบที่ 1 ปัญญาพิจารณารู้อด้วยหลักอนุปัสสนา 7 ประการ เป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาที่ใช้อนุปัสสนา 7 เป็นอุบายในการพิจารณาสภาพธรรมตามความเป็นจริง ดังนี้

1.1 อนิจจานุปัสสนา เป็นการพิจารณาในสังขารที่เห็นรูปนามที่เกิดขึ้นทางทวารทั้ง 6 ว่าไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกขว่า สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ เกิดขึ้นแล้วดับไป มีสติกำหนดรู้อยู่เนือง ๆ มีใจวางเฉย พิจารณารูปนามโดยความไม่เที่ยง มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา มีความเสื่อม ถูกปัจจัยปรุงแต่ง และมีความตายเป็นธรรมดา เมื่อบุคคลเจริญอนิจจานุปัสสนาให้มากแล้ว ย่อมทำชวนปัญญาแล่นไปเพื่อชำแรกกิเลสบริบูรณ์ได้

1.2 ทุกขานุปัสสนา เป็นการพิจารณาเห็นรูปนามที่เกิดขึ้นทางทวารทั้ง 6 ว่าสังขารทั้งหลายทั้งปวงโดยความเป็นทุกข์ (ขุ.มหา. (ไทย) 29/13/64) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยอาศัยสมาธิตรียัมขำแรกกิเลส และทำลายปณิธิ (ความตั้งมั่น) ในขณะที่กำหนดรู้รูปนามตามสภาวะนั้นย่อมเห็นว่าเป็นทุกข์ จะปรากฏอาการเกิดขึ้นแล้วดับไปติดต่อกันอย่างไม่ขาดสาย (ขุ.ป. (ไทย) 31/39/604) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เมื่อบุคคลเจริญทุกขานุปัสสนาให้มากแล้ว ย่อมทำนิพเพธิกปัญญาที่เจาะแทงกิเลสให้บริบูรณ์ได้

1.3 อนัตตานุปัสสนา เป็นการพิจารณาเห็นรูปนามที่เกิดขึ้นทางทวารทั้ง 6 ว่าเป็นอนัตตา ไม่มีแก่นสาร ปราศจากการบังคับบัญชาของนามรูป โดยการกำหนดรู้ชัดถึงสภาวะความไม่มีตัวตน โดยสภาพธรรมที่ปรากฏขึ้นและดับไปอย่างต่อเนื่อง พิจารณาเห็นว่าเป็นอนัตตาย่อมยัง มหาปัญญาให้บริบูรณ์ ด้วยการเห็นความเป็นของสูญ (ขุ.ป. (ไทย) 31/22/31) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เมื่อบุคคลเจริญอนัตตานุปัสสนาให้มากแล้ว ย่อมทำมหาปัญญาเพราะถึงความเจริญให้บริบูรณ์ได้

1.4 นิพพิทานุปัสสนา เป็นการพิจารณาเห็นรูปนามที่เกิดขึ้นทางทวารทั้ง 6 ด้วยความเป็นของน่ากลัว เป็นทุกข์ เป็นโทษ ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ละเสียซึ่งตัณหาที่มีความยินดีเพลิดเพลินอยู่กับกามคุณ 5 ได้ (ส.ข. (ไทย) 17/28/41) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทำให้พิจารณาเห็นความเบื่อหน่ายในสังขารทั้งปวงด้วยปัญญาคมกล้า เพราะมีอนุปัสสนา 3 เป็นที่ตั้ง เมื่อบุคคลเจริญนิพพิทานุปัสสนาให้มากแล้ว ย่อมทำให้ตักขปัญญา เป็นปัญญาคมกล้าให้บริบูรณ์ได้

1.5 วิราคานุปัสสนา เป็นการพิจารณาเห็นรูปนามที่เกิดขึ้นทางทวารทั้ง 6 ว่าเป็นของน่ากลัว เป็นทุกข์ เป็นโทษ เกิดความเบื่อหน่ายคลายกำหนด ละเสียซึ่งราคะ ย่อมมีความยินดีพอใจต่อสังขารธรรม (ขุ.ป. (ไทย) 31/44/519) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทำให้พิจารณาเห็นความคลายกำหนดอย่างกว้างขวาง คลายกำหนดจากสังขารทั้งปวง เพราะมีอนุปัสสนา 3 เป็นที่ตั้ง เมื่อบุคคลเจริญวิราคานุปัสสนาให้มากแล้ว ย่อมทำให้วิบูลปัญญา เป็นปัญญากว้างขวางให้บริบูรณ์ได้

1.6 นิโรธานุปัสสนา เป็นการพิจารณาชัดเห็นความดับของรูปนามที่เกิดขึ้นทางทวารทั้ง 6 ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายคลายกำหนด จึงสามารถละเสียซึ่งสมุทัย คือเหตุของความทุกข์ได้ (ขุ.ป. (ไทย) 31/15/569) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) บุคคลพึงพิจารณาเห็นความดับอย่างลึกซึ้ง สามารถเห็นความดับทั้งปวงด้วยลักษณะของความเสื่อม เพราะมีอนุปัสสนา 3 เป็นที่ตั้ง เมื่อบุคคลเจริญนิโรธานุปัสสนาให้มากแล้ว ย่อมทำให้คัมภีรปัญญา เป็นปัญญาลึกซึ้งให้บริบูรณ์ได้

1.7 ปฏินิสัคคานุปัสสนา เป็นการพิจารณาชัดความดับของรูปนามที่เกิดขึ้นทางทวารทั้ง 6 เกิดความเบื่อหน่ายคลายกำหนด จึงสามารถละเสียซึ่งสมุทัย คือเหตุของความทุกข์ได้ (ขุ.ป. (ไทย) 31/15/569) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทำให้พิจารณา

เห็นความด้อยอย่างลึกซึ้ง ด้วยการเห็นความด้อยทั้งปวงจากลักษณะของความเสื่อม เพราะมีอนุปัสสนา 3 เป็นที่ตั้ง เมื่อบุคคลเจริญปฏิบัติจนปัสสนาให้มากแล้ว ย่อมทำให้อัสสมาณตปัญญา คือ ปัญญาไม่ใกล้ชิดหรือห่างไกลจากปัญญาเบื้องต้นทั้งหลายให้บริบูรณ์ได้

โดยการพิจารณาเห็นตามหลักอนุปัสสนา 7 คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความเป็นอนัตตา ความเปื้อนหนาย ความคลายกำหนด ความดับสูญ และความสลесคืน ย่อมทำให้เข้าถึงการพิจารณาแต่ละประเภท คือ ขวนปัญญาที่แล่นไปช้าแรกกิเลสโดยลำดับ (ขุ.ป. (ไทย) 31/1/537-540) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังปรากฏตาม ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบของปัญญาพิจารณารู้รอบด้วยหลักอนุปัสสนา 7 ประการ

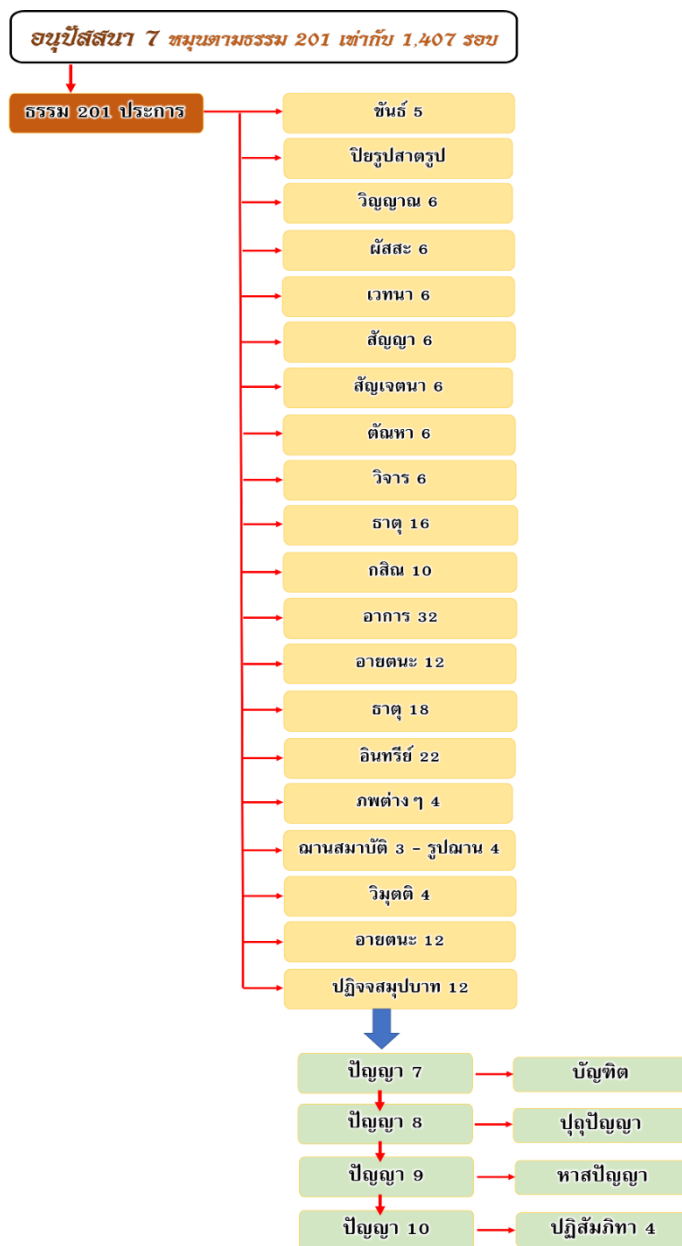
รูปแบบที่ 2 ปัญญาพิจารณารู้รอบด้วยหลักอนุปัสสนา 7 ประการตามธรรมที่ควรรู้อย่าง 201 ประการ (ขุ.ป. (ไทย) 31/3-6/9-13) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ปัญญาพิจารณารู้รอบด้วยหลักอนุปัสสนา 7 ประการ ตามธรรมที่ควรรู้อย่าง 201 ประการ นำธรรม 201 ประการ ซึ่งประกอบด้วย ขันธ์ 5 (รูป, เวทนา, สัญญา, สังขาร

และ วิญญาณ), **ปิยรูปสาดรูป (อายตนะภายใน 6** คือ จักขุ, โสตะ, ชานะ, ชิวหา, กาย, มโน และ **อายตนะภายนอก 6** คือ รูป, สัททะ, คันธะ, รส, โผฏฐัพพะ, ธรรมารมณ์), **วิญญาณ 6** (จักขุวิญญาณ, โสทวิญาณ, ชานวิญาณ, ชิวหาวิญาณ, กายวิญาณ และ มโนวิญาณ), **ผัสสะ 6** (จักขุสัมผัส, โสตะสัมผัส, ชานะสัมผัส, ชิวหาสัมผัส, กายสัมผัส, มโนสัมผัส), **เวทนา 6** (จักขุสัมผัสชาเวทนา, โสตะสัมผัสชาเวทนา, ชานะสัมผัสชาเวทนา, ชิวหาสัมผัสชาเวทนา, กายสัมผัสชาเวทนา และ มโนสัมผัสชาเวทนา), **สัญญา 6** (รูปสัญญา, สัททะสัญญา, คันธสัญญา, รสสัญญา, โผฏฐัพพสัญญา และ อัมมสัญญา), **สัญญาเจตนา 6** (รูปสัญญาเจตนา, สัททสัญญาเจตนา, คันธสัญญาเจตนา, รสสัญญาเจตนา, โผฏฐัพพสัญญาเจตนา, อัมมสัญญาเจตนา), **ตัณหา 6** (รูปตัณหา, สัททตัณหา, คันธตัณหา, รสตัณหา, โผฏฐัพพตัณหา, อัมมตัณหา), **วิตก 6** (รูปวิตก, สัททวิตก, คันธวิตก, รสวิตก, โผฏฐัพพวิตก, อัมมวิตก), **วิจารณ์ 6** - รูปวิจารณ์, สัททวิจารณ์, คันธวิจารณ์, รสวิจารณ์, โผฏฐัพพวิจารณ์ และอัมมวิจารณ์, **ธาตุ 16** (ปฐวีธาตุ, อาโปธาตุ, เตโชธาตุ, วาโยธาตุ, อากาสธาตุ และ วิญญาณธาตุ), **กลีณ 10** (ปฐวีกลีณ, อาโปกลีณ, เตโชกลีณ, วาโยกลีณ, นีลกลีณ, ปิตกกลีณ, โลหิตกลีณ, โอทาทกลีณ, อากาสกลีณ, วิญญาณกลีณ), **อาการ 32** (ผม, ขน, เล็บ, ฟัน, หนัง, เนื้อ, เอ็น, กระดูก, เยื่อในกระดูก, ไต, หัวใจ, ตับ, ผังผืด, ม้าม, ปอด, ใสใหญ่, ใส่น้อย, อาหารใหม่, อาหารเก่า, ดี, เสลด, หนอง, เลือด, เหงื่อ, มันทัน, น้ำตา, เพลวมน, น้ำลาย, น้ำมูก, ไขข้อ, มูตร, มันทมอ), **อายตนะ 12** (จักขายตนะ, รูปลายตนะ, โสตายตนะ, สัททายตนะ, ชานายตนะ, คันธายตนะ, ชิวหายตนะ, รสอายตนะ, กายายตนะ, โผฏฐัพพายตนะ, อัมมายตนะ, มนอายตนะ), **ธาตุ 18** (จักขุธาตุ, รูปธาตุ, จักขุวิญญาณธาตุ, โสธาธาตุ, สัทธาธาตุ, โสทวิญาณธาตุ, ชานธาตุ, คันธธาตุ, ชานวิญาณธาตุ, ชิวหาธาตุ, รสธาตุ, ชิวหาวิญาณธาตุ, กายธาตุ, โผฏฐัพพธาตุ, กายวิญาณธาตุ, อัมมธาตุ, มโนธาตุ และ มโนวิญาณธาตุ), **อินทรีย์ 22** (จักขุอินทรีย์, โสตอินทรีย์, ชานินทรีย์, ชิวหาอินทรีย์, กายินทรีย์, มนินทรีย์, ชิวหาอินทรีย์, อิตถินทรีย์, ปุริสินทรีย์, สุขินทรีย์, ทุกขินทรีย์, โสมมณัสสินทรีย์, โทมนัสสินทรีย์, อุเปกขินทรีย์, สัทธินทรีย์, วิริยอินทรีย์, สตินทรีย์, สมาธิอินทรีย์, ปัญญินทรีย์, อนัญญาตัญญูสสามิตินทรีย์, อัญญินทรีย์, อัญญา ตาวิณทรีย์, **ภพต่าง ๆ 4** (**หมวดที่ 1** - กามธาตุ, รูปธาตุ, อรูปธาตุ **หมวดที่ 2** - กามภพ, รูปภพ, อรูปภพ **หมวดที่ 3** - สัญญาภพ, อสัญญาภพ, เนวสัญญานาสัญญาภพ และ **หมวดที่ 4** - เอกโวการภพ, จตุโวการภพ, ปัญจโวการภพ), **ฌานสมาบัติ 3** - รูปฌาน 4 (ปฐมฌาน, ทุตติฌาน, ตติยฌาน และ จตุตถฌาน), **วิมุตติ 4** (เมตตาเจโตวิมุตติ, กรุณาเจโตวิมุตติ, มุทิตาเจโตวิมุตติ, อุเบกขาเจโตวิมุตติ), **สมาบัติ 4** (อากาสานัญจายตนสมาบัติ, วิญญาณัญจายตนสมาบัติ, อากิญจัญญายตนสมาบัติ, เนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ), **ปฏิจจสมุปบาท 12 ประการ** - อวิชชา, สังขาร, วิญญาณ, นามรูป, สฬายตนะ, ผัสสะ, เวทนา, ตัณหา, อุปาทาน, ภพ,ชาติ และ ชรามรรณะ (ขุ.ป. (ไทย) 31/29/47) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ใช้พิจารณาเป็นตัวตั้งตามหลักอนุสัสสนา 7 ประการ ข้างต้น คือ $201 \times 7 = 1,407$ รอบ แต่ละรอบมีรูปแบบเช่นเดียวกัน

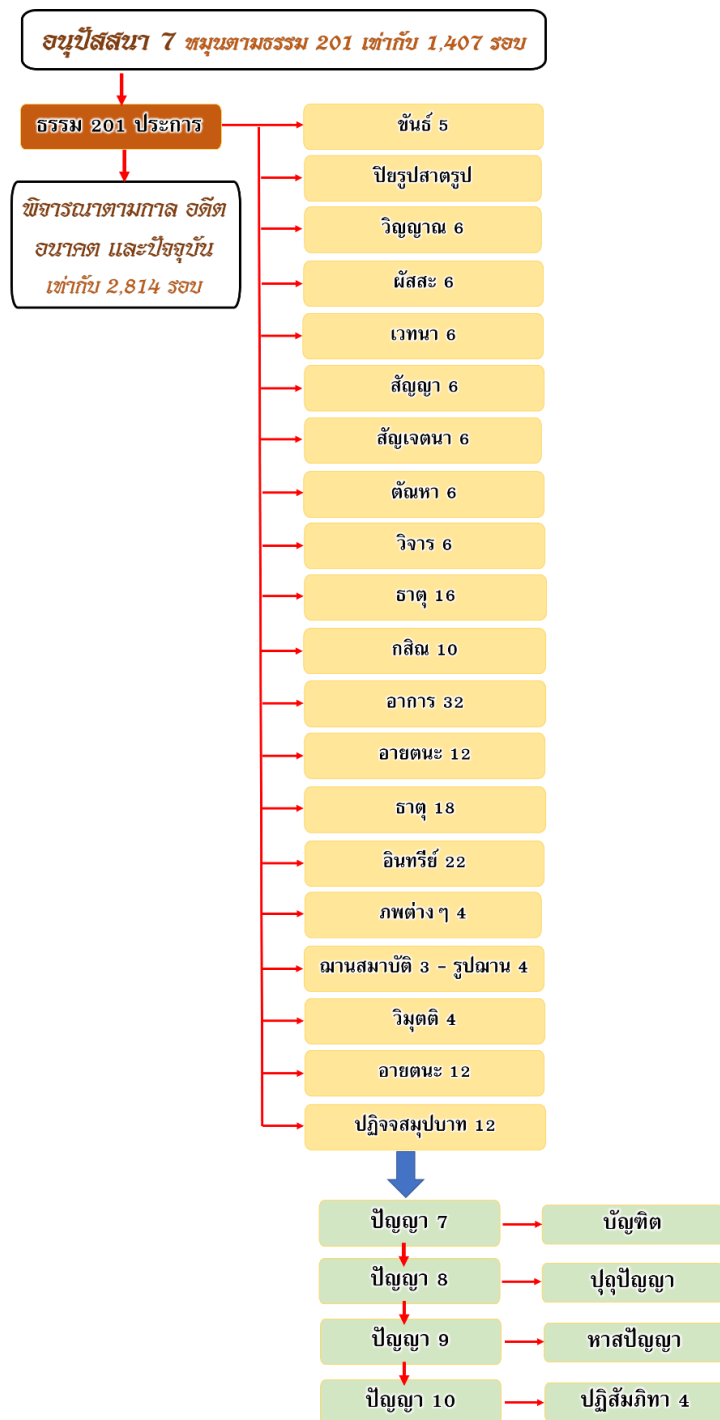
ต่างกันแต่องค์กรที่เปลี่ยนพิจารณาแต่ละหมวดเท่านั้น โดยพิจารณาเห็นตามหลักอนุปัสสนา 7 โดยใช้ธรรม 201 ประการเป็นที่ตั้งในการใช้พิจารณา ทำให้ชวนปัญญาพิจารณาแล่นไปชำแรกกิเลสโดยลำดับ (ขุ.ป. (ไทย) 31/1/538-540) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังปรากฏตาม ภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบของปัญญาพิจารณารู้รอบด้วยหลักอนุปัสสนา 7 ประการ
ตามธรรมที่ควรรู้ยิ่ง 201 ประการ

รูปแบบที่ 3 ปัญญาพิจารณารู้รอบด้วยหลักอนุปัสสนา 7 ประการตามธรรมที่ควรรู้อย่างยิ่ง 201 ประการ โดยกาลแห่งอดีต อนาคต และปัจจุบัน

ปัญญาพิจารณารู้รอบด้วยหลักอนุปัสสนา 7 ประการตามธรรมที่ควรรู้อย่างยิ่ง 201 ประการ โดยนำธรรม 201 ประการ ดังกล่าวมาเป็นตัวตั้ง แล้วพิจารณาด้วยหลักอนุปัสสนา 7 ประการข้างต้น เป็นรอบที่ 1 ข้างต้น คือ $201 \times 7 = 1,407$ รอบ แล้วพิจารณาตามกาล อดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นรอบที่ 2 รวมเป็น 2,814 รอบ แต่ละรอบมีรูปแบบเช่นเดียวกัน ต่างกันแต่องค์ธรรมที่เปลี่ยนพิจารณาแต่ละหมวดเท่านั้น ซึ่งเมื่อการพิจารณาเห็นตามหลักอนุปัสสนา 7 ตามวิธีดังกล่าวนี้ ย่อมทำให้ชวนปัญญาพิจารณาแล่นไปโดยลำดับ (ช.ป. (ไทย) (31/2/540-543) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังปรากฏตาม ภาพที่ 3

ภาพที่ 3 รูปแบบของปัญหาพิจารณารู้รอบด้วยหลักอนุปัสสนา 7 ประการ
ตามธรรมที่ควรรู้อย่าง 201 ประการ โดยกาลแห่งอดีต อนาคต และปัจจุบัน

จากนั้นเมื่อพิจารณาธรรมด้วยปัญญา 8 เต็มรอบย่อมทำให้ความเป็นปฏุปัญญา หรือ ปัญญา 9 ซึ่งเป็นปัญญาถึงความเป็นโลกุตตระ และแสดงถึงปัญญาของอริยบุคคลที่มีความหนาแน่นยิ่งกว่าความเป็นโลกียะ ด้วยมรรคผล (ขุ.ป.อ. (ไทย) 2/1/388) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559) และเมื่อพิจารณาธรรมด้วยปัญญา 9 บริบูรณ์เต็มรอบ ด้วยการพิจารณาธรรมมี 5 วาระ คือ 1) มรรคปัจจเวกขณะ เป็นการพิจารณามรรคของพระอริยบุคคลที่ได้บรรลุมรรคผลแล้วโดยลำดับ มีจิตตสันดานเข้าไปประกอบกับโลกุตตรธรรมอันประณีตด้วยอาการร่าเริง เมื่อออกจากภวังค์แล้วยังลงในลำดับแห่งผล 2) ผลปัจจเวกขณะ เป็นการพิจารณาผลของพระอริยบุคคลผู้ออกจากภวังค์แล้ว 3) ปหิณกิเลสปัจจเวกขณะ เป็นการพิจารณากิเลสที่ละได้แล้ว 4) อวิสัณฺฐกิเลสปัจจเวกขณะ เป็นการพิจารณากิเลสที่ยังเหลืออยู่ 5) นิพพานปัจจเวกขณะ เป็นการพิจารณานิพพาน (อภ.วิ. (ไทย) 35/718/459 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ขุ.ป.อ. (ไทย) 2/1/389) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559) จัดเป็นปัจจเวกขณะญาณแห่งมรรคญาณและผลญาณ มีพระนิพพานเป็นอารมณ์ การพิจารณาธรรม 5 ประการนี้จัดเป็นปัจจเวกขณะปัญญา เพราะทำให้เป็นบุคคลผู้มีจิตตสันดานด้วยอาการร่าเริงในหาสปัญญา อันเกิดจากสภาวะจิตที่ประณีตแจ้งใน โลกุตตรธรรม ย่อมทำให้เกิดหาสปัญญา หรือปัญญา 10 จัดเป็นปัญญาร่าเริงที่มีความแจ่มจ้า อาจหาญในธรรมทั้งปวง (ขุ.ป. (ไทย) 31/1/538) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และสุดท้ายความแตกฉานของปัญญาเกิดความบริบูรณ์เต็มรอบด้วยการพิจารณาธรรมของปัญญา 10 หรือ หาสปัญญา

ปัญญาแตกฉานในปฏิสัมพันธ์ปรากฏความแตกต่างปัญญา (โสฬสปัญญานิเทศ) มีความแตกต่างกันโดย 16 ลักษณะ (ขุ.ป. (ไทย) 31/4-7/544-559) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนี้ **4.1) การได้เฉพาะซึ่งปัญญา** (ปัญญาปฏิลาภสูตร) เป็นการทำให้แจ้งเพื่อจะได้ปัญญาอันยิ่ง **4.2) ความเจริญแห่งปัญญา** (ปัญญาวิขิตติสูตร) เป็นการเจริญด้วยปัญญาที่เจริญแล้ว **4.3) ความไพบูรณ์แห่งปัญญา** (ปัญญาเว पुलสูตร) เป็นความไพบูรณ์กว้างขวางของปัญญา พระอรหันต์ **4.4) มหาปัญญา** (มหาปัญญาสูตร) เป็นปัญญาที่กำหนดนิพพานที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง **4.5) ปุญปัญญา** (ปุญปัญญาสูตร) เป็นปัญญากว้างขวางในญาณที่เป็นไปเพื่อนิพพานอันเป็นประโยชน์เหนือกว่าธรรมที่ทั่วไปแก่ปุถุชน **4.6) วิบุลย์ปัญญา** (วิบุลปัญญาสูตร) เป็นปัญญากำหนดนิพพานที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งไพบูรณ์ **4.7) คัมภีร์ปัญญา** (คัมภีร์ปัญญาสูตร) ปัญญาลึกซึ้งเพราะญาณเป็นไปในนิพพานที่เป็นประโยชน์ลึกซึ้ง **4.8) อัสमानตปัญญา** (อัปมัตตปัญญาสูตร) ปัญญาของบุคคลที่สูงกว่าปุถุชนทั่วไป เช่น ปัญญา 7 ย่อมไม่ใกล้เคียงกับปัญญา 8 เป็นต้น **4.9) ฐริปัญญา** (ฐริปัญญาสูตร) เป็นผู้มีปัญญาดังแผ่นดินสามารถทำลายกิเลส โดยแบ่งปัญญาในการพิจารณาเป็น 2 นัย คือ **นัยที่ 1** ปัญญาเป็นดังแผ่นดินเพราะเป็นปัญญาครอบงำแล้วซึ่งกรรมอันเป็นเหตุไปสู่ภพทั้งปวงอันเป็นข้าศึก, **นัยที่ 2** ปัญญาเป็นดังแผ่นดินเพราะเป็นปัญญาย่ำยีแล้วซึ่งกรรมอันเป็นเหตุไปสู่ภพทั้งปวงอันเป็นข้าศึก **4.10) ปัญญาพาหุละ** (ปัญญาพาหุสูตร) เป็นปัญญาที่มากด้วยการพิจารณาทำให้มีปกติด้วยความแจ่มแจ้ง **4.11) สีสปัญญา** (สีสปัญญาสูตร) เป็นปัญญาเร็วเพราะทำให้แจ้งนิพพานที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งได้เร็วไว **4.12) ลหุปัญญา** (ลหุปัญญาสูตร) เป็นปัญญาพลันเพราะทำให้แจ้งนิพพานที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งได้เร็วพลัน

4.13) หาสปัญญา (หาสปัญญาสูตร) เป็นปัญญา ร่าเริงอาจหาญปราโมทย์มาก ทำให้แจ้งนิพพานที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง **4.14) ขวนปัญญา** (ขวนปัญญาสูตร) เป็นปัญญาพลันแล่นไปสู่การพิจารณาธรรมตามกระบวนการพัฒนาปัญญาเพื่อชำระกิเลส **4.15) ดิกขปัญญา** (ดิกขปัญญาสูตร) ปัญญาเฉียบแหลมเพราะทำลายกิเลสได้ฉับพลันในอาสนะเดียว **4.16) นิพเพธิกปัญญา** (นิพเพธิกปัญญาสูตร) เป็นปัญญาชำระกิเลส เกิดความเบื่อหน่ายต่อสังขารทั้งปวง อันทำลายกรรมซึ่งเป็นเหตุให้สัตว์ไปสู่ภพทั้งปวงได้ (ส.ม. (ไทย) 19/1055-1070/578-581) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ความหลากหลายของปัญญาทั้ง 16 ลักษณะเป็นไปเพื่อพระนิพพาน พร้อมทั้งเกิดความแตกฉานในปฏิสัมภิทาญาณเหล่านั้น ซึ่งพระพุทธองค์เป็นผู้เลิศในประเภทแห่งปัญญาทรงบรรลุปฏิสัมภิทาและมีพระญาณตรัสรู้โดยอาการทั้งปวงด้วยพระพุทธานุภาพ

ลำดับของบุคคลมีปัญญาแตกฉานในปฏิสัมภิทา

ลำดับของบุคคลมีปัญญาแตกฉานในปฏิสัมภิทา (บุคคลวิเสสนิเทศ) แสดงระดับบุคคลผู้มีคุณวิเศษยิ่งกว่าบุคคลอื่นด้วยการบรรลุปฏิสัมภิทามรรคแบ่งเป็น 9 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 บุคคลผู้ที่ถึงพร้อมด้วยความเพียรมาก่อน ย่อมมีปัญญาญาณแตกฉานในปฏิสัมภิทายิ่งกว่าผู้ที่ไม่ถึงพร้อมด้วยความเพียรมา

ขั้นที่ 2 บุคคลผู้ที่เป็นพหูสูตมาก่อน ย่อมมีปัญญาญาณแตกฉานในปฏิสัมภิทายิ่งกว่าผู้ที่ไม่เป็นพหูสูตมาก่อน

ขั้นที่ 3 บุคคลผู้ที่มีมากด้วยเทศนามาก่อนย่อมมีปัญญาญาณแตกฉานในปฏิสัมภิทายิ่งกว่าผู้ที่ไม่มากด้วยเทศนามาก่อน

ขั้นที่ 4 บุคคลผู้้อาศัยครุมาก่อน ย่อมมีปัญญาญาณแตกฉานในปฏิสัมภิทายิ่งกว่าผู้ที่ไม่ได้อาศัยครุมาก่อน

ขั้นที่ 5 บุคคลผู้ที่มีวิหารธรรมมากมาก่อน ย่อมมีปัญญาญาณแตกฉานในปฏิสัมภิทายิ่งกว่า ผู้ที่ไม่วิหารธรรมมากมาก่อน

ขั้นที่ 6 บุคคลผู้ที่มีการพิจารณามากมาก่อน ย่อมมีปัญญาญาณแตกฉานในปฏิสัมภิทายิ่งกว่าผู้ที่ไม่มีการพิจารณามากมาก่อน

ขั้นที่ 7 บุคคลผู้ที่เป็นพระอเสกขะ (พระอรหันต์) บรรลุปฏิสัมภิทาย่อมมีปัญญาญาณแตกฉานในปฏิสัมภิทายิ่งกว่าผู้ที่เป็นพระเสกขะ (พระโสดาบันจนกระทั่งถึงพระอนาคามี) บรรลุปฏิสัมภิทา

ขั้นที่ 8 บุคคลผู้ที่บรรลุสาวกบารมี ย่อมมีปัญญาญาณแตกฉานในปฏิสัมภิทายิ่งกว่าผู้ที่ไม่บรรลุสาวกบารมี

ขั้นที่ 9 บุคคลผู้ที่บรรลุตสาวกบารมี ย่อมมีปัญญาญาณแตกฉานในปฏิสัมภิทา ยิ่งกว่าผู้ที่เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า และบุคคลผู้เลิศในปฏิสัมภิทาสูงสุด คือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะพระปัญญาธิคุณของพระพุทธองค์ (ขุ.ป. (ไทย) 31/8/559-561) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สรุป

ปัญญาแตกฉานแห่งปฏิสัมภิทาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ถูกรวบรวมแสดงอย่างเป็นระบบใน “มหาปัญญาเถร” ซึ่งจัดเป็นปัญญาอันยิ่งเฉพาะการบรรลุตธรรม โดยเกิดจากปัญญาพิจารณารู้รอบบริบูรณ์ 3 รูปแบบ คือ 1) ปัญญาพิจารณารู้รอบด้วยหลักอนุปัสสนา 7 ประการ 2) ปัญญาพิจารณารู้รอบด้วยหลักอนุปัสสนา 7 ประการพิจารณาตามธรรมที่ควรรู้อย่าง 201 ประการ เป็นที่ตั้ง หรือ 3) ปัญญาพิจารณารู้รอบด้วยหลักอนุปัสสนา 7 ประการ พิจารณาตามธรรมที่ควรรู้อย่าง 201 ประการเป็นที่ตั้ง พร้อมทั้งพิจารณาตามกาลแห่งอดีต อนาคต และปัจจุบัน ทั้งนี้ รูปแบบกระบวนการพิจารณาด้วยปัญญาดังกล่าวทำให้เกิดปัญญา 10 เพื่อการแตกฉานในปฏิสัมภิทา 4 ประการ เพื่อให้เกิดความแตกฉานในปฏิสัมภิทา 4 ประการ คือ 1) อตฺถปฏิสัมภิทา 2) ธัมมปฏิสัมภิทา 3) นิรุตติปฏิสัมภิทา 4) ปฏิภาณปฏิสัมภิทา ซึ่งเป็นหนทางที่ประเสริฐด้วยพระมหาปัญญาธิคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ปฏิบัติไว้เป็นแนวทางของพุทธสาวก คือ ผู้ใคร่ปฏิบัติเพื่อพัฒนาปัญญาของตนอย่างกว้างขวางลึกซึ้ง มีความอาจหาญเริงร่าในธรรม ด้วยปัญญาที่แตกต่างกัน 16 ลักษณะ (โสฬสปัญญานิเทศ) รวมทั้ง บุคคลที่แตกต่างกันตามลำดับ (บุคคลวิเสสนิเทศ)

ทั้งนี้ การศึกษาคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาดังกล่าว แสดงอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ มีความลึกซึ้งกว้างขวางรองรับสภาวะธรรม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกตรงต่อหนทางแห่งความสิ้นทุกข์ ซึ่งหากผู้อ่านไม่อาจเข้าถึงอรรถของคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทยได้อย่างกระจ่างชัด สามารถศึกษาวิจัยต่อยอดด้วยคัมภีร์ในประเทศกลุ่มเถรวาท เพื่อรองรับการอธิบายในคัมภีร์ชั้นต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น ฉบับพม่า เป็นต้น ดังเช่นข้อค้นพบเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติที่ถูกตรงตามพระไตรปิฎกในครั้งนี้ แสดงการเจริญปัญญาเพื่อความเข้าใจแห่งมรรค อาจเกิดความไม่เข้าใจต่อสำนวนแปลเพียงข้อมูลชั้นอรรถเถร ฉบับภาษาไทยเท่านั้น ซึ่งได้ปรากฏข้อมูลเพิ่มเติมในคัมภีร์ ชั้นคัมภีร์พม่า ฉบับภาษาพม่า แสดง “สิกขาปตตฎฐจกคามินีวิปัสสนา” จัดอยู่ในการเจริญปัญญา 7 ช่วงลำดับญาณเฉพาะสังขารุเปกขาญาณ อนุโลมญาณ และโคตรภูญาณ ยังไม่ดำเนินไปถึงมรรคญาณ และปรากฏเป็นลำดับไปตามการเจริญปัญญา 8 เข้าเขตมรรคผล ล่วงพ้นจากเขตโลกียะ และเข้าสู่การเจริญปัญญา 9 จัดเป็นการพิจารณาธรรมในปัจจุเวกขณะญาณได้บริบูรณ์เต็มรอบ ย่อมถึงปัญญา 10 ทำให้เกิดปัญญาแตกฉานของพระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามีตามลำดับ จากนั้นบุคคลผู้สำเร็จมรรคผลนิพพานตามกระบวนการเจริญมหายปัญญา จนเกิด

ปัญญาแตกฉานในปฏิสัมพันธ์ 4 อันเป็นเหตุปรากฏพระอรหันต์ผู้ถึงพร้อมด้วยปฏิสัมพันธ์โดยบริบูรณ์ โดยรูปแบบการวิเคราะห์ตามต้นฉบับคัมภีร์ดั้งเดิมดังกล่าว จะสร้างความกระจ่างชัดยิ่งขึ้นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา บนพื้นฐานปรีชาธรรมเป็นดั่งแผนที่นำทางสู่การปฏิบัติธรรมที่ถูกต้องต่อพุทธดำรัส เพื่อการเข้าถึงปฏิเวธธรรมสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการโครงการจัดสร้างพระไตรปิฎกนิสสยะ. (2554). พระไตรปิฎกนิสสยะ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค มหาสติปัฏฐานสูตร. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2554). คัมภีร์วิสุทธิมรรค. แปลโดยสมเด็จพระพุทธปาหัง (อาจ อาสภมหาเถร). (พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.
- พระมหาสมปอง มุทิโต. (2547). อภิธานวรรณนา, (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ประยูรพงศ์ พรินท์ติ้ง จำกัด.
- พระอัครคัมภีร์สมหาเถระ. (2549). สทนต์ปิฎก (สุตตมาลา), พระมหาประนอม ธรรมาลงกาโร (ธรรมาจารย์) ปรีวรต. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2559). อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา ฉบับราชบัณฑิตยสภา. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- သုသနာရေးဝိဇ္ဇာတိဌာန. (2527). ပဋိသမ္ပိဒါမဂါထကထာဝဂ် ၁၃ ပဋိသမ္ပိဒါမဂါဠာဠာ, ပြန်ဆိုပေးသော မဟာမာယာ ဂိတိပဏ္ဍိတ. ရန်ကုန်: သုသနာရေးဝိဇ္ဇာတိဌာန ကမ္ဘာ့အစောပိုင်းပုံနှိပ်ကု.

သာသနာရေးဝန္တကီးဌာန. (2560). ပဋိသမိဒါမဂါကထာနိဿယ ဒုတိယတွဲငြိ, ပြုစုရေးဆွဲ
พระมหาสมชาย ภาษี. ภาติ.ตี.ปณ.โณ. ရန္ကုန်: သာသနာရေးဦးစီးဌာန
ကမ္ဘာ့အေးစာပုံနှိပ်တိုက်.

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการขับรถผิดกฎหมายจราจร บนทางหลวงแผ่นดิน*

FACTORS INFLUENCING THE DRIVING BEHAVIOR CAUSING THE TRAFFIC RULE VIOLATION ON STATE HIGHWAY

ชยาภรณ์ จตุรพรประสิทธิ์

Chayaporn Chaturapornpracit

มหาวิทยาลัยบูรพา

Burapha University, Thailand

E-mail: chayapon@go.buu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการขับรถผิดกฎหมายจราจรของผู้ขับรถบนทางหลวงแผ่นดิน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการขับรถผิดกฎหมายจราจรของผู้ขับรถบนทางหลวงแผ่นดิน 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาการขับรถผิดกฎหมายบนทางหลวงแผ่นดิน เป็นการวิจัย ผสมระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้แก่ กลุ่มประชากรผู้ใช้ทางหลวงแผ่นดินซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอนโดยมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 384 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่ใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 2 3 และ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอ้างอิง t - Test, F - Test (ANOVA) χ^2 และ วิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมการขับรถผิดกฎหมายจราจร แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ขับรถเร็วเกินกว่ากฎหมายกำหนด และ พฤติกรรมขับรถแบบเสี่ยง โดยพบว่า ร้อยละ 72.1 เคยขับเร็วเกินกว่ากฎหมายกำหนด และมี พฤติกรรมขับรถแบบเสี่ยงระดับปานกลาง 2) ผลการวิเคราะห์ χ^2 t - Test F Test พบว่า ปัจจัยที่มีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมการขับรถเร็วเกินกว่ากฎหมายกำหนดและพฤติกรรมการขับรถแบบเสี่ยง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์การขับรถ ประวัติการได้รับใบสั่งในรอบ 3 ปี ผลการวิเคราะห์ MRA พบว่า การคาดการณ์เชิงบวก และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงส่งผลทางบวกต่อพฤติกรรมการขับรถแบบเสี่ยง 3) ข้อเสนอแนะทางแก้ไข ปัญหา ได้แก่ การบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ มาตรการลงโทษที่เหมาะสม

* Received 16 April 2021; Revised 24 April 2021; Accepted 8 May 2021

ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น งานวิจัยให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การนำไปปฏิบัติ และการวิจัยในอนาคต

คำสำคัญ: ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน, พฤติกรรมขับรถแบบเสี่ยง, พฤติกรรมขับรถเร็วเกินกว่ากฎหมายกำหนด

Abstract

The objectives of this research were to investigate 1) the driving behavior causing the traffic rule violation on state highway, 2) factors influencing the driving behavior causing the traffic rule violation on state highway, and 3) to examine the suggestion for proper solution for the traffic rule violation. The research design was mixed methods. The quantitative research approach involved 384 participants selected from the infinite population driver who experienced using the State Highway. The self-administrated questionnaire was used for data collection. Data analysis included descriptive statistics, Multiple Regression Analysis (MRA), t-Test F-Test (One-way ANOVA) χ^2 . The research findings indicated that; 1) The 72.1 percentage of the sample group used to drive over a speed limit both intentionally and unintentionally. This illustrated the moderate level of risky driving behavior, with an average of 2.26. 2) The analysis of χ^2 t-Test F Test showed that the significant factors influencing over-speed driving behavior and risky driving behaviors were gender, age, marital status, average monthly income, driving experience, and personal records of getting traffic ticket in the past 3 years. 3) The suggestions and guidance for the solutions were to include legalizing effective law enforcement, appropriate punishment, cooperation with other agencies. The research provided the recommendation for policy aspect, practice and further research.

Keywords: The Theory of Planed Behavior, The Theory of Goal Directed Behavior, Over-Speed-Limit Driving Behavior

บทนำ

พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ.2535 ได้ตราขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับความเจริญและการพัฒนาของประเทศ และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้มีความทันสมัยตลอดมา ปัจจุบันอัตราความเร็วที่ใช้ได้ตามกฎหมายจราจร คือ ความเร็วในเมืองไม่เกิน 80 ก.ม./ชม.

ความเร็วบนท้องถนน (ที่ไม่ใช่ทางหลวงพิเศษ) ไม่เกิน 90 กม./ชม. ความเร็วบนทางหลวงพิเศษ ไม่เกิน 120 กม./ชม. โดยการกำหนดกฎหมายความเร็วในการเดินทางมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความปลอดภัยและลดการเกิดอุบัติเหตุ แต่จากสถิติอุบัติเหตุในประเทศไทยพบว่า เป็นประเทศที่มีอัตราการเกิดอุบัติเหตุสูงเป็นอันดับ 9 ของโลก (ปีปีซี เวิลด์ นิวส์ (BBC), 2561) จากรายงานสถิติอุบัติเหตุบนถนนในความรับผิดชอบของกระทรวงคมนาคม ในปี 2563 ระบุว่าเกิดอุบัติเหตุบนทางหลวงแผ่นดินเพิ่มขึ้นทุกปีเมื่อดูสถิติย้อนหลังพบว่า ในปี พ.ศ. 2559 มีจำนวน 15,665 ครั้ง ปี พ.ศ. 2562 เพิ่มขึ้นเป็น 17,577 ครั้ง ปี พ.ศ. 2563 จำนวน 19,806 ครั้ง สาเหตุที่พบมากเป็นอันดับหนึ่งคือการขับรถเร็วเกินกำหนด ร้อยละ 77.27 อันดับที่ 2 ได้แก่ การตัดหน้ากระชั้นชิด ร้อยละ 9.12 และหลับในเป็นอันดับ 3 ร้อยละ 5.41 (หน่วยวัดความปลอดภัยทางถนน, 2564)

การทำผิดกฎหมายจราจรด้วยการขับรถเร็วกว่ากฎหมายกำหนดเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนประเภทหนึ่ง โดยเบี่ยงเบนจากกฎเกณฑ์และแนวปฏิบัติของสังคม ในทางอาชญาวิทยาพฤติกรรมทำผิดกฎหมายจราจรเป็นการทำผิดกฎระเบียบ ซึ่งไม่ได้ผิดร้ายแรงที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม จึงอาจทำให้ผู้ขับขี่มีข้อแก้ตัวในการที่จะกระทำละเมิดกฎระเบียบนั้น ผู้กระทำโดยเจตนาและได้คิดถึงผลดีผลเสียแล้ว สอดคล้องกับแนวคิดพฤติกรรมตามแผน (The Theory of Planed Behavior - TPB) ทางจิตวิทยาสังคม ที่อธิบายที่มาของพฤติกรรมของบุคคลว่า ขึ้นอยู่กับทัศนคติต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถการควบคุมในการที่จะทำพฤติกรรมนั้นให้สำเร็จได้ กรณีขับรถเร็วเกินกว่ากฎหมายกำหนด ผู้กระทำคิดถึงผลดีผลเสีย เช่น โอกาสจะไม่ถูกจับ ถึงแม้มีโอกาสถูกจับบทลงโทษก็ไม่หนัก ได้รับความสนุกสนาน ความพอใจจากการที่ได้ใช้ความเร็ว นอกจากนั้นยังมีปัจจัยภายในหลายอย่างเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม เช่น ทัศนคติต่อการขับรถเร็ว (Ajzen, I., 1985) และ ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory - RA) ที่มีฐานคติสำคัญที่ว่า คนเราจะกระทำผิดหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับทางเลือกต่าง ๆ ที่พิจารณาเห็นแล้วว่าสามารถที่จะตอบสนองความต้องการ หรือตอบสนองผลประโยชน์ตนเองเป็นสำคัญ และขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยทางด้านประสบการณ์และการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการกระทำผิด ได้แก่ เทคนิคและวิธีการในการกระทำผิด ค่านิยมความเชื่อ และการกระทำผิด ทั้งทางตรงและทางอ้อมในอดีตที่ผ่านมาเป็นสำคัญ (Cornish, D. et al., 1987) พฤติกรรมในการขับรถเร็วในทางอาชญาวิทยาจัดว่าเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่เกิดจากการคิดไตร่ตรองก่อนลงมือทำหากพฤติกรรมกระทำผิด โดยบุคคลจะมีการคาดการณ์ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ เช่น จะรู้สึกดีใจ พอใจ มีความสุข เมื่อคาดหวังเชิงบวกมากบุคคลก็จะมีแรงจูงใจให้แสดงพฤติกรรม หรือต้องจ่ายค่าปรับหากโดนตรวจจับเชิงบวก และเชิงลบที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น โดย Bjornskau, T. et al. ได้ศึกษาเรื่อง Can road traffic law enforcement permanently reduce the number of accidents? เป็นการบังคับใช้กฎหมายจราจรกับผู้ขับขี่โดยสมมติฐานที่มาจาก ทฤษฎีทางเลือกอย่างมีเหตุผล คือ ผู้ขับขี่จะขับขี่ด้วยความเร็ว

ถ้าไม่มีตำรวจบริเวณนั้น และ ผู้ขับขี่จะไม่ใช้ความเร็วหากมีตำรวจตั้งด่านอยู่ในบริเวณนั้น ซึ่งเป็นการคาดการณ์ผลทางบวกและคาดการณ์ผลทางลบของผู้ขับขี่ (Bjornskau, T. et al., 1992)

สังคมมีมุมมองอย่างไรต่อการกระทำผิดกฎหมายจราจร จะพบว่า การทำผิดกฎหมายจราจรเป็นความผิดประเภทที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด (Mala Prohibita) ไม่ได้เป็นความผิดในตัวเอง (Mala In se) และส่วนใหญ่จะเป็นความผิดเล็กน้อย ประกอบกับผู้กระทำผิดก็ไม่ได้มีเจตนาชั่วร้ายในการกระทำ ดังนั้น คนส่วนใหญ่ในสังคมจึงมองการกระทำผิดกฎหมายจราจรไม่ใช่อาชญากรรมร้ายแรง ด้วยเหตุผลด้านที่มาของกฎหมายและมุมมองของสังคมดังกล่าว ทำให้มีผู้กระทำผิดโดยการฝ่าฝืนกฎหมายจราจรเป็นจำนวนมาก (นัทธี จิตสว่าง, 2541) จากสถานการณ์อุบัติเหตุที่เกิดจากการขับรถเร็วสร้างความสูญเสียและเสียหายรุนแรง ทั้ง ๆ ที่มีกฎหมายควบคุมความเร็ว รวมทั้งเสียงสะท้อนถึงความเหมาะสมของกฎหมายบทลงโทษ และประสิทธิภาพการบังคับใช้ การกระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับกฎจราจรเกิดขึ้นจากมูลเหตุจูงใจในการกระทำผิด หรือการเปิดช่องโอกาสในการกระทำผิดให้กับผู้กระทำผิดกฎจราจร ดังนั้น การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษ และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดกฎจราจรจะต้องประกอบด้วย 1) กฎหมายที่ใช้บังคับคนในสังคมจะต้องมีบทลงโทษที่มีความแน่นอน ชัดเจน 2) กฎหมายที่ใช้บังคับกับทุกคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน 3) กฎหมายที่ใช้บังคับจะต้องมีบทลงโทษคนกระทำผิดที่มีความรวดเร็ว เพื่อเป็นการ ป้องปราม และข่มขวัญยับยั้ง ไม่ให้เกิดการเอาอย่าง 4) บทลงโทษที่เหมาะสมกับความผิด ต้องไม่น้อยเกินไปเพราะจะทำให้คนที่คิดจะกระทำผิดไม่เกิดความเกรงกลัวต่อโทษ (นัทธี จิตสว่าง, 2541)

จากสถานการณ์ดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาทำความเข้าใจพฤติกรรมของผู้ขับขี่รถยนต์บนทางหลวงแผ่นดิน และความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องทั้งด้านกฎหมายและด้านสังคมเกี่ยวกับแนวทางที่เหมาะสมในการควบคุมความเร็วในการขับขี่ เพื่อนำไปสู่แนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งจะช่วยลดอุบัติเหตุทางการจราจรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจรบนทางหลวงแผ่นดิน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจรของผู้ขับรถบนทางหลวงแผ่นดิน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาการขับรถผิดกฎหมายจราจรบนทางหลวงแผ่นดิน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (mixed method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการศึกษา

พฤติกรรมและปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการขั้บรยณต์ด้วยวิธีการเชิงปริมาณก่อน จากนั้นจึงนำข้อค้นพบเชิงปริมาณไปเสนอและสัมภาษณ์ความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็น

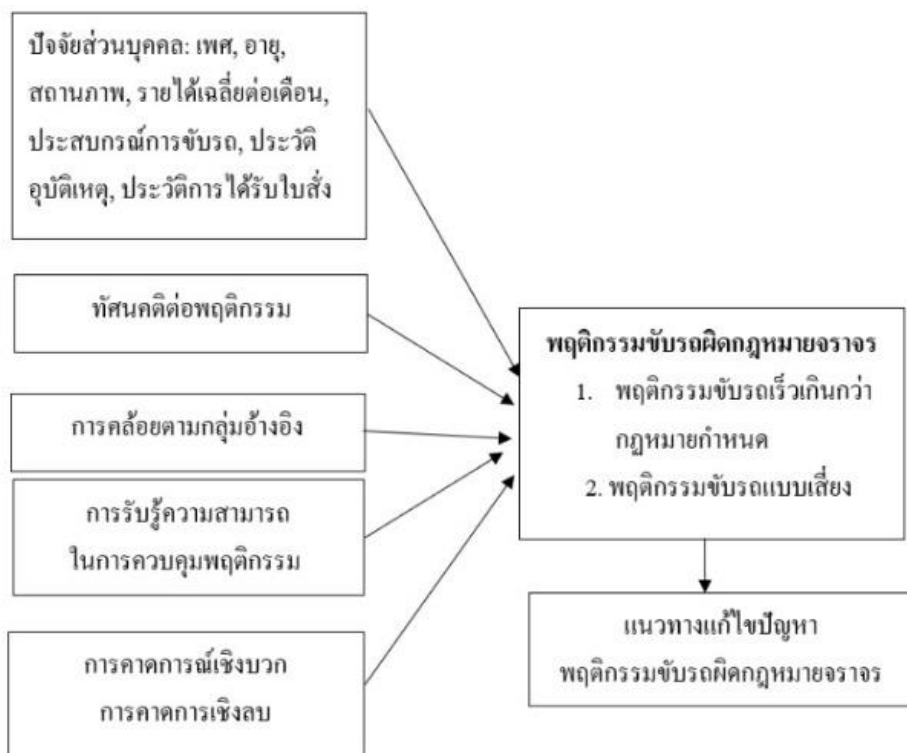
การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้ปฏิบัติราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้แทนกองบังคับการตำรวจจราจร ผู้ปฏิบัติงานตำรวจทางหลวง นักวิชาการด้านกฎหมาย และประชาชนผู้เคยใช้ทางหลวงแผ่นดิน จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้าง ประกอบด้วยประเด็นคำถามหลัก และคำถามรอง ให้ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็น การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เน้นสรุปประเด็นความเหมาะสมของกฎหมาย บทลงโทษ และการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ กรอบการวิเคราะห์ที่ใช้ทฤษฎีอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดกฎหมาย ได้แก่ แนวคิดของสำนักคลาสสิก (Classical School) แนวคิดของสำนักปฏิฐานนิยม (Positive School) และ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อไปสู่เป้าหมายของการวิจัยคือแนวทางที่นำไปใช้แก้ปัญหาพฤติกรรมผู้ขับซึ่รถ

การวิจัยเชิงปริมาณ โดยประชากรเชิงปริมาณเป็นผู้ขับซึ่รถยนต์ที่ใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลขตัวเดียว (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 2 3 และ 4) ซึ่งเป็นประชากรไม่ทราบจำนวนแน่ชัด ขนาดตัวอย่างใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรของ Cochran, W. G. โดยกำหนดการยอมรับค่าความคลาดเคลื่อน 5% ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 384 (Cochran, W. G., 2007)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (The Theory of Planed Behavior - TPB) ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory - RA) เป็าแนวคิดหลัก และประยุกต์ใช้บางข้อของมาตรวัด DBQ โดยมีค่า IOC .67 – 1.00 จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และ นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้ขับรยบนทางพิเศษ จำนวน 30 คน และนำมาวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือด้วยสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาร์ค (α - Cronbach) ความเชื่อมั่นของมาตรวัด อยู่ในเกณฑ์ดีมาก คือมีค่า ตั้งแต่ .755 ถึง .981

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมการขั้บรยณต์ผิดกฎหมายจราจร เห็นได้ว่าการขั้บรยณต์ผิดกฎหมายจราจรมีงานวิจัยที่สร้างมาตรวัดมาตรฐานสำหรับวัดพฤติกรรมขั้บรยณต์ผิดกติ โดยแบบวัดที่ใช้คือ DBQ (Rosli, N. et al., 2017) รวมถึงการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมตามแผน (The Theory of Planed Behavior - TPB) และทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory - RA) ที่ส่งผลต่อการฝ่าฝืนกฎหมายแบบไตร่ตรองไว้ก่อน ผลจากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยสร้างเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการศึกษาพฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจรบนทางหลวงแผ่นดิน

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลมีผลต่อพฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจร (ขับรถเร็วเกินกว่ากฎหมายกำหนดและพฤติกรรมขับรถแบบเสี่ยง)
2. ทัศนคติต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถควบคุมพฤติกรรม การคาดการณ์เชิงบวก และการคาดการณ์เชิงลบ ส่งผลต่อการคาดการณ์ผลของพฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจร

ผลการวิจัย

1. ศึกษาพฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจรบนทางหลวงแผ่นดิน

พฤติกรรมขับรถที่ทำเป็นปกติบนทางหลวงแผ่นดิน พบว่า ส่วนมากมีการขับรถเร็วบ้าง ช้าบ้างขึ้นอยู่กับกระแสนจราจรในขณะนั้น ร้อยละ 57.00 รองลงมาคือขับรถเร็วเมื่อต้องรีบไปทำกิจกรรมบางอย่าง และขับรถความเร็วต่ำกว่ากฎหมายกำหนดด้วย มีค่าร้อยละ 25.50 และ 12.50 ตามลำดับ

พฤติกรรมขับรถเร็วเกินกว่ากฎหมายกำหนด กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม มีพฤติกรรมการขับรถเร็วเกินกว่ากฎหมายกำหนด คือ เกิน 90 กม./ชม ถึงร้อยละ 72.1 ซึ่งเป็น

การขับเร็วเกินกฎหมายกำหนดทั้งด้วยเจตนาคือเมื่อเร่งรีบไปทำกิจกรรมบางอย่าง โดยไม่เจตนา (เช่น เผลอขับเร็วโดยไม่ได้ดูมาตรวัดความเร็วหรือไม่รู้ความเร็วที่กฎหมายกำหนดไว้ในเส้นทางนั้น ๆ เป็นต้น)

พฤติกรรมขับรบบแบบเสี่ยง พบว่า ถ้าถนนโล่ง ๆ น่าจะขับรบบเร็วเกินกฎหมายกำหนดได้ หรือการขับที่เร็วกว่าที่กฎหมายกำหนดสัก 10 - 25 กม./ชม. เป็นเรื่องปกติ สามารถทำได้ และถ้าขับตามรถคนหน้าที่ขับช้า ๆ บางครั้งอาจจะต้องแซงในที่ห้ามแซง เช่น เส้นทึบ บนสะพาน หรือไหล่ทาง เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.70 2.32 และ 2.08 ตามลำดับ

นอกจากนี้หากผู้ขับรบบทางหลวงแผ่นดินมีความรำคาญรถคันหน้าที่วิ่งช้า จะทำการแซงบริเวณที่มีป้ายห้ามแซง เส้นทึบ หรือแซงไหล่ทาง และมีการขับรบบตามหลังคันหน้าอย่างกระชั้นชิด มีค่าเฉลี่ย 2.57 และ 1.99 ตามลำดับ ส่วนพฤติกรรมการขับรบบแบบเสี่ยงบนทางหลวงแผ่นดินที่เกิดขึ้นเพราะเสียงเชียร์จากคนอื่น มีค่าเฉลี่ยเพียง 1.21 เท่านั้น

2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมขับรบบผิดกฎหมายจราจรของผู้ขับรบบทางหลวงแผ่นดิน

ตารางที่ 1 ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมขับรบบผิดกฎหมายจราจรของผู้ขับรบบทางหลวงแผ่นดิน

ปัจจัยส่วนบุคคล	พฤติกรรมขับรบบเร็วเกินกว่ากฎหมายกำหนด (Chi square)	พฤติกรรมขับรบบแบบเสี่ยง t - Test, F Test
เพศ	.000*** เพศมีผลต่อพฤติกรรม ขับรบบเร็ว ๆ	.000*** เพศชายมีพฤติกรรมขับรบบแบบเสี่ยงมากกว่าเพศหญิง
อายุ	.000*** อายุมีผลต่อพฤติกรรม ขับรบบเร็ว ๆ	.000*** กลุ่มอายุ 31 - 40 ปี มีพฤติกรรมขับรบบแบบเสี่ยงมากกว่ากลุ่มอายุอื่น ๆ
สถานภาพสมรส	.008** สถานภาพฯ มีผลต่อพฤติกรรมขับรบบเร็ว ๆ	.000*** กลุ่มสถานภาพโสดมีพฤติกรรมขับรบบแบบเสี่ยงมากกว่ากลุ่มสถานภาพอื่น ๆ
รายได้ต่อเดือน	.193 รายได้ฯ มีผลต่อพฤติกรรม ขับรบบเร็ว ๆ	.015* รายได้ 1,5001 - 30,00 บาท มีพฤติกรรมขับรบบแบบเสี่ยงมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มรายได้ 60,000 บาท
ประสบการณ์การขับรบบ	.231 ประสบการณ์ฯ มีผลต่อพฤติกรรมขับรบบเร็ว ๆ	.006** กลุ่มผู้มีประสบการณ์การขับรบบ 11 - 15 ปี มีพฤติกรรมแบบเสี่ยงมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ
ประวัติอุบัติเหตุ	.192 ประวัติอุบัติเหตุไม่มีผลต่อพฤติกรรมขับรบบเร็ว ๆ	.369 ประวัติการเกิดอุบัติเหตุต่างกัน พฤติกรรมขับรบบแบบเสี่ยงไม่ต่างกัน
ประวัติการได้รับใบสั่ง	.000*** ประวัติการได้รับใบสั่งไม่มีผลต่อพฤติกรรมขับรบบเร็ว ๆ	.000*** กลุ่มประวัติการได้รับใบสั่งมากกว่า 4 ใบ มีพฤติกรรมแบบเสี่ยงมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ด้วย χ^2 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมขับรบบเร็วเกินกว่ากฎหมายกำหนด 4 ปัจจัย ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ และประวัติการได้รับใบสั่ง ส่วนผลการวิเคราะห์ด้วย t -Test และ F Test พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมขับรบบ

แบบเสี่ยง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์การขับรถ และประวัติการได้รับใบสั่ง โดยปัจจัยที่ไม่มีผลต่อทั้งพฤติกรรมขับรถเร็วเกินกว่ากฎหมายกำหนด และพฤติกรรมขับรถแบบเสี่ยง คือ ประวัติอุบัติเหตุ ฯ

จากการที่พฤติกรรมขับรถเร็วเกินกว่ากฎหมายกำหนด และพฤติกรรมขับรถแบบเสี่ยง ต่างก็เป็นพฤติกรรมขับรถผิดกฎหมาย จึงสรุปได้ว่า เพศ อายุ สถานภาพ รายได้ ฯ ประสบการณ์การขับรถ และประวัติการได้รับใบสั่ง มีผลอย่างมีผลต่อพฤติกรรมขับรถผิดกฎหมาย มีเพียงประวัติอุบัติเหตุ ฯ ปัจจัยเดียวที่ไม่ผล

ตารางที่ 2 สรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจรของผู้ขับรถบนทางหลวงแผ่นดิน

ตัวแปรอิสระ	Unstandardized Coefficients (B)	Standardized Coefficients (β)	t	Sig
ค่าคงที่	.611		4.705	.000**
ทัศนคติต่อพฤติกรรมการขับฯ	.071	.087	1.581	.115
กลุ่มอ้างอิง	.134	.157	3.283	.001**
การรับรู้ความสามารถในการควบคุมฯ	.044	.056	1.421	.156
การคาดการณ์ผลทางบวกฯ	.446	.521	9.121	.000**
การคาดการณ์ผลทางลบฯ	-.020	-.026	-.638	.524

$R = .702$, Adjusted $R^2 = .486$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการวิเคราะห์ถดถอยพหุด้วยวิธี Enter Method พบว่า จากปัจจัยทำนาย 5 ปัจจัย พบว่า มี 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจรของผู้ขับรถบนทางหลวงแผ่นดิน ได้แก่ กลุ่มอ้างอิงและการคาดการณ์ผลทางบวกของพฤติกรรมขับรถบนทางหลวงแผ่นดิน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (sig) .000** ถึง .001** โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ การคาดการณ์ผลทางบวกของพฤติกรรม ($\beta = .521$) และกลุ่มอ้างอิง ($\beta = .157$) โดยทั้งหมดเป็นอิทธิพลทางบวก และมี 3 ปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมขับรถผิดกฎหมาย ได้แก่ ทัศนคติต่อพฤติกรรมการขับฯ (sig = .115) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมฯ (sig = .156) และการคาดการณ์ผลทางลบฯ (sig = .524) โดย ตัวแปรทั้งหมดสามารถร่วมกันพยากรณ์พฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจร ได้ร้อยละ 48.6 (Adjusted $R^2 = .486$)

ค่าสถิติดังกล่าว สรุปได้ว่า พฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจรของผู้ขับรถบนทางหลวงแผ่นดินขึ้นอยู่กับปัจจัยการคาดการณ์ผลทางบวกของพฤติกรรมการขับรถบนทางหลวงแผ่นดินมากที่สุด รองลงมา คือ กลุ่มอ้างอิง ส่วนทัศนคติต่อพฤติกรรมการขับฯ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมฯ และการคาดการณ์ผลทางลบฯ ไม่มีผลต่อพฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจรของผู้ขับรถบนทางหลวงแผ่นดิน

3. ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาการขับรถขับรถผิดกฎหมายจราจรบนทางหลวงแผ่นดิน

ข้อค้นพบเชิงคุณภาพ ผู้เกี่ยวข้องเห็นว่าปัญหาพฤติกรรมทำผิดกฎหมายจราจรบนทางหลวงเกิดจากมูลเหตุจิตใจส่วนบุคคล บุคคลใกล้ชิด ค่านิยมของสังคม และปัญหาประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งส่วนใหญ่สอดคล้องกับข้อค้นพบเชิงปริมาณ และได้ให้แนวทางทางการแก้ไขปัญหาดังนี้

3.1 แนวทางการบังคับใช้กฎหมาย ได้แก่ 1) ควรเพิ่มโทษในกรณีที่มีผู้เสียชีวิต ให้มีความผิดรองลงมาจากฐานฆ่าคนตาย 2) ควรเพิ่มโทษผู้กระทำความผิดกฎหมายจราจร 3) ควรกำหนดแยกออกจากความผิดอาญา และ 4) ควรทำให้กระบวนการออกใบขับขี่เป็นสิ่งที่กระทำได้อย่าง

3.2 แนวทางใช้มาตรการลงโทษ ได้แก่ 1) ควรมีการจัดตั้งศาลจราจร 2) ควรมีการจ่ายค่าปรับในอัตราขั้นบันได 3) ควรเพิ่มจำนวนกล้องตรวจจับอัตโนมัติให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ และ 4) ควรมีมาตรการทางเลือกต่อผู้กระทำความผิดให้มากขึ้น เช่น การคุมประพฤติ ควรมีการนำมาตรการตัดแต้มและการเพิกถอนใบอนุญาตมาใช้อย่างจริงจัง

3.3 แนวทางในการดำเนินการเกี่ยวกับคดีจราจร ควรให้หน่วยงานอื่น เช่น หน่วยงานเอกชนที่ทำงานของผู้กระทำความผิดมาร่วมมือกับตำรวจทั้งในการปลูกฝังและตัดคะแนนความประพฤติในการทำงานในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม กรมการปกครอง สถานศึกษาในทุกะดับในการให้ความรู้และปลูกฝังวินัยจราจร วิธีพิจารณาความจราจรควรรวดเร็วและสะดวกกว่าในปัจจุบัน

3.4 แนวทางการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารจัดการและแนวทางร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับงานจราจรหน่วยงานเดียว ถ้ามี MOU กับกรมการขนส่งทางบกแล้วก็ควรผลักดันงานให้ออกเป็นรูปธรรม ทั้งการเชื่อมโยงเครือข่ายของระบบการอาณัติใบขับขี่ การต่อภาษี เพื่อให้ผู้ขับขี่เกรงกลัวต่อกฎหมายที่บังคับใช้ได้จริง

3.5 แนวทางการดำเนินการเกี่ยวกับทัศนคติของสังคม การปลูกฝังผ่านครอบครัว การปลูกฝังการสร้างการรับรู้ผ่านสถาบันการศึกษาตั้งแต่อนุบาลจนถึงระดับมหาวิทยาลัย การใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์ความรุนแรงและความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากการเกิดอุบัติเหตุ ให้คนเกรงกลัวและมีความยึดโยงกับครอบครัวและสังคม กลุ่มประชาสังคมต่าง ๆ เข้ามาทำกิจกรรมสาธารณะให้ผู้กระทำความผิดได้สำนึกโดยอาจจะผ่านการดูผู้ป่วย/พิการที่เกิดจากอุบัติเหตุ

อภิปรายผล

1. พฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจรบนทางหลวงแผ่นดิน

พฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจรพบว่า มี 2 ประเภท ได้แก่ การขับรถเร็วกว่าที่กฎหมายกำหนดและพฤติกรรมการขับรถแบบเสี่ยง

1.1 การขับรถเกินกว่ากฎหมายกำหนด คือเกินกว่า 90 กม./ชม. มีจำนวนถึงร้อยละ 72.1 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิชญ์สินี กุลเอกสรชา และคณะ นอกจากนั้นยังพบว่าการทำผิดกฎหมายดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นไปโดยเจตนา คือขับเร็วเมื่อเร่งรีบไปทำกิจกรรมบางอย่าง แสดงให้เห็นว่าผู้กระทำความผิดไม่เกรงกลัวกฎหมาย และเมื่อพิจารณาข้อมูลส่วนบุคคลที่พบว่าเกินครึ่งหนึ่งของผู้ตอบแบบสอบถามไม่เคยได้รับใบสั่ง แสดงให้เห็นว่าผู้ขับขี่สามารถหลบหลีกการตรวจจับได้ ทั้งนี้อาจจะเนื่องจาก กล้องอัตโนมัติยังมีน้อย หรือ รู้ว่าจุดตรวจอยู่ตรงไหนจาก แอปพลิเคชันต่าง ๆ และ กลุ่มในโซเชียลเน็ตเวิร์คที่มีการสื่อสารเรื่องจุดตรวจจับตลอดเวลา ทำให้ผู้ขับขี่เคารพกฎหมายน้อยลง กระทำความผิดมากขึ้น (พิชญ์สินี กุลเอกสรชา และคณะ, 2563)

1.2 พฤติกรรมขับรถแบบเสี่ยง ซึ่งพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.70 2.32 และ 2.08 ตามลำดับจากสถิติแสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ทางหลวงแผ่นดินมองว่า ถ้าถนนโล่ง ๆ น่าจะขับรถเร็วเกินกฎหมายกำหนดได้ หรือการขับขี่เร็วกว่าที่กฎหมายกำหนดสัก 10 - 25 กม./ชม. เป็นเรื่องปกติ สามารถทำได้ อาจจะเนื่องจาก ความเร็วที่กฎหมายกำหนดนั้น 90 กม./ชม. นั้นเข้าไปสำหรับถนนหลักเชื่อมระหว่างเมือง ส่วนการขับรถตามหลังคันหน้าอย่างกระชั้นชิดนั้นมีค่าเฉลี่ยน้อยอาจเนื่องมาจากทางหลวงระหว่างเมืองมีช่องทางจราจรหลายช่องจราจร เลยเกิดการแซงมากกว่าขับรถจี้คันหน้าอย่างกระชั้นชิด ซึ่งปรากฏข้อค้นพบนี้เช่นเดียวกับในงานวิจัยของ กาญจน์กรรณ สุอังคะ ที่พบว่า ผู้ขับขี่มีทัศนคติการไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร ใช้ความเร็วในการขับขี่ และขับขี่ด้วยความคึกคะนอง จะส่งผลให้ผู้ขับขี่มีพฤติกรรมการขับขี่ที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุสูง (กาญจน์กรรณ สุอังคะ, 2558)

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจรของผู้ขับบนทางหลวงแผ่นดิน

2.1 ปัจจัยเพศ และอายุมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจร สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Martinussena, L. et al. และ ปัญญา จันทรสุขโข โดยเพศชายมีพฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจร มากกว่าเพศหญิง อาจจะเนื่องมาจากบุคลิกภาพของเพศชาย ความกล้าในการตัดสินใจเหตุเฉพาะหน้าและการบังคับรถได้ดีกว่าเพศหญิง ในส่วนของกลุ่มอายุที่มีความแตกต่างกันมีพฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจรแตกต่างกัน (Martinussena, L. et al., 2013); (ปัญญา จันทรสุขโข, 2556) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิชญ์สินี กุลเอกสรชา และคณะ โดยกลุ่มอายุ 31 ปี มีพฤติกรรมขับรถผิดกฎหมายจราจร มากกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากเป็นวัยผู้ใหญ่เต็มที่เป็นวัยทำงาน มีความมั่นใจในตัวเองทุกด้าน คิดว่าวัยนี้สมควรประสบการณ์ในการขับมามากพอควร จึงเชื่อมั่นในการขับของตนเองแต่ยังคงมีความใจร้อนขาดการยับยั้งชั่งใจอยู่

ทำให้มีพฤติกรรมขับรถผิดกฎจราจรมากกว่ากลุ่มอื่น พออายุมากขึ้นอาจจะใจเย็นลงและลดพฤติกรรมเหล่านี้ลง (พิชญ์สินี กุลเอกสรชา และคณะ, 2563)

2.2 สถานภาพสมรสต่างกันมีพฤติกรรมขับรถผิดกฎจราจรต่างกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วัชรพล อัมจรรูญ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นิภา เสี่ยงสืบชาติ โดยกลุ่มคนโสดมีพฤติกรรมการขับรถผิดกฎจราจรมากกว่ากลุ่มอื่น อาจจะเนื่องจากไม่มีครอบครัวเป็นที่ยึดโยงให้เกิดความยับยั้งชั่งใจ แตกต่างจากกลุ่มที่สมรสที่มีพฤติกรรมขับรถผิดกฎจราจรน้อยกว่า (วัชรพล อัมจรรูญ, 2547); (นิภา เสี่ยงสืบชาติ, 2549)

2.3 รายได้ต่อเดือนต่างกันมีพฤติกรรมขับรถผิดกฎจราจรต่างกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นิภา เสี่ยงสืบชาติ ที่รายได้ต่างกันมีเจตคติในความปลอดภัยต่างกัน โดยกลุ่มที่มีพฤติกรรมขับรถผิดกฎจราจรมากที่สุด 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท รายได้ 15,001 - 30,000 บาท และ รายได้มากกว่า 60,000 บาท ขึ้นไป อาจเนื่องมาจาก กลุ่มที่มีรายได้น้อยเป็นกลุ่มที่ทำงานแข่งกับเวลาจึงต้องการทำให้ต้องขับรถเร็วรีบเพื่อทำเวลา และประกอบการรอาจจะไม่ใช้รถส่วนตัวอาจจะส่งผลต่อการขับรถแบบไม่รับผิดชอบต่อทรัพย์สิน และในส่วนของผู้มีรายได้สูงนั้น ที่สามารถขับรถผิดกฎจราจรได้เนื่องจาก รถมีสรรพคุณสูง ค่าปรับไม่สูง จึงมีความมั่นใจในการขับรถแบบเสี่ยง (นิภา เสี่ยงสืบชาติ, 2549)

2.4 ประสบการณ์การขับรถที่มีระยะเวลาแตกต่างกันพฤติกรรมขับรถผิดกฎจราจรต่างกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Martinussena, L. et al. และ Warner, H. et al. โดยกลุ่มประสบการณ์ 11 - 15 ปีมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และรองลงมาคือ กลุ่มประสบการณ์ 6 - 10 ปี และเมื่อประสบการณ์มากกว่า 15 ปี ค่าเฉลี่ยจะเริ่มลดลง แสดงให้เห็นว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์ขับรถ 11 - 15 ปีนั้นมั่นใจในประสบการณ์ที่มากขึ้นของตนเองทำให้ขับรถผิดกฎจราจร แต่ผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า 15 ปีขึ้นไปนั้นการขับรถผิดกฎจราจรจะน้อยลง เพราะอาจจะพบเจอความน่ากลัวของอุบัติเหตุมากขึ้น ความคึกคะนองลดลง และอาจเนื่องมาจากมีปัจจัยที่เกี่ยวกับอายุเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยได้นำเสนอไปก่อนหน้านี้แล้วว่า อายุมากพฤติกรรมเสี่ยงลดลง (Martinussena, L. et al., 2013); (Warner, H. et al., 2010)

2.5 ประวัติการได้รับใบสั่งที่ต่างกันพฤติกรรมการขับรถผิดกฎจราจรต่างกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปัญญา จันทรสุโข และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิชญ์สินี กุลเอกสรชา และคณะ ที่พบว่ากลุ่มผู้ขับขี่ที่เคยได้รับใบสั่ง จัป/ปรับ ยังมีค่าเฉลี่ยการขับแบบเสี่ยงมากกว่ากลุ่มที่ไม่เคยได้รับใบสั่ง โดยกลุ่มที่ได้รับใบสั่งมากที่สุดคือ มากกว่า 4 ใบขึ้นไปมีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมขับรถผิดกฎจราจรมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าการได้รับใบสั่งไม่ทำให้คนเกรงกลัวหรือเข็ดหลาบ รวมไปถึงระบบการเสียค่าปรับหรือจำนวนค่าปรับอาจไม่มีผลกระทบต่อการยับยั้งชั่งใจให้ปฏิบัติตามกฎหมาย และการได้รับใบสั่งมากแสดงให้เห็นว่าได้

กระทำผิดซ้ำจนเป็นนิสัยและมั่นใจว่าจะหลุดรอดไปจากการถูกลงโทษได้ (ปัญญา จันทรสุโข, 2556); (พิชญ์สินี กุลเอกสรชา และคณะ, 2563)

2.6 ประวัติอุบัติเหตุในรอบ 3 ปีไม่มีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมการขับรถผิดกฎจราจร ซึ่งไม่สอดคล้องกับสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นิภา เสี่ยงสืบชาติ และไม่สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ อาจเป็นเพราะว่าในการศึกษาคั้งนี้ถามเพียงจำนวนครั้งของอุบัติเหตุ ซึ่งอาจจะเป็นเพียงอุบัติเหตุเล็กน้อย หรือไม่ได้ถามถึงประสบการณ์ทางอ้อม เช่นการพบเห็นอุบัติเหตุ หรือการเกิดอุบัติเหตุร้ายแรงกับคนใกล้ชิด ทำให้รายละเอียดในการศึกษาขาดไปในการศึกษาในอนาคตควรถามรายละเอียด ความหนักเบาของอุบัติเหตุและประสบการณ์ทางอ้อมให้ละเอียดขึ้น (นิภา เสี่ยงสืบชาติ, 2549)

2.7 การคาดการณ์ผลทางบวกมีผลต่อพฤติกรรมการขับรถผิดกฎจราจร สอดคล้องกับ TPB และ ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล โดยการคาดหวังของพฤติกรรม เช่น การไปทำงานทันเวลา ไปทันเวลานัดหมาย สุขความพอใจที่จะเสี่ยงความน่ารำคาญของรถคันหน้า การได้รับการยอมรับว่าขับรถเก่ง เป็นเรื่องธรรมชาติของคนทั่วไปที่มักนึกถึงประโยชน์ที่ตนเองได้รับ และความสุขของตนเองก่อน การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อการแสดงพฤติกรรมขับรถผิดกฎจราจร สอดคล้องกับ TPB และสอดคล้องกับการศึกษาของ ธนาภรณ์ ดิยะบุตร และคณะ ที่พบว่ากลุ่มอ้างอิงมีผลต่อผู้ขับขี่ ประกอบกับการได้รับอิทธิพลจากคนรอบข้าง/คนใกล้ชิด ผ่านเสียงเชียร์ หรือแม้กระทั่งการเจียบไม่ติติงเมื่อขับรถผิดกฎจราจร หรือการชี้แซ่บการขับรถผิดกฎจราจร จากคนใกล้ชิดนั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญทำให้เกิดการขับรถผิดกฎจราจร แบบไม่รู้ตัวว่าตนเองนั้นกำลังทำผิดกฎหมายและขาดความรับผิดชอบต่อสังคมในภาพรวม (ธนาภรณ์ ดิยะบุตร และคณะ, 2558) และสอดคล้องกับ Eyal, P. ที่พบว่า ผู้ขับขี่เลือกที่จะขับรถด้วยความเร็วเพื่อไปทำกิจกรรมบางอย่างให้ทันเวลามากกว่า และ การขับรถเร็วเป็นการประหยัดเวลามากกว่า (Eyal, P., 2010)

2.8 การคาดการณ์ผลทางลบไม่มีผลต่อพฤติกรรมการขับรถผิดกฎจราจร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Bjornskau, T. et al. และ Eyal, P. ที่พบว่ากฎระเบียบที่เคร่งครัด ค่าปรับที่สูง หรือการจำคุกไม่ได้ส่งผลต่อพฤติกรรมการขับรถผิดกฎจราจร แสดงให้เห็นว่า ผู้ขับขี่ไม่เกรงกลัวต่อบทลงโทษที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และมองว่าช่องโหว่ของกฎหมายรวมไปถึงการบูรณาการระหว่างหน่วยงานยังมีน้อย ทำให้โอกาสที่จะโดนจับหรือโดนลงโทษนั้นมีน้อยอยู่ ค่าปรับหรือการบทลงโทษไม่รุนแรงถึงขั้นที่จะต้องเกรงกลัว เพื่อให้ผู้ขับขี่คาดการณ์ผลในทางลบมากขึ้นภาครัฐควรมีมาตรการการมารับเพื่อปรับพฤติกรรมของผู้ขับขี่ (Bjornskau, T. et al., 1992); (Eyal, P., 2010)

3. ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาการขั้บรัดขั้บรัดผิดกฎหมายจราจรบนทางหลวงแผ่นดิน

3.1 แนวทางการบังคับใช้กฎหมาย พบว่า 1) ควรเพิ่มโทษในกรณีที่มีผู้เสียชีวิต ให้มีความผิดรองลงมาจากฐานฆ่าคนตาย 2) ควรเพิ่มโทษผู้กระทำความผิดกฎหมายจราจรซ้ำ 3) ควรกำหนดแยกออกจากความผิดอาญา และ 4) ควรทำให้กระบวนการออกใบขับขี่เป็นสิ่งที่กระทำได้อย่างสอดคล้องกับทฤษฎีป้องกัน (Deterrence Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การตัดสินใจของบุคคลว่าจะประกอบอาชญากรรมหรือไม่ขึ้นอยู่กับกฎหมายโดยตรง เช่น การรับรู้อัตราโทษที่กฎหมายกำหนด การรับรู้ผ่านประสบการณ์เพื่อนหรือบุคคลที่รู้จักเคยถูกลงโทษ การรับรู้โดยประสบการณ์ตรงจากการเคยถูกลงโทษ หากมีการบังคับใช้กฎหมายเหมาะสม โดยมีอัตราโทษที่รุนแรง มีการลงโทษที่รวดเร็ว ผู้กระทำความผิดมีโอกาสในการถูกจับกุมสูง จะสามารถป้องกันอาชญากรรมได้ (ณัฐรัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน, 2554)

3.2 แนวทางใช้มาตรการลงโทษ พบว่า 1) ควรมีการจัดตั้งศาลจราจร 2) ควรมีการจ่ายค่าปรับในอัตราขั้นบันได 3) ควรเพิ่มจำนวนกล้องตรวจจับอัตโนมัติให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ และ 4) ควรมีมาตรการทางเลือกต่อผู้กระทำความผิดให้มากขึ้น เช่น การคุมประพฤติ ควรมีการนำมาตรการตัดแต้มและการเพิกถอนใบอนุญาตมาใช้อย่างจริงจัง สอดคล้องกับแนวคิดทางอาชญาวิทยาของสำนักคลาสสิก (Classical School) คนที่ประกอบอาชญากรรมเนื่องจากเห็นว่าการก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่าโทษที่ได้รับ และไม่เกรงกลัวบทลงโทษ หากบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดกฎหมายไม่มีความเหมาะสม (ณัฐรัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน, 2554)

3.3 แนวทางในการดำเนินการเกี่ยวกับคดีจราจร พบว่า ควรให้หน่วยงานอื่น เช่น หน่วยงานเอกชนที่ทำงานของผู้กระทำความผิดมาร่วมมือกับตำรวจทั้งในการปลูกฝังและตัดคะแนนความประพฤติในการทำงานในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม กรมการปกครอง สถานศึกษาในทุกระดับในการให้ความรู้และปลูกฝังวินัยจราจร วิถีพิจารณาความจราจรรวดเร็วและสะดวกกว่าในปัจจุบัน สอดคล้องกับการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) เชื่อว่าการกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่าง ๆ แต่มนุษย์ถูกกดดันหล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ จนมีบุคลิกภาพที่บกพร่องและหันไปสู่การกระทำความผิดดังนั้นควรพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำความผิด และการแก้ไขไปที่สาเหตุนั้น (นันทิ จิตสว่าง, 2541)

3.4 แนวทางการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารจัดการและแนวทางร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง พบว่า ควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับงานจราจร หน่วยงานเดียว ถ้ามี MOU กับกรมการขนส่งทางบกแล้วก็ควรผลักดันงานให้ออกเป็นรูปธรรม ทั้งการเชื่อมโยงเครือข่ายของระบบการอายัดใบขับขี่ การต่อภาษี เพื่อให้ผู้ขับขี่เกรงกลัวต่อกฎหมายที่บังคับใช้ได้จริง สอดคล้องกับแนวคิดการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพต้องมีความแน่นอน ผู้กระทำความผิดทุกคนต้องถูกลงโทษ รวมไปถึงกฎหมายที่ใช้

บังคับจะต้องมีบทลงโทษคนกระทำผิดที่มีความรวดเร็ว เพื่อเป็นการป้องปราม และข่มขวัญ ยับยั้ง ไม่ให้เกิดการเอาอย่าง (นที จิตสว่าง, 2541)

3.5 แนวทางการดำเนินการเกี่ยวกับทัศนคติของสังคม พบว่า ควรมี การปลูกฝังผ่านครอบครัว การปลูกฝังการสร้างการรับรู้ผ่านสถาบันการศึกษาตั้งแต่อนุบาล จนถึงระดับมหาวิทยาลัย การใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์ความรุนแรงและความสูญเสียที่เกิดขึ้น จากการเกิดอุบัติเหตุ ให้คนเกรงกลัวและมีความยึดโยงกับครอบครัวและสังคม กลุ่มประชา สังคมต่าง ๆ เข้ามาทำกิจกรรมสาธารณะให้ผู้กระทำผิดได้สำนึกโดยอาจจะผ่านการดูแลผู้ป่วย/ พิกการที่เกิดจากอุบัติเหตุ สอดคล้องกับแนวคิดอาชญาวิทยาของสำนักปฏิฐานนิยม (Positive School) ที่มองว่า ผู้กระทำผิดกฎจราจรส่วนหนึ่งอาจเกิดจากกระบวนการการขัดเกลาทางสังคม ที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ขาดระเบียบวินัย ขาดการสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบต่อชีวิต และ ร่างกายของผู้อื่น (ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน, 2554)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่ามากกว่า 3 ใน 5 ของกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการขับรถแบบผิด กฎหมายจราจร ทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา โดยปัจจัยที่ส่งผลพฤติกรรมขับรถแบบเสี่ยง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์การขับรถ ประวัติการได้รับใบสั่ง ในรอบ 3 ปี การคาดการณ์ผลทางบวก กลุ่มอ้างอิง ปัจจัยที่ไม่ส่งผลได้แก่ ประวัติอุบัติเหตุ การคาดการณ์ผลทางลบ ทัศนคติต่อพฤติกรรมการขับรถ การรับรู้ความสามารถในการควบคุม ข้อเสนอแนะทั่วไป 1) สร้างจิตสำนึกและความตระหนักผู้ขับขี่รถยนต์รวมทั้งกลุ่มอ้างอิงหรือ บุคคลใกล้ชิด ให้เห็นถึงผลเสียของการทำผิดกฎหมายจราจรและความสูญเสียเมื่อเกิดอุบัติเหตุ โดยสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ควรมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้และปลูกฝัง ทัศนคติ และสร้างค่านิยมที่ถูกต้อง 2) สื่อมวลชนควรมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลทาง สื่อและโซเชียลมีเดีย เน้นให้เห็นผลเชิงลบของภาพความสูญเสียที่เกิดจากอุบัติเหตุ โดยสื่อเน้น เนื้อหาให้เหมาะกับกลุ่มที่ทำผิดมากที่สุด เพศชาย อายุ 31 - 40 ปี และสถานภาพโสด และ 3) ความร่วมมือหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและภาพประชาสังคมต่าง ๆ เข้ามาทำกิจกรรม สาธารณะให้ผู้กระทำผิดได้สำนึกโดยอาจจะผ่านการดูแลผู้ป่วย/พิกการที่เกิดจากอุบัติเหตุ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) เพิ่มประสิทธิภาพการตรวจจับ เช่น เพิ่มจำนวนกล้องตรวจจับ อัตโนมัติให้ครอบคลุม การใช้เทคโนโลยี 2) ปรับปรุงมาตรการลงโทษ ควรมีการจัดตั้งศาล จราจร ควรมีการจำคุกปรับในอัตราขั้นบันได ควรมีมาตรการทางเลือกต่อผู้กระทำความผิดให้ มากขึ้น เช่น การคุมประพฤติ มาตรการตัดแต้มและการเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่มาใช้ อย่าง จริงจัง และให้ภาคเอกชนมีบทบาท เช่น ตัดคะแนนความประพฤติในการทำงานในเรื่องความ รับผิดชอบต่อสังคม และ 3) แนวทางร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ควรมีหน่วยงานที่

รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับงานจราจรหน่วยงานเดียว ถ้ามี MOU กับกรมการขนส่งทางบกแล้ว ก็ควรผลักดันงานให้ออกเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กาญจน์กรอง สุธังคะ. (2558). การศึกษาพฤติกรรมการขับขี่ องค์ความรู้ที่มีผลต่อความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุจากการใช้รถจักรยานยนต์. ใน รายงานการวิจัย. สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2554). ทฤษฎีอาชญาวิทยา: แนวการศึกษา ชดวาทกฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ 5 สาขานิติศาสตร์. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธนาภรณ์ ดิยะบุตร และคณะ. (2558). การประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ในการฝ่าสัญญาณไฟแดง. ใน การประชุมวิชาการวิศวกรรมโยธาแห่งชาติ ครั้งที่ 20 วันที่ 8 - 10 กรกฎาคม 2558 จังหวัดชลบุรี. วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (ว.ส.ท.).
- นที จิตสว่าง. (2541). หลักทฤษฎีอาชญาวิทยา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ราชทัณฑ์.
- นิภา เสี่ยงสืบชาติ. (2549). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการขับขี่ของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์แผนกอุบัติเหตุฉุกเฉินโรงพยาบาลเลิดสิน. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสุขศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บีบีซี เวิลด์ นิวส์ (BBC). (2561). WHO: อุบัติเหตุบนท้องถนนทำให้คนหนุ่มสาวเสียชีวิตมากที่สุด ส่วนไทยครองแชมป์อัตราการตายบนถนนสูงสุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้? เรียกใช้เมื่อ 5 พฤษภาคม 2563 จาก <https://www.bbc.com/thai/international-46545106>
- ปัญญา จันทรสุโข. (2556). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการกระทำผิดกฎจราจรของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์. วารสารวิทยบริการ, 24(1), 51-60.
- พิชญ์สินี กุลเอกสรฯ และคณะ. (2563). การศึกษาพฤติกรรมการใช้ความเร็วและพฤติกรรม การขับขี่บนถนนในเมืองจังหวัดชลบุรี. ใน การประชุมวิชาการวิศวกรรมโยธาแห่งชาติ ครั้งที่ 25 วันที่ 15-17 กรกฎาคม 2563 จ.ชลบุรี. วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (ว.ส.ท.).
- วัชรพล อิมจรรณ. (2547). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการขับรถแท็กซี่ในกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- หน่วยวัดความปลอดภัยทางถนน. (2564). สถานการณ์อุบัติเหตุทางถนนในภาพรวม. เรียกใช้เมื่อ 25 เมษายน 2564 จาก <http://trso.thairoads.org>

- Ajzen, I. (1985). From intentions to actions: A theory of planned behavior. In Kuh, J. & Beckmann, J. (Ed). Action Control (pp. 11-39). Heidelberg, Germany: Springer-Verlag.
- Bjornskau, T. et al. (1992). Can road traffic law enforcement permanently reduce the number of accidents? *Accid Anal & Prev*, 24(5), 507-520.
- Cochran, W. G. (2007). Sampling techniques. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Cornish, D. et al. (1987). Understanding crime displacement: an application of rational choice theory. *Criminology*, 25(4), 933-947.
- Eyal, P. (2010). Speeding and the time-saving bias: How drivers' estimations of time saved in higher speed affects their choice of speed. *Accident Analysis and Prevention*, 42(2010). 1978-1982.
- Martinussena, L. et al. (2013). Age, gender, mileage and the DBQ: The validity of the Driver Behavior Questionnaire in different driver groups. *Accident Analysis and Prevention*, 52(2013), 228-236.
- Rosli, N. et al. (2017). Testing the Driving Behavior Questionnaire (DBQ) on Malaysian Drivers. The Proceeding of the 12th Malaysian Universities Transport Research Forum Conference (MUTRFC 2017). In Conjunction With 4th Agkn On Tour 15. Universiti Teknologi Mara, Selangor.
- Warner, H. et al. (2010). Can the traffic locus of control (T-LOC) scale be successfully used to predict Swedish drivers' speeding behavior? *Accident Analysis and Prevention*, 42(2010), 1113-1117.

การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป*

DEVELOPMENT OF PEOPLE'S POLITICAL ALERTNESS IN DEMOCRACY AFFECTING TO GENERAL ELECTION

สุมาลี บุญเรือง

Sumalee Boonrueang

อนุภูมิ ไชวเกษม

Anubhumi Sowkasem

สุรพล สุธะพรหม

Surapon Suyaprom

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: sumalee31130@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน และ 3) นำเสนอการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนโดยการบูรณาการตามหลักพุทธธรรม เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยเชิงปริมาณ มีกลุ่มตัวอย่าง คือ ภาคเหนือ จังหวัดลำพูน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง จังหวัดราชบุรี และภาคใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 400 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่ายและการวิเคราะห์การถดถอยแบบขั้นตอน การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ เจ้าหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง นักการเมือง ผู้นำชุมชน พระสงฆ์นักวิชาการ และนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 18 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน ประกอบด้วย ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองหลักอิทธิบาท 4 และการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองและหลักอิทธิบาท 4 มีผลต่อการพัฒนาการตื่นตัว

* Received 18 April 2021; Revised 25 April 2021; Accepted 10 May 2021

ทางการเมืองของประชาชน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และ 3) นำเสนอการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนโดยการบูรณาการตามหลักพุทธธรรม คือ ความชอบการเมือง โดยการเข้าร่วมรับฟังปราศรัยทางการเมือง พยายามเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน มีใจทางการเมือง ปลุกจิตสำนึกให้ประชาชน มีสติปัญญาควบคุมกิจกรรมทางการเมือง คัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งให้โปร่งใส

คำสำคัญ: การพัฒนา, การตื่นตัวทางการเมือง, การเลือกตั้งทั่วไป, หลักพุทธธรรม

Abstract

The objectives of this article were: 1) To study the level of people's political alertness in democratic system affecting general election, 2) To study factors affecting people's political alertness and 3) To propose the people's political alertness. Methodology was the mixed methods: The quantitative research, data were collected with questionnaires from 400 samples from the North, Lampoon Province, Northeast, Central, Rajaburi Province and the South, Suratthani Province. Data were analyzed with frequency, percentage, mean, standard deviation, simple linear regression and stepwise regression. The qualitative research, data were collected by in - depth - interviewing 18 key informants who were election committee, politicians, community leaders, monks, academicians and political academicians and analyzed by descriptive interpretation. Findings were that 1) Levels of people's political alertness consisted of factors affecting the political alertness, Four Rddhippada and people's political alertness, by overall were at high levels, 2) factors affecting the political alertness and Four Rddhippada had effects on people's political alertness at the statistically significant level at 0.01 and 3) to propose the development of people's political alertness with Buddhadhamma integration, that were the political preferences to attend a political speech, try to attend in political participation, awareness of the people to control consciousness in political activities and transparent selected of candidates for election.

Keywords: Development, political alertness, general election, Buddhist principles.

บทนำ

การเลือกตั้งถือเป็นเรื่องสำคัญในกระบวนการทางการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนในการปกครองประเทศ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2527) โดยเฉพาะรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) หรือประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (Representative Democracy) ซึ่งประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยจะเป็นผู้เลือกผู้แทนเพื่อเข้าไปใช้อำนาจตัดสินใจแทนตน อย่างไรก็ตาม การที่จะได้ผู้แทนที่ดีและเหมาะสมมีวิสัยทัศน์ (Vision) ที่จะสามารถเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น จะต้องเริ่มต้นจากการมีกระบวนการเลือกตั้งผู้แทนที่ดีเป็นสากลและสอดคล้องกับหลักการและปรัชญาทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งหนึ่งในหลักการที่สำคัญของการเลือกตั้งดังกล่าว ได้แก่ หลักอิสระในการเลือกตั้ง กล่าวคือ ทุกคนย่อมใช้สิทธิของตนโดยอิสระปราศจากการบังคับความกดดันทางจิตใจหรือการกระทำใด ๆ (บุญศรี มีวงษ์อุโฆษ, 2542) รวมไปถึงการมีเสรีภาพบริบูรณ์ที่จะเลือกหรือไม่เลือกผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง หรือบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งบัญชีใดบัญชีหนึ่งด้วย นอกจากนี้ การเลือกตั้งเป็นการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมือง เมื่อเทียบกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองประเภทอื่นแล้ว ในระบอบประชาธิปไตยถือว่าการเลือกตั้งเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญอันหนึ่งว่าในช่วงเวลาหนึ่ง ว่าคณะบุคคลใด ได้ทำหน้าที่บริหารประเทศไปในทิศทางใด โดยคณะบุคคลนั้นได้รับความเห็นชอบจากประชาชน ผู้ไปเลือกตั้งในจำนวนที่มากน้อยเพียงใด การเลือกตั้งจึงเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่มีการปฏิบัติในระบบการเมือง ระบบการเลือกตั้งภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จึงเน้นในเรื่องการปฏิรูปการเมือง ซึ่งเป็นกระบวนการเพื่อการแก้ไขปัญหาการเมืองทั้งระบบ จัดการทุจริตคอร์รัปชัน สร้างเสถียรภาพทางการเมือง สร้างและส่งเสริมประสิทธิภาพความเข้มแข็งขององค์กรทางการเมือง และสร้างองค์กรตรวจสอบและด้านดุลการใช้อำนาจของรัฐ การเลือกตั้งระบบใหม่ ย่อมขึ้นอยู่กับความเข้าใจของประชาชนต่อระบบการเลือกตั้ง (กาญจนา พันธุ์เอี่ยม และคณะ, 2556)

จะเห็นได้ว่า การตื่นตัวทางการเมืองที่ผ่านมาบ่อยครั้งพบว่าเกิดจากการปลุกเร้าหรือปลุกกระดมให้เกิดการตื่นทางการเมืองเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ทางการเมืองให้กับกลุ่มการเมืองบางกลุ่มมากกว่าจะเกิดจากการปลุกจิตสำนึกประชาชนให้หันมาตื่นตัวสนใจกับปัญหาบ้านเมืองโดยรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตื่นตัวในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจในนโยบายรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาลได้รู้ถึงความต้องการของประชาชนผ่านข้อเรียกร้องและข้อเสนอที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับความต้องการของประชาชน นอกจากนี้การตื่นตัวทางการเมืองที่ดีต้องคำนึงถึงความเหมาะสม กล่าวคือ ไม่เป็นการตื่นตัวไปตามกระแสมากเกินไป จนทำให้กลายเป็นการปลุกกระดมทางการเมืองและก่อให้เกิดวิกฤติความวุ่นวายทางการเมืองของประเทศชาติ ซึ่งพบเห็นได้ในหลายเหตุการณ์ที่ผ่านมา การตื่นตัว

ทางการเมืองเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งเสริมให้ประชาธิปไตยเกิดความเข้มแข็งได้หากดำเนินการอย่างมีขอบเขตที่เหมาะสมเป็นไปตามกฎกติกาที่ร่วมกันกำหนดไว้ แต่หากการตื่นตัวทางการเมืองมีสูงจนเกินไป จนไม่อยู่ในกรอบกติกาและรัฐบาลไม่สามารถตอบสนองได้ทั้งหมดอาจจะนำไปสู่ความไร้ระเบียบของระบอบประชาธิปไตยได้ในที่สุด (Huntington S., 1971)

ปัญหาของการมีส่วนร่วมของไทยอย่างหนึ่งคือ ประชาชนยังมีความนิ่งเฉยหรือไม่ตื่นตัวทางการเมืองมากพอ ปัญหาวัฒนธรรมทางการเมืองและการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีส่วนร่วมในการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมสำหรับเมืองไทย ดังเช่น วัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตย การไม่สนใจมีส่วนร่วมทางการเมือง ขาดจิตสำนึกแห่งการไม่รักษากฎหมายและการเคารพกติกาของสังคม มีแนวคิดเรื่องจิตสาธารณะที่คับแคบ ขาดความเข้าใจเรื่องการใช้สิทธิของตนเองและเคารพสิทธิผู้อื่น (พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, 2558) ประชาชนยังมีการปลูกฝังในระบบอุปถัมภ์อยู่มีการแบ่งกลุ่มไม่ค่อยมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมเฉพาะช่วงเลือกตั้ง และการประชาสัมพันธ์เลือกตั้งยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ (บุศรา โพธิสุข, 2559) มีงานวิจัยหลายเรื่องสรุปและแสดงว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยไม่สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะประชาชนโดยทั่วไปเชื่อว่าการเมือง หรือการบริหารประเทศเป็นเรื่องของคนกลุ่มน้อยบางกลุ่มเท่านั้น อีกประการหนึ่งคนไทยยังเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์อย่างชัดแจ้งจนเกินไป การเมืองเป็นเรื่องของความสกปรก ความรู้สึกเช่นนี้ทำให้ประชาชน ขาดความศรัทธา หรือความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ถ้าเข้าร่วมก็มักจะมิวัดดูประสงค์อย่างอื่น เช่น เพื่อแลกเปลี่ยนกับเงินทอง หรือการช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ใช่เป็นเรื่องของสำนึกทางการเมืองลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย อีกประการหนึ่งที่ไม่สนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองคือ การยอมรับในอำนาจนิยมของความเป็นข้าราชการนั่นคือ ประชาชนโดยทั่วไปมองว่าข้าราชการเป็นชนชั้นผู้นำเมื่อข้าราชการแนะนำหรือชักจูงไปในทางใดประชาชนจึงมักปฏิบัติตามโดยไม่โต้แย้ง ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการของประชาธิปไตย ในด้านการศึกษาการจัดการเรียนการสอนยังคงยึดนโยบายจากส่งนกลางยังไม่มีกระจายอำนาจทางการศึกษา ลงไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนก็เช่นกัน ยังคงเป็นบทบาทของผู้บริหารและครูเท่านั้น นักเรียนและผู้ปกครองยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น (Huntington S., 1971)

การตื่นตัวทางการเมืองดังที่กล่าวมานั้นจะเห็นนัยสำคัญที่น่าสนใจคือ ความเหมาะสมและความพอดี การตื่นตัวทางการเมืองหากมีน้อยเกินไปหรือไม่มีเลยก็จะกลายเป็นความเฉื่อยชาทางการเมือง ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนาประชาธิปไตยสมัยใหม่ ในทางกลับกัน การตื่นตัวทางการเมืองหากมีมากจนเกินไป โดยไม่คำนึงถึงขอบเขตกติกาของสังคมก็จะ

กลายเป็นความวุ่นวายของบ้านเมือง ดังนั้น เมื่อนำบริบทการตื่นตัวทางการเมืองดังกล่าวมาพิจารณากับสภาพของสังคมไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานวิถีชีวิตที่สำคัญของประชาชนพลเมืองไทย เพราะที่ผ่านมาในอดีตการสอนทางพระพุทธศาสนาที่คนไทยถือปฏิบัติตลอดมาส่วนหนึ่งก็เป็นเรื่องของหลักธรรมที่ปฏิบัติเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่การงานต่าง ๆ ตามที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งตรงกับหลักอริยาบท 4 ด้านฉันนะ มีความชอบการเมือง ด้านวิริยะ พยายามเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ด้านจิตตะ มีใจทางการเมือง ด้านวิมังสา มีสติปัญญาควบคุมในกิจกรรมทางการเมือง ที่ผู้วิจัยสนใจที่จะนำมาศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ด้วยเหตุผลและความจำเป็นของเรื่องดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรที่จะศึกษาให้ลุ่มลึกถึงเรื่องของการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุดของประเทศไทย เมื่อเดือนมีนาคม 2562 อันจะนำไปสู่การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองที่เป็นการพัฒนาเมืองของไทยให้มีความมั่นคงที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศนี้ตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปโดยการบูรณาการตามหลักพุทธธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น ภาคเหนือ จังหวัดลำพูน 145,701 ภาคกลาง จังหวัดราชบุรี 113,345 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดเลย 137,137 ภาคใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี 105,292 จำนวน 501,475 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในภาคเหนือ คือ จังหวัดลำพูน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ จังหวัดเลย ภาคกลาง คือ จังหวัดราชบุรี และภาคใต้ คือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งหมด 4 จังหวัด ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) จากสูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ซึ่งได้ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 (พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, 2558) จากการคำนวณได้ขนาดตัวอย่าง 400 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่ม

ตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เป็นการสุ่มตัวอย่างอย่างโดยแยกประชากรออกเป็นกลุ่มประชากรย่อย ๆ หรือแบ่งเป็นชั้นภูมิก่อน โดยหน่วยประชากรในแต่ละชั้นภูมิจะมีลักษณะเหมือนกัน แล้วสุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มประชากร

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป แบ่งเป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และอาชีพ เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) จำนวน 5 ข้อ ส่วนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ประกอบด้วยข้อความคำถามทั้งหมด 30 ข้อ ส่วนที่ 3 หลักสิทธิบาท 4 ประกอบด้วยข้อความคำถามทั้งหมด 20 ข้อ ส่วนที่ 4 การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ประกอบด้วยข้อความคำถามทั้งหมด จำนวน 12 ข้อ นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง ซึ่งเป็นประชาชนในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 30 คน หลังจากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้มา คำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha α = Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นในภาพรวมเท่ากับ 0.948

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการ ดังนี้

4.1 การศึกษาและวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาทางการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง แนวคิดเกี่ยวกับหลักสิทธิบาท 4 เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และสังเคราะห์ตัวแปรการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป โดยทำการรวบรวมเอกสารจากแหล่งต่าง ๆ แล้ววิเคราะห์เอกสารโดยการจัดทำแบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร บันทึกเกี่ยวกับลักษณะเอกสาร แหล่งที่มา และสาระสำคัญของเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารจะเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้วยวิธีการอื่น ๆ ต่อไป

4.2 การศึกษาการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคล โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในภาคเหนือ คือ จังหวัดลำพูน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ

จังหวัดเลย ภาคกลาง คือ จังหวัดราชบุรี และภาคใต้ คือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีทั้งหมด 4 จังหวัด รวมทั้งสิ้นจำนวน 400 คน

5. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการวิเคราะห์ดังนี้

5.1 สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา ปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และอธิบายถึงปัจจัยการตื่นตัวทางการเมือง หลักอิทธิบาท 4 และการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย (Simple Linear Regression Analysis) เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตามหนึ่งตัว ซึ่งส่งผลมาจากตัวแปรอิสระตั้งแต่สองตัวขึ้นไป ที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป โดยทดสอบที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ทำการศึกษาวิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัย โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) จำนวน 18 รูปหรือคน ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จำนวน 4 คน กลุ่มที่ 2 นักการเมือง จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 3 ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 4 พระสงฆ์นักวิชาการ จำนวน 2 รูป กลุ่มที่ 5 นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 2 อย่าง ประกอบด้วย

1. เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Structured Interview) ทำการสัมภาษณ์โดยเจาะจงคำตอบเฉพาะเรื่องตามจุดมุ่งหมาย โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

2. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะมีดังต่อไปนี้ ตัวแทนนักการเมือง จำนวน 2 คน ตัวแทนนักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน พระสงฆ์นักวิชาการ จำนวน 2 รูป ประชาชนทั่วไป จำนวน 2 คน นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน จำนวน 12 รูป/คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) ตามเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

1. วางเค้าโครงของข้อมูล โดยการทำรายชื่อคำหรือข้อความที่จะถูกนำมาวิเคราะห์ แล้วแบ่งไว้เป็นประเภท (Categories) เพื่อให้การวิเคราะห์มีความสม่ำเสมอ และสามารถตัดสินใจได้ว่า จะดึงคำหรือข้อความใดออกมาจากเอกสารหรือตัวบทและจะทิ้งคำหรือข้อความใดออกไป

2. คำนึงถึงบริบท (Context) หรือสภาพแวดล้อมประกอบของข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ โดยมีการโยงเข้ากับกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลให้มีความกว้างขึ้น และนำไปสู่การอ้างอิงกับข้อมูลอื่น ๆ ได้

3. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เมื่อได้ทำการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการถอดถ้อยคำ การสัมภาษณ์จากเครื่องบันทึกเสียง พร้อมทั้งรายละเอียดเพิ่มเติมจากการจดบันทึก โดยการทำการคัดลอกข้อความและบันทึกอย่างละเอียดเพื่อตีความและกำหนดประเด็นที่สำคัญได้อย่างถูกต้องและเชื่อถือได้ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ซึ่งในการวิเคราะห์นั้นผู้วิจัยใช้การถอดข้อความทั้งหมดในภาพรวมแล้วนำข้อความมาทำการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นและแต่ละกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้การวิจัยครั้งนี้สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างถูกต้อง

ผลการวิจัย

1. ศึกษาระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่ว ได้ผลการวิจัยดังนี้ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปใน 4 ภาค กล่าวคือ ภาคเหนือ จังหวัดลำพูน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดเลย ภาคกลาง จังหวัดราชบุรี และภาคใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 400 คน กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 227 คน คิดเป็นร้อยละ 56.7 มีอายุ 18 - 30 ปี มีจำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 33.4 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช. จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 35.3 มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 50.4 มีอาชีพนิสิต/นักศึกษา จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 23.0

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ดังนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

สถาบันการกล่อมเกลາทางการเมือง คุณลักษณะของผู้สมัครรับเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนโยบายของพรรคการเมือง พรรคที่สังกัดของผู้สมัคร อิทธิพลของสื่อ อยู่ในระดับมาก ทุกข้อ

1.2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ด้านสถาบันการกล่อมเกลาทางการเมือง ด้านสถาบันการกล่อมเกลาทางการเมือง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในระดับรายข้อคำถาม พบว่าหน่วยงานของรัฐบาล และ พรรคการเมืองให้ความรู้ทางการเมืองแก่ท่านในเรื่องการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง สถาบันครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของความคิดความอ่าน ทำให้เกิดความสนใจทางการเมือง เคยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับเพื่อน ๆ หรือบุคคลอื่น อยู่ในระดับมาก

1.3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ด้านคุณลักษณะของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ด้านคุณลักษณะของผู้สมัครรับเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในระดับรายข้อคำถาม พบว่า ผู้สมัครมีประสบการณ์ทางการเมืองและมีชื่อเสียง ผู้สมัครมีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี และผู้สมัครมีความเป็นผู้นำ กล้าคิด กล้าทำ ในสิ่งถูกต้อง อยู่ในระดับมาก

1.4 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในระดับรายข้อคำถาม พบว่า การปราศรัยหาเสียงของนักการเมืองที่ทำให้เกิดการตื่นตัว การติดป้ายหาเสียงโปสเตอร์ที่โดดเด่นทำให้เกิดการตื่นตัว การมีเอกสารแนะนำตัวส่งถึงบ้านทำให้เกิดการตื่นตัว อยู่ในระดับมาก

1.5 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ด้านนโยบายของพรรคการเมือง ด้านนโยบายของพรรคการเมือง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในระดับรายข้อคำถาม พบว่า มีนโยบายด้านสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ มีนโยบายด้านหลักประกันสุขภาพฟรี และมีนโยบายช่วยเหลือเกษตรกรด้านเงินทุนและประกันราคาผลผลิต อยู่ในระดับมาก

1.6 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ด้านพรรคที่สังกัดของผู้สมัคร ด้านพรรคที่สังกัดของผู้สมัคร อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในระดับรายข้อคำถาม พบว่า สังกัดพรรคการเมืองที่มีนโยบายชัดเจน เป็นพรรคเก่าแก่และมีชื่อเสียง และเป็นพรรคการเมืองขนาดใหญ่ อยู่ในระดับมาก

1.7 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ด้านอิทธิพลของสื่อ ด้านอิทธิพลของสื่อ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในระดับรายข้อคำถาม พบว่า ข่าวสารทางการเมืองจากสื่ออินเทอร์เน็ต

หรือสื่อใหม่ทำให้ท่านเกิดการตื่นตัวทางการเมือง ข่าวสารทางการเมืองจากการอ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสารทางการเมือง และวารสารอื่น ๆ ทำให้ท่านตื่นตัวทางการเมือง และข่าวสารทางการเมืองจากสื่อโทรทัศน์ทำให้ท่านเกิดการตื่นตัวทางการเมือง อยู่ในระดับมาก

2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ได้ผลการวิจัยดังนี้ การทดสอบสมมติฐานโดยวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย (Simple Linear Regression)

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป

จากการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย (Simple Linear Regression) โดยกำหนดให้ตัวแปรตามเป็น การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป (Y) และตัวแปรต้นเป็น ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมือง (X_1) ผลการวิเคราะห์ มีรายละเอียดดังนี้ คือ

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย โดยกำหนดให้ตัวแปรตามเป็น การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป (Y) และตัวแปรต้นเป็น ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมือง (X_1)

Variables Entered/Removed ^a			
Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	X_1^b	.	Enter

a. Dependent Variable: Y

b. All requested variables entered.

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	0.314 ^a	0.098	0.096	0.50501

a. Predictors: (Constant), X_1

ANOVA ^a					
Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	11.064	1	11.064	43.381	0.000 ^b
Residual	101.505	398	0.255		
Total	112.569	399			

a. Dependent Variable: Y

b. Predictors: (Constant), X_1

Coefficients ^a					
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	Sig.
		B	Std. Error	Beta	
1	(Constant)	2.826	0.161		0.000

X_1	0.296	0.045	0.314	6.586	0.000

a. Dependent Variable: Y

จากผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่ายข้างต้น ได้สมการการถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย คือ

$$Y = 2.826 + 0.296(X_1)$$

โดยมี $F = 43.381$, $p\text{-value} = 0.000$, $R\text{-square} = 0.098$ (9.8%) และ $\beta_1 = 0.314$

แสดงว่า ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมือง (X_1) ส่งผลต่อการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย (Y) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ซึ่งปัจจัยการตื่นตัวทางการเมือง (X_1) สามารถอธิบายความผันแปรของการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย (Y) ได้ร้อยละ 9.8 โดยมีสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (β_1) เท่ากับ 0.314

สมมติฐานที่ 2 หลักอิทธิบาท 4 ที่มีผลต่อการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

จากการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย (simple linear regression) โดยกำหนดให้ตัวแปรตามเป็น การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป (Y) และตัวแปรต้นเป็น หลักอิทธิบาท 4 (X_2) ผลการวิเคราะห์ มีรายละเอียดดังนี้ คือ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย โดยกำหนดให้ตัวแปรตามเป็น การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป (Y) และตัวแปรต้นเป็น หลักอิทธิบาท 4 (X_2)

Variables Entered/Removed ^a			
Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	X_2^b	.	Enter

a. Dependent Variable: Y

b. All requested variables entered.

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	0.467 ^a	0.218	0.216	0.47020

a. Predictors: (Constant), X_2

ANOVA ^a					
Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	24.577	1	24.577	111.168	0.000 ^b
1 Residual	87.991	398	.221		
Total	112.569	399			

a. Dependent Variable: Y

b. Predictors: (Constant), X₂

Coefficients ^a					
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t
		B	Std. Error	Beta	
1	(Constant)	2.357	0.146		16.170
	X ₂	.436	0.041	0.467	10.544

a. Dependent Variable: Y

จากผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่ายข้างต้น ได้สมการการถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย คือ

$$Y = 2.357 + 0.436(X_2)$$

โดยมี F = 111.168, p - value = 0.000, R - square = 0.281 (28.1%) และ $\beta_2 = 0.467$

แสดงว่า หลักอิทธิบาท 4 (X₂) มีผลต่อการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย (Y) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ซึ่งหลักอิทธิบาท 4 (X₂) สามารถอธิบายการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป (Y) ได้ร้อยละ 28.1 โดยมีสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน $\beta_2 =$ เท่ากับ 0.467

3. นำเสนอการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปโดยการบูรณาการตามหลักพุทธธรรม ผู้วิจัยได้นำหลักอิทธิบาท 4 มาพัฒนาเพื่อส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมือง สามารถนำหลักอิทธิบาทธรรมมาพัฒนาตนก็จะทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง ดังนี้ ด้านฉันทะ มีความชอบการเมือง ได้แก่ 1) รับฟังปราศรัย 2) ฟังข่าวสาร 3) สื่อสังคมออนไลน์ 4) สนทนาประเด็นทางการเมือง 5) ร่วมรณรงค์หาเสียง 6) ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านวิริยะ พยายามเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ได้แก่ 1) มีนโยบายตอบสนองต่อความต้องการในการดำเนินชีวิต 2) รู้ถึงสิทธิทางการเมือง 3) ส่งเสริมให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน 4) เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน 5) มุ่งมั่นพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 6) รับฟังปัญหาความเดือดร้อน ด้านจิตตะ มีใจทางการเมือง ได้แก่ 1) ปลุกจิตสำนึกให้ประชาชน 2) ให้ความรู้เรื่องการซื้อสิทธิขายเสียง 3) รณรงค์ไม่ซื้อสิทธิขายเสียง 4) ประชาสัมพันธ์ผ่านผู้นำชุมชน 5) พรรคสังกัดที่ประชาชนถูกใจ 6) สร้างผลงานให้ได้รับการยอมรับ ด้านวิมังสา มีสติปัญญาควบคุมในกิจกรรมทางการเมือง ได้แก่ 1) บริสุทธ์ 2) ยุติธรรม 3) สุจริต 4) โปร่งใส 5) ไม่ซื้อสิทธิขายเสียง

อภิปรายผล

1. ระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งสถาบันการกล่อมเกลางานทางการเมือง คุณลักษณะของผู้สมัครรับเลือกตั้ง อิทธิพลของสื่อ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งพรรคที่สังกัดของผู้สมัคร และนโยบายของพรรคการเมือง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน และการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลพบุรี: ศึกษาในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2560 ผลการวิจัยพบว่า มีปัจจัยด้านการเปิดรับสื่อของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละสื่อพบว่า สื่อที่มีการเปิดรับ มากสุด ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ รองลงมาคือ สื่ออินเทอร์เน็ต สื่อหนังสือพิมพ์ และสื่อวิทยุตามลำดับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สูงสุด คือ ด้านคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง รองลงมา คือด้านนโยบายเลือกตั้ง ด้านพรรคการเมืองที่ผู้สมัครสังกัด และด้านบริบททางการเมือง ตามลำดับ และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจน้อยที่สุด คือ ปัจจัยด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ ด้านคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นรายชื่อพบว่า สูงสุดคือมีความรู้ความสามารถ รองลงมาคือความซื่อสัตย์ และระดับการศึกษาของผู้สมัคร ตามลำดับ ปัจจัยด้านพรรคการเมืองที่ผู้สมัครสังกัด พบว่า สูงสุดคือสังกัดพรรคการเมืองที่มีนโยบายดี รองลงมาคือหัวหน้าพรรคการเมืองมีภาพลักษณ์ที่ดี สังกัดพรรคการเมืองขนาดใหญ่ที่มีชื่อเสียง และสังกัดพรรคการเมืองที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งชื่นชอบ ตามลำดับ และ ปัจจัยด้านนโยบายเลือกตั้งพบว่า สูงสุดคือนโยบาย แก้ปัญหาทุจริต รองลงมาคือนโยบายปราบยาเสพติด นโยบายการแก้ไขปัญหาหนี้สินนอกระบบและนโยบายเพิ่มเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ/ผู้พิการ ตามลำดับ (ชุดิมาศิริเมธาวี, 2560)

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ทั้ง 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมือง และหลักอิทธิบาท 4 มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองและหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งแต่ละปัจจัยก็มีความสำคัญและต่างก็มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป และเมื่อพิจารณาร่วมกันก็พบว่าทั้ง 2 ปัจจัยมีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป อีกทั้งยังมีการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร: ศึกษากรณี ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า สื่อโทรทัศน์ สื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่ออินเทอร์เน็ต และสื่อนิตยสาร เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ และด้านตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง ด้านพรรคการเมืองที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัด และด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (จิตรรัตน์ ขวรัตน์สกุลกิจ, 2559) นอกจากนี้การศึกษาเรื่อง ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง

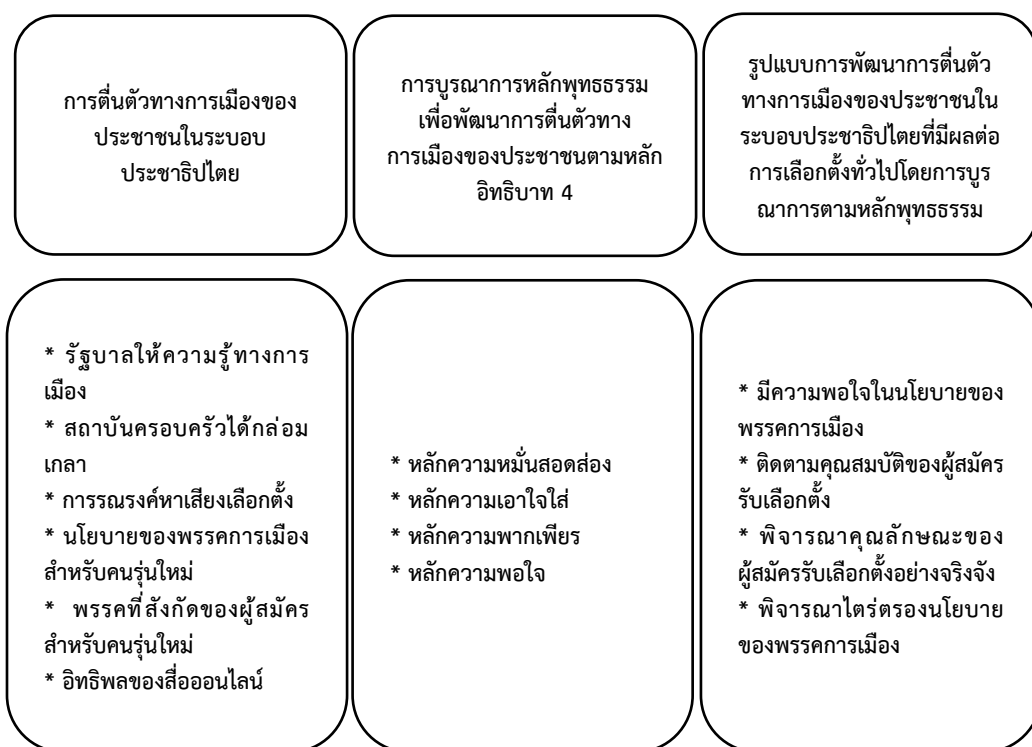
แบบประชาธิปไตย ช่วงปี พ.ศ. 2549 - 2554 ผลการวิจัยพบว่า การกล่อมเกลາทางการเมืองผ่านสถาบันการเมือง สถาบันสื่อมวลชน สถาบัน ครอบครัว สถาบันการศึกษา และกลุ่มเพื่อน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตื่นตัวทางการเมือง และการกล่อมเกลาทางการเมืองและความตื่นตัวทางการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 และสามารถสร้างสมการเชิงพยากรณ์ได้ กล่าวคือ ความรู้ความเข้าใจ พฤติกรรมทางการเมือง และสถาบันครอบครัว ที่ส่งผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (วัฒนา เสงี่ยมพราเช, 2555) นอกจากนี้การศึกษาเรื่อง การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารจัดการท้องถิ่นของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล สืออ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า มีแนวทางพัฒนาการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการท้องถิ่นของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสืออ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี คือ จากการสัมภาษณ์ 1) ด้านฉันทะ (ความพอใจในสิ่งที่มีอยู่) จำเป็นจะต้องให้บุคลากรใช้ความพอใจในสิ่งที่มีอยู่พิจารณาในการบริหารจัดการส่วนท้องถิ่นอย่างรอบครอบและทำการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 2) ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม) จำเป็นจะต้องให้บุคลากรมีความจริงใจในการบริหารจัดการท้องถิ่นและสร้างเสริมความรับผิดชอบในตัวบุคลากร 3) ด้านจิตตะ (ความตั้งใจในสิ่งที่ทำอยู่) จำเป็นจะต้องให้บุคลากรมีความเสียสละตั้งในการบริหารจัดการท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ขององค์กรเสริมศักยภาพในการบริหารจัดการเสริมสร้างความเข้าใจ 4) ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรองหาเหตุผล) จำเป็นจะต้องให้บุคลากรใช้สติกำกับในการควบคุมอารมณ์ในการบริหารจัดการส่วนท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมายรับผิดชอบร่วมกันเสริมสร้างลักษณะนิสัยในทางบวก (พระบุญเพ็ง สิทธิวิชา, 2562)

3. นำเสนอการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปโดยการบูรณาการตามหลักพุทธธรรม พบว่า หลักอิทธิบาท 4 สามารถนำมาพัฒนาการตื่นตัวทางการเมือง ดังนี้ ด้านฉันทะ มีความชอบการเมือง ได้แก่ รับฟังปราศรัย ฟังข่าวสาร สื่อสังคมออนไลน์ สนทนาประเด็นทางการเมือง ร่วมรณรงค์หาเสียงออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านวิริยะ พยายามเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ได้แก่ มีนโยบายตอบสนองต่อความต้องการในการดำเนินชีวิต รู้ถึงสิทธิทางการเมือง ส่งเสริมให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน มุ่งมั่นพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รับฟังปัญหาความเดือดร้อน ด้านจิตตะ มีใจทางการเมือง ได้แก่ ปลุกจิตสำนึกให้ประชาชน ให้ความรู้เรื่องการซื้อสิทธิขายเสียง รณรงค์ไม่ซื้อสิทธิขายเสียง ประชาสัมพันธ์ผ่านผู้นำชุมชน พรรคสังกัดที่ประชาชนถูกใจ สร้างผลงานให้ได้รับการยอมรับ ด้านวิมังสา มีสติปัญญาควบคุมในกิจกรรมทางการเมือง ได้แก่ บริสุทธิตุธรรม สุจริต โปร่งใส ไม่ซื้อสิทธิขายเสียง นอกจากนี้การศึกษาเรื่อง การใช้อิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด พ.ศ. 2556 พบว่า เยาวชนเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นคือควรมีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องอิทธิบาท 4 ควรให้มีการปฏิบัติที่ได้จริง และ

การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการส่งเสริมประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ดี ส่วนข้อเสนอแนะของเยาวชนนั้น คือ ควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้สิทธิบาท 4 อย่างต่อเนื่อง ควรมีการส่งเสริมการใช้สิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้ประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องและชัดเจน และควรมีการให้ความรู้ในการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ประชาธิปไตยที่ชัดเจน (พัชร ศิลารัตน์, 2557)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการสังเคราะห์งานวิจัย เรื่อง “การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป” ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำองค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ไปสังเคราะห์สร้างเป็นความรู้เชิงนวัตกรรมได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการสังเคราะห์งานวิจัย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปได้ว่า จากการศึกษการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป พบว่า ข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อมวลชนเพื่อติดตามข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ Social Media มีผลมากต่อการกล่อมเกลาทางการเมือง

ครอบครัว คนรอบข้าง สังคม รัฐบาล Social Media มีผลต่อกระบวนการกล่อมเกลาคำให้คนออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งมาก ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการศึกษาไปใช้ดังนี้ 1) ควรให้ผู้สมัครเข้ามาช่วยเหลือประชาชนอย่างต่อเนื่อง 2) ควรมีเอกสารแนะนำตัวส่งถึงบ้านทำให้เกิดการตื่นตัวทางการเมืองเพื่อให้ออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง 3) ควรมีนโยบายปรับปรุงค่าแรงขั้นต่ำและเพิ่มรายได้ระดับปริญญาตรี 4) ควรมีข่าวสารทางการเมืองจากสื่อวิทยุเพื่อให้เกิดการตื่นตัวทางการเมือง 5) ควรมีการประชาสัมพันธ์เสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการเลือกตั้ง รวมถึงนโยบายที่โดนใจคนรุ่นใหม่คือนโยบายที่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจก็คือนโยบายที่มีความเหลื่อมล้ำน้อยลง ต้องการกำจัดการผูกขาด ต้องการที่จะให้มีรัฐสวัสดิการ ต้องการที่จะให้มีการศึกษาฟรี รักษาพยาบาลฟรี และดูแลกันจนตลอดชีวิต คือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ต้องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็คือสังคมที่ลดความเหลื่อมล้ำเสมอภาคเป็นธรรม สิ่งที่ประชาชนคาดหวังกับนักการเมืองที่ดีหรือพรรคการเมืองที่ดีในทางการเมือง และการร่วมชุมนุมทางการเมืองหรือแสดงออกซึ่งการคัดค้านในสิ่งที่ปฏิบัติไม่ถูกต้องอยู่เสมอ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา พันธุ์เอี่ยม และคณะ. (2556). ทศนคติและพฤติกรรมการใช้สิทธิการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้นำชุมชน เทศบาลเมืองหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- ชุตินา ศิริเมธาวี. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลพบุรี: ศึกษาในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2560. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง. วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก.
- ธิดารัตน์ ขวรัตน์สกุลกิจ. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร: ศึกษากรณีประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจังหวัดเชียงใหม่. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารการเมือง. วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก.
- บุญศรี มีวงษ์อุโฆษ. (2542). การเลือกตั้งและพรรคการเมือง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายการศึกษา.
- บุศรา โพธิสุข. (2559). การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. พิษณุตรสาร, 12(1), 151-164.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2527). การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2526. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. (2558). วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนกับการพัฒนาประชาธิปไตย. รายงานการวิจัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา. (2558). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. เชียงใหม่: บริษัทประชากรธุรกิจ จำกัด.
- พระบุญเพ็ง สิทธิวงษา. (2562). การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารจัดการท้องถิ่นของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสี้อ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 6(5), 2459-2480.
- พัชรี ศิลารัตน์. (2557). การใช้อิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด พ.ศ. 2556. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, 5(2), 29-38.
- วัฒนา แซ่โง้ว. (2555). ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ช่วงปี พ.ศ. 2549-2554. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง. วิทยาลัยสื่อสารทางการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก.
- Huntington S. (1971). The Change to Change: Modernization, Development, and Politics. Comparative Politics, 3(3), 283-322.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครินทร์

วารสารมหาจุฬานาครินทร์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double Blind Peer – Reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย และผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน ทางวารสารมีกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครินทร์

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ สหวิทยาการอื่น ๆ

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 – 12 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตารางต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่างพิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมี

รายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

- 2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก
- 3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน
- 4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 คำต่อบทคัดย่อ
- 5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 – 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด
- 7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 6) องค์ความรู้ใหม่ (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย
- 7) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์ และรายการอ้างอิงจะต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการอ้างอิง/1 บทความ

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด – ปิด แล้วระบุชื่อ – นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย เว้นวรรคหนึ่งครั้งแล้วตามด้วยอ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ตัวอย่าง เช่น “คุณธิปไตยทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบ เป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพศาลในภพทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย อาภากร, 2560)

3) ผู้แต่งสองรายให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมชื่อผู้แต่งทั้งสองราย แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโและเชมณัฐ อินทรสุวรรณ, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ศุศราภรณ์ แต่งตั้งลำ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลและอักษรย่อของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kemp, S., 2020)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลและอักษรย่อของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Levinson, D. & Ember, M., 1996)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Davis, S. N. et al., 2020)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).//ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจ จ. สุจินโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวีตร ว่องวีระ. ทฤษฎี และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (หน้า112). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลข หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ธิดาวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อสารานุกรม,(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาอาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมือง ฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์,/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมบุญธ ทัศนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาสัจ 4 ของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นายมนัส ภาณุภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

วรพล ไม้สน (พลวัชร). (5 พ.ย. 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในการปรึกษาทางโหราศาสตร์. (นางณัฐช แก้วผลึก, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวีศักดิ์ อุ่นจิตติกุล. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร? เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไประดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ ตอนที่/ หน้า/ (วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- ธิดาวิมล หนัมนี่. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.
- สมบุรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาม 4 ของพระอรหันตบุคคล. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปัญญา). (2555). การจัดการศาสนาและ วัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (3rd ed.). NY: Harper & Collins.
- Muniyandi, M. et al. (2015). Health literacy on tuberculosis amongst vulnerable segment of population: Special reference to Saharia tribe in central India. The Indian journal of medical research, 141(5), 640-647.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. The Iranian Journal of Allergy, 6(5), 25-28.

5. การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JMND> เมื่อส่ง

เข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง E-mail: tak.punyada@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วย ภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการ หรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับลิขสิทธิ์วารสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารฯ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....ระบุประเภทของวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....
.....ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่ มีความน่าสนใจมากที่สุด).....
.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3 – 5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3 – 5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1..... (16 pt).....

2..... (16 pt).....

3..... (16 pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

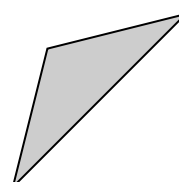
(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล.....

(16 pt).....ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

[illegible]

(16 pt) ระบอบองค์ความรู้เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาใน
รูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

[illegible]

...(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

[illegible]

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือ
กรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16.pt)...ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการ
วิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและ
ความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16.pt).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ – นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3 – 5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

...(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....

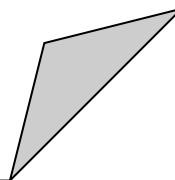
.....

.....

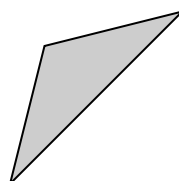
.....

.....

Keywords: 3 – 5 words

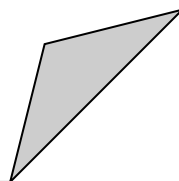
(16 pt)

[illegible]

เนื้อหา (18 pt)

.....(16 pt).....

สรุป (18 pt)

(16.pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16.pt)

.....

.....

.....

.....

.....